مرکز القائمیة اصبهان للبحوث والتحریات الکمبیوتریة

السلام علیک یا صاحب الزمان

www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.ir

٦

كتاب الوافي

تأليف

المحدث الحكيم العارف الكامل محمد بن مرتضى المدعو

بالفيض الكاشاني قدس سره

من منشورات

مكتبة الامام امير المؤمنين علي عليه السلام العامة

اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم

الوافی

کاتب:

محمد بن مرتضی فیض کاشانی

نشرت فی الطباعة:

عطرعترت

رقمی الناشر:

مرکز القائمیة باصفهان للتحریات الکمبیوتریة

الفهرس

الفهرس ----- ۵

الوافی المجلد ۶ ----- ۱۲۹

اشارة ----- ۱۲۹

اشارة ----- ۱۲۹

کتاب الطهارة و التزین ----- ۱۳۰

اشارة ----- ۱۳۰

الآیات ----- ۱۳۰

اشارة ----- ۱۳۰

بیان ----- ۱۳۰

أبواب أحکام المیاه ----- ۱۳۰

الآیات ----- ۱۳۰

اشارة ----- ۱۳۰

بیان ----- ۱۳۰

باب ۱ طهارة الماء و طهوریته و أنه لا ینجس إلا إذا تغیر بالنجاسة ----- ۱۳۱

[۱] ----- ۱۳۱

[۲] ----- ۱۳۱

[۳] ----- ۱۳۱

[۴] ----- ۱۳۲

[۵] ----- ۱۳۲

[۶] ----- ۱۳۲

اشارة ----- ۱۳۲

بیان ----- ۱۳۲

[۷] ----- ۱۳۲

[۸] ----- ۱۳۲
اشارة ----- ۱۳۲
بيان ----- ۱۳۳
[۹] ----- ۱۳۴
[۱۰] ----- ۱۳۴
اشارة ----- ۱۳۴
بيان ----- ۱۳۴
[۱۱] ----- ۱۳۴
[۱۲] ----- ۱۳۴
[۱۳] ----- ۱۳۴
[۱۴] ----- ۱۳۴
اشارة ----- ۱۳۴
بيان ----- ۱۳۵
[۱۵] ----- ۱۳۵
اشارة ----- ۱۳۵
بيان ----- ۱۳۵
[۱۶] ----- ۱۳۵
[۱۷] ----- ۱۳۵
[۱۸] ----- ۱۳۶
[۱۹] ----- ۱۳۶
اشارة ----- ۱۳۶
بيان ----- ۱۳۶
[۲۰] ----- ۱۳۶
[۲۱] ----- ۱۳۶

اشارة ----- ۱۳۶
بیان ----- ۱۳۶
[۲۲] ----- ۱۳۷
[۲۳] ----- ۱۳۷
اشارة ----- ۱۳۷
بیان ----- ۱۳۷
[۲۴] ----- ۱۳۷
[۲۵] ----- ۱۳۷
اشارة ----- ۱۳۷
بیان ----- ۱۳۷
[۲۶] ----- ۱۳۸
اشارة ----- ۱۳۸
بیان ----- ۱۳۸
[۲۷] ----- ۱۳۸
اشارة ----- ۱۳۸
بیان ----- ۱۳۸
[۲۸] ----- ۱۳۸
[۲۹] ----- ۱۳۹
اشارة ----- ۱۳۹
بیان ----- ۱۳۹
[۳۰] ----- ۱۳۹
[۳۱] ----- ۱۳۹
[۳۲] ----- ۱۳۹
[۳۳] ----- ۱۳۹

اشارة ----- ۱۳۹
بيان ----- ۱۴۰
[۳۴] ----- ۱۴۰
اشارة ----- ۱۴۰
بيان ----- ۱۴۰
باب ۲ قدر الماء الذى لا يتغير بما يعتاد وروده من النجاسات ----- ۱۴۰
[۱] ----- ۱۴۰
اشارة ----- ۱۴۰
بيان ----- ۱۴۰
[۲] ----- ۱۴۱
[۳] ----- ۱۴۱
[۴] ----- ۱۴۱
[۵] ----- ۱۴۱
اشارة ----- ۱۴۱
بيان ----- ۱۴۲
[۶] ----- ۱۴۲
[۷] ----- ۱۴۲
[۸] ----- ۱۴۲
اشارة ----- ۱۴۲
بيان ----- ۱۴۲
[۹] ----- ۱۴۲
اشارة ----- ۱۴۳
بيان ----- ۱۴۳
[۱۰] ----- ۱۴۳

[۱۱] ۱۴۳
اشارة ۱۴۳
بيان ۱۴۳
[۱۲] ۱۴۴
[۱۳] ۱۴۴
اشارة ۱۴۴
بيان ۱۴۴
[۱۴] ۱۴۴
[۱۵] ۱۴۴
باب ۳ ماء البئر و أنه لا ينجس إلا إذا تغير بالنجاسة ۱۴۴
[۱] ۱۴۴
[۲] ۱۴۵
[۳] ۱۴۵
[۴] ۱۴۵
[۵] ۱۴۵
[۶] ۱۴۵
[۷] ۱۴۵
[۸] ۱۴۵
[۹] ۱۴۶
[۱۰] ۱۴۶
[۱۱] ۱۴۶
[۱۲] ۱۴۶
[۱۳] ۱۴۶
[۱۴] ۱۴۶

اشارة ----- ۱۴۶
بيان ----- ۱۴۶
[۱۵] ----- ۱۴۷
[۱۶] ----- ۱۴۷
اشارة ----- ۱۴۷
بيان ----- ۱۴۷
[۱۷] ----- ۱۴۷
[۱۸] ----- ۱۴۷
اشارة ----- ۱۴۷
بيان ----- ۱۴۸
باب ۴ ماء المطر و أنه لا ينجس إلا إذا تغير بالنجاسة ----- ۱۴۸
[۱] ----- ۱۴۸
[۲] ----- ۱۴۸
[۳] ----- ۱۴۸
اشارة ----- ۱۴۸
بيان ----- ۱۴۸
[۴] ----- ۱۴۹
[۵] ----- ۱۴۹
[۶] ----- ۱۴۹
اشارة ----- ۱۴۹
بيان ----- ۱۴۹
[۷] ----- ۱۴۹
[۸] ----- ۱۴۹
اشارة ----- ۱۴۹

بيان ----- ۱۵۰
باب ۵ ماء الحمام و أنه لا ينجس إلا إذا تغير بالنجاسة ----- ۱۵۰
[۱] ----- ۱۵۰
اشارة ----- ۱۵۰
بيان ----- ۱۵۰
[۲] ----- ۱۵۰
اشارة ----- ۱۵۰
بيان ----- ۱۵۰
[۳] ----- ۱۵۱
اشارة ----- ۱۵۱
بيان ----- ۱۵۱
[۴] ----- ۱۵۱
اشارة ----- ۱۵۱
بيان ----- ۱۵۱
[۵] ----- ۱۵۱
اشارة ----- ۱۵۱
بيان ----- ۱۵۲
[۶] ----- ۱۵۲
[۷] ----- ۱۵۲
اشارة ----- ۱۵۲
بيان ----- ۱۵۲
[۸] ----- ۱۵۲
[۹] ----- ۱۵۲
[۱۰] ----- ۱۵۳

اشارة ----- ۱۵۳
بیان ----- ۱۵۳
[۱۱] ----- ۱۵۳
[۱۲] ----- ۱۵۳
اشارة ----- ۱۵۳
بیان ----- ۱۵۴
باب ۶ ما یستحب التنزه عنه فی رفع الحدث و الشرب و ما لا بأس به ----- ۱۵۴
[۱] ----- ۱۵۴
اشارة ----- ۱۵۴
بیان ----- ۱۵۴
[۲] ----- ۱۵۴
[۳] ----- ۱۵۴
[۴] ----- ۱۵۵
[۵] ----- ۱۵۵
[۶] ----- ۱۵۵
[۷] ----- ۱۵۵
اشارة ----- ۱۵۵
بیان ----- ۱۵۵
[۸] ----- ۱۵۵
[۹] ----- ۱۵۶
[۱۰] ----- ۱۵۶
[۱۱] ----- ۱۵۶
[۱۲] ----- ۱۵۶
اشارة ----- ۱۵۶

بیان ----- ۱۵۶
[۱۳] ----- ۱۵۶
اشارة ----- ۱۵۶
بیان ----- ۱۵۷
[۱۴] ----- ۱۵۷
[۱۵] ----- ۱۵۷
[۱۶] ----- ۱۵۷
اشارة ----- ۱۵۷
بیان ----- ۱۵۷
[۱۷] ----- ۱۵۷
اشارة ----- ۱۵۷
بیان ----- ۱۵۸
[۱۸] ----- ۱۵۸
[۱۹] ----- ۱۵۸
[۲۰] ----- ۱۵۸
[۲۱] ----- ۱۵۸
[۲۲] ----- ۱۵۸
اشارة ----- ۱۵۹
بیان ----- ۱۵۹
[۲۳] ----- ۱۵۹
[۲۴] ----- ۱۵۹
اشارة ----- ۱۵۹
بیان ----- ۱۵۹
[۲۵] ----- ۱۵۹

اشارة ----- ۱۵۹
بیان ----- ۱۶۰
[۲۶] ----- ۱۶۰
اشارة ----- ۱۶۰
بیان ----- ۱۶۰
[۲۷] ----- ۱۶۰
اشارة ----- ۱۶۰
بیان ----- ۱۶۰
[۲۸] ----- ۱۶۱
[۲۹] ----- ۱۶۱
[۳۰] ----- ۱۶۱
[۳۱] ----- ۱۶۱
[۳۲] ----- ۱۶۱
اشارة ----- ۱۶۱
بیان ----- ۱۶۱
[۳۳] ----- ۱۶۲
[۳۴] ----- ۱۶۲
[۳۵] ----- ۱۶۲
[۳۶] ----- ۱۶۲
[۳۷] ----- ۱۶۲
[۳۸] ----- ۱۶۲
[۳۹] ----- ۱۶۲
[۴۰] ----- ۱۶۳
[۴۱] ----- ۱۶۳

اشارة ----- ۱۶۳
بيان ----- ۱۶۳
باب ۷ أسئار الحيوانات و التوضؤ بها و الشرب منها ----- ۱۶۳
[۱] ----- ۱۶۳
[۲] ----- ۱۶۴
[۳] ----- ۱۶۴
[۴] ----- ۱۶۴
[۵] ----- ۱۶۴
[۶] ----- ۱۶۴
[۷] ----- ۱۶۴
اشارة ----- ۱۶۴
بيان ----- ۱۶۵
[۸] ----- ۱۶۵
[۹] ----- ۱۶۵
اشارة ----- ۱۶۵
بيان ----- ۱۶۵
[۱۰] ----- ۱۶۵
[۱۱] ----- ۱۶۵
[۱۲] ----- ۱۶۵
[۱۳] ----- ۱۶۶
[۱۴] ----- ۱۶۶
[۱۵] ----- ۱۶۶
[۱۶] ----- ۱۶۶
[۱۷] ----- ۱۶۶

اشارة ----- ۱۶۶
بيان ----- ۱۶۶
[۱۸] ----- ۱۶۷
[۱۹] ----- ۱۶۷
باب ۸ الماء القليل المشتبه و رفع الحدث به ----- ۱۶۷
[۱] ----- ۱۶۷
اشارة ----- ۱۶۷
بيان ----- ۱۶۷
[۲] ----- ۱۶۷
[۳] ----- ۱۶۸
اشارة ----- ۱۶۸
بيان ----- ۱۶۸
[۴] ----- ۱۶۹
اشارة ----- ۱۶۹
بيان ----- ۱۶۹
[۵] ----- ۱۶۹
اشارة ----- ۱۶۹
بيان ----- ۱۶۹
باب ۹ مقادير ما ينزح من البئر إذا وقع فيها ما أفسدها لتطيب ----- ۱۶۹
[۱] ----- ۱۶۹
اشارة ----- ۱۷۰
بيان ----- ۱۷۰
[۲] ----- ۱۷۰
[۳] ----- ۱۷۰

[۴] ----- ۱۷۰
[۵] ----- ۱۷۰
[۶] ----- ۱۷۱
[۷] ----- ۱۷۱
[۸] ----- ۱۷۱
[۹] ----- ۱۷۱
[۱۰] ----- ۱۷۱
[۱۱] ----- ۱۷۱
[۱۲] ----- ۱۷۱
[۱۳] ----- ۱۷۱
اشارة ----- ۱۷۲
بيان ----- ۱۷۲
[۱۴] ----- ۱۷۲
[۱۵] ----- ۱۷۲
[۱۶] ----- ۱۷۲
اشارة ----- ۱۷۲
بيان ----- ۱۷۲
[۱۷] ----- ۱۷۲
[۱۸] ----- ۱۷۳
اشارة ----- ۱۷۳
بيان ----- ۱۷۳
[۱۹] ----- ۱۷۳
[۲۰] ----- ۱۷۳
[۲۱] ----- ۱۷۳

[۲۲] ---------- ۱۷۴
[۲۳] ---------- ۱۷۴
[۲۴] ---------- ۱۷۴
[۲۵] ---------- ۱۷۴
[۲۶] ---------- ۱۷۴
[۲۷] ---------- ۱۷۴
[۲۸] ---------- ۱۷۴
[۲۹] ---------- ۱۷۵
[۳۰] ---------- ۱۷۵
اشارة ---------- ۱۷۵
بیان ---------- ۱۷۵
[۳۱] ---------- ۱۷۵
[۳۲] ---------- ۱۷۵
[۳۳] ---------- ۱۷۵
[۳۴] ---------- ۱۷۵
[۳۵] ---------- ۱۷۶
[۳۶] ---------- ۱۷۶
[۳۷] ---------- ۱۷۶
[۳۸] ---------- ۱۷۶
[۳۹] ---------- ۱۷۶
اشارة ---------- ۱۷۶
بیان ---------- ۱۷۶
باب ۱۰ ما ینبغی من البعد بین البئر و البالوعة ---------- ۱۷۷
[۱] ---------- ۱۷۷

اشارة ----- ۱۷۷
بیان ----- ۱۷۷
[۲] ----- ۱۷۷
[۳] ----- ۱۷۷
اشارة ----- ۱۷۸
بیان ----- ۱۷۸
[۴] ----- ۱۷۸
اشارة ----- ۱۷۸
بیان ----- ۱۷۸
[۵] ----- ۱۷۸
اشارة ----- ۱۷۹
بیان ----- ۱۷۹
[۶] ----- ۱۷۹
أبواب الطهارة من الخبث ----- ۱۷۹
الآيات ----- ۱۷۹
اشارة ----- ۱۷۹
بیان ----- ۱۷۹
باب ۱۱ آداب التخلی ----- ۱۷۹
[۱] ----- ۱۸۰
اشارة ----- ۱۸۰
بیان ----- ۱۸۰
[۲] ----- ۱۸۰
[۳] ----- ۱۸۰
[۴] ----- ۱۸۰

اشارة ----- ۱۸۰
بیان ----- ۱۸۰
[۵] ----- ۱۸۰
[۶] ----- ۱۸۱
[۷] ----- ۱۸۱
اشارة ----- ۱۸۱
بیان ----- ۱۸۱
[۸] ----- ۱۸۱
[۹] ----- ۱۸۱
[۱۰] ----- ۱۸۱
اشارة ----- ۱۸۱
بیان ----- ۱۸۲
[۱۱] ----- ۱۸۲
[۱۲] ----- ۱۸۲
[۱۳] ----- ۱۸۲
[۱۴] ----- ۱۸۲
[۱۵] ----- ۱۸۲
[۱۶] ----- ۱۸۲
اشارة ----- ۱۸۳
بیان ----- ۱۸۳
[۱۷] ----- ۱۸۳
[۱۸] ----- ۱۸۳
اشارة ----- ۱۸۳
بیان ----- ۱۸۳

[۱۹] ----- ۱۸۳
اشارة ----- ۱۸۳
بيان ----- ۱۸۴
[۲۰] ----- ۱۸۴
اشارة ----- ۱۸۴
بيان ----- ۱۸۴
[۲۱] ----- ۱۸۴
اشارة ----- ۱۸۴
بيان ----- ۱۸۴
[۲۲] ----- ۱۸۴
[۲۳] ----- ۱۸۵
[۲۴] ----- ۱۸۵
اشارة ----- ۱۸۵
بيان ----- ۱۸۵
[۲۵] ----- ۱۸۵
[۲۶] ----- ۱۸۵
[۲۷] ----- ۱۸۵
[۲۸] ----- ۱۸۵
[۲۹] ----- ۱۸۶
اشارة ----- ۱۸۶
بيان ----- ۱۸۶
[۳۰] ----- ۱۸۶
[۳۱] ----- ۱۸۶
[۳۲] ----- ۱۸۶

اشارة ----- ۱۸۶

بيان ----- ۱۸۶

[۳۳] ----- ۱۸۷

اشارة ----- ۱۸۷

بيان ----- ۱۸۷

[۳۴] ----- ۱۸۷

[۳۵] ----- ۱۸۷

اشارة ----- ۱۸۷

بيان ----- ۱۸۷

[۳۶] ----- ۱۸۸

اشارة ----- ۱۸۸

بيان ----- ۱۸۸

[۳۷] ----- ۱۸۸

اشارة ----- ۱۸۸

بيان ----- ۱۸۸

[۳۸] ----- ۱۸۸

اشارة ----- ۱۸۸

بيان ----- ۱۸۹

[۳۹] ----- ۱۸۹

[۴۰] ----- ۱۸۹

اشارة ----- ۱۸۹

بيان ----- ۱۹۰

[۴۱] ----- ۱۹۰

[۴۲] ----- ۱۹۰

[۴۳] ---------- ۱۹۰
[۴۴] ---------- ۱۹۰
[۴۵] ---------- ۱۹۰
[۴۶] ---------- ۱۹۱
[۴۷] ---------- ۱۹۱
[۴۸] ---------- ۱۹۱
[۴۹] ---------- ۱۹۱
اشارهٔ ---------- ۱۹۱
بیان ---------- ۱۹۱
[۵۰] ---------- ۱۹۱
[۵۱] ---------- ۱۹۱
اشارهٔ ---------- ۱۹۲
بیان ---------- ۱۹۲
باب ۱۲ الاستنجاء ---------- ۱۹۲
[۱] ---------- ۱۹۲
اشارهٔ ---------- ۱۹۲
بیان ---------- ۱۹۲
[۲] ---------- ۱۹۲
[۳] ---------- ۱۹۲
[۴] ---------- ۱۹۲
[۵] ---------- ۱۹۳
اشارهٔ ---------- ۱۹۳
بیان ---------- ۱۹۳
[۶] ---------- ۱۹۳

[۷] ۱۹۳
[۸] ۱۹۳
[۹] ۱۹۳
[۱۰] ۱۹۴
اشارة ۱۹۴
بیان ۱۹۴
[۱۱] ۱۹۴
[۱۲] ۱۹۴
اشارة ۱۹۴
بیان ۱۹۴
[۱۳] ۱۹۴
[۱۴] ۱۹۴
[۱۵] ۱۹۵
اشارة ۱۹۵
بیان ۱۹۵
[۱۶] ۱۹۵
[۱۷] ۱۹۵
اشارة ۱۹۵
بیان ۱۹۵
[۱۸] ۱۹۵
اشارة ۱۹۶
بیان ۱۹۶
[۱۹] ۱۹۶
اشارة ۱۹۶

بيان ----- ۱۹۶
[۲۰] ----- ۱۹۶
[۲۱] ----- ۱۹۶
[۲۲] ----- ۱۹۷
[۲۳] ----- ۱۹۷
[۲۴] ----- ۱۹۷
اشارة ----- ۱۹۷
بيان ----- ۱۹۷
[۲۵] ----- ۱۹۷
[۲۶] ----- ۱۹۷
اشارة ----- ۱۹۷
بيان ----- ۱۹۸
[۲۷] ----- ۱۹۸
[۲۸] ----- ۱۹۸
[۲۹] ----- ۱۹۸
اشارة ----- ۱۹۸
بيان ----- ۱۹۸
[۳۰] ----- ۱۹۸
[۳۱] ----- ۱۹۹
[۳۲] ----- ۱۹۹
اشارة ----- ۱۹۹
بيان ----- ۱۹۹
[۳۳] ----- ۱۹۹
اشارة ----- ۱۹۹

بیان ----- ۱۹۹
[۳۴] ----- ۱۹۹
اشارة ----- ۱۹۹
بیان ----- ۲۰۰
[۳۵] ----- ۲۰۰
اشارة ----- ۲۰۰
بیان ----- ۲۰۰
[۳۶] ----- ۲۰۰
[۳۷] ----- ۲۰۰
[۳۸] ----- ۲۰۱
[۳۹] ----- ۲۰۱
باب ۱۳ التطهیر من البول إذا أصاب الجسد أو الثوب ----- ۲۰۱
[۱] ----- ۲۰۱
اشارة ----- ۲۰۱
بیان ----- ۲۰۱
[۲] ----- ۲۰۱
[۳] ----- ۲۰۲
[۴] ----- ۲۰۲
اشارة ----- ۲۰۲
بیان ----- ۲۰۲
[۵] ----- ۲۰۲
[۶] ----- ۲۰۲
[۷] ----- ۲۰۲
[۸] ----- ۲۰۲

اشارة ----- ۲۰۲
بيان ----- ۲۰۳
[۹] ----- ۲۰۳
[۱۰] ----- ۲۰۳
اشارة ----- ۲۰۳
بيان ----- ۲۰۳
[۱۱] ----- ۲۰۳
اشارة ----- ۲۰۳
بيان ----- ۲۰۳
[۱۲] ----- ۲۰۴
اشارة ----- ۲۰۴
بيان ----- ۲۰۴
[۱۳] ----- ۲۰۴
اشارة ----- ۲۰۴
بيان ----- ۲۰۴
[۱۴] ----- ۲۰۴
[۱۵] ----- ۲۰۴
اشارة ----- ۲۰۵
بيان ----- ۲۰۵
[۱۶] ----- ۲۰۵
[۱۷] ----- ۲۰۵
اشارة ----- ۲۰۵
بيان ----- ۲۰۵
[۱۸] ----- ۲۰۵

[۱۹] ----- ۲۰۵
[۲۰] ----- ۲۰۶
[۲۱] ----- ۲۰۶
اشارة ----- ۲۰۶
بيان ----- ۲۰۶
[۲۲] ----- ۲۰۶
اشارة ----- ۲۰۶
بيان ----- ۲۰۶
[۲۳] ----- ۲۰۷
اشارة ----- ۲۰۷
بيان ----- ۲۰۷
[۲۴] ----- ۲۰۷
اشارة ----- ۲۰۷
بيان ----- ۲۰۷
[۲۵] ----- ۲۰۷
[۲۶] ----- ۲۰۸
اشارة ----- ۲۰۸
بيان ----- ۲۰۸
[۲۷] ----- ۲۰۸
اشارة ----- ۲۰۸
بيان ----- ۲۰۸
[۲۸] ----- ۲۰۸
[۲۹] ----- ۲۰۸
اشارة ----- ۲۰۹

بیان ----- ۲۰۹
[۳۰] ----- ۲۰۹
اشارة ----- ۲۰۹
بیان ----- ۲۰۹
[۳۱] ----- ۲۰۹
اشارة ----- ۲۰۹
بیان ----- ۲۰۹
[۳۲] ----- ۲۱۰
[۳۳] ----- ۲۱۰
اشارة ----- ۲۱۰
بیان ----- ۲۱۰
[۳۴] ----- ۲۱۱
اشارة ----- ۲۱۱
بیان ----- ۲۱۱
[۳۵] ----- ۲۱۱
باب ۱۴ ما إذا شک فی إصابة البول أو نسی غسله أو تعمد الترک ----- ۲۱۱
[۱] ----- ۲۱۱
[۲] ----- ۲۱۱
اشارة ----- ۲۱۱
بیان ----- ۲۱۲
[۳] ----- ۲۱۲
[۴] ----- ۲۱۲
[۵] ----- ۲۱۲
[۶] ----- ۲۱۲

[۷] ----- ۲۱۳
[۸] ----- ۲۱۳
[۹] ----- ۲۱۳
[۱۰] ----- ۲۱۳
[۱۱] ----- ۲۱۳
اشارة ----- ۲۱۳
بیان ----- ۲۱۳
[۱۲] ----- ۲۱۴
اشارة ----- ۲۱۴
بیان ----- ۲۱۴
[۱۳] ----- ۲۱۴
اشارة ----- ۲۱۴
بیان ----- ۲۱۴
[۱۴] ----- ۲۱۴
[۱۵] ----- ۲۱۵
[۱۶] ----- ۲۱۵
[۱۷] ----- ۲۱۵
[۱۸] ----- ۲۱۵
اشارة ----- ۲۱۵
بیان ----- ۲۱۵
باب ۱۵ التطهیر من المنی ----- ۲۱۵
[۱] ----- ۲۱۶
[۲] ----- ۲۱۶
[۳] ----- ۲۱۶

[۴] ---------- ۲۱۶
[۵] ---------- ۲۱۶
[۶] ---------- ۲۱۶
[۷] ---------- ۲۱۶
[۸] ---------- ۲۱۷
اشارة ---------- ۲۱۷
بیان ---------- ۲۱۷
[۹] ---------- ۲۱۷
اشارة ---------- ۲۱۷
بیان ---------- ۲۱۷
[۱۰] ---------- ۲۱۷
[۱۱] ---------- ۲۱۷
[۱۲] ---------- ۲۱۸
[۱۳] ---------- ۲۱۸
اشارة ---------- ۲۱۸
بیان ---------- ۲۱۸
[۱۴] ---------- ۲۱۸
اشارة ---------- ۲۱۸
بیان ---------- ۲۱۸
[۱۵] ---------- ۲۱۸
اشارة ---------- ۲۱۸
بیان ---------- ۲۱۹
[۱۶] ---------- ۲۱۹
اشارة ---------- ۲۱۹

بیان ----- ۲۱۹
[۱۷] ----- ۲۱۹
[۱۸] ----- ۲۲۰
اشارة ----- ۲۲۰
بیان ----- ۲۲۰
[۱۹] ----- ۲۲۰
اشارة ----- ۲۲۰
بیان ----- ۲۲۰
[۲۰] ----- ۲۲۰
[۲۱] ----- ۲۲۰
اشارة ----- ۲۲۰
بیان ----- ۲۲۱
باب ۱۶ عرق الجنب و الحائض و أصابتهما برطوبة ----- ۲۲۱
[۱] ----- ۲۲۱
[۲] ----- ۲۲۱
اشارة ----- ۲۲۱
بیان ----- ۲۲۱
[۳] ----- ۲۲۲
[۴] ----- ۲۲۲
اشارة ----- ۲۲۲
بیان ----- ۲۲۲
[۵] ----- ۲۲۲
اشارة ----- ۲۲۲
بیان ----- ۲۲۲

[۶] ----- ۲۲۲
اشارة ----- ۲۲۲
بيان ----- ۲۲۳
[۷] ----- ۲۲۳
اشارة ----- ۲۲۳
بيان ----- ۲۲۳
[۸] ----- ۲۲۳
[۹] ----- ۲۲۳
[۱۰] ----- ۲۲۴
[۱۱] ----- ۲۲۴
[۱۲] ----- ۲۲۴
[۱۳] ----- ۲۲۴
[۱۴] ----- ۲۲۴
[۱۵] ----- ۲۲۴
[۱۶] ----- ۲۲۴
اشارة ----- ۲۲۴
بيان ----- ۲۲۵
باب ۱۷ المذی و أخويه ----- ۲۲۵
[۱] ----- ۲۲۵
اشارة ----- ۲۲۵
بيان ----- ۲۲۵
[۲] ----- ۲۲۵
اشارة ----- ۲۲۵
بيان ----- ۲۲۶

[۳] ---- ۲۲۶
[۴] ---- ۲۲۶
[۵] ---- ۲۲۶
[۶] ---- ۲۲۶
[۷] ---- ۲۲۶
[۸] ---- ۲۲۶
[۹] ---- ۲۲۶
[۱۰] ---- ۲۲۷
[۱۱] ---- ۲۲۷
[۱۲] ---- ۲۲۷
[۱۳] ---- ۲۲۷
[۱۴] ---- ۲۲۷
[۱۵] ---- ۲۲۷
اشارة ---- ۲۲۷
بيان ---- ۲۲۸
[۱۶] ---- ۲۲۸
اشارة ---- ۲۲۸
بيان ---- ۲۲۸
باب ۱۸ التطهير من الدم ---- ۲۲۸
[۱] ---- ۲۲۸
اشارة ---- ۲۲۸
بيان ---- ۲۲۸
[۲] ---- ۲۲۸
اشارة ---- ۲۲۹

بيان ----- ۲۲۹
[۳] ----- ۲۲۹
[۴] ----- ۲۲۹
اشارة ----- ۲۲۹
بيان ----- ۲۲۹
[۵] ----- ۲۲۹
[۶] ----- ۲۳۰
[۷] ----- ۲۳۰
[۸] ----- ۲۳۰
اشارة ----- ۲۳۰
بيان ----- ۲۳۰
[۹] ----- ۲۳۰
[۱۰] ----- ۲۳۰
[۱۱] ----- ۲۳۱
[۱۲] ----- ۲۳۱
اشارة ----- ۲۳۱
بيان ----- ۲۳۱
[۱۳] ----- ۲۳۱
اشارة ----- ۲۳۱
بيان ----- ۲۳۱
[۱۴] ----- ۲۳۱
[۱۵] ----- ۲۳۲
[۱۶] ----- ۲۳۲
اشارة ----- ۲۳۲

بيان ----- ۲۳۲

[۱۷] ----- ۲۳۲

اشارة ----- ۲۳۲

بيان ----- ۲۳۲

[۱۸] ----- ۲۳۲

[۱۹] ----- ۲۳۳

[۲۰] ----- ۲۳۳

[۲۱] ----- ۲۳۳

[۲۲] ----- ۲۳۳

[۲۳] ----- ۲۳۳

[۲۴] ----- ۲۳۴

اشارة ----- ۲۳۴

بيان ----- ۲۳۴

[۲۵] ----- ۲۳۴

[۲۶] ----- ۲۳۴

[۲۷] ----- ۲۳۴

[۲۸] ----- ۲۳۴

[۲۹] ----- ۲۳۴

[۳۰] ----- ۲۳۵

اشارة ----- ۲۳۵

بيان ----- ۲۳۵

[۳۱] ----- ۲۳۵

باب ۱۹ التطهير من فضلات الحيوانات ----- ۲۳۵

[۱] ----- ۲۳۵

[۲] -- ۲۳۵

[۳] -- ۲۳۵

اشارة -- ۲۳۵

بيان -- ۲۳۶

[۴] -- ۲۳۶

[۵] -- ۲۳۶

اشارة -- ۲۳۶

بيان -- ۲۳۶

[۶] -- ۲۳۶

[۷] -- ۲۳۶

[۸] -- ۲۳۷

[۹] -- ۲۳۷

اشارة -- ۲۳۷

بيان -- ۲۳۷

[۱۰] -- ۲۳۷

[۱۱] -- ۲۳۷

[۱۲] -- ۲۳۷

[۱۳] -- ۲۳۸

[۱۴] -- ۲۳۸

[۱۵] -- ۲۳۸

[۱۶] -- ۲۳۸

[۱۷] -- ۲۳۸

[۱۸] -- ۲۳۸

[۱۹] -- ۲۳۹

اشارة ----- ۲۳۹
بيان ----- ۲۳۹
[۲۰] ----- ۲۳۹
[۲۱] ----- ۲۳۹
اشارة ----- ۲۳۹
بيان ----- ۲۳۹
[۲۲] ----- ۲۳۹
[۲۳] ----- ۲۴۰
[۲۴] ----- ۲۴۰
باب ۲۰ التطهير من مس الحيوانات ----- ۲۴۰
[۱] ----- ۲۴۰
[۲] ----- ۲۴۰
[۳] ----- ۲۴۰
اشارة ----- ۲۴۰
بيان ----- ۲۴۰
[۴] ----- ۲۴۱
[۵] ----- ۲۴۱
اشارة ----- ۲۴۱
بيان ----- ۲۴۱
[۶] ----- ۲۴۱
[۷] ----- ۲۴۱
[۸] ----- ۲۴۱
[۹] ----- ۲۴۲
[۱۰] ----- ۲۴۲

اشارة ----- ۲۴۲
بیان ----- ۲۴۲
[۱۱] ----- ۲۴۲
اشارة ----- ۲۴۲
بیان ----- ۲۴۲
[۱۲] ----- ۲۴۲
[۱۳] ----- ۲۴۳
[۱۴] ----- ۲۴۳
[۱۵] ----- ۲۴۳
اشارة ----- ۲۴۳
بیان ----- ۲۴۳
[۱۶] ----- ۲۴۳
اشارة ----- ۲۴۳
بیان ----- ۲۴۴
[۱۷] ----- ۲۴۴
[۱۸] ----- ۲۴۴
[۱۹] ----- ۲۴۴
[۲۰] ----- ۲۴۴
[۲۱] ----- ۲۴۵
[۲۲] ----- ۲۴۵
[۲۳] ----- ۲۴۵
اشارة ----- ۲۴۵
بیان ----- ۲۴۵
[۲۴] ----- ۲۴۵

اشارة ---- ۲۴۵
بيان ---- ۲۴۵
[۲۵] ---- ۲۴۶
[۲۶] ---- ۲۴۶
[۲۷] ---- ۲۴۶
[۲۸] ---- ۲۴۶
[۲۹] ---- ۲۴۶
اشارة ---- ۲۴۶
بيان ---- ۲۴۶
[۳۰] ---- ۲۴۷
اشارة ---- ۲۴۷
بيان ---- ۲۴۷
[۳۱] ---- ۲۴۷
[۳۲] ---- ۲۴۷
[۳۳] ---- ۲۴۷
[۳۴] ---- ۲۴۷
اشارة ---- ۲۴۷
بيان ---- ۲۴۸
[۳۵] ---- ۲۴۸
باب ۲۱ التطهير من الخمر ---- ۲۴۸
[۱] ---- ۲۴۸
[۲] ---- ۲۴۸
[۳] ---- ۲۴۸
اشارة ---- ۲۴۸

بيان ----- ۲۴۹
[۴] ----- ۲۴۹
اشارة ----- ۲۴۹
بيان ----- ۲۴۹
[۵] ----- ۲۴۹
اشارة ----- ۲۴۹
بيان ----- ۲۵۰
[۶] ----- ۲۵۰
[۷] ----- ۲۵۰
[۸] ----- ۲۵۰
[۹] ----- ۲۵۰
اشارة ----- ۲۵۰
بيان ----- ۲۵۱
[۱۰] ----- ۲۵۱
[۱۱] ----- ۲۵۱
اشارة ----- ۲۵۱
بيان ----- ۲۵۱
[۱۲] ----- ۲۵۱
[۱۳] ----- ۲۵۱
اشارة ----- ۲۵۱
بيان ----- ۲۵۲
[۱۴] ----- ۲۵۲
[۱۵] ----- ۲۵۲
[۱۶] ----- ۲۵۲

[۱۷] ---- ۲۵۲
اشارة ---- ۲۵۲
بيان ---- ۲۵۲
[۱۸] ---- ۲۵۳
[۱۹] ---- ۲۵۳
باب ۲۲ ما يطهر بغير الماء و ما لا يحتاج إلى التطهير ---- ۲۵۳
[۱] ---- ۲۵۳
اشارة ---- ۲۵۴
بيان ---- ۲۵۴
[۲] ---- ۲۵۴
اشارة ---- ۲۵۴
بيان ---- ۲۵۴
[۳] ---- ۲۵۴
[۴] ---- ۲۵۴
[۵] ---- ۲۵۴
[۶] ---- ۲۵۵
[۷] ---- ۲۵۵
اشارة ---- ۲۵۵
بيان ---- ۲۵۵
[۸] ---- ۲۵۵
[۹] ---- ۲۵۵
اشارة ---- ۲۵۵
بيان ---- ۲۵۵
[۱۰] ---- ۲۵۶

اشارة ----- ۲۵۶
بيان ----- ۲۵۶
[۱۱] ----- ۲۵۶
[۱۲] ----- ۲۵۶
[۱۳] ----- ۲۵۶
[۱۴] ----- ۲۵۶
اشارة ----- ۲۵۶
بيان ----- ۲۵۷
[۱۵] ----- ۲۵۷
اشارة ----- ۲۵۷
بيان ----- ۲۵۷
[۱۶] ----- ۲۵۷
[۱۷] ----- ۲۵۷
[۱۸] ----- ۲۵۷
اشارة ----- ۲۵۷
بيان ----- ۲۵۸
[۱۹] ----- ۲۵۸
اشارة ----- ۲۵۸
بيان ----- ۲۵۸
[۲۰] ----- ۲۵۸
اشارة ----- ۲۵۸
بيان ----- ۲۵۸
[۲۱] ----- ۲۵۹
[۲۲] ----- ۲۵۹

اشارة ----- ۲۵۹
بيان ----- ۲۵۹
[۲۳] ----- ۲۵۹
[۲۴] ----- ۲۵۹
[۲۵] ----- ۲۶۰
[۲۶] ----- ۲۶۰
[۲۷] ----- ۲۶۰
[۲۸] ----- ۲۶۰
اشارة ----- ۲۶۰
بيان ----- ۲۶۰
[۲۹] ----- ۲۶۰
اشارة ----- ۲۶۰
بيان ----- ۲۶۱
[۳۰] ----- ۲۶۱
[۳۱] ----- ۲۶۱
[۳۲] ----- ۲۶۱
[۳۳] ----- ۲۶۱
[۳۴] ----- ۲۶۱
[۳۵] ----- ۲۶۲
[۳۶] ----- ۲۶۲
اشارة ----- ۲۶۲
بيان ----- ۲۶۲
[۳۷] ----- ۲۶۲
اشارة ----- ۲۶۲

بیان ---------- ۲۶۲
[۳۸] ---------- ۲۶۲
اشارة ---------- ۲۶۲
بیان ---------- ۲۶۳
[۳۹] ---------- ۲۶۳
[۴۰] ---------- ۲۶۳
اشارة ---------- ۲۶۳
بیان ---------- ۲۶۳
باب ۲۳ تطهیر الإناء بالماء القلیل ---------- ۲۶۳
[۱] ---------- ۲۶۳
اشارة ---------- ۲۶۳
بیان ---------- ۲۶۴
أبواب الوضوء ---------- ۲۶۴
الآیات ---------- ۲۶۴
اشارة ---------- ۲۶۴
بیان ---------- ۲۶۴
باب ۲۴ الأحداث التی توجب الوضوء ---------- ۲۶۶
[۱] ---------- ۲۶۶
اشارة ---------- ۲۶۶
بیان ---------- ۲۶۶
[۲] ---------- ۲۶۶
اشارة ---------- ۲۶۶
بیان ---------- ۲۶۶
[۳] ---------- ۲۶۷

[۴] ---- ۲۶۷
اشارة ---- ۲۶۷
بيان ---- ۲۶۷
[۵] ---- ۲۶۷
[۶] ---- ۲۶۷
اشارة ---- ۲۶۷
بيان ---- ۲۶۷
[۷] ---- ۲۶۷
[۸] ---- ۲۶۸
[۹] ---- ۲۶۸
اشارة ---- ۲۶۸
بيان ---- ۲۶۸
[۱۰] ---- ۲۶۸
[۱۱] ---- ۲۶۸
[۱۲] ---- ۲۶۸
[۱۳] ---- ۲۶۹
[۱۴] ---- ۲۶۹
[۱۵] ---- ۲۶۹
[۱۶] ---- ۲۶۹
[۱۷] ---- ۲۶۹
[۱۸] ---- ۲۶۹
[۱۹] ---- ۲۷۰
اشارة ---- ۲۷۰
بيان ---- ۲۷۰

[۲۰] ---- ۲۷۰
[۲۱] ---- ۲۷۰
اشارة ---- ۲۷۰
بيان ---- ۲۷۰
[۲۲] ---- ۲۷۱
[۲۳] ---- ۲۷۱
[۲۴] ---- ۲۷۱
[۲۵] ---- ۲۷۱
[۲۶] ---- ۲۷۱
[۲۷] ---- ۲۷۱
اشارة ---- ۲۷۱
بيان ---- ۲۷۱
[۲۸] ---- ۲۷۲
[۲۹] ---- ۲۷۲
[۳۰] ---- ۲۷۲
[۳۱] ---- ۲۷۲
اشارة ---- ۲۷۲
بيان ---- ۲۷۲
[۳۲] ---- ۲۷۳
[۳۳] ---- ۲۷۳
اشارة ---- ۲۷۳
بيان ---- ۲۷۳
[۳۴] ---- ۲۷۳
اشارة ---- ۲۷۳

بيان ----- ۲۷۳
[۳۵] ----- ۲۷۴
اشارة ----- ۲۷۴
بيان ----- ۲۷۴
[۳۶] ----- ۲۷۴
[۳۷] ----- ۲۷۴
[۳۸] ----- ۲۷۴
[۳۹] ----- ۲۷۵
اشارة ----- ۲۷۵
بيان ----- ۲۷۵
[۴۰] ----- ۲۷۵
اشارة ----- ۲۷۵
بيان ----- ۲۷۵
[۴۱] ----- ۲۷۵
اشارة ----- ۲۷۵
بيان ----- ۲۷۶
[۴۲] ----- ۲۷۶
[۴۳] ----- ۲۷۶
[۴۴] ----- ۲۷۶
اشارة ----- ۲۷۶
بيان ----- ۲۷۶
[۴۵] ----- ۲۷۶
[۴۶] ----- ۲۷۶
[۴۷] ----- ۲۷۷

[۴۸] ----- ۲۷۷

[۴۹] ----- ۲۷۷

اشارة ----- ۲۷۷

بيان ----- ۲۷۷

[۵۰] ----- ۲۷۷

اشارة ----- ۲۷۷

بيان ----- ۲۷۷

[۵۱] ----- ۲۷۸

[۵۲] ----- ۲۷۸

[۵۳] ----- ۲۷۸

اشارة ----- ۲۷۸

بيان ----- ۲۷۸

[۵۴] ----- ۲۷۸

اشارة ----- ۲۷۸

بيان ----- ۲۷۸

[۵۵] ----- ۲۷۹

[۵۶] ----- ۲۷۹

اشارة ----- ۲۷۹

بيان ----- ۲۷۹

[۵۷] ----- ۲۷۹

[۵۸] ----- ۲۷۹

[۵۹] ----- ۲۸۰

[۶۰] ----- ۲۸۰

[۶۱] ----- ۲۸۰

اشارة ----- ۲۸۰
بيان ----- ۲۸۰
[۶۲] ----- ۲۸۰
[۶۳] ----- ۲۸۰
[۶۴] ----- ۲۸۱
اشارة ----- ۲۸۱
بيان ----- ۲۸۱
[۶۵] ----- ۲۸۱
[۶۶] ----- ۲۸۱
[۶۷] ----- ۲۸۱
[۶۸] ----- ۲۸۱
[۶۹] ----- ۲۸۲
اشارة ----- ۲۸۲
بيان ----- ۲۸۲
[۷۰] ----- ۲۸۲
[۷۱] ----- ۲۸۲
[۷۲] ----- ۲۸۲
[۷۳] ----- ۲۸۲
[۷۴] ----- ۲۸۳
[۷۵] ----- ۲۸۳
اشارة ----- ۲۸۳
بيان ----- ۲۸۳
[۷۶] ----- ۲۸۳
اشارة ----- ۲۸۳

بیان ----- ۲۸۳
[۷۷] ----- ۲۸۳
[۷۸] ----- ۲۸۳
اشارة ----- ۲۸۴
بیان ----- ۲۸۴
باب ۲۵ صفة الوضوء ----- ۲۸۴
[۱] ----- ۲۸۴
اشارة ----- ۲۸۴
بیان ----- ۲۸۴
[۲] ----- ۲۸۴
[۳] ----- ۲۸۵
[۴] ----- ۲۸۵
[۵] ----- ۲۸۵
[۶] ----- ۲۸۵
اشارة ----- ۲۸۵
بیان ----- ۲۸۵
[۷] ----- ۲۸۶
اشارة ----- ۲۸۶
بیان ----- ۲۸۶
[۸] ----- ۲۸۶
[۹] ----- ۲۸۷
[۱۰] ----- ۲۸۷
اشارة ----- ۲۸۷
بیان ----- ۲۸۷

[۱۱] ---- ۲۸۷
[۱۲] ---- ۲۸۷
اشارة ---- ۲۸۷
بیان ---- ۲۸۸
[۱۳] ---- ۲۸۸
[۱۴] ---- ۲۸۸
[۱۵] ---- ۲۸۸
اشارة ---- ۲۸۸
بیان ---- ۲۸۸
[۱۶] ---- ۲۸۸
[۱۷] ---- ۲۸۸
اشارة ---- ۲۸۹
بیان ---- ۲۸۹
[۱۸] ---- ۲۸۹
[۱۹] ---- ۲۸۹
اشارة ---- ۲۸۹
بیان ---- ۲۸۹
[۲۰] ---- ۲۸۹
[۲۱] ---- ۲۹۰
اشارة ---- ۲۹۰
بیان ---- ۲۹۰
[۲۲] ---- ۲۹۰
[۲۳] ---- ۲۹۰
اشارة ---- ۲۹۱

بيان ----- ۲۹۱
[۲۴] ----- ۲۹۱
[۲۵] ----- ۲۹۱
[۲۶] ----- ۲۹۱
[۲۷] ----- ۲۹۱
[۲۸] ----- ۲۹۱
[۲۹] ----- ۲۹۲
اشارة ----- ۲۹۲
بيان ----- ۲۹۲
[۳۰] ----- ۲۹۲
اشارة ----- ۲۹۲
بيان ----- ۲۹۲
[۳۱] ----- ۲۹۲
[۳۲] ----- ۲۹۲
اشارة ----- ۲۹۳
بيان ----- ۲۹۳
[۳۳] ----- ۲۹۳
اشارة ----- ۲۹۳
بيان ----- ۲۹۳
[۳۴] ----- ۲۹۳
[۳۵] ----- ۲۹۴
[۳۶] ----- ۲۹۴
[۳۷] ----- ۲۹۴
اشارة ----- ۲۹۴

بیان ----- ۲۹۴
[۳۸] ----- ۲۹۴
اشارة ----- ۲۹۴
بیان ----- ۲۹۴
[۳۹] ----- ۲۹۵
اشارة ----- ۲۹۵
بیان ----- ۲۹۵
[۴۰] ----- ۲۹۵
[۴۱] ----- ۲۹۵
[۴۲] ----- ۲۹۵
اشارة ----- ۲۹۵
بیان ----- ۲۹۵
[۴۳] ----- ۲۹۶
اشارة ----- ۲۹۶
بیان ----- ۲۹۶
[۴۴] ----- ۲۹۶
[۴۵] ----- ۲۹۶
اشارة ----- ۲۹۶
بیان ----- ۲۹۶
[۴۶] ----- ۲۹۷
اشارة ----- ۲۹۷
بیان ----- ۲۹۷
باب ۲۶ غسل الرجلین ----- ۲۹۷
[۱] ----- ۲۹۷

[۲] ---------- ۲۹۷
[۳] ---------- ۲۹۷
[۴] ---------- ۲۹۷
اشارة ---------- ۲۹۷
بيان ---------- ۲۹۸
[۵] ---------- ۲۹۸
[۶] ---------- ۲۹۸
اشارة ---------- ۲۹۸
بيان ---------- ۲۹۸
[۷] ---------- ۲۹۸
اشارة ---------- ۲۹۸
بيان ---------- ۲۹۸
[۸] ---------- ۲۹۹
[۹] ---------- ۲۹۹
اشارة ---------- ۲۹۹
بيان ---------- ۲۹۹
[۱۰] ---------- ۲۹۹
اشارة ---------- ۲۹۹
بيان ---------- ۳۰۰
[۱۱] ---------- ۳۰۰
اشارة ---------- ۳۰۰
بيان ---------- ۳۰۰
باب ۲۷ مسح الأذنين و القفا ---------- ۳۰۰
[۱] ---------- ۳۰۰

[۲] ---------- ۳۰۰
اشارة ---------- ۳۰۰
بيان ---------- ۳۰۱
[۳] ---------- ۳۰۱
اشارة ---------- ۳۰۱
بيان ---------- ۳۰۱
[۴] ---------- ۳۰۱
اشارة ---------- ۳۰۱
بيان ---------- ۳۰۱
باب ۲۸ المسح على العمامة و الخف و نحوهما ---------- ۳۰۱
[۱] ---------- ۳۰۱
اشارة ---------- ۳۰۲
بيان ---------- ۳۰۲
[۲] ---------- ۳۰۲
[۳] ---------- ۳۰۲
اشارة ---------- ۳۰۲
بيان ---------- ۳۰۲
[۴] ---------- ۳۰۲
[۵] ---------- ۳۰۳
اشارة ---------- ۳۰۳
بيان ---------- ۳۰۳
[۶] ---------- ۳۰۳
[۷] ---------- ۳۰۳
[۸] ---------- ۳۰۳

[۹] ---------- ۳۰۳

اشارة ---------- ۳۰۴

بیان ---------- ۳۰۴

[۱۰] ---------- ۳۰۴

اشارة ---------- ۳۰۴

بیان ---------- ۳۰۴

[۱۱] ---------- ۳۰۴

[۱۲] ---------- ۳۰۵

[۱۳] ---------- ۳۰۵

اشارة ---------- ۳۰۵

بیان ---------- ۳۰۵

باب ۲۹ مقدار ماء الوضوء ---------- ۳۰۵

[۱] ---------- ۳۰۵

[۲] ---------- ۳۰۵

اشارة ---------- ۳۰۵

بیان ---------- ۳۰۶

[۳] ---------- ۳۰۶

[۴] ---------- ۳۰۶

[۵] ---------- ۳۰۶

اشارة ---------- ۳۰۶

بیان ---------- ۳۰۶

[۶] ---------- ۳۰۶

اشارة ---------- ۳۰۶

بیان ---------- ۳۰۷

[۷] ---- ۳۰۷
[۸] ---- ۳۰۷
[۹] ---- ۳۰۷
اشارة ---- ۳۰۷
بيان ---- ۳۰۷
[۱۰] ---- ۳۰۷
[۱۱] ---- ۳۰۸
[۱۲] ---- ۳۰۸
اشارة ---- ۳۰۸
بيان ---- ۳۰۸
[۱۳] ---- ۳۰۸
[۱۴] ---- ۳۰۸
[۱۵] ---- ۳۰۸
اشارة ---- ۳۰۸
بيان ---- ۳۰۹
[۱۶] ---- ۳۰۹
[۱۷] ---- ۳۰۹
[۱۸] ---- ۳۰۹
اشارة ---- ۳۰۹
بيان ---- ۳۰۹
[۱۹] ---- ۳۰۹
اشارة ---- ۳۰۹
بيان ---- ۳۰۹
[۲۰] ---- ۳۱۰

اشارة ---- ۳۱۰

بيان ---- ۳۱۰

باب ۳۰ عدد الغسلات فى الوضوء ---- ۳۱۰

[۱] ---- ۳۱۰

اشارة ---- ۳۱۰

بيان ---- ۳۱۱

[۲] ---- ۳۱۱

[۳] ---- ۳۱۱

[۴] ---- ۳۱۱

[۵] ---- ۳۱۱

[۶] ---- ۳۱۱

[۷] ---- ۳۱۱

[۸] ---- ۳۱۱

[۹] ---- ۳۱۲

[۱۰] ---- ۳۱۲

[۱۱] ---- ۳۱۲

[۱۲] ---- ۳۱۲

[۱۳] ---- ۳۱۲

[۱۴] ---- ۳۱۲

اشارة ---- ۳۱۲

بيان ---- ۳۱۲

[۱۵] ---- ۳۱۴

اشارة ---- ۳۱۴

بيان ---- ۳۱۴

باب ۳۱ الوضوء بغير الماء ----- ۳۱۴
[۱] ----- ۳۱۴
اشارة ----- ۳۱۴
بيان ----- ۳۱۵
[۲] ----- ۳۱۵
[۳] ----- ۳۱۵
اشارة ----- ۳۱۵
بيان ----- ۳۱۵
باب ۳۲ سنن الوضوء و آدابه ----- ۳۱۶
[۱] ----- ۳۱۶
اشارة ----- ۳۱۶
بيان ----- ۳۱۶
[۲] ----- ۳۱۶
[۳] ----- ۳۱۶
[۴] ----- ۳۱۶
[۵] ----- ۳۱۶
[۶] ----- ۳۱۷
[۷] ----- ۳۱۷
[۸] ----- ۳۱۷
اشارة ----- ۳۱۷
بيان ----- ۳۱۷
[۹] ----- ۳۱۷
اشارة ----- ۳۱۸
بيان ----- ۳۱۸

[۱۰] ----- ۳۱۸
[۱۱] ----- ۳۱۸
[۱۲] ----- ۳۱۸
[۱۳] ----- ۳۱۸
[۱۴] ----- ۳۱۹
اشارة ----- ۳۱۹
بيان ----- ۳۱۹
[۱۵] ----- ۳۱۹
[۱۶] ----- ۳۱۹
اشارة ----- ۳۱۹
بيان ----- ۳۱۹
[۱۷] ----- ۳۱۹
اشارة ----- ۳۱۹
بيان ----- ۳۲۰
[۱۸] ----- ۳۲۰
اشارة ----- ۳۲۰
بيان ----- ۳۲۰
[۱۹] ----- ۳۲۰
[۲۰] ----- ۳۲۰
[۲۱] ----- ۳۲۰
اشارة ----- ۳۲۰
بيان ----- ۳۲۱
[۲۲] ----- ۳۲۱
[۲۳] ----- ۳۲۲

اشارة ----- ۳۲۲
بيان ----- ۳۲۲
[۲۴] ----- ۳۲۲
[۲۵] ----- ۳۲۲
[۲۶] ----- ۳۲۲
[۲۷] ----- ۳۲۲
[۲۸] ----- ۳۲۲
[۲۹] ----- ۳۲۳
[۳۰] ----- ۳۲۳
اشارة ----- ۳۲۳
بيان ----- ۳۲۳
[۳۱] ----- ۳۲۳
اشارة ----- ۳۲۳
بيان ----- ۳۲۳
[۳۲] ----- ۳۲۳
اشارة ----- ۳۲۳
بيان ----- ۳۲۴
[۳۳] ----- ۳۲۴
[۳۴] ----- ۳۲۴
[۳۵] ----- ۳۲۴
اشارة ----- ۳۲۴
بيان ----- ۳۲۴
[۳۶] ----- ۳۲۴
[۳۷] ----- ۳۲۵

[۳۸] ---- ۳۲۵

باب ۳۳ ترتیب الوضوء و موالاته و الشک و النسیان فیه ---- ۳۲۵

[۱] ---- ۳۲۵

اشارة ---- ۳۲۵

بیان ---- ۳۲۵

[۲] ---- ۳۲۵

اشارة ---- ۳۲۵

بیان ---- ۳۲۶

[۳] ---- ۳۲۶

[۴] ---- ۳۲۶

[۵] ---- ۳۲۶

اشارة ---- ۳۲۶

بیان ---- ۳۲۶

[۶] ---- ۳۲۷

[۷] ---- ۳۲۷

اشارة ---- ۳۲۷

بیان ---- ۳۲۷

[۸] ---- ۳۲۷

[۹] ---- ۳۲۷

[۱۰] ---- ۳۲۷

اشارة ---- ۳۲۷

بیان ---- ۳۲۸

[۱۱] ---- ۳۲۸

اشارة ---- ۳۲۸

بيان ----- ۳۲۸
[۱۲] ----- ۳۲۸
اشارة ----- ۳۲۸
بيان ----- ۳۲۸
[۱۳] ----- ۳۲۹
اشارة ----- ۳۲۹
بيان ----- ۳۲۹
[۱۴] ----- ۳۲۹
اشارة ----- ۳۲۹
بيان ----- ۳۲۹
[۱۵] ----- ۳۲۹
[۱۶] ----- ۳۲۹
[۱۷] ----- ۳۳۰
[۱۸] ----- ۳۳۰
[۱۹] ----- ۳۳۰
[۲۰] ----- ۳۳۰
اشارة ----- ۳۳۰
بيان ----- ۳۳۰
[۲۱] ----- ۳۳۰
اشارة ----- ۳۳۱
بيان ----- ۳۳۱
[۲۲] ----- ۳۳۱
[۲۳] ----- ۳۳۱
[۲۴] ----- ۳۳۱

اشارة ----- ۳۳۱
بيان ----- ۳۳۱
[۲۵] ----- ۳۳۱
[۲۶] ----- ۳۳۲
اشارة ----- ۳۳۲
بيان ----- ۳۳۲
[۲۷] ----- ۳۳۲
[۲۸] ----- ۳۳۲
[۲۹] ----- ۳۳۲
اشارة ----- ۳۳۲
بيان ----- ۳۳۳
[۳۰] ----- ۳۳۳
[۳۱] ----- ۳۳۳
[۳۲] ----- ۳۳۳
باب ۳۴ الوضوء بالمطر ----- ۳۳۳
[۱] ----- ۳۳۳
اشارة ----- ۳۳۳
بيان ----- ۳۳۳
باب ۳۵ وضوء من بأعضائه آفة ----- ۳۳۴
[۱] ----- ۳۳۴
اشارة ----- ۳۳۴
بيان ----- ۳۳۴
[۲] ----- ۳۳۴
[۳] ----- ۳۳۴

[۴] ۳۳۴
اشارة ۳۳۴
بیان ۳۳۵
[۵] ۳۳۵
[۶] ۳۳۵
[۷] ۳۳۵
[۸] ۳۳۵
[۹] ۳۳۵
اشارة ۳۳۶
بیان ۳۳۶
[۱۰] ۳۳۶
اشارة ۳۳۶
بیان ۳۳۶
[۱۱] ۳۳۶
[۱۲] ۳۳۶
[۱۳] ۳۳۶
[۱۴] ۳۳۷
باب ۳۶ فضیلة الوضوء و ثوابه و علته ۳۳۷
[۱] ۳۳۷
[۲] ۳۳۷
[۳] ۳۳۷
[۴] ۳۳۷
[۵] ۳۳۷
[۶] ۳۳۷

[۷] ۳۳۸
[۸] ۳۳۸
[۹] ۳۳۸
[۱۰] ۳۳۸
[۱۱] ۳۳۸
اشارة ۳۳۸
بيان ۳۳۹
[۱۲] ۳۳۹
[۱۳] ۳۳۹
اشارة ۳۳۹
بيان ۳۳۹
أبواب الغسل ۳۴۰
الآيات ۳۴۰
اشارة ۳۴۰
بيان ۳۴۰
باب ۳۷ أنواع الغسل ۳۴۱
[۱] ۳۴۱
اشارة ۳۴۱
بيان ۳۴۱
[۲] ۳۴۱
اشارة ۳۴۱
بيان ۳۴۲
[۳] ۳۴۲
[۴] ۳۴۲

[۵] ۳۴۲
اشارة ۳۴۲
بيان ۳۴۳
[۶] ۳۴۳
[۷] ۳۴۳
[۸] ۳۴۳
[۹] ۳۴۳
[۱۰] ۳۴۳
اشارة ۳۴۳
بيان ۳۴۴
[۱۱] ۳۴۴
[۱۲] ۳۴۴
[۱۳] ۳۴۴
[۱۴] ۳۴۴
اشارة ۳۴۴
بيان ۳۴۵
[۱۵] ۳۴۵
اشارة ۳۴۵
بيان ۳۴۵
[۱۶] ۳۴۵
اشارة ۳۴۵
بيان ۳۴۵
[۱۷] ۳۴۶
[۱۸] ۳۴۶

اشارة ----- ۳۴۶
بيان ----- ۳۴۶
[۱۹] ----- ۳۴۶
[۲۰] ----- ۳۴۶
اشارة ----- ۳۴۶
بيان ----- ۳۴۶
[۲۱] ----- ۳۴۶
اشارة ----- ۳۴۷
بيان ----- ۳۴۷
[۲۲] ----- ۳۴۷
[۲۳] ----- ۳۴۷
اشارة ----- ۳۴۷
بيان ----- ۳۴۷
[۲۴] ----- ۳۴۷
[۲۵] ----- ۳۴۷
اشارة ----- ۳۴۷
بيان ----- ۳۴۸
باب ۳۸ الحث على غسل الجمعة و وقته ----- ۳۴۸
[۱] ----- ۳۴۸
[۲] ----- ۳۴۸
[۳] ----- ۳۴۸
[۴] ----- ۳۴۸
[۵] ----- ۳۴۸
[۶] ----- ۳۴۹

[۷] ۳۴۹
[۸] ۳۴۹
[۹] ۳۴۹
اشارة ۳۴۹
بيان ۳۴۹
[۱۰] ۳۴۹
[۱۱] ۳۵۰
[۱۲] ۳۵۰
[۱۳] ۳۵۰
[۱۴] ۳۵۰
[۱۵] ۳۵۰
اشارة ۳۵۰
بيان ۳۵۰
[۱۶] ۳۵۰
اشارة ۳۵۰
بيان ۳۵۱
[۱۷] ۳۵۱
[۱۸] ۳۵۱
[۱۹] ۳۵۱
[۲۰] ۳۵۱
[۲۱] ۳۵۱
[۲۲] ۳۵۱
اشارة ۳۵۲
بيان ۳۵۲

[۲۳] ---------- ۳۵۲
[۲۴] ---------- ۳۵۲
[۲۵] ---------- ۳۵۲
اشارة ---------- ۳۵۲
بیان ---------- ۳۵۲
باب ۳۹ حد الجنابة ---------- ۳۵۳
[۱] ---------- ۳۵۳
[۲] ---------- ۳۵۳
[۳] ---------- ۳۵۳
[۴] ---------- ۳۵۳
[۵] ---------- ۳۵۳
[۶] ---------- ۳۵۳
اشارة ---------- ۳۵۳
بیان ---------- ۳۵۴
[۷] ---------- ۳۵۴
[۸] ---------- ۳۵۴
[۹] ---------- ۳۵۴
[۱۰] ---------- ۳۵۴
اشارة ---------- ۳۵۴
بیان ---------- ۳۵۴
[۱۱] ---------- ۳۵۵
[۱۲] ---------- ۳۵۵
اشارة ---------- ۳۵۵
بیان ---------- ۳۵۵

[۱۳] ---------- ۳۵۵
[۱۴] ---------- ۳۵۵
[۱۵] ---------- ۳۵۵
اشارة ---------- ۳۵۵
بيان ---------- ۳۵۶
[۱۶] ---------- ۳۵۶
اشارة ---------- ۳۵۶
بيان ---------- ۳۵۶
[۱۷] ---------- ۳۵۶
اشارة ---------- ۳۵۶
بيان ---------- ۳۵۶
[۱۸] ---------- ۳۵۷
[۱۹] ---------- ۳۵۷
[۲۰] ---------- ۳۵۷
اشارة ---------- ۳۵۷
بيان ---------- ۳۵۷
باب ۴۰ احتلام المرأة و إمنائها ---------- ۳۵۷
[۱] ---------- ۳۵۷
[۲] ---------- ۳۵۷
[۳] ---------- ۳۵۸
[۴] ---------- ۳۵۸
اشارة ---------- ۳۵۸
بيان ---------- ۳۵۸
[۵] ---------- ۳۵۸

[۶] ---------- ۳۵۸
[۷] ---------- ۳۵۹
[۸] ---------- ۳۵۹
[۹] ---------- ۳۵۹
[۱۰] ---------- ۳۵۹
[۱۱] ---------- ۳۵۹
[۱۲] ---------- ۳۵۹
[۱۳] ---------- ۳۵۹
[۱۴] ---------- ۳۶۰
[۱۵] ---------- ۳۶۰
[۱۶] ---------- ۳۶۰
[۱۷] ---------- ۳۶۰
[۱۸] ---------- ۳۶۰
اشارة ---------- ۳۶۰
بیان ---------- ۳۶۰
باب ۴۱ إتيان الدبر ---------- ۳۶۱
[۱] ---------- ۳۶۱
[۲] ---------- ۳۶۱
[۳] ---------- ۳۶۱
[۴] ---------- ۳۶۱
اشارة ---------- ۳۶۱
بیان ---------- ۳۶۱
باب ۴۲ خروج البلل بعد الغسل ---------- ۳۶۲
[۱] ---------- ۳۶۲

[۲] ۳۶۲
[۳] ۳۶۲
[۴] ۳۶۲
[۵] ۳۶۲
[۶] ۳۶۳
[۷] ۳۶۳
[۸] ۳۶۳
[۹] ۳۶۳
اشارة ۳۶۳
بیان ۳۶۳
[۱۰] ۳۶۳
[۱۱] ۳۶۴
[۱۲] ۳۶۴
[۱۳] ۳۶۴
باب ۴۳ أحکام الجنب ۳۶۴
[۱] ۳۶۴
[۲] ۳۶۴
[۳] ۳۶۴
[۴] ۳۶۴
[۵] ۳۶۵
[۶] ۳۶۵
[۷] ۳۶۵
[۸] ۳۶۵
[۹] ۳۶۵

[۱۰] ---- ۳۶۵
[۱۱] ---- ۳۶۵
[۱۲] ---- ۳۶۵
[۱۳] ---- ۳۶۶
اشارهٔ ---- ۳۶۶
بيان ---- ۳۶۶
[۱۴] ---- ۳۶۶
[۱۵] ---- ۳۶۶
[۱۶] ---- ۳۶۶
[۱۷] ---- ۳۶۶
[۱۸] ---- ۳۶۷
[۱۹] ---- ۳۶۷
[۲۰] ---- ۳۶۷
[۲۱] ---- ۳۶۷
[۲۲] ---- ۳۶۷
اشارهٔ ---- ۳۶۷
بيان ---- ۳۶۷
[۲۳] ---- ۳۶۸
اشارهٔ ---- ۳۶۸
بيان ---- ۳۶۸
[۲۴] ---- ۳۶۸
[۲۵] ---- ۳۶۸
[۲۶] ---- ۳۶۸
[۲۷] ---- ۳۶۸

[۲۸] ---- ۳۶۸

[۲۹] ---- ۳۶۹

[۳۰] ---- ۳۶۹

[۳۱] ---- ۳۶۹

[۳۲] ---- ۳۶۹

[۳۳] ---- ۳۶۹

اشارة ---- ۳۶۹

بیان ---- ۳۶۹

باب ۴۴ حد مس المیت ---- ۳۷۰

[۱] ---- ۳۷۰

[۲] ---- ۳۷۰

اشارة ---- ۳۷۰

بیان ---- ۳۷۰

[۳] ---- ۳۷۰

[۴] ---- ۳۷۰

[۵] ---- ۳۷۰

[۶] ---- ۳۷۱

[۷] ---- ۳۷۱

[۸] ---- ۳۷۱

[۹] ---- ۳۷۱

[۱۰] ---- ۳۷۱

[۱۱] ---- ۳۷۱

[۱۲] ---- ۳۷۱

[۱۳] ---- ۳۷۲

[۱۴] ---------- ۳۷۲
اشارة ---------- ۳۷۲
بيان ---------- ۳۷۲
[۱۵] ---------- ۳۷۲
اشارة ---------- ۳۷۲
بيان ---------- ۳۷۲
[۱۶] ---------- ۳۷۲
[۱۷] ---------- ۳۷۳
باب ۴۵ حد الحيض ---------- ۳۷۳
[۱] ---------- ۳۷۳
[۲] ---------- ۳۷۳
[۳] ---------- ۳۷۳
اشارة ---------- ۳۷۳
بيان ---------- ۳۷۳
[۴] ---------- ۳۷۴
[۵] ---------- ۳۷۴
[۶] ---------- ۳۷۴
[۷] ---------- ۳۷۴
[۸] ---------- ۳۷۴
[۹] ---------- ۳۷۴
اشارة ---------- ۳۷۴
بيان ---------- ۳۷۴
[۱۰] ---------- ۳۷۵
اشارة ---------- ۳۷۵

بیان ----- ۳۷۵
[۱۱] ----- ۳۷۵
اشارة ----- ۳۷۵
بیان ----- ۳۷۶
[۱۲] ----- ۳۷۶
[۱۳] ----- ۳۷۶
اشارة ----- ۳۷۶
بیان ----- ۳۷۶
[۱۴] ----- ۳۷۶
[۱۵] ----- ۳۷۶
اشارة ----- ۳۷۷
بیان ----- ۳۷۷
[۱۶] ----- ۳۷۷
[۱۷] ----- ۳۷۷
[۱۸] ----- ۳۷۷
[۱۹] ----- ۳۷۷
[۲۰] ----- ۳۷۷
[۲۱] ----- ۳۷۸
[۲۲] ----- ۳۷۸
اشاره ----- ۳۷۸
بیان ----- ۳۷۸
[۲۳] ----- ۳۷۸
[۲۴] ----- ۳۷۸
[۲۵] ----- ۳۷۹

[۲۶] ---------- ۳۷۹
[۲۷] ---------- ۳۷۹
اشارة ---------- ۳۷۹
بیان ---------- ۳۷۹
[۲۸] ---------- ۳۷۹
[۲۹] ---------- ۳۷۹
[۳۰] ---------- ۳۷۹
[۳۱] ---------- ۳۸۰
[۳۲] ---------- ۳۸۰
[۳۳] ---------- ۳۸۰
[۳۴] ---------- ۳۸۰
[۳۵] ---------- ۳۸۰
باب ۴۶ ما یتمیز به الحیض من دم العذرة و القرحة ---------- ۳۸۰
[۱] ---------- ۳۸۰
اشارة ---------- ۳۸۰
بیان ---------- ۳۸۱
[۲] ---------- ۳۸۲
اشارة ---------- ۳۸۲
بیان ---------- ۳۸۲
[۳] ---------- ۳۸۳
[۴] ---------- ۳۸۳
اشارة ---------- ۳۸۳
بیان ---------- ۳۸۳
باب ۴۷ حیض المبتدأة و من اختلف علیها الأیام أو اختلطت ---------- ۳۸۳

[۱] ---------- ۳۸۳
[۲] ---------- ۳۸۳
[۳] ---------- ۳۸۴
اشارة ---------- ۳۸۴
بيان ---------- ۳۸۴
[۴] ---------- ۳۸۴
[۵] ---------- ۳۸۴
[۶] ---------- ۳۸۴
اشارة ---------- ۳۸۵
بيان ---------- ۳۸۵
[۷] ---------- ۳۸۵
اشارة ---------- ۳۸۵
بيان ---------- ۳۸۵
[۸] ---------- ۳۸۵
[۹] ---------- ۳۸۶
[۱۰] ---------- ۳۸۶
اشارة ---------- ۳۸۶
بيان ---------- ۳۸۶
[۱۱] ---------- ۳۸۶
اشارة ---------- ۳۸۶
بيان ---------- ۳۸۸
باب ۴۸ الحبلی تری الدم ---------- ۳۸۹
[۱] ---------- ۳۸۹
اشارة ---------- ۳۸۹

بيان ----- ۳۸۹
[۲] ----- ۳۸۹
اشارة ----- ۳۸۹
بيان ----- ۳۹۰
[۳] ----- ۳۹۰
[۴] ----- ۳۹۰
[۵] ----- ۳۹۰
[۶] ----- ۳۹۰
[۷] ----- ۳۹۰
اشارة ----- ۳۹۰
بيان ----- ۳۹۱
[۸] ----- ۳۹۱
[۹] ----- ۳۹۱
[۱۰] ----- ۳۹۱
[۱۱] ----- ۳۹۱
اشارة ----- ۳۹۱
بيان ----- ۳۹۱
[۱۲] ----- ۳۹۱
[۱۳] ----- ۳۹۲
[۱۴] ----- ۳۹۲
[۱۵] ----- ۳۹۲
اشارة ----- ۳۹۲
بيان ----- ۳۹۲
باب ۴۹ الاستحاضة ----- ۳۹۲

[۱] ۳۹۲
اشارة ۳۹۲
بیان ۳۹۳
[۲] ۳۹۳
اشارة ۳۹۳
بیان ۳۹۴
[۳] ۳۹۴
[۴] ۳۹۴
[۵] ۳۹۴
[۶] ۳۹۴
[۷] ۳۹۴
[۸] ۳۹۵
اشارة ۳۹۵
بیان ۳۹۵
[۹] ۳۹۵
[۱۰] ۳۹۵
[۱۱] ۳۹۵
اشارة ۳۹۵
بیان ۳۹۶
[۱۲] ۳۹۶
باب ۵۰ حد النفاس ۳۹۶
[۱] ۳۹۶
اشارة ۳۹۶
بیان ۳۹۶

[۲] ---------- ۳۹۶
اشارة ---------- ۳۹۶
بیان ---------- ۳۹۷
[۳] ---------- ۳۹۷
اشارة ---------- ۳۹۷
بیان ---------- ۳۹۷
[۴] ---------- ۳۹۷
[۵] ---------- ۳۹۸
[۶] ---------- ۳۹۸
[۷] ---------- ۳۹۸
[۸] ---------- ۳۹۸
[۹] ---------- ۳۹۸
اشارة ---------- ۳۹۸
بیان ---------- ۳۹۹
[۱۰] ---------- ۳۹۹
اشارة ---------- ۳۹۹
بیان ---------- ۳۹۹
[۱۱] ---------- ۳۹۹
[۱۲] ---------- ۳۹۹
[۱۳] ---------- ۴۰۰
[۱۴] ---------- ۴۰۰
[۱۵] ---------- ۴۰۰
[۱۶] ---------- ۴۰۰
[۱۷] ---------- ۴۰۰

[۱۸] ---- ۴۰۰
[۱۹] ---- ۴۰۰
[۲۰] ---- ۴۰۱
[۲۱] ---- ۴۰۱
اشارة ---- ۴۰۱
بيان ---- ۴۰۱
[۲۲] ---- ۴۰۱
اشارة ---- ۴۰۲
بيان ---- ۴۰۲
[۲۳] ---- ۴۰۲
[۲۴] ---- ۴۰۲
باب ۵۱ أحكام الحائض ---- ۴۰۲
[۱] ---- ۴۰۲
[۲] ---- ۴۰۲
[۳] ---- ۴۰۲
اشارة ---- ۴۰۲
بيان ---- ۴۰۳
[۴] ---- ۴۰۳
اشارة ---- ۴۰۳
بيان ---- ۴۰۳
[۵] ---- ۴۰۳
[۶] ---- ۴۰۳
[۷] ---- ۴۰۳
[۸] ---- ۴۰۳

[۹] ۴۰۴
[۱۰] ۴۰۴
اشارة ۴۰۴
بیان ۴۰۴
[۱۱] ۴۰۴
[۱۲] ۴۰۴
[۱۳] ۴۰۴
[۱۴] ۴۰۴
[۱۵] ۴۰۵
[۱۶] ۴۰۵
[۱۷] ۴۰۵
اشارة ۴۰۵
بیان ۴۰۵
[۱۸] ۴۰۵
[۱۹] ۴۰۵
[۲۰] ۴۰۵
[۲۱] ۴۰۶
[۲۲] ۴۰۶
اشارة ۴۰۶
بیان ۴۰۶
[۲۳] ۴۰۶
[۲۴] ۴۰۶
اشارة ۴۰۶
بیان ۴۰۶

باب ۵۲ التى أدركت شيئا من الوقت طاهرا ----- ۴۰۷
[۱] ----- ۴۰۷
[۲] ----- ۴۰۷
[۳] ----- ۴۰۷
[۴] ----- ۴۰۷
[۵] ----- ۴۰۷
[۶] ----- ۴۰۷
[۷] ----- ۴۰۸
اشارة ----- ۴۰۸
بيان ----- ۴۰۸
[۸] ----- ۴۰۸
[۹] ----- ۴۰۸
[۱۰] ----- ۴۰۸
اشارة ----- ۴۰۸
بيان ----- ۴۰۹
[۱۱] ----- ۴۰۹
[۱۲] ----- ۴۰۹
[۱۳] ----- ۴۰۹
اشارة ----- ۴۰۹
بيان ----- ۴۰۹
[۱۴] ----- ۴۰۹
اشارة ----- ۴۰۹
بيان ----- ۴۱۰
[۱۵] ----- ۴۱۰

اشارة ----- ۴۱۰
بیان ----- ۴۱۰
[۱۶] ----- ۴۱۰
اشارة ----- ۴۱۰
بیان ----- ۴۱۰
[۱۷] ----- ۴۱۱
باب ۵۳ استبراء الحائض ----- ۴۱۱
[۱] ----- ۴۱۱
[۲] ----- ۴۱۱
[۳] ----- ۴۱۱
[۴] ----- ۴۱۱
اشارة ----- ۴۱۱
بیان ----- ۴۱۲
[۵] ----- ۴۱۲
[۶] ----- ۴۱۲
[۷] ----- ۴۱۲
باب ۵۴ صفة الغسل و آدابه ----- ۴۱۲
[۱] ----- ۴۱۲
[۲] ----- ۴۱۲
[۳] ----- ۴۱۲
[۴] ----- ۴۱۳
[۵] ----- ۴۱۳
[۶] ----- ۴۱۳
اشارة ----- ۴۱۳

بيان ---- ۴۱۳
[۷] ---- ۴۱۳
[۸] ---- ۴۱۴
اشارة ---- ۴۱۴
بيان ---- ۴۱۴
[۹] ---- ۴۱۴
[۱۰] ---- ۴۱۴
[۱۱] ---- ۴۱۴
[۱۲] ---- ۴۱۵
اشارة ---- ۴۱۵
بيان ---- ۴۱۵
[۱۳] ---- ۴۱۵
اشارة ---- ۴۱۵
بيان ---- ۴۱۵
[۱۴] ---- ۴۱۵
[۱۵] ---- ۴۱۵
[۱۶] ---- ۴۱۵
[۱۷] ---- ۴۱۶
اشارة ---- ۴۱۶
بيان ---- ۴۱۶
[۱۸] ---- ۴۱۶
اشارة ---- ۴۱۶
بيان ---- ۴۱۶
[۱۹] ---- ۴۱۶

اشارة ----- ۴۱۶
بیان ----- ۴۱۷
[۲۰] ----- ۴۱۷
[۲۱] ----- ۴۱۷
اشارة ----- ۴۱۷
بیان ----- ۴۱۷
[۲۲] ----- ۴۱۷
[۲۳] ----- ۴۱۷
اشارة ----- ۴۱۸
بیان ----- ۴۱۸
[۲۴] ----- ۴۱۸
[۲۵] ----- ۴۱۸
[۲۶] ----- ۴۱۸
[۲۷] ----- ۴۱۸
[۲۸] ----- ۴۱۸
اشارة ----- ۴۱۸
بیان ----- ۴۱۹
[۲۹] ----- ۴۱۹
[۳۰] ----- ۴۱۹
[۳۱] ----- ۴۱۹
[۳۲] ----- ۴۱۹
[۳۳] ----- ۴۱۹
[۳۴] ----- ۴۱۹
اشارة ----- ۴۲۰

بیان ----- ۴۲۰
[۳۵] ----- ۴۲۰
[۳۶] ----- ۴۲۰
[۳۷] ----- ۴۲۰
اشارة ----- ۴۲۰
بیان ----- ۴۲۰
[۳۸] ----- ۴۲۰
[۳۹] ----- ۴۲۱
اشارة ----- ۴۲۱
بیان ----- ۴۲۱
باب ۵۵ وجوب تقدیم الرأس فی الغسل و سقوط الموالاة فیه ----- ۴۲۱
[۱] ----- ۴۲۱
اشارة ----- ۴۲۱
بیان ----- ۴۲۱
[۲] ----- ۴۲۱
[۳] ----- ۴۲۲
اشارة ----- ۴۲۲
بیان ----- ۴۲۲
[۴] ----- ۴۲۲
اشارة ----- ۴۲۲
بیان ----- ۴۲۲
باب ۵۶ أجزاء الارتماس و إصابة المطر و الثلج عن الغسل و قدر ماء الغسل ----- ۴۲۳
[۱] ----- ۴۲۳
[۲] ----- ۴۲۳

[۳] ۴۲۳
[۴] ۴۲۳
[۵] ۴۲۳
اشارة ۴۲۳
بيان ۴۲۳
[۶] ۴۲۳
اشارة ۴۲۴
بيان ۴۲۴
[۷] ۴۲۴
[۸] ۴۲۴
[۹] ۴۲۴
[۱۰] ۴۲۴
[۱۱] ۴۲۵
اشارة ۴۲۵
بيان ۴۲۵
[۱۲] ۴۲۵
اشارة ۴۲۵
بيان ۴۲۵
[۱۳] ۴۲۵
[۱۴] ۴۲۵
[۱۵] ۴۲۶
[۱۶] ۴۲۶
[۱۷] ۴۲۶
اشارة ۴۲۶

بيان ----- ۴۲۶
[۱۸] ----- ۴۲۶
اشارة ----- ۴۲۶
بيان ----- ۴۲۶
باب ۵۷ أن الغسل يجزى عن الوضوء ----- ۴۲۷
[۱] ----- ۴۲۷
[۲] ----- ۴۲۷
[۳] ----- ۴۲۷
[۴] ----- ۴۲۷
[۵] ----- ۴۲۷
[۶] ----- ۴۲۷
[۷] ----- ۴۲۷
[۸] ----- ۴۲۸
[۹] ----- ۴۲۸
[۱۰] ----- ۴۲۸
[۱۱] ----- ۴۲۸
[۱۲] ----- ۴۲۸
[۱۳] ----- ۴۲۸
[۱۴] ----- ۴۲۸
[۱۵] ----- ۴۲۹
[۱۶] ----- ۴۲۹
اشارة ----- ۴۲۹
بيان ----- ۴۲۹
باب ۵۸ أن الغسل الواحد يجزى لأسباب متعددة ----- ۴۲۹

[۱] ---------- ۴۲۹
[۲] ---------- ۴۲۹
[۳] ---------- ۴۲۹
اشارة ---------- ۴۳۰
بيان ---------- ۴۳۰
[۴] ---------- ۴۳۰
اشارة ---------- ۴۳۰
بيان ---------- ۴۳۰
[۵] ---------- ۴۳۰
اشارة ---------- ۴۳۰
بيان ---------- ۴۳۰
[۶] ---------- ۴۳۱
اشارة ---------- ۴۳۱
بيان ---------- ۴۳۱
[۷] ---------- ۴۳۱
[۸] ---------- ۴۳۱
[۹] ---------- ۴۳۱
[۱۰] ---------- ۴۳۱
اشارة ---------- ۴۳۱
بيان ---------- ۴۳۲
[۱۱] ---------- ۴۳۲
اشارة ---------- ۴۳۲
بيان ---------- ۴۳۲
باب ۵۹ علة غسل الجنابة و ثوابه ---------- ۴۳۲

[۱] ۴۳۲
اشارة ۴۳۲
بیان ۴۳۲
[۲] ۴۳۳
[۳] ۴۳۳
أبواب التیمم ۴۳۳
الآیات ۴۳۳
باب ۶۰ ما یوجب التیمم ۴۳۳
[۱] ۴۳۳
[۲] ۴۳۴
[۳] ۴۳۴
اشارة ۴۳۴
بیان ۴۳۴
[۴] ۴۳۴
[۵] ۴۳۴
[۶] ۴۳۴
اشارة ۴۳۵
بیان ۴۳۵
[۷] ۴۳۵
[۸] ۴۳۵
[۹] ۴۳۵
[۱۰] ۴۳۵
[۱۱] ۴۳۶
اشارة ۴۳۶

بيان ۴۳۶

[۱۲] ۴۳۶

[۱۳] ۴۳۶

[۱۴] ۴۳۶

[۱۵] ۴۳۶

اشارة ۴۳۶

بيان ۴۳۷

[۱۶] ۴۳۷

[۱۷] ۴۳۷

[۱۸] ۴۳۷

[۱۹] ۴۳۷

اشاره ۴۳۷

بيان ۴۳۷

[۲۰] ۴۳۷

[۲۱] ۴۳۸

[۲۲] ۴۳۸

اشارة ۴۳۸

بيان ۴۳۸

[۲۳] ۴۳۸

[۲۴] ۴۳۸

[۲۵] ۴۳۸

[۲۶] ۴۳۹

[۲۷] ۴۳۹

اشارة ۴۳۹

بیان ---- ۴۳۹
[۲۸] ---- ۴۳۹
[۲۹] ---- ۴۳۹
[۳۰] ---- ۴۳۹
[۳۱] ---- ۴۳۹
[۳۲] ---- ۴۴۰
اشارة ---- ۴۴۰
بیان ---- ۴۴۰
[۳۳] ---- ۴۴۰
اشارة ---- ۴۴۰
بیان ---- ۴۴۰
[۳۴] ---- ۴۴۰
[۳۵] ---- ۴۴۱
[۳۶] ---- ۴۴۱
اشارة ---- ۴۴۱
بیان ---- ۴۴۱
[۳۷] ---- ۴۴۱
اشارة ---- ۴۴۱
بیان ---- ۴۴۱
[۳۸] ---- ۴۴۲
[۳۹] ---- ۴۴۲
[۴۰] ---- ۴۴۲
اشارة ---- ۴۴۲
بیان ---- ۴۴۲

[۴۱] ---- ۴۴۲
اشارة ---- ۴۴۲
بیان ---- ۴۴۲
باب ۶۱ أحکام التیمم و المتیمم ---- ۴۴۳
[۱] ---- ۴۴۳
[۲] ---- ۴۴۳
اشارة ---- ۴۴۳
بیان ---- ۴۴۳
[۳] ---- ۴۴۳
[۴] ---- ۴۴۳
[۵] ---- ۴۴۳
[۶] ---- ۴۴۴
[۷] ---- ۴۴۴
[۸] ---- ۴۴۴
[۹] ---- ۴۴۴
[۱۰] ---- ۴۴۴
[۱۱] ---- ۴۴۴
اشارة ---- ۴۴۵
بیان ---- ۴۴۵
[۱۲] ---- ۴۴۵
اشارة ---- ۴۴۵
بیان ---- ۴۴۵
[۱۳] ---- ۴۴۵
[۱۴] ---- ۴۴۶

[۱۵] ----- ۴۴۶
[۱۶] ----- ۴۴۶
[۱۷] ----- ۴۴۶
اشارة ----- ۴۴۶
بیان ----- ۴۴۶
[۱۸] ----- ۴۴۶
[۱۹] ----- ۴۴۷
[۲۰] ----- ۴۴۷
اشارة ----- ۴۴۷
بیان ----- ۴۴۷
[۲۱] ----- ۴۴۷
[۲۲] ----- ۴۴۷
[۲۳] ----- ۴۴۷
[۲۴] ----- ۴۴۸
اشارة ----- ۴۴۸
بیان ----- ۴۴۸
[۲۵] ----- ۴۴۸
[۲۶] ----- ۴۴۸
[۲۷] ----- ۴۴۸
[۲۸] ----- ۴۴۸
[۲۹] ----- ۴۴۹
اشارة ----- ۴۴۹
بیان ----- ۴۴۹
[۳۰] ----- ۴۴۹

[۳۱] ----- ۴۴۹

[۳۲] ----- ۴۴۹

[۳۳] ----- ۴۴۹

[۳۴] ----- ۴۵۰

[۳۵] ----- ۴۵۰

اشارة ----- ۴۵۰

بیان ----- ۴۵۰

[۳۶] ----- ۴۵۰

اشارة ----- ۴۵۰

بیان ----- ۴۵۰

[۳۷] ----- ۴۵۰

باب ۶۲ ما یتیمم به ----- ۴۵۱

[۱] ----- ۴۵۱

[۲] ----- ۴۵۱

[۳] ----- ۴۵۱

[۴] ----- ۴۵۱

[۵] ----- ۴۵۱

اشارة ----- ۴۵۱

بیان ----- ۴۵۲

[۶] ----- ۴۵۲

[۷] ----- ۴۵۲

اشارة ----- ۴۵۲

بیان ----- ۴۵۲

[۸] ----- ۴۵۲

اشارة ۴۵۲
بيان ۴۵۲
[۹] ۴۵۲
[۱۰] ۴۵۳
[۱۱] ۴۵۳
[۱۲] ۴۵۳
اشارة ۴۵۳
بيان ۴۵۳
[۱۳] ۴۵۳
باب ۶۳ صفة التيمم ۴۵۴
[۱] ۴۵۴
[۲] ۴۵۴
اشارة ۴۵۴
بيان ۴۵۴
[۳] ۴۵۴
اشارة ۴۵۴
بيان ۴۵۵
[۴] ۴۵۵
[۵] ۴۵۵
[۶] ۴۵۵
[۷] ۴۵۵
[۸] ۴۵۵
[۹] ۴۵۶
[۱۰] ۴۵۶

[۱۱] ---- ۴۵۶
اشارة ---- ۴۵۶
بيان ---- ۴۵۶
[۱۲] ---- ۴۵۶
[۱۳] ---- ۴۵۷
[۱۴] ---- ۴۵۷
اشارة ---- ۴۵۷
بيان ---- ۴۵۷
[۱۵] ---- ۴۵۷
[۱۶] ---- ۴۵۷
[۱۷] ---- ۴۵۸
اشارة ---- ۴۵۸
بيان ---- ۴۵۸
أبواب قضاء التفث و التزين ---- ۴۵۸
الآيات ---- ۴۵۸
اشارة ---- ۴۵۸
بيان ---- ۴۵۹
باب ۶۴ الحمام و ستر العورة و غض البصر ---- ۴۵۹
[۱] ---- ۴۵۹
[۲] ---- ۴۵۹
[۳] ---- ۴۵۹
[۴] ---- ۴۶۰
[۵] ---- ۴۶۰
اشارة ---- ۴۶۰

بیان ----- ۴۶۰
[۶] ----- ۴۶۰
[۷] ----- ۴۶۰
[۸] ----- ۴۶۰
[۹] ----- ۴۶۰
اشارة ----- ۴۶۰
بیان ----- ۴۶۱
[۱۰] ----- ۴۶۱
[۱۱] ----- ۴۶۱
[۱۲] ----- ۴۶۱
اشارة ----- ۴۶۱
بیان ----- ۴۶۱
[۱۳] ----- ۴۶۱
[۱۴] ----- ۴۶۲
اشارة ----- ۴۶۲
بیان ----- ۴۶۲
[۱۵] ----- ۴۶۲
[۱۶] ----- ۴۶۲
[۱۷] ----- ۴۶۲
[۱۸] ----- ۴۶۲
[۱۹] ----- ۴۶۳
[۲۰] ----- ۴۶۳
[۲۱] ----- ۴۶۳
[۲۲] ----- ۴۶۳

اشارة ۴۶۳
بیان ۴۶۳
[۲۳] ۴۶۳
اشارة ۴۶۳
بیان ۴۶۴
[۲۴] ۴۶۴
[۲۵] ۴۶۴
[۲۶] ۴۶۴
[۲۷] ۴۶۴
[۲۸] ۴۶۴
[۲۹] ۴۶۵
باب ۶۵ آداب الحمام ۴۶۵
[۱] ۴۶۵
اشارة ۴۶۵
بیان ۴۶۵
[۲] ۴۶۵
اشارة ۴۶۵
بیان ۴۶۵
[۳] ۴۶۶
اشارة ۴۶۶
بیان ۴۶۶
[۴] ۴۶۶
[۵] ۴۶۶
اشارة ۴۶۶

بیان ----- ۴۶۷
[۶] ----- ۴۶۷
اشارة ----- ۴۶۷
بیان ----- ۴۶۷
[۷] ----- ۴۶۷
[۸] ----- ۴۶۷
[۹] ----- ۴۶۷
[۱۰] ----- ۴۶۷
[۱۱] ----- ۴۶۸
[۱۲] ----- ۴۶۸
[۱۳] ----- ۴۶۸
[۱۴] ----- ۴۶۸
[۱۵] ----- ۴۶۸
اشارة ----- ۴۶۸
بیان ----- ۴۶۸
[۱۶] ----- ۴۶۹
اشارة ----- ۴۶۹
بیان ----- ۴۶۹
[۱۷] ----- ۴۶۹
[۱۸] ----- ۴۶۹
[۱۹] ----- ۴۶۹
[۲۰] ----- ۴۶۹
[۲۱] ----- ۴۶۹
[۲۲] ----- ۴۷۰

اشارة ----- ۴۷۰
بیان ----- ۴۷۰
[۲۳] ----- ۴۷۰
اشارة ----- ۴۷۰
بیان ----- ۴۷۰
[۲۴] ----- ۴۷۰
[۲۵] ----- ۴۷۰
[۲۶] ----- ۴۷۱
اشارة ----- ۴۷۱
بیان ----- ۴۷۱
[۲۷] ----- ۴۷۱
اشارة ----- ۴۷۱
بیان ----- ۴۷۱
[۲۸] ----- ۴۷۱
اشارة ----- ۴۷۱
بیان ----- ۴۷۲
باب ۶۶ النورة و آدابها ----- ۴۷۲
اشارة ----- ۴۷۲
[۱] ----- ۴۷۲
[۲] ----- ۴۷۲
[۳] ----- ۴۷۲
[۴] ----- ۴۷۲
[۵] ----- ۴۷۲
[۶] ----- ۴۷۳

[۷] ۴۷۳
اشارة ۴۷۳
بيان ۴۷۳
[۸] ۴۷۳
اشارة ۴۷۳
بيان ۴۷۳
[۹] ۴۷۳
[۱۰] ۴۷۴
[۱۱] ۴۷۴
[۱۲] ۴۷۴
[۱۳] ۴۷۴
[۱۴] ۴۷۴
[۱۵] ۴۷۴
[۱۶] ۴۷۵
اشارة ۴۷۵
بيان ۴۷۵
[۱۷] ۴۷۵
[۱۸] ۴۷۵
اشارة ۴۷۵
بيان ۴۷۵
[۱۹] ۴۷۶
[۲۰] ۴۷۶
[۲۱] ۴۷۶
[۲۲] ۴۷۶

[۲۳] ---------- ۴۷۶
[۲۴] ---------- ۴۷۶
[۲۵] ---------- ۴۷۶
[۲۶] ---------- ۴۷۶
[۲۷] ---------- ۴۷۷
[۲۸] ---------- ۴۷۷
[۲۹] ---------- ۴۷۷
[۳۰] ---------- ۴۷۷
اشارة ---------- ۴۷۷
بيان ---------- ۴۷۷
[۳۱] ---------- ۴۷۷
[۳۲] ---------- ۴۷۸
[۳۳] ---------- ۴۷۸
[۳۴] ---------- ۴۷۸
اشارة ---------- ۴۷۸
بيان ---------- ۴۷۸
[۳۵] ---------- ۴۷۸
[۳۶] ---------- ۴۷۸
[۳۷] ---------- ۴۷۹
[۳۸] ---------- ۴۷۹
اشارة ---------- ۴۷۹
بيان ---------- ۴۷۹
[۳۹] ---------- ۴۷۹
اشارة ---------- ۴۷۹

بیان ----- ۴۷۹

باب ۶۷ التدلک بالدقیق و الحناء بعد النورة ----- ۴۷۹

[۱] ----- ۴۷۹

اشارة ----- ۴۸۰

بیان ----- ۴۸۰

[۲] ----- ۴۸۰

[۳] ----- ۴۸۰

[۴] ----- ۴۸۰

[۵] ----- ۴۸۰

[۶] ----- ۴۸۰

[۷] ----- ۴۸۱

اشارة ----- ۴۸۱

بیان ----- ۴۸۱

[۸] ----- ۴۸۱

اشارة ----- ۴۸۱

بیان ----- ۴۸۱

[۹] ----- ۴۸۱

[۱۰] ----- ۴۸۲

اشارة ----- ۴۸۲

بیان ----- ۴۸۲

[۱۱] ----- ۴۸۲

اشارة ----- ۴۸۲

بیان ----- ۴۸۲

[۱۲] ----- ۴۸۲

[۱۳] ۴۸۳
[۱۴] ۴۸۳
اشارة ۴۸۳
بيان ۴۸۳
[۱۵] ۴۸۳
اشارة ۴۸۳
بيان ۴۸۳
باب ۶۸ غسل الرأس بالخطمى و السدر ۴۸۴
[۱] ۴۸۴
اشارة ۴۸۴
بيان ۴۸۴
[۲] ۴۸۴
اشارة ۴۸۴
بيان ۴۸۴
[۳] ۴۸۴
[۴] ۴۸۴
[۵] ۴۸۵
[۶] ۴۸۵
اشارة ۴۸۵
بيان ۴۸۵
[۷] ۴۸۵
[۸] ۴۸۵
[۹] ۴۸۵
[۱۰] ۴۸۵

[۱۱] ---- ۴۸۶
باب ۶۹ الخضاب ---- ۴۸۶
[۱] ---- ۴۸۶
[۲] ---- ۴۸۶
[۳] ---- ۴۸۶
[۴] ---- ۴۸۶
[۵] ---- ۴۸۷
[۶] ---- ۴۸۷
[۷] ---- ۴۸۷
اشارة ---- ۴۸۷
بيان ---- ۴۸۷
[۸] ---- ۴۸۷
اشارة ---- ۴۸۷
بيان ---- ۴۸۷
[۹] ---- ۴۸۸
[۱۰] ---- ۴۸۸
[۱۱] ---- ۴۸۸
اشارة ---- ۴۸۸
بيان ---- ۴۸۸
[۱۲] ---- ۴۸۸
اشارة ---- ۴۸۸
بيان ---- ۴۸۸
[۱۳] ---- ۴۸۹
[۱۴] ---- ۴۸۹

اشارة ----- ۴۸۹
بيان ----- ۴۸۹
[۱۵] ----- ۴۸۹
[۱۶] ----- ۴۹۰
[۱۷] ----- ۴۹۰
[۱۸] ----- ۴۹۰
[۱۹] ----- ۴۹۰
[۲۰] ----- ۴۹۰
[۲۱] ----- ۴۹۰
[۲۲] ----- ۴۹۰
[۲۳] ----- ۴۹۰
[۲۴] ----- ۴۹۱
[۲۵] ----- ۴۹۱
[۲۶] ----- ۴۹۱
[۲۷] ----- ۴۹۱
[۲۸] ----- ۴۹۱
اشارة ----- ۴۹۱
بيان ----- ۴۹۱
[۲۹] ----- ۴۹۲
اشارة ----- ۴۹۲
بيان ----- ۴۹۲
[۳۰] ----- ۴۹۲
[۳۱] ----- ۴۹۲
[۳۲] ----- ۴۹۲

[۳۳] ---- ۴۹۲
[۳۴] ---- ۴۹۲
[۳۵] ---- ۴۹۲
[۳۶] ---- ۴۹۲
اشارة ---- ۴۹۳
بیان ---- ۴۹۳
[۳۷] ---- ۴۹۳
اشارة ---- ۴۹۳
بیان ---- ۴۹۳
[۳۸] ---- ۴۹۳
باب ۷۰ حلق الرأس و جز شعره و فرقه إذا ترک ---- ۴۹۳
[۱] ---- ۴۹۴
[۲] ---- ۴۹۴
[۳] ---- ۴۹۴
اشارة ---- ۴۹۴
بیان ---- ۴۹۴
[۴] ---- ۴۹۴
اشارة ---- ۴۹۴
بیان ---- ۴۹۴
[۵] ---- ۴۹۴
اشارة ---- ۴۹۴
بیان ---- ۴۹۵
[۶] ---- ۴۹۵
[۷] ---- ۴۹۵

اشارة ۴۹۵
بيان ۴۹۵
[۸] ۴۹۵
[۹] ۴۹۵
اشارة ۴۹۵
بيان ۴۹۶
[۱۰] ۴۹۶
[۱۱] ۴۹۶
اشارة ۴۹۶
بيان ۴۹۶
[۱۲] ۴۹۶
[۱۳] ۴۹۷
اشارة ۴۹۷
بيان ۴۹۷
[۱۴] ۴۹۷
[۱۵] ۴۹۷
اشارة ۴۹۷
بيان ۴۹۷
[۱۶] ۴۹۷
اشارة ۴۹۷
بيان ۴۹۸
[۱۷] ۴۹۸
[۱۸] ۴۹۸
[۱۹] ۴۹۸

[۲۰] ---------- ۴۹۸

[۲۱] ---------- ۴۹۸

باب ۷۱ جز اللحیة و الشارب و شعر الأنف ---------- ۴۹۹

[۱] ---------- ۴۹۹

[۲] ---------- ۴۹۹

[۳] ---------- ۴۹۹

اشارة ---------- ۴۹۹

بیان ---------- ۴۹۹

[۴] ---------- ۴۹۹

[۵] ---------- ۴۹۹

[۶] ---------- ۴۹۹

اشارة ---------- ۵۰۰

بیان ---------- ۵۰۰

[۷] ---------- ۵۰۰

[۸] ---------- ۵۰۰

[۹] ---------- ۵۰۰

اشارة ---------- ۵۰۰

بیان ---------- ۵۰۰

[۱۰] ---------- ۵۰۱

[۱۱] ---------- ۵۰۱

اشارة ---------- ۵۰۱

بیان ---------- ۵۰۱

[۱۲] ---------- ۵۰۱

اشارة ---------- ۵۰۱

بیان ----- ۵۰۲
[۱۳] ----- ۵۰۲
[۱۴] ----- ۵۰۲
اشارة ----- ۵۰۲
بیان ----- ۵۰۲
[۱۵] ----- ۵۰۲
[۱۶] ----- ۵۰۲
اشارة ----- ۵۰۲
بیان ----- ۵۰۲
[۱۷] ----- ۵۰۳
باب ۷۲ الشیب و جزه و نتفه ----- ۵۰۳
[۱] ----- ۵۰۳
[۲] ----- ۵۰۳
[۳] ----- ۵۰۳
[۴] ----- ۵۰۳
[۵] ----- ۵۰۳
[۶] ----- ۵۰۳
[۷] ----- ۵۰۴
[۸] ----- ۵۰۴
[۹] ----- ۵۰۴
اشارة ----- ۵۰۴
بیان ----- ۵۰۴
[۱۰] ----- ۵۰۴
[۱۱] ----- ۵۰۴

اشارة ۵۰۴
بیان ۵۰۴
باب ۷۳ التمشط ۵۰۵
[۱] ۵۰۵
[۲] ۵۰۵
[۳] ۵۰۵
[۴] ۵۰۵
[۵] ۵۰۵
[۶] ۵۰۵
[۷] ۵۰۵
[۸] ۵۰۶
[۹] ۵۰۶
[۱۰] ۵۰۶
[۱۱] ۵۰۶
[۱۲] ۵۰۶
[۱۳] ۵۰۶
[۱۴] ۵۰۶
[۱۵] ۵۰۶
[۱۶] ۵۰۷
باب ۷۴ السواک ۵۰۷
[۱] ۵۰۷
[۲] ۵۰۷
[۳] ۵۰۷
[۴] ۵۰۷

[۵] ۵۰۷
اشارة ۵۰۷
بیان ۵۰۸
[۶] ۵۰۸
[۷] ۵۰۸
[۸] ۵۰۸
[۹] ۵۰۸
اشارة ۵۰۸
بیان ۵۰۸
[۱۰] ۵۰۹
[۱۱] ۵۰۹
[۱۲] ۵۰۹
اشارة ۵۰۹
بیان ۵۰۹
[۱۳] ۵۰۹
اشارة ۵۰۹
بیان ۵۱۰
[۱۴] ۵۱۰
[۱۵] ۵۱۰
اشارة ۵۱۰
بیان ۵۱۰
[۱۶] ۵۱۰
[۱۷] ۵۱۰
[۱۸] ۵۱۰

[۱۹] ۵۱۱
[۲۰] ۵۱۱
[۲۱] ۵۱۱
[۲۲] ۵۱۱
[۲۳] ۵۱۱
[۲۴] ۵۱۱
[۲۵] ۵۱۱
[۲۶] ۵۱۱
[۲۷] ۵۱۱
[۲۸] ۵۱۲
اشارة ۵۱۲
بيان ۵۱۲
[۲۹] ۵۱۲
[۳۰] ۵۱۲
[۳۱] ۵۱۲
[۳۲] ۵۱۲
اشارة ۵۱۲
بيان ۵۱۲
باب ۷۵ تقليم الأظفار ۵۱۳
[۱] ۵۱۳
[۲] ۵۱۳
اشارة ۵۱۳
بيان ۵۱۳
[۳] ۵۱۳

[۴] ---- ۵۱۳
[۵] ---- ۵۱۳
[۶] ---- ۵۱۳
[۷] ---- ۵۱۴
[۸] ---- ۵۱۴
[۹] ---- ۵۱۴
[۱۰] ---- ۵۱۴
[۱۱] ---- ۵۱۴
[۱۲] ---- ۵۱۴
[۱۳] ---- ۵۱۵
[۱۴] ---- ۵۱۵
اشارة ---- ۵۱۵
بیان ---- ۵۱۵
[۱۵] ---- ۵۱۵
[۱۶] ---- ۵۱۵
[۱۷] ---- ۵۱۵
اشارة ---- ۵۱۵
بیان ---- ۵۱۶
[۱۸] ---- ۵۱۶
[۱۹] ---- ۵۱۶
اشارة ---- ۵۱۶
بیان ---- ۵۱۶
[۲۰] ---- ۵۱۶
[۲۱] ---- ۵۱۶

اشارة ---------- ۵۱۶
بيان ---------- ۵۱۷
[۲۲] ---------- ۵۱۷
اشارة ---------- ۵۱۷
بيان ---------- ۵۱۷
[۲۳] ---------- ۵۱۷
[۲۴] ---------- ۵۱۷
[۲۵] ---------- ۵۱۷
[۲۶] ---------- ۵۱۷
[۲۷] ---------- ۵۱۷
[۲۸] ---------- ۵۱۸
[۲۹] ---------- ۵۱۸
[۳۰] ---------- ۵۱۸
[۳۱] ---------- ۵۱۸
[۳۲] ---------- ۵۱۸
[۳۳] ---------- ۵۱۸
[۳۴] ---------- ۵۱۸
اشارة ---------- ۵۱۸
بيان ---------- ۵۱۹
باب ۷۶ الكحل ---------- ۵۱۹
[۱] ---------- ۵۱۹
اشارة ---------- ۵۱۹
بيان ---------- ۵۱۹
[۲] ---------- ۵۱۹

[۳] ۵۱۹
[۴] ۵۱۹
[۵] ۵۲۰
[۶] ۵۲۰
[۷] ۵۲۰
اشارة ۵۲۰
بيان ۵۲۰
[۸] ۵۲۰
[۹] ۵۲۰
اشارة ۵۲۰
بيان ۵۲۰
[۱۰] ۵۲۱
[۱۱] ۵۲۱
[۱۲] ۵۲۱
اشارة ۵۲۱
بيان ۵۲۱
باب ۷۷ فضل الطيب ۵۲۱
[۱] ۵۲۱
[۲] ۵۲۱
[۳] ۵۲۱
[۴] ۵۲۲
[۵] ۵۲۲
[۶] ۵۲۲
[۷] ۵۲۲

[۸] ----- ۵۲۲
[۹] ----- ۵۲۲
[۱۰] ----- ۵۲۲
[۱۱] ----- ۵۲۳
اشارة ----- ۵۲۳
بيان ----- ۵۲۳
[۱۲] ----- ۵۲۳
[۱۳] ----- ۵۲۳
اشارة ----- ۵۲۳
بيان ----- ۵۲۳
[۱۴] ----- ۵۲۳
[۱۵] ----- ۵۲۴
[۱۶] ----- ۵۲۴
[۱۷] ----- ۵۲۴
[۱۸] ----- ۵۲۴
[۱۹] ----- ۵۲۴
[۲۰] ----- ۵۲۴
[۲۱] ----- ۵۲۴
[۲۲] ----- ۵۲۵
[۲۳] ----- ۵۲۵
[۲۴] ----- ۵۲۵
اشارة ----- ۵۲۵
بيان ----- ۵۲۵
باب ۷۸ أنواع الطيب و أصله ----- ۵۲۵

[۱] ۵۲۵
[۲] ۵۲۵
اشارة ۵۲۶
بيان ۵۲۶
[۳] ۵۲۶
[۴] ۵۲۶
اشارة ۵۲۶
بيان ۵۲۶
[۵] ۵۲۶
باب ۷۹ المسک ۵۲۷
[۱] ۵۲۷
[۲] ۵۲۷
[۳] ۵۲۷
اشارة ۵۲۷
بيان ۵۲۷
[۴] ۵۲۷
[۵] ۵۲۸
[۶] ۵۲۸
اشارة ۵۲۸
بيان ۵۲۸
[۷] ۵۲۸
اشارة ۵۲۸
بيان ۵۲۸
[۸] ۵۲۸

[۹] ۵۲۸
باب ۸۰ الغالية ۵۲۹
[۱] ۵۲۹
اشارة ۵۲۹
بيان ۵۲۹
[۲] ۵۲۹
اشارة ۵۲۹
بيان ۵۲۹
[۳] ۵۲۹
اشارة ۵۲۹
بيان ۵۳۰
[۴] ۵۳۰
[۵] ۵۳۰
اشارة ۵۳۰
بيان ۵۳۰
باب ۸۱ الخلوق ۵۳۰
[۱] ۵۳۰
اشارة ۵۳۱
بيان ۵۳۱
[۲] ۵۳۱
[۳] ۵۳۱
[۴] ۵۳۱
[۵] ۵۳۱
[۶] ۵۳۱

باب ۸۲ البخور ----- ۵۳۲
[۱] ----- ۵۳۲
اشارة ----- ۵۳۲
بيان ----- ۵۳۲
[۲] ----- ۵۳۲
[۳] ----- ۵۳۲
[۴] ----- ۵۳۲
[۵] ----- ۵۳۲
اشارة ----- ۵۳۲
بيان ----- ۵۳۳
باب ۸۳ الادهان ----- ۵۳۳
[۱] ----- ۵۳۳
اشارة ----- ۵۳۳
بيان ----- ۵۳۳
[۲] ----- ۵۳۳
[۳] ----- ۵۳۳
[۴] ----- ۵۳۳
[۵] ----- ۵۳۴
اشارة ----- ۵۳۴
بيان ----- ۵۳۴
[۶] ----- ۵۳۴
اشارة ----- ۵۳۴
بيان ----- ۵۳۴
[۷] ----- ۵۳۴

[۸] ۵۳۴
اشارة ۵۳۴
بيان ۵۳۵
[۹] ۵۳۵
باب ۸۴ أنواع الأدهان ۵۳۵
[۱] ۵۳۵
اشارة ۵۳۵
بيان ۵۳۵
[۲] ۵۳۵
اشارة ۵۳۵
بيان ۵۳۶
[۳] ۵۳۶
[۴] ۵۳۶
[۵] ۵۳۶
[۶] ۵۳۶
[۷] ۵۳۶
اشاره ۵۳۶
بيان ۵۳۷
[۸] ۵۳۷
[۹] ۵۳۷
[۱۰] ۵۳۷
اشارة ۵۳۷
بيان ۵۳۷
[۱۱] ۵۳۸

[۱۲] ۵۳۸
[۱۳] ۵۳۸
[۱۴] ۵۳۸
اشاره ۵۳۸
بیان ۵۳۸
[۱۵] ۵۳۸
اشارة ۵۳۸
بیان ۵۳۹
[۱۶] ۵۳۹
[۱۷] ۵۳۹
اشارة ۵۳۹
بیان ۵۳۹
[۱۸] ۵۳۹
اشارة ۵۳۹
بیان ۵۳۹
[۱۹] ۵۴۰
اشارة ۵۴۰
بیان ۵۴۰
[۲۰] ۵۴۰
باب ۸۵ الریاحین ۵۴۰
[۱] ۵۴۰
[۲] ۵۴۰
[۳] ۵۴۰
[۴] ۵۴۰

اشارة ----- ۵۴۱

بيان ----- ۵۴۱

[۵] ----- ۵۴۱

اشارة ----- ۵۴۱

بيان ----- ۵۴۱

باب ۸۶ النوادر ----- ۵۴۱

[۱] ----- ۵۴۱

اشارة ----- ۵۴۱

بيان ----- ۵۴۱

[۲] ----- ۵۴۲

[۳] ----- ۵۴۲

اشارة ----- ۵۴۲

بيان ----- ۵۴۲

تعريف مركز ----- ۵۴۲

الوافی المجلد ۶

اشارة

سرشناسه : فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی، ۱۰۰۶-۱۰۹۱ق.

عنوان و نام پدیدآور : ...الوافی/ محمدمحسن المشتهر بالفیض الکاشانی؛ تحقیق مکتبة الامام امیرالمومنین علی علیه السلام (اصفهان)، سیدضیاءالدین حسینی «علامه»؛ اشراف السیدکمال الدین فقیه ایمانی.

مشخصات نشر : اصفهان: عطر عترت، ۱۴۳۰ق.= ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۲۶ ج.

شابک : ۲۰۰۰۰۰۰ ریال: دوره۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۹۳-۸ : ؛ ج. ۱۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۹۴-۵ : ؛ ج. ۲۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۹۵-۲ : ؛ ج. ۳۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۹۶-۹ : ؛ ج. ۴۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۹۷-۶ : ؛ ج. ۵۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۳-۳ : ؛ ج. ۶۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۴-۰ : ؛ ج. ۷۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۵-۷ : ؛ ج. ۸۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۶-۴ : ؛ ج. ۹۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۷-۱ : ؛ ج. ۱۰۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۸-۸ : ؛ ج. ۱۱۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۰۹-۵ : ؛ ج. ۱۲۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۰-۱ : ؛ ج. ۱۳۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۱-۸ : ؛ ج. ۱۴۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۲-۵ : ؛ ج. ۱۵۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۳-۲ : ؛ ج. ۱۶۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۴-۹ : ؛ ج. ۱۷۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۵-۶ : ؛ ج. ۱۸۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۶-۳ : ؛ ج. ۱۹۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۷-۰ : ؛ ج. ۲۰۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۸-۷ : ؛ ج. ۲۱۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۱۹-۴ : ؛ ج. ۲۲۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۲۰-۰ : ؛ ج. ۲۳۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۲۱-۷ : ؛ ج. ۲۴۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۲۲-۴ : ؛ ج. ۲۵۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۲۳-۱ : ؛ ج. ۲۶۹۷۸-۶۰۰-۵۵۸۸-۲۴-۸ :

یادداشت : عربی.

یادداشت : کتابنامه.

مندرجات : ج. ۱. کتاب العقل والعلم والتوحید.- ج. ۲ و ۳. کتاب الحجة.- ج. ۴ و ۵. کتاب الایمان والکفر.- ج. ۶. کتاب الطهارة والتزین.- ج. ۷، ۸ و ۹. کتاب الصلاة والدعاء والقرآن.- ج. ۱۰. کتاب الزکاة والخمس والمیراث.- ج. ۱۱. کتاب الصیام والاعتکاف والمعاهدات.- ج. ۱۲، ۱۳ و ۱۴. کتاب الحج والعمرة والزیارات.- ج. ۱۵و ۱۶. کتاب الحسبة والاحکام والشهادات.- ج. ۱۷و ۱۸. کتاب المعایش والمکاسب والمعاملات.- ج. ۱۹ و ۲۰. کتاب المطاعم والمشارب والتجملات.- ج. ۲۱، ۲۲ و ۲۳. کتاب النکاح والطلاق والولادات.- ج. ۲۴ و ۲۵. کتاب الجنائز والفرائض والوصیات.- ج. ۲۶. کتاب الروضة.

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۰ق.

شناسه افزوده : علامه، سیدضیاءالدین، ۱۲۹۰ - ۱۳۷۷.

شناسه افزوده : فقیه ایمانی، سیدکمال

شناسه افزوده : Faghih Imani, Kamal

شناسه افزوده : کتابخانه عمومی امام امیرالمومنین علی علیه السلام(اصفهان)

رده بندی کنگره : BP۱۳۴/ف۹و۲ ۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۱۹۱۱۰۹۴

اشارة

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله و الصلاة و السلام علی رسول اللّه ثم علی أهل بیت رسول اللّه ثم علی رواة أحکام اللّه ثم علی من انتفع بمواعظ اللّه جل و عز

کتاب الطهارة و التزین

اشارة

و هو الرابع من أجزاء کتاب الوافی تصنیف محمد بن مرتضی المدعو بمحسن أیده اللّه تعالی.

الآیات

اشارة

قال اللّه عز و جل وَ ثِيابَکَ فَطَهِّرْ و قال تعالی إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ و قال سبحانه فِيهِ رِجالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَ اللّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ

الوافی، ج۶، ص: ۱۰

و قال جل ذکره خُذُوا زِينَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ.

بیان

التطهیر فی الآیة الأولی یشمل إزالة الخبث و الدنس.

و فی الثانیة و الثالثة یشملهما و رفع الحدث و قضاء التفث.

و ورد فی تفسیر الأولی التقصیر و ذلک لأنه أبعد من النجاسة و الدنس.

و ورد أیضا أن تشمیر الثیاب طهور لها.

و ورد فی سبب نزول الثانیة الاستنجاء بالماء کما یأتی و ربما یروی فی الثالثة أیضا

الوافی، ج۶، ص: ۱۳

أبواب أحکام المیاه

الآیات

اشارة

قال اللّه سبحانه وَ أَنْزَلْنا مِنَ السَّماءِ ماءً طَهُوراً.

و قال عز و جل وَ يُنَزِّلُ عَلَيْکُمْ مِنَ السَّماءِ ماءً لِيُطَهِّرَکُمْ بِهِ وَ يُذْهِبَ عَنْکُمْ رِجْزَ الشَّيْطانِ.

بیان

السماء ما علاك و الطهور بالفتح مبالغة في الطهارة فإنها تقبل الزيادة و النقصان بأي معنى كانت أو بمعنى المطهر موافقا لما في الآية الثانية.

و نص على مجيئه بهذا المعنى جماعة من أهل اللغة و يقرب منه ما قيل إنه بمعنى ما يتطهر به كالسحور لما يتسحر به و يشمل التطهير من [عن] الخبث و الحدث و التفث و الدنس.

الوافي، ج۶، ص: ۱۴

و ورد بالمعنى الأول

قول النبي ص طهور إناء أحدكم إذا ولغ فيه الكلب أن يغسله سبعا.

و بالمعنى الثاني أو ما يشمله و الأول

قوله ص جعلت لي الأرض مسجدا و ترابها طهورا

و بما يشملهما و الأخيرين

قوله ص و قد سئل عن الوضوء بماء البحر هو الطهور ماؤه الحل ميتته.

و بالمعنى الثالث

قول أمير المؤمنين ص النورة طهور.

و بالمعنى الرابع أو ما يشمله و الأول

قوله ع غسل الثياب يذهب الهم و الحزن و هو طهور للصلاة

و رجز الشيطان وسوسته و أريد به هاهنا الاحتلام يدل عليه ما ورد في سبب نزولها كما يأتي

الوافي، ج۶، ص: ۱۵

باب ۱ طهارة الماء و طهوريته و أنه لا ينجس إلا إذا تغير بالنجاسة

[۱]

۳۶۵۷- ۱ الكافي، ۳/ ۱/ ۲/ ۱ محمد و غيره عن محمد بن أحمد عن اللؤلؤي بإسناده قال التهذيب، ۱/ ۲۱۵/ ۲/ ۱ قال أبو عبد اللّه ع الماء كله طاهر حتى تعلم أنه قذر

[۲]

۳۶۵۸- ۲ الكافي، ۳/ ۱/ ۳/ ۱ محمد عن الزيات التهذيب، ۱/ ۲۱۶/ ۴/ ۱ سعد عن الزيات عن أبي داود المنشد عن جعفر بن محمد عن يونس عن حماد بن عثمان عن أبي عبد اللّه ع مثله

[۳]

۳۶۵۹- ۳ الكافي، ۳/ ۱/ ۲/ ۱ التهذيب، ۱/ ۲۱۵/ ۲/ ۱ محمد بن أحمد عن اللؤلؤي عن أبي داود عن جعفر بن محمد عن يونس عن حماد بن عيسى مثله

الوافي، ج۶، ص: ۱۶

[۴]

۳۶۶۰- ۴ الکافی، ۳/ ۱/ ۴/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن ماء البحر أ طهور هو قال نعم

[۵]

۳۶۶۱- ۵ الکافی، ۳/ ۱/ ۵/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن عثمان عن الحضرمی عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۶]

اشارهٔ

۳۶۶۲- ۶ التهذیب، ۱/ ۳۵۶/ ۲۷/ ۱ محمد بن أحمد عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن داود بن فرقد عن الفقیه، ۱/ ۱۰/ ۱۳ أبی عبد اللّه ع قال کان بنو إسرائیل إذا أصاب أحدهم قطرهٔ من بول قرضوا لحومهم بالمقاریض و قد وسع اللّه علیکم بأوسع مما بین السماء و الأرض و جعل لکم الماء طهورا- فانظروا کیف تکونون

بیان

لعل قرض بنی إسرائیل لحومهم إنما کان من بول یصیب أبدانهم من خارج لا أن استنجاءهم من البول کان بقرض لحومهم فإنه یؤدی إلی انقراض أعضائهم مدهٔ یسیرهٔ و کان أبدانهم کانت کأعقابنا لم تدم بقرض یسیر أو لم یکن الدم نجسا فی شرعهم أو معفوا عنه و العلم عند اللّه کیف تکونون أی

الوافی، ج۶، ص: ۱۷

کیف تشکرون هذه النعمهٔ الجسیمهٔ و الفضل العظیم

[۷]

۳۶۶۳- ۷ الکافی، ۳/ ۱/ ۱/ ۱ الأربعهٔ عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص الماء یطهر و لا یطهر

[۸]

اشارهٔ

۳۶۶۴- ۸ الفقیه، ۱/ ۵/ ۲ الحدیث مرسلا عن الصادق ع

الوافی، ج۶، ص: ۱۸

بیان

إنما لا یطهر لأنه إن غلب علی النجاسة حتی استهلکت فیه طهرها و لم ینجس حتی یحتاج إلی التطهیر و إن غلبت علیه النجاسة حتی استهلک فیها صار فی حکم تلک النجاسة و لم یقبل التطهیر إلا بالاستهلاک فی الماء الطاهر و حینئذ لم یبق منه شیء یدل علی ما قلناه ما یأتی من الأخبار و ما استفاض روایته

عن النبی ص أنه قال خلق اللّه الماء طهورا لا ینجسه شیء إلا ما غیر لونه أو طعمه أو ریحه

و تحقیق المقام أن اللّه سبحانه بفضل رحمته و منته علی هذه الأمة المرحومة و رأفته بهم جعل الماء طهورا لأقذارهم و إحداثهم بعد أن خص الماء من بین المائعات بأن یطهر کل ما یقع فیه و یقلبه إلی صفة نفسه و کان مغلوبا من جهته و إن کان عین النجاسة فکما تری الخل یقع فی الماء أو اللبن یقع فیه و هو قلیل تبطل صفته و یتصف بصفة الماء و ینطبع بطبعه و تحکم علیه بما تحکم علی الماء إلا إذا کثر و غلب علی الماء بأن یغلب لونه أو طعمه أو ریحه فکذلک النجاسة فهذا هو المعیار و قد أشار إلیه الشارع حیث جوز إزالتها به سواء

الوافی، ج۶، ص: ۱۹

کان قلیلا أو کثیرا فهو جدیر بأن یعول علیه فیندفع به الحرج و به یظهر معنی کونه طهورا إذ یغلب غیره فیطهره و علی هذا فنسبة مقدار من النجاسة إلی مقدار من الماء کنسبة مقدار أقل من تلک النجاسة إلی مقدار أقل من ذلک الماء و مقدار أکثر منها إلی مقدار أکثر منه فکلما غلب الماء علی النجاسة فهو مطهر لها بالاستحالة و کلما غلب النجاسة علیه بغلبة أحد أوصافها فهو منفعل عنها خارج عن الطهوریة بها و هذا المعنی بعینه مصرح به فی عدة روایات کما ستقف علیه و لو کان معیار نجاسة الماء و طهارته نقصانه عن الکر و بلوغه إلیه کما زعمته طائفة من أصحابنا لما جاز إزالة الخبث بالقلیل منه بوجه من الوجوه مع أنه جائز بالاتفاق و ذلک لأن کل جزء من أجزاء الماء الوارد علی المحل النجس إذا لاقاه کان متنجسا بالملاقاة خارجا عن الطهوریة فی أول آنات اللقاء و ما لم یلاقه لا یعقل أن یکون مطهرا و الفرق بین وروده علی النجاسة و ورودها علیه مع أنه مخالف للنصوص لا یجدی إذ الکلام فی ذلک الجزء الملاقی و لزوم تنجسه و القدر المستعلی لکونه دون مبلغ الکریة لا یقوی علی أن یعصمه بالاتصال عن الانفعال فلو کانت الملاقاة مناط التنجس لزم تنجس القدر الملاقی لا محالة فلا یحصل التطهیر أصلا و أما ما تکلفه بعضهم من ارتکاب القول بالانفعال هنالک من بعد الانفصال عن المحل الحامل للنجاسة فمن أبعد التکلفات و من ذا الذی یرتضی القول بنجاسة الملاقی للنجاسة بعد مفارقته عنها و طهارته حال ملاقاته لها بل طهوریته نعم یمکن لأحد أن یتکلف هناک بالفرق بین ملاقاة الماء لعین النجاسة و بین ملاقاته للمتنجس و تخصیص الانفعال بالأول و التزام وجوب تعدد الغسل فی جمیع النجاسات کما ورد فی بعضها إلا أن هذا محاکمة من غیر تراضی الخصمین فإن القائلین بانفعال القلیل لا یقولون به و القائلین بعدم الانفعال لا یحتاجون إلیه و إن أمکن الاستدلال علیه بما ورد فی إزالة البول من الأمر بغسله مرتین إذا غسل فی إجانة کما یأتی و بالجملة اشتراط الکر مثار الوسواس

الوافی، ج۶، ص: ۲۰

و لأجله شق الأمر علی الناس یعرفه من یجربه و یتأمله و مما لا شک فیه أن ذلک لو کان شرطا لکان أولی المواضع بتعذر الطهارة مکة و المدینة المشرفتین إذ لا یکثر فیهما المیاه الجاریة و لا الراکدة الکثیرة و من أول عصر النبی ص إلی آخر عصر الصحابة لم ینقل واقعة فی الطهارة و لا سؤال عن کیفیة حفظ الماء عن النجاسات و کانت أوانی میاههم یتعاطاها الصبیان و الإماء و الذین لا یحترزون عن النجاسات بل الکفار کما هو معلوم لمن تتبع مع أن ما یستدلون به علی اشتراط الکر مفهومات لا تصلح لمعارضة المنطوقات المبرهن علیها و یأتی تأویلها إن شاء اللّه

[۹]

۳۶۶۵- ۹ الکافی، ۳/ ۴/ ۳/ ۱ الأربعة عمن أخبره و النیسابوریان عن حماد عن حریز عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع أنه قال کلما غلب الماء [علی] ریح الجیفة فتوضأ من الماء و اشرب و إذا تغیر الماء و تغیر الطعم فلا توضأ و لا تشرب

[۱۰]

اشارة

۳۶۶۶- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۲۱۶/ ۸/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن الحسین و التمیمی عن حماد عن حریز عن أبی عبد اللّه ع مثله

بیان

الجیفة جثة المیت المنتنة و تغیر الماء یشمل تغیر رائحته و لونه و طعمه إلا أن ۲۱

الوافی، ج۶، ص: ۲۱

تعقیبه بذکر الطعم یخصه بالأولین و لعل الواو بمعنی أو کما یدل علیه الخبر السابق و الأخبار الآتیة و لیکون الحکم شاملا لجمیع الصور

[۱۱]

۳۶۶۷- ۱۱ الکافی، ۳/ ۴/ ۴/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن عبد اللّه بن سنان قال سأل رجل أبا عبد اللّه ع و أنا جالس عن غدیر أتوه و فیه جیفة فقال إذا کان الماء قاهرا و لا یوجد فیه الریح فتوضأ

[۱۲]

۳۶۶۸- ۱۲ الفقیه، ۱/ ۱۶/ ۲۲ الحدیث مرسلا و زاد و اغتسل

[۱۳]

۳۶۶۹- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۲۱۶/ ۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یمر بالماء و فیه دابة میتة قد أنتنت قال إن کان النتن الغالب علی الماء فلا تتوضأ و لا تشرب

[۱۴]

اشارة

۳۶۷۰- ۱۴ الکافی، ۳/ ۴/ ۲/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن ابن مسکان عن محمد بن المیسر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل الجنب ینتهی إلی الماء القلیل فی الطریق و یرید أن یغتسل منه- و لیس معه إناء یغرف به و یداه قذرتان قال یضع یده و یتوضأ ثم

الوافی، ج۶، ص: ۲۲

یغتسل هذا مما قال اللّه تعالی ما جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ

بیان

و یتوضأ یعنی یغسل یده فإنه کثیرا ما یجیء بهذا المعنی و إنما تلا ع الآیة لأن الماء الذی یستعمل فی الطهارة من الحدث لا بد له من مزید اختصاص فی حال الاختیار و أقله أن لا یلاقی شیئا من النجاسات إن کان قلیلا و لا یکون آجنا متغیر اللون و الطعم بغیر النجاسة و لا یکون مسخنا بالشمس إلی غیر ذلک کما یظهر من الأخبار الآتیة فإذا اضطر الإنسان إلی استعمال غیره سقط اعتباره دفعا للحرج فیکفیه ما یجوز استعماله فی غیر ذلک من المیاه و کذا إذا علم به بعد استعماله فإنه یجزیه کما یأتی بیانه

[۱۵]

اشارة

۳۶۷۱- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۳۸/ ۴۳/ ۱ الحسین عن الجوهری عن أبان عن زکار بن فرقد عن عثمان بن زیاد قال قلت لأبی عبد اللّه ع أکون فی السفر فآتی الماء النقیع و یدی قذرة فأغمسها فی الماء قال لا بأس

بیان

النقیع محبس الماء و ما اجتمع فی البئر منه یشمل القلیل و الکثیر یقال نقع الماء إذا ثبت و اجتمع

[۱۶]

۳۶۷۲- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۴۰/ ۵۰/ ۱ المشایخ عن سعد عن محمد بن

الوافی، ج۶، ص: ۲۳

عیسی عن یاسین الضریر عن حریز عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع أنه سئل عن الماء النقیع یبول فیه الدواب فقال إن تغیر الماء فلا تتوضأ منه و إن لم تغیره أبوالها فتوضأ منه و کذلک الدم إذا سال فی الماء و أشباهه

[۱۷]

۳۶۷۳- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۴۰/ ۵۱/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن العباس بن معروف عن حماد بن عیسی عن الیمانی عن أبی خالد القماط أنه سمع أبا عبد اللّه ع یقول فی الماء یمر به الرجل و هو نقیع فیه المیتة الجیفة فقال أبو عبد اللّه ع إن کان الماء قد تغیر

ریحه أو طعمه فلا تشرب و لا تتوضأ منه و إن لم یتغیر ریحه و طعمه فاشرب و توضأ

[۱۸]

۳۶۷۴- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۴۱۵/ ۳۰/ ۱ ابن محبوب عن الصهبانی عن محمد بن سنان عن العلاء بن الفضیل قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الحیاض یبال فیها قال لا بأس إذا غلب لون الماء لون البول

[۱۹]

اشارة

۳۶۷۵- ۱۹ الکافی، ۳/ ۱۳/ ۵/ ۱ الثلاثة عن ابن أذینة عن الفقیه، ۱/ ۷۰/ ۱۶۲ مؤمن الطاق قال قلت لأبی عبد اللّه ع أخرج من الخلاء فأستنجی بالماء فیقع ثوبی فی ذلک الماء الذی استنجیت به فقال لا بأس به الفقیه لیس علیک شیء

الوافی، ج۶، ص: ۲۴

بیان

زاد فی العلل فی آخر هذا الحدیث فقال أ و تدری لم صار لا بأس به فقلت لا و اللّه جعلت فداک فقال إن الماء أکثر من القذر

[۲۰]

۳۶۷۶- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۸۶/ ۷۷/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن الحسین عن علی بن النعمان و محمد بن سنان عن ابن مسکان عن لیث المرادی عن عبد الکریم بن عتبة الهاشمی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل یقع ثوبه علی الماء- الذی استنجی به أ ینجس ذلک ثوبه قال لا

[۲۱]

اشارة

۳۶۷۷- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۸۶/ ۷۶/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن علی بن الحکم عن أبان عن مؤمن الطاق عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له أستنجی ثم وقع ثوبی فیه و أنا جنب فقال لا بأس به

بیان

فی قوله و أنا جنب دلالة علی أن استنجاءه کان من المنی أو منه و من غیره و یحتمل أن یکون مختصا بغیره و ذکر الجنابة لتوهم

سرایة النجاسة المعنویة الحدثیة إلی الماء

[۲۲]

۳۶۷۸- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۸۶/ ۷۵/ ۱ المشایخ عن سعد عن الفطحیة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یغتسل من الجنابة و ثوبه قریب منه فیصیب الثوب من الماء الذی یغتسل منه قال

الوافی، ج۶، ص: ۲۵

نعم لا بأس به

[۲۳]

اشارة

۳۶۷۹- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۸۷/ ۷۸/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن الحسین عن حماد بن عیسی عن الحسین بن المختار عن العجلی قال قلت لأبی عبد اللّه ع أغتسل من الجنابة فیقع الماء علی الصفا فینزو فیقع علی الثوب فقال لا بأس به

بیان

الصفا الحجر الصلب الضخم الذی لا ینبت و النزو بالنون و الزای الوثوب

[۲۴]

۳۶۸۰- ۲۴ الکافی، ۳/ ۷۴/ ۱۶/ ۱ محمد عن العمرکی التهذیب، ۱/ ۴۱۲/ ۱۸/ ۱ ابن محبوب عن العلوی عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن رجل رعف فامتخط فصار ذلک الدم قطعا صغارا فأصاب إناءه هل یصلح الوضوء منه قال إن لم یکن شیء یستبین فی الماء فلا بأس و إن کان شیئا بینا فلا یتوضأ منه

[۲۵]

اشارة

۳۶۸۱- ۲۵ الکافی، ۳/ ۷۴/ ۱۶/ ۱ و سألته عن رجل رعف و هو یتوضأ فیقطر قطرة فی إنائه هل یصلح الوضوء منه قال لا

الوافی، ج۶، ص: ۲۶

بیان

النهی فی آخر الحدیث محمول علی ما إذا استبان لیوافق صدر الحدیث و الوجه فی النهی ما أشرنا إلیه من أن ماء الوضوء و الغسل لا بد له من مزید اختصاص کما یأتی بیانه

[۲۶]

اشارة

۳۶۸۲- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۲۲۳/ ۲۴/ ۱ سعد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل هل یتوضأ من کوز أو إناء غیره- إذا شرب علی أنه یهودی فقال نعم قلت فمن ذاک الماء الذی یشرب منه قال نعم

بیان

کل من کوز و إناء مضاف إلی غیره یعنی إذا شرب منه ذلک الغیر هل یتوضأ منه إذا زعم أن ذلک الغیر یهودی و فی التهذیبین حمله علی ما إذا ظن أنه یهودی و لا یعلم علی التحقیق

[۲۷]

اشارة

۳۶۸۳- ۲۷ الکافی، ۳/ ۱۲/ ۶/ ۱ علی عن سهل عمن ذکره عن یونس عن بکار بن أبی بکر قال قلت لأبی عبد اللّه ع الرجل یضع الکوز الذی یغرف به من الحب فی مکان قذر ثم یدخله الحب قال یصب من الماء ثلاث أکف ثم یدلک الکوز

الوافی، ج۶، ص: ۲۷

بیان

الحب بالمهملة الخابیة و لعل مراد السائل أنه یضع کوزه فی غیر وقت الحاجة فی موضع قذر فإذا أراد الماء أخذه من ذلک الموضع و یدخله کما هو فی الخابیة هل یصلح ذلک و لا ینجس به الماء فأرة ع أن یصب أولا علی الکوز من الخابیة ثلاث أکف و یدلک به الکوز و یطهره و ینظفه ثم یدخله فی الخابیة و یحتمل أن یکون الغرض من صب الأکف من الماء تنظیفه و تطییبه و رفع التنفر الحاصل من القذر الواقع فیه و یکون الغرض من الدلک تطهیر الکوز

[۲۸]

۳۶۸۴- ۲۸ الکافی، ۳/ ۴/ ۵/ ۱ العدة عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۴۰۸/ ۳/ ۱ الحسین عن الجوهری عن علی بن أبی حمزة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الماء الساکن- و الاستنجاء منه و الجیفة فیه فقال توضأ من الجانب الآخر و لا توضأ من جانب الجیفة

[۲۹]

اشارة

۳۶۸۵- ۲۹ الفقیه، ۱/ ۱۶/ ۲۱ الحدیث مرسلا بدون قوله و الاستنجاء منه

بیان

أراد السائل هل یجوز الاستنجاء بالماء الساکن إذا وقعت الجیفة فیه فأجابه ع باجتناب جانب الجیفة و ذلک لأن جانب الجیفة قلما یخلو عن الانفعال و التغیر و التوضؤ فی الجواب بمعنی التنظیف بالاستنجاء

الوافی، ج۶، ص: ۲۸

[۳۰]

۳۶۸۶- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۴۰۸/ ۴/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن الرجل یمر بالمیتة فی الماء قال یتوضأ من الناحیة التی لیس فیها المیتة

[۳۱]

۳۶۸۷- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۴۱۴/ ۲۶/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن موسی بن عیسی عن محمد بن سعید عن السکونی عن جعفر عن أبیه ع الفقیه، ۱/ ۸/ ۱۰ أن النبی ص أتی الماء فأتاه أهل البادیة فقالوا یا رسول اللّه إن حیاضنا هذه تردها السباع و الکلاب و البهائم فقال لهم لها ما أخذت أفواهها و لکم سائر ذلک

[۳۲]

۳۶۸۸- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۲۲۶/ ۳۲/ ۱ الحسین عن ابن سنان عن ابن مسکان عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الوضوء مما ولغ فیه الکلب و السنور أو شرب منه جمل أو دابة أو غیر ذلک أ یتوضأ منه أو یغتسل قال نعم إلا أن یجد غیره فیتنزه عنه

[۳۳]

اشارة

۳۶۸۹- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۴۱۷/ ۳۵/ ۱ عنه عن فضالة عن حسین عن سماعة عن أبی بصیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنا نسافر فربما بلینا بالغدیر من المطر یکون إلی جانب القریة فتکون فیه العذرة و یبول فیه الصبی و تبول فیه الدابة و تروث فقال إن عرض فی قلبک منه

الوافی، ج۶، ص: ۲۹

شیء فقل هکذا یعنی افرج الماء بیدک ثم توضأ فإن الدین لیس بمضیق- فإن اللّه عز و جل یقول مٰا جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ

بیان

فقل أی فافعل فإن القول قد یجیء بمعنی الفعل

[۳۴]

اشارة

۳۶۹۰- ۳۴ الفقیه، ۱/ ۲۰/ ۲۶ التهذیب، ۱/ ۴۱۸/ ۴۱/ ۱ سأل عمار الساباطی أبا عبد اللّه ع عن الرجل یجد فی إنائه فأرة- و قد توضأ من ذلک الإناء مرارا و اغتسل منه و غسل ثیابه و قد کانت الفأرة منسلخة فقال إن کان رآها فی الإناء قبل أن یغتسل أو یتوضأ أو یغسل ثیابه ثم فعل ذلک بعد ما رآها فی الإناء فعلیه أن یغسل ثیابه و یغسل کل ما أصابه ذلک الماء و یعید الوضوء و الصلاة و إن کان إنما رآها بعد ما فرغ من ذلک و فعله فلا یمس من الماء شیئا و لیس علیه شیء لأنه لا یعلم متی سقطت فیه ثم قال لعله أن یکون إنما سقطت فیه تلک الساعة التی رآها

بیان

إنما أمره بإعادة الطهارات إذا جزم بسقوطها قبل و نهاه عن المس بعد ما رآه إذا لم یجزم به لأن مع انسلاخ الفأرة یبعد أن لا یکون قد انفعل الماء منها

الوافی، ج۶، ص: ۳۱

باب ۲ قدر الماء الذی لا یتغیر بما یعتاد وروده من النجاسات

[۱]

اشارة

۳۶۹۱- ۱ الکافی، ۳/ ۴/ ۷/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن التهذیب، ۱/ ۴۱۷/ ۳۶/ ۱ ابن عیسی عن البزنطی عن صفوان الجمال قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الحیاض التی بین مکة و المدینة تردها السباع و تلغ فیها الکلاب- التهذیب، و تشرب منها الحمیر- ش و یغتسل فیها الجنب أ یتوضأ منه قال و کم قدر الماء- قلت إلی نصف الساق و إلی الرکبة و أقل قال توضأ

بیان

لما کانت الحیاض التی بین الحرمین الشریفین معهودة معروفة فی ذلک الزمان اقتصر ع علی السؤال عن مقدار الماء فی عمقها و لم یسأل عن الطول و العرض و إنما سأل عن ذلک لیعلم نسبة الماء إلی تلک النجاسات المذکورة حتی یتبین انفعاله منها و عدمه فإن نسبة مقدار من النجاسة إلی مقدار من الماء فی التأثیر و التغییر کنسبة ضعفه إلی ضعفه مثلا و علی هذا القیاس فإن قیل تغیر أوصاف الماء أمر محسوس لا حاجة فیه إلی الاستدلال علیه بنسبة قدره

الوافی، ج۶، ص: ۳۲

إلی قدر النجاسة قلنا ربما یشتبه التغیر مع أن الماء قد یتغیر أوصافه الثلاثة بغیر النجاسة فیحصل الاشتباه یؤید ما قلناه ما فی النهایة الأثیریة.

قال و فی حدیث الطهارة إذا کان الماء قلتین لم یحمل خبثا أی لم یظهره و لم یغلب الخبث علیه من قولهم فلان یحمل غضبه أی یظهره و قیل معنی لم یحمل خبثا أنه یدفعه عن نفسه کما یقال فلان لا یحمل الضیم إذا کان یأباه و یدفعه عن نفسه انتهی کلامه.

فإن قیل القلتان یحمل الخبث إذا کثر الخبث و غلب علیه قلنا أرید به أنه فی الغالب لا یتغیر بالنجاسات المعتاد ورودها علیه و ذلک لأن الناس قد یستنجون فی المیاه التی تکون فی الغدران و یغمسون الأوانی النجسة فیها ثم یترددون فی أنها تغیرت تغیرا مؤثرا أم لا فبین أنه إذا کان قلتین لا تتغیر بهذه النجاسات و بما ذکرناه یتبین معنی الأخبار الآتیة و مفهوماتها

[۲]

۳۶۹۲- ۲ الکافی، ۳/ ۲/ ۲/ ۱ العدة عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن الخراز التهذیب، ۱/ ۳۹/ ۴۶/ ۱ المشایخ عن الصفار و سعد عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن الخراز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّٰه ع عن الماء تبول فیه الدواب و تلغ فیه الکلاب و یغتسل فیه الجنب قال إذا کان الماء قدر کر لم ینجسه شیء

التهذیب، ۱/ ۲۲۶/ ۳۴/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن الخراز عن

الوافی، ج۶، ص: ۳۳

محمد قال سألته الحدیث

[۳]

۳۶۹۳- ۳ الفقیه، ۱/ ۹/ ۱۲ الحدیث مرسلا

[۴]

۳۶۹۴- ۴ التهذیب، ۱/ ۴۱۴/ ۲۷/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن الخراز عن محمد عن أبی عبد اللّٰه ع قال قلت له الغدیر فیه ماء مجتمع تبول فیه الدواب الحدیث و زاد فی آخره و الکر ستمائة رطل

[۵]

اشارة

۳۶۹۵- ۵ التهذیب، ۱/ ۴۱۵/ ۲۸/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن المغیرة عن بعض أصحابه عن الفقیه، ۱/ ۶/ ۳ أبی عبد اللّه ع قال إذا کان الماء قدر قلتین لم ینجسه شیء و القلتان جرتان

بیان

الجرة بالفتح ما یقال له بالفارسیة سبو و القلة یقال للعظیم منها و یقال أیضا للخابیة و کأنه یعتبر فیهما الخزف

[۶]

۳۶۹۶- ۶ الکافی، ۳/ ۲/ ۱/ ۱ علی عن أبیه و النیسابوریان جمیعا عن حماد بن عیسی التهذیب، ۱/ ۴۰/ ۴۸/ ۱ المشایخ عن محمد بن الحسن

الوافی، ج۶، ص: ۳۴

و سعد عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن حماد بن عیسی عن ابن عمار قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إذا کان الماء قدر کر لم ینجسه شیء

[۷]

۳۶۹۷- ۷ الکافی، ۳/ ۲/ ۳/ ۱ الأربعة عن زرارة و النیسابوریان عن حماد عن حریز عن زرارة قال إذا کان الماء أکثر من راویة لم ینجسه شیء- تفسخ فیه أو لم یتفسخ فیه إلا أن یجیء له ریح تغلب علی ریح الماء

[۸]

اشارة

۳۶۹۸- ۸ التهذیب، ۱/ ۴۱۲/ ۱۷/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن علی بن حدید عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال قلت له راویة من ماء سقطت فیها فأرة أو جرذ أو صعوة میتة قال إذا تفسخ فیها فلا تشرب منها و لا تتوضأ و صبها و إن کان غیر متفسخ فاشرب منه و توضأ و اطرح المیتة إذا أخرجتها طریة و کذلک الجرة و حب الماء و القربة و أشباه ذلک من أوعیة الماء قال و قال أبو جعفر ع إذا کان الماء أکثر الحدیث

بیان

الجرذ کصرد ضرب من الفأر

[۹]

اشارة

۳۶۹۹- ۹ الکافی، ۳/ ۲/ ۴/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۴۰۸/ ۱/ ۱ أحمد عن السراد عن الحسن بن صالح الثوری عن أبی عبد اللّه ع
قال إذا کان الماء

الوافی، ج۶، ص: ۳۵

فی الرکی کرا لم ینجسه شیء قلت و کم الکر قال ثلاثة أشبار و نصف عمقها فی ثلاثة أشبار و نصف عرضها

بیان

الرکی جمع رکیة و هی البئر و عرضها قطرها

[۱۰]

۳۷۰۰- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۴۱/ ۵۳/ ۱ المشایخ عن محمد عن محمد بن أحمد عن النخعی عن صفوان عن إسماعیل بن جابر قال قلت لأبی عبد اللّه ع الماء الذی لا ینجسه شیء قال ذراعان عمقه فی ذراع و شبر سعته

[۱۱]

اشارة

۳۷۰۱- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۴۱/ ۵۴/ ۱ بهذا الإسناد عن محمد بن أحمد عن أحمد الکافی، ۳/ ۳/ ۷/ ۱ محمد عن التهذیب، أحمد عن البرقی عن عبد اللّه بن سنان عن إسماعیل بن جابر التهذیب، ۱/ ۳۷/ ۴۰/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن محمد بن خالد عن محمد بن سنان عن إسماعیل بن جابر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن قدر الماء الذی لا ینجسه شیء فقال

الوافی، ج۶، ص: ۳۶

کر قلت و ما الکر قال ثلاثة أشبار فی ثلاثة أشبار

بیان

کأن المراد بالبرقی محمد لا أحمد و لا استبعاد فی توسط عبد اللّه بن سنان بینه و بین إسماعیل کما ظن و لعل السکوت عن البعد الثالث لفرض المحل مستدیرا بل بئرا و یشعر بهذا لفظة السعة فی الخبر السابق.

و أما ما فی التهذیبین من أن حکم الآبار مفارق لحکم الغدران لأنها تنجس بما یقع فیها و تطهر بنزح شیء منها سواء کان الماء فیها قلیلا أو کثیرا فهو مخالف للأخبار الکثیرة الواردة فی ماء الآبار کما ستطلع علیه عن قریب و الاختلاف فی تقدیر الکر یؤید ما قلناه من أنه تخمین و مقایسة بین قدری الماء و النجاسة إذ لو کان أمرا مضبوطا و حدا محدودا لم یقع الاختلاف الشدید فی تقدیره لا مساحة

و لا وزنا و لا مساحة و وزنا و قد وقع الاختلاف فیها جمیعا

[۱۲]

۳۷۰۲- ۱۲ الکافی، ۳/ ۳/ ۵/ ۱ محمد عن أحمد عن عثمان عن ابن مسکان عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الکر من الماء کم یکون قدره قال إذا کان الماء ثلاثة أشبار و نصفا فی مثله ثلاثة أشبار و نصف فی عمقه فی الأرض فذلک الکر من الماء

[۱۳]

اشارة

۳۷۰۳- ۱۳ الکافی، ۳/ ۳/ ۶/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد التهذیب، ۱/ ۴۱/ ۵۲/ ۱ المشایخ عن محمد عن محمد بن أحمد عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال الکر من الماء

الوافی، ج۶، ص: ۳۷

التهذیب، الذی لا ینجسه شیء- ش ألف و مائتا رطل

بیان

قیل المراد بالرطل العراقی منه فلا ینافی ما ورد من أنه ستمائة رطل فإن المراد بذلک المکی فإنه ضعفه و الرطل العراقی مائة و ثلاثون درهما و أحد و تسعون مثقالا کل درهم ثمان و أربعون شعیرة من أوسط حب الشعیر و کل مثقال درهم و ثلاثة أسباع درهم و یأتی تحدید آخر أضبط منه فی باب مقدار ماء الوضوء إن شاء اللّه تعالی

[۱۴]

۳۷۰۴- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۴۳/ ۵۸/ ۱ ابن أبی عمیر قال روی لی عن عبد اللّه یعنی ابن المغیرة یرفعه إلی أبی عبد اللّه ع أن الکر ستمائة رطل

[۱۵]

۳۷۰۵- ۱۵ الکافی، ۳/ ۳/ ۸/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال الکر من الماء نحو حبی هذا- و أشار إلی حب من تلک الحباب التی تکون فی المدینة

الوافی، ج۶، ص: ۳۹

باب ۳ ماء البئر و أنه لا ینجس إلا إذا تغیر بالنجاسة

[۱]

۳۷۰۶- ۱ الکافی، ۳/ ۵/ ۲/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۲۳۴/ ۷/ ۱ ابن عیسی عن ابن بزیع عن الرضا ع قال ماء البئر واسع لا یفسده شیء إلا أن یتغیر التهذیب، ریحه أو طعمه فینزح حتی تذهب الریح و یطیب طعمه لأن له مادة

[۲]

۳۷۰۷- ۲ التهذیب، ۱/ ۲۳۴/ ۷/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن ابن بزیع قال کتبت إلی رجل أسأله أن یسأل أبا الحسن الرضا ع فقال الحدیث بتمامه

[۳]

۳۷۰۸- ۳ الکافی، ۳/ ۷/ ۱۲/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن التهذیب، ۱/ ۲۳۴/ ۸/ ۱ البزنطی عن عبد الکریم عن أبی بصیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع بئر یستقی منها و یتوضأ به- و یغسل منه الثیاب و یعجن به ثم یعلم أنه کان فیها میت فقال

الوافی، ج۶، ص: ۴۰

لا بأس و لا یغسل منه الثوب و لا تعاد منه الصلاة

[۴]

۳۷۰۹- ۴ الفقیه، ۱/ ۱۴/ ۲۰ الحدیث مرسلا

[۵]

۳۷۱۰- ۵ الکافی، ۳/ ۶/ ۱۰/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۴۰۹/ ۸/ ۱ أحمد عن السراد عن ابن رئاب عن زرارة عن الفقیه، ۱/ ۱۰/ ۱۳ أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الحبل یکون من شعر الخنزیر یستقی به الماء من البئر هل یتوضأ من ذلک الماء قال لا بأس به

[۶]

۳۷۱۱- ۶ الکافی، ۶/ ۲۵۸/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر عن الحسین بن زرارة قال قلت لأبی عبد اللّه ع شعر الخنزیر یعمل به حبلا یستقی به من البئر التی یشرب منها أ یتوضأ منها فقال لا بأس به

[۷]

۳۷۱۲- ۷ التهذیب، ۱/ ۴۱۳/ ۱۰/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن النهدی عن زرارة قال سألت أبا عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۴۱

ع عن جلد الخنزیر یجعل دلوا یستقی به الماء قال لا بأس

[۸]

۳۷۱۳- ۸ الفقیه، ۱/ ۱۰/ ۱۴ الحدیث مرسلا

[۹]

۳۷۱۴- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۳۲/ ۱/ ۱ المشایخ عن الصفار عن أحمد عن الحسین عن حماد عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته یقول لا یغسل الثوب و لا تعاد الصلاة مما وقع فی البئر إلا أن ینتن- فإن أنتن غسل الثوب و أعاد الصلاة و نزحت البئر

[۱۰]

۳۷۱۵- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۲۱/ ۳۳ قال الصادق ع کان فی المدینة بئر فی وسط مزبلة فکانت الریح تهب فتلقی فیها القذر و کان النبی ص یتوضأ منها

[۱۱]

۳۷۱۶- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۳۳/ ۲/ ۱ سعد عن أحمد عن عبد اللّه بن الصلت عن ابن المغیرة عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع فی الفأرة تقع فی البئر فیتوضأ الرجل منها و یصلی و هو لا یعلم أ یعید الصلاة و یغسل ثوبه قال لا یعید الصلاة و لا یغسل ثوبه

[۱۲]

۳۷۱۷- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۲۳۳/ ۳/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن أبان عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الفأرة تقع فی البئر لا یعلم

الوافی، ج۶، ص: ۴۲

بها إلا بعد ما یتوضأ منها أ یعاد الوضوء فقال لا

[۱۳]

۳۷۱۸- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۲۳۳/ ۵/ ۱ بهذا الإسناد عن أبان عن الشحام و أبی یوسف یعقوب بن عیثم عن أبی عبد اللّه ع قال إذا وقع فی البئر الطیر و الدجاجة و الفأرة فانزح منها سبع دلاء قلنا فما تقول فی صلاتنا و وضوئنا و ما أصاب ثیابنا فقال لا بأس به

[۱۴]

اشارة

۳۷۱۹- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۲۳۳/ ۴/ ۱ سعد عن الزیات عن جعفر بن بشیر عن أبی عیینة قال سئل أبو عبد اللّه ع عن الفأرة تقع فی البئر فقال إذا خرجت فلا بأس و إن تفسخت فسبع دلاء- قال و سئل عن الفأرة تقع فی البئر فلا یعلم بها أحد إلا بعد ما یتوضأ منها أ یعید وضوءه و صلاته و یغسل ما أصابه فقال لا قد استقى أهل الدار منها و رشوا

بیان

كأن المراد به أنه إذا أعاد الوضوء و الصلاة لرفع ما يريبه من ذلك كبر فعله على أهل الدار لأنهم أصيبوا بما أصيب و شق عليهم رفع ما يريبهم مع أنه لا يأمن أن يكون قد سرى إليه و إلى ثيابه من رشهم و يحتمل أن يكون المراد أنهم استقوا و رشوا قبل الوضوء ما يكفى فى نزحها

[۱۵]

۳۷۲۰- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۲۳۹/ ۲۴/ ۱ ابن عيسى عن على بن حديد عن بعض أصحابنا قال كنت مع أبى عبد اللّه ع فى طريق مكة فصرنا إلى بئر فاستقى غلام أبى عبد اللّه ع دلوا فخرج فيه فأرتان

الوافی، ج۶، ص: ۴۳

فقال أبو عبد اللّه ع أرقه فاستقى آخر فخرجت فيه فأرة فقال أبو عبد اللّه ع أرقه قال فاستقى الثالث فلم يخرج فيه شيء- فقال صبه فى الإناء فصبه فى الإناء

[۱۶]

اشارة

۳۷۲۱- ۱۶ التهذيب، ۱/ ۲۴۶/ ۴۰/ ۱ ابن محبوب عن الزيات عن موسى بن القاسم عن على بن جعفر عن أخيه موسى ع قال سألته عن بئر ماء وقع فيه زنبيل من عذرة رطبة أو يابسة أو زنبيل من سرقين أ يصلح الوضوء منها قال لا بأس و سألته عن رجل كان يستقى من بئر ماء فرعف فيها هل يتوضأ منها قال ينزف منها دلاء يسيرة ثم يتوضأ منها

بيان

السرقين بكسر السين معرب سركين بفتحها

[۱۷]

۳۷۲۲- ۱۷ التهذيب، ۱/ ۴۱۶/ ۳۱/ ۱ سعد عن الفطحية قال سئل أبو عبد اللّه ع عن البئر يقع فيها زنبيل عذرة يابسة أو رطبة- فقال لا بأس به إذا كان فيها ماء كثير

[۱۸]

اشارة

۳۷۲۳- ۱۸ التهذيب، ۱/ ۴۱۶/ ۳۲/ ۱ سعد عن موسى بن الحسن عن أبى القاسم بن عبد الرحمن بن حماد الكوفى عن بشير عن أبى

مریم الأنصاری قال كنت مع أبی عبد اللّه ع فی حائط له فحضرت الصلاة فنزح دلوا للوضوء من ركی له فخرج علیه قطعة عذرة یابسة فأكفأ رأسه و توضأ بالباقی

الوافی، ج۶، ص: ۴۴

بیان

أكفأ رأسه أی قلبه و أراق مما فیه شیئا و أما ما ورد من الأمر بالنزح من البئر لوقوع نجاسات بعینها و إن لم تتغیر بها فإنما ذلك لطیبة الماء و زوال النفرة عنه و الاستقذار كما نبینه فیما بعد إن شاء اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۴۵

باب ۴ ماء المطر و أنه لا ینجس إلا إذا تغیر بالنجاسة

[۱]

۳۷۲۴- ۱ الكافی، ۳/ ۱۲/ ۱/ ۱ التهذیب، ۱/ ۴۱۱/ ۱۴/ ۱ الثلاثة عن هشام بن الحكم عن أبی عبد اللّه ع فی میزابین سالا أحدهما بول- و الآخر ماء المطر فاختلطا فأصاب ثوب رجل لم یضره ذلك

[۲]

۳۷۲۵- ۲ الكافی، ۳/ ۱۲/ ۲/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۴۱۱/ ۱۵/ ۱ أحمد عن النهدی عن الحكم بن مسكین عن محمد بن مروان الكافی، عن محمد ش عن أبی عبد اللّه ع قال لو أن میزابین سالا أحدهما میزاب بول و الآخر میزاب ماء فاختلطا ثم أصابك ما كان به بأس

الوافی، ج۶، ص: ۴۶

[۳]

اشارة

۳۷۲۶- ۳ الكافی، ۳/ ۱۳/ ۳/ ۱ أحمد عن علی بن الحكم عن الكاهلی عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال قلت أمر فی الطریق فیسیل علی المیزاب فی أوقات أعلم أن الناس یتوضئون قال قال لیس به بأس لا تسأل عنه قلت و یسیل علی الماء المطر أری فیه التغیر و أری فیه آثار القذر فتقطر القطرات علی و ینتضح علی منه و البیت یتوضأ علی سطحه فیكف علی ثیابنا قال ما بذا بأس لا تغسله كل شیء یراه ماء المطر فقد طهر

بیان

کنی بـالوضوء فی الموضـعین عمـا یوجبه و مثله کثیر فی کلامهم و منه المتوضـی قول الرجـل أین یتوضـأ الغرباء کما یأتی أو اکتفی بذکر الوضوء عن مقدماته أو عبر به عن الاستنجاء و إلا فلا وجه للسؤال و الغرض من السؤال الثانی أن المطر یسیل علی الماء المتغیر أحدهما بالقذر فیثب من الماء القطرات و ینتضح علی و البیت یتوضأ علی سطحه سؤال آخر فیکف أی یقطر

[۴]

۳۷۲۷- ۴ الکافی، ۳/ ۱۳/ ۴/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۲۶۷/ ۷۰/ ۱ أحمد عن محمد بن إسماعیل عن بعض أصحابنا عن الفقیه، ۱/ ۷۰/ ۱۶۳ أبی الحسن موسی بن جعفر ع فی طین المطر أنه لا بأس به أن یصیب الثوب ثلاثة أیام إلا أن یعلم أنه قد نجسه شیء بعد المطر فإن أصابه بعد ثلاثة أیام فاغسله و إن کان الطریق نظیفا فلا تغسله

الوافی، ج۶، ص: ۴۷

[۵]

۳۷۲۸- ۵ الفقیه، ۱/ ۸/ ۶ التهذیب، ۱/ ۴۱۱/ ۱۶/ ۱ علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن البیت یبال علی ظهره- و یغتسل من الجنابة ثم یصیبه المطر أ یؤخذ من مائه فیتوضأ به للصلاة- فقال إذا جری فلا بأس به قال و سألته عن رجل یمر فی ماء المطر و قد صب فیه خمر فأصاب ثوبه هل یصلی فیه قبل أن یغسله فقال لا یغسل ثوبه و لا رجله و یصلی فیه و لا بأس

[۶]

اشارة

۳۷۲۹- ۶ الفقیه، ۱/ ۷/ ۴ هشام بن سالم أنه سأل أبا عبد اللّه ع عن السطح یبال علیه فیصیبه السماء فیکف فیصیب الثوب- فقال لا بأس به ما أصابه من الماء أکثر منه

بیان

أرید بالسماء المطر فإنها اسم من أسماء المطر و إن أرید بها معناها المتعارف فالمراد بإصابتها السطح إصابتها إیاه بمطرها

[۷]

۳۷۳۰- ۷ الفقیه، ۱/ ۸/ ۵ و سئل ع عن طین المطر یصیب الثوب فیه البول و العذرة و الدم فقال طین المطر لا ینجس

[۸]

اشارة

۳۷۳۱- ۸ التهذیب، ۱/ ۴۲۴/ ۲۱/ ۱ أحمد عن جعفر بن بشیر عن عمر بن الولید عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن
الوافی، ج۶، ص: ۴۸
الکنیف یکون خارجا فتمطر السماء فتقطر علی القطرة قال لیس به بأس

بیان

الکنیف المبرز خارجا بارزا علی سطح الأرض فیقطر علی یعنی بعد ما أصاب الکنیف
الوافی، ج۶، ص: ۴۹

باب ۵ ماء الحمام و أنه لا ینجس إلا إذا تغیر بالنجاسة

[۱]

اشارة

۳۷۳۲- ۱ الکافی، ۳/ ۱۴/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۳۷۸/ ۲۶/ ۱ الحسین عن صفوان عن منصور بن حازم عن بکر بن حبیب عن أبی جعفر ع قال ماء الحمام لا بأس به إذا کانت له مادة

بیان

المراد بماء الحمام ما فی حیاضه الصغار التی دون الکر التی یقومون علیها و إطلاق المادة یشمل ما إذا لم یکن کرا

[۲]

اشارة

۳۷۳۳- ۲ الکافی، ۳/ ۱۴/ ۱/ ۱ بعض أصحابنا عن ابن جمهور عن محمد بن القاسم عن ابن أبی یعفور عن أبی عبد اللّه ع قال لا تغتسل من البئر التی تجتمع فیها غسالة الحمام فإن فیها غسالة ولد الزنا و هو لا یطهر إلی سبعة آباء و فیها غسالة الناصب و هو شرهما إن اللّه لم یخلق خلقا شرا من الکلب و إن الناصب أهون علی اللّه من الکلب قلت أخبرنی عن ماء الحمام یغتسل منه الجنب و الصبی و الیهودی و النصرانی و المجوسی فقال إن ماء الحمام کماء النهر یطهر بعضه بعضا
الوافی، ج۶، ص: ۵۰

بیان

یعنی أن ما یأتی من المادة یطهر ما فی الحوض إذا لاقته نجاسة و ذلک لأن کل ما یؤخذ من الحوض یأتی مکانه من المادة

[۳]

اشارة

۳۷۳۴- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۲۳/ ۲۳/ ۱ سأل علی بن جعفر أخاه موسی ع عن النصرانی یغتسل مع المسلم فی الحمام قال إذا علم أنه نصرانی اغتسل بغیر ماء الحمام إلا أن یغتسل وحده علی الحوض فیغسله ثم یغتسل

بیان

اغتسل بغیر ماء الحمام یعنی غیر مائه الذی یغتسل منه النصرانی إلا أن یغتسل وحده بعد فراغ النصرانی فحینئذ یغسل الحوض الذی اغتسل علیه النصرانی ثم یغتسل

[۴]

اشارة

۳۷۳۵- ۴ التهذیب، ۱/ ۳۷۸/ ۲۹/ ۱ أحمد عن أبی یحیی الواسطی عن بعض أصحابه عن أبی الحسن الهاشمی قال سئل عن الرجال یقومون علی الحوض فی الحمام لا أعرف الیهودی من النصرانی- و لا الجنب من غیر الجنب قال تغتسل منه و لا تغتسل من ماء آخر فإنه طهور و عن الرجل یدخل الحمام و هو جنب فیمس الماء من غیر أن یغسلهما قال لا بأس و قال أدخل الحمام فأغتسل فیصیب جسدی بعد

الوافی، ج۶، ص: ۵۱

الغسل جنبا أو غیر جنب قال لا بأس

بیان

و لا- تغتسل من ماء آخر یعنی لا یجب علیک أن تغتسل من ماء آخر لاعتقادک أنه لیس بطهور فإنه طهور و البارز فی یغسلهما یعود إلی الیدین المدلول علیهما بقرینة المقام

[۵]

اشارة

۳۷۳۶- ۵ الکافی، ۳/ ۱۴/ ۳/ ۱ الحسین بن محمد عن عبد اللّه بن عامر عن التهذیب، ۱/ ۳۷۸/ ۲۷/ ۱ علی بن مهزیار عن محمد بن إسماعیل عن حنان قال سمعت رجلا یقول لأبی عبد اللّه ع إنی أدخل الحمام فی السحر و فیه الجنب و غیر ذلک و أقوم فأغتسل فینتضح علی بعد ما أفرغ من مائهم قال أ لیس هو جار قلت بلی قال لا بأس

بیان

أ لیس هو جار استفهام إنکار یعنی أن ماءهم جار علی أبدانهم فلا بأس أن ینتضح منه علیک

[۶]

۳۷۳۷- ۶ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۴/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۲

الفقیه، ۱/ ۱۲/ ۱۷ التهذیب، ۱/ ۳۷۹/ ۳۴/ ۱ أحمد عن أبی یحیی الواسطی عن بعض أصحابنا عن أبی الحسن الماضی ع قال سئل عن مجمع الماء فی الحمام من غسالة الناس یصیب الثوب قال لا بأس

[۷]

اشارة

۳۷۳۸- ۷ التهذیب، ۱/ ۳۷۸/ ۲۸/ ۱ ابن عیسی عن التمیمی عن داود بن سرحان قال قلت لأبی عبد اللّه ع ما تقول فی ماء الحمام قال هو بمنزلة الماء الجاری

بیان

و ذلک لأنه کلما یغرف منه یجری إلیه مکانه من مادته

[۸]

۳۷۳۹- ۸ التهذیب، بهذا الإسناد عن داود قال قلت لأبی عبد اللّه ع الحمام یغتسل فیه الجنب و غیره أغتسل من مائه قال نعم لا بأس أن یغتسل منه الجنب و لقد اغتسلت فیه ثم جئت فغسلت رجلی و ما غسلتهما إلا لما ألزق بهما من التراب

[۹]

۳۷۴۰- ۹ التهذیب، ۱/ ۳۷۸/ ۳۰/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن الخراز عن محمد عن أبی عبد اللّه ع مثله

الوافی، ج۶، ص: ۵۳

[۱۰]

اشارة

۳۷۴۱- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۷۹/ ۳۱/ ۱ عنه عن ابن أبی عمیر عن فضالة عن جمیل بن دراج عن محمد قال رأیت أبا جعفر ع جائیا من الحمام و بینه و بین داره قذر فقال لو لا ما بینی و بین داری ما غسلت رجلی و لا یجنب ماء الحمام

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۵۳

بیان

و لا یجنب بالجیم و النون المشددة من التجنیب أو بحذف إحدی التاءین من التجنب و هو بمعناه یتعدی إلی مفعولین أو بتخفیف النون من الجنب و هو بمعناهما قال اللّه تعالی حکایة عن الخلیل ع وَ اجْنُبْنِی وَ بَنِیَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنامَ و المستتر للمفعول یعود إلی الرجل و یحتمل أن یسند الفعل إلی ماء الحمام و فی باب دخول الحمام و لا نحیت بالنون و الحاء المهملة و التاء الفوقانیة فی آخرها یعنی ما بعدته.
و نقل عن الشهید الثانی رحمه اللّه أنه قرأ و لا تحیت بالمثناة الفوقانیة أولا و آخرا مشددة الآخر و الحاء المهملة و التحتانیة المشددة بعدها و قال الظاهر أن أصله تحیدت فقلبت الدال تاء ثم أدغمت من الحیود و هو المیل و العدول عن الشیء

[۱۱]

۳۷۴۲- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۳۷۹/ ۳۲/ ۱ الحسین عن صفوان عن ابن بکیر عن زرارة قال رأیت أبا جعفر ع یخرج عن الحمام فیمضی کما هو لا یغسل رجلیه حتی یصلی
الوافی، ج۶، ص: ۵۴

[۱۲]

اشارة

۳۷۴۳- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۳۷۹/ ۳۳/ ۱ عنه عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن ماء الحمام- فقال ادخله بإزار و لا تغتسل من ماء آخر إلا أن یکون فیه جنب أو یکثر أهله فلا تدری فیه جنب أم لا

بیان

الاستثناء محمول على الاستحباب جمعا بين الأخبار

الوافی، ج۶، ص: ۵۵

باب ۶ ما يستحب التنزه عنه فی رفع الحدث و الشرب و ما لا بأس به

[۱]

اشارة

۳۷۴۴- ۱ الكافی، ۳/ ۵/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن ابن بزيع قال كتبت إلى رجل أسأله أن يسأل أبا الحسن الرضا ع عن البئر تكون فی المنزل للوضوء فيقطر فيها قطرات من بول أو دم أو يسقط فيها شیء من عذرة كالبعرة و نحوها ما الذی يطهرها حتى يحل الوضوء منها للصلاة فوقع ع بخطه فی كتابی ينزح منها دلاء

بیان

أراد بالتطهير معناه اللغوی أعنی التطييب و إزالة النفرة و الاستقذار الحاصلين من وقوع تلك الأشياء فيها حتى يصلح للوضوء و يباح به بلا كراهة كما يدل عليه قوله حتى يحل الوضوء منها و ذلك لما عرفت أن الماء الذی يرفع به الحدث لا بد له من مزيد اختصاص سوى ما يعتبر فی الطهارة من الخبث.
و الأخبار الآتية صريحة فيه و بعض الأخبار التی تأتی فی الأبواب الآتية أيضا مشعر به و أكثر أخبار هذه الأبواب مبنی على هذه القاعدة التی غفل عنها الأكثرون حتى زعم جماعة أن نزح مياه الآبار إنما هو لتطهيرها من نجاسة الأخباث و إن لم يتغير بها و قد عرفت أنها لا تنجس إلا إذا تغيرت كسائر المياه

الوافی، ج۶، ص: ۵۶

و مما يدل على ذلك إطلاق الدلاء فی كثير من الأخبار كهذا الخبر فإنه فی قوة أن يقال انزح مقدار ما يزول به النفرة و يطيب معه الماء و يؤيد ذلك اختلاف أعدادها المعينة فی الشیء الواحد كما يأتی فإنه قرينة قوية على ذلك و على أن النزح إنما هو على سبيل الاستحباب دون الوجوب فإن الوجوب لا يقبل الزيادة و النقصان و أيضا قد مضت الأخبار الدالة على عدم وجوب إعادة الصلاة و الوضوء و غسل الثياب التی وقعت بها فلو كانت متنجسة لوجبت الإعادة

[۲]

۳۷۴۵- ۲ الكافی، ۳/ ۱۰/ ۱/ ۱ محمد عن الزيات و النيسابوريان عن صفوان التهذيب، ۱/ ۲۲۲/ ۱۷/ ۱ علی بن الحسن عن النخعی عن صفوان عن منصور عن عنبسة عن أبی عبد اللّه ع قال اشرب من سؤر الحائض و لا تتوضأ منه

[۳]

۳۷۴۶- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۲۱/ ۱۵/ ۱ عنه عن النخعی عن محمد بن أبی حمزة عن علی بن یقطین عن أبی الحسن ع فی الرجل یتوضأ بفضل الحائض قال إذا کانت مأمونة فلا بأس

[۴]

۳۷۴۷- ۴ الکافی، ۳/ ۱۰/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء

الوافی، ج۶، ص: ۵۷

التهذیب، ۱/ ۲۲۲/ ۱۸/ ۱ علی بن الحسن عن معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن الحسین قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الحائض یشرب من سؤرها قال نعم و لا یتوضأ منه

[۵]

۳۷۴۸- ۵ الکافی، ۳/ ۱۰/ ۲/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن العیص بن القاسم قال سألت أبا عبد اللّه ع هل یغتسل الرجل و المرأة من إناء واحد فقال نعم یفرغان علی أیدیهما قبل أن یضعا أیدیهما فی الإناء قال و سألته عن سؤر الحائض فقال لا توضأ منه و توضأ من سؤر الجنب إذا کانت مأمونة ثم تغسل یدیها قبل أن تدخلهما فی الإناء- و کان رسول اللّه ص یغتسل هو و عائشة فی إناء واحد- یغتسلان جمیعا

[۶]

۳۷۴۹- ۶ التهذیب، ۱/ ۲۲۲/ ۱۶/ ۱ علی بن الحسن عن التمیمی عن صفوان عن العیص عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن سؤر الحائض قال توضأ منه و توضأ من سؤر الجنب الحدیث

[۷]

اشارة

۳۷۵۰- ۷ الکافی، ۳/ ۱۱/ ۴/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد بن عثمان عن ابن أبی یعفور قال سألت أبا عبد اللّه ع أ یتوضأ الرجل من فضل المرأة قال إذا کانت تعرف الوضوء و لا یتوضأ من سؤر الحائض

الوافی، ج۶، ص: ۵۸

بیان

یعنی بالوضوء الطهارة

[۸]

۳۷۵۱- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۲۲/ ۱۹/ ۱ علی بن الحسن عن ابن أسباط عن عمه عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته هل یتوضأ من فضل الحائض قال لا

[۹]

۳۷۵۲- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۲۲/ ۲۰/ ۱ عنه عن العباس بن عامر عن حجاج الخشاب عن أبی هلال قال قال أبو عبد اللّه ع المرأة الطامث اشرب من فضل شرابها و لا أحب أن تتوضأ منه

[۱۰]

۳۷۵۳- ۱۰ الکافی، ۳/ ۱۱/ ۵/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن سعید الأعرج قال سألت أبا عبد اللّه ع عن سؤر الیهودی و النصرانی- فقال لا

[۱۱]

۳۷۵۴- ۱۱ الکافی، ۳/ ۱۱/ ۶/ ۱ التهذیب، ۱/ ۲۲۳/ ۲۲/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد عن النخعی عن الوشاء عمن ذکره عن أبی عبد اللّه ع أنه کره سؤر ولد الزنا و سؤر الیهودی و النصرانی و المشرک و کل ما خالف الإسلام و کان أشد عنده سؤر الناصب

[۱۲]

اشارة

۳۷۵۵- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۲۲۳/ ۲۳/ ۱ سأل علی بن جعفر أخاه موسی ع عن الیهودی و النصرانی یدخل یده فی الماء أ یتوضأ منه للصلاة

الوافی، ج۶، ص: ۵۹

قال لا إلا أن یضطر إلیه

بیان

النهی و الکراهة فی هذه الأخبار لیس لنجاسة الماء و إلا لما جاز استعماله حال الاضطرار و قد مضت أخبار أخر فی جواز رفع الحدث بأمثاله فی الباب السابق

[۱۳]

اشارة

۳۷۵۶- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۴۰/ ۴۹/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة عن أبی بصیر قال سألته عن کر من ماء مررت به و أنا فی سفر- قد بال فیه حمار أو بغل أو إنسان قال لا تتوضأ منه و لا تشرب

بیان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا تغیر أحد أوصافه الثلاثة و لعل حمله علی استحباب التنزه عنه مع إبقائه علی ظاهره أصوب

[۱۴]

۳۷۵۷- ۱۴ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۵/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۷۹/ ۳۵/ ۱ علی عن أبیه عن الحسن بن أبی الحسین الفارسی عن الجعفری عن السکونی عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص الماء الذی تسخنه الشمس لا توضئوا به و لا تغتسلوا به و لا تعجنوا به فإنه یورث البرص

الوافی، ج۶، ص: ۶۰

[۱۵]

۳۷۵۸- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۳۶۶/ ۶/ ۱ ابن محبوب عن العبیدی عن درست عن إبراهیم بن عبد الحمید عن أبی الحسن ع قال دخل رسول اللّه ص علی عائشة و قد وضعت قمقمتها فی الشمس فقال یا حمیراء ما هذا قالت أغسل رأسی و جسدی قال لا تعودی فإنه یورث البرص

[۱۶]

اشارة

۳۷۵۹- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۳۶۶/ ۷/ ۱ سعد عن حمزة بن یعلی عن محمد بن سنان عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بأن یتوضأ بالماء الذی یوضع فی الشمس

بیان

هذا رخصة و الأول فضل و تنزه

[۱۷]

اشارة

۳۷۶۰- ۱۷ الکافی، ۳/ ۱۰/ ۶/ ۱ التهذیب، ۱/ ۲۲۹/ ۴۵/ ۱ محمد عن أحمد عن الفقیه، عثمان عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن جرة وجد فیها خنفساء قد مات قال ألقه و توضأ منه- و إن کان عقربا فأرق الماء و توضأ من ماء غیره و عن رجل معه إناءان فیهما ماء فوقع فی أحدهما قذر لا یدری أیهما هو و لیس یقدر علی ماء غیره قال یهریقهما جمیعا و یتیمم

الوافی، ج۶، ص: ۶۱

بیان

الخنفساء بالضم دویبة سوداء تکون فی أصول الحیطان و إراقة الماء من العقرب لسمیته و إنما یهریق الإناءین لأن مع وجود الماء الطاهر لا یجوز التیمم لقوله تعالی فَلَمْ تَجِدُوا مٰاءً و الملاقی للنجاسة لا یصلح لرفع الحدث و فیه إشکال لأن الملاقی للنجاسة یقینا لا یصلح لرفع الحدث حالة الاختیار دون المشکوک فیه حالة الاضطرار إلا أن یحمل علی الاستحباب. و یجوز أن یحمل علی المتغیرین اللذین یکون سبب التغیر فی أحدهما القذر و فی الآخر غیره

[۱۸]

۳۷۶۱- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۲۴۸/ ۴۳/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن محمد بن یحیی عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی حدیث طویل أنه سئل عن رجل معه إناءان الحدیث

[۱۹]

۳۷۶۲- ۱۹ التهذیب، ۴۴/ ۱ أحمد عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۲۰]

۳۷۶۳- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۲۳۰/ ۴۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۲

الحسین عن عثمان عن سماعة عن أبی بصیر عن أبی جعفر ع قال سألته عن الخنفساء یقع فی الماء أ یتوضأ منه قال نعم لا بأس به قلت فالعقرب قال أرقه

[۲۱]

۳۷۶۴- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۲۳۸/ ۲۱/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن الزیات و الخشاب عن شعر عن الغنوی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الفأرة و العقرب و أشباه ذلک یقع فی الماء فیخرج حیا هل یشرب من ذلک الماء و یتوضأ منه قال یسکب منه ثلاث مرات و قلیله و کثیره بمنزلة واحدة- ثم یشرب منه و یتوضأ منه غیر الوزغ فإنه لا ینتفع بما یقع فیه

[۲۲]

اشارة

۳۷۶۵- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۴۱۹/ ۴۳/ ۱ محمد بن أحمد عن رجل عن ذبیان عن النمیری عن العلاء بن سیابة عن أبی عبد اللّه ع فی بئر محرج یقع فیه رجل فمات فلم یمکن إخراجه من البئر أ یتوضأ فی ذلک البئر قال لا- یتوضأ فیه و یعطل و یجعل قبرا و إن أمکن إخراجه أخرج و غسل و دفن قال رسول اللّه ص حرمة المؤمن میتا کحرمته حیا سویا

الوافی، ج۶، ص: ۶۳

بیان

المحرج بتشدید الراء و فتحها المضیق إنما منع من التوضؤ فیها أما مع تغیرها فظاهر و أما مع عدمه فلاستحباب التنزه عن مثله فی رفع الحدث و لوجوب جعلها قبرا علی التقدیرین. و أما جعل المحرج بفتح المیم و الخاء المعجمة الساکنة و جعل التوضؤ تجوزا عن التغوط فیشبه أن یکون تصحیفا مع أنه لا یساعده النسخ

[۲۳]

۳۷۶۶- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۴۱۸/ ۳۹/ ۱ الحسین عن عثمان عن سعید الأعرج قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الجرة تسعمائة رطل یقع فیها أوقیة من دم أشرب منه و أتوضأ قال لا

[۲۴]

اشارة

۳۷۶۷- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۴۱۹/ ۴۵/ ۱ العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الدجاجة و الحمامة و أشباههما تطأ العذرة ثم تدخل فی الماء یتوضأ منه للصلاة قال لا إلا أن یکون الماء کثیرا قدر کر من ماء و سألته عن العظایة و الحیة و الوزغ تقع فی الماء فلا تموت أ یتوضأ منه للصلاة قال لا بأس به

بیان

العظایة بالمهملة ثم المعجمة و المثناة التحتانیة دویبة من أصناف الوزغ

[۲۵]

اشارة

۳۷۶۸- ۲۵ الکافی، ۳/ ۴/ ۶/ ۱ التهذیب، ۱/ ۴۰۸/ ۵/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع فی الماء الآجن تتوضأ منه إلا أن تجد ماء غیره فتنزه منه

الوافی، ج۶، ص: ۶۴

بیان

الآجن المتغیر اللون و الطعم.

قال فی التهذیبین هذا إذا کان الماء آجن من قبل نفسه فأما إذا غیرته النجاسة فلا یجوز استعماله علی وجه البتة

[۲۶]

اشارة

۳۷۶۹- ۲۶ الکافی، ۳/ ۱۱/ ۱/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن سماعة عن أبی بصیر عنهم ع قال إذا أدخلت یدک فی الإناء قبل أن تغسلها فلا بأس إلا أن یکون أصابها قذر بول أو جنابة فإن أدخلت یدک فی الإناء و فیها شیء من ذلک فأهرق الماء

بیان

الجنابة المنی

[۲۷]

اشارة

۳۷۷۰- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۳۸/ ۳۹/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین و عن سعد و محمد بن الحسن عن ابن عیسی عن التهذیب، ۱/ ۳۷/ ۳۹/ ۱ الحسین عن ابن سنان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الجنب یجعل الرکوة أو التور فیدخل إصبعه فیه قال إن کانت یده قذرة

الوافی، ج۶، ص: ۶۵

فلیهرقه و إن کان لم یصبها قذر فلیغتسل منه هذا مما قال اللّه تعالی مَا جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ

بیان

التور إناء یشرب فیه و هو أحد معانی الرکوة و إنما یهریقه مع القذارة لأن الملاقی للنجاسة لا یصلح لرفع الحدث و إنما تلا الآیة لأن سؤر الجنب مما یستحب التنزه عنه فی رفع الحدث و إن جاز استعماله فیه

[۲۸]

۳۷۷۱- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۳۹/ ۴۴/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن البزنطی قال سألت أبا الحسن ع عن الرجل یدخل یده فی الإناء و هی قذرة قال یکفئ الإناء

[۲۹]

۳۷۷۲- ۲۹ الکافی، ۳/ ۱۱/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن الحسین عن محمد بن سنان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن عبد الکریم بن عتبة قال سألت الشیخ ع عن الرجل یستیقظ من نومه و لم یبل أ یدخل یده فی الإناء قبل أن یغسلها قال لا لأنه لا یدری أین کانت یده فیغسلها

[۳۰]

۳۷۷۳- ۳۰ الکافی، ۳/ ۱۱/ ۳/ ۱ محمد عن محمد بن إسماعیل عن علی بن الحکم عن شهاب بن عبد ربه عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل

الجنب یسهو فیغمس یده فی الإناء قبل أن یغسلها أنه لا بأس إذا لم یکن أصاب یده شیء

[۳۱]

۳۷۷۴- ۳۱ الکافی، ۳/ ۱۲/ ۴/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن علی بن الحکم عن العلاء التهذیب، ۱/ ۳۶/ ۳۷/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین عن صفوان و فضالة عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن الرجل یبول و لم یمس یده شیء أ یغمسها فی الماء قال نعم و إن کان جنبا

[۳۲]

اشارة

۳۷۷۵- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۳۹/ ۴۵/ ۱ الحسین عن ابن سنان و عثمان جمیعا عن ابن مسکان عن لیث المرادی عن عبد الکریم بن عتبة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یبول و لم یمس یده الیمنی شیء- أ یدخلها فی وضوئه قبل أن یغسلها قال لا حتی یغسلها قلت فإنه استیقظ من نومه و لم یبل أ یدخل یده فی وضوئه قبل أن یغسلها قال لا لأنه لا یدری حیث باتت یده فلیغسلها

بیان

الوضوء بالفتح الماء الذی یتوضأ به الإذن رخصة و المنع تنزیه

الوافی، ج۶، ص: ۶۷

[۳۳]

۳۷۷۶- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۳۸/ ۴۱/ ۱ المشایخ عن سعد و محمد بن الحسن عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن أخیه الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته عن رجل یمس الطست أو الرکوة ثم یدخل یده فی الإناء قبل أن یفرغ علی کفیه قال یهریق من الماء ثلاث حفنات و إن لم یفعل فلا بأس و إن کان أصابته جنابة فأدخل یده فی الماء فلا بأس به إن لم یکن أصاب یده شیء من المنی و إن کان أصاب یده فأدخل یده فی الماء قبل أن یفرغ علی کفیه فلیهرق الماء کله

[۳۴]

۳۷۷۷- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۳۷/ ۳۸/ ۱ بهذا الإسناد بدون محمد بن الحسن و ابن أبان عن سماعة عن أبی عبد اللّٰه ع قال إذا أصابت الرجل جنابة فأدخل یده فی الإناء فلا بأس إن لم یکن أصاب یده شیء من المنی

[۳۵]

۳۷۷۸- ۳۵ الکافی، ۳/ ۱۳/ ۶/ ۱ محمد عن أحمد عن محمد بن إسماعیل عن علی بن الحکم عن شهاب بن عبد ربه عن أبی عبد اللّٰه ع أنه قال فی الجنب یغتسل فیقطر الماء عن جسده فی الإناء و ینتضح الماء فی الأرض فیصیر فی الإناء أنه لا بأس بهذا کله

[۳۶]

۳۷۷۹- ۳۶ الکافی، ۳/ ۱۳/ ۷/ ۱ النیسابوریان عن حماد عن ربعی عن الفضیل بن یسار عن أبی عبد اللّٰه ع قال فی الرجل الجنب یغتسل فینتضح من الماء فی الإناء فقال لا بأس مٰا جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ

الوافی، ج۶، ص: ۶۸

[۳۷]

۳۷۸۰- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۸۶/ ۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن الفضیل مثله إلا أنه قال- فینتضح من الأرض فی الإناء

[۳۸]

۳۷۸۱- ۳۸ الکافی، ۳/ ۱۴/ ۸/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد عن عمر بن یزید قال قلت لأبی عبد اللّٰه ع أغتسل فی مغتسل یبال فیه و یغتسل من الجنابة فیقع فی الإناء ما ینزو من الأرض فقال لا بأس

[۳۹]

۳۷۸۲- ۳۹ التهذیب، ۱/ ۲۲۱/ ۱۳/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن الحسن بن علی عن أحمد بن هلال عن السراد عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بأن یتوضأ بالماء المستعمل فقال الماء الذی یغسل به الثوب أو یغتسل به الرجل من الجنابة- لا یجوز أن یتوضأ منه و أشباهه و أما الماء الذی یتوضأ الرجل به فیغسل به وجهه و یده فی شیء نظیف فلا بأس أن یأخذه غیره و یتوضأ به

[۴۰]

۳۷۸۳- ۴۰ التهذیب، ۱/ ۲۲۱/ ۱۴/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد بن هلال عن البزنطی عن أبان عن زرارة عن أحدهما ع قال الفقیه، ۱/ ۱۲/ ۱۷ کان النبی ص إذا توضأ أخذ ما یسقط من وضوئه فیتوضئون به

الوافی، ج۶، ص: ۶۹

[۴۱]

اشارة

۳۷۸۴- ۴۱ الفقیه، ۱/ ۱۲/ ۱۶ سئل علی ع أ یتوضأ من فضل وضوء جماعة المسلمین أحب إلیک أو یتوضأ من رکو أبیض مخمر- فقال لا بل من فضل وضوء جماعة المسلمین فإن أحب دینکم إلی اللّه الحنیفیة السمحة السهلة

بیان

أرید بفضل الوضوء بالفتح ما یبقی فی الإناء بعد الفراغ من الوضوء و الرکو الإناء و المخمر المغطی و المراد بالأبیض أن لا یکون وسخا و بالمخمر أن لا یدخله شیء و الغرض من الوصفین المبالغة فی تنظیفه قوله أحب دینکم إشارة إلی الحدیث النبوی المشهور بعثت بالحنیفیة السمحة السهلة البیضاء
و الحنیفیة هی المائلة من طرفی التفریط و الإفراط إلی الوسط و السهلة تفسیر للسمحة و هی عبارة عن التیسیر الذی فی الأمة المرحومة المشار إلیه بقوله سبحانه ما جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ و بقوله یُرِیدُ اللّهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَ لا یُرِیدُ بِکُمُ الْعُسْرَ و البیضاء عبارة عن وضوحها فی الحقیة و الوجه فی التعلیل کون الوضوء بفضل وضوء جماعة المسلمین أسهل حصولا منه بالرکو الأبیض المخمر و أوسع وقوعا و لا سیما فی مواضع یکون الماء بها قلیلا مع ما فیه من التبرک بسؤر المؤمن و تحصیل الألفة بذلک

الوافی، ج۶، ص: ۷۱

باب ۷ أسئار الحیوانات و التوضؤ بها و الشرب منها

[۱]

۳۷۸۵- ۱ الکافی، ۳/ ۹/ ۱/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بأن یتوضأ مما یشرب منه ما یؤکل لحمه

[۲]

۳۷۸۶- ۲ الکافی، ۳/ ۹/ ۵/ ۱ القمی و محمد عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن [عما] ماء یشرب منه الحمامة فقال کل ما أکل لحمه یتوضأ من سؤره و یشرب و عن [عما] ماء شرب منه باز أو صقر أو عقاب فقال کل شیء من الطیر یتوضأ مما یشرب منه إلا أن تری فی منقاره دما فإن رأیت فی منقاره دما- فلا توضأ منه و لا تشرب

[۳]

۳۷۸۷- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۲۴/ ۲۵/ ۱ التهذیب، ۱/ ۲۲۸/ ۴۳/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن الفقیه، ۱/ ۱۳/ ۱۸ أبی عبد اللّه ع أنه سئل عن ماء شربت منه الدجاجة قال إن کان فی منقارها قذر لم یتوضأ منه و لم یشرب و إن لم تعلم أن فی منقارها قذرا توضأ منه و اشرب و قال کل ما

الوافی، ج۶، ص: ۷۲

یؤکل لحمه فلیتوضأ منه و لیشربه و عن ماء یشرب منه باز الحدیث

[۴]

۳۷۸۸- ۴ الکافی، ۳/ ۹/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن محمد بن خالد و الحسین عن القاسم بن محمد عن علی عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال فضل الحمامة و الدجاج لا بأس به و الطیر

[۵]

۳۷۸۹- ۵ الکافی، ۳/ ۹/ ۳/ ۱ أبو داود عن الحسین عن أخیه الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته هل یشرب سؤر شیء من الدواب و یتوضأ منه قال فقال أما الإبل و البقر و الغنم فلا بأس

[۶]

۳۷۹۰- ۶ الکافی، ۳/ ۱۰/ ۷/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد عن النخعی عن الوشاء عمن ذکره عن أبی عبد اللّه ع أنه کان یکره سؤر کل شیء لا یؤکل لحمه

[۷]

اشارة

۳۷۹۱- ۷ التهذیب، ۱/ ۲۲۵/ ۲۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن حماد عن حریز عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الکلب یشرب من الإناء قال اغسل الإناء و عن السنور قال لا بأس أن یتوضأ من فضلها إنما هی من السباع

الوافی، ج۶، ص: ۷۳

بيان

لما كان جواز الوضوء من فضل السباع أمرا محققا عندهم علل ع نفى البأس عنه بأنها من السباع كما يدل على ذلك خبر ابن شريح و خبر الكنانى و غيرهما مما يأتى

[۸]

۳۷۹۲- ۸ التهذيب، ۱/ ۲۲۵/ ۲۸/ ۱ بهذا الإسناد عن حريز عمن أخبره عن أبى عبد اللّه ع قال إذا ولغ الكلب فى الإناء فصبه

[۹]

اشارة

۳۷۹۳- ۹ التهذيب، ۱/ ۲۲۵/ ۲۹/ ۱ بهذا الإسناد عن حريز عن البقباق قال سألت أبا عبد اللّه ع عن فضل الهرة و الشاة و البقرة و الإبل و الحمار و الخيل و البغال و الوحش و السباع فلم أترك شيئا إلا سألته عنه فقال لا بأس به حتى انتهيت إلى الكلب فقال رجس نجس لا يتوضأ بفضله و اصبب ذلك الماء و اغسله بالتراب أول مرة ثم بالماء

بيان

الرجس بالكسر القذر و النجس تفسير له أو أحدهما باعتبار الظاهر و الآخر باعتبار الباطن و كلما ورد النجس عقيب الرجس فهو بكسر النون و إسكان الجيم هكذا حكى عن الفراء و العائد فى اغسله يعود إلى الإناء

الوافى، ج۶، ص: ۷۴

[۱۰]

۳۷۹۴- ۱۰ التهذيب، ۱/ ۲۲۵/ ۳۰/ ۱ المفيد عن ابن قولويه عن أبيه عن سعد عن أحمد عن النخعى عن صفوان عن معاوية بن شريح قال سأل عذافر أبا عبد اللّه ع و أنا عنده عن سؤر السنور و الشاة و البقرة و البعير و الحمار و الفرس و البغل و السباع يشرب منه أو يتوضأ منه فقال نعم اشرب منه و توضأ قال قلت له الكلب قال لا قلت أ ليس هو سبع قال لا و اللّه إنه نجس لا و اللّه إنه نجس

[۱۱]

۳۷۹۵- ۱۱ التهذيب، ۱/ ۲۲۵/ ۳۱/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بكير عن معاوية بن ميسرة عن أبى عبد اللّه ع مثله

[۱۲]

۳۷۹۶- ۱۲ التهذيب، ۱/ ۲۲۶/ ۳۳/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن عثمان عن سماعة عن أبى بصير عن أبى عبد اللّه ع قال ليس بفضل السنور بأس أن يتوضأ منه و يشرب و لا يشرب سؤر الكلب إلا أن يكون حوضا كبيرا يستقى منه

[۱۳]

۳۷۹۷- ۱۳ التهذيب، ۱/ ۲۲۶/ ۳۵/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن حماد عن ابن عمار عن أبى عبد اللّه ع فى الهرة أنها من أهل البيت و يتوضأ من سؤرها

[۱۴]

۳۷۹۸- ۱۴ التهذيب، ۱/ ۲۲۷/ ۳۶/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن محمد بن الفضيل عن الكنانى عن أبى عبد اللّه ع قال كان على

الوافى، ج۶، ص: ۷۵

ع يقول لا تدع فضل السنور أن تتوضأ منه فإنما هى سبع

[۱۵]

۳۷۹۹- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۲۲۷/ ۳۷/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن الحسن عن زرعة عن سماعة عن أبى عبد اللّه ع أن عليا ع قال إنما هى من أهل البيت

[۱۶]

۳۸۰۰- ۱۶ التهذيب، ۱/ ۲۲۷/ ۴۰/ ۱ المفيد عن ابن قولويه عن أبيه عن سعد عن أحمد عن الحسين عن فضالة و ابن أبى عمير عن جميل بن دراج قال سألت أبا عبد اللّه ع عن سؤر الدواب- و الغنم و البقر أ يتوضأ منه و يشرب قال لا بأس

[۱۷]

اشارة

۳۸۰۱- ۱۷ التهذيب، ۱/ ۲۲۸/ ۴۱/ ۱ سعد عن محمد بن أحمد عن هارون بن مسلم عن الحسين بن علوان عن عبد اللّه بن الحسن بن الحسن بن على بن أبى طالب عن آبائه ع قال الفقيه، ۱/ ۸/ ۹ قال رسول اللّه ص كل شىء يجتر فسؤره حلال و لعابه حلال

بيان

الاجترار إخراج ما أكله إلى الفم و أكله ثانيا و التعلل باللقمة إلى وقت العلف

الوافى، ج۶، ص: ۷۶

[۱۸]

۳۸۰۲- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۴۱۹/ ۴۲/ ۱ الفقیه، ۱/ ۲۰/ ۲۸ إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع أن أبا جعفر ص کان یقول لا بأس بسؤر الفأرة إذا شربت من الإناء أن یشرب منه و یتوضأ منه

[۱۹]

۳۸۰۳- ۱۹ الکافی، ۱/ ۷۳/ ۱۵/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین التهذیب، ۱/ ۴۱۳/ ۲۱/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن وهیب بن حفص عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن حیة دخلت حبا فیه ماء و خرجت منه قال إن وجد ماء غیره فلیهرقه

الوافی، ج۶، ص: ۷۷

باب ۸ الماء القلیل المشتبه و رفع الحدث به

[۱]

اشارة

۳۸۰۴- ۱ الکافی، ۳/ ۳/ ۱/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۴۰۸/ ۲/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن الکاهلی قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إذا أتیت ماء و فیه قلة فانضح عن یمینک و عن یسارک و بین یدیک و توضأ

بیان

لعل المراد أنک إذا خفت أن یکون قد ورد علیه ما یفسده لقلته فاصبب منه ثلاث أکف لیطیب الماء و یطیب به قلبک کما تنزح من البئر التی وقع فیها شیء من النجاسات دلاء لتطیب و یطیب به القلب کما یأتی فی الباب الآتی و یحتمل أن یراد بالماء الذی یکون فی الغدیر الذی له مادة بالنبع من الأرض فإن مثل هذا الغدیر حکمه حکم البئر.

و ربما یوجد فی بعض النسخ و فیه قذر و لعله هو الصواب و إنه وقع التصحیف

الوافی، ج۶، ص: ۷۸

من النساخ و یؤید هذا التفسیر للحدیث ما مضی فی خبر أبی بصیر حیث قال إن عرض فی قلبک منه شیء فقل هکذا یعنی افرج الماء بیدک ثم توضأ فإن التبعید و الإخراج متقاربان و یؤیده أیضا الخبر الآتی.

و قد أتی جماعة من أصحابنا فی تفسیر هذا الحدیث بتعسفات لا فائدة فی إیرادها

[۲]

۳۸۰۵- ۲ التهذیب، ۱/ ۴۱۶/ ۳۴/ ۱ أحمد عن موسی بن القاسم البجلی و أبی قتادة عن علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن الرجل یصیب الماء فی ساقیة أو مستنقع أ یغتسل منه للجنابة أو یتوضأ منه للصلاة إذا کان لا یجد غیره و الماء لا یبلغ صاعا للجنابة و لا مدا للوضوء و هو متفرق فکیف یصنع به و هو یتخوف أن یکون السباع قد شربت منه- فقال إذا کانت یده نظیفة فلیأخذ کفا من الماء

بید واحدة فلینضحه خلفه و کفا أمامه و کفا عن یمینه و کفا عن شماله فإن خشی أن لا یکفیه غسل رأسه ثلاث مرات ثم مسح جلده بیده فإن ذلک یجزیه و إذا کان الوضوء غسل وجهه و مسح یده علی ذراعیه و رأسه و رجلیه و إن کان الماء متفرقا فقدر أن یجمعه و إلا اغتسل من هذا و هذا فإن کان من مکان واحد و هو قلیل لا یکفیه لغسله فلا علیه أن یغتسل و یرجع الماء فیه فإن ذلک یجزیه

[۳]

اشارة

۳۸۰۶- ۳ التهذیب، ۱/ ۳۶۷/ ۸/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن أحمد بن إسماعیل الهاشمی عن عبد اللّه بن الحسن عن جده عن علی بن جعفر عن أخیه الحدیث إلی قوله أولا فإن ذلک یجزیه مع اختلاف فی ألفاظه

الوافی، ج۶، ص: ۷۹

بیان

هذا الحدیث عدة أصحابنا من جملة الأحادیث المعضلة المعانی و قد أتوا فی تفسیره بتعسفات باردة لا وجه لإیرادها.

فنقول و بالله التوفیق إنه یتضمن سؤاله أمورا أحدها قلة الماء و قصوره عن الصاع و المد المستلزم لفوات سنة الإسباغ بل المقتضی لعدم صحة الغسل إذا رجعت الغسالة إلیه حیث إن الساقیة و المستنقع یکونان غالبا فی وهدة و هذا و إن لم یصرح به فی السؤال إلا أنه یستفاد من آخر الحدیث أنه ع استفرس ذلک من السائل مع احتمال أن یکون قد ابتدأه به من غیر سؤال و الحدیث الآتی صریح فیه.

و الثانی تفرق الماء مع قلته الموجب لعسر استعماله و سرعة قبوله الفساد.

و الثالث خوفه من ورود وارد علیه مما أفسده من کلب و نحوه من السباع المقتضی لوسوسة قلبه و ریبة فی طهارته فأشار ع أولا بما یزیل عن قلبه الریب فی نجاسته الموهومة بل توهم رجوع الغسالة إلیه بنضح بعضه علی أطراف الساقیة و المستنقع لتطیب بقیته و لیجوز أن تکون القطرات الواردة علیه إنما وردت من الأطراف المنضوحة دون البدن. و النضح و إن کان مما یزید فی قلة الماء إلا أنه یجبره سقوط سنة الإسباغ فی حال الاضطرار و أنه یکفیه حینئذ غسل رأسه ثلاثا یعنی بثلاث أکف کما یأتی فی محله ثم مسح سائر جسده بیده و تثلیث الأکف للرأس و إن کان أیضا مما یزید فی تقلیل الماء إلا أنه یعین فی غسل سائر البدن بما ینصب منه علی أطرافه.

و یستفاد من هذا الحدیث جواز الاکتفاء بالمسح فی غیر الوجه و الرأس فی الطهارتین مع قلة الماء بل صحة الغسل مع قلته إذا انضافت الغسالة إلیه و تممته و لا غرو لأنه مضطر و یأتی الکلام فیه فی محله.

الوافی، ج۶، ص: ۸۰

و یحتمل الحدیث معنی آخر و هو أن یکون المنضوح بالأکف أطراف البدن لیزیل توهم ورود الغسالة إما بحمل ما یرد علی الماء وروده مما نضح علی البدن قبل الغسل الذی لیس من الغسالة و إما أنه مع الاکتفاء بالمسح بعد النضح لا یرجع إلی الماء شیء و لیستعین بذلک النضح علی غسل البدن مع قلة الماء فإنه إذا کان البدن رطبا یکفیه قلیل من الماء و علی هذا التفسیر یکون الجواب عن توهم النجاسة مسکوتا عنه لأنه قد ظهر فی ضمن الحدیث

[۴]

اشارة

۳۸۰۷- ۴ التهذیب، ۱/ ۴۱۷/ ۳۷/ ۱ الحسین عن ابن سنان عن ابن مسکان قال حدثنی صاحب لی ثقة أنه سأل أبا عبد اللّه ع عن الرجل ینتهی إلی الماء القلیل فی الطریق و یرید أن یغتسل و لیس معه إناء و الماء فی وهدة فإن هو اغتسل رجع غسله فی الماء کیف یصنع قال ینضح بکف بین یدیه و کفا من خلفه و کفا عن یمینه و کفا عن شماله ثم یغتسل

بیان

الغسل بکسر الغین و ضمها الماء الذی یغتسل به و هذا الحدیث أیضا یحتمل المعنیین و بمضمونه أفتی فی الفقیه بهذه العبارة فإن اغتسل الرجل فی وهدة و خشی أن یرجع ما ینصب عنه إلی الماء الذی یغتسل فیه أخذ کفا و صبه أمامه و کفا عن یمینه و کفا عن یساره و کفا من خلفه و اغتسل و إجماله باق

[۵]

اشارة

۳۸۰۸- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۵۰/ ۱۱۸/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن التهذیب، ۱/ ۴۱۸/ ۳۸/ ۱ الحسین عن ابن بزیع قال

الوافی، ج۶، ص: ۸۱

کتبت إلی من یسأله عن الغدیر یجتمع فیه ماء السماء أو یستقی فیه من بئر فیستنجی فیه الإنسان من بول أو یغتسل فیه الجنب ما حده الذی لا یجوز- فکتب ع لا یتوضأ من مثل هذا إلا من ضرورة إلیه

بیان

قد حمل بعض الأصحاب الوضوء هنا علی الاستنجاء و کأنه جعل قول السائل فیستنجی فیه أو یغتسل سؤالا عن جواز الاستنجاء و الغسل بذلک الماء لیطابق الجواب السؤال و الأظهر أن مراد السائل أن ذلک الماء الذی یستنجی فیه و یغتسل ما حده فی جانب القلة بحیث لا یجوز استعماله فی الطهارة بعد ذلک فأجابه ع بالتنزه عن الوضوء بمثل ذلک إلا مع الضرورة قل أم کثر و فیه دلالة علی أنه لا ینجس بذلک و إن کره الوضوء به إلا مع الضرورة

الوافی، ج۶، ص: ۸۳

باب ۹ مقادیر ما ینزح من البئر إذا وقع فیها ما أفسدها لتطیب

[۱]

اشارة

۳۸۰۹- ۱ الکافی، ۳/ ۶/ ۸/ ۱ التهذیب، ۱/ ۴۰۹/ ۷/ ۱ محمد عن العمرکی عن الفقیه، ۱/ ۲۰/ ۲۹ علی بن جعفر الکافی، الفقیه، عن أخیه أبی الحسن ع ش قال سألته عن رجل ذبح شاة فاضطربت فوقعت فی بئر ماء و أوداجها تشخب دما هل یتوضأ من تلک البئر قال ینزح منها ما بین الثلاثین إلی الأربعین دلوا ثم یتوضأ منها- الکافی، التهذیب، و لا بأس به قال و سألته عن رجل ذبح دجاجة أو حمامة فوقعت فی بئر هل یصلح أن یتوضأ منها قال ینزح منها دلاء یسیرة ثم یتوضأ منها و سألته عن رجل یستقی من بئر فرعف فیها هل یتوضأ منها قال ینزح منها دلاء یسیرة

الوافی، ج۶، ص: ۸۴

بیان

الأوداج عروق العنق و تشخب بالمعجمتین أی تسیل

[۲]

۳۸۱۰- ۲ الکافی، ۳/ ۵/ ۳/ ۱ الثلاثة التهذیب، ۱/ ۲۳۷/ ۱۵/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن جمیل بن دراج عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع فی الفأرة و السنور و الدجاجة و الطیر و الکلب قال ما لم یتفسخ أو یتغیر طعم الماء فیکفیک خمس دلاء فإن تغیر الماء فخذ منه حتی تذهب الریح

[۳]

۳۸۱۱- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۳۶/ ۱۳/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة و محمد و العجلی عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه ع فی البئر تقع فیها الدابة و الفأرة و الکلب و الطیر فتموت قال تخرج ثم ینزح من البئر دلاء ثم اشرب و توضأ

[۴]

۳۸۱۲- ۴ التهذیب، ۱/ ۲۳۷/ ۱۶/ ۱ القاسم عن أبان عن البقباق قال قال أبو عبد اللّه ع فی البئر الحدیث

[۵]

۳۸۱۳- ۵ الکافی، ۳/ ۶/ ۶/ ۱ العدة عن أحمد عن الحسین عن ابن سنان

الوافی، ج۶، ص: ۸۵

عن ابن مسکان عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عما یقع فی الآبار فقال أما الفأرة و أشباهها فینزح منها سبع دلاء إلا أن یتغیر الماء فینزح حتی یطیب فإن سقط فیها کلب فقدرت أن تنزح ماءها فافعل- و کل شیء وقع فی البئر لیس له دم مثل العقرب و الخنافس و أشباه ذلک فلا بأس

[۶]

۳۸۱۴- ۶ التهذیب، ۱/ ۲۳۰/ ۴۹/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن سنان عن ابن مسکان قال سألت أبا عبد اللّه ع الحدیث إلا أنه لیس فیه فینزح منها سبع دلاء إلا أن یتغیر الماء

[۷]

۳۸۱۵- ۷ الکافی، ۳/ ۶/ ۷/ ۱ القمیان عن صفوان عن ابن مسکان عن الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال إذا سقط فی البئر شیء صغیر فمات فیها فانزح منها دلاء فإن وقع فیها جنب فانزح منها سبع دلاء فإن مات فیها بعیر أو صب فیها خمر فلینزح

[۸]

۳۸۱۶- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۴۱/ ۲۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن النضر عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال إن سقط فی البئر دابة صغیرة أو نزل فیها جنب نزح منها سبع دلاء فإن مات فیها ثور أو نحوه أو صب فیها خمر نزح الماء کله

الوافی، ج۶، ص: ۸۶

[۹]

۳۸۱۷- ۹ الکافی، ۳/ ۷/ ۱۱/ ۱ محمد عن أحمد عن الحسین عن القاسم عن علی بن أبی حمزة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن العذرة تقع فی البئر قال ینزح منها عشر دلاء فإن ذابت فأربعون أو خمسون دلوا

[۱۰]

۳۸۱۸- ۱۰ الکافی، ۳/ ۶/ ۹/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عمن ذکره عن أبی عبد اللّه ع قال قلت بئر یخرج فی مائها قطع جلود- قال لیس بشیء إن الوزغ ربما طرح جلده و قال یکفیک دلو واحد

[۱۱]

۳۸۱۹- ۱۱ الفقیه، ۱/ ۲۱/ ۳۰ التهذیب، ۱/ ۴۱۹/ ۴۴/ ۱ سأل یعقوب بن عیثم أبا عبد اللّه ع فقال له بئر ماء فی مائها ریح تخرج منها قطع جلود الحدیث

[۱۲]

۳۸۲۰- ۱۲ الکافی، ۳/ ۵/ ۵/ ۱ القمی عن محمد بن سالم عن أحمد بن النضر عن عمرو بن شمر عن الفقیه، ۱/ ۲۱/ ۳۱ التهذیب، ۱/ ۲۴۵/ ۳۹/ ۱ جابر عن أبی جعفر ع فی السام أبرص یقع فی البئر قال لیس بشیء حرک الماء بالدلو

[۱۳]

اشارة

۳۸۲۱- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۲۴۵/ ۳۸/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن علی بن الحکم عن أبان عن الفقیه، ۱/ ۲۱/ ۳۲ یعقوب بن عیثم قال قلت

الوافی، ج۶، ص: ۸۷

لأبی عبد اللّه ع سام أبرص وجدناه قد تفسخ فی البئر قال إنما علیک أن تنزح منها سبع دلاء قلت فثیابنا التی قد صلینا فیها نغسلها و نعید الصلاة قال لا

بیان

سام أبرص من کبار الوزغ اسمان جعلا اسما واحدا

[۱۴]

۳۸۲۲- ۱۴ الکافی، ۳/ ۵/ ۴/ ۱ محمد رفعه عن أبی عبد اللّه ع قال لا یفسد الماء إلا ما کان له نفس سائلة

[۱۵]

۳۸۲۳- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۲۳۱/ ۵۲/ ۱ المشایخ عن القمی عن محمد بن أحمد عن ابن عیسی عن أبیه عن حفص بن غیاث عن جعفر بن محمد ع الحدیث

[۱۶]

اشارة

۳۸۲۴- ۱۶ الفقیه، ۱/ ۲۲/ ۳۵ التهذیب، ۱/ ۴۱۳/ ۱۹/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن الفقیه، ۱/ ۲۲/ ۳۵ کردویه قال سألت أبا الحسن موسی بن جعفر ع عن بئر یدخلها ماء المطر فیه البول و العذرة- و أبوال الدواب و أرواثها و خرء الکلاب قال ینزح منها ثلاثون دلوا و إن کانت مبخرة

الوافی، ج۶، ص: ۸۸

بیان

ذکر الشهید رحمه اللّه أن المبخرة إما بضم المیم و کسر الخاء أی المنتنة أو بفتحهما بمعنی مکان البخر أی النتن

[۱۷]

۳۸۲۵- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۴۱۵/ ۲۹/ ۱ التهذیب، ۱/ ۲۳۷/ ۱۸/ ۱ ابن محبوب عن العباس بن معروف عن ابن المغیرة عن أبی مریم عن جعفر بن محمد ع قال کان أبو جعفر ع یقول إذا مات الکلب فی البئر نزحت قال و قال جعفر ع إذا وقع فیها ثم أخرج منها حیا نزح منها سبع دلاء

[۱۸]

اشارة

۳۸۲۶- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۲۳۱/ ۵۰/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن عبد الحمید عن یونس بن یعقوب عن منهال قال قلت لأبی عبد اللّه ع العقرب تخرج من البئر میتة قال استق عشرة دلاء قال فقلت فغیرها من الجیف الجیف کلها سواء إلا جیفة قد أجیفت- و إن کانت جیفة قد أجیفت فاستق منها مائة دلو فإن غلب علیها الریح بعد مائة دلو فانزحها کلها

بیان

أجیفت أنتنت

[۱۹]

۳۸۲۷- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۲۳۰/ ۴۸/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی

عبد اللّه ع فی حدیث طویل قال سئل عن الخنفساء و الذباب و الجراد و النملة و ما أشبه ذلک یموت فی البئر و الزیت و السمن و شبهه قال کل ما لیس له دم فلا بأس به

[۲۰]

۳۸۲۸- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۲۳۴/ ۹/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن عمرو بن عثمان و الفطحیة قال سئل أبو عبد اللّه ع عن رجل ذبح طیرا فوقع بدمه فی البئر فقال ینزح منها دلاء هذا إذا کان ذکیا فهو هکذا و ما سوی ذلک مما یقع فی بئر الماء فیموت فیه- فأکثره الإنسان ینزح منها سبعون دلوا و أقله العصفور ینزح منها دلو واحد و ما سوی ذلک فما بین هذین

[۲۱]

۳۸۲۹- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۲۳۵/ ۱۰/ ۱ المشایخ عن محمد و الحسین بن عبید اللّه عن أحمد بن محمد بن یحیی عن أبیه عن ابن محبوب عن أحمد عن أبیه عن ابن المغیرة عن عمر بن یزید عن عمرو بن سعید بن هلال قال سألت أبا جعفر ع عما یقع فی البئر ما بین الفأرة و السنور إلی الشاة فقال کل ذلک یقول [ینزح منه] سبع دلاء حتی بلغت الحمار و الجمل فقال کر من ماء

[۲۲]

۳۸۳۰- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۲۳۵/ ۱۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن القاسم عن علی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الفأرة تقع فی البئر قال سبع دلاء قال و سألته عن الطیر و الدجاجة یقع فی البئر قال سبع دلاء و السنور عشرون أو ثلاثون أو أربعون دلوا و الکلب و شبهه

الوافی، ج۶، ص: ۹۰

[۲۳]

۳۸۳۱- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۲۳۶/ ۱۲/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الفأرة تقع فی البئر أو الطیر قال إن أدرکته قبل أن ینتن نزحت منه سبع دلاء و إن کانت سنورا أو أکبر منه نزحت منها ثلاثین دلوا أو أربعین دلوا و إن أنتن حتی توجد ریح النتن فی الماء نزحت البئر حتی یذهب النتن من الماء

[۲۴]

۳۸۳۲- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۲۳۷/ ۱۴/ ۱ محمد بن أحمد عن الخشاب عن ابن کلوب عن إسحاق بن عمار عن جعفر عن أبیه أن علیا ع کان یقول الدجاجة و مثلها تموت فی البئر ینزح منها دلوان و ثلاثة فإذا کانت شاة و ما أشبهها فتسعة أو عشرة

[۲۵]

۳۸۳۳- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۲۳۷/ ۱۷/ ۱ سعد عن النخعی عن محمد بن أبی حمزة عن علی بن یقطین عن أبی الحسن موسی ع قال سألته عن البئر یقع فیها الحمامة و الدجاجة أو الفأرة أو الکلب أو الهرة- فقال یجزیک أن تنزح منها دلاء فإن ذلک یطهرها إن شاء اللّه

[۲۶]

۳۸۳۴- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۲۴۵/ ۳۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین التهذیب، ۱/ ۲۳۸/ ۷۲/ ۱ المشایخ عن محمد بن الحسن عن الحسین عن حماد و فضالة عن ابن عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الفأرة و الوزغة تقع فی البئر قال تنزح منها ثلاثة دلاء

الوافی، ج۶، ص: ۹۱

[۲۷]

۳۸۳۵- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۲۳۸/ ۲۰/ ۱ الحسین عن فضالة عن ابن سنان عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۲۸]

۳۸۳۶- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۲۳۹/ ۲۲/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن علی بن الحکم عن عثمان بن عبد الملک عن أبی سعید المکاری عن أبی عبد اللّه ع قال إذا وقعت الفأرة فی البئر فتفسخت فانزح منها سبع دلاء

[۲۹]

۳۸۳۷- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۲۳۹/ ۲۳/ ۱ محمد بن أحمد عن الزیات عن عبد الرحمن بن أبی هاشم عن أبی خدیجة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الفأرة تقع فی البئر قال إذا ماتت و لم تنتن فأربعین دلوا- و إذا انتفخت و نتنت نزح الماء کله

[۳۰]

اشارة

۳۸۳۸- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۲۴۱/ ۲۷/ ۱ المشایخ عن محمد و الحسین بن عبید اللّه عن أحمد بن محمد بن یحیی عن أبیه عن ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع فی البئر یبول فیها الصبی أو یصب فیها بول أو خمر فقال ینزح الماء کله

بیان

ینبغی حمله علی ما إذا تغیر به الماء

[۳۱]

۳۸۳۹- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۲۴۱/ ۲۸/ ۱ محمد بن أحمد عن أبی

الوافی، ج۶، ص: ۹۲

إسحاق عن نوح بن شعیب الخراسانی عن یاسین عن حریز عن زرارة قال قلت لأبی عبد اللّه ع بئر قطر فیها قطرة دم أو خمر قال الدم و الخمر و المیت و لحم الخنزیر فی ذلک کله واحد ینزح منها عشرون دلوا فإن غلبت الریح نزحت حتی تطیب

[۳۲]

۳۸۴۰- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۲۴۱/ ۲۹/ ۱ الحسین عن محمد بن زیاد عن کردویه قال سألت أبا الحسن ع عن البئر یقع فیها قطرة دم- أو نبیذ مسکر أو بول أو خمر قال ینزح منها ثلاثون دلوا

[۳۳]

۳۸۴۱- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۲۴۳/ ۳۱/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن أحمد عن علی بن الحکم عن علی بن أبی حمزة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن بول الصبی الفطیم یقع فی البئر فقال دلو واحد قلت بول الرجل- قال ینزح منها أربعون دلوا

[۳۴]

۳۸۴۲- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۲۴۳/ ۳۲/ ۱ بالإسناد عن القمی و محمد بن یحیی عن محمد بن أحمد عن محمد بن عبد الحمید عن سیف عن منصور عن عدة من أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال ینزح منها سبع دلاء إذا بال فیها الصبی أو وقعت فیها فأرة أو نحوها

[۳۵]

۳۸۴۳- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۲۴۴/ ۳۳/ ۱ المشایخ عن سعد و محمد بن الحسن عن أحمد عن الحسین عن عبد اللّه بن بحر عن ابن مسکان عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الجنب یدخل البئر

الوافی، ج۶، ص: ۹۳

فیغتسل منها قال ینزح منها سبع دلاء قال و سألته عن العذرة تقع فی البئر فقال ینزح منها عشرة دلاء فإن ذابت فأربعون أو خمسون دلوا

[۳۶]

۳۸۴۴- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۲۴۴/ ۳۴/ ۱ بالإسناد عن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع فی البئر یقع فیها المیتة قال إذا کان له ریح نزح منها عشرون دلوا و قال إذا دخل الجنب البئر نزح منها سبع دلاء

[۳۷]

۳۸۴۵- ۳۷ الفقیه، ۱/ ۲۱/ ۳۴ محمد عن أبی جعفر ع الحدیث الأول

[۳۸]

۳۸۴۶- ۳۸ التهذیب، ۱/ ۲۴۴/ ۳۵/ ۱ بالإسناد عن الحسین عن فضالة عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال إذا دخل الجنب البئر نزح منها سبع دلاء

[۳۹]

اشارة

۳۸۴۷- ۳۹ التهذیب، ۱/ ۲۴۲/ ۳۰/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن محمد عن التهذیب، ۱/ ۲۸۴/ ۱۱۹/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی حدیث طویل قال و سئل عن بئر یقع فیها کلب أو فأرة أو خنزیر قال ینزف کلها ثم قال فإن غلب علیه الماء فلینزف یوما إلی اللیل ثم یقام علیها قوم یتراوحون اثنین اثنین فینزفون یوما إلی اللیل و قد طهرت

الوافی، ج۶، ص: ۹۴

بیان

قد أتی فی التهذیبین فی التوفیق بین هذه الأخبار المختلف ظواهرها بتعسفات بعیدة و تکلفات غیر سدیدة و أنت قد دریت أن ذلک کله علی الاستحباب و أنه لطیبة الماء و زوال النفرة عنه و أن أکثرها ورد فی رفع الأحداث و الشرب دون سائر الاستعمالات و أن للاستحباب درجات متفاضلة بعضها فوق بعض و أن طیبة الماء و زوال نفرة الطبع عنه تختلف باختلاف الآبار کبرا و صغرا و اختلاف منابعها ضیقا و سعة و اختلاف مکث الخبائث فیها مدة إلی غیر ذلک و أن الاحتیاج إلی رفع الحدث و الشرب یتفاوت بالضرورة و الانحصار و بدونهما و بمراتب الضرورة فبناء اختلاف الروایات علی أمثال هذه الاختلافات فلا اختلاف عند التحقیق و الحمد للّه

الوافی، ج۶، ص: ۹۵

باب ۱۰ ما ینبغی من البعد بین البئر و البالوعة

[۱]

اشارة

۳۸۴۸- ۱ الکافی، ۳/ ۷/ ۱/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۴۱۰/ ۹/ ۱ أحمد عن محمد بن سنان عن ابن رباط عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن البالوعة تکون فوق البئر قال إذا کانت فوق البئر فسبعة أذرع و إذا کانت أسفل من البئر- فخمسة أذرع من کل ناحیة و ذلک کثیر

بیان

المراد بالبالوعة الکنیف کما یظهر من الفقیه و یدل علیه بعض الأخبار الآتیة أعنی البئر التی وصلت إلی الماء أو لم تصل و یدخل فیها النجاسات و تکون مطرحا للعذرة و نحوها لا ما یجری فیه ماء المطر من الآبار الضیقة الرأس کما هو المفهوم من ظاهر لفظ البالوعة و المراد بالفوقیة الفوقیة فی القرار کما هو الظاهر من اللفظ و قیل بل المراد الفوقیة فی الجهة فإن جهة الشمال تکون أعلی فتکون فوقا بالنسبة إلی سائر الجهات کما یدل علیه خبر الدیلمی الآتی و یدفعه قوله ع من کل ناحیة فإن اعتبار الجهة ینافی تعمیمها و أما خبر الدیلمی فلا یأبی ذلک لأن اعتبار إحدی الفوقیتین لا ینافی اعتبار الأخری أیضا فکلتاهما معتبرتان کما أن الرخاوة و الصلابة أیضا معتبرتان کما یدل علیه حدیث الحمار الآتی و بالجملة

الوافی، ج۶، ص: ۹۶

المعتبر أن لا یصل من البالوعة إلی البئر ما یؤثر فی طیبه ماء البئر تأثیرا یشمئز منه الطباع و یمنع من الانتفاع

[۲]

۳۸۴۹- ۲ التهذیب، ۱/ ۴۱۰/ ۱۱/ ۱ محمد بن أحمد عن إبراهیم بن إسحاق عن الدیلمی عن أبیه قال سألت أبا عبد اللّه ع عن البئر یکون إلی جنبها الکنیف فقال لی إن مجری العیون کلها من [مع] مهب الشمال فإذا کانت البئر النظیفة فوق الشمال و الکنیف أسفل منها لم یضرها إذا کان بینهما أذرع و إن کان الکنیف فوق النظیفة فلا أقل من اثنی عشر ذراعا و إن کان تجاها [کانت تجاهها] بحذاء القبلة و هما مستویان فی مهب الشمال فسبعة أذرع

[۳]

اشارة

۳۸۵۰- ۳ الكافی، ۳/ ۸/ ۳/ ۱ محمد عن التهذيب، ۱/ ۴۱۰/ ۱۰/ ۱ أحمد عن محمد بن إسماعيل عن أبی إسماعيل السراج عبد اللّه بن عثمان عن قدامة بن أبی يزيد الحمار عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال سألته كم أدنی ما يكون بين البئر بئر الماء و البالوعة فقال إن كانت سهلا فسبعة أذرع

الوافی، ج۶، ص: ۹۷

و إن كان جبلا فخمسة أذرع ثم قال الماء يجری إلی القبلة إلی يمين- و يجری عن يمين القبلة إلی يسار القبلة و يجری عن يسار القبلة إلی يمين القبلة- و لا يجری من القبلة إلی دبر القبلة

بيان

قوله إلی يمين بدل من قوله إلی القبلة يعنی يجری إلی يمين القبلة من دبرها مائلا

[۴]

اشارة

۳۸۵۱- ۴ الكافی، ۳/ ۷/ ۲/ ۱ التهذيب، ۱/ ۴۱۰/ ۱۲/ ۱ الأربعة عن زرارة و محمد و أبی بصير قالوا قلنا له بئر يتوضأ منها يجری البول قريبا منها أ ينجسها قال فقال إن كانت البئر فی أعلی الوادی و الوادی يجری فيه البول من تحتها و كان بينهما قدر ثلاثة أذرع أو أربعة أذرع لم ينجس ذلك شیء- الكافی، و إن كان أقل من ذلك نجسها- ش و إن كان البئر فی أسفل الوادی و يمر الماء عليها و كان بين البئر و بينه تسعة [سبعة] أذرع لم ينجسها و ما كان أقل من ذلك فلا يتوضأ منه قال زرارة فقلت له فإن كان مجری البول بلزقها و كان لا يثبت علی الأرض فقال ما لم يكن له قرار فليس به بأس فإن استقر منه قليل فإنه لا يثقب الأرض و لا قعر له حتی يبلغ البئر و ليس علی البئر منه بأس فيتوضأ منه إنما ذلك إذا استنقع كله

الوافی، ج۶، ص: ۹۸

بيان

لم ينجس ذلك أی ماء البئر بلزقها بكسر اللام أی بجنبها و فی التهذيبين لا يلبث مكان لا يثبت و لا يغوله موضع لا قعر له أی لا يبادره و لا يسبقه و الحديث ليس بصريح فی علو القرار و فيه إجمال من وجوه و لعل المراد بالنجاسة معناها اللغوی و بالنهی عن الوضوء معناه التنزيهی كما دلت عليه الأخبار السابقة و يدل عليه الخبر الآتی أو المراد بالتنجيس سببه الذی هو التغيير كما مضی فی نظيره

[۵]

اشارة

۳۸۵۲- ۵ الکافی، ۳/ ۸/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۴۱۱/ ۱۳/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد عن عباد بن سلیمان عن سعد بن سعد عن محمد بن القاسم عن الفقیه، ۱/ ۱۸/ ۲۳ أبی الحسن الرضا ع فی البئر یکون بینها و بین الکنیف خمسة أذرع أو أقل أو أکثر یتوضأ منها قال لیس یکره من قرب و لا بعد یتوضأ منها و یغتسل ما لم یتغیر الماء

بیان

قال فی التهذیبین هذا الخبر یدل علی أن الأخبار المتقدمة کلها محمولة علی الاستحباب دون الحظر و الإیجاب

[۶]

۳۸۵۳- ۶ الفقیه، ۱/ ۱۹/ ۲۴ روی عن أبی بصیر أنه قال نزلنا فی دار فیها بئر إلی جانبها بالوعة لیس بینهما إلا نحو من ذراعین فامتنعوا من

الوافی، ج۶، ص: ۹۹

الوضوء منها فشق ذلک علینا و علیهم فدخلنا علی أبی عبد اللّه ع فأخبرناه فقال توضئوا منها فإن لتلک البالوعة مجاری تصب فی واد ینصب فی البحر

آخر أبواب أحکام المیاه و الحمد للّه أولا و آخرا

الوافی، ج۶، ص: ۱۰۳

أبواب الطهارة من الخبث

الآیات

اشارة

قال اللّه عز و جل وَ ثِیابَکَ فَطَهِّرْ.

و قال تعالی وَ طَهِّرْ بَیْتِیَ لِلطّائِفِینَ وَ الْقائِمِینَ وَ الرُّکَّعِ السُّجُودِ.

بیان

قد مر تفسیر الآیة الأولی و ورد فی الثانیة أنها الطهارة من الشرک و عبادة الأوثان.

و یحتمل الأعم من ذلک و قد مضی ذکر محبة اللّه سبحانه للمتطهرین فی آیتین قیل إنهما وردتا فی الاستنجاء بالماء

الوافی، ج۶، ص: ۱۰۵

باب ۱۱ آداب التخلی

[۱]

اشارة

۳۸۵۴- ۱ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۱/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص من فقه الرجل أن یرتاد موضعا لبوله

بیان

الارتیاد الطلب یعنی یختار موضعا مناسبا کالمرتفع و کثیر التراب

[۲]

۳۸۵۵- ۲ التهذیب، ۱/ ۳۳/ ۲۶/ ۱ المشایخ عن محمد عن محمد بن أحمد عن علی بن إسماعیل عن صفوان عن ابن مسکان عن الفقیه، ۱/ ۲۲/ ۳۶ أبی عبد اللّه ع قال کان رسول اللّه ص أشد الناس توقیا للبول حتی أنه کان إذا أراد البول عمد إلی مکان مرتفع من الأرض أو مکان یکون فیه التراب الکثیر کراهیة أن ینتضح علیه البول

[۳]

۳۸۵۶- ۳ التهذیب، ۱/ ۳۳/ ۲۵/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب عن أحمد عن سعید بن جناح عن بعض أصحابنا عن الجعفری الوافی، ج۶، ص: ۱۰۶
قال بت مع الرضا ع فی سفح جبل فلما کان آخر اللیل قام و تنحی و صار علی موضع مرتفع فبال و توضأ و قال من فقه الرجل أن یرتاد لموضع بوله و بسط سراویله و قام علیه و صلی صلاة اللیل

[۴]

اشارة

۳۸۵۷- ۴ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۴/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۲۷/ ۵۰ نهی النبی ص أن یطمح الرجل ببوله من السطح أو من الشیء المرتفع فی الهواء

بیان

طمح ببوله أی رماه فی الهواء

[۵]

۳۸۵۸- ۵ التهذیب، ۱/ ۳۵۲/ ۸/ ۱ ابن محبوب عن علی بن ریان عن الحسن بن راشد عن مسمع عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ع قال قال رسول اللّه ص یکره للرجل أو ینهی الرجل أن یطمح ببوله من السطح فی الهواء

[۶]

۳۸۵۹- ۶ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۰/ ۱۷/ ۱ القمیان عن صفوان عن عاصم بن حمید عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۲۵/ ۴۴ قال رجل لعلی بن الحسین ع أین یتوضأ الغرباء فقال تتقی شطوط الأنهار و الطرق النافذة- و تحت الأشجار المثمرة و مواضع اللعن فقیل له و أین مواضع اللعن قال

الوافی، ج۶، ص: ۱۰۷

أبواب الدور

[۷]

اشارة

۳۸۶۰- ۷ الکافی، ۳/ ۱۶/ ۵/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۰/ ۱۸/ ۱ علی رفعه قال خرج أبو حنیفة من عند أبی عبد اللّه ع و أبو الحسن موسی ع قائم و هو غلام فقال له أبو حنیفة یا غلام أین یضع الغریب ببلدکم فقال اجتنب أفنیة المساجد و شطوط الأنهار و مساقط الثمار و منازل النزال و لا تستقبل القبلة بغائط و لا بول و ارفع ثوبک و ضع حیث شئت

بیان

فناء الدار ما اتسع من أمامها و منازل النزال الظلال المعدة لنزول القوافل و المترددین من شجرة أو جبل أو جدار أو غیرها

[۸]

۳۸۶۱- ۸ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۳/ ۱ محمد بإسناده رفعه قال سئل أبو الحسن ع ما حد الغائط قال لا تستقبل القبلة و لا تستدبرها- و لا تستقبل الریح و لا تستدبرها

[۹]

۳۸۶۲- ۹ الکافی، ۳/ ۱۵/ ۳/ ۱ و روی أیضا فی حدیث آخر لا تستقبل الشمس و لا القمر

[۱۰]

اشارة

۳۸۶۳- ۱۰ الکافی، ۳/ ۱۶/ ۶/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن محمد بن إسماعیل عن صالح بن عقبة عن الکرخی

الوافی، ج۶، ص: ۱۰۸

الکافی، ۲/ ۲۹۲/ ۱۱/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد التهذیب، ۱/ ۳۰/ ۱۹/ ۱ أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن الحسین بن عبد الملک الأودی عن السراد عن الکرخی عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص ثلاث ملعون من فعلهن المتغوط فی ظل النزال و المانع الماء المنتاب و ساد الطریق المسلوک

بیان

یعنی بالمنتاب المباح الذی یعتوره المارة علی النوبة و یأتی هذا الخبر بإسناد آخر فی کتاب المعایش مع إکمال بیان إن شاء اللّه

[۱۱]

۳۸۶۴- ۱۱ الفقیه، ۱/ ۲۵/ ۴۵ الحدیث مرسلا مقطوعا علی اختلاف فی لفظه

[۱۲]

۳۸۶۵- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۲۵/ ۳/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن ابن زرارة عن عیسی بن عبد اللّه الهاشمی عن أبیه عن جده عن علی ع قال قال لی النبی ص إذا دخلت المخرج فلا تستقبل القبلة و لا تستدبرها- و لکن شرقوا أو غربوا

[۱۳]

۳۸۶۶- ۱۳ الفقیه، ۱/ ۲۷۷/ ۸۵۲ نهی رسول اللّه ص عن استقبال القبلة ببول أو غائط

الوافی، ج۶، ص: ۱۰۹

[۱۴]

۳۸۶۷- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۲۶/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۳/ ۲۷/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی جمیعا عن محمد بن أحمد عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن عبد الحمید بن أبی العلاء أو غیره رفعه قال الفقیه، ۱/ ۲۶/ ۴۷ سئل الحسن بن علی ع ما حد الغائط قال لا تستقبل القبلة و لا تستدبرها و لا تستقبل الریح و لا تستدبرها

[۱۵]

۳۸۶۸- ۱۵ الفقیه، ۱/ ۲۶/ ۴۸ و فی خبر آخر لا تستقبل الهلال و لا تستدبره

[۱۶]

اشارة

۳۸۶۹- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۲۶/ ۵/ ۱ ابن محبوب عن النهدی عن محمد بن إسماعیل قال دخلت علی أبی الحسن الرضا ع و فی منزله کنیف مستقبل القبلة

بیان

کون الکنیف مستقبل القبلة لا یستلزم جواز الاستقبال لإمکان الانحراف

[۱۷]

۳۸۷۰- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۲/ ۶/ ۱ بهذا الإسناد مثله بدون مستقبل القبلة و زاد سمعته یقول من بال حذاء القبلة ثم ذکر فانحرف عنها إجلالا للقبلة و تعظیما لها لم یقم من مقعده ذلک حتی یغفر له

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۰

[۱۸]

اشارة

۳۸۷۱- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۳۵۲/ ۷/ ۱ عنه عن محمد بن عیسی عن سعدان عن حکم عن رجل عن أبی عبد اللّٰه ع قال قلت له یبول الرجل و هو قائم قال نعم و لکنه یتخوف علیه أن یلتبس به الشیطان أی یخبله فقلت یبول الرجل فی الماء قال نعم و لکن یتخوف علیه من الشیطان

بیان

یخبله بالخاء المعجمة و الباء الموحدة من الخبل أو التخبیل أی یفسد عقله و الخبل بالتحریک الجن یقال به خبل أی شیء من أهل الأرض

[۱۹]

اشارة

۳۸۷۲- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۲۷/ ۵۱ قال ص البول قائما من غیر علة من الجفاء

بيان

الجفاء الغلظة و البعد عن الآداب

[۲۰]

اشارة

۳۸۷۳- ۲۰ التهذيب، ۱/ ۳۵۳/ ۱۱/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن البرقی عن النوفلی عن السكونی عن جعفر عن أبيه عن آبائه عن علی ع قال نهی رسول اللّه ص أن يتغوط علی

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۱

شفير بئر ماء يستعذب منها أو نهر يستعذب أو تحت شجرة فيها ثمرتها

بيان

يستعذب أی يستقی عذبا

[۲۱]

اشارة

۳۸۷۴- ۲۱ الفقيه، ۱/ ۳۲/ ۶۳ و لا يجوز التغوط فی فیء النزال و تحت الأشجار المثمرة و العلة فی ذلك ما قال أبو جعفر الباقر ع إن لله تبارك و تعالی ملائكة وكلهم بنبات الأرض من الشجر و النخل فليس من شجرة و لا نخلة إلا و معها من اللّه عز و جل ملك يحفظها و ما كان منها و لو لا أن معها من يمنعها لأكلتها السباع و هوام الأرض إذا كان فيها ثمرتها و إنما نهی رسول اللّه ص أن يضرب أحد من المسلمين خلاءه تحت شجرة أو نخلة قد أثمرت لمكان الملائكة الموكلين بها- قال و لذلك تكون الشجرة و النخل أنسا إذا كان حمله لأن الملائكة تحضره

بيان

الأنس بضمتين جمع مأنوس و الحمل بالكسر الثمر

[۲۲]

۳۸۷۵- ۲۲ التهذيب، ۱/ ۳۴/ ۳۰/ ۱ المشايخ عن محمد عن ابن محبوب عن البرقی عن النوفلی عن السكونی عن جعفر عن أبيه عن

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۲
آبائه ع قال نهی رسول اللّه ص أن یستقبل الرجل الشمس و القمر بفرجه و هو یبول

[۲۳]

۳۸۷۶- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۳۴/ ۳۱/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن محمد بن حماد بن زید عن الكاهلی عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص لا یبولن أحدكم و فرجه باد للقمر یستقبل به

[۲۴]

اشارة

۳۸۷۷- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۳۴/ ۲۹/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن محبوب عن علی بن ریان عن الحسین عن بعض أصحابه عن مسمع عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ص إنه نهی أن یبول الرجل فی الماء الجاری إلا من ضرورة و قال إن للماء أهلا

بیان

إنه نهی یعنی النبی ص للماء أهلا یعنی من الملائكة

[۲۵]

۳۸۷۸- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۲۲/ ۳۵ قد روی أن البول فی الماء الراكد یورث النسیان

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۳

[۲۶]

۳۸۷۹- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۳۱/ ۲۰/ ۱ المشایخ عن الصفار و سعد عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن حماد عن ربعی عن الفضیل عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بأن یبول الرجل فی الماء الجاری- و كره أن یبول فی الماء الراكد

[۲۷]

۳۸۸۰- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۳۴/ ۲۸/ ۱ بهذا الإسناد بدون سعد عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن الماء الجاری یبال فیه قال لا بأس

[۲۸]

۳۸۸۱- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۴۳/ ۵۹/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن ابن سنان عن عنبسة بن مصعب قال

سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یبول فی الماء الجاری قال لا بأس به إذا کان الماء جاریا

[۲۹]

اشارة

۳۸۸۲- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۴۳/ ۶۱/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن حماد عن حریز عن ابن بکیر عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بالبول فی الماء الجاری

بیان

هذه الأخبار وردت مورد الرخصة و الاجتناب أفضل کما دل علیه الخبر الأول

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۴

[۳۰]

۳۸۸۳- ۳۰ الکافی، ۳/ ۵۶/ ۸/ ۱ العدة عن أحمد عن ابن فضال عن المثنی عن الخراز قال قلت لأبی عبد اللّه ع أدخل الخلاء و فی یدی خاتم فیه اسم من أسماء اللّه قال لا و لا تجامع فیه

[۳۱]

۳۸۸۴- ۳۱ الکافی، ۳/ ۵۶/ ۸/ ۱ و روی أیضا أنه إذا أراد أن یستنجی من الخلاء فلیحوله من الید التی یستنجی بها

[۳۲]

اشارة

۳۸۸۵- ۳۲ الکافی، ۳/ ۱۶/ ۱/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن ابن عمار قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إذا دخلت المخرج فقل بسم اللّه و بالله اللهم إنی أعوذ بک من الخبیث المخبث الرجس النجس الشیطان الرجیم فإذا خرجت فقل بسم اللّه و الحمد لله الذی عافانی من الخبیث المخبث و أماط عنی الأذی و إذا توضأت فقل أشهد أن لا إله إلا اللّه اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین و الحمد لله رب العالمین

بیان

الأذی ما یؤذی من الفضلات و غیرها

[۳۳]

اشارة

۳۸۸۶- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۲۴/ ۱/ ۱ المشایخ عن محمد عن محمد بن أحمد عن البرقی عن ابن أسباط أو رجل عنه عمن رواه عن أبی عبد اللّه ع أنه إذا دخل الکنیف یقنع رأسه و یقول سرا فی نفسه بسم اللّه و باللّه تمام الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۵

بیان

قال المفید رحمه اللّه و من أراد الغائط فلیرتد موضعا یستتر فیه عن الناس بالحاجة و لیغط رأسه إن کان مکشوفا لیأمن بذلک من عبث الشیطان و من وصول الرائحة الخبیثة إلی دماغه و هو سنة من سنن النبی ص و فیه إظهار الحیاء من اللّه لکثرة نعمه علی العبد و قلة الشکر منه انتهی کلامه و یأتی له تعلیل آخر من الفقیه تمام الحدیث کذا فی التهذیب مطوی الذیل و یأتی ذیله من الفقیه

[۳۴]

۳۸۸۷- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۳۵۱/ ۱/ ۱ الحسین عن القاسم عن علی عن أبی بصیر عن أحدهما ع قال إذا دخلت الغائط فقل أعوذ بالله من الرجس النجس الخبیث المخبث الشیطان الرجیم و إذا فرغت فقل الحمد لله الذی عافانی من البلاء و أماط عنی الأذی

[۳۵]

اشارة

۳۸۸۸- ۳۵ الکافی، ۳/ ۶۹/ ۳/ ۱ علی عن صالح بن السندی عن جعفر بن بشیر عن صباح الحذاء عن الشحام قال کنت عند أبی عبد اللّه ع فسأله رجل من المغیریة عن شیء من السنن فقال ما من شیء یحتاج إلیه أحد من بنی آدم إلا و قد جرت فیه من اللّه و من رسوله سنة عرفها من عرفها و أنکرها من أنکرها فقال رجل فما السنة فی دخول الخلاء قال تذکر اللّه و تتعوذ بالله من الشیطان الرجیم و إذا فرغت قلت الحمد لله علی ما أخرج منی من الأذی فی یسر و عافیة قال الرجل و الإنسان یکون علی تلک الحال و لا یصبر حتی ینظر إلی ما یخرج منه قال إنه لیس فی الأرض آدمی إلا و معه ملکان موکلان به فإذا کان علی تلک

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۶

الحال ثنیا برقبته ثم قالا یا ابن آدم انظر إلی ما کنت تکدح له فی الدنیا إلی ما هو صائر

بیان

ثنی الشیء کسعی عطف و رد بعضه علی بعض فانثنی و الکدح السعی

[۳۶]

اشارة

۳۸۸۹- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۲۹/ ۱۶/ ۱ المشایخ عن محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۵۱/ ۲/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن القداح عن أبی عبد اللّه ع عن آبائه عن علی ع أنه کان إذا خرج من الخلاء قال الحمد لله الذی رزقنی لذته و أبقی قوته فی جسدی و أخرج عنی أذاه یا لها نعمة ثلاثا

بیان

اللام فی یا لها للتعجب و الضمیر مبهم تفسره النعمة أو یرجع إلی النعم المذکورة

[۳۷]

اشارة

۳۸۹۰- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۱/ ۳/ ۱ عنه عن العبیدی عن الحسن بن علی عن إبراهیم بن عبد الحمید قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إن أمیر المؤمنین ع کان إذا أراد قضاء الحاجة- وقف علی باب المذهب ثم التفت یمینا و شمالا إلی ملکیه فیقول أمیطا عنی فلکما اللّه علی ألا أحدث حدثا حتی أخرج إلیکما

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۷

بیان

الإماطة الإزالة و الإبعاد یعنی اذهبا و ابعدا أنفسکما فلأجلکما أشهد اللّه علی نفسی أن لا أذنب ذنبا حتی أخرج

[۳۸]

اشارة

۳۸۹۱- ۳۸ الفقیه، ۱/ ۲۳/ ۳۷ کان رسول اللّه ص إذا أراد دخول المتوضئ قال اللهم إنی أعوذ بک من الرجس النجس- الخبیث المخبث الشیطان الرجیم اللهم أمط عنی الأذی و أعذنی من الشیطان الرجیم و إذا استوی جالسا للوضوء قال اللهم أذهب عنی القذی و الأذی و اجعلنی من المتطهرین و إذا تزحر قال اللهم کما أطعمتنیه طیبا فی عافیة فأخرجه منی خبیثا فی عافیة و کان علی ع یقول ما من عبد إلا و به ملک موکل یلوی عنقه حتی ینظر إلی حدثه ثم یقول له الملک یا ابن آدم هذا رزقک فانظر من أین أخذته و إلی ما

صار- فینبغی للعبد عند ذلک أن یقول اللهم ارزقنی الحلال و جنبنی الحرام و لم یر للنبی ص نجو قط لأن اللّه تبارک و تعالی وکل الأرض بابتلاع ما یخرج منه و کان أمیر المؤمنین ع إذا أراد الحاجة وقف علی باب المذهب ثم التفت عن یمینه و عن یساره إلی ملکیه فیقول أمیطا عنی فلکما اللّه علی أنی لا أتحدث بلسانی شیئا حتی أخرج إلیکما و کان ع إذا دخل الخلاء یقول الحمد لله الحافظ المؤدی فإذا خرج مسح بطنه و قال الحمد لله الذی أخرج عنی أذاه و أبقی فی قوته فیا لها من نعمة لا یقدر القادرون قدرها

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۸

و کان الصادق ع إذا دخل الخلاء یقنع رأسه و یقول فی نفسه بسم اللّه و بالله و لا إله إلا اللّه رب أخرج عنی الأذی سرحا بغیر حساب- و اجعلنی لک من الشاکرین فیما تصرفه عنی من الأذی و الغم الذی لو حبسته عنی هلکت لک الحمد اعصمنی من شر ما فی هذه البقعة- و أخرجنی منها سالما و حل بینی و بین طاعة الشیطان الرجیم

بیان

أراد بالوضوء التغوط تسمیة له باسم مسببه و بهذا الاعتبار یسمی المتوضئ و القذی و الأذی متقاربان و التزحر استطلاق البطن و لفظة علی لیست فی بعض النسخ و علی هذا فالضمیر عائد إلی الرسول ص و النجو ما یخرج من البطن من ریح أو غائط الحافظ المؤدی أی الماسک للغذاء فی البدن حتی تفعل القوی أفاعیلها فیه المؤدی کل قسط منه إلی محله اللائق به الدافع لما لا یصلح له إلی الخارج و یحتمل أن یکون من أداه علی کذا قواه و أعانه سرحا بضمتین و المهملات سریعا بلا عسر من شر ما فی هذه البقعة إشارة إلی کونها محلا للشیاطین.

و قد ورد فی الحدیث أن هذه الحشوش محتضرة فإذا أتی أحدکم الخلاء فلیقل- أعوذ بالله من الخبث و الخبائث

أرید بالحشوش مواضع التخلی و یأتی تحقیق معناه و المحتضر بالحاء المهملة و الضاد المعجمة محل حضور الملائکة أو الجن و الخبث و الخبائث جمع خبیث و خبیثة و المراد شیاطین الجن و الإنس.

قال فی الفقیه ینبغی للرجل إذا دخل الخلاء أن یغطی رأسه إقرارا بأنه غیر مبرئ نفسه من العیوب و یدخل رجله الیسری قبل الیمنی فرقا بین دخول الخلاء و دخول المسجد و یتعوذ بالله من الشیطان الرجیم لأن الشیطان أکثر ما یهم

الوافی، ج۶، ص: ۱۱۹

بالإنسان إذا کان وحده و إذا خرج من الخلاء أخرج رجله الیمنی قبل الیسری.

قال و وجدت بخط سعد بن عبد اللّه حدیثا أسنده إلی الصادق ع أنه قال من کثر علیه السهو فی الصلاة فلیقل إذا دخل الخلاء بسم اللّه و بالله أعوذ بالله من الرجس النجس الخبیث المخبث الشیطان الرجیم

[۳۹]

۳۸۹۲- ۳۹ الفقیه، ۱/ ۲۵/ ۴۳ قال أبو جعفر الباقر ع إذا تکشف أحدکم لبول أو لغیر ذلک فلیقل بسم اللّه فإن الشیطان یغض بصره عنه حتی یفرغ

[۴۰]

اشارة

۳۸۹۳- ۴۰ التهذیب، ۱/ ۳۵۳/ ۱۰/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن الحسن بن علی عن أبیه عن آبائه عن جعفر ع قال قال النبی ص إذا انکشف أحدکم لبول أو غیر ذلک فلیقل بسم اللّه فإن الشیطان یغض بصره

بیان

یأتی فی باب الحمام تفسیر العورة و ما یجب ستره منها إن شاء اللّه

[۴۱]

۳۸۹۴- ۴۱ التهذیب، ۱/ ۳۵۲/ ۵/ ۱ عنه عن محمد بن عبد الحمید عن محمد بن عمر بن یزید عن محمد بن عذافر عن الفقیه، ۱/ ۲۸/ ۵۷ عمر بن یزید قال سألت أبا عبد اللّه ع عن التسبیح فی المخرج و قراءة القرآن قال لم یرخص فی

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۰

الکنیف أکثر من آیة الکرسی و یحمد اللّه أو آیة- الفقیه، الحمد لله رب العالمین

[۴۲]

۳۸۹۵- ۴۲ التهذیب، ۱/ ۲۷/ ۷/ ۱ أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن علی بن الحسن عن ابن أسباط عن الحکم بن مسکین عن أبی المستهل عن سلیمان بن خالد عن أبی عبد اللّه ع قال إن موسی علی نبینا و علیه السلام قال یا رب تمر بی حالات أستحی أن أذکرک فیها فقال یا موسی ذکری علی کل حال حسن

[۴۳]

۳۸۹۶- ۴۳ الفقیه، ۱/ ۲۸/ ۵۸ لما ناجی اللّه موسی بن عمران قال موسی یا رب أ بعید أنت منی فأنادیک أم قریب فأناجیک فأوحی اللّه جل جلاله إلیه أنا جلیس من ذکرنی فقال موسی یا رب إنی أکون فی أحوال أجلک أن أذکرک فیها فقال یا موسی اذکرنی علی کل حال

[۴۴]

۳۸۹۷- ۴۴ التهذیب، ۱/ ۲۷/ ۸/ ۱ محمد بن أحمد عن إبراهیم بن هاشم أو غیره عن صفوان عن أبی الحسن الرضا ع قال نهی رسول اللّه ص أن یجیب الرجل آخر و هو علی الغائط- أو یکلمه حتی یفرغ

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۱

[۴۵]

۳۸۹۸- ۴۵ الفقیه، ۱/ ۳۱/ ۶۰ الفقیه، ۱/ ۳۱/ ۶۱ لا یجوز الکلام علی الخلاء لنهی النبی ص عن ذلک و روی أن من تکلم علی الخلاء لم تقض حاجته

[۴۶]

۳۸۹۹- ۴۶ التهذیب، ۱/ ۳۲/ ۲۳/ ۱ محمد بن أحمد عن سهل عن علی بن الحکم عن أبان عن أبی القاسم عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له الرجل یرید الخلاء و علیه خاتم فیه اسم اللّه تعالی فقال ما أحب ذلک قال فیکون اسم محمد قال لا بأس

[۴۷]

۳۹۰۰- ۴۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۳/ ۹/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن محمد بن یحیی الخزاز عن غیاث عن جعفر عن أبیه ع أنه کره أن یدخل الخلاء و معه درهم أبیض إلا أن یکون مصرورا

[۴۸]

۳۹۰۱- ۴۸ الفقیه، ۱/ ۲۸/ ۵۵ الفقیه، ۱/ ۲۸/ ۵۶ قال أبو جعفر ع إذا بال الرجل فلا یمس ذکره بیمینه و قال ع طول الجلوس علی الخلاء یورث الناسور

[۴۹]

اشارة

۳۹۰۲- ۴۹ التهذیب، ۱/ ۳۵۲/ ۴/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن النوفلی عن السکونی عن محمد قال سمعت أبا جعفر ع

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۲

یقول قال لقمان طول الجلوس علی الخلاء یورث الناسور قال فکتب هذا علی باب الحش

بیان

الناسور بالنون و المهملتین علة فی حوالی المقعدة.

و فی بعض النسخ بالباء الموحدة و هو علة معروفة جمعه بواسیر و الصاد لغة فیهما و الحش مثلثة البستان و یکنی به عن المستراح لأنهم کانوا یتغوطون فی البساتین

[۵۰]

۳۹۰۳- ۵۰ التهذیب، ۱/ ۳۲/ ۲۴/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی عن محمد بن أحمد عن أبی عبد اللّه ع عن علی بن سلیمان عن الحسن بن أشیم قال أکل الأشنان یذیب البدن و التدلک بالخزف یبلی الجسد و السواک فی الخلاء یورث البخر

[۵۱]

اشارة

۳۹۰۴- ۵۱ الفقیه، ۱/ ۵۲/ ۱۱۰ الحدیث مرسلا عن الکاظم ع

بیان

البخر محرکة النتن فی الفم و غیره

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۳

باب ۱۲ الاستنجاء

[۱]

اشارة

۳۹۰۵- ۱ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۴/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل إذا أراد أن یستنجی- بأیما یبدأ بالمقعدة أو بالإحلیل فقال بالمقعدة ثم بالإحلیل

بیان

الاستنجاء إزالة الخبث من المخرجین و لعل الوجه فی ذلک أنه فی إزالة البول یحتاج إلی الاستبراء فلو قدم فربما ینجس یده

[۲]

۳۹۰۶- ۲ الکافی، ۳/ ۱۸/ ۱۱/ ۱ محمد بن الحسن عن التهذیب، ۱/ ۳۵۵/ ۲۴/ ۱ سهل عن موسی بن القاسم عن عمرو بن سعید عن مصدق بن صدقة عن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له الرجل یرید أن یستنجی کیف یقعد قال کما یقعد للغائط و قال إنما علیه أن یغسل ما ظهر منه و لیس علیه أن یغسل باطنه

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۴

[۳]

۳۹۰۷- ۳ الفقیه، ۱/ ۲۸/ ۵۴ صدر الحدیث مرسلا

[۴]

۳۹۰۸- ۴ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد التهذیب، ۱/ ۴۵/ ۶۷/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن

الخراسانی قال سمعت الرضا ع یقول یستنجی و یغسل ما ظهر منه علی الشرج و لا یدخل فیه الأنملة

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۱۲۴

[۵]

اشارة

۳۹۰۹- ۵ الفقیه، ۱/ ۳۱/ ۶۰ الحدیث مرسلا

بیان

الشرج بفتحتین و الجیم مجمع حلقة الدبر الذی ینطبق

[۶]

۳۹۱۰- ۶ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۹/ ۱ التهذیب، ۱/ ۲۸/ ۱۴/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن أبی الحسن ع قال قلت له للاستنجاء حد قال لا ینقی ما ثمة قلت فإنه ینقی ما ثمة و تبقی الریح قال الریح لا ینظر إلیها

[۷]

۳۹۱۱- ۷ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۵/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال نهی رسول اللّه ص أن یستنجی الرجل بیمینه

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۵

[۸]

۳۹۱۲- ۸ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۷/ ۱ الأربعة عن الفقیه، ۱/ ۲۷/ ۵۱ أبی عبد اللّه ع قال الاستنجاء بالیمین من الجفاء

[۹]

۳۹۱۳- ۹ الکافی، الفقیه، و روی أنه لا بأس إذا کانت بالیسار علة

[۱۰]

اشارة

۳۹۱۴- ۱۰ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۶/ ۱ محمد عن محمد بن أحمد عن العبیدی عن علی بن الحسین بن عبد ربه التهذیب، ۱/ ۳۵۵/ ۲۲/ ۱ ابن عیسی عن علی بن الحسین قال قلت له ما تقول فی الفص یتخذ من حجارة زمزم قال لا بأس به و لکن إذا أراد الاستنجاء نزعه

بیان

فی کثیر من النسخ زمرد مکان زمزم و کأنه الصواب إذ لا تعرف حجارة یؤتی بها من زمزم

[۱۱]

۳۹۱۵- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۳۱/ ۲۱/ ۱ المشایخ عن القمی عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال لا یمس الجنب درهما و لا دینارا علیه اسم اللّه و لا یستنجی و علیه خاتم فیه اسم اللّه و لا یجامع و هو

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۶

علیه و لا یدخل المخرج و هو علیه

[۱۲]

اشارة

۳۹۱۶- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۳۱/ ۲۲/ ۱ أحمد عن البرقی عن وهب بن وهب عن أبی عبد اللّه ع قال کان نقش خاتم أبی العزة لله جمیعا و کان فی یساره یستنجی بها و کان نقش خاتم أمیر المؤمنین ع الملک لله و کان فی یده الیسری یستنجی بها

بیان

حمله فی التهذیبین علی التقیة لأن راویه عامی المذهب متروک العمل بما یختص بروایته

[۱۳]

۳۹۱۷- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۳۵۶/ ۳۱/ ۱ سعد عن أحمد عن ابن فضال عن یونس بن یعقوب قال قلت لأبی عبد اللّه ع المرأة تغسل فرج زوجها فقال و لم یکن من سقم قلت لا قال لا أحب للحرة أن تفعل فأما الأمة فلا یضره

[۱۴]

۳۹۱۸- ۱۴ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۸/ ۱ الخمسة التهذیب، ۱/ ۳۵۶/ ۲۸/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن جمیل عن أبی عبد اللّه ع قال إذا انقطعت درة البول فصب الماء

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۷

[۱۵]

اشارة

۳۹۱۹- ۱۵ الکافی، ۳/ ۲۱/ ۸/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۵۵/ ۲۵/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن ابن فضال عن غالب بن عثمان عن روح بن عبد الرحیم قال بال أبو عبد اللّه ع و أنا قائم علی رأسه و معی إداوة- قال کوز فلما انقطع شخب البول قال بیده هکذا إلی فناولته الماء فتوضأ مکانه

بیان

الإداوة بالکسر المطهرة و الشخب بالمعجمتین السیلان قال بیده أی أشار بها

[۱۶]

۳۹۲۰- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۳۵/ ۳۴/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن ابن عیسی و أخیه بنان عن داود الصرمی قال رأیت أبا الحسن الثالث ع غیر مرة یبول و یتناول کوزا صغیرا و یصب الماء علیه من ساعته

[۱۷]

اشارة

۳۹۲۱- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۳۵/ ۳۲/ ۱ المشایخ عن سعد عن النهدی عن مروک بن عبید عن نشیط بن صالح عن أبی عبد اللّه ع قال سألته کم یجزی من الماء فی الاستنجاء من البول فقال بمثلی [مثلا] ما علی الحشفة من البلل

الوافی، ج۶، ص: ۱۲۸

بیان

یأتی فی الباب الآتی ما یدل علی جواز الاکتفاء بالمثل أیضا و حمله فی التهذیبین بالبعید و یأتی الکلام فیه مع بیان کیفیة الاستبراء من البول و أحکامه إن شاء اللّه تعالی

[۱۸]

اشارة

۳۹۲۲- ۱۸ الكافي، ۳/ ۱۸/ ۱۲/ ۱ علي عن هارون بن مسلم التهذيب، ۱/ ۴۴/ ۶۴/ ۱ ابن محبوب عن هارون بن مسلم عن مسعدة بن زياد عن أبي عبد اللّه ع التهذيب، عن أبيه عن آبائه ع ش الفقيه، ۱/ ۳۲/ ۶۲ أن النبي ص قال لبعض نسائه مري نساء المؤمنين أن يستنجين بالماء و يبالغن فإنه مطهرة للحواشي و مذهبة للبواسير

بيان

المطهرة بفتح الميم و كسرها في الأصل الإداوة المراد بها هنا المزيلة للنجاسة و الحواشي جوانب المخرج

الوافي، ج۶، ص: ۱۲۹

[۱۹]

اشارة

۳۹۲۳- ۱۹ الكافي، ۳/ ۱۸/ ۱۳/ ۱ الخمسة عن جميل بن دراج عن أبي عبد اللّه ع قال في قول اللّه تعالى إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ- قال كان الناس يستنجون بالكرسف و الأحجار ثم أحدث الوضوء و هو خلق كريم فأمر به رسول اللّه ص و صنعه و أنزل اللّه في كتابه إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

بيان

يعني بالوضوء الاستنجاء بالماء

[۲۰]

۳۹۲۴- ۲۰ التهذيب، ۱/ ۳۵۴/ ۲۵/ ۱ أحمد عن البرقي عن ابن أبي عمير عن هشام بن الحكم عن أبي عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص يا معشر الأنصار إن اللّه قد أحسن عليكم الثناء فما ذا تصنعون قالوا نستنجي بالماء

[۲۱]

۳۹۲۵- ۲۱ الفقيه، ۱/ ۳۰/ ۵۹ كان الناس يستنجون بالأحجار- فأكل رجل من الأنصار طعاما فلان بطنه فاستنجى بالماء فأنزل اللّه تبارك و تعالى فيه إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ- فدعاه رسول اللّه ص فخشي الرجل أن يكون قد نزل فيه أمر يسوؤه فلما دخل قال له رسول اللّه ص هل عملت في يومك هذا شيئا قال نعم يا رسول اللّه أكلت طعاما فلان بطني فاستنجيت بالماء فقال أبشر فإن اللّه تبارك و تعالى قد أنزل فيك إِنَّ

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۰
اللَّهَ يُحِبُّ التَّوّٰابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ فكنت أنت أول التوابين و أول المتطهرين و يقال إن هذا الرجل كان البراء بن معرور الأنصارى

[۲۲]

۳۹۲۶- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۴۶/ ۶۹/ ۱ المفيد عن ابن قولويه عن أبيه عن سعد عن أحمد عن بعض أصحابنا رفعه إلى أبى عبد اللّه ع قال جرت السنة فى الاستنجاء بثلاثة أحجار أبكار و تتبع بالماء

[۲۳]

۳۹۲۷- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۲۹/ ۷/ ۱ المشايخ عن سعد عن ابن عيسى عن الحسين عن صفوان و فضالة و ابن فضال عن ابن بكير عن زرارة عن أبى جعفر ع قال سألته عن التمسح بالأحجار فقال كان الحسين بن على ع يمسح بثلاثة أحجار

[۲۴]

اشارة

۳۹۲۸- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۳۵۴/ ۱۶/ ۱ ابن محبوب عن على بن خالد عن أحمد بن عبدوس عن ابن فضال عن المفضل بن صالح عن ليث المرادى عن أبى عبد اللّه ع قال سألته عن استنجاء الرجل بالعظم أو البعر أو العود قال أما العظم و الروث فطعام الجن و ذلك مما اشترطوا على رسول اللّه ص فقال لا يصلح بشىء من ذلك

بيان

قد طن أذنى أنهم يأتون العظم فيشمونه فيصير ذلك غذاء لهم

[۲۵]

۳۹۲۹- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۳۰/ ۵۸ لا يجوز الاستنجاء بالروث و العظم

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۱
لأن وفد الجان جاءوا إلى رسول اللّه ص فقالوا يا رسول اللّه متعنا فأعطاهم الروث و العظم فلذلك لا ينبغى أن يستنجى بهما

[۲۶]

اشارة

۳۹۳۰- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۲۰۹/ ۹/ ۱ المشايخ عن سعد عن التهذیب، ۱/ ۳۵۴/ ۱۷/ ۱ ابن عيسى عن الحسين عن حماد عن حريز عن

زرارة قال کان یستنجی من البول ثلاث مرات و من الغائط بالمدر و الخزف و الخرق

بيان

یعنی ثلاث صبات من الماء إذ لا یجزی فی البول غیر الماء کما یأتی

[۲۷]

۳۹۳۱- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۴/ ۱۷/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة قال سمعت أبا جعفر ع یقول کان الحسین بن علی ع یتمسح من الغائط بالکرسف و لا یغسل

[۲۸]

۳۹۳۲- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۳۵۴/ ۱۹/ ۱ البرقی عن القاسم عن جده عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال الاستنجاء بالماء البارد یقطع البواسیر

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۲

[۲۹]

اشارة

۳۹۳۳- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۳۵۵/ ۲۱/ ۱ ابن محبوب عن علی بن السندی عن حماد عن حریز عن زرارة و محمد عن أبی جعفر ع قال سألته عن طهور المرأة فی النفاس إذا طهرت و کانت لا تستطیع أن تستنجی بالماء إنها إن استنجت اعتقرت هل لها رخصة أن توضأ من خارج و تنشفه بقطن أو بخرقة قال نعم لتنقی من داخل بقطن أو بخرقة

بيان

العقرة بالفتح و الضم العقم و عدم الإنتاج أن توضأ من خارج یعنی تنظف ما ظهر بالماء و تنشف ما بطن بغیره یعنی فی البول لموضع الضرورة

[۳۰]

۳۹۳۴- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۲۰۹/ ۸/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن الحسین التهذیب، ۱/ ۴۹/ ۸۳/ ۱ المشایخ عن محمد عن أحمد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال لا- صلاة إلا- بطهور و یجزیک من الاستنجاء ثلاثة أحجار بذلک جرت السنة من رسول اللّه ص أما البول فلا بد من غسله

[۳۱]

۳۹۳۵- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۵۰/ ۸۶/ ۱ الحسین عن القاسم عن أبان عن العجلی عن أبی جعفر ع أنه قال یجزی من الغائط المسح بالأحجار و لا یجزی من البول إلا الماء

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۳

[۳۲]

اشارة

۳۹۳۶- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۴۶/ ۶۸/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن علی بن حدید و التمیمی عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال جرت السنة فی أثر الغائط بثلاثة أحجار أن یمسح العجان و لا یغسله و یجوز أن یمسح رجلیه و لا یغسلهما

بیان

العجان بالکسر الدبر و لعل الاکتفاء بمسح الرجلین بالتراب دون الغسل فیما إذا وطأ بهما الأرض حافیا إلی الخلاء و نحوه و تأتی فیه أخبار

[۳۳]

اشارة

۳۹۳۷- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۴۵/ ۶۵/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن ابن زرارة عن عیسی بن عبد اللّه عن أبیه عن جده عن علی ع قال قال رسول اللّه ص إذا استنجی أحدکم فلیوتر بها وترا إذا لم یکن الماء

بیان

المجرور فی بها یعود إلی أداة الاستنجاء المدلول علیها بالقرینة

[۳۴]

اشارة

۳۹۳۸- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۴۵/ ۶۶/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل ینسی أن یغسل دبره بالماء حتی صلی إلا أنه قد تمسح بثلاثة أحجار قال إن کان فی وقت تلک الصلاة فلیعد الوضوء و لیعد الصلاة و إن کان قد مضی وقت تلک الصلاة التی صلی- فقد جازت صلاته و لیتوضأ لما یستقبل من الصلاة و عن الرجل یخرج منه

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۴

الریح الحدیث کما یأتی

بیان

فی التهذیب حمل إعادة الوضوء و الصلاة علی الاستحباب قال لأن الاستنجاء بالأحجار جائز أقول لهذا الخبر ذیل یأتی فی باب الأحداث التی توجب الوضوء یدل علی وجوب إعادة الوضوء و الصلاة من مس باطن الفرجین و هو خلاف ما ثبت بالأخبار المعتبرة و علی هذا فلا وجه للاعتماد علیه و إثبات حکم به فالأولی أن ینسب إلی الشذوذ أو التقیة مع ما فی رواته من الطعن المشهور و ما فی روایاتهم من الخلل و القصور و لعل المراد بالوضوء فی هذا الحدیث الاستنجاء کما مر مثله مرارا

[۳۵]

اشارة

۳۹۳۹- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۴۶/ ۷۱/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن العباس بن المعروف عن علی بن مهزیار عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة أو غیره عن بکیر عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه ع قال سمعتهما یقولان عفی عما بین الألیین و الحشفة لا یمسح و لا یغسل

بیان

و ذلک لأنه لا ینجس حتی یحتاج إلی التطهیر

[۳۶]

۳۹۴۰- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۴۴/ ۶۲/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یکون منه الریح أ علیه أن یستنجی قال لا

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۵

[۳۷]

۳۹۴۱- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۴۴/ ۶۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن الجعفری قال رأیت أبا الحسن ع استیقظ من نومه فتوضأ و لا یستنجی و قال کالمتعجب من رجل سماه بلغنی أنه إذا خرجت منه ریح استنجی

[۳۸]

۳۹۴۲- ۳۸ الفقیه، ۱/ ۳۳/ ۶۵ روی أن أبا الحسن الرضا ع کان یستیقظ من نومه فیتوضأ و لا یستنجی و قال کالمتعجب الحدیث

[۳۹]

۳۹۴۳- ۳۹ التهذیب، ۱/ ۵۲/ ۹۰/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی جمیعا عن التهذیب، ۱/ ۴۵/ ۶۶/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی حدیث طویل قال و عن الرجل یخرج منه الریح علیه أن یستنجی قال لا و قال إذا بال الرجل و لم یخرج منه شیء غیره فإنما علیه أن یغسل إحلیله وحده و لا یغسل مقعدته و إن خرج من مقعدته شیء و لم یبل فإنما علیه أن یغسل المقعدة وحدها و لا یغسل الإحلیل و قال إنما علیه أن یغسل ما ظهر منها و لیس علیه أن یغسل باطنها

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۷

باب ۱۳ التطهیر من البول إذا أصاب الجسد أو الثوب

[۱]

اشارة

۳۹۴۴- ۱ الکافی، ۳/ ۵۵/ ۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۲۴۹/ ۱/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن البول یصیب الجسد قال صب علیه الماء مرتین فإنما هو ماء و سألته عن الثوب یصیبه البول قال اغسله مرتین و سألته عن الصبی یبول علی الثوب قال یصب علیه الماء قلیلا ثم یعصره

بیان

یکفی فی تعدد صب الماء علی الجسد تعدد وروده علی المحل کله و لا یشترط فیه تخلل الانقطاع و أما تعدد الغسل فی الثوب فلا بد فیه من تخلل غمز أو عصر بین الغسلتین و ربما یحتاج فی الصب علی الجسد من دلک إذا کان جافا متراکما و ذاک حدیث آخر لأنه لا یعتبر ذلک فی تعدد الصب و إنما یصب علی الجسد مرتین و یغسل الثوب مرتین لأنه بالأولی یزال العین فیتغیر بها الماء و ینجس إذا قل.

و بالثانیة یطهر المحل من ملاقاته للماء المتغیر الممزوج بالبول و غسالتها طاهرة و إنما یکتفی فی بول الصبی بالمرة لرقته و عدم انفعال الماء به فی الأولی و کذا فی الاستنجاء یکتفی بالمرة کما مر إذا کان مقدار الماء مثلی ما علی الحشفة من البلل

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۸

بل مثله کما یأتی إذ لا یغلب علیه البول لینفعل منه و إن کان خلاف الاحتیاط لإرسال ما یأتی

[۲]

۳۹۴۵- ۲ الکافی، ۳/ ۲۰/ ۷/ ۱ بهذا الإسناد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن البول یصیب الجسد قال صب علیه الماء مرتین

[۳]

۳۹۴۶- ۳ الکافی، ۳/ ۲۰/ ۷/ ۱ و روی أنه یجزی أن یغسل بمثله من الماء إذا کان علی رأس الحشفة و غیره

[۴]

اشارة

۳۹۴۷- ۴ الکافی، ۳/ ۲۱/ ۷/ ۱ و روی أنه [ماء] لیس بوسخ فیحتاج أن یدلک

بیان

هذا إذا کان رطبا طریا کما یکون علی رأس الحشفة حین الفراغ و أما إذا کان جافا متراکما فلا بد من تعدد الصب و الدلک فی البین لیزول العین

[۵]

۳۹۴۸- ۵ التهذیب، ۱/ ۳۵/ ۳۳/ ۱ سعد عن ابن عیسی و یعقوب بن یزید عن مروک بن عبید عن نشیط بن صالح عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال یجزی من البول أن یغسله بمثله

[۶]

۳۹۴۹- ۶ التهذیب، ۱/ ۲۵۱/ ۸/ ۱ المشایخ عن الصفار عن أحمد عن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن البول یصیب الثوب قال اغسله مرتین

الوافی، ج۶، ص: ۱۳۹

[۷]

۳۹۵۰- ۷ التهذیب، ۱/ ۲۵۱/ ۹/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن فضالة عن حماد بن عثمان عن ابن أبی یعفور قال سألت أبا عبد اللّه ع عن البول یصیب الثوب قال اغسله مرتین

[۸]

اشارة

۳۹۵۱- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۵۰/ ۱۴/ ۱ محمد بن أحمد عن السندی بن محمد عن العلاء عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الثوب یصیبه البول قال اغسله فی المرکن مرتین فإن غسلته فی ماء جار فمرة واحدة

بیان

المرکن بکسر المیم و إسکان الراء و فتح الکاف الإجانة التی یغسل فیها الثیاب

[۹]

۳۹۵۲- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۴۹/ ۳/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن أبی إسحاق النحوی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن البول

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۰

یصیب الجسد قال صب علیه الماء مرتین

[۱۰]

اشارة

۳۹۵۳- ۱۰ التهذیب،/ ۱/ ۲۵۱/ ۱۱/ ۱ المشایخ عن سعد عن الکافی، ۳/ ۵۵/ ۲/ ۱ أحمد عن الخراسانی قال قلت للرضا ع الطنفسة و الفراش یصیبهما البول کیف یصنع بهما و هو ثخین کثیر الحشو قال یغسل ما ظهر منه فی وجهه

بیان

الطنفسة مثلثة الطاء و الفاء و بفتح أحدهما و کسر الآخر البساط و الثوب

[۱۱]

اشارة

۳۹۵۴- ۱۱ الکافی، ۳/ ۵۵/ ۳/ ۱ أحمد عن موسی بن القاسم عن إبراهیم بن عبد الحمید قال سألت أبا الحسن ع عن الثوب یصیبه البول- فینفذ إلی الجانب الآخر و عن الفرو و ما فیه من الحشو قال اغسل ما أصاب منه و مس الجانب الآخر فإن أصبت مس شیء منه فاغسله و إلا فانضحه بالماء

بیان

یعنی مس الجانب الآخر بیدک فإن أحسست منه إصابة شیء من البول فاغسله و إلا فانضحه

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۱

[۱۲]

اشارة

۳۹۵۵- ۱۲ الکافی، ۳/ ۵۶/ ۶/ ۱ الخمسة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن بول الصبی قال تصب علیه الماء و إن کان قد أکل فاغسله بالماء غسلا و الغلام و الجاریة فی ذلک شرع سواء

بیان

قوله سواء تفسیر للشرع و تأکید له

[۱۳]

اشارة

۳۹۵۶- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۲۵۱/ ۱۰/ ۱ المشایخ عن الصفار عن التهذیب، أحمد عن التهذیب، الحسین التهذیب، ۱/ ۲۶۷/ ۷۲/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن بول الصبی یصیب الثوب فقال اغسله قلت فإن لم أجد مکانه قال اغسل الثوب کله

بیان

فی الإستبصار حمل الغسل تارة علی الصب و الصبی أخری علی أکل الطعام

[۱۴]

۳۹۵۷- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۲۵۰/ ۶/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن یحیی المعاذی عن محمد بن خالد عن سیف بن عمیرة عن أبی حفص عن

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۲

الفقیه، ۱/ ۷۰/ ۱۶۱ أبی عبد اللّه ع قال سئل عن امرأة لیس لها إلا قمیص واحد و لها مولود فیبول علیها کیف تصنع- قال تغسل القمیص فی الیوم مرة

[۱۵]

اشارة

۳۹۵۸- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۲۵۰/ ۵/ ۱ عنه عن إبراهیم بن هاشم عن النوفلی عن السکونی عن جعفر عن أبیه الفقیه، ۱/ ۶۸/ ۱۵۷ أن علیا ع قال لبن الجاریة و بولها یغسل منه الثوب قبل أن تطعم لأن لبنها یخرج من مثانة أمها و لبن الغلام لا یغسل منه الثوب و لا بوله قبل أن یطعم لأن لبن الغلام یخرج من العضدین و المنکبین

بیان

قال فی التهذیبین معنی لا یغسل منه الثوب أنه یکفی أن یصب علیه الماء و إن لم یعصر کما مر

[۱۶]

۳۹۵۹- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۴۲۴/ ۲۲/ ۱ سعد عن أحمد عن العباس بن معروف عن سعدان بن مسلم التهذیب، ۱/ ۳۵۳/ ۱۴/ ۱ ابن محبوب عن سعدان عن عبد الرحیم القصیر قال کتبت إلی أبی الحسن الأول ع أسأله عن خصی یبول فیلقی من ذلک شدة و یری البلل بعد البلل فقال یتوضأ و ینضح ثوبه فی النهار مرة واحدة
الوافی، ج۶، ص: ۱۴۳

[۱۷]

اشارة

۳۹۶۰- ۱۷ الفقیه، ۱/ ۷۵/ ۱۶۸ الحدیث مرسلا

بیان

یتوضأ أی یتطهر من البول و النضح الرش و إنما أمره برشه بالماء لأنه مطهر للنجاسة المظنونة و الموهومة و له فائدة أخری و هی تجویز أن یکون البلل من ماء الرش فیصیر توهم النجاسة أبعد

[۱۸]

۳۹۶۱- ۱۸ الکافی، ۳/ ۲۰/ ۶/ ۱ الحسین بن محمد عن أحمد عن أحمد بن إسحاق عن سعدان عن عبد الرحمن قال کتبت إلی أبی الحسن ع فی خصی یبول الحدیث

[۱۹]

۳۹۶۲- ۱۹ الکافی، ۳/ ۲۰/ ۵/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن منصور بن حازم قال قلت لأبی عبد اللّه ع الرجل یعتریه البول- و لا یقدر علی حبسه قال فقال لی إذا لم یقدر علی حبسه فالله أولی بالعذر- یجعل خریطة

[۲۰]

۳۹۶۳- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۳۵۱/ ۲۹/ ۱ العیاشی عن محمد بن نصیر عن محمد بن عیسی عن ابن أبی عمیر عن حماد عن الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن تقطیر البول قال یجعل خریطة إذا صلی

[۲۱]

اشارة

۳۹۶۴- ۲۱ الفقیه، ۱/ ۶۴/ ۱۴۶ التهذیب، ۱/ ۳۴۸/ ۱۳/ ۱ حریز عن أبی عبد اللّه ع قال إذا کان الرجل یقطر منه البول

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۴

و الدم إذا کان حین الصلاة اتخذ کیسا و جعل فیه قطنا ثم علقه علیه و أدخل ذکره فیه ثم صلی یجمع بین الصلاتین الظهر و العصر یؤخر الظهر- و یعجل العصر بأذان و إقامتین و یؤخر المغرب و یعجل العشاء بأذان و إقامتین و یفعل ذلک فی الصبح

بیان

لعل الوجه فی الجمع بین الصلاتین تیسیر الأمر علیه فی اتخاذ الکیس فإنه یکفیه حینئذ أن یفعل ذلک للخمس ثلاث مرات و فی الاکتفاء بوضوء واحد للفریضتین من دون تراکم الحدث و الخبث

[۲۲]

اشارة

۳۹۶۵- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۳۴۹/ ۱۹/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن رجل أخذه تقطیر من فرجه إما دم و إما غیره قال فلیصنع خریطة فلیتوضأ و لیصل فإنما ذلک بلاء ابتلی به فلا یعیدن إلا من الحدث الذی یتوضأ منه

بیان

فلا یعیدن یعنی الوضوء إلا من الحدث الذی یتوضأ منه یعنی غیر ما یقطر فإنه إذا صنع له خریطة فکأنها صارت جزءا من بدنه فلیس الحدث فی حقه حدثا و لا الخبث خبثا حتی یخرج من الخریطة و الدلیل علی ذلک قوله ع فی الحدیث السابق إذا لم یقدر علی حبسه فالله أولی بالعذر و قوله فی هذا الحدیث فإنما ذلک بلاء ابتلی به فلا یعیدن فمثل هذا الحدث و الخبث معفو عنه

[۲۳]

اشارة

۳۹۶۶- ۲۳ الکافی، ۳/ ۵۵/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۲۵۰/ ۷/ ۱ الثلاثة

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۵

عن هشام بن سالم عن الفقیه، ۱/ ۶۹/ ۱۵۸ حکم بن حکیم الصیرفی قال قلت لأبی عبد اللّه ع أبول فلا أصیب الماء و قد أصاب یدی شیء من البول فأمسحه بالحائط و التراب ثم تعرق یدی فأمسح [فأمس] وجهی أو بعض جسدی أو یصیب ثوبی قال لا بأس به

بیان

الوجه فی ذلک أمران أحدهما أن بالمسح بالحائط و التراب زال العین و لم یبق من البول شیء فما یلاقیه برطوبة فإنما یلاقی الید المتنجسة لا النجاسة العینیة و التطهیر لا یجب إلا من ملاقاة عین النجاسة.

و الثانی أنه لم یتیقن إصابة البول جمیع أجزاء الید و لا وصول جمیع أجزاء الید إلی الوجه أو الجسد أو الثوب و لا شمول العرق کل الید فلا- یخرج شیء من الثلاثة عما کان علیه من الطهارة باحتمال ملاقاة البول فإن الیقین لا ینقض بالشک أبدا و إنما ینقض بیقین مثله کما یأتی فی باب التطهیر من المنی النص علیه

[۲۴]

اشارة

۳۹۶۷- ۲۴ الکافی، ۳/ ۵۶/ ۷/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن الفضیل بن غزوان عن الحکم بن حکیم قال قلت لأبی عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۶

ع إنی أغدو إلی السوق فأحتاج إلی البول و لیس عندی ماء ثم أتمسح و أتنشف بیدی ثم أمسحها بالحائط و بالأرض ثم أحک جسدی بعد ذلک قال لا بأس

بیان

و ذلک لأن الیابس لا یتعدی

[۲۵]

۳۹۶۸- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۴۲۱/ ۶/ ۱ الحسین عن صفوان عن العیص بن القاسم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل بال فی موضع لیس

فيه ماء فمسح ذكره بحجر و قد عرق ذكره و فخذاه قال يغسل ذكره و فخذيه و سألته عمن مسح ذكره بيده ثم عرقت يده فأصاب ثوبه يغسل ثوبه قال لا

[۲۶]

اشارة

۳۹۶۹- ۲۶ التهذيب، ۱/ ۴۲۱/ ۷/ ۱ عنه عن صفوان عن البجلی قال سألت أبا إبراهيم ع عن رجل يبول بالليل فيحسب أن البول أصابه فلا يستيقن فهل يجزيه أن يصب على ذكره إذا بال و لا يتنشف قال يغسل ما استبان أنه أصابه و ينضح ما يشك فيه من جسده أو ثيابه و يتنشف قبل أن يتوضأ

بيان

و لا يتنشف يعنی لا يجفف ذكره و الموضع الذی يحسبه أنه أصابه البول و هو كناية عن عدم مبالاته بتلك الإصابة و لا بتعديها إلى موضع آخر و يتنشف قبل أن يتوضأ يعنی لا بد من تجفيف الذكر و الموضع قبل أن يغسل أو ينضح إن

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۷

كان يؤخر الغسل أو النضح كما كان دأبهم غالبا لئلا يتعدى إلى الثوب و غيره

[۲۷]

اشارة

۳۹۷۰- ۲۷ الكافی، ۳/ ۱۹/ ۱/ ۱ التهذيب، ۱/ ۳۵۶/ ۲۶/ ۱ الأربعة عن محمد قال قلت لأبی جعفر ع رجل بال و لم يكن معه ماء- فقال يعصر أصل ذكره إلى طرفه ثلاث عصرات و ينتر طرفه فإن خرج بعد ذلك شیء فليس من البول و لكنه من الحبائل

بيان

النتر الجذب و الاستنتار من البول استخراج بقيته من الذكر بالاجتذاب و الاهتمام به و الحبائل عروق فی الظهر و حبال الذكر عروقه

[۲۸]

۳۹۷۱- ۲۸ التهذيب، ۱/ ۲۷/ ۹/ ۱ المشايخ عن سعد عن أحمد عن الحسين و محمد بن خالد البرقی عن ابن أبی عمير عن حفص بن البختری عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل يبول قال ينتره ثلاثا ثم إن سال حتى يبلغ الساق فلا يبالی

[۲۹]

اشارة

۳۹۷۲- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۲۰/ ۵۰/ ۱ محمد بن أحمد عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن جمیل بن صالح عن عبد الملک بن عمرو عن الفقیه، ۱/ ۶۵/ ۱۴۸ أبی عبد اللّه ع فی الرجل یبول ثم یستنجی ثم یجد بعد ذلک بللا قال إذا بال فخرط ما بین المقعدة و الأنثیین ثلاث مرات و غمز ما بینهما ثم استنجی فإن سال حتی یبلغ السوق فلا یبالی

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۸

بیان

الخرط أن تقبض علی الشیء علی طرفه ثم تمر یدک علیه إلی الطرف الآخر و السوق جمع الساق

[۳۰]

اشارة

۳۹۷۳- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۲۸/ ۱۱/ ۱ الصفار عن محمد بن عیسی قال کتب إلیه رجل هل یجب الوضوء مما خرج من الذکر بعد الاستبراء- فکتب نعم

بیان

حمله فی التهذیبین علی الاستحباب و فی الإستبصار جوز حمله علی التقیة أیضا لموافقته لمذهب أکثر العامة

[۳۱]

اشارة

۳۹۷۴- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۴۹/ ۸۰/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن الحسین عن محمد بن خالد عن ابن بکیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع الرجل یبول فلا یکون عنده الماء فیمسح ذکره بالحائط قال کل شیء یابس زکی

بیان

یعنی لا بأس به فإنه إذا فعل ذلک و جفف المحل المتنجس فلا ینجس بعد ذلک ثوبه و لا بدنه لأن الیابس لا یتعدی فإذا وجد الماء غسله

[۳۲]

۳۹۷۵- ۳۲ الکافی، ۳/ ۲۰/ ۴/ ۱ علی عن أبیه عن حنان بن سدیر

الوافی، ج۶، ص: ۱۴۹

التهذیب، ۱/ ۳۴۸/ ۱۴/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۳۵۳/ ۱۳/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن حنان قال سمعت رجلا سأل أبا عبد اللّه ع فقال إنی ربما بلت فلا أقدر علی الماء و یشتد ذلک علی فقال إذا بلت و تمسحت فامسح ذکرک بریقک فإن وجدت شیئا فقل هذا من ذاک

[۳۳]

اشارة

۳۹۷۶- ۳۳ الفقیه، ۱/ ۶۹/ ۱۶۰ سأل حنان بن سدیر أبا عبد اللّه ع الحدیث

بیان

لعله شکا عن البلل الذی ربما یجده الإنسان فی ثوبه أو بدنه بعد البول بزمان و هو قد یکون من العرق و قد یکون خارجا من مخرج البول و علی التقدیرین فإن قیل بتعدی النجاسة من المتنجس ینجس به البدن و الثوب إذا لم یکن قد استنجی من البول بعد بالماء لملاقاته ذلک المحل المتنجس فعلمه ع حیلة شرعیة لیتخلص بها عن مضیق هذا الحرج المنفی فی الدین بأن یمسح غیر المخرج من ذکره أعنی مواضعه الطاهرة بریقه بعد ما تمسح المخرج أی نشفه بحجر أو تراب أو خرقة فإن وجد بللا بعد ذلک قرر فی نفسه أنه من ذلک الریق لیس من العرق و لا خارجا من المخرج فإنه یجوز أن یکون من الریق کما یجوز أن یکون من أحد الأمرین فإذا لم یتیقن النجاسة لم تجب علیه إزالته.

و یحتمل الحدیث معنی آخر و هو أن تکون شکایته عن انتقاض وضوئه بالبلل الذی یجده بعد التمسح لاحتمال کونه بولا کما یستفاد من أخبار الاستبراء و ذکر

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۰

العجز عن الماء علی هذا التقدیر یکون لتعذر إزالة البلل عن ثوبه و سائر بدنه حینئذ فإنه قد تعدی من المخرج إلیهما و هذا کما ذکر العجز فی حدیث محمد السابق فی الاستبراء.

و علی هذا لا یحتاج إلی تکلف تخصیص التمسح بالریق بالمواضع الطاهرة و لا إلی تکلف تعدی النجاسة من المتنجس بل یصیر الحدیث دلیلا علی عدم التعدی منه فإن التمسح بالریق مما یزیدها تعدیا و هذا المعنی أوفق بالأخبار الأخر و هذان الأمران أعنی عدم الحکم بالنجاسة إلا بعد التیقن و عدم تعدی النجاسة من المتنجس بابان من رحمة اللّه الواسعة فتحهما لعباده رأفة بهم و نعمة لهم و لکن أکثرهم لا یشکرون فینتقم اللّه منهم بابتلائهم بالوسواس و اتباعهم للخناس یوسوس فی صدور الناس من الجنة و الناس

قال أبو جعفر الباقر ع إن الخوارج ضیقوا علی أنفسهم بجهالتهم و إن الدین أوسع من ذلک.

و سیأتی هذا الحدیث مسندا فی کتاب الصلاة إن شاء اللّه

[۳۴]

اشارة

۳۹۷۷- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۵۱/ ۸۹/ ۱ ابن محبوب عن النهدی عن الحکم بن مسکین عن سماعة قال قلت لأبی الحسن موسی ع إنی أبول ثم أتمسح بالأحجار فیجیء منی البلل ما یفسد سراویلی قال لیس به بأس

بیان

لا یخفی علی من فک رقبته عن ربقة التقلید أن هذه الأخبار و ما یجری مجراها صریحة فی عدم تعدی النجاسة من المتنجس إلی شیء قبل تطهیر و إن کان رطبا إذا أزیل عنه عین النجاسة بالتمسح و نحوه و إنما المنجس للشیء عین النجاسة لا غیر علی أنا لا نحتاج إلی دلیل فی ذلک فإن عدم الدلیل علی وجوب الغسل دلیل

الوافي، ج۶، ص: ۱۵۱

علی عدم الوجوب إذ لا تکلیف إلا بعد البیان

[۳۵]

۳۹۷۸- ۳۵ الفقیه، ۱/ ۷۱/ ۱۶۵ سئل الرضا ع عن الرجل یطأ فی الحمام و فی رجله الشقاق فیطأ البول و النورة فیدخل الشقاق أثر أسود مما وطأ من القذر و قد غسله کیف یصنع به و برجله التی وطأ بها- أ یجزیه الغسل أم یخلل أظفاره بأظفاره و یستنجی فیجد الریح من أظفاره و لا یری شیئا فقال لا شیء علیه من الریح و الشقاق بعد غسله

الوافي، ج۶، ص: ۱۵۳

باب ۱۴ ما إذا شک فی إصابة البول أو نسی غسله أو تعمد الترک

[۱]

۳۹۷۹- ۱ التهذیب، ۱/ ۲۵۳/ ۲۲/ ۱ محمد بن أحمد عن ابن عیسی عن أبیه عن حفص بن غیاث عن جعفر عن أبیه عن الفقیه، ۱/ ۷۲/ ۱۶۶/ علی ع قال ما أبالی أ بول أصابنی أو ماء إذا لم أعلم

[۲]

اشارة

۳۹۸۰- ۲ التهذیب، ۱/ ۴۲۶/ ۲۸/ ۱ الصفار عن ابن عیسی و أخیه بنان عن علی بن مهزیار قال کتب إلیه سلیمان بن رشید یخبره أنه بال فی ظلمة اللیل و أنه أصاب کفه برد نقطة من البول لم یشک أنه أصابه و لم یره و أنه مسحه بخرقة ثم نسی أن یغسله و تمسح

بدهن فمسح به کفیه و وجهه و رأسه ثم توضأ وضوء الصلاة فصلی فأجابه بجواب قرأته بخطه- أما ما توهمت مما أصاب یدک فلیس بشیء إلا ما تحقق فإن حققت ذلک کنت حقیقا أن تعید الصلوات التی کنت صلیتهن بذلک الوضوء بعینه ما کان منهن فی وقتها و ما فات وقتها فلا إعادة علیک لها من قبل أن الرجل إذا کان ثوبه نجسا لم یعد الصلاة إلا ما کان فی وقت و إذا کان جنبا أو صلی علی غیر وضوء فعلیه إعادة الصلوات المکتوبات اللواتی فاتته لأن الثوب خلاف الجسد فاعمل علی ذلک إن شاء اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۴

بیان

معنی هذا الحدیث غیر واضح و ربما یوجه بتکلفات لا فائدة فی إیرادها و یشبه أن یکون قد وقع فیه غلط من النساخ و ربما یقال فی توجیهه إن الغرض من قوله ع إن الرجل إذا کان ثوبه نجسا سهولة أمر الخبث بالنسبة إلی الحدث سواء کان فی الثوب أو البدن فذکر الثوب تمثیل و قوله ع فی آخر الحدیث لأن الثوب خلاف الجسد یرید به أن نجاسة الخبث لیست من قبیل نجاسة الحدث فإن الحدث أشد منافاة للصلاة.

و إنما یصح هذا التوجیه إذا فرض أنه لم یستنج من البول و إلا فلا وجه لإعادة الصلاة مع بقاء الوقت و ربما یستفاد من هذا الحدیث الاکتفاء بورود ماء واحد لإزالة الخبث و رفع الحدث لحکمه بعدم وجوب قضاء ما فات وقته من الصلوات التی صلاها بذلک الوضوء و بناء التوجیه المذکور علی هذا إذ لو لم نقل بذلک لم یصح وضوؤه و کان الواجب علیه إعادة الصلاة خارج الوقت أیضا

[۳]

۳۹۸۱- ۳ الکافی، ۳/ ۱۷/ ۱۰/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن البزنطی عن عبد الکریم بن عمرو عن الحسن بن زیاد قال سئل أبو عبد اللّه ع عن الرجل یبول فیصیب فخذه نکتة من بوله فیصلی ثم یذکر بعد أنه لم یغسله قال یغسله و یعید صلاته

[۴]

۳۹۸۲- ۴ الکافی، ۳/ ۴۰۶/ ۱۰/ ۱ محمد عن التهذیب، ۲/ ۳۵۹/ ۱۸/ ۱ أحمد عن محمد بن سنان عن ابن مسکان قال بعثت بمسألة إلی أبی عبد اللّه ع مع إبراهیم بن

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۵

میمون قلت سله عن الرجل الحدیث

[۵]

۳۹۸۳- ۵ الکافی، ۳/ ۱۸/ ۱۴/ ۱ الثلاثة التهذیب، ۱/ ۵۱/ ۸۸/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین التهذیب، ۱/ ۴۷/ ۷۴/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن أبیه و الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة قال توضأت یوما و لم أغسل ذکری ثم صلیت فسألت أبا عبد اللّه ع عن ذلک فقال اغسل ذکرک و أعد صلاتک

[۶]

۳۹۸۴- ۶ الکافی، ۳/ ۱۸/ ۱۵/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن ابن یقطین عن أخیه عن أبیه عن أبی الحسن ع فی الرجل یبول فینسی غسل ذکره ثم یتوضأ وضوء الصلاة قال یغسل ذکره و لا یعید الوضوء

[۷]

۳۹۸۵- ۷ التهذیب، ۱/ ۴۸/ ۷۷/ ۱ المشایخ عن سعد عن النخعی عن محمد بن أبی حمزة عن علی بن یقطین عن أبی الحسن موسی ع قال سألته عن الرجل یبول فلا یغسل ذکره حتی یتوضأ وضوء الصلاة فقال یغسل ذکره و لا یعید وضوءه

[۸]

۳۹۸۶- ۸ الکافی، ۳/ ۱۸/ ۱۵/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یبول و ینسی أن یغسل ذکره حتی یتوضأ و یصلی قال یغسل ذکره و یعید

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۶

الصلاة و لا یعید الوضوء

[۹]

۳۹۸۷- ۹ التهذیب، ۱/ ۴۸/ ۷۸/ ۱ سعد عن أحمد عن العباس بن معروف عن علی بن مهزیار عن ابن أسباط عن محمد بن یحیی الخزاز عن عمرو بن أبی نصر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یبول فینسی أن یغسل ذکره و یتوضأ قال یغسل ذکره و لا یعید وضوءه

[۱۰]

۳۹۸۸- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۴۶/ ۷۲/ ۱ الصفار عن النخعی عن صفوان بن یحیی عن عمرو بن أبی نصر قال قلت لأبی عبد اللّه ع أبول و أتوضأ و أنسی استنجائی ثم أذکر بعد ما صلیت قال اغسل ذکرک و أعد صلاتک و لا تعد وضوءک

[۱۱]

اشارة

۳۹۸۹- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۴۸/ ۷۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة قال ذکر أبو مریم الأنصاری أن الحکم بن عتیبة بال یوما و لم یغسل ذکره متعمدا فذکرت ذلک لأبی عبد اللّه ع فقال بئس ما صنع علیه أن یغسل ذکره و یعید صلاته و لا یعید وضوءه

بیان

ابن عتیبة بالمثناة من فوق بعد المهملة ثم المثناة من تحت ثم الموحدة فقیه أهل الکوفة بتری مذموم معاند

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۷

[۱۲]

اشارة

۳۹۹۰- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۴۷/ ۷۵/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن أبیه عن الحسین عن فضالة عن حسین عن سماعة عن أبی بصیر قال قال أبو عبد اللّه ع إن أهرقت الماء و نسیت أن تغسل ذکرک حتی صلیت فعلیک إعادة الوضوء و غسل ذکرک

بیان

إهراق الماء کنایة عن البول.
حمله فی التهذیبین علی ما إذا لم یکن قد توضأ و لفظة الإعادة تأبی هذا التأویل و کذا الخبران الآتیان فإنهما صریحان فی الإتیان بالوضوء فالأولی أن یحمل علی الاستحباب کما فعله فی أحد الآتیین

[۱۳]

اشارة

۳۹۹۱- ۱۳ الکافی، ۳/ ۱۹/ ۱۷/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن زرعة عن سماعة قال قال أبو عبد اللّه ع إذا دخلت الغائط فقضیت الحاجة فلم تهرق الماء ثم توضأت و نسیت أن تستنجی فذکرت بعد ما صلیت فعلیک الإعادة و إن کنت أهرقت الماء فنسیت أن تغسل ذکرک- حتی صلیت فعلیک إعادة الوضوء و الصلاة و غسل ذکرک لأن البول مثل البراز

بیان

البراز بالفتح کنایة عن الغائط و أما بالکسر فمصدر بمعنی الحرب و المبارزة

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۸

[۱۴]

۳۹۹۲- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۴۹/ ۸۱/ ۱ الحسین عن صفوان عن منصور بن حازم عن سلیمان بن خالد عن أبی جعفر ع فی الرجل یتوضأ فینسی غسل ذکره قال یغسل ذکره ثم یعید الوضوء

[۱۵]

۳۹۹۳- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۴۸/ ۷۹/ ۱ سعد عن موسی بن الحسن و الحسن بن علی عن أحمد بن هلال عن ابن أبی عمیر عن هشام بن سالم عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یتوضأ و ینسی أن یغسل ذکره و قد بال فقال یغسل ذکره و لا یعید الصلاة

[۱۶]

۳۹۹۴- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۵۱/ ۸۷/ ۱ سعد عن الحسن بن علی بن عبد اللّه بن المغیرة عن العباس بن عامر القصبانی عن مثنی الحناط عن عمرو بن أبی نصر قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنی صلیت- فذکرت أنی لم أغسل ذکری بعد ما صلیت أ فأعید قال لا

[۱۷]

۳۹۹۵- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۴۹/ ۸۲/ ۱ سعد عن الزیات التهذیب، ۲/ ۲۰۱/ ۹۰/ ۱ محمد بن أحمد عن الزیات عن جعفر بن بشیر عن حماد بن عثمان عن عمار بن موسی قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول لو أن رجلا نسی أن یستنجی من الغائط- حتی یصلی لم یعد الصلاة

[۱۸]

اشارة

۳۹۹۶- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۵۰/ ۸۴/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن موسی بن القاسم عن علی بن جعفر

الوافی، ج۶، ص: ۱۵۹

التهذیب، ۲/ ۲۰۱/ ۹۱/ ۱ محمد بن أحمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن رجل ذکر و هو فی صلاته أنه لم یستنج من الخلاء قال ینصرف و یستنجی من الخلاء و یعید الصلاة و إن ذکر و قد فرغ من صلاته أجزأه ذلک و لا إعادة علیه

بیان

قوله و إن ذکر إلی آخره لیس فی الإسناد الثانی و فی التهذیبین حمل هذین الخبرین علی ما إذا لم یستنج بالماء و إن کان قد استنجی بالأحجار و حمل ما قبلهما علی نفی إعادة الوضوء دون الصلاة و حمل ما قبل ذلک علی ما إذا لم یجد الماء و لا یخفی بعد هذه التأویلات و الأولی أن تحمل الأربعة علی ما إذا خرج وقت الصلاة کما یستفاد من مکاتبة سلیمان بن رشید السابقة أو علی الرخصة و سبیل الاحتیاط واضح بحمد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۱

باب ۱۵ التطهیر من المنی

[۱]

۳۹۹۷- ۱ الکافی، ۳/ ۵۳/ ۱/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد بن عثمان عن ابن أبی یعفور عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المنی یصیب الثوب قال إن عرفت مکانه فاغسله و إن خفی علیک مکانه فاغسله کله

[۲]

۳۹۹۸- ۲ التهذیب، ۱/ ۲۶۷/ ۷۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن التهذیب، ۲/ ۲۲۳/ ۸۶/ ۱ الحسین عن فضالة عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع فی المنی الحدیث

[۳]

۳۹۹۹- ۳ الکافی، ۳/ ۵۴/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن عثمان التهذیب، ۲/ ۲۲۳/ ۸۷/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن المنی یصیب الثوب قال اغسل الثوب کله إذا خفی علیک مکانه قلیلا کان أو کثیرا

[۴]

۴۰۰۰- ۴ الکافی، ۳/ ۵۳/ ۲/ ۱ الثلاثة عن ابن عمار عن میسر قال قلت

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۲

لأبی عبد اللّه ع آمر الجاریة فتغسل ثوبی من المنی فلا تبالغ فی غسله فأصلی فیه فإذا هو یابس قال أعد صلاتک أما إنک لو کنت غسلت أنت لم یکن علیک شیء

[۵]

۴۰۰۱- ۵ الکافی، ۳/ ۵۴/ ۴/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا احتلم الرجل فأصاب ثوبه منی [شیء] فلیغسل الذی أصابه- و إن ظن أنه أصابه منی و لم یستیقن و لم یر مکانه فلینضحه بالماء و إن استیقن أنه قد أصابه و لم یر مکانه فلیغسل ثوبه کله فإنه أحسن

[۶]

۴۰۰۲- ۶ التهذیب، ۲/ ۲۵۲/ ۱۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن سنان عن ابن مسکان عن عنبسة بن مصعب قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المنی یصیب الثوب فلا یدری أین مکانه- قال یغسله کله فإن علم مکانه فلیغسله

[۷]

۴۰۰۳- ۷ التهذیب، ۱/ ۲۵۲/ ۱۷/ ۱ بهذا الإسناد عن التهذیب، ۲/ ۲۲۳/ ۸۸/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال ذکر المنی فشدده و جعله أشد من البول ثم قال إن رأیت المنی قبل أو بعد ما تدخل فی الصلاة فعلیک إعادة الصلاة و إن أنت نظرت فی ثوبک فلم تصبه ثم صلیت فیه ثم رأیته بعد فلا إعادة علیک و کذلک البول

[۸]

اشارة

۴۰۰۴- ۸ الفقیه، ۱/ ۲۴۹/ ۷۵۷ محمد عن أبی جعفر ع الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۳

بیان

یعنی إذا صلیت بعد ما رأیته سواء وقعت الرؤیة قبل الدخول فی الصلاة أو بعده فی الأثناء فعلیك الإعادة

[۹]

اشارة

۴۰۰۵- ۹ الکافی، ۳/ ۴۰۵/ ۶/ ۱ التهذیب، ۲/ ۳۶۰/ ۲۱/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع فی رجل صلی فی ثوب فیه جنابة رکعتین ثم علم به قال علیه أن یبتدئ الصلاة قال و سألته عن رجل صلی و فی ثوبه جنابة أو دم حتی فرغ من صلاته ثم علم قال قد مضت صلاته و لا شیء علیه

بیان

الجنابة المنی قوله فی الحدیث الأول ثم علم به یعنی فی الأثناء بعد الرکعتین و قبل الإتمام

[۱۰]

۴۰۰۶- ۱۰ الکافی، ۳/ ۴۰۶/ ۷/ ۱ محمد عن الکوفی التهذیب، ۲/ ۲۰۲/ ۹۲/ ۱ الصفار عن الکوفی عن ابن جبلة عن سیف عن منصور [میمون] الصیقل عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له رجل أصابته جنابة باللیل فاغتسل و صلی فلما أصبح نظر فإذا فی ثوبه جنابة فقال الحمد لله الذی لم یدع شیئا إلا و قد جعل له حدا إن کان حین قام نظر فلم یر شیئا فلا إعادة علیه و إن کان حین قام لم ینظر فعلیه الإعادة

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۴

[۱۱]

۴۰۰۷- ۱۱ الفقیه، ۱/ ۷۲/ ۱۶۷ الحدیث مرسلا مقطوعا

[۱۲]

۴۰۰۸- ۱۲ الکافی، ۳/ ۴۰۶/ ۹/ ۱ التهذیب، ۲/ ۳۵۹/ ۲۰/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن عبد اللّه بن سنان قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل أصاب ثوبه جنابة أو دم قال إن کان علم أنه أصاب ثوبه جنابة قبل أن یصلی ثم صلی فیه و لم یغسله فعلیه أن یعید ما صلی فیه- الکافی، و إن کان لم یعلم فلیس علیه إعادة- ش و إن کان یری أنه أصابه شیء فنظر فلم یر شیئا أجزأه أن ینضحه بالماء

[۱۳]

اشارة

۴۰۰۹- ۱۳ التهذیب، ۲/ ۳۶۰/ ۲۳/ ۱ سعد عن محمد بن الحسین عن ابن أبی عمیر عن وهب بن عبد ربه عن أبی عبد اللّه ع فی الجنابة تصیب الثوب و لا یعلم بها صاحبه فیصلی فیه ثم یعلم قال یعید إذا لم یکن علم

بیان

قال فی التهذیب یعنی إذا لم یکن علم حال الصلاة و قد سبقه العلم به و فیه بعد و الظاهر أنه سقط لفظة لا فی لا یعید من قلم النساخ

[۱۴]

اشارة

۴۰۱۰- ۱۴ التهذیب، ۲/ ۲۰۲/ ۹۲/ ۱ الصفار عن الزیات عن

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۵

وهیب بن حفص عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن رجل صلی و فی ثوبه بول أو جنابة فقال علم به أو لم یعلم فعلیه الإعادة إعادة الصلاة إذا علم

بیان

قال فی التهذیبین قوله علم به أو لم یعلم المراد به حال قیامه إلی الصلاة بعد أن یکون سبقه العلم فإذا لم یسبقه العلم لم تجب الإعادة. و فیه بعد و الأولی أن یحمل هذا الکلام علی الاستفهام

[۱۵]

اشارة

۴۰۱۱- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۸/ ۱ ابن محبوب عن أحمد التهذیب، ۲/ ۳۶۰/ ۲۴/ ۱ سعد عن أحمد عن السراد عن العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یصیب ثوبه الشیء فینجسه فینسی أن یغسله فیصلی فیه ثم یذکر أنه لم یکن غسله أ یعید الصلاة فقال لا یعید قد مضت صلاته و کتبت له

بیان

نسبه فی التهذیب إلی الشذوذ و حمل الإعادة علی الاستحباب ممکن و إنما أوردنا هذا الخبر فی هذا الباب لنوفق بینه و بین ما أثبتناه مع أنا لم نجد له محلا آخر أوفق به منه

[۱۶]

اشارة

۴۰۱۲- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۴۲۱/ ۸/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة قال قلت أصاب ثوبی دم رعاف أو غیره أو شیء من منی

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۶

فعلمت أثره إلی أن أصیب له الماء فأصبت و حضرت الصلاة و نسیت أن بثوبی شیئا و صلیت ثم إنی ذکرت بعد ذلک قال تعید الصلاة و تغسله قلت فإن لم أکن رأیت موضعه و علمت أنه قد أصابه فطلبته [و طلبته] فلم أقدر علیه فلما صلیت وجدته قال تغسله و تعید- قلت فإن ظننت أنه قد أصابه و لم أتیقن ذلک فنظرت فلم أر شیئا ثم صلیت فیه فرأیت فیه قال تغسله و لا تعید الصلاة قلت لم ذلک- قال لأنک کنت علی یقین من طهارتک ثم شککت فلیس ینبغی لک أن تنقض الیقین بالشک أبدا قلت فإنی قد علمت أنه قد أصابه و لم أدر أین هو فأغسله قال تغسل من ثوبک الناحیة التی تری أنه قد أصابها- حتی تکون علی یقین من طهارته قلت فهل علی إن شککت فی أنه أصاب شیء أن أنظر فیه قال لا و لکنک إنما ترید أن تذهب الشک الذی وقع فی نفسک قلت إن رأیته فی ثوبی و أنا فی الصلاة قال تنقض الصلاة و تعید إذا شککت فی موضع منه ثم رأیته و إن لم تشک ثم رأیته رطبا قطعت الصلاة و غسلته ثم بنیت علی الصلاة لأنک لا تدری لعله شیء أوقع علیک فلیس ینبغی أن تنقض الیقین بالشک

بیان

هذه الروایة متصلة بأبی جعفر ع فی کتاب علل الشرائع للصدوق طاب ثراه و فیها فوائد مهمة و سیأتی أخبار أخر فی هذا المعنی فی الباب الآتی

[۱۷]

۴۰۱۳- ۱۷ الکافی، ۳/ ۵۲/ ۲/ ۱ الثلاثة عن جمیل بن دراج عن الشحام قال قلت لأبی عبد اللّه ع یصیبنی السماء و علی ثوب فتبله و أنا جنب فیصیب بعض ما أصاب جسدی من المنی أ فأصلی فیه قال نعم

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۷

[۱۸]

اشارة

۴۰۱۴- ۱۸ الکافی، ۳/ ۵۳/ ۵/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر عن الفقیه، ۱/ ۶۷/ ۱۵۳ الشحام قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الثوب یکون فیه الجنابة فیصیبنی السماء حتی یبتل علی قال لا بأس

بیان

السماء المطر و الوجه فی الخبرین أنه لم یتیقن بلة ذلک الموضع بعینه بحیث یسری معها المنی إلیه سرایة تنجسه و مجرد الاحتمال غیر کاف و إن کان قویا

[۱۹]

اشارة

۴۰۱۵- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۶۶/ ۱۵۱ سأل ابن بکیر أبا عبد اللّه ع عن الرجل یلبس الثوب و فیه الجنابة فیعرق فیه فقال إن الثوب لا یجنب الرجل

بیان

یعنی لا یسری خبث المنی إلی البدن إلا مع تیقن إصابته إلیه رطبا إصابة تؤثر فیه و بمجرد کون العرق علی البدن و المنی فی موضع من الثوب لا یتیقن ذلک

[۲۰]

۴۰۱۶- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۲۷۱/ ۸۶/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن السراد عن أبان عن الفقیه، ۱/ ۶۸/ ۱۵۵ محمد الحلبی قال قلت لأبی

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۸

عبد اللّه ع رجل أجنب فی ثوبه و لیس معه ثوب غیره قال یصلی فیه و إذا وجد الماء غسله

[۲۱]

اشارة

۴۰۱۷- ۲۱ الفقیه، ۱/ ۶۸/ ۱۵۶ و فی خبر آخر و أعاد الصلاة

بيان

أجنب فی ثوبه کأنه کنایة عن إصابته المنی هذا هو الأظهر من اللفظ و یحتمل بعیدا أن یکون کنایة عن المجامعة فیه فیکون سؤالا عن حکم العرق فیه و قد استدل فی التهذیب بهذا الخبر علی نجاسة عرق الجنب من الحرام و إنه لمن الغرائب

الوافی، ج۶، ص: ۱۶۹

باب ۱۶ عرق الجنب و الحائض و أصابتهما برطوبة

[۱]

۴۰۱۸- ۱ الکافی، ۳/ ۵۲/ ۱/ ۱ الثلاثة عن ابن أذینة عن الشحام قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الجنب یعرق فی ثوبه أو یغتسل فیعانق امرأته و یضاجعها و هی حائض أو جنب فیصیب جسده من عرقها قال هذا کله لیس بشیء

[۲]

اشارة

۴۰۱۹- ۲ الکافی، ۳/ ۵۲/ ۳/ ۱ العدة عن أحمد عن الحسین عن القاسم عن علی قال سئل أبو عبد اللّه ع و أنا حاضر عن رجل أجنب فی ثوبه فیعرق فیه فقال ما أری به بأسا فقیل له إنه یعرق حتی لو شاء أن یعصره عصره قال فقطب أبو عبد اللّه ع فی وجه الرجل و قال إن أبیتم فشیء من ماء ینضحه به

بيان

التقطیب العبوس و أجنب فی ثوبه یحتمل معنیین أحدهما أن لا یکون قد أصابه المنی بل إنما جامع فیه فیکون سؤالا عن عرق الجنب و سرایة خبث الحدث من البدن إلی الثوب.

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۰

و الآخر أن یکون قد أصابه المنی فیکون سؤالا عن سرایة الخبث منه إلی البدن و المعنی الأول أظهر بقرینة ذکر العرق و لهذا أوردنا الحدیث فی هذا الباب دون الباب السابق و علی المعنی الثانی یکون الوجه ما تقدم هناک.

قال فی الفقیه و من عرق فی ثوبه و هو جنب فلیتنشف فیه إذا اغتسل و إن کانت الجنابة من حلال فحلال الصلاة فیه و إن کانت من حرام فحرام الصلاة فیه و جعله المفید طاب ثراه فی المقنعة احتیاطا و استدل علیه فی التهذیب بما لا یرضیان به و قد مرت الإشارة إلیه و لعل مستندهما

ما رواه محمد بن همام بإسناده إلی إدریس بن یزداد الکفرتوثی أنه کان یقول بالوقف فدخل سر من رأی فی عهد أبی الحسن ع و

أراد أن یسأله عن الثوب الـذی یعرق فیه الجنب- أ یصـلی فیه فبینا هو قائم فی طاق باب لانتظاره إذ حرکه أبو الحسن ع بمقرعة و قال إن کان من حلال فصل فیه و إن کان من حرام فلا تصل فیه

[۳]

۴۰۲۰- ۳ الکافی، ۳/ ۵۲/ ۴/ ۱ محمـد عن أحمـد عن ابن فضـال عن ابن بکیر عن حمزة بن حمران عن أبی عبـد اللّه ع قال لا یجنب الثوب الرجل و لا یجنب الرجل الثوب

[۴]

اشارة

۴۰۲۱- ۴ الفقیه، ۱/ ۶۷/ ۱۵۲ الحدیث مرسلا

بیان

یعنی لا یسری خبث المنی من الثوب إلی الرجل و لا حدث الجنابة من الرجل إلی الثوب

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۱

[۵]

اشارة

۴۰۲۲- ۵ الکافی، ۳/ ۵۳/ ۶/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن ابن عمار قال قلت لأبی عبد اللّه ع الرجل یبول و هو جنب ثم یستنجی فیصیب ثوبه جسده و هو رطب قال لا بأس

بیان

لعل المراد بالاستنجاء تطهیر بدنه من البول و المنی جمیعا و إنما سؤاله عن إصابة ثوبه الطاهر جسده المحدث بحدث الجنابة برطوبة

[۶]

اشارة

۴۰۲۳- ۶ التهذیب، ۱/ ۴۲۱/ ۴/ ۱ الحسین عن النضر عن عاصم بن حمید عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الثوب یجنب فیه

الرجل و یعرق فیه فقال أما أنا فلا أحب أن أنام فیه- و إن کان الشتاء فلا بأس ما لم یعرق فیه

بیان

یجنب فیه الرجل إما بمعنی یجنب حال کونه لابسا له و إما بمعنی أنه یصیبه المنی فالجواب یشعر بکراهة عرق الجنب أو کراهة الخبث المظنون السرایة إلی البدن بالعرق

[۷]

اشارة

۴۰۲۴- ۷ التهذیب، ۱/ ۴۲۱/ ۵/ ۱ عنه عن حماد عن حریز عن زرارة قال سألته عن الرجل یجنب فی ثوبه أ یتجفف فیه من غسله- فقال نعم لا بأس به إلا أن تکون النطفة فیه رطبة فإن کانت جافة فلا بأس به

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۲

بیان

هذا الحدیث أیضا یحتمل معنیین بأن یکون سؤالا عن سرایة الحدث أو الخبث بالعرق و آخره لا ینافی المعنی الأول و علی المعنی الثانی یکون المراد التنشیف بغیر الجزء الذی نجس بالمنی و أما الفرق بین کونها رطبة أو جافة فلأن من عرف موضع المنی فی ثوبه ثم نزعه و طرحه عنه لیغتسل فمعلوم أن أجزاء الثوب حال النزع و بعد الطرح یماس بعضها بعضا فیقع بعض الأجزاء الطاهرة منه علی ذلک المنی فإن کان جافا لا تتعدی النجاسة و إن کان رطبا یتعدی و یتنجس به الإجزاء الطاهرة لا محالة

[۸]

۴۰۲۵- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۶۹/ ۷۸/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن حماد عن شعیب عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن القمیص یعرق فیه الرجل و هو جنب حتی یبتل القمیص- فقال لا بأس و إن أحب أن یرشه بالماء فلیفعل

[۹]

۴۰۲۶- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۶۹/ ۷۹/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن المنبه بن عبد اللّه عن الحسین بن علوان عن عمرو بن خالد عن زید بن علی عن أبیه عن جده عن علی ع قال سألت رسول اللّه ص عن الجنب و الحائض یعرقان فی الثوب حتی یلصق علیهما فقال إن الحیض و الجنابة

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۳

حیث جعلهما اللّه عز و جل لیس فی العرق فلا یغسلان ثوبهما

[۱۰]

۴۰۲۷- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۲۶۹/ ۸۰/ ۱ بهذا الإسناد عن سعد عن أحمد عن العباس بن معروف عن علی بن مهزیار عن حماد بن عیسی و فضالة عن ابن عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الحائض تعرق فی ثیابها أ تصلی فیها قبل أن تغسلها فقال نعم لا بأس

[۱۱]

۴۰۲۸- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۷۰/ ۸۲/ ۱ بهذا الإسناد عن سعد عن الفطحیة قال سئل أبو عبد اللّه ع عن الحائض تعرق فی ثوب تلبسه فقال لیس علیها شیء إلا أن یصیب شیء من مائها أو غیر ذلک من القذر فتغسل ذلک الموضع الذی أصابه بعینه

[۱۲]

۴۰۲۹- ۱۲ الکافی، ۳/ ۱۰۹/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد التهذیب، ۱/ ۲۷۰/ ۸۳/ ۱ التیملی عن محمد بن علی عن السراد عن هشام بن سالم عن سورة بن کلیب قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة الحائض أ تغسل ثیابها التی لبستها فی طمثها قال تغسل ما أصاب ثیابها من الدم و تدع ما سوی ذلک قلت له و قد عرقت فیها قال إن العرق لیس من الحیضة

[۱۳]

۴۰۳۰- ۱۳ الکافی، ۳/ ۱۰۹/ ۲/ ۲ الثلاثة عن عقبه بن محرز عن إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال الحائض تصلی فی ثوبها ما لم یصبه دم

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۴

[۱۴]

۴۰۳۱- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۲۷۱/ ۸۵/ ۱ التیملی عن النخعی عن محمد بن أبی حمزة عن علی بن یقطین عن أبی الحسن ع قال سألته عن الحائض تعرق فی ثوبها قال إن کان ثوبا تلزمه فلا أحب أن تصلی فیه حتی تغسله

[۱۵]

۴۰۳۲- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۲۷۰/ ۸۴/ ۱ التیملی عن محمد بن عبد الحمید عن أبی جمیلة عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع قال إذا لبست المرأة الطامث ثوبا فکان علیها حتی تطهر فلا تصلی فیه حتی تغسله فإن کان یکون علیها ثوبان صلت فی الأعلی منهما و إن لم یکن لها غیر ثوب فلتغسل حین تطمث ثم تلبسه فإذا طهرت صلت فیه و إن لم تغسله

[۱۶]

اشارة

۴۰۳۳- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۲۷۰/ ۸۱/ ۱ الحسین عن صفوان عن إسحاق بن عمار قال قلت لأبی عبد اللّه ع المرأة الحائض تعرق فی ثوبها فقال تغسله قلت فإن کان دون الدرع إزار فإنما یصیب العرق ما دون الإزار قال لا تغسله

بیان

حملهما فی التهذیبین علی ما إذا کان مع العرق قذر و جوز حمل الأول علی الاستحباب و الصواب حملهما جمیعا علی الاستحباب کما یشعر به الخبر السابق علیهما

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۵

باب ۱۷ المذی و أخویه

[۱]

اشارة

۴۰۳۴- ۱ الکافی، ۳/ ۵۴/ ۵/ ۱ محمد عن البرقی عن الحسین عن القاسم عن علی عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المذی یصیب الثوب قال لیس به بأس

بیان

قال فی الفقیه و هی أربعة أشیاء یعنی ما یخرج من الإحلیل المنی و المذی و الوذی و الودی- فأما المنی فهو الماء الدافق الغلیظ الذی یوجب الغسل و المذی ما یخرج قبل المنی و الوذی ما یخرج بعد المنی علی أثره و الودی ما یخرج علی أثر البول لا یجب فی شیء من ذلک الغسل و لا الوضوء و لا غسل الثوب و لا غسل ما یصیب الجسد منه إلا المنی.

أقول و سیأتی فی هذا المعنی حدیث فی أبواب الوضوء إن شاء اللّه

[۲]

اشارة

۴۰۳۵- ۲ الکافی، ۳/ ۳۹/ ۱/ ۱ الأربعة عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال إن سال من ذکرک شیء من مذی أو ودی و أنت فی الصلاة فلا تغسله و لا تقطع الصلاة و لا تنقض الوضوء و إن بلغ عقبیک- فإنما ذلک بمنزلة النخامة و کل شیء یخرج منک بعد الوضوء فإنه من

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۶

الحبائل أو من البواسیر و لیس بشیء فلا تغسله من ثوبک إلا أن تقذره

بيان

الأظهر أن المراد بالوضوء ثانيا الاستنجاء أو من البواسير أي إن خرج من الدبر

[۳]

۴۰۳۶- ۳ الكافي، ۳/ ۳۹/ ۳/ ۱ الثلاثة عن ابن أذينة عن العجلي قال سألت أحدهما ع عن المذي فقال لا ينقض الوضوء و لا يغسل منه ثوب و لا جسد إنما هو بمنزلة المخاط و البزاق

[۴]

۴۰۳۷- ۴ الكافي، ۳/ ۴۰/ ۴/ ۱ الأربعة عن محمد قال سألت أبا جعفر ع عن المذي يسيل حتى يصيب الفخذ فقال لا يقطع صلاته و لا يغسله من فخذه إنه لم يخرج من مخرج المني إنما هو بمنزلة النخامة

[۵]

۴۰۳۸- ۵ الكافي، ۳/ ۵۴/ ۶/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان عن عنبسة بن مصعب قال سمعت أبا عبد اللّه ع يقول كان علي ع لا يرى في المذي وضوء و لا غسل ما أصاب الثوب منه إلا في الماء الأكبر

[۶]

۴۰۳۹- ۶ الكافي، ۳/ ۳۹/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عيسى

الوافي، ج۶، ص: ۱۷۷

التهذيب، ۱/ ۱۷/ ۳۸/ ۱ المشايخ عن سعد عن ابن عيسى عن ابن فضال عن ابن بكير عن عمر بن حنظلة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المذي فقال ما هو عندي إلا كالنخامة

[۷]

۴۰۴۰- ۷ الفقيه، ۱/ ۶۵/ ۱۴۹ كان أمير المؤمنين ع لا يرى في المذي وضوء و لا غسل ما أصاب الثوب منه

[۸]

۴۰۴۱- ۸ الفقيه، ۱/ ۶۶/ ۱۵۰ و روي أن الوذي و المذي بمنزلة البصاق و المخاط فلا يغسل منهما الثوب و لا الإحليل

[۹]

۴۰۴۲- ۹ التهذيب، ۱/ ۱۷/ ۴۰/ ۱ المشايخ عن الصفار عن ابن عيسى عن أبيه عن ابن أبي عمير عن ابن أذينة عن الشحام قال قلت

لأبی عبد اللّه ع المذی ینقض الوضوء قال لا و لا یغسل منه الثوب و لا الجسد إنما هو بمنزلهٔ البصاق و المخاط

[۱۰]

۴۰۴۳- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۱۹/ ۴۷/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی عن التهذیب، ۱/ ۲۵۳/ ۲۱/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن غیر واحد من أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال لیس فی المذی من الشهوهٔ و لا من الإنعاظ و لا من القبلهٔ و لا من مس الفرج و لا من

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۸

المضاجعهٔ وضوء و لا یغسل منه الثوب و لا الجسد

[۱۱]

۴۰۴۴- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۱/ ۵۲/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن حماد عن حریز عن الشحام و زرارهٔ و محمد عن أبی عبد اللّه ع قال إن سال من ذکرک شیء من مذی أو ودی فلا تغسله و لا تقطع له الصلاهٔ و لا تنقض له الوضوء إنما ذلک بمنزلهٔ النخامهٔ و کل شیء خرج منک بعد الوضوء فإنه من الحبائل

[۱۲]

۴۰۴۵- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۲۶۷/ ۷۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن التهذیب، ۲/ ۲۲۳/ ۸۶/ ۱ الحسین عن فضالهٔ عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن المذی یصیب الثوب فقال ینضحه بالماء إن شاء

[۱۳]

۴۰۴۶- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۲۵۳/ ۲۰/ ۱ علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المذی یصیب الثوب- قال لا بأس به فلما رددنا علیه قال ینضحه بالماء

[۱۴]

۴۰۴۷- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۲۵۳/ ۱۸/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المذی یصیب الثوب قال إن عرفت مکانه فاغسله و إن خفی مکانه علیک فاغسل

الوافی، ج۶، ص: ۱۷۹

الثوب کله

[۱۵]

اشارهٔ

۴۰۴۸- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۲۵۳/ ۱۹/ ۱ بهذا الإسناد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المذی یصیب الثوب فیلتزق به قال یغسله و لا یتوضأ

بیان

حملهما فی التهذیبین علی الاستحباب

[۱۶]

اشارة

۴۰۴۹- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۳۶۸/ ۱۵/ ۱ أحمد عن الخراسانی قال سألت أبا الحسن الرضا ع عن المرأة ولیها قمیصها أو إزارها یصیبه من بلل الفرج و هی جنب أ تصلی فیه قال إذا اغتسلت صلت فیهما

بیان

ولیها أی ولی جسدها

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۱

باب ۱۸ التطهیر من الدم

[۱]

اشارة

۴۰۵۰- ۱ الکافی، ۳/ ۵۹/ ۳/ ۱ الأربعة عن محمد قال قلت له الدم یکون فی الثوب علی و أنا فی الصلاة قال إن رأیت و علیک ثوب غیره فاطرحه و صل و إن لم یکن علیک ثوب غیره فامض فی صلاتک و لا إعادة علیک ما لم یزد علی مقدار الدرهم و ما کان أقل من ذلک فلیس بشیء رأیته قبل أو لم تره و إذا کنت قد رأیته و هو أکثر من مقدار الدرهم فضیعت غسله و صلیت فیه صلاة کثیرة فأعد ما صلیت فیه

بیان

فی التهذیب هکذا و ما لم یزد علی مقدار الدرهم من ذلک فلیس بشیء بزیادة الواو و حذف و ما کان أقل و فی الإستبصار حذفه و لم یزد الواو

[۲]

اشارة

۴۰۵۱- ۲ الفقیه، ۱/ ۲۴۹/ ۷۵۷ محمد عن أبی جعفر ع الحدیث کما فی الکافی و زاد فی آخره و لیس ذلک بمنزلة المنی و البول ثم ذکر المنی فشدد فیه الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۲

بیان

قد مضی تمامه فی باب التطهیر من المنی

[۳]

۴۰۵۲- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۵۴/ ۲۴/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن سنان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال إن أصاب ثوب الرجل الدم فصلی فیه و هو لا یعلم فلا إعادة علیه و إن هو علم قبل أن یصلی فنسی و صلی فیه فعلیه الإعادة

[۴]

اشارة

۴۰۵۳- ۴ التهذیب، ۱/ ۲۵۴/ ۲۵/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یری بثوبه الدم فینسی أن یغسله حتی یصلی قال یعید صلاته کی یهتم بالشیء إذا کان فی ثوبه عقوبة لنسیانه قلت فکیف یصنع من لم یعلم أ یعید حین یرفعه قال لا و لکن یستأنف

بیان

یرفعه أی یزیله یستأنف یعنی مضی ما مضی و یطهر لما یستقبل و قد مضت أخبار أخر فی هذا المعنی

[۵]

۴۰۵۴- ۵ التهذیب، ۱/ ۲۵۵/ ۲۶/ ۱ المشایخ عن محمد بن یحیی و الحسین بن عبید اللّه عن أحمد بن محمد بن یحیی عن أبیه عن ابن محبوب عن الحسین بن الحسن عن جعفر بن بشیر عن إسماعیل الجعفی عن أبی جعفر ع قال فی الدم یکون فی الثوب إن کان أقل من

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۳

قدر الدرهم فلا یعید الصلاة و إن کان أکثر من قدر الدرهم و کان رآه و لم یغسله حتی صلی فلیعد صلاته و إن لم یکن رآه حتی صلی فلا یعید الصلاة

[۶]

۴۰۵۵- ۶ التهذیب، ۱/ ۲۵۶/ ۲۹/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن علی بن حدید عن جمیل بن دراج عن بعض أصحابنا عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه ع أنهما قالا لا بأس بأن یصلی الرجل فی الثوب و فیه الدم متفرقا شبه النضح و إن کان قد رآه صاحبه قبل ذلک- فلا بأس به ما لم یکن مجتمعا قدر الدرهم

[۷]

۴۰۵۶- ۷ الکافی، ۳/ ۴۰۵/ ۳/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد عن العبیدی عن النضر التهذیب، ۱/ ۲۵۷/ ۳۲/ ۱ بالإسناد المتقدم عن ابن محبوب عن العبیدی عن الحسین عن النضر عن أبی سعید عن أبی بصیر الکافی، عن أبی عبد اللّه أو أبی جعفر ع ش قال لا تعاد الصلاة من دم لم تبصره إلا دم الحیض فإن قلیله و کثیره فی الثوب إن رآه و إن لم یره سواء

[۸]

اشارة

۴۰۵۷- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۵۷/ ۳۳/ ۱ و رواه العبیدی عن محمد بن

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۴

أحمد و زاد فیه و سألته امرأة أن بثوبی دم الحیض و غسلته و لم یذهب أثره- فقال اصبغیه بمشق

بیان

المشق طین أحمر

[۹]

۴۰۵۸- ۹ الکافی، ۳/ ۵۹/ ۶/ ۱ محمد عن أحمد عن الحسین التهذیب، ۱/ ۲۷۲/ ۸۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن القاسم عن علی بن أبی حمزة عن العبد الصالح ع قال سألته أم ولد لأبیه فقالت جعلت فداک إنی أرید أن أسألک عن شیء و أنا أستحی منه قال سلی و لا تستحی قالت أصاب ثوبی دم الحیض فغسلته فلم یذهب أثره فقال اصبغیه بمشق حتی یختلط و یذهب أثره

[۱۰]

۴۰۵۹- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۲۷۲/ ۸۸/ ۱ المشایخ عن الصفار عن محمد بن السندی عن علی بن الحکم عن أبان عن عیسی بن أبی منصور قال قلت لأبی عبد اللّه ع امرأة أصاب ثوبها من دم الحیض- فغسلته فبقی أثر الدم فی ثوبها قال قل لها تصبغه بمشق حتی یختلط

[۱۱]

۴۰۶۰- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۵۵/ ۲۷/ ۱ الصفار عن أحمد عن علی بن الحکم عن زیاد بن أبی الحلال عن ابن أبی یعفور قال قلت لأبی

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۵

عبد اللّه ع ما تقول فی دم البراغیث قال لیس به بأس قال قلت له إنه یکثر و یتفاحش قال و إن کثر قال قلت فالرجل یکون فی ثوبه نقط الدم لا یعلم به ثم یعلم فینسی أن یغسله فیصلی ثم یذکر بعد ما صلی أ یعید صلاته قال یغسله و لا یعید صلاته إلا أن یکون مقدار الدرهم مجتمعا فیغسله و یعید الصلاة

[۱۲]

اشارة

۴۰۶۱- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۲۵۵/ ۲۸/ ۱ معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن مثنی بن عبد السلام عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له إنی حککت جلدی فخرج منه دم فقال إن اجتمع قدر حمصة فاغسله و إلا فلا

بیان

حمله فی التهذیبین علی الاستحباب دون الوجوب

[۱۳]

اشارة

۴۰۶۲- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۷/ ۱ سعد عن الحسن بن علی یعنی ابن عبد اللّه عن ابن فضال عن داود بن سرحان عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یصلی فأبصر فی ثوبه دما قال یتم

بیان

حمله فی التهذیب علی ما إذا کان أقل من الدرهم

[۱۴]

۴۰۶۳- ۱۴ الکافی، ۳/ ۵۹/ ۸/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن سنان

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۶

التهذیب، ۱/ ۲۵۹/ ۴۰/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن سنان عن ابن مسکان عن الحلبی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن دم البراغیث یکون فی الثوب هل یمنعه ذلک من الصلاة فیه قال لا و إن کثر و لا بأس أیضا بشبهه من الرعاف ینضحه و لا یغسله

[۱۵]

۴۰۶۴- ۱۵ الکافی، ۳/ ۶۰/ ۸/ ۱ و روی أیضا أنه لا یغسل بالریق شیء إلا الدم

[۱۶]

اشارة

۴۰۶۵- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۲/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن غیاث عن أبی عبد اللّه عن أبیه ع قال لا یغسل بالبزاق شیء غیر الدم

بیان

لعل المراد بالشیء القذر لما یأتی من جواز غسل الشیء من الثوب بالبزاق یعنی الشیء الغیر القذر و ربما یحمل جواز إزالة الدم بالبزاق أیضا بما إذا کان علی الشیء الصقیل الذی لا ینفذ فیه کالسیف و المرآة و لم نجد فیه روایة بل ینافیه الخبر الآتی

[۱۷]

اشارة

۴۰۶۶- ۱۷ التهذیب، ۳۴۹/ ۲۳/ ۱ ابن محبوب عن أحمد بن الحسن بن فضال عن علی بن یعقوب الهاشمی عن مروان بن مسلم عن عبد الأعلی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الحجامة أ فیها وضوء قال لا و لا یغسل مکانها لأن الحجام مؤتمن إذا کان ینظفه و لم
الوافی، ج۶، ص: ۱۸۷
یکن صبیا صغیرا

بیان

لا یخفی أن المتبادر من هذا الخبر أن الموضع یطهر بمجرد إزالة الدم عنه من غیر ماء

[۱۸]

۴۰۶۷- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۴۲۵/ ۲۳/ ۱ سعد عن موسی بن الحسن عن معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن غیاث بن إبراهیم عن أبی

عبد اللّه عن أبيه عن علی ع قال لا بأس أن يغسل الدم بالبصاق

كاشانی، فيض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، كتابخانه امام امير المؤمنين علی عليه السلام، اصفهان - ايران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۱۸۷

[۱۹]

۴۰۶۸- ۱۹ الكافی، ۳/ ۶۰/ ۹/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن محمد بن الريان قال كتبت إلی الرجل ع هل يجری دم البق مجری دم البراغيث و هل يجوز لأحد أن يقيس بدم البق علی البراغيث فيصلی فيه- و أن يقيس علی نحو هذا فيعمل به فوقع ع تجوز الصلاة و الطهر منه أفضل

[۲۰]

۴۰۶۹- ۲۰ الكافی، ۳/ ۵۹/ ۴/ ۱ الأربعة التهذيب، ۱/ ۲۶۰/ ۴۲/ ۱ محمد بن أحمد عن إبراهيم بن هاشم عن النوفلی عن السكونی عن جعفر عن أبيه أن عليا

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۸

ع كان لا يری بأسا بدم ما لم يذك يكون فی الثوب فيصلی فيه الرجل يعنی دم السمك

[۲۱]

۴۰۷۰- ۲۱ الكافی، ۳/ ۵۹/ ۷/ ۱ علی عن البرقی عن أبيه رفعه عن أبی عبد اللّه ع قال قال دمك أنظف من دم غيرك إذا كان فی ثوبك شبه النضح من دمك فلا بأس و إن كان دم غيرك قليلا أو كثيرا فاغسله

[۲۲]

۴۰۷۱- ۲۲ الكافی، ۳/ ۵۹/ ۵/ ۱ القمی عن التهذيب، ۱/ ۴۲۰/ ۳/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحية قال سئل أبو عبد اللّه ع عن رجل يسيل من أنفه الدم هل عليه أن يغسل باطنه يعنی جوف الأنف فقال إنما عليه أن يغسل ما ظهر منه

[۲۳]

۴۰۷۲- ۲۳ الكافی، ۳/ ۵۸/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن معاوية بن حكيم عن المعلی أبی عثمان عن أبی بصير قال دخلت علی أبی جعفر ع و هو يصلی فقال لی قائدی إن فی ثوبه دما فلما انصرف قلت له إن قائدی أخبرنی أن بثوبك دما فقال إن بی دماميل و لست أغسل ثوبی حتی تبرأ

الوافی، ج۶، ص: ۱۸۹

[۲۴]

اشارة

۴۰۷۳- ۲۴ الکافی، ۳/ ۵۸/ ۲/ ۱ أحمد عن عثمان عن سماعة قال سألته عن الرجل به القرح أو الجرح و لا یستطیع أن یربطه و لا یغسل دمه قال یصلی و لا یغسل ثوبه کل یوم إلا مرة فإنه لا یستطیع أن یغسل ثوبه کل ساعة

بیان

محمول علی الاستحباب

[۲۵]

۴۰۷۴- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۲۵۶/ ۳۱/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن سعد عن أحمد عن الحسین عن فضالة و صفوان التهذیب، ۱/ ۳۴۸/ ۱۷/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن الرجل تخرج به القروح فلا تزال تدمی کیف یصلی- فقال یصلی و إن کانت الدماء تسیل

[۲۶]

۴۰۷۵- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۲۵۸/ ۳۷/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن أبیه و محمد بن خالد البرقی عن ابن المغیرة التهذیب، ۱/ ۳۴۹/ ۲۱/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن ابن مسکان عن لیث المرادی قال قلت لأبی عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۰

ع الرجل یکون به الدمامیل و القروح فجلده و ثیابه مملوءة دما و قیحا و ثیابه بمنزلة جلده فقال یصلی فی ثیابه و لا یغسلها و لا شیء علیه

[۲۷]

۴۰۷۶- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۲۵۹/ ۳۸/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن ابن بزیع عن ظریف بن ناصح عن أبان عن البصری عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له الجرح یکون فی مکان لا یقدر علی ربطه فیسیل منه الدم و القیح فیصیب ثوبی فقال دعه فلا یضرک أن لا تغسله

[۲۸]

۴۰۷۷- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۲۵۹/ ۳۹/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن موسی بن عمران عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا کان بالرجل جرح سائل فأصاب ثوبه من دمه فلا یغسله حتی یبرأ و ینقطع الدم

[۲۹]

۴۰۷۸- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۳۴۹/ ۲۰/ ۱ ابن محبوب عن علی بن خالد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الدمل یکون بالرجل فینفجر و هو فی الصلاة قال یمسحه و یمسح یده بالحائط و بالأرض و لا یقطع الصلاة

[۳۰]

اشارة

۴۰۷۹- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۲۵۶/ ۳۰/ ۱ ابن عیسی عن أبی عبد اللّه البرقی عن إسماعیل الجعفی قال رأیت أبا جعفر ع یصلی و الدم یسیل من ساقه

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۱

بیان

حمله فی التهذیب علی جرح لازم أو بثر أو قرح

[۳۱]

۴۰۸۰- ۳۱ الکافی، ۳/ ۴۰۶/ ۸/ ۱ محمد عن التهذیب، ۲/ ۳۶۱/ ۲۵/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن الرجل یری فی ثوب أخیه دما و هو یصلی قال لا یؤذنه حتی ینصرف

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۳

باب ۱۹ التطهیر من فضلات الحیوانات

[۱]

۴۰۸۱- ۱ الکافی، ۳/ ۵۷/ ۱/ ۱ الأربعة عن زرارة أنهما قالا لا تغسل ثوبک من بول شیء یؤکل لحمه

[۲]

۴۰۸۲- ۲ الکافی، ۳/ ۵۷/ ۳/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن عبد اللّه بن سنان الکافی، ۳/ ۴۰۶/ ۱۲/ ۱ علی بن محمد عن عبد اللّه بن سنان قال قال أبو عبد اللّه ع اغسل ثوبک من أبوال ما لا یؤکل لحمه

[۳]

اشارة

۴۰۸۳- ۳ الکافی، ۳/ ۵۷/ ۲/ ۱ الأربعة عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن ألبان الإبل و الغنم و البقر و أبوالها و لحومها فقال لا توضأ منه إن أصابک منه شیء أو ثوبا لک فلا تغسله إلا أن تتنظف قال و سألته عن أبوال الدواب و البغال و الحمیر فقال اغسله فإن لم تعلم مکانه- فاغسل الثوب کله و إن شککت فانضحه

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۴

بیان

أرید بالدواب الخیل و هی أحد معانیها و قد تطلق علی ما یشملها و البغال و الحمیر

[۴]

۴۰۸۴- ۴ الکافی، ۳/ ۵۷/ ۴/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۲۶۴/ ۵۹/ ۱ أحمد عن محمد بن خالد عن القاسم بن عروة التهذیب، ۱/ ۴۲۲/ ۱۱/ ۱ الحسین عن القاسم بن عروة عن ابن بکیر عن زرارة عن أحدهما ع فی أبوال الدواب تصیب الثوب فکرهه فقلت أ لیس لحومها حلالا قال بلی و لکن لیس مما جعله اللّه للأکل

[۵]

اشارة

۴۰۸۵- ۵ الکافی، ۳/ ۵۷/ ۵/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان عن أبی مریم قال قلت لأبی عبد اللّه ع ما تقول فی أبوال الدواب و أرواثها قال أما أبوالها فاغسل ما أصابک و أما أرواثها فهی أکثر من ذلک

بیان

لعل المراد به أنها أکثر من أن یمکن الاجتناب عنها لأنه یؤدی إلی الحرج

[۶]

۴۰۸۶- ۶ الکافی، ۳/ ۵۷/ ۶/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۵

التهذیب، ۱/ ۲۶۵/ ۶۰/ ۱ أحمد عن البرقی یعنی محمد عن أبان عن الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بروث الحمیر و اغسل أبوالها

[۷]

۴۰۸۷- ۷ التهذیب، ۱/ ۲۶۵/ ۶۱/ ۱ الحسین عن فضالة عن حسین عن ابن مسکان عن الحلبی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن أبوال الخیل و البغال فقال اغسل ما أصابک منه

[۸]

۴۰۸۸- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۶۵/ ۶۳/ ۱ محمد بن أحمد عن السندی بن محمد عن یونس بن یعقوب عن عبد الأعلی بن أعین قال سألت أبا عبد اللّه ع عن أبوال الحمیر و البغال قال اغسل ثوبک قال قلت فأرواثها قال هو أکثر من ذلک

[۹]

اشارة

۴۰۸۹- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۶۶/ ۶۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین التهذیب، ۱/ ۲۴۷/ ۴۲/ ۱ المشایخ عن محمد بن الحسن عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن أبان التهذیب، ۱/ ۴۲۲/ ۱۰/ ۱ الحسین عن القاسم عن أبان عن البصری قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل یصیبه

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۶

بعض أبوال البهائم أ یغسله أم لا قال یغسل بول الحمار و الفرس و البغل- فأما الشاة و کل ما یؤکل لحمه فلا بأس ببوله

بیان

فی التهذیب حمل غسل أبوال الدواب الثلاثة علی الاستحباب و یأتی ما یؤیده و فی روایة القاسم بدل قوله فأما الشاة و ینضح بول البعیر و الشاة

[۱۰]

۴۰۹۰- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۲۶۶/ ۶۸/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال کل ما أکل لحمه فلا بأس بما یخرج منه

[۱۱]

۴۰۹۱- ۱۱ الکافی، ۳/ ۵۸/ ۱۰/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن علی بن الحکم عن الفقیه، ۱/ ۷۰/ ۱۶۴ أبی الأغر النخاس قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنی أعالج الدواب ربما خرجت باللیل و قد بالت و راثت فتضرب إحداها برجلها أو یدها فینضح علی ثیابی فأصبح فأری أثره فیه فقال لیس علیک شیء

[۱۲]

۴۰۹۲- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۴۲۵/ ۲۴/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۷

الحسن عن الحکم بن مسکین عن إسحاق بن عمار عن المعلی بن خنیس و ابن أبی یعفور قالا- کنا فی جنازة و قربنا حمار فبال فجاءت الریح ببوله حتی صکت وجوهنا و ثیابنا فدخلنا علی أبی عبد اللّه ع فأخبرناه فقال لیس علیکم شیء

[۱۳]

۴۰۹۳- ۱۳ الکافی، ۳/ ۵۶/ ۵/ ۱ التهذیب، ۱/ ۴۲۰/ ۲/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال إن أصاب الثوب شیء من بول السنور فلا تصلح الصلاة فیه حتی یغسله

[۱۴]

۴۰۹۴- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۴۲۲/ ۹/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن بول السنور و الکلب و الحمار و الفرس قال کأبوال الإنسان

[۱۵]

۴۰۹۵- ۱۵ الکافی، ۳/ ۴۰۴/ ۲/ ۱ الحسین بن محمد عن عبد اللّه بن عامر عن التهذیب، ۲/ ۳۵۹/ ۱۹/ ۱ علی بن مهزیار عن فضالة عن أبان عن البصری قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یصلی و فی ثوبه عذرة من إنسان أو سنور أو کلب أ یعید صلاته فقال إن کان لم یعلم فلا یعید

[۱۶]

۴۰۹۶- ۱۶ الکافی، ۳/ ۵۸/ ۷/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۸

التهذیب، ۱/ ۴۲۰/ ۱/ ۱ أحمد عن محمد بن سنان عن ابن مسکان عن مالک الجهنی قال سألت أبا عبد اللّه ع عما یخرج من منخر الدابة یصیبنی قال لا بأس به

[۱۷]

۴۰۹۷- ۱۷ الکافی، ۳/ ۵۸/ ۹/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن جمیل بن دراج عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال کل شیء یطیر فلا بأس ببوله و خرئه

[۱۸]

۴۰۹۸- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۲۸۳/ ۱۱۸/ ۱ محمد بن أحمد عن ابن عیسی عن أبیه عن وهب بن وهب عن جعفر عن أبیه ع قال لا بأس بخرء الدجاج و الحمام یصیب الثوب

[۱۹]

اشارة

۴۰۹۹- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۲۶۶/ ۶۹/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن محمد بن الحسن عن محمد بن یحیی و القمی عن محمد بن أحمد عن محمد بن عیسی عن فارس قال کتب إلیه رجل یسأله عن ذرق الدجاج- تجوز الصلاة فیه فکتب لا

بیان

أرید بالمضمر العسکری ع کما صرح به صاحب التهذیبین و فیهما

الوافی، ج۶، ص: ۱۹۹

حمل الدجاج علی الجلال لما مر من رفع البأس و فیه بعد و جوز فی الإستبصار حمله علی الاستحباب أو التقیة لأنه مذهب کثیر من العامة

[۲۰]

۴۱۰۰- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۲۶۵/ ۶۴/ ۱ محمد بن أحمد عن موسی بن عمر عن یحیی بن عمر عن داود الرقی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن بول الخشاشیف یصیب ثوبی فأطلبه و لا أجده قال اغسل ثوبک

[۲۱]

اشارة

۴۱۰۱- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۲۶۶/ ۶۵/ ۱ أحمد عن محمد بن یحیی عن غیاث عن جعفر عن أبیه ع قال لا بأس بدم البراغیث و البق و بول الخشاشیف

بیان

الخشاف کرمان الخفاش

[۲۲]

۴۱۰۲- ۲۲ الکافی، ۶/ ۲۵۱/ ۲/ ۱ الثلاثة عن حفص بن البختری عن أبی عبد اللّه ع قال لا تشرب من ألبان الإبل الجلالة و إن أصابک شیء من عرقها فاغسله

[۲۳]

۴۱۰۳- ۲۳ الکافی، ۶/ ۲۵۰/ ۱/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۰

التهذیب، ۱/ ۲۶۳/ ۵۵/ ۱ التهذیب، ۹/ ۴۵/ ۱۸۸/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن هشام بن سالم عن أبی عبد اللّه ع قال لا تأکل اللحوم الجلالة و إن أصابک شیء من عرقها فاغسله

[۲۴]

۴۱۰۴- ۲۴ الکافی، ۶/ ۲۵۰/ ۱/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن هشام بن سالم عن أبی حمزة عن أبی عبد اللّه ع مثله

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۱

باب ۲۰ التطهیر من مس الحیوانات

[۱]

۴۱۰۵- ۱ الکافی، ۳/ ۶۰/ ۱/ ۱ الأربعة التهذیب، ۱/ ۲۶۰/ ۴۳/ ۱ المشایخ عن محمد بن الحسن عن أحمد عن الحسین عن حماد عن حریز عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال إذا مس ثوبک الکلب فإن کان یابسا فانضحه و إن کان رطبا فاغسله

[۲]

۴۱۰۶- ۲ التهذیب، ۱/ ۲۶۰/ ۴۴/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن القاسم عن علی عن أبی عبد اللّه ع قال سألت عن الکلب یصیب الثوب قال انضحه و إن کان رطبا فاغسله

[۳]

اشارة

۴۱۰۷- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۶۰/ ۴۵/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین التهذیب، ۱/ ۲۳/ ۶۱/ ۱ المشایخ عن أبان عن الحسین عن الکافی، ۳/ ۶۰/ ۲/ ۱ حماد عن حریز عن محمد قال سألت أبا

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۲

عبد اللّه ع عن الکلب یصیب شیئا من جسد الرجل قال یغسل المکان الذی أصابه

بیان

لعل المراد إذا أصابه برطوبة

[۴]

۴۱۰۸- ۴ التهذیب، ۱/ ۲۶۲/ ۴۹/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن علی بن إسماعیل عن حماد عن حریز عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۵]

اشارة

۴۱۰۹- ۵ التهذیب، ۱/ ۲۶۱/ ۴۶/ ۱ بالإسناد الأول عن حریز عن البقباق قال قال أبو عبد اللّه ع إذا أصابت ثوبک من الکلب رطوبة فاغسله و إن مسه جافا فاصبب علیه الماء قلت لم صار بهذه المنزلة قال لأن النبی ص أمر بقتلها

بیان

تأنیث الضمیر باعتبار الکلاب.

و فیه إشارة إلی

ما روی عن أمیر المؤمنین ع أنه قال بعثنی رسول اللّه ص إلی المدینة فقال لا تدع صورة إلا محوتها و لا قبرا إلا سویته- و لا کلبا إلا قتلته.

و یأتی هذا الخبر مسندا فی باب تزویق البیوت و لعل وجه تعلیله ع هو أن النبی ص لما أمر بقتلها علم أنه بلغ فی الخبث إلی الغایة فصار بهذه المنزلة و الأمر بالقتل لخبثه و لئلا تؤذی الناس بالمماسة رطبة

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۳

و جافة و فی بعض النسخ أمر بغسلها أی بغسل الرطوبة

[۶]

۴۱۱۰- ۶ التهذیب، ۱/ ۲۲۵/ ۲۹/ ۱ بهذا الإسناد عن البقباق أن أبا عبد اللّه ع قال فی الکلب إنه رجس نجس لا تتوضأ بفضله- و اصبب ذلک الماء و اغسله بالتراب أول مرة ثم بالماء

[۷]

۴۱۱۱- ۷ الکافی، ۳/ ۶۱/ ۶/ ۱ محمد عن العمرکی عن التهذیب، ۱/ ۲۶۱/ ۴۷/ ۱ علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن رجل یصیب ثوبه خنزیر فلم یغسله فذکر ذلک و هو فی صلاته کیف یصنع قال إن کان دخل فی صلاته فلیمض و إن لم یکن دخل فی صلاته فلینضح ما أصاب من ثوبه إلا أن یکون فیه أثر فیغسله

[۸]

۴۱۱۲- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۶۱/ ۴۷/ ۱ قال و سألته عن خنزیر شرب من إناء کیف یصنع به قال یغسل سبع مرات

[۹]

۴۱۱۳- ۹ التهذیب، ۱/ ۴۲۴/ ۲۰/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن موسی بن القاسم عن علی بن محمد قال سألته عن خنزیر أصاب ثوبا و هو جاف هل یصلح الصلاة فیه قبل أن یغسل قال نعم ینضحه بالماء ثم یصلی فیه و سألته عن الفأرة و الدجاجة و الحمام و أشباهها تطأ العذرة ثم تطأ الثوب أ یغسل قال إن کان استبان من أثره شیء فاغسله و إلا فلا بأس

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۴

[۱۰]

اشارة

۴۱۱۴- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۲۳/ ۶۰/ ۱ عنه عن أحمد عن عثمان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال من مس کلبا فلیتوضأ

بیان

حمله فی التهذیبین علی غسل الید و ذلک لأن المتبادر من المس أن یکون بالید

[۱۱]

اشارة

۴۱۱۵- ۱۱ التهذیب، ۶/ ۳۸۲/ ۲۵۰/ ۱ محمد بن أحمد عن عبد اللّه بن جعفر عن النخعی عن صفوان عن سیف التمار عن زرارة عن أبی جعفر ع قال قلت له إن رجلا من موالیک یعمل الحمائل بشعر [من شعر] الخنزیر قال إذا فرغ فلیغسل یده

بیان

الحمائل جمع حمالة بالکسر و هی علاقة السیف

[۱۲]

۴۱۱۶- ۱۲ التهذیب، ۶/ ۳۸۲/ ۲۵۱/ ۱ عنه عن عمران عن النخعی عن صفوان عن برد الإسکاف قال سألت أبا عبد اللّه ع عن شعر الخنزیر یعمل به فقال خذ منه فأغله بالماء حتی یذهب ثلث الماء و یبقی ثلثاه ثم اجعله فی فخارة جدیدة لیلة باردة فإن جمد فلا تعمل

به و إن لم یجمد لیس علیه دسم فاعمل به و اغسل یدیک إذا مسسته عند کل صلاة- قلت و وضوء قال لا اغسل الید کما تمس الکلب

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۵

[۱۳]

۴۱۱۷- ۱۳ التهذیب، ۹/ ۸۴/ ۹۰/ ۱ الحسین عن محمد بن إسماعیل عن الفقیه، ۳/ ۳۴۸/ ۴۲۲۴ حنان بن سدیر عن برد الإسکاف قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنی رجل خراز لا یستقیم عملنا إلا بشعر الخنزیر نخرز به فقال خذ منه وبره فاجعلها فی فخارة ثم أوقد تحتها حتی یذهب دسمه ثم اعمل به

[۱۴]

۴۱۱۸- ۱۴ التهذیب، ۹/ ۸۵/ ۹۲/ ۱ عنه عن ابن أبی عمیر عن هشام بن سالم عن سلیمان الإسکاف قال سألت أبا عبد اللّه ع عن شعر الخنزیر یخرز به قال لا بأس به و لکن یغسل یده إذا أراد أن یصلی

[۱۵]

اشارة

۴۱۱۹- ۱۵ التهذیب، ۹/ ۸۵/ ۹۱/ ۱ الحسین عن النخعی عن الفقیه، ۳/ ۳۴۹/ ۴۲۲۵ ابن المغیرة عن برد قال قلت لأبی عبد اللّه ع جعلت فداک إنا نعمل بشعر الخنزیر فربما نسی الرجل فیصلی و فی یده شیء منه قال لا ینبغی له أن یصلی و فی یده شیء منه و قال خذوه فاغسلوه فما کان له دسم فلا تعملوا به و ما لم یکن له دسم فاعملوا به و اغسلوا أیدیکم منه

بیان

المستفاد من هذه الأخبار نجاسة شعر الخنزیر مع جواز استعماله بعد إزالة الدسومة عنه.

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۶

و قد مضی جواز استقاء الماء به و من جلد الخنزیر فی أبواب أحکام المیاه من هذا الکتاب و لا دلالة فیه علی طهارته لما عرفت هناک و یأتی أخبار أخر فی لحم الخنزیر و ودکه فی الباب الآتی

[۱۶]

اشارة

۴۱۲۰- ۱۶ الکافی، ۳/ ۴۰۷/ ۱۶/ ۱ التهذیب، ۲/ ۳۵۸/ ۱۵/ ۱ الاثنان عن محمد بن عبد اللّه الواسطی عن قاسم الصیقل قال کتبت إلی

الرضا ع أنی أعمل أغماد السیوف من جلود الحمر المیتة فتصیب ثیابی أ فأصلی فیها فکتب إلی اتخذ ثوبا لصلاتک فکتبت إلی أبی جعفر الثانی ع کنت کتبت إلی أبیک بکذا و کذا فصعب علی ذلک- فصرت أعملها من جلود الحمر الوحشیة الذکیة فکتب إلی کل أعمال البر بالصبر یرحمک اللّه فإن کان ما تعمل وحشیا ذکیا فلا بأس

بیان

یأتی خبر آخر فی هذا المعنی فی الباب الجامع لما یحل الشراء و البیع فیه من کتاب المعایش و المکاسب إن شاء اللّه و یستفاد منه جواز الانتفاع بجلود المیتة و یأتی الکلام فیه فی کتاب المطاعم و المشارب إن شاء اللّه

[۱۷]

۴۱۲۱- ۱۷ الکافی، ۳/ ۶۰/ ۳/ ۱ محمد عن العمرکی التهذیب، ۱/ ۲۶۱/ ۴۸/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن محمد عن محمد بن أحمد عن العمرکی عن علی بن جعفر

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۷

التهذیب، ۱/ ۲۶۱/ ۴۸/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن التهذیب، ۲/ ۳۶۶/ ۵۴/ ۱ أحمد عن موسی بن القاسم و أبی قتادة عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الفأرة الرطبة قد وقعت فی الماء تمشی علی الثیاب أ یصلی فیها قال اغسل ما رأیت من أثرها و ما لم تره فانضحه بالماء

التهذیب، ۱/ ۲۶۱/ ۴۸/ ۱ و فی روایة أبی قتادة عن علی بن جعفر و الکلب مثل ذلک

[۱۸]

۴۱۲۲- ۱۸ الکافی، ۳/ ۶۰/ ۴/ ۱ علی عن العبیدی التهذیب، ۱/ ۲۶۲/ ۵۰/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن العبیدی عن یونس عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه ع قال سألته هل یجوز أن یمس الثعلب و الأرنب أو شیئا من السباع حیا أو میتا قال لا یضره و لکن یغسل یده

[۱۹]

۴۱۲۳- ۱۹ الکافی، ۳/ ۱۶۱/ ۷/ ۱ العدة عن سهل عن السراد الکافی، ۳/ ۶۱/ ۵/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۸

التهذیب، ۱/ ۲۶۷/ ۹۸/ ۱ المشایخ عن محمد و الحسین بن عبید اللّه عن أحمد بن محمد بن یحیی عن أبیه عن ابن محبوب عن العباس عن السراد عن ابن رئاب عن إبراهیم بن میمون قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل یقع طرف ثوبه علی جسد المیت قال إن کان غسل فلا تغسل ما أصاب ثوبک منه و إن کان لم یغسل فاغسل ما أصاب ثوبک منه- الکافی، یعنی إذا برد المیت

[۲۰]

۴۱۲۴- ۲۰ الکافی، ۳/ ۱۶۱/ ۴/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یصیب ثوبه جسد المیت فقال یغسل ما أصاب

الثوب

[۲۱]

۴۱۲۵- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۲۷۶/ ۱۰۰/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن موسی بن القاسم و أبی قتادة عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الرجل یقع ثوبه علی حمار میت هل یصلح له الصلاة فیه قبل أن یغسله قال لیس علیه غسله و لیصل فیه و لا بأس

[۲۲]

۴۱۲۶- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۲۷۷/ ۱۰۱/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن الحسین عن صفوان عن عبد الوهاب عن محمد بن أبی حمزة عن هشام بن سالم عن إسماعیل الجعفی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن مس عظم المیت قال إذا جاز سنة فلیس به بأس

الوافی، ج۶، ص: ۲۰۹

[۲۳]

اشارة

۴۱۲۷- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۲۷۷/ ۱۰۲/ ۱ عنه عن العمرکی عن الفقیه، ۱/ ۷۵/ ۱۶۹ علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن رجل وقع ثوبه علی کلب میت قال ینضحه و یصلی فیه و لا بأس

بیان

ینبغی حمل هذا الخبر علی الإصابة جافا و حمل خبری جسد المیت علی الإصابة برطوبة و أما الحمار فلا فرق بین رطبه و یابسة لطهارة ما لا تحله الحیاة من میتة الحیوانات الطاهرة کما یأتی بیانه فی کتاب المطاعم و المشارب.

و أما مس عظم المیت فلعل السؤال إنما وقع فیه عن وجوب الغسل إذا کان من الإنسان و لو کان السؤال عن نجاسته فلعل الاجتناب عنه قبل جواز السنة لدسومته

[۲۴]

اشارة

۴۱۲۸- ۲۴ التهذیب، ۶/ ۳۸۵/ ۲۶۳/ ۱ أحمد عن الخراسانی قال قلت للرضا ع الخیاط و القصار یکون یهودیا أو نصرانیا و أنت تعلم أنه یبول و لا یتوضأ ما تقول فی عمله قال لا بأس

بیان

لا یتوضأ أی لا یستنجی و المراد بعمله معموله و هو الثوب یخیطه أو یقصره

[۲۵]

۴۱۲۹- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۳۹۹/ ۶۸/ ۱ محمد بن أحمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۰

التهذیب، ۶/ ۳۸/ ۲۶۴/ ۱ أحمد عن الخراسانی قال قلت للرضا ع الجاریة النصرانیة تخدمک و أنت تعلم أنها نصرانیة- لا تتوضأ و لا تغتسل من جنابة قال لا بأس تغسل یدیها

[۲۶]

۴۱۳۰- ۲۶ التهذیب، ۲/ ۳۶۱/ ۲۸/ ۱ الحسین عن فضالة عن جمیل بن دراج عن المعلی بن خنیس قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول لا بأس بالصلاة فی الثیاب التی یعملها المجوس و النصاری و الیهود

[۲۷]

۴۱۳۱- ۲۷ التهذیب، ۲/ ۳۶۲/ ۳۰/ ۱ عنه عن أبان عن حماد بن عثمان عن عبید اللّه الحلبی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الصلاة فی ثوب المجوسی فقال یرش بالماء

[۲۸]

۴۱۳۲- ۲۸ التهذیب، ۲/ ۲۱۹/ ۷۰/ ۱ ابن عقدة عن أحمد بن الحسن عن أبیه عن عبد اللّه بن جمیل بن عیاش أبی علی البزاز عن أبیه قال سألت جعفر بن محمد ع عن الثوب یعمله أهل الکتاب- أصلی فیه قبل أن أغسله قال لا بأس و أن تغسل أحب إلی

[۲۹]

اشارة

۴۱۳۳- ۲۹ الفقیه، ۱/ ۲۵۹/ ۷۹۸ روی أبو جمیلة عن أبی عبد اللّه ع أنه سأله عن ثوب المجوسی ألبسه و أصلی فیه قال نعم- قلت یشربون الخمر قال نعم نحن نشتری الثیاب السابریة فنلبسها و لا نغسلها

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۱

بیان

یأتی أخبار أخر فی هذا المعنی مع تفسیر السابریة فی الباب الآتی

[۳۰]

اشارة

۴۱۳۴- ۳۰ الکافی، ۶/ ۲۶۴/ ۷/ ۱ العدة عن البرقی عن یعقوب بن یزید عن علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن مؤاکلة المجوسی فی قصعة واحدة و أرقد معه علی فراش واحد و أصافحه قال لا

بیان

أرقد بالنصب لعطفه علی المؤاکلة لا دلالة فی الخبر علی النجاسة بالمعنی المعهود فلعل النهی لخبثهم الباطنی و الأخبار مستفیضة بأن الاجتناب عنهم إنما هو لتلوثهم بالخمر و لحم الخنزیر و البول و نحوها کما یأتی فی الباب الآتی و فی أبواب ما یحل من المطاعم و ما لا یحل من کتاب المطاعم و المشارب إن شاء اللّه و فی بعضها أنه لا بأس بمؤاکلته إذا کان من طعامک و غسل یده.

و قد مضی فی باب طهارة الماء خبر فی جواز الشرب من کوز شرب منه الیهودی و التطهیر من مسهم مما لا ینبغی ترکه

[۳۱]

۴۱۳۵- ۳۱ الکافی، ۲/ ۶۵۰/ ۱۱/ ۱ القمی عن الکوفی عن عباس بن عامر عن علی بن معمر عن خالد القلانسی قال قلت لأبی عبد اللّه ع ألقی الذمی فیصافحنی قال امسحها بالتراب أو بالحائط قلت فالناصب قال اغسلها

[۳۲]

۴۱۳۶- ۳۲ الکافی، ۲/ ۶۵۰/ ۱۲/ ۱ القمیان عن صفوان

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۲

التهذیب، ۱/ ۲۶۳/ ۵۲/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن رجل صافح مجوسیا قال یغسل یده و لا یتوضأ

[۳۳]

۴۱۳۷- ۳۳ الکافی، ۲/ ۶۵۰/ ۱۰/ ۱ حمید عن ابن سماعة عن وهیب بن حفص عن أبی بصیر التهذیب، ۱/ ۲۶۲/ ۵۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن القاسم عن علی عن أبی بصیر عن أبی جعفر ع أنه قال فی مصافحة المسلم للیهودی و النصرانی قال من وراء الثیاب فإن صافحک بیده فاغسل یدک

[۳۴]

اشارة

۴۱۳۸- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۳۴۷/ ۱۲/ ۱ ابن محبوب عن الرازی عن ابن أبی حمزة عن سیف بن عمیرة عن عیسی بن عمر مولی الأنصار أنه سأل أبا عبد اللّه ع عن الرجل یحل له أن یصافح المجوسی فقال لا- فسأله أ یتوضأ إذا صافحهم قال نعم إن مصافحتهم تنقض الوضوء

بیان

حمله فی التهذیب علی غسل الید و یأباه النقض.
و یحتمل الاستحباب بحمل النقض بالمعجمة علی النقص بالمهملة

[۳۵]

۴۱۳۹- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۲۶۳/ ۵۳/ ۱ محمد بن أحمد عن العمرکی
الوافی، ج۶، ص: ۲۱۳
عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن فراش الیهودی و النصرانی ینام علیه قال لا بأس و لا یصلی فی ثیابهما و قال لا یأکل المسلم مع المجوسی فی قصعة واحدة و لا- یقعده علی فراشه و لا- یمسه و لا- یصافحه قال و سألته عن رجل اشتری ثوبا من السوق للبس لا یدری لمن کان هل تصلح الصلاة فیه قال إن اشتراه من مسلم فلیصل فیه- و إن اشتراه من نصرانی فلا یصلی فیه حتی یغسله
الوافی، ج۶، ص: ۲۱۵

باب ۲۱ التطهیر من الخمر

[۱]

۴۱۴۰- ۱ الکافی، ۳/ ۴۰۵/ ۴/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عمن رواه عن أبی عبد اللّه ع قال إذا أصاب ثوبک خمر أو نبیذ مسکر- فاغسله إن عرفت موضعه و إن لم تعرف موضعه فاغسله کله و إن صلیت فیه فأعد صلاتک

[۲]

۴۱۴۱- ۲ الکافی، ۳/ ۴۰۵/ ۵/ ۱ علی بن محمد عن التهذیب، ۲/ ۳۵۸/ ۱۷/ ۱ سهل عن خیران الخادم قال کتبت إلی الرجل ع أسأله عن الثوب یصیب الخمر و لحم الخنزیر أ یصلی فیه أم لا فإن أصحابنا قد اختلفوا فیه فقال بعضهم صل فیه فإن اللّه إنما حرم شربها و قال بعضهم لا تصل فیه فکتب ع لا تصل فیه فإنه رجس

[۳]

اشارة

۴۱۴۲- ۳ الکافی، ۳/ ۴۰۵/ ۵/ ۱ و قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الذی یعیر ثوبه لمن یعلم أنه یأکل الجری و یشرب الخمر و یرده أ یصلی فیه

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۶

قبل أن یغسله قال لا یصلی فیه حتی یغسله

بیان

الجری بالجیم المکسورة و الراء المشددة نوع من السمک لا فلس له.

و یأتی فی هذا الحدیث کلام

[۴]

اشارة

۴۱۴۳- ۴ الکافی، ۳/ ۴۰۷/ ۱۴/ ۱ الحسین بن محمد عن عبد اللّه بن عامر عن علی بن مهزیار و محمد عن أحمد عن علی و علی بن محمد عن سهل عن علی قال قرأت فی کتاب عبد اللّه بن محمد إلی أبی الحسن ع جعلت فداک روی زرارة عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه ع فی الخمر یصیب ثوبا أنهما قالا- لا بأس بأن یصلی فیه إنما حرم شربها و روی غیر زرارة عن أبی عبد اللّه ع أنه قال إذا أصاب ثوبک خمر أو نبیذ یعنی المسکر فاغسله إن عرفت موضعه فإن لم تعرف موضعه فاغسله کله و إن صلیت فیه فأعد صلاتک فأعلمنی ما آخذ به فوقع ع بخطه و قرأته خذ بقول أبی عبد اللّه ع

بیان

یأتی الکلام فی هذا الحدیث

[۵]

اشارة

۴۱۴۴- ۵ الکافی، ۳/ ۴۰۷/ ۱۵/ ۱ محمد عن بعض أصحابنا عن أبی جمیلة

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۷

[أبی جمیل] البصری قال کنت مع یونس ببغداد و أنا أمشی معه فی السوق ففتح صاحب الفقاع فقاعه فقفز فأصاب ثوب یونس فرأیته قد اغتم لذلک حتی زالت الشمس فقلت له یا با محمد أ لا تصلی قال فقال لی لیس أرید أصلی حتی أرجع إلی البیت فأغسل هذا الخمر من ثوبی فقلت له هذا رأی رأیته أو شیء ترویه فقال أخبرنی هشام بن الحکم أنه سأل أبا عبد اللّه ع عن الفقاع فقال لا تشربه فإنه خمر مجهول- فإذا أصاب ثوبک فاغسله

بيان

قفز بالقاف ثم الفاء ثم الزاى وثب

[۶]

۴۱۴۵- ۶ التهذيب، ۱/ ۲۷۸/ ۱۰۴/ ۱ المفيد عن أبى الحسن محمد بن أحمد بن داود عن أبيه عن أبى الحسن على بن الحسين و محمد عن محمد بن أحمد عن الفطحية عن أبى عبد اللّه ع قال لا يصلى فى بيت فيه خمر و لا مسكر لأن الملائكة لا تدخله و لا يصلى فى ثوب قد أصابه خمر أو مسكر حتى يغسل

[۷]

۴۱۴۶- ۷ الكافى، ۶/ ۴۲۲/ ۱/ ۱ محمد عن الحسين بن المبارك

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۸

التهذيب، ۱/ ۲۷۹/ ۱۰۷/ ۱ محمد بن أحمد عن يعقوب بن يزيد عن الحسين بن المبارك عن زكريا بن آدم قال سألت أبا الحسن ع عن قطرة خمر أو نبيذ مسكر قطرت فى قدر فيه لحم كثير و مرق كثير قال يهراق المرق أو تطعمه أهل الذمة أو الكلب و اللحم اغسله و كله قلت فإنه قطر فيه دم قال الدم تأكله النار إن شاء اللّه قلت فخمر أو نبيذ قطر فى عجين أو دم قال فقال فسد قلت أبيعه من اليهود و النصارى و أبين لهم قال نعم فإنهم يستحلون شربه قلت و الفقاع هو بتلك المنزلة إذا قطر فى شىء من ذلك قال فقال أكره أن آكله إذا قطر فى شىء من طعامى

[۸]

۴۱۴۷- ۸ الكافى، ۶/ ۴۲۷/ ۱/ ۱ محمد عن التهذيب، ۱/ ۲۸۳/ ۱۱۷/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحية عن أبى عبد اللّه ع قال سألته عن الدن يكون فيه الخمر هل يصلح أن يكون فيه الخل أو كامخ أو زيتون قال إذا غسل فلا بأس و عن الإبريق يكون فيه خمر أ يصلح أن يكون فيه ماء قال إذا غسل فلا بأس و قال فى قدح أو إناء يشرب فيه الخمر قال تغسله ثلاث مرات سئل يجزيه أن يصب فيه الماء قال لا يجزيه حتى يدلكه بيده و يغسله ثلاث مرات

[۹]

اشارة

۴۱۴۸- ۹ التهذيب، ۲/ ۳۶۱/ ۲۶/ ۱ على بن مهزيار عن فضالة عن عبد اللّه سنان قال سأل أبى أبا عبد اللّه ع عن الذى يعير ثوبه لمن يعلم أنه يأكل الجرى و يشرب الخمر فيرده أ يصلى فيه قبل أن يغسله قال لا يصلى فيه حتى يغسله

الوافی، ج۶، ص: ۲۱۹

بيان

حمله فی التهذيب علی الاستحباب قال لأن الأصل فی الأشياء كلها الطهارة و لا يجب غسل شیء من الثياب إلا بعد العلم بأن فيها نجاسة و قد روی هذا الراوی بعينه خلاف هذا الخبر ثم أورد الخبر الآتی

[۱۰]

۴۱۴۹- ۱۰ التهذيب، ۲/ ۳۶۱/ ۲۷/ ۱ سعد عن أحمد عن السراد عن عبد اللّه بن سنان قال سأل أبی أبا عبد اللّه ع و أنا حاضر- أنی أعير الذمی ثوبی و أنا أعلم أنه يشرب الخمر و يأكل لحم الخنزير فيرد علی فأغسله قبل أن أصلی فيه فقال أبو عبد اللّه ع صل فيه و لا تغسله من أجل ذلک فإنک أعرته إياه و هو طاهر و لم تستيقن أنه نجسه فلا بأس أن تصلی فيه حتی تستيقن أنه نجسه

[۱۱]

اشارة

۴۱۵۰- ۱۱ التهذيب، ۲/ ۳۶۲/ ۲۹/ ۱ أحمد عن الحسين عن إبراهيم بن أبی البلاد عن ابن عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الثياب السابرية تعملها المجوس و هم أخباث و هم يشربون الخمر- و نساؤهم علی تلک الحال ألبسها و لا أغسلها و أصلی فيها قال نعم- قال ابن عمار فقطعت له قميصا و خطته و فتلت له أزرارا و رداء من السابری ثم بعثت بها إليه فی يوم الجمعة حين ارتفع النهار فكأنه عرف ما أريد فخرج فيها إلی الجمعة

بيان

السابرية بالسين المهملة و الباء الموحدة و الراء ثياب رقاق جيدة أخباث

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۰

فی بعض النسخ بالخاء المعجمة و الباء الموحدة و آخرها ثاء مثلثة و ضبطها صاحب التهذيب بالجيم و النون و الباء أخيرا جمع جنب كذا نقل عنه الشهيد الثانی و لعل ذكر نسائهم فی أثناء السؤال لأن الغزل كان من عملهن و الحياكة من أزواجهن

[۱۲]

۴۱۵۱- ۱۲ التهذيب، ۱/ ۲۷۹/ ۱۰۸/ ۱ ابن عيسی عن علی بن الحكم عن سيف بن عميرة عن الحضرمی قال قلت لأبی عبد اللّه ع أصاب ثوبی نبيذ أصلی فيه قال نعم قلت قطرة من نبيذ قطر فی حب أشرب منه قال نعم إن أصل النبيذ حلال و إن أصل الخمر حرام

[۱۳]

اشارة

۴۱۵۲- ۱۳ الفقیه، ۱/ ۲۴۸/ ۷۵۱ سئل أبو جعفر و أبو عبد اللّه ع فقیل لهما إنا نشتری ثیابا یصیبها الخمر و ودک الخنزیر عند حاکتها- أ نصلی فیها قبل أن نغسلها فقالا نعم لا بأس إنما حرم اللّه أکله و شربه- و لم یحرم لبسه و مسه و الصلاة فیه

بیان

الودک دسم اللحم و الحاکة جمع الحائک

[۱۴]

۴۱۵۳- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۲۸۰/ ۱۰۹/ ۱ ابن عیسی عن محمد البرقی عن ابن أبی عمیر عن الحسن بن أبی سارة قال قلت لأبی عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۱

ع إن أصاب ثوبی شیء من الخمر أصلی فیه قبل أن أغسله قال لا بأس إن الثوب لا یسکر

[۱۵]

۴۱۵۴- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۲۸۰/ ۱۱۰/ ۱ سعد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر قال سأل رجل أبا عبد اللّه ع و أنا عنده- عن المسکر و النبیذ یصیب الثوب قال لا بأس

[۱۶]

۴۱۵۵- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۲۸۰/ ۱۱۱/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن بکیر عن صالح بن سیابة عن الحسن بن أبی سارة قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنا نخالط الیهود و النصاری و المجوس و ندخل علیهم و هم یأکلون و یشربون فیمر ساقیهم فیصب علی ثیابی الخمر فقال لا بأس به إلا أن تشتهی أن تغسله لأثره

[۱۷]

اشارة

۴۱۵۶- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۲۸۰/ ۱۱۲/ ۱ عنه عن محمد بن الحسن عن النخعی عن صفوان عن حماد بن عثمان عن الحسین بن موسی الحناط [الخیاط] قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یشرب الخمر- ثم یمجه من فیه فیصیب ثوبی فقال لا بأس

بیان

هذه الأخبار حملها فی التهذیبین علی التقیة لمخالفتها قوله سبحانه رِجْسٌ

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۲

و قوله عز و جل فَاجْتَنِبُوهُ و معارضتها الأخبار المعتبرة المستفیضة السابقة ثم استدل علی هذا الحمل بحدیث علی بن مهزیار الماضی قال وجه الاستدلال أنه ع أمر بالأخذ بقول أبی عبد اللّه ع علی الانفراد و العدول عن قوله مع قول أبی جعفر ع فلو لا أن قوله مع قول أبی جعفر ع خرج مخرج التقیة لکان الأخذ بقولهما معا أولی و أحری علی أن أخبار نفی البأس لیس فیها ذکر الصلاة و یجوز أن یکون نفی الحظر عن لبس الثوب و التمتع به و إن لم تجز الصلاة فیه هذا کلامه إن قیل إن أکثر العامة قائلون بنجاسة الخمر و لم یذهب إلی طهارتها إلا شرذمة نادرة لا یعبأ بهم و لا بقولهم فکیف یتقی فی إظهار طهارتها أجیب بأن التقیة لا تنحصر فی القول بما یوافق علماءهم بل قد یدعو إلیها إصرار جهلائهم من أصحاب الشوکة علی أمر و ولوعهم به فلا یمکن إشاعة ما یتضمن تقبیحه و الإزراء بهم علی فعله و ما نحن فیه من هذا القبیل فإن أکثر أمراء بنی أمیة و بنی العباس کانوا مولعین بشرب الخمر و مزاولتها و عدم التحرز عن مباشرتها بل یذکر أن بعضهم کان یؤم الناس و هو سکران فضلا عن أن یکون ثوبه ملوثا بالخمر.

أقول و یحتمل أن یکون الرجس فی الآیة بمعنی المأثم و ما استقذر و قبح و أدی إلی العقاب من العمل فإنه جاء بهذه المعانی فی اللغة کما جاء بمعنی النجس العرفی و یدل علی ذلک ما عطف علی الخمر من المیسر و الأنصاب و الأزلام و یکفی فی الاجتناب ترک شربها و التداوی بها.

و بالجملة لا دلالة فی الآیة علی وجوب غسل الثوب منها و الأمر بالغسل منها فی الأخبار یحتمل الاستحباب فنجاستها بالمعنی العرفی لیست مقطوعا بها و لهذا أفتی صاحب الفقیه بطهارتها قال فی باب حد شرب الخمر و لا یجوز الصلاة فی بیت فیه خمر محصور فی آنیة و لا بأس بالصلاة فی ثوب أصابه خمر لأن اللّه عز و جل حرم شربها و لم یحرم الصلاة فی ثوب أصابته.

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۳

و أما ما قاله صاحب التهذیب من أن أخبار نفی البأس لیس فیها ذکر الصلاة فلیس کذلک فإن خبر ابن أبی سارة نص فی الصلاة فیها و إن الثوب لا یسکر.

و سیأتی أخبار أخر فی التنفیر عن الخمر فی کتاب المطاعم و المشارب مع تکریر لبعض أخبار هذا الباب و زیادة بیان لها و منها حدیث أم خالد العبدیة الذی سألته فیه عن التداوی بالخمر فإنه قالت فی آخره ثم قال أبو عبد اللّه ع ما یبل المیل ینجس حبا من ماء قالها ثلاثا إلا أن التنجیس أیضا لیس نصا فی المعنی العرفی و إن کان أبلغ فی التنفیر من غیره

[۱۸]

۴۱۵۷- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۲۸۲/ ۱۱۴/ ۱ سعد عن أحمد عن العباس بن معروف و عبد اللّه بن الصلت عن صفوان عن إسحاق بن عمار عن عبد الحمید بن أبی الدیلم قال قلت لأبی عبد اللّه ع رجل یشرب الخمر فبصق فأصاب ثوبی من بصاقه فقال لیس بشیء

[۱۹]

۴۱۵۸- ۱۹ التهذیب، ۹/ ۱۱۵/ ۲۳۳/ ۱ محمد بن أحمد عن العباس بن معروف عن صفوان عن إسحاق بن عمار عن أبی الدیلم قال قلت الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۵

باب ۲۲ ما یطهر بغیر الماء و ما لا یحتاج إلی التطهیر

[۱]

اشارة

۴۱۵۹- ۱ الکافی، ۳/ ۳۸/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن أبی عمیر عن جمیل بن صالح عن مؤمن الطاق عن أبی عبد اللّه ع قال فی الرجل یطأ فی الموضع الذی لیس بنظیف ثم یطأ بعده مکانا نظیفا قال لا بأس إذا کان خمسة عشر ذراعا أو نحو ذلک

بیان

أرید بنحو ذلک ما یحصل بالمشی علیه زوال عین النجاسة

[۲]

اشارة

۴۱۶۰- ۲ الکافی، ۳/ ۳۸/ ۲/ ۱ الأربعة عن محمد قال کنت مع أبی جعفر ع إذ مر علی عذرة یابسة فوطئ علیها و أصابت ثوبه فقلت جعلت فداک قد وطئت علی عذرة و أصابت ثوبک فقال أ لیس هی یابسة فقلت بلی فقال لا بأس إن الأرض یطهر بعضها بعضا

بیان

الوجه فی هذا التطهیر انتقال النجاسة بالوطء علیها من موضع إلی آخر مرة بعد أخری حتی یستحیل و لا یبقی منها شیء

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۶

[۳]

۴۱۶۱- ۳ الکافی، ۳/ ۳۸/ ۳/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن إسحاق بن عمار عن محمد الحلبی قال نزلنا فی مکان بیننا و بین المسجد زقاق قذر- فدخلت علی أبی عبد اللّه ع فقال أین نزلتم فقلت نزلنا فی دار فلان فقال إن بینکم و بین المسجد زقاقا قذرا أو قلنا إن بیننا و بین المسجد زقاقا قذرا فقال لا بأس الأرض یطهر بعضها بعضا قلت و السرقین الرطب أطأ علیه فقال لا یضرک مثله

[۴]

۴۱۶۲- ۴ الکافی، ۳/ ۳۹/ ۴/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن محمد بن سنان عن ابن مسکان عن الحلبی عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یطأ فی العذرة أو البول أ یعید الوضوء قال لا و لکن یغسل ما أصابه

[۵]

۴۱۶۳- ۵ الکافی، ۳/ ۳۹/ ۴/ ۱ و فی روایة أخری إذا کان جافا فلا یغسله

[۶]

۴۱۶۴- ۶ الکافی، ۳/ ۳۹/ ۵/ ۱ الثلاثة عن جمیل بن دراج عن المعلی بن خنیس قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الخنزیر یخرج من الماء- فیمر علی الطریق فیسیل منه الماء و أمر علیه حافیا فقال أ لیس وراءه شیء جاف قلت بلی قال فلا بأس إن الأرض یطهر بعضها بعضا

[۷]

اشارة

۴۱۶۵- ۷ التهذیب، ۱/ ۲۷۵/ ۹۶/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن ابن عیسی عن الحسین و علی بن حدید و التمیمی عن حماد عن حریز عن زرارة قال قلت لأبی جعفر ع

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۷

رجل وطئ علی عذرة فساخت رجله فیها أ ینقض ذلک وضوءه و هل یجب علیه غسلها فقال لا یغسلها إلا أن یقذرها و لکنه یمسحها حتی یذهب أثرها و یصلی

بیان

ساخت بالسین المهملة و الخاء المعجمة أی غاصت و یقذرها بالذال المعجمة أی یکرهها و ینفر طبعه منها.

فإن قیل إن السؤال کان عن نقض الوضوء و وجوب الغسل فکیف أجاب عن أحدهما و سکت عن الآخر قلنا لم یسکت عن شیء فإن قوله یمسحها و یصلی ظاهر فی عدم نقض الوضوء و إلا لقال یمسحها و یتوضأ و یصلی

[۸]

۴۱۶۶- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۷۴/ ۹۵/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن فضالة و صفوان عن ابن بکیر عن حفص بن أبی عیسی قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنی وطئت عذرة بخفی و مسحته حتی لم أر فیه شیئا- ما تقول فی الصلاة فیه فقال لا بأس

[۹]

اشارة

۴۱۶۷- ۹ التهذیب، ۱/ ۳۷۹/ ۳۲/ ۱ الحسین عن صفوان عن ابن بکیر عن زرارة قال رأیت أبا جعفر ع یخرج من الحمام- فیمضی کما هو لا یغسل رجله حتی یصلی

بیان

قد مضی خبر آخر فی هذا المعنی

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۸

[۱۰]

اشارهٔ

۴۱۶۸- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۸/ ۵ سئل أبو عبد اللّه ع عن طین المطر یصیب الثوب فیه البول و العذرهٔ و الدم فقال طین المطر لا ینجس

بیان

قد مضی حدیث آخر فی هذا المعنی أیضا فی باب ماء المطر

[۱۱]

۴۱۶۹- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۷۴/ ۹۴/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن النخعی عن صفوان عن حماد التهذیب، ۲/ ۳۵۷/ ۱۱/ ۱ سعد عن محمد بن الحسین عن النخعی عن صفوان و محمد بن یحیی الصیرفی عن حماد عمن رواه عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یصلی فی الخف الذی قد أصابه القذر فقال إذا کان مما لا یتم الصلاهٔ فیه فلا بأس

[۱۲]

۴۱۷۰- ۱۲ التهذیب، ۲/ ۳۵۷/ ۱۲/ ۱ سعد عن الحسن بن علی عن ابن المغیرهٔ عن الخشاب عن ابن أسباط عن ابن أبی لیلی عن زرارهٔ قال قلت لأبی عبد اللّه ع قلنسوتی وقعت فی بول فأخذتها فوضعتها علی رأسی ثم صلیت فقال لا بأس

[۱۳]

۴۱۷۱- ۱۳ التهذیب، ۲/ ۳۵۸/ ۱۳/ ۱ عنه عن محمد بن الحسین عن ابن أسباط عن إبراهیم بن أبی البلاد عمن حدثهم عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بالصلاهٔ فی الشیء الذی لا تجوز الصلاهٔ فیه

الوافی، ج۶، ص: ۲۲۹

وحده یصیبه القذر مثل القلنسوهٔ و التکهٔ و الجورب

[۱۴]

اشارهٔ

۴۱۷۲- ۱۴ التهذیب، ۲/ ۳۵۸/ ۱۴/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن ابن أسباط عن علی بن عقبة عن زرارة عن أحدهما ع قال کل ما کان لا تجوز فیه الصلاة وحده فلا بأس بأن یکون علیه الشیء مثل القلنسوة و التکة و الجورب

بیان

أراد بالشیء القذر

[۱۵]

اشارة

۴۱۷۳- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۲۷۵/ ۹۷/ ۱ المفید عن محمد بن أحمد بن داود عن أبیه عن أبی الحسن علی بن الحسین و محمد عن محمد بن أحمد عن العباس بن معروف أو غیره عن التمیمی عن عبد اللّه بن سنان عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال کل ما کان علی الإنسان أو معه- مما لا- تجوز الصلاة فیه وحده فلا بأس أن یصلی فیه و إن کان فیه قذر مثل القلنسوة و التکة و الکمرة و النعل و الخفین و ما أشبه ذلک

بیان

الکمرة کیس الذکر یشد علیه باللیل یتقی به النجاسة أن تصیب الثیاب

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۰

[۱۶]

۴۱۷۴- ۱۶ التهذیب، ۲/ ۳۶۹/ ۶۹/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن أبان عن الفقیه، ۱/ ۲۴۵/ ۷۳۸ زرارة عن أبی جعفر ع قال سألته عن الشاذکونة تکون علیها الجنابة أ یصلی علیها فی المحمل قال لا بأس

[۱۷]

۴۱۷۵- ۱۷ التهذیب، ۲/ ۳۷۰/ ۷۰/ ۱ عنه عن العباس بن معروف عن صالح النیلی عن ابن أبی عمیر التهذیب، ۱/ ۲۷۴/ ۹۳/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن صالح السکونی عن ابن أبی عمیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع أصلی علی الشاذکونة و قد أصابتها الجنابة قال لا بأس

[۱۸]

اشارة

۴۱۷۶- ۱۸ التهذیب، ۲/ ۳۶۹/ ۶۸/ ۱ الحسین عن صفوان عن ابن بکیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الشاذکونة یصیبها الاحتلام أ یصلی علیها فقال لا

بیان

الشاذکونة بالفارسیة الفراش الذی ینام علیه و الجنابة المنی و الاحتلام أیضا کنایة عنه حمل النهی فی التهذیبین علی استحباب التنزه أو علی ما إذا کانت

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۱

رطبة یتعدی إلی المصلی و الوجه فی ذلک عدم اشتراط الطهارة فی مواضع الصلاة إلا بقدر ما یسجد علیه نعم یشترط أن لا یکون فیها إذا کانت نجسة رطوبة یتعدی بها النجاسة إلی ثوب المصلی أو بدنه و بناء الأخبار الآتیة علی هذا الأصل إن جماعة من أصحابنا اشتبه ذلک علیهم فزعموا أن الشمس تطهر الأرض و البواری

[۱۹]

اشارة

۴۱۷۷- ۱۹ الکافی، ۳/ ۳۹۲/ ۲۳/ ۱ محمد عن التهذیب، ۲/ ۳۷۶/ ۹۹/ ۱ أحمد عن حماد عن حریز عن زرارة و حدید بن حکیم الأزدی قالا قلنا لأبی عبد اللّه ع السطح یصیبه البول أو یبال علیه أ یصلی فی ذلک الموضع فقال إن کان تصیبه الشمس و الریح و کان جافا فلا بأس به إلا أن یکون یتخذ مبالا

بیان

لا یخفی أن فی ذکر الریح مع الشمس دلالة علی ما قلناه من عدم التطهر بالشمس فإنهم مجمعون علی عدم تطهرها بتجفیف الریح إلا أن یقال إعانة الریح لا تنافیه

[۲۰]

اشارة

۴۱۷۸- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۲۷۳/ ۹۲/ ۱ أحمد عن ابن بزیع قال سألته عن الأرض و السطح یصیبه البول أو ما أشبهه هل تطهره الشمس من غیر ماء قال کیف تطهر من غیر ماء

بیان

هذا الحدیث نص فیما قلناه من عدم تطهیر الشمس للأرض

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۲

[۲۱]

۴۱۷۹- ۲۱ التهذیب، ۲/ ۳۷۲/ ۸۰/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الموضع القذر یکون فی البیت أو غیره فلا تصیبه الشمس و لکنه قد یبس الموضع القذر قال لا یصلی علیه و أعلم موضعه حتی تغسله و عن الشمس هل تطهر الأرض قال إذا کان الموضع قذرا من البول أو غیر ذلک فأصابته الشمس ثم یبس الموضع- فالصلاة علی الموضع جائزة و إن أصابته الشمس و لم ییبس الموضع القذر و کان رطبا فلا تجوز الصلاة علیه حتی ییبس و إن کانت رجلک رطبة أو جبهتک رطبة أو غیر ذلک منک ما یصیب ذلک الموضع القذر فلا تصل علی ذلک الموضع و إن کان عین الشمس أصابته حتی یبس فإنه لا یجوز ذلک- و عن الرجل یتوضأ و یمشی حافیا و رجله رطبة قال إن کانت أرضکم مبلطة أجزأکم المشی علیها و قال أما نحن فیجوز لنا ذلک لأن أرضنا مبلطة یعنی مفروشة بالحصی

[۲۲]

اشارة

۴۱۸۰- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۲۷۲/ ۸۹/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الشمس هل تطهر الأرض الحدیث إلی قوله فإنه لا یجوز ذلک

بیان

فی النسخ الموثوق بها هکذا و إن کان عین الشمس أصابته بالعین المهملة و النون بأن یکون حرف الشرط للوصل و علی هذا فهو نص فیما قلناه من عدم تطهیر الشمس للأرض و ربما یوجد فی بعض نسخ التهذیب غیر الشمس أصابه بالغین المعجمة و الراء و کأنه تصحیف و البلاط کسحاب یقال للأرض المستویة

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۳

و الملساء و الحجارة التی تفرش فی الدار و کل أرض فرشت بها أو بالآجر

[۲۳]

۴۱۸۱- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۲۷۳/ ۹۰/ ۱ بهذا الإسناد عن التهذیب، ۲/ ۳۷۳/ ۸۳/ ۱ محمد بن أحمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن البواری یصیبها البول هل تصلح الصلاة علیها إذا جفت من غیر أن تغسل قال نعم لا بأس

[۲۴]

۴۱۸۲- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۲۴۵/ ۷۳۶ علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن البیت و الدار لا تصیبهما الشمس و یصیبهما البول و یغتسل فیهما من الجنابة یصلی فیهما إذا جفا قال نعم

[۲۵]

۴۱۸۳- ۲۵ التهذیب، ۲/ ۳۷۳/ ۸۵/ ۱ أحمد عن موسی بن القاسم و أبی قتادة جمیعا عن علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن البواری یبل قصبها بماء قذر أ یصلی علیها قال إذا یبست فلا بأس

[۲۶]

۴۱۸۴- ۲۶ التهذیب، ۲/ ۳۷۰/ ۷۱/ ۱ سعد عن الفطحیة الفقیه، ۱/ ۲۴۵/ ۷۳۷ عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الباریة یبل قصبها بماء قذر هل تجوز الصلاة علیها فقال

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۴

إذا جفت فلا بأس بالصلاة علیها

[۲۷]

۴۱۸۵- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۲۷۳/ ۹۱/ ۱ المشایخ عن سعد عن التهذیب، ۲/ ۳۷۷/ ۱۰۴/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن عثمان بن عبد الملک عن الحضرمی قال قال لی أبو جعفر ع یا أبا بکر کل ما أشرقت علیه الشمس فقد طهر

[۲۸]

اشارة

۴۱۸۶- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۲۴۴/ ۷۳۲ زرارة إنه سأل أبا جعفر ع عن البول یکون علی السطح أو فی المکان الذی یصلی فیه فقال إذا جففته الشمس فصل علیه فهو طاهر

بیان

کان الطهارة فی الخبرین بمعناها اللغوی أعنی عدم سرایة القذر کقوله ع کل یابس زکی لیوافقا الأخبار السابقة

[۲۹]

اشارة

۴۱۸۷- ۲۹ الکافی، ۳/ ۳۳۰/ ۳/ ۱ محمد عن التهذیب، ۲/ ۳۰۴/ ۸۳/ ۱ أحمد عن الفقیه، ۱/ ۲۷۰/ ۸۳۳ التهذیب، ۲/ ۲۳۵/ ۱۳۶/ ۱

السراد قال سألت أبا الحسن ع عن الجص توقد علیه بالعذرة و عظام الموتی و یجصص به المسجد أ یسجد علیه فکتب ع إلی

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۵

بخطه أن الماء و النار قد طهراه

بیان

لعل المراد بالماء الممزوج بالجص فیکون من قبیل رش الماء علی مظنون النجاسة أو ماء المطر الذی یصیب أرض المسجد المجصص بذلک الجص و کأنه کان بلا سقف فإن السنة فیه ذلک.

و المراد بالنار ما یحصل من الوقود التی یستحیل بها أجزاء العذرة و العظام المختلطة بالجص رمادا فإنها تطهر بالاستحالة و الغرض أنه قد ورد علی ذلک الجص أمران مطهران هما النار و الماء فلم یبق ریب فی طهارته فلا- یرد السؤال بأن النار إذا طهرته أولا فکیف یحکم بتطهیر الماء له ثانیا إذ لا یلزم من ورود المطهر الثانی تأثیره فی التطهیر

[۳۰]

۴۱۸۸- ۳۰ الکافی، ۳/ ۴۰۶/ ۱۳ ۱ القمی عن التهذیب، ۲/ ۳۵۸/ ۱۶ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یتقیأ فی ثوبه أ یجوز أن یصلی فیه و لا یغسله قال لا بأس به

[۳۱]

۴۱۸۹- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۳ ۱ ابن محبوب عن علی بن خالد عن الفطحیة قال سألته عن القیء یصیب الثوب فلا یغسل قال لا بأس

[۳۲]

۴۱۹۰- ۳۲ الفقیه، ۱/ ۸/ ۸ عمار عن أبی عبد اللّه ع مثله

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۶

[۳۳]

۴۱۹۱- ۳۳ التهذیب، ۲/ ۳۶۷/ ۵۵ ۱ عنه عن العلوی عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الدود یقع من الکنیف علی الثوب أ یصلی فیه قال لا بأس إلا أن تری أثرا فتغسله

[۳۴]

۴۱۹۲- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۴ ۱ عنه عن محمد بن الحسین عن وهیب عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المداد یصیب الثوب فلا یغسل قال لا بأس به

[۳۵]

۴۱۹۳- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۵/ ۱ سعد عن محمد بن الحسین مثل ذلک و زاد و لا بأس بالسمن و الزیت إذا أصابا الثوب أن یصلی فیه

[۳۶]

اشارة

۴۱۹۴- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۴۲۳/ ۱۶/ ۱ عنه عن محمد بن أحمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الرجل یصلح له أن یصب الماء من فیه یغسل به الشیء یکون فی ثوبه قال لا بأس

بیان

لعل المراد بالشیء غیر القذر و أما ما مر من أنه لا یغسل بالبصاق غیر الدم فمحمول علی القذر کما مر

[۳۷]

اشارة

۴۱۹۵- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۰/ ۲۵/ ۱ ابن محبوب عن الفطحیة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل توضأ ثم أکل لحما أو سمکا

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۷

هل له أن یصلی من غیر أن یغسل یده قال نعم و إن کان لبن لم یصل حتی یغسل یده و یتمضمض و کان رسول اللّه ص یصلی و قد أکل اللحم من غیر أن یغسل یده و إن أکل لبنا لم یصل حتی یغسل یده و یتمضمض

بیان

غسل الید و المضمضة من اللبن محمولان علی الاستحباب دون الفرض و الإیجاب و لعل غسل الید أنما یستحب إذا کان وضعها فیه و کان ذلک لمیعانه و جمود اللحم فإن التلوث بالمائع یکون أکثر منه بالجامد هذا مع ما فی أخبار عمار من الغرائب

[۳۸]

اشارة

۴۱۹۶- ۳۸ الکافی، ۳/ ۳۸/ ۱۷/ ۱ القمی و محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۴۵/ ۳/ ۱/ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال الرجل یقرض من شعره بأسنانه أ یمسحه بالماء قبل أن یصلی قال لا بأس إنما ذلک فی الحدید

بیان

یعنی إذا قرضه بالحدید یستحب أن یمسحه بالماء فأما فی القرض بالأسنان فلا

[۳۹]

۴۱۹۷- ۳۹ الفقیه، ۱/ ۶۳/ ۱۴۱ سأل إسماعیل بن جابر أبا عبد اللّه ع عن الرجل یأخذ من أظفاره و شاربه أ یمسحه بالماء فقال لا هو طهور

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۸

[۴۰]

اشارة

۴۱۹۸- ۴۰ الإستبصار، ۱/ ۹۶/ ۵/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع عن الرجل إذا قص أظفاره بالحدید أو أخذ من شعره أو حلق قفاه فإن علیه أن یمسحه بالماء قبل أن یصلی سئل فإن صلی و لم یمسح من ذلک بالماء قال یمسح بالماء و یعید الصلاة لأن الحدید نجس- و قال إن الحدید لباس أهل النار و الذهب لباس أهل الجنة

بیان

إنما أوردنا هذا الخبر من الإستبصار لأنه فی التهذیب وقع فی إسناده سهو لأنه قال بهذا الإسناد عن إسحاق بن عمار مع أنه ذکر فی إسناد سابقه محمد بن أحمد عن الفطحیة و حمله فی الإستبصار علی الاستحباب قال لأنه خبر شاذ لا یعمل علیه أقول و یأتی ما یخالفه فی الأحداث الموجبة للوضوء إن شاء اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۲۳۹

باب ۲۳ تطهیر الإناء بالماء القلیل

[۱]

اشارة

۴۱۹۹- ۱ التهذیب، ۱/ ۲۸۴/ ۱۱۶/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع أنه سئل عن الکوز و الإناء یکون قذرا کیف

يغسل و كم مرة يغسل قال يغسل ثلاث مرات يصب فيه الماء فيحرك فيه ثم يفرغ منه ذلك الماء ثم يصب فيه ماء آخر فيحرك فيه ثم يفرغ منه ذلك ثم يصب فيه ماء آخر فيحرك فيه ثم يفرغ منه و قد طهر و قال اغسل الإناء الذی يصيب فيه الجرذ ميتا سبع مرات

بيان

الجرذ كصرد بالجيم و الذال المعجمة ضرب من الفأر.

و قد مضى التطهير من شرب الخنزير من الإناء بالسبع أيضا و من شرب الكلب بالتراب أول مرة ثم بالماء.

آخر أبواب الطهارة من الخبث و الحمد لله أولا و آخرا

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۳

أبواب الوضوء

الآيات

اشارة

قال اللّه تعالى يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِنْ كُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَ إِنْ كُنْتُمْ مَرْضى أَوْ عَلى سَفَرٍ أَوْ جاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغائِطِ أَوْ لامَسْتُمُ النِّساءَ فَلَمْ تَجِدُوا ماءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُمْ مِنْهُ ما يُرِيدُ اللّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَ لكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ.

بيان

المراد بالقيام القيام من النوم كما ورد عن الصادق ع و أما ما قيل من أن المراد إذا أردتم القيام إلى الصلاة كقوله سبحانه فَإِذا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّهِ أو إذا قصدتم الصلاة و صرفتم الهمة إلى الإتيان بها أو إذا قمتم قياما منتهيا إليها فلا يخلو من تكلف مع افتقار كل منها إلى تقييد و إضمار فی الكلام لما ثبت عن أهل البيت ع أن المتطهر لا يلزمه الوضوء فيكون تقدير الكلام إذا قمتم

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۴

إلى الصلاة و كنتم محدثين بغير حدث الجنابة فتوضئوا و ما فی الرواية مع أنه منسوب إلى أهل العصمة سلام اللّه عليهم خال عن التكلف و الإضمار و أما وجوب الوضوء بغير حدث النوم فمستفاد من الأخبار كما أن وجوب الغسل بغير الجنابة مستفاد من محل آخر و كما أن سائر مجملات القرآن إنما يتبين بتفسير أهل البيت ع و هم أدرى بما فی البيت من غيرهم و الوجه ما يواجه به فلا يجب تخليل الشعر الكثيف أعنی الذی لا ترى بشرة خلاله فی التخاطب إذ المواجهة بالشعر لا بما تحته كما ورد عن الباقر ع كل ما أحاط به الشعر فليس على العباد أن يطلبوه و لا أن يبحثوا عنه و لكن تجری عليه الماء و أما فی سائر الأعضاء فيجب الماء و البلل إلى البشرة و تخليل ما يمنع من الوصول كما هو مقتضى الأمر بالغسل و المسح فلا يجزئ المسح على القلنسوة و لا على الخفين و لما كانت اليد تطلق على ما تحت الزند و على ما تحت المرفق و على ما تحت المنكب بين اللّه سبحانه غاية المغسول منها كما تقول لغلامك اخضب يدك إلى الزند و للصيقل صقل سيفی إلى القبضة فلا دلالة فی الآية على ابتداء الغسل بالأصابع و انتهائه إلى

المرافق کما أنه لیس فی هاتین العبارتین دلالة علی ابتداء الخضاب و التصقیل بأصابع الید و رأس السیف فهی مجملة فی هذا المعنی تحتاج إلی تبیین أهل البیت ع أو مطلقه یحصل الامتثال بها بأی أفراد الابتداء وقع.

و المرفق بکسر أوله و فتح ثالثة أو بالعکس مجمع عظمی الذراع و العضد و لا دلالة فی الآیة علی إدخاله فی غسل الید و لا علی إدخال الکعب فی مسح الرجلین لخروج الغایة تارة و دخولها أخری فهی فی هذا المعنی مجملة و إنما یتبین بتفسیرهم ع و الغسل یحصل بصب الماء علی العضو أو غمسه فیه و إن لم یدلک.

و الباء فی برءوسکم للتبعیض

کما ورد فی کلام الباقر ع حیث قال إن المسح ببعض الرأس لمکان الباء و کذا فی بوجوهکم الواردة فی التیمم و کذا

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۵

فی المعطوفتین علیهما أعنی أرجلکم و أیدیکم

و الکعب عظم مائل إلی الاستدارة واقع فی ملتقی الساق و القدم نأت عن ظهره یدخل نتوه فی طرف الساق کالذی فی أرجل البقر و الغنم و ربما یلعب به الأطفال و قد یعبر عنه بالمفصل لمجاورته له و إنما اختلف الناس فیها لعدم غورهم فی کلام أهل اللغة و أصحاب التشریح و إعراضهم عن التأمل فی الأخبار المعصومیة س و لما کانت الرجل تطلق علی القدم و علی ما تحت الرکبة و علی ما یشمل الفخذ بین اللّه سبحانه غایة الممسوح بعضها و دلالة الآیة علی مسح الرجلین دون غسلهما أظهر من الشمس فی رابعة النهار و خصوصا علی قراءة الجر و لذلک اعترف بها جمع کثیر من القائلین بالغسل وَ إِنْ کُنْتُمْ جُنُباً عطف علی جزاء الشرط الأول أعنی فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ یعنی إذا قُمْتُمْ من النوم إِلَی الصَّلاةِ فتوضئوا وَ إِنْ کُنْتُمْ جُنُباً فتطهروا یدل علیه قوله تعالی وَ إِنْ کُنْتُمْ مَرْضی فإنه مندرج تحت الشرط البتة فلو کان قوله وَ إِنْ کُنْتُمْ معطوفا علی قوله إذا قُمْتُمْ أو کان مستأنفا کما قد یظن لم یتناسق المتعاطفان و للزم أن لا یستفاد الارتباط بین الغسل و الصلاة من الآیة و لم یحسن لفظة إن بل کان ینبغی أن یقال و إذا کنتم جنبا کما هو غیر خاف علی من تتبع أسالیب الکلام و مما یدل علی ذلک

قول الباقر ع فی حدیث زرارة حیث سأله عن المرأة یجامعها الرجل فتحیض و هی فی المغتسل هل تغتسل قال جاءها ما یفسد الصلاة فلا تغتسل.

قال الطبرسی طاب ثراه فی مجمع البیان وَ إِنْ کُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا أی إن کنتم جنبا عند القیام إلی الصلاة فتطهروا بالاغتسال انتهی کلامه وَ إِنْ کُنْتُمْ مَرْضی قیل أی المرض الذی یضر معه استعمال الماء أقول لا حاجة إلی هذا القید لأن قوله فَلَمْ تَجِدُوا متعلق بالجمل الأربع و یشمل عدم التمکن من

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۶

الاستعمال لأن الممنوع منه فی حکم المفقود أَوْ عَلی سَفَرٍ أی متلبسین به إذ الغالب فقدان الماء فی أکثر الصحاری.

أَوْ جاءَ أَحَدٌ مِنْکُمْ مِنَ الْغائِطِ کنایة عن الحدث إذ الغائط المکان المنخفض من الأرض کانوا یقصدون للحدث مکانا منخفضا یغیب فیه أشخاصهم عن الرائین فکنی عن الحدث بالمجیء من مکانه و تسمیة الفقهاء العذرة بالغائط من قبیل تسمیة الحال باسم المحل.

و المراد بالملامسة الجماع کما ورد فی کثیر من الأخبار

قال الباقر ع ما یعنی بهذا أَوْ لامَسْتُمُ النِّساءَ إلا المواقعة فی الفرج

و قد ورد إن اللّه حیی کریم یعبر عن مباشرة النساء بملامستهن.

و الصعید هو التراب و قیل بل وجه الأرض ترابا کان أو غیره و یؤید الأول قول النبی ص فی معرض التسهیل و التخفیف و بیان امتنان اللّه سبحانه علیه و علی هذه الأمة المرحومة فی إحدی الروایتین جعلت لی الأرض مسجدا و ترابها طهورا فلو کان مطلق وجه الأرض طهورا لکان ذکر التراب مخلا بانطباق الکلام علی الغرض المسوق و کان مقتضی الحال أن یقول جعلت لی الأرض مسجدا و طهورا

کما فی الروایة الأخری.

و یأتی فی الطین أنه الصعید و فی روایة أخری أنه صعید طیب و ماء طهور.

و الطیب الطاهر و قیل ما ینبت دون ما لا ینبت کالسبخة لقوله تعالی وَ الْبَلَدُ الطَّیِّبُ یَخْرُجُ نَباتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ و لفظة من فی قوله عز و جل منه للتبعیض عند المحققین قالوا لا یفهم أحد من العرب من قول القائل مسحت رأسی من الدهن و من الماء و من التراب إلا التبعیض و قیل بل لابتداء الغایة و قیل بل للسببیة و الضمیر للحدث و کلاهما تعسف

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۷

باب ۲۴ الأحداث التی توجب الوضوء

[۱]

اشارة

۴۲۰۰- ۱ الکافی، ۳/ ۳۵/ ۱/ ۱ الأربعة عن صفوان عن سالم أبی الفضل عن أبی عبد اللّه ع قال لیس ینقض الوضوء إلا ما خرج من طرفیک الأسفلین اللذین أنعم اللّه علیک بهما

بیان

یعنی أن الذی هو الأصل فی النقض ینحصر فی الخارج من الأسفلین و أما النوم و مزیل العقل فإنما ینقضان بتبعیة الخارج و لکونهما مظنة له أو أن الحصر إضافی بالنسبة إلی ما یخرج من غیر الأسفلین کالرعاف و القیء و نحوهما مما قال بنقضه المخالفون فهو رد علیهم

[۲]

اشارة

۴۲۰۱- ۲ الکافی، ۳/ ۳۶/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن محمد بن سهل التهذیب، ۱/ ۱۰/ ۱۸/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی عن محمد بن سهل عن زکریا بن آدم قال سألت الرضا ع عن الناسور [الناصور] أ ینقض الوضوء قال إنما ینقض

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۸

الوضوء ثلاث البول و الغائط و الریح

بیان

الناسور بالنون و المهملتین و بالصاد لغة علة فی حوالی المقعدة و کأنه أراد بنقضه الوضوء نقض الدم الذی یسیل منه

[۳]

۴۲۰۲- ۳ الكافی، ۳/ ۳۶/ ۳ ۱ الثلاثة عن ابن عمار التهذيب، ۱/ ۳۴۷/ ۹ ۱ الحسين عن فضالة عن ابن عمار قال قال أبو عبد اللّه ع إن الشيطان ينفخ فی دبر الإنسان- حتی يخيل إليه أنه قد خرج منه ريح و لا ينقض الوضوء إلا ريح يسمعها أو يجد ريحها

[۴]

اشارة

۴۲۰۳- ۴ الكافی، ۳/ ۳۶/ ۴ ۱ العدة عن أحمد عن محمد بن إسماعيل عن ظريف بن ناصح عن ثعلبة بن ميمون عن عبد اللّه بن يزيد عن الفقيه، ۱/ ۶۲/ ۱۳۸ أبی عبد اللّه ع قال ليس فی حب القرع و الديدان الصغار وضوء إنما هو بمنزلة القمل

بيان

حب القرع دود عريض قصير يتولد فی الأمعاء سمی به لشبهه به قال فی الفقيه هذا إذا لم يكن فيه ثفل فإذا كان فيه ثفل ففيه الاستنجاء و الوضوء

الوافی، ج۶، ص: ۲۴۹

[۵]

۴۲۰۴- ۵ الكافی، ۳/ ۳۶/ ۵ ۱ الثلاثة التهذيب، ۱/ ۱۱/ ۱۹ ۱ الحسين عن ابن أبی عمير عن الحسن بن أخی فضيل عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل يخرج منه مثل حب القرع قال ليس عليه وضوء

[۶]

اشارة

۴۲۰۵- ۶ الكافی، ۳/ ۳۶/ ۵ ۱ و روی إذا كانت ملطخة بالعذرة أعاد الوضوء

بيان

ليس فی التهذيبين لفظة ليس فی الخبرين فحملهما علی الملطخ و استدل عليه بالخبر الآتی

[۷]

۴۲۰۶- ۷ التهذیب، ۱/ ۱۱/ ۲۰/ ۱ المشایخ عن القمی عن التهذیب، ۱/ ۲۰۶/ ۷۱/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الرجل یکون فی صلاته فیخرج منه حب القرع کیف یصنع قال إن کان خرج نظیفا من العذرة فلیس علیه شیء و لم ینقض وضوءه و إن خرج ملطخا بالعذرة فعلیه أن یعید الوضوء و إن کان فی صلاته قطع الصلاة و أعاد الوضوء و الصلاة

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۰

[۸]

۴۲۰۷- ۸ التهذیب، ۱/ ۱۱/ ۲۱/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن حماد عن حریز عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل تسقط منه الدواب و هو فی الصلاة قال یمضی فی صلاته و لا ینقض ذلک وضوءه

[۹]

اشارة

۴۲۰۸- ۹ الکافی، ۳/ ۳۶/ ۶/ ۱ الأربعة التهذیب، ۱/ ۹/ ۱۵/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی عن الحسین عن حماد عن حریز عن الفقیه، ۱/ ۶۱/ ۱۳۷ زرارة قال قلت لأبی جعفر و أبی عبد اللّه ع ما ینقض الوضوء فقالا ما یخرج من طرفیک الأسفلین من الدبر و الذکر غائط أو بول أو منی أو ریح و النوم حتی یذهب العقل- الکافی، التهذیب، و کل النوم یکره إلا أن تکون تسمع الصوت- الفقیه، و لا- ینقض الوضوء ما سوی ذلک من القیء و القلس- و الرعاف و الحجامة و الدمامیل و الجروح و القروح و لا- یوجب الاستنجاء

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۱

بیان

إنما عبر عن نقض الوضوء بالکراهیة لأن النواقض مما یستکره

[۱۰]

۴۲۰۹- ۱۰ الکافی، ۳/ ۳۶/ ۷/ ۱ محمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الرجل هل یصلح له أن یستدخل الدواء ثم یصلی و هو معه أ ینقض الوضوء قال لا ینقض الوضوء و لا یصلی حتی یطرحه

[۱۱]

۴۲۱۰- ۱۱ الکافی، ۳/ ۳۶/ ۸/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یتجشأ فیخرج منه شیء أ یعید الوضوء قال لا

[۱۲]

۴۲۱۱- ۱۲ الکافی، ۳/ ۳۶/ ۹/ ۱ الثلاثة عن ابن أذینة عن الشحام قال سألت أبا عبد اللّه ع عن القیء هل ینقض الوضوء قال لا

[۱۳]

۴۲۱۲- ۱۳ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۰/ ۱ العدة عن أحمد و أبو داود عن الحسین عن فضالة عن أبان عن عبید بن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا قاء الرجل و هو علی طهره فلیتمضمض

[۱۴]

۴۲۱۳- ۱۴ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۱/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن ابن

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۲

مسکان عن محمد الحلبی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یکون علی طهر فیأخذ من أظفاره أو شعره أ یعید الوضوء فقال لا و لکن یمسح رأسه و أظفاره بالماء قال قلت فإنهم یزعمون أن فیه الوضوء- فقال إن خاصموکم فلا تخاصموهم و قولوا هکذا السنة

[۱۵]

۴۲۱۴- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۳۴۶/ ۵/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن الفقیه، ۱/ ۶۳/ ۱۴۰ زرارة قال قلت لأبی جعفر ع الرجل یقلم أظفاره و یجز شاربه و یأخذ من شعر لحیته و رأسه هل ینقض ذلک وضوءه فقال یا زرارة کل هذا سنة و الوضوء فریضة- و لیس شیء من السنة ینقض الفریضة و إن ذلک لیزیده تطهیرا

[۱۶]

۴۲۱۵- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۳۴۶/ ۴/ ۱ سعد عن النخعی عن صفوان عن سعید الأعرج قال قلت لأبی عبد اللّه ع آخذ من أظفاری و من شاربی و أحلق رأسی أ فأغتسل قال لا لیس علیک غسل- قلت فأتوضأ قال لا لیس علیک وضوء قلت فأمسح علی أظفاری الماء فقال هو طهور لیس علیک مسح

[۱۷]

۴۲۱۶- ۱۷ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۳/ ۱ محمد بن الحسن عن سهل عن محمد بن سنان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرعاف و الحجامة و کل دم سائل فقال لیس فی هذا وضوء إنما الوضوء من طرفیک اللذین أنعم اللّه بهما علیک

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۳

[۱۸]

۴۲۱۷- ۱۸ التهذیب، ۲/ ۳۲۸/ ۲۰۲/ ۱ أحمد عن ابن یقطین عن أخیه عن أبیه قال سألت أبا الحسن ع عن الرعاف و الحجامة و القیء قال لا ینقض هذا شیئا من الوضوء و لکن ینقض الصلاة

[۱۹]

اشارة

۴۲۱۸- ۱۹ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۴/ ۱ محمد عن أحمد عن معمر بن خلاد قال سألت أبا الحسن ع عن رجل به علة لا- یقدر علی الاضطجاع- و الوضوء یشتد علیه و هو قاعد مستند بالوسائد فربما أغفی و هو قاعد علی تلک الحال قال یتوضأ قلت له إن الوضوء یشتد علیه لحال علته فقال إذا خفی علیه الصوت فقد وجب الوضوء علیه و قال یؤخر الظهر و یصلیها مع العصر یجمع بینهما و کذلک المغرب و العشاء

بیان

أغفی بالغین المعجمة ثم الفاء نام أو نعس و المراد باشتداد الوضوء علیه أن فیه مشقة یسیرة یتحمل مثلها فی العادة و إلا أوجب علیه التیمم و إنما أخذ الراوی فی السؤال کون ذلک المریض قاعدا غیر قادر علی الاضطجاع طمعا فی أن یجوز له ع ترک الوضوء کما یقوله بعض العامة من أن النوم قاعدا لا ینقض الوضوء

[۲۰]

۴۲۱۹- ۲۰ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۵/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین و النیسابوریان عن صفوان عن البجلی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الخفقة و الخفقتین فقال ما أدری ما الخفقة و الخفقتان إن اللّه یقول بَلِ الْإِنْسانُ عَلی نَفْسِهِ بَصِیرَةٌ إن علیا ع کان یقول من وجد طعم النوم قائما

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۴

أو قاعدا فقد وجب علیه الوضوء

[۲۱]

اشارة

۴۲۲۰- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۸/ ۱۰/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی و عن ابن أبان جمیعا عن الحسین عن فضالة عن حسین عن البجلی عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع مثله بأدنی تفاوت

بیان

الخفقة بالخاء المعجمة و الفاء و القاف تحریک الرأس بسبب النعاس

[۲۲]

۴۲۲۱- ۲۲ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۶/ ۱ علی بن محمد عن ابن جمهور عمن ذکره عن أحمد عن سعد عن أبی عبد اللّه ع قال أذنان و عینان تنام العینان و لا تنام الأذنان و ذلک لا ینقض الوضوء فإذا نامت العینان و الأذنان انتقض الوضوء

[۲۳]

۴۲۲۲- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۶/ ۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل ینام و هو ساجد قال ینصرف و یتوضأ

[۲۴]

۴۲۲۳- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۶/ ۲/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن حماد عن ابن أذینة و حریز عن زرارة عن أحدهما ع قال لا ینقض الوضوء إلا ما خرج من طرفیک أو النوم

[۲۵]

۴۲۲۴- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۶/ ۳/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی عن

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۵

محمد بن أحمد عن عمران بن موسی عن الحسن بن علی بن النعمان عن أبیه عن عبد الحمید بن عواض عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته یقول من نام و هو راکع أو ساجد أو ماش علی أی الحالات فعلیه الوضوء

[۲۶]

۴۲۲۵- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۶/ ۴/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن ابن عیسی عن محمد بن عبید اللّه و ابن المغیرة قالا سألنا الرضا ع عن الرجل ینام علی دابته فقال إذا ذهب النوم بالعقل فلیعد الوضوء

[۲۷]

اشارة

۴۲۲۶- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۶/ ۵/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن عیسی عن ابن أبی عمیر عن إسحاق بن عبد اللّه الأشعری عن أبی عبد اللّه ع قال لا ینقض الوضوء إلا حدث و النوم حدث

بیان

الغرض من هذا الحدیث بیان حکمین خالف فیهما العامهٔ أحدهما عدم انتقاض الوضوء بما لیس بحدث کالقهقههٔ و الرعاف و أکل ما مسته النار و نحوها مما ینقضونه به و الآخر أن النوم حدث ینقض به الوضوء لیس کما یقولونه إنه لیس بحدث و من لم یفهم الغرض منه ثم حاول الاحتجاج به علی کون النوم ناقضا ارتکب فی توجیهه شططا

[۲۸]

۴۲۲۷- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۶۳/ ۱۴۳ سأله سماعهٔ عن الرجل یخفق رأسه- و هو فی الصلاهٔ قائما أو راکعا قال لیس علیه وضوء

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۲۵۶

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۶

[۲۹]

۴۲۲۸- ۲۹ الفقیه، ۱/ ۶۳/ ۱۴۴ سئل موسی بن جعفر ع عن الرجل یرقد و هو قاعد هل علیه وضوء فقال لا وضوء علیه ما دام قاعدا ما لم ینفرج

[۳۰]

۴۲۲۹- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۷/ ۶/ ۱ محمد بن أحمد عن العباس عن أبی شعیب عن عمران بن حمران أنه سمع عبدا صالحا ع یقول من نام و هو جالس لم یتعمد النوم فلا وضوء علیه

[۳۱]

اشارهٔ

۴۲۳۰- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۷/ ۷/ ۱ سعد عن أحمد عن علی بن الحکم عن سیف بن عمیرهٔ عن بکر بن أبی بکر الحضرمی قال سألت أبا عبد اللّه ع هل ینام الرجل و هو جالس فقال کان أبی ع یقول إذا نام الرجل و هو جالس مجتمع فلیس علیه وضوء و إذا نام مضطجعا فعلیه الوضوء

بیان

حملهما و أمثالهما فی التهذیبین علی ما إذا لم یغلب علی العقل و یکون الإنسان معه متماسکا ضابطا لما یکون منه کما یکون الغالب

فی النائم جالسا و استدل علیه بما یأتی

[۳۲]

۴۲۳۱- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۷/ ۸/ ۱ المشایخ عن الصفار و ابن عیسی و عن ابن أبان عن الحسین عن محمد بن الفضیل عن الکنانی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یخفق و هو فی الصلاة فقال إن کان لا یحفظ حدثا منه إن کان فعلیه الوضوء و إعادة الصلاة و إن کان

الوافی، ج‌۶، ص: ۲۵۷

یستیقن أنه لم یحدث فلیس علیه وضوء و لا إعادة

[۳۳]

اشارة

۴۲۳۲- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۷/ ۹/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن ابن بکیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع قوله إِذا قُمْتُمْ إِلَی الصَّلاٰةِ ما یعنی بذلک إذا قمتم إلی الصلاة قال إذا قمتم من النوم قلت ینقض النوم الوضوء فقال نعم إذا کان یغلب علی السمع و لا یسمع الصوت

بیان

قوله إذا قمتم إلی الصلاة ثانیا بدل من قوله ذلک

[۳۴]

اشارة

۴۲۳۳- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۸/ ۱۱/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة قال قلت له الرجل ینام و هو علی وضوء- أ توجب الخفقة و الخفقتان علیه الوضوء فقال یا زرارة قد تنام العین و لا ینام القلب و الأذن فإذا نامت العین و الأذن و القلب وجب الوضوء- قلت فإن حرک إلی جنبه شیء و لم یعلم به قال لا حتی یستیقن أنه قد نام حتی یجیء من ذلک أمر بین و إلا فإنه علی یقین من وضوئه و لا ینقض الیقین أبدا بالشک و لکن ینقضه بیقین آخر

الوافی، ج‌۶، ص: ۲۵۸

بیان

یستفاد من هذا الحدیث أصل متین نافع فی کثیر من المواضع و هو أن الیقین بالشیء مستصحب لا یخرج من حکمه و أثره إلا بیقین آخر مثله و إن حصل الشک فیه بعده فإنه لا یلتفت إلیه فمن تیقن الطهارة أولا ثم شک فی الحدث فهو علی طهارته و إن حصل له الشک فیها فإنه لا یلتفت إلیه بعد ذلک الیقین و کذا من تیقن الحدث أولا ثم شک فی الطهارة فهو علی حدثه و إن وقع الشک فیه فإنه لا یلتفت إلیه بعد ذلک و لا یخفی أن هذا الیقین یجامع هذا الشک لتغایر متعلقیهما کمن تیقن وقوع المطر فی الغداة و هو شاک فی انقطاعه

[۳۵]

اشارة

۴۲۳۴- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۸/ ۱۳/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن محمد بن إسماعیل عن محمد بن عذافر عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل هل ینقض وضوءه إذا نام و هو جالس قال إن کان یوم الجمعة و هو فی المسجد فلا وضوء علیه و ذلک أنه فی حال ضرورة

بیان

حمله فی التهذیبین علی أنه لا وضوء علیه و لکن علیه التیمم کما بینه فی باب التیمم من أنه إذا کان محدثا و لم یمکنه الخروج لکثرة الناس یتیمم أقول و الأظهر أنه شاک و مع الشک لا یجب الوضوء و لکن یستحب إلا فی حال الضرورة فیسقط الاستحباب

[۳۶]

۴۲۳۵- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۱۶/ ۳۶/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن

الوافی، ج۶، ص: ۲۵۹

عیسی و ابن أبان عن الحسین عن فضالة عن عثمان عن أدیم بن الحر أنه سمع أبا عبد اللّه ع یقول لیس ینقض الوضوء إلا ما خرج من طرفیک الأسفلین

[۳۷]

۴۲۳۶- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۱۰/ ۱۶/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی و ابن أبان عن التهذیب، ۱/ ۳۴۶/ ۸/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال لا یوجب الوضوء إلا غائط أو بول أو ضرطة أو فسوة یجد ریحها

[۳۸]

۴۲۳۷- ۳۸ التهذیب، ۱/ ۳۴۷/ ۱۰/ ۱ سعد عن الحسن بن علی عن أحمد بن هلال عن محمد بن الولید عن أبان عن الفقیه، ۱/ ۶۲/ ۱۳۹ البصری عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له أجد الریح فی بطنی حتی أظن أنها قد خرجت- فقال لیس علیک وضوء حتی تسمع

الصوت أو تجد الریح ثم قال إن إبلیس یجیء فیجلس بین ألیتی الرجل فیفسو لیشککه

[۳۹]

اشارة

۴۲۳۸- ۳۹ التهذیب، ۱/ ۱۲/ ۲۳/ ۱ الحسین عن أخیه الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته عما ینقض الوضوء فقال الحدث تسمع صوته أو تجد ریحه و القرقرة فی البطن إلا شیء تصبر علیه و الضحک فی الصلاة و القیء

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۰

بیان

حمله فی التهذیبین علی ضحک و قیء مضعف لا یملک معهما نفسه و لا یأمن أن یکون قد أحدث و الصواب حمله علی التقیة کما احتمله فی الإستبصار

[۴۰]

اشارة

۴۲۳۹- ۴۰ التهذیب، ۱/ ۱۲/ ۲۴/ ۱ بالإسناد المتقدم عن ابن أبی عمیر عن رهط سمعوه ع یقول إن التبسم فی الصلاة لا ینقض الصلاة و لا ینقض الوضوء إنما یقطع الضحک الذی فیه القهقهة

بیان

قال فی التهذیبین القطع فی قوله ع راجع إلی الصلاة دون الوضوء إذ لا یقال انقطع وضوئی و إنما یقال انقطعت صلاتی و احتمل فی الإستبصار حمل الخبرین علی التقیة لموافقتهما لمذاهب العامة

[۴۱]

اشارة

۴۲۴۰- ۴۱ التهذیب، ۱/ ۱۳/ ۲۶/ ۱ ابن محبوب عن الصهبانی عن ابن فضال عن صفوان عن منصور عن الحذاء عن أبی عبد اللّه ع قال الرعاف و القیء و التخلیل یسیل الدم إذا استکرهت شیئا ینقض الوضوء و إن لم تستکرهه لم ینقض الوضوء

بيان

حمله فی التهذيبين على الاستحباب

[۴۲]

۴۲۴۱- ۴۲ التهذيب، ۱/ ۱۳/ ۲۷/ ۱ عنه عن الكوفی عن ابن فضال

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۱

عن غالب بن عثمان عن روح بن عبد الرحيم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن القیء قال ليس فيه وضوء و إن تقيأت متعمدا

[۴۳]

۴۲۴۲- ۴۳ التهذيب، ۱/ ۱۳/ ۲۸/ ۱ أحمد عن الحسن بن علی عن ابن سنان عن ابن مسكان عن أبی بصير عن أبی عبد اللّه ع قال ليس فی القیء وضوء

[۴۴]

اشارة

۴۲۴۳- ۴۴ التهذيب، ۱/ ۱۳/ ۲۹/ ۱ ابن عيسى عن الوشاء قال سمعته يقول رأيت أبی صلوات اللّه عليه و قد رعف بعد ما توضأ دما سائلا فتوضأ

بيان

حمله فی التهذيبين على التنظيف و غسل آثار الدم بدلالة الخبر الآتی و جوز حمله على التقية أو الاستحباب

[۴۵]

۴۲۴۴- ۴۵ التهذيب، ۱/ ۱۴/ ۳۰/ ۱ المشايخ عن سعد و الزيات عن جعفر بن بشير عن أبی حبيب الأسدی عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته يقول فی الرجل يرعف و هو على وضوء قال يغسل آثار الدم و يصلی

[۴۶]

۴۲۴۵- ۴۶ التهذيب، ۱/ ۱۵/ ۳۱/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن عثمان عن سماعة عن أبی بصير قال سمعته يقول إذا قاء الرجل و هو على طهر فليتمضمض فإذا رعف و هو على وضوء فليغسل

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۲

أنفه فإن ذلک یجزیه و لا یعید وضوءه

[۴۷]

۴۲۴۶- ۴۷ التهذیب، ۱/ ۳۴۸/ ۱۶/ ۱ أحمد عن الوشاء قال سمعت أبا الحسن ع یقول کان أبو عبد اللّه ع یقول فی الرجل یدخل یده فی أنفه فیصیب خمس أصابعه الدم قال ینقیه و لا یعید الوضوء

[۴۸]

۴۲۴۷- ۴۸ التهذیب، ۱/ ۳۴۹/ ۱۸/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن عثمان عن أبی هلال قال سألت أبا عبد اللّه ع أ ینقض الرعاف و القیء و نتف الإبط الوضوء فقال و ما تصنع بهذا هذا قول المغیرة بن سعید لعن اللّه المغیرة یجزیک من الرعاف و القیء أن تغسله و لا تعید الوضوء

[۴۹]

اشارة

۴۲۴۸- ۴۹ التهذیب، ۱/ ۱۵/ ۳۲/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی عن محمد بن أحمد عن البرقی عن أبیه عن أحمد بن النضر عن عمرو بن شمر عن جابر عن أبی جعفر ع قال سمعته یقول لو رعفت ذورقا ما زدت علی أن أمسح منی الدم و أصلی

بیان

الدورق بالمعجمة و الفاء مکیال للشراب و بالمهملة و القاف الجرة ذات

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۳

العروة و کلاهما موجودان فی النسخ و الغرض کثرة الدم و الرد علی العامة

[۵۰]

اشارة

۴۲۴۹- ۵۰ التهذیب، ۱/ ۱۶/ ۳۴/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب عن أحمد عن الخراسانی قال سألت الرضا ع عن القیء و الرعاف و المدة أ ینقض الوضوء أم لا قال لا ینقض شیئا

بیان

المدة بالکسر و التشدید ما یجتمع فی الجروح من القیح

[۵۱]

۴۲۵۰- ۵۱ التهذیب، ۱/ ۱۶/ ۳۷/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن معاویة بن میسرة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن إنشاد الشعر هل ینقض الوضوء قال لا

[۵۲]

۴۲۵۱- ۵۲ الفقیه، ۱/ ۶۳/ ۱۴۲ الحدیث مرسلا

[۵۳]

اشارة

۴۲۵۲- ۵۳ التهذیب، ۱/ ۱۶/ ۳۵/ ۱ الحسین عن أخیه الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته عن نشید الشعر هل ینقض الوضوء أو ظلم الرجل صاحبه أو الکذب فقال نعم إلا أن یکون شعرا یصدق فیه أو یکون یسیرا من الشعر الأبیات الثلاثة و الأربعة فأما أن یکثر من الشعر الباطل فهو ینقض الوضوء

بیان

إنشاد الشعر قراءته و النشید رفع الصوت طعن فیه فی التهذیب أولا بالإضمار

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۴

ثم حمله علی الاستحباب و الندب و فی الإستبصار احتمل تصحیف المهملة فی ینقض بالمعجمة

[۵۴]

اشارة

۴۲۵۳- ۵۴ التهذیب، ۱/ ۲۰/ ۴۸/ ۱ الصفار عن النهدی عن الطاطری عن ابن رباط عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال یخرج من الإحلیل المنی و المذی و الودی و الوذی فأما المنی فهو الذی یسترخی له العظام و یفتر منه الجسد و فیه الغسل و أما المذی فإنه یخرج من الشهوة و لا شیء فیه و أما الودی فهو الذی یخرج بعد البول- و أما الوذی فهو الذی یخرج من الأدواء و لا شیء فیه

بیان

قال الشهید الثانی رحمه اللّه المذی ماء رقیق لزج یخرج عقیب الشهوة و الودی بالمهملة ماء أبیض غلیظ یخرج عقیب البول و بالمعجمة یخرج عقیب الإنزال و الثلاثة طاهرة غیر ناقضة.

انتهی کلامه و قد مر مرة أخری تفسیرها و الأدواء الأمراض

[۵۵]

۴۲۵۴- ۵۵ التهذیب، ۱/ ۱۷/ ۳۹/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن صفوان عن إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المذی فقال إن علیا ع کان رجلا مذاء و أستحیی أن یسأل رسول اللّه ص لمکان فاطمة ع فأمر المقداد أن یسأله و هو جالس فسأله فقال له لیس بشیء

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۵

[۵۶]

اشارة

۴۲۵۵- ۵۶ التهذیب، ۱/ ۱۸/ ۴۲/ ۱ ابن عیسی عن ابن بزیع قال سألت الرضا ع عن المذی فأمرنی بالوضوء منه ثم أعدت علیه فی سنة أخری فأمرنی بالوضوء منه و قال إن علی بن أبی طالب ع أمر المقداد بن الأسود أن یسأل النبی ص و أستحیی أن یسأله فقال فیه الوضوء

بیان

نسبه فی التهذیبین إلی الضعف و الشذوذ لمخالفته للخبر السابق و لما رواه هذا الراوی بعینه فی الخبر الآتی ثم علی تقدیر الصحة حمله علی ما إذا کان من شهوة کما فی الأخبار التی بعد الخبر الآتی و ما إذا کان من کثرته خارجا عن المعهود المعتاد قال لأن المعهود المعتاد لا وضوء فیه و إن خرج بشهوة إلا أن یراد به ضرب من الاستحباب

[۵۷]

۴۲۵۶- ۵۷ التهذیب، ۱/ ۱۸/ ۴۳/ ۱ الحسین عن ابن بزیع عن أبی الحسن ع قال سألته عن المذی فأمرنی بالوضوء منه ثم أعدت علیه سنة أخری فأمرنی بالوضوء منه و قال إن علیا ع أمر المقداد أن یسأل رسول اللّه ص و أستحیی أن یسأله فقال فیه الوضوء قلت فإن لم أتوضأ قال لا بأس

[۵۸]

۴۲۵۷- ۵۸ التهذیب، ۱/ ۱۹/ ۴۴/ ۱ المشایخ عن الصفار عن موسی بن عمر عن علی بن النعمان عن أبی سعید المکاری عن أبی بصیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع المذی یخرج من الرجل قال أحد لک فیه حدا قال قلت نعم جعلت فداک قال فقال إن

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۶
خرج منک علی شهوة فتوضأ و إن خرج منک علی غیر ذلک فلیس علیک فیه وضوء

[۵۹]

۴۲۵۸- ۵۹ التهذیب، ۱/ ۱۹/ ۴۵/ ۱ الصفار عن ابن عیسی عن ابن یقطین عن أخیه عن أبیه قال سألت أبا الحسن ع عن المذی أ ینقض الوضوء قال إن کان من شهوة نقض

[۶۰]

۴۲۵۹- ۶۰ التهذیب، ۱/ ۱۹/ ۴۶/ ۱ الصفار عن معاویة بن حکیم عن ابن رباط عن الکاهلی قال سألت أبا الحسن ع عن المذی- فقال ما کان من شهوة فتوضأ

[۶۱]

اشارة

۴۲۶۰- ۶۱ التهذیب، ۱/ ۲۱/ ۵۳/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن یعقوب بن یقطین قال سألت أبا الحسن ع عن الرجل یمذی و هو فی الصلاة من شهوة أو من غیر شهوة قال المذی منه الوضوء

بیان

حمله فی التهذیبین علی التعجب و الاستفهام الإنکاری و فیه بعد و احتمل فی الإستبصار التقیة فیه لموافقته لهم و الأولی أن یحمل علی الاستحباب و تأکده فیما کان من شهوة و قد مضت الأخبار المستفیضة فی باب المذی و أخویه فی نفی الوضوء منه و أنه لیس إلا بمنزلة النخامة و البزاق

[۶۲]

۴۲۶۱- ۶۲ الکافی، ۳/ ۱۹/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد و أبی داود جمیعا عن الحسین عن صفوان عن العلاء عن ابن أبی یعفور قال سألت أبا
الوافی، ج۶، ص: ۲۶۷
عبد اللّه ع عن رجل بال و توضأ و قام إلی الصلاة فوجد بللا قال لا یتوضأ إنما ذلک من الحبائل

[۶۳]

۴۲۶۲- ۶۳ الفقیه، ۱/ ۶۴/ ۱۴۷ سأل ابن أبی یعفور أبا عبد اللّه ع عن رجل بال ثم توضأ و قام إلی الصلاة فوجد بللا قال لا شیء علیه

و لا یتوضأ

[۶۴]

اشارة

۴۲۶۳- ۶۴ التهذیب، ۱/ ۲۰/ ۴۹/ ۱ السراد عن ابن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال ثلاث یخرجن من الإحلیل و هن المنی فمنه الغسل و الودی فمنه الوضوء لأنه یخرج من دریرة البول قال و المذی لیس فیه وضوء إنما هو بمنزلة ما یخرج من الأنف

بیان

فی التهذیبین حمل الوضوء من الودی علی ما إذا لم یکن قد استبرأ من البول مستدلا بتعلیله بخروجه من دریرة البول أی محل سیلانه و ذلک لأنه لا یخرج إلا و معه شیء من البول ثم استدل علیه ببعض الأخبار التی دلت علی أنه إذا استبرأ فلا شیء علیه.
و قد مضت الأخبار فی باب التطهیر من البول مع أخبار أخر من هذا الباب فی حکم التقطیر

[۶۵]

۴۲۶۴- ۶۵ الکافی، ۳/ ۱۹/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد التهذیب، ۱/ ۴۶/ ۷۰/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۸

أبیه عن سعد عن أحمد عن ابن أشیم عن صفوان التهذیب، ۱/ ۳۴۷/ ۱۱/ ۱ ابن محبوب عن علی بن السندی عن صفوان قال سأل الرضا ع رجل و أنا حاضر فقال إن بی جرحا [خراجا] فی مقعدتی و أتوضأ و أستنجی ثم أجد بعد ذلک الندی و الصفرة یخرج من المقعدة أ فأعید الوضوء فقال و قد أنقیت قال نعم قال لا و لکن رشه بالماء و لا تعد الوضوء

[۶۶]

۴۲۶۵- ۶۶ الکافی، ۳/ ۲۰/ ۳/ ۱ أحمد عن البزنطی قال سأل الرضا ع رجل الحدیث

[۶۷]

۴۲۶۶- ۶۷ التهذیب، ۱/ ۲۱/ ۵۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن حماد عن حریز عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال الودی لا ینقض الوضوء إنما هو بمنزلة المخاط و البزاق

[۶۸]

۴۲۶۷- ۶۸ الکافی، ۳/ ۳۷/ ۱۲/ ۱ الثلاثة عن جمیل عن زرارة التهذیب، ۱/ ۲۳/ ۵۹/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن الحسین عن فضالة و ابن أبی عمیر عن جمیل بن دراج و حماد بن عثمان عن زرارة عن

الوافی، ج۶، ص: ۲۶۹

الفقیه، ۱/ ۶۴/ ۱۴۵ أبی جعفر ع قال لیس فی القبلة و لا المباشرة و لا مس الفرج وضوء

[۶۹]

اشارة

۴۲۶۸- ۶۹ التهذیب، ۱/ ۲۲/ ۵۵/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن أحمد عن أبان عن أبی مریم قال قلت لأبی جعفر ع ما تقول فی الرجل یتوضأ ثم یدعو جاریته فتأخذ بیده حتی ینتهی إلی المسجد فإن من عندنا یزعمون أنها الملامسة فقال لا و اللّه ما بذلک بأس و ربما فعلته و ما یعنی بهذا أَوْ لامَسْتُمُ النِّساءَ إلا المواقعة دون الفرج

بیان

فی الإستبصار إلا المواقعة فی الفرج و هو أوضح

[۷۰]

۴۲۶۹- ۷۰ الکافی، ۶/ ۱۰۹/ ۴/ ۱ محمد عن أحمد عن التهذیب، ۷/ ۴۶۱/ ۵۷/ ۱ السراد عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال ملامسة النساء هی الإیقاع بهن

[۷۱]

۴۲۷۰- ۷۱ التهذیب، ۱/ ۲۲/ ۵۷/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی و ابن أبان عن الحسین عن القاسم بن محمد عن أبان عن البصری قال سألته عن رجل مس فرج امرأته قال لیس علیه شیء و إن شاء غسل یده و القبلة لا یتوضأ منها

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۰

[۷۲]

۴۲۷۱- ۷۲ التهذیب، ۱/ ۲۲/ ۵۸/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن عیسی عن الحسین عن صفوان عن ابن مسکان عن الحلبی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن القبلة تنقض الوضوء قال لا بأس

[۷۳]

۴۲۷۲- ۷۳ التهذیب، ۱/ ۲۱/ ۵۴/ ۱ بهذا الإسناد عن فضالة عن جمیل عن زرارة عن أبی جعفر ع قال لیس فی القبلة و لا مس الفرج و لا الملامسة وضوء

[۷۴]

۴۲۷۳- ۷۴ التهذیب، ۱/ ۳۴۶/ ۷/ ۱ الحسین عن الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یمس ذکره أو فرجه أو أسفل من ذلک و هو قائم یصلی أ یعید وضوءه فقال لا بأس بذلک إنما هو من جسده

[۷۵]

اشارة

۴۲۷۴- ۷۵ التهذیب، ۱/ ۲۲/ ۵۶/ ۱ الحسین عن عثمان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال إذا قبل الرجل المرأة من شهوة أو مس فرجها أعاد الوضوء

بیان

حمله فی التهذیبین علی الاستحباب أو غسل الید و الأولی أن یحمل علی التقیة

[۷۶]

اشارة

۴۲۷۵- ۷۶ التهذیب، ۱/ ۴۵/ ۶۶/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۴۸/ ۱۵/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الرجل
الوافی، ج۶، ص: ۲۷۱
یتوضأ ثم یمس باطن دبره قال نقض وضوءه و إن مس باطن إحلیله فعلیه أن یعید الوضوء و إن کان فی الصلاة قطع الصلاة و یتوضأ و یعید الصلاة- و إن فتح إحلیله أعاد الوضوء و أعاد الصلاة

بیان

لهذا الخبر صدر مضی فی باب الاستنجاء و ذکرنا أنه شاذ أو محمول علی التقیة

[۷۷]

۴۲۷۶- ۷۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۰/ ۲۶/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن بکیر قال سألت أبا جعفر ع عن الوضوء مما غیرت النار فقال لیس علیک فیه وضوء إنما الوضوء مما یخرج لیس مما یدخل

[۷۸]

اشارة

۴۲۷۷- ۷۸ التهذیب، ۱/ ۳۵۰/ ۲۷/ ۱ الحسین عن النضر عن هشام بن سالم عن سلیمان بن خالد قال سألت أبا عبد اللّه ع هل یتوضأ من الطعام أو شرب اللبن ألبان البقر و الإبل و الغنم و أبوالها و لحومها قال لا یتوضأ منه

بیان

قد مضی أنه یکفی غسل الید و المضمضة من شرب اللبن للصلاة و أنه لا یتوضأ من الحجامة فی أبواب الطهارة من الخبث و إنما ذکر أمثال هذه الأمور فی موجبات الوضوء نفیا أو إثباتا لذهاب طائفة من المخالفین إلی إیجاب الوضوء بها فربما یرد علیهم و ربما یتقی منهم

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۳

باب ۲۵ صفة الوضوء

[۱]

اشارة

۴۲۷۸- ۱ الکافی، ۳/ ۲۴/ ۱/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن أبان و جمیل التهذیب، ۱/ ۵۵/ ۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر و فضالة عن جمیل عن زرارة قال حکی لنا أبو جعفر ع وضوء رسول اللّه ص فدعا بقدح التهذیب، من ماء فأدخل یده الیمنی ش و أخذ کفا من ماء فأسدله علی وجهه التهذیب، من أعلی الوجه- ش ثم مسح وجهه من الجانبین جمیعا ثم أعاد یده الیسری فی الإناء فأسدلها علی یده الیمنی ثم مسح جوانبها ثم أعاد الیمنی فی الإناء فصبها علی الیسری ثم صنع بها کما صنع بالیمنی ثم مسح بما بقی فی یدیه رأسه و رجلیه و لم یعدها فی الإناء

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۴

بیان

الإسدال الإرخاء و الإرسال و إطلاق الإعادة فی الید الیسری باعتبار أصل الید دون الصفة و کذا الضمیر فی لم یعدها یرجع إلی مطلق الید.

و فی بعض النسخ و لم یعدهما و هو أوضح

[۲]

۴۲۷۹- ۲ الکافی، ۳/ ۲۴/ ۲/ ۲ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن داود بن النعمان عن الخراز عن بکیر عن أبی جعفر ع قال قال

أ لا أحکی لکم وضوء رسول اللّه ص و أخذ بکفه الیمنی کفا من ماء فغسل به وجهه ثم أخذ بیده الیسری کفا فغسل به یده الیمنی- ثم أخذ بیده الیمنی کفا من ماء فغسل به الیسری ثم مسح بفضل یدیه رأسه و رجلیه

[۳]

۴۲۸۰- ۳ الکافی، ۳/ ۲۴/ ۳/ ۲ علی عن العبیدی عن یونس عن العلاء عن محمد عن أبی جعفر ع قال یأخذ أحدکم الراحة من الدهن- فیملأ بها جسده و الماء أوسع أ لا أحکی لکم وضوء رسول اللّه ص قلت بلی قال فأدخل یده فی الإناء و لم یغسل یده و أخذ کفا من ماء فصبه علی وجهه ثم مسح جانبیه حتی مسحه کله ثم أخذ کفا آخر بیمینه فصبه علی یساره ثم غسل به ذراعه الأیمن ثم أخذ کفا آخر فغسل به ذراعه الأیسر ثم مسح رأسه و رجلیه بما بقی فی یدیه

[۴]

۴۲۸۱- ۴ الکافی، ۳/ ۲۵/ ۴/ ۱ الأربعة و النیسابوریان عن حماد عن حریز عن زرارة قال قال أبو جعفر ع أ لا أحکی لکم وضوء

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۵

رسول اللّه ص فقلنا بلی فدعا بقعب فیه شیء من ماء ثم وضعه بین یدیه ثم حسر عن ذراعیه ثم غمس فیه کفه الیمنی ثم قال هکذا إذا کانت الکف طاهرة ثم غرف فملأها ماء فوضعها علی جبینه- ثم قال بسم اللّه و سدله علی أطراف لحیته ثم أمر یده علی وجهه و ظاهر جبینه مرة واحدة ثم غمس یده الیسری فغرف بها ملأها ثم وضعه علی مرفقه الیمنی و أمر کفه علی ساعده حتی جری الماء علی أطراف أصابعه ثم غرف بیمینه ملأها فوضعه علی مرفقه الیسری و أمر کفه علی ساعده حتی جری الماء علی أطراف أصابعه و مسح مقدم رأسه و ظهر قدمیه ببلة یساره- و بقیة بلة یمناه قال و قال أبو جعفر ع إن اللّه وتر یحب الوتر- فقد یجزیک من الوضوء ثلاث غرفات واحدة للوجه و اثنتان للذراعین- و تمسح ببلة یمناک ناصیتک و ما بقی من بلة یمینک ظهر قدمک الیمنی و تمسح ببلة یسارک ظهر قدمک الیسری قال زرارة قال أبو جعفر ع سأل رجل أمیر المؤمنین ع عن وضوء رسول اللّه ص فحکی له مثل ذلک

[۵]

۴۲۸۲- ۵ التهذیب، ۱/ ۳۶۰/ ۱۳/ ۱ الأربعة عن زرارة قال قال أبو جعفر ع إن اللّه وتر یحب الوتر الحدیث إلی قوله قدمک الیسری

[۶]

اشارة

۴۲۸۳- ۶ الفقیه، ۱/ ۳۶/ ۷۴ صدر الحدیث مرسلا إلی قوله و بقیة بلة یمناه بأدنی تفاوت

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۶

بیان

القعب بالفتح قدح من خشب و الحسر بالمهملات الکشف هکذا إذا کانت الکف طاهرة إشارة إلی غمس الید فی الماء القلیل من دون غسلها أولا و سیأتی استحباب غسلها مع الشک فی طهارتها و سدل و أسدل بمعنی

[۷]

اشارة

۴۲۸۴- ۷ الکافی، ۳/ ۲۵/ ۵/ ۱ الثلاثة عن ابن أذینة عن زرارة و بکیر أنهما سألا أبا جعفر ع عن وضوء رسول اللّه ص فدعا بطست أو تور فیه ماء فغمس یده الیمنی فغرف بها غرفة فصبها علی وجهه فغسل بها وجهه ثم غمس کفه الیسری فغرف بها غرفة فأفرغ علی ذراعه الیمنی فغسل بها ذراعه من المرفق إلی الکف لا یردها إلی المرفق ثم غمس کفه الیمنی فأفرغ بها علی ذراعه الیسری من المرفق و صنع بها مثل ما صنع بالیمنی ثم مسح رأسه و قدمیه ببلل کفه لم یحدث لهما ماء جدیدا ثم قال و لا یدخل أصابعه تحت الشراک قال ثم قال إن اللّه تعالی یقول- إِذا قُمْتُمْ إِلَی الصَّلاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَ أَیْدِیَکُمْ فلیس له أن یدع شیئا من وجهه إلا غسله و أمر بغسل الیدین إلی المرفقین فلیس له أن یدع شیئا من یدیه إلی المرفقین إلا غسله لأن اللّه تعالی یقول فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَ أَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرافِقِ ثم قال وَ امْسَحُوا بِرُؤُسِکُمْ وَ أَرْجُلَکُمْ إِلَی الْکَعْبَیْنِ فإذا مسح بشیء من رأسه أو بشیء من قدمیه ما بین الکعبین إلی أطراف الأصابع فقد أجزأه قال فقلنا أین الکعبان قال هاهنا یعنی المفصل دون عظم الساق فقلنا هذا ما هو فقال هذا من

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۷

عظم الساق و الکعب أسفل من ذلک فقلنا أصلحک اللّه فالغرفة الواحدة- تجزی للوجه و غرفة للذراع قال نعم إذا بالغت فیها و الثنتان تأتیان علی ذلک کله

بیان

الطست یروی بالمهملة و المعجمة و التور بفتح الفوقانیة و آخره راء إناء یشرب فیه و الشراک بکسر الشین سیر النعل و إنما لا یدخل أصابعه تحته لعدم وجوب استیعاب ظهر القدم بالمسح و إن کان أولی کما یأتی و هذا الخبر صریح فی أن الکعب هو المفصل کما أشرنا إلیه فی بیان الآیة دون العظم المرتفع فی ظهر القدم الواقع فیما بین المفصل و المشط کما توهمه جماعة من متأخری أصحابنا و لا أحد الناتیین عن یمین القدم و شماله کما ذهب إلیه العامة

[۸]

۴۲۸۵- ۸ التهذیب، ۱/ ۵۶/ ۷/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن عثمان عن ابن أذینة عن بکیر و زرارة أنهما سألا أبا جعفر ع عن وضوء رسول اللّه ص فدعا بطست أو بتور فیه ماء فغسل کفیه ثم غمس کفه الیمنی فی التور فغسل وجهه بها و استعان بیده الیسری بکفه علی غسل وجهه ثم غمس کفه الیسری فی الماء فاغترف بها من الماء فغسل یده الیمنی من المرفق إلی الأصابع لا یرد الماء إلی المرفق ثم غمس کفه الیمنی فی الماء فاغترف بها من الماء فأفرغه علی یده الیسری من المرفق إلی الکف لا یرد الماء إلی المرفق کما صنع بالیمنی ثم مسح رأسه و قدمیه إلی الکعبین بفضل کفیه لم یجدد ماء

[۹]

۴۲۸۶- ۹ الکافی، ۳/ ۲۷/ ۱/ ۱ الأربعة و النیسابوریان عن حماد عن

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۸

حریز عن زرارة قال قلت له أخبرنی عن حد الوجه الذی ینبغی له أن یوضأ الذی قال اللّه تعالی فقال الوجه الذی أمر اللّه بغسله الذی لا ینبغی لأحد أن یزید علیه و لا ینقص منه إن زاد علیه لم یؤجر و إن نقص منه أثم ما دارت السبابة و الوسطی و الإبهام من قصاص شعر الرأس إلی الذقن- و ما جرت علیه الإصبعان من الوجه مستدیرا فهو من الوجه و ما سوی ذلک فلیس من الوجه قلت الصدغ لیس من الوجه قال لا

[۱۰]

اشارة

۴۲۸۷- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۴۴/ ۸۸ زرارة قال قلت لأبی جعفر ع أخبرنی عن حد الوجه الحدیث

بیان

القصاص بالتثلیث منتهی منابت شعر الرأس من مقدمه و مؤخره و المراد هنا المقدم و المستفاد من هذا الحدیث أن کلا من طول الوجه و عرضه شیء واحد و هو ما اشتمل علیه الإصبعان عند دورانهما بمعنی أن الخط المتوهم من القصاص إلی طرف الذقن و هو الذی یشتمل علیه الإصبعان غالبا إذا أثبت وسطه و أدیر علی نفسه حتی یحصل شبه دائرة فذلک القدر الذی یجب غسله.

و قد ذهب فهم هذا المعنی عن متأخری أصحابنا سوی شیخنا المدقق بهاء الدین محمد العاملی طاب ثراه فإن اللّه أعطاه حق فهمه کما أعطاه فهم معنی الکعب.

و فی الفقیه ما دارت علیه الوسطی و الإبهام بدون ذکر السبابة و هو أوضح و الصدغ هو المنخفض بین أعلی الأذن و طرف الحاجب

الوافی، ج۶، ص: ۲۷۹

[۱۱]

۴۲۸۸- ۱۱ الکافی، ۳/ ۲۸/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن محمد بن الحسن عن صفوان التهذیب، ۱/ ۳۶۰/ ۱۴/ ۱ أحمد عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن الرجل یتوضأ أ یبطن لحیته قال لا

[۱۲]

اشارة

۴۲۸۹- ۱۲ الکافی، ۳/ ۲۸/ ۴/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن إسماعیل بن مهران قال کتبت إلی الرضا ع أسأله عن حد الوجه فکتب

من أول الشعر إلی آخر الوجه و کذلک الجبینین

بیان

یعنی و کذلک من أول الجبینین إلی آخر الوجه من جهتیهما

[۱۳]

۴۲۹۰- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۳۶۴/ ۳۶/ ۱ الحسین عن حماد عن زرارة قال قلت له أ رأیت ما کان تحت الشعر قال کل ما أحاط به الشعر فلیس للعباد أن یغسلوه و لا یبحثوا عنه و لکن یجری علیه الماء

[۱۴]

۴۲۹۱- ۱۴ الفقیه، ۱/ ۴۴/ ۸۸ زرارة عن أبی جعفر ع مثله

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۰

[۱۵]

اشارة

۴۲۹۲- ۱۵ الکافی، ۳/ ۲۸/ ۵/ ۱ محمد بن الحسن [الحسین] و غیره عن سهل عن علی بن الحکم عن الهیثم بن عروة التمیمی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن قول اللّه تعالی فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَ أَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرافِقِ فقلت هکذا و مسحت من ظفر کفی إلی المرفق فقال لیس هکذا تنزیلها إنما هی فاغسلوا وجوهکم و أیدیکم من المرافق ثم أمر یده من مرفقه إلی أصابعه

بیان

یعنی أن تنزیلها بیان المغسول دون الغسل کما أشرنا إلیه فی تفسیر الآیة

[۱۶]

۴۲۹۳- ۱۶ الکافی، ۳/ ۴۴/ ۶/ ۱ محمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن المرأة علیها السوار و الدملج فی بعض ذراعها لا تدری یجری الماء تحتهما أو لا کیف تصنع إذا توضأت أو اغتسلت قال تحرکه حتی یدخل الماء تحته أو تنزعه و عن الخاتم الضیق لا یدری هل یجری الماء تحته إذا توضأ أم لا کیف یصنع قال إن علم أن الماء لا یدخله فلیخرجه إذا توضأ

[۱۷]

اشارة

۴۲۹۴- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۸۵/ ۷۰/ ۱ المشایخ عن القمی و المفید عن أحمد بن جعفر عن القمی عن محمد بن أحمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه ع قال سألته عن الرجل علیه الخاتم الضیق- الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۱

بیان

السوار بکسر السین ما تلبسه النساء فی سواعدهن من الحلق و الدملج بضم الدال و فتح اللام المعضد.

قال فی الفقیه و إذا کان مع الرجل خاتم فلیدوره فی الوضوء و یحوله عند الغسل قال

و قال الصادق ع و إن نسیت حتی تقوم فی الصلاة فلا آمرک أن تعید

و یأتی هذا الحدیث مسندا

[۱۸]

۴۲۹۵- ۱۸ الکافی، ۳/ ۲۹/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن شاذان بن الخلیل النیسابوری عن العمرکی عن معمر بن عمر عن أبی جعفر ع قال یجزی من المسح علی الرأس موضع ثلاث أصابع و کذلک الرجل

[۱۹]

اشارة

۴۲۹۶- ۱۹ الکافی، ۳/ ۲۹/ ۲/ ۱ الثلاثة عن الخراز عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال الأذنان لیسا من الوجه و لا من الرأس قال و ذکر المسح فقال امسح علی مقدم رأسک و امسح علی القدمین و ابدأ بالشق الأیمن

بیان

فیه رد علی العامة حیث زعموا أن بطن الأذنین من الوجه و ظهرهما من الرأس فیمسحونهما

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۲

[۲۰]

۴۲۹۷- ۲۰ الکافی، ۳/ ۳۰/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن شاذان بن الخلیل عن یونس عن حماد عن الحسین قال قلت لأبی عبد اللّه ع رجل توضأ و هو معتم فثقل علیه نزع العمامة لمکان البرد فقال لیدخل إصبعه

[۲۱]

اشارة

۴۲۹۸- ۲۱ الکافی، ۳/ ۳۰/ ۴/ ۱ الأربعة و النیسابوریان عن حماد عن حریز عن الفقیه، ۱/ ۱۰۳/ ۲۱۲ زرارة قال قلت لأبی جعفر ع أ لا تخبرنی من أین علمت و قلت إن المسح ببعض الرأس و بعض الرجلین فضحک ثم قال یا زرارة قاله رسول اللّه ص و نزل به الکتاب من اللّه لأن اللّه تعالی یقول فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ فعرفنا أن الوجه کله ینبغی أن یغسل ثم قال وَ أَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرافِقِ- الفقیه، فوصل الیدین إلی المرفقین بالوجه فعرفنا أنه ینبغی لهما أن تغسلا إلی المرفقین- ش ثم فصل بین الکلام [الکلامین] فقال وَ امْسَحُوا بِرُؤُسِکُمْ فعرفنا حین قال بِرُؤُسِکُمْ أن المسح ببعض الرأس لمکان الباء- ثم وصل الرجلین بالرأس کما وصل الیدین بالوجه فقال وَ أَرْجُلَکُمْ إِلَی

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۳

الْکَعْبَیْنِ فعرفنا حین وصلهما بالرأس أن المسح علی بعضهما ثم فسر ذلک رسول اللّه ص للناس فضیعوه ثم قال فَلَمْ تَجِدُوا ماءً فَتَیَمَّمُوا صَعِیداً طَیِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِکُمْ وَ أَیْدِیکُمْ مِنْهُ فلما وضع الوضوء عمن لم یجد الماء أثبت بعض الغسل مسحا لأنه قال بِوُجُوهِکُمْ ثم وصل بها وَ أَیْدِیَکُمْ ثم قال مِنْهُ أی من ذلک التیمم لأنه علم أن ذلک أجمع لم یجر علی الوجه لأنه یعلق من ذلک الصعید ببعض الکف و لا یعلق ببعضها ثم قال ما یُرِیدُ اللّهُ لِیَجْعَلَ عَلَیْکُمْ مِنْ حَرَجٍ و الحرج الضیق

بیان

قال بعض مشایخنا رحمهم اللّه إن قول زرارة للإمام ع أ لا تخبرنی من أین علمت لا یوجب طعنا علیه بسوء الأدب لأنه کان ممتحنا بمخالطة علماء العامة و کانوا یبحثون معه فی المسائل الدینیة و یطلبون منه الدلیل علی ما یعتقد حقیته فأراد رحمه اللّه أن یسمع منه ع ما یسکتهم به و ربما یقرأ أین علمت علی بناء المتکلم یعنی أنی عالم بذلک و موقن به و لکن أرید أن تخبرنی بدلیله لاحتج به علی الناس و ربما یوجد فی بعض النسخ فصنعوه بالمهملة و النون مکان فضیعوه و فی قوله ع أثبت بعض الغسل مسحا دلیل ظاهر علی عدم وجوب استیعاب الوجه و الیدین فی التیمم و أن الباء للتبعیض.

و قوله ع من ذلک التیمم الظاهر أن المراد به المتیمم به بدلیل قوله إن ذلک یعنی الصعید أجمع لم یجر علی الوجه.

و یستفاد منه أن لفظة من فی منه للتبعیض و أنه یشترط علوق التراب بالکف و أنه لا یجوز التیمم بالحجر الغیر المغبر

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۴

[۲۲]

۴۲۹۹- ۲۲ الکافی، ۳/ ۳۰/ ۵/ ۱ الأربعة التهذیب، ۱/ ۷۷/ ۴۵/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین و علی بن حدید و التمیمی عن حماد عن حریز عن زرارة قال قال أبو جعفر ع المرأة یجزیها من مسح الرأس أن تمسح مقدمه قدر ثلاث أصابع و لا تلقی عنها خمارها

[۲۳]

اشارة

۴۳۰۰- ۲۳ الکافی، ۳/ ۳۰/ ۶/ ۱ العدة عن أحمد عن البزنطی التهذیب، ۱/ ۹۱/ ۹۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۶۴/ ۲۸/ ۱ المشایخ عن ابن أبان و محمد عن أحمد جمیعا عن الحسین عن البزنطی عن أبی الحسن الرضا ع قال سألته عن المسح علی القدمین کیف هو- فوضع کفه علی الأصابع فمسحها إلی الکعبین إلی ظاهر القدم قلت جعلت فداک لو أن رجلا قال بإصبعین من أصابعه هکذا فقال لا إلا بکفه التهذیب، کلها

بیان

قوله إلی ظاهر القدم یعنی به دون باطنها.

حمله فی التهذیبین علی الأفضل دون الوجوب

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۵

[۲۴]

۴۳۰۱- ۲۴ الکافی، ۳/ ۳۱/ ۷/ ۱ القمی عن محمد بن أحمد عن العبیدی عن یونس قال أخبرنی من رأی أبا الحسن ع بمنی یمسح ظهر قدمیه من أعلی القدم إلی الکعب و من الکعب إلی أعلی القدم و یقول الأمر فی مسح الرجلین موسع من شاء مسح مقبلا و من شاء مسح مدبرا فإنه من الأمر الموسع إن شاء اللّه

[۲۵]

۴۳۰۲- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۸۳/ ۶۶/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن العباس عن ابن أبی عمیر عن حماد عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بمسح القدمین مقبلا و مدبرا

[۲۶]

۴۳۰۳- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۵۸/ ۱۰/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن العباس عن ابن أبی عمیر عن حماد عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بمسح الوضوء مقبلا و مدبرا

[۲۷]

۴۳۰۴- ۲۷ الکافی، ۳/ ۳۱/ ۱۰/ ۱ محمد عن علی بن إسماعیل عن علی بن النعمان عن القاسم بن محمد عن جعفر بن سلیمان عن عمه قال سألت أبا الحسن موسی ع قلت جعلت فداک یکون خف الرجل مخرقا فیدخل یده فیمسح ظهر قدمه أ یجزیه ذلک قال نعم

[۲۸]

۴۳۰۵- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۴۸/ ۹۸ الحدیث مرسلا

[۲۹]

اشارة

۴۳۰۶- ۲۹ الکافی، ۳/ ۳۱/ ۱۱/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان عن زرارة عن أبی جعفر ع قال توضأ علی ع فغسل وجهه

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۶

و ذراعیه ثم مسح علی رأسه و علی نعلیه و لم یدخل یده تحت الشراک

بیان

لأن نعلیه کانتا عربیتین لم تسترا ظهر القدم و بناء هذا الحدیث علی عدم وجوب استیعاب ظهر القدم بالمسح و إن استحب کما مر فی خبر البزنطی

[۳۰]

اشارة

۴۳۰۷- ۳۰ الفقیه، ۱/ ۳۷/ ۷۵ روی أن رسول اللّه ص توضأ ثم مسح علی نعلیه فقال له المغیرة أ نسیت یا رسول اللّه ص فقال بل أنت نسیت هکذا أمرنی ربی

بیان

المغیرة هذا هو ابن شعبة و کان من المنافقین و لعله أراد بقوله أ نسیت أ نسیت نزع النعلین أو استبطان الشراکین و أما إضراب النبی ص و نسبته النسیان إلیه فکأنه إشارة إلی ما رآه غیر مرة أنه ص لم یخلع نعلیه عند الوضوء و أما قوله ص هکذا أمرنی ربی فالمراد به أنه تعالی لم یأمرنی بخلع نعلی عند الوضوء بل رخصنی أن أتوضأ متنعلا أو أرید بهکذا مسح البعض

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۷

[۳۱]

۴۳۰۸- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۶۴/ ۳۱/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحجال عن ثعلبة بن میمون عن زرارة عن الفقیه، ۱/ ۴۳/ ۸۶ أبی جعفر ع أن علیا ع مسح علی النعلین و لم یستبطن الشراکین

[۳۲]

اشارة

۴۳۰۹- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۷۵/ ۳۹/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن أحمد بن حمزة و القاسم بن محمد عن أبان عن میسر عن أبی جعفر ع قال أ لا أحکی لکم وضوء رسول اللّه ص ثم أخذ کفا من ماء فصبها علی وجهه ثم أخذ کفا فصبها علی ذراعه ثم أخذ کفا آخر فصبها علی ذراعه الأخری ثم مسح رأسه و قدمیه ثم وضع یده علی ظهر القدم ثم قال هذا هو الکعب قال و أومی بیده إلی أسفل العرقوب ثم قال هذا هو الظنبوب

بیان

العرقوب عصب غلیظ فوق العقب و الظنبوب بالمعجمة و النون ثم الموحدة طرف الساق و هذا الحدیث أیضا صریح فی أن الکعب هی المفصل

[۳۳]

اشارة

۴۳۱۰- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۷۶/ ۴۰/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة و بکیر أنهما سألا أبا جعفر ع عن وضوء رسول اللّه ص فدعا بطست أو تور فیه ماء ثم حکی وضوء رسول اللّه ص إلی أن

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۸

انتهی إلی آخر ما قال اللّه وَ امْسَحُوا بِرُؤُسِکُمْ وَ أَرْجُلَکُمْ فإذا مسح بشیء من رأسه أو بشیء من رجلیه قدمیه ما بین الکعبین إلی آخر أطراف الأصابع فقد أجزأه قلنا أصلحک اللّه فأین الکعبان قال هاهنا یعنی المفصل دون عظم الساق فقالا هذا ما هو قال هذا عظم الساق

بیان

قد مضی هذا الحدیث من الکافی مفصلا و فی حکایة قوله ع فإذا مسح إضمار و التقدیر قال قال فإذا مسح و قوله قدمیه بدل من رجلیه و لم یکن رجلیه هناک

[۳۴]

۴۳۱۱- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۹۰/ ۸۶/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن أبیه و الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة و بکیر عن أبی جعفر ع أنه قال فی المسح تمسح علی النعلین- و لا تدخل یدک تحت الشراک و إذا مسحت بشیء من رأسک أو بشیء من قدمیک ما بین کعبیک إلی أطراف الأصابع فقد أجزأک

[۳۵]

۴۳۱۲- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۶۲/ ۲۰/ ۱ المشایخ عن محمد عن أحمد عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن الخراز التهذیب، ۱/ ۹۱/ ۹۰/ ۱ ابن عیسی عن علی بن الحکم عن الخراز عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال مسح الرأس علی مقدمه

الوافی، ج۶، ص: ۲۸۹

[۳۶]

۴۳۱۳- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۹۰/ ۸۷/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن ابن عیسی عن العباس بن معروف عن علی بن مهزیار عن حماد بن عیسی عن بعض أصحابه عن أحدهما ع فی الرجل یتوضأ و علیه العمامة قال یرفع العمامة بقدر ما یدخل إصبعه فیمسح علی مقدم رأسه

[۳۷]

اشارة

۴۳۱۴- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۹۰/ ۸۹/ ۱ سعد عن أحمد عن ابن بزیع عن ظریف بن ناصح عن ثعلبة بن میمون عن الکاهلی عن الحسین بن عبد اللّه ع قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یمسح رأسه من خلفه و علیه عمامة بإصبعه أ یجزیه ذلک فقال نعم

بیان

لعله یعنی بذلک أنه یمسح مقدم رأسه من خلفه

[۳۸]

اشارة

۴۳۱۵- ۳۸ التهذیب، ۱/ ۷۷/ ۴۳/ ۱ محمد بن أحمد عن أبی إسحاق عن عبد اللّه بن الحسین بن زید بن علی بن الحسین بن علی بن أبی طالب عن أبیه عن أبی عبد اللّه ع قال لا تمسح المرأة بالرأس کما یمسح الرجال إنما المرأة إذا أصبحت مسحت رأسها و تضع الخمار عنها فإذا کان الظهر و العصر و المغرب و العشاء تمسح بناصیتها

بیان

لعل المراد بالناصیة ما یجاورها من الرأس و إن قل بإدخال الید تحت الخمار من غیر وضع له و یمکن حمل الحدیث علی الأخبار

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۰

[۳۹]

اشارة

۴۳۱۶- ۳۹ التهذیب، ۱/ ۵۸/ ۱۱/ ۱ التهذیب، ۱/ ۷۹/ ۵۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین و محمد عن أحمد عن الحسین عن صفوان و فضالة عن فضیل بن عثمان عن الحذاء قال وضأت أبا جعفر ع بجمع و قد بال فناولته ماء فاستنجی ثم صببت علیه کفا فغسل به وجهه و کفا به ذراعه الأیمن و کفا غسل به ذراعه الأیسر ثم مسح بفضلة الندی رأسه و رجلیه

بیان

جمع بفتح الجیم و إسکان المیم المشعر الحرام و الندی بالفتح مقصورا الرطوبة و لعله ع لم یتمکن من الوضوء بنفسه کما یدل علیه قوله وضأت و لما یأتی من کراهة الاستعانة بصب الماء فی الوضوء

[۴۰]

۴۳۱۷- ۴۰ التهذیب، ۱/ ۵۹/ ۱۳/ ۱ الحسین عن حماد عن شعیب عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن مسح الرأس- قلت أمسح بما فی یدی من الندی رأسی قال لا بل تضع یدک فی الماء ثم تمسح

[۴۱]

۴۳۱۸- ۴۱ التهذیب، ۱/ ۵۹/ ۱۵/ ۱ ابن عقدة عن فضل بن یوسف عن محمد بن عکاشة عن جعفر بن عمارة عن أبی عمارة الحارثی [الخارقی] قال سألت جعفر بن محمد أمسح رأسی ببلل یدی قال خذ لرأسک ماء جدیدا

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۱

[۴۲]

اشارة

۴۳۱۹- ۴۲ التهذیب، ۱/ ۵۸/ ۱۲/ ۱ ابن عیسی عن معمر بن خلاد قال سألت أبا الحسن ع أ یجزی الرجل أن یمسح قدمیه بفضل رأسه فقال برأسه لا فقلت أ بماء جدید فقال برأسه نعم

بیان

هذه الأخبار حملها فی التهذیبین علی التقیة و أکده بکون رجال الثانی من العامة و الزیدیة قیل و یشکل فی الأخیر بتضمنه مسح

القدمین إذ لا یقولون به و جوابه ما یأتی عن قریب.

و ربما یوجه ذلک بأن إیماءه ع برأسه نهی لمعمر بن خلاد عن هذا السؤال لئلا یسمعه المخالفون الحاضرون فی المجلس فإنهم کانوا کثیرا ما یحضرون مجالسهم ع فظن معمر أنه ع نهاه عن المسح ببقیة البلل فقال أ بماء جدید فسمعه الحاضرون فقال برأسه نعم و مثل هذا یقع فی المحاورات کثیرا

[۴۳]

اشارة

۴۳۲۰- ۴۳ التهذیب، ۱/ ۸۲/ ۶۴/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی رفعه إلی أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع فی مسح القدمین و مسح الرأس قال مسح الرأس واحدة من مقدم الرأس و مؤخره و مسح القدمین ظاهرهما و باطنهما

بیان

حمل فی التهذیب الظاهر و الباطن علی الإقبال و الإدبار و هو بعید جدا و الأولی أن یحمل الخبر علی التقیة کما حمل الخبرین الآتیین و کما جعله فی الإستبصار أحد الاحتمالین

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۲

[۴۴]

۴۳۲۱- ۴۴ التهذیب، ۱/ ۶۲/ ۱۹/ ۱ الحسین عن فضالة عن الحسین بن أبی العلاء قال قال أبو عبد اللّه ع امسح الرأس علی مقدمه و مؤخره

[۴۵]

اشارة

۴۳۲۲- ۴۵ التهذیب، ۱/ ۹۲/ ۹۴/ ۱ ابن عیسی عن بکر بن صالح عن الحسن بن محمد بن عمران عن زرعة عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا توضأت فامسح قدمیک ظاهرهما و باطنهما ثم قال هکذا فوضع یده علی الکعب و ضرب الأخری علی باطن قدمه ثم مسحهما إلی الأصابع

بیان

حملهما فی التهذیب علی التقیة قال لأنه موافق لمذهب بعض العامة ممن یری المسح و یقول باستیعاب الرجل

[۴۶]

اشارة

۴۳۲۳- ۴۶ الفقیه، ۱/ ۴۷/ ۹۳ قال أمیر المؤمنین ع لو لا- أنی رأیت رسول اللّه ص یمسح ظاهر قدمیه لظننت أن باطنهما أولی بالمسح من ظاهرهما

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۳

بیان

إنما کان باطنهما أولی بالمسح من الظاهر لأنه یصل الأرض و یتلوث بالقاذورات و یغبر أکثر من الظاهر و لا سیما و أکثر الناس کانوا یومئذ یمشون حفاة و غرضه ع من هذا الکلام أن الدین لیس بالرأی و الاجتهاد و إنما هو بالنص من اللّه سبحانه و رسوله ص

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۵

باب ۲۶ غسل الرجلین

[۱]

۴۳۲۴- ۱ الکافی، ۳/ ۳۱/ ۹/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن الحکم بن مسکین عن محمد بن مروان قال قال أبو عبد اللّه ع إنه یأتی علی الرجل ستون و سبعون سنة ما قبل اللّه منه صلاة قلت و کیف ذلک قال لأنه یغسل ما أمر اللّه بمسحه

[۲]

۴۳۲۵- ۲ الفقیه، ۱/ ۳۶/ ۷۳ قال الصادق ع إن الرجل لیعبد اللّه أربعین سنة ما یطیعه فی الوضوء لأنه یغسل ما أمر اللّه بمسحه

[۳]

۴۳۲۶- ۳ الکافی، ۳/ ۳۱/ ۸/ ۱ الأربعة التهذیب، ۱/ ۶۵/ ۳۵/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة قال قال لو أنک توضأت فجعلت مسح الرجلین غسلا ثم أضمرت أن ذلک هو المفترض لم یکن ذلک بوضوء ثم قال ابدأ بالمسح علی الرجلین فإن بدا لک غسل فغسلت فامسح بعده لیکون آخر ذلک المفترض

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۶

[۴]

اشارة

۴۳۲۷- ۴ التهذیب، ۱/ ۹۳/ ۹۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع مثله

بیان

لعل المراد بالحدیث أنه إن کنت فی موضع تقیة فابدأ أولا- بالمسح لیتم وضوءک ثم اغسل رجلیک فإن بدا لک أولا فی الغسل فغسلت و لم یتیسر لک المسح فامسح بعد الغسل حتی تکون قد أتیت بالفرض فی آخر أمرک

[۵]

۴۳۲۸- ۵ التهذیب، ۱/ ۶۴/ ۳۰/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب عن أحمد عن أبی همام عن أبی الحسن ع فی وضوء الفریضة فی کتاب اللّه المسح و الغسل فی الوضوء للتنظیف

[۶]

اشارة

۴۳۲۹- ۶ التهذیب، ۱/ ۶۴/ ۲۹/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن النخعی قال کتبت إلی أبی الحسن ع عن المسح علی القدمین- فقال الوضوء بالمسح و لا یجب فیه إلا ذلک و من غسل فلا بأس

بیان

قال فی التهذیبین یعنی إذا أراد به التنظیف کما یدل علیه الخبر السابق

[۷]

اشارة

۴۳۳۰- ۷ التهذیب، ۱/ ۶۳/ ۲۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان و محمد عن
الوافی، ج۶، ص: ۲۹۷
أحمد جمیعا عن الحسین عن فضالة عن حماد عن سالم و غالب بن هذیل قال سألت أبا جعفر ع عن المسح علی الرجلین فقال هو الذی نزل به جبرئیل ع

بیان

يعنى أن الغسل بدعة

[۸]

۴۳۳۱- ۸ التهذيب، ۱/ ۶۴/ ۲۷/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن المسح على الرجلين فقال لا بأس

[۹]

اشارة

۴۳۳۲- ۹ التهذيب، ۱/ ۷۰/ ۳۷/ ۱ المشايخ عن القمى و سعد عن محمد بن أحمد عن أبى عبد اللّه ع عن حماد عن محمد بن النعمان عن غالب بن الهذيل قال سألت أبا جعفر ع عن قول اللّه عز و جل- وَ امْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ على الخفض هى أم على النصب قال بل هى على الخفض

بيان

لا يخفى أن تقدير القراءة على النصب أيضا يدل على المسح لأنها تكون حينئذ معطوفة على محل الرءوس كما تقول مررت بزيد و عمرا إذ عطفها على الوجوه

الوافي، ج۶، ص: ۲۹۸

خارج عن قانون الفصاحة بل عن أسلوب العربية.

روى المخالفون عن أمير المؤمنين ع و ابن عباس عن النبى ص أنه توضأ و مسح قدميه و نعليه

و رووا أيضا عن ابن عباس أنه قال إن كتاب اللّه المسح و يأبى الناس إلا الغسل و أنه قال غسلتان و مسحتان من باهلنى باهلته و أنه وصف وضوء رسول اللّه ص فمسح على رجليه.

و أما ما رووه عن النبى ص أنه حين رأى أصحابه يمسحون على أرجلهم فنادى بأعلى صوته ويل للأعقاب من النار فبعد تسليم صحتها لعله أمر بغسل الأعقاب لنجاستها فإن أعراب الحجاز ليبس هوائهم و مشيهم فى الأغلب حفاة كانت أعقابهم تنشق كثيرا هو الآن مشاهد لمن خالطهم و كانت قلما تخلو عن نجاسة الدم و قد اشتهر أنهم كانوا يبولون عليها و يزعمون أن البول علاج تشققها و أيضا فليس فى هذه الرواية نهى عن المسح و إنما هى أمر بغسل الأعقاب لا غير و تخصيص الأعقاب بالذكر و السكوت عما فعلوه من المسح يؤيد ما قلناه و أما ما نقلوه عن أمير المؤمنين ع أنه غسل قدميه فى الوضوء فيكذبه ما نقلوه أيضا أن أئمة أهل البيت ع كانوا يمسحون أرجلهم فى الوضوء و ينقلونه عن أبيهم و لا شك أنهم أعلم بشريعة جدهم و عمل أبيهم منهم و هذا واضح بحمد اللّه

[۱۰]

اشارة

۴۳۳۳- ۱۰ الکافی، التهذیب، ۱/ ۶۶/ ۳۶/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یتوضأ الوضوء کله إلا رجلیه ثم یخوض الماء بهما خوضا قال أجزأه ذلک

الوافی، ج۶، ص: ۲۹۹

بیان

حمله فی التهذیبین علی حال التقیة دون الاختیار

[۱۱]

اشارة

۴۳۳۴- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۹۳/ ۹۷/ ۱ الصفار عن عبد اللّه بن المنبه عن الحسین بن علوان عن عمرو بن خالد عن زید بن علی عن آبائه عن علی ع قال جلست أتوضأ و أقبل رسول اللّه ص حین ابتدأت فی الوضوء فقال لی تمضمض و استنشق و استن- ثم غسلت وجهی ثلاثا فقال قد یجزیک من ذلک المرتان قال فغسلت ذراعی و مسحت برأسی مرتین فقال قد یجزیک من ذلک المرة و غسلت قدمی فقال لی یا علی خلل بین الأصابع لا تخل بالنار

بیان

الاستنان التسویک قال فی التهذیبین هذا خبر موافق للعامة و قد ورد مورد التقیة لأن المعلوم من مذهب الأئمة ع مسح الرجلین فی الوضوء دون غسلهما و ذلک أشهر من أن یختلج أحدا فیه الریب فلا یعارض به الأخبار و لا القرآن

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۱

باب ۲۷ مسح الأذنین و القفا

[۱]

۴۳۳۵- ۱ الکافی، ۳/ ۲۹/ ۱۰/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر عن زرارة قال سألت أبا جعفر ع أن أناسا یقولون إن بطن الأذنین من الوجه و ظهرهما من الرأس فقال لیس علیهما غسل و لا مسح

[۲]

اشارة

۴۳۳۶- ۲ التهذیب، ۱/ ۶۲/ ۱۸/ ۱ الحسین عن یونس عن ابن رئاب قال سألت أبا عبد اللّه ع الأذنان من الرأس قال نعم قلت فإذا

مسحت رأسی مسحت أذنی قال نعم کأنی أنظر إلی أبی فی عنقه عکنة و کان یحفی رأسه إذا جزه کأنی أنظر إلیه و الماء ینحدر علی عنقه [عاتقه]

بیان

العکنة بضم المهملة ما انطوی و تثنی من اللحم فی البدن من السمن و الإحفاء المبالغة فی أخذ الشعر و الاستقصاء فیه

[۳]

اشارة

۴۳۳۷- ۳ التهذیب، ۱/ ۹۱/ ۹۱/ ۱ ابن عیسی عن علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المسح

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۲

علی الرأس فقال کأنی أنظر إلی عکنة فی قفا أبی یمر علیها یده و سألته عن الوضوء یمسح الرأس مقدمه و مؤخره قال کأنی أنظر إلی عکنة فی رقبة أبی یمسح علیها

بیان

حملهما فی التهذیبین علی التقیة

[۴]

اشارة

۴۳۳۸- ۴ الکافی، ۳/ ۷۲/ ۱۱/ ۱ محمد بن الحسن و غیره عن سهل بإسناده عن أبی عبد اللّه ع قال إذا فرغ أحدکم من وضوئه فلیأخذ کفا من ماء فیمسح به قفاه یکون ذلک فکاک رقبته من النار

بیان

ینبغی حمل هذا الخبر أیضا علی التقیة لعدم ثبوت هذه السنة بین أصحابنا رحمهم اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۳

باب ۲۸ المسح علی العمامة و الخف و نحوهما

[۱]

اشارة

۴۳۳۹- ۱ التهذیب، ۱/ ۳۶۱/ ۱۷/ ۱ الحسین عن عثمان عن ابن مسکان عن الحضرمی قال سألته عن المسح علی الخفین و العمامة- فقال سبق الکتاب الخفین و قال لا تمسح علی خف

بیان

یعنی أن المسح علی الخفین بدعة حدثت بعد ثبوت حکم المسح علی الرجلین بنص القرآن إذ لا خفاء فی أن الخف غیر الرجل

[۲]

۴۳۴۰- ۲ التهذیب، ۱/ ۳۶۱/ ۱۸/ ۱ عنه عن صفوان عن ابن مسکان عن الحلبی قال سألت أبا عبد اللّٰه ع عن المسح علی الخفین فقال لا تمسح و قال إن جدی قال سبق الکتاب الخفین

[۳]

اشارة

۴۳۴۱- ۳ التهذیب، ۱/ ۳۶۱/ ۱۹/ ۱ عنه عن علی المیثمی عن فضیل الرسان عن رقبة بن مصقلة قال دخلت علی أبی جعفر ع فسألته عن أشیاء فقال إنی أراک ممن یفتی فی مسجد العراق فقلت نعم فقال لی ممن أنت فقلت ابن عم لصعصعة فقال مرحبا بک یا ابن عم صعصعة فقلت له ما تقول فی المسح علی الخفین فقال کان

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۴

عمر یراه ثلاثا للمسافر و یوما و لیلة للمقیم و کان أبی لا یراه فی سفر و لا حضر فلما خرجت من عنده فقمت علی عتبة الباب فقال لی أقبل یا ابن عم صعصعة فأقبلت علیه فقال إن القوم کانوا یقولون برأیهم- فیخطئون و یصیبون و کان أبی لا یقول برأیه

بیان

یستفاد من سیاق الحدیث أن السائل کان من فقهاء العامة.

و صعصعة کأنه ابن صوحان و کان من شیعة أمیر المؤمنین ع و لهذا رحب ع بالسائل لما نسب نفسه إلیه

[۴]

۴۳۴۲- ۴ التهذیب، ۱/ ۳۶۱/ ۲۰/ ۱ عنه عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع أنه سئل عن المسح علی الخفین و علی العمامة فقال لا تمسح علیهما

[۵]

اشارة

۴۳۴۳- ۵ التهذیب، ۱/ ۳۶۱/ ۲۱/ ۱ عنه عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال سمعته یقول جمع عمر بن الخطاب أصحاب رسول اللّه ص و فیهم علی ع فقال ما تقولون فی المسح علی الخفین فقام المغیرة بن شعبة فقال رأیت رسول الّه ص یمسح علی الخفین فقال علی ع قبل المائدة أو بعدها فقال لا- أدری فقال علی ع سبق الکتاب الخفین إنما أنزلت المائدة قبل أن یقبض بشهرین أو ثلاثة

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۵

بیان

المغیرة بن شعبة هذا هو أحد رؤساء المنافقین من أصحاب العقبة و السقیفة لعنهم اللّه

[۶]

۴۳۴۴- ۶ التهذیب، ۱/ ۳۶۲/ ۲۲/ ۱ عنه عن فضالة عن حماد عن محمد بن النعمان عن أبی الورد قال قلت لأبی جعفر ع إن أبا ظبیان حدثنی أنه رأی علیا ع أراق الماء ثم مسح علی الخفین فقال کذب أبو ظبیان أ ما بلغکم قول علی ع فیکم سبق الکتاب الخفین فقلت فهل فیهما رخصة فقال لا إلا من عدو تتقیه أو ثلج تخاف علی رجلیک

[۷]

۴۳۴۵- ۷ الفقیه، ۴/ ۴۱۵/ ۵۹۰۲ المفضل بن عمر عن الثمالی عن حبابة الوالبیة رضی اللّه عنها قالت سمعت مولای أمیر المؤمنین ع یقول إنا أهل بیت لا نشرب المسکر و لا نأکل الجری و لا نمسح علی

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۶

الخفین و من کان من شیعتنا فلیقتد بنا و لیستن بسنتنا

[۸]

۴۳۴۶- ۸ الکافی، ۳/ ۳۲/ ۲/ ۱ الأربعة التهذیب، ۱/ ۳۶۲/ ۲۳/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة قال قلت له هل فی مسح الخفین تقیة فقال ثلاثة لا أتقی فیهن أحدا شرب المسکر و مسح الخفین و متعة الحج قال زرارة و لم یقل الواجب علیکم أن لا تتقوا فیهن أحدا

[۹]

اشارة

۴۳۴۷- ۹ الفقیه، ۱/ ۴۸/ ۹۵ قال العالم ع ثلاثة الحدیث بدون قول زرارة

بیان

حمله فی التهذیبین علی اختصاص نفی التقیة فیه بنفسه کما أوله به زرارة لعلمه بأنه لا یحتاج إلیها فیه أو أن المراد به تقیة لا تبلغ الخوف علی النفس أو المال و جوز فی الإستبصار حمله علی التقیة فی الفتوی بالمنع لأن ذلک معلوم من مذهبه و مذهب آبائه ع.

أقول و یمکن أن یحمل حدیث جواز التقیة فیه علی ما إذا لم یتمکن من التیمم أو غسل الرجلین فإن التیمم خیر من هذا الوضوء لأنه لیس بوضوء و لهذا ورد أنهم یرون وضوءهم یوم القیامة علی جلود الحیوانات.

و مما قلنا ظهر سر نفی التقیة فیه و ذلک لعدم وقوع الحاجة إلیه إلا نادرا

و قال فی الفقیه روت عائشة عن النبی ص أنه قال أشد الناس

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۷

حسرة یوم القیامة من رأی وضوءه علی جلد غیره

و روی عنها أنها قالت لأن أمسح علی ظهر عیر بالفلاة أحب إلی من أن أمسح علی خفی و لم یعرف للنبی ص خف إلا خف أهداه له النجاشی و کان موضع ظهر القدمین منه مشقوقا فمسح النبی ص علی رجلیه و علیه خفاه فقال الناس إنه مسح علی خفیه و علی أن الحدیث فی ذلک غیر صحیح الإسناد إلی هنا کلام صاحب الفقیه طاب ثراه

[۱۰]

اشارة

۴۳۴۸- ۱۰ الکافی، ۳/ ۳۲/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن أبان عن إسحاق بن عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المریض هل له رخصة فی المسح قال لا

بیان

یعنی بالمسح المسح علی الخفین

[۱۱]

۴۳۴۹- ۱۱ الکافی، ۳/ ۳۱/ ۱۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۵۹/ ۱۰/ ۱ محمد رفعه عن أبی عبد اللّه ع فی الذی یخضب رأسه بالحناء ثم یبدو له فی الوضوء قال لا یجوز حتی یصیب بشرة رأسه الماء

[۱۲]

۴۳۵۰- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۳۵۹/ ۹/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن جعفر بن بشیر عن حماد بن عثمان عن عمر بن یزید قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یخضب رأسه بالحناء یبدو له فی

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۸

الوضوء قال یمسح فوق الحناء

[۱۳]

اشارة

۴۳۵۱- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۳۵۹/ ۱۱/ ۱ عنه عن أحمد عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن حماد عن محمد عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یحلق رأسه ثم یطلیه بالحناء و یتوضأ للصلاة فقال لا بأس أن یمسح رأسه و الحناء علیه

بیان

فی التهذیبین حمل الأول علی ما إذا أمکنه إیصال الماء إلی البشرة من غیر مشقة و الأخیرین علی ما إذا تعذر ذلک و الصواب أن یحکم بالأول و یؤول الثانی بما إذا أزیل الحناء و بقی لونه فإن إطلاق الحناء علی لونه شائع أو بما إذا خضب بماء الحناء أو بما إذا لم یستوعب الرأس و یؤول الثالث بما إذا أمکنه إدخال الید تحت الحناء و إیصال الماء إلی البشرة و ذلک لمخالفة ظاهر الخبرین القرآن و الأخبار فإن الحناء غیر الرأس کما أن العمامة غیره و الخف غیر الرجلین

الوافی، ج۶، ص: ۳۰۹

باب ۲۹ مقدار ماء الوضوء

[۱]

۴۳۵۲- ۱ الکافی، ۳/ ۲۱/ ۲/ ۱ النیسابوریان عن حماد عن حریز التهذیب، ۱/ ۱۳۸/ ۷۸/ ۱ الأربعة عن زرارة و محمد عن أبی جعفر ع قال إنما الوضوء حد من حدود اللّه لیعلم اللّه من یطیعه و من یعصیه و إن المؤمن لا ینجسه شیء إنما یکفیه مثل الدهن

[۲]

اشارة

۴۳۵۳- ۲ الفقیه، ۱/ ۳۸/ ۷۸ الحدیث مرسلا مقطوعا

بیان

یعنی لا ینجسه شیء من الأحداث بحیث یحتاج فی إزالته إلی صب الماء الزائد علی الدهن کما فی النجاسات الخبثیة بل یکفی أدنی ما یحصل به الجریان و لو باستعانة الید

[۳]

۴۳۵۴- ۳ الکافی، ۳/ ۲۱/ ۱/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن العلاء عن محمد عن أبی جعفر ع قال یأخذ أحدکم الراحة من الدهن- فیملأ بها جسده و الماء أوسع من ذلک

الوافی، ج۶، ص: ۳۱۰

[۴]

۴۳۵۵- ۴ الکافی، ۳/ ۲۲/ ۷/ ۱ العدة عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۱۳۷/ ۷۲/ ۱ الحسین عن فضالة عن جمیل عن زرارة عن أبی جعفر ع فی الوضوء قال إذا مس جلدک الماء فحسبک

[۵]

اشارة

۴۳۵۶- ۵ الکافی، ۳/ ۲۲/ ۹/ ۱ علی بن محمد و غیره عن سهل عن ابن شمون عن حماد عن حریز عن أبی عبد اللّه ع قال إن لله ملکا یکتب سرف الوضوء کما یکتب عدوانه

بیان

یعنی بالسرف صرف الماء أکثر مما ینبغی فی ما حد اللّه و بالعدوان التجاوز عما حد اللّه کغسل الرجلین مکان المسح

[۶]

اشارة

۴۳۵۷- ۶ الکافی، ۳/ ۲۱/ ۳/ ۱ العدة عن أحمد و أبو داود جمیعا عن الحسین عن فضالة عن داود بن فرقد قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إن أبی کان یقول إن للوضوء حدا من تعداه لم یؤجر و کان أبی یقول إنما یتلدد فقال له رجل ما حده قال تغسل وجهک و یدیک و تمسح رأسک و رجلیک

بيان

التلدد بالمهملتين من اللداد بمعنى المخاصمة و المجادلة أشار به إلى مخاصمة العامة معهم في نهيهم عن الغسلات الثلاث التي يستحبونها و غير ذلك

الوافي، ج۶، ص: ۳۱۱

[۷]

۴۳۵۸- ۷ الكافي، ۳/ ۲۷/ ۸/ ۱ الحسين بن محمد عن عبد اللّه بن عامر عن علي بن مهزيار عن محمد بن يحيى عن حماد بن عثمان قال كنت قاعدا عند أبي عبد اللّه ع فدعا بماء فملأ به كفه فعم به وجهه ثم ملأ كفه فعم به يده اليمنى ثم ملأ كفه فعم به اليسرى ثم مسح على رأسه و رجليه و قال هذا وضوء من لم يحدث حدثا يعني به التعدي في الوضوء

[۸]

۴۳۵۹- ۸ الكافي، ۳/ ۲۷/ ۹/ ۱ روي في رجل كان معه من الماء مقدار كف و حضرت الصلاة قال فقال يقسمه أثلاثا ثلث للوجه و ثلث لليد اليمنى- و ثلث لليسرى و يمسح بالبلة رأسه و رجليه

[۹]

اشارة

۴۳۶۰- ۹ الكافي، ۳/ ۲۲/ ۶/ ۱ محمد عن محمد بن الحسين عن شعر عن الغنوي عن أبي عبد اللّه ع قال يجزيك من الغسل و الاستنجاء ما بلت يمينك

بيان

الغسل إن قرئ بالفتح يشمل الوضوء و الغسل و بالضم يخص الغسل و أريد بالاستنجاء تطهير الفرج من النجاسة سواء كانت البول أو المني أو الغائط و ذلك لأن إزالة العين لا يتعين أن يكون بالماء بل يكفي فيه الخرقة و نحوها فيجزي للتطهير جريان أدنى ماء عليه و يأتي هذا الحديث مرة أخرى بسند آخر إن شاء اللّه

الوافي، ج۶، ص: ۳۱۲

[۱۰]

۴۳۶۱- ۱۰ التهذيب، ۱/ ۱۳۸/ ۷۹/ ۱ الحسين عن صفوان عن ابن مسكان عن محمد الحلبي عن أبي عبد اللّه ع قال أسبغ الوضوء إن وجدت ماء و إلا فإنه يكفيك اليسير

[۱۱]

۴۳۶۲- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۱۳۸/ ۷۶/ ۱ المشایخ عن محمد بن أحمد عن الخشاب عن ابن کلوب عن إسحاق بن عمار عن جعفر عن أبیه ع أن علیا ع کان یقول فی الغسل من الجنابة و الوضوء یجزی منه ما أجزأ من الدهن الذی یبل الجسد

[۱۲]

اشارة

۴۳۶۳- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۱۹۱/ ۲۶/ ۱ المفید عن الصدوق عن القمی عن محمد بن أحمد عن أحمد عن عثمان عن معاویة بن شریح قال سأل رجل أبا عبد اللّه ع و أنا عنده فقال یصیبنا الدمق و الثلج و نرید أن نتوضأ و لا نجد إلا ماء جامدا فکیف أتوضأ أدلک به جلدی قال نعم

بیان

الدمق بالتحریک ثلج و ریح معرب دمه و منه دمقة الحداد

[۱۳]

۴۳۶۴- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۹۲/ ۲۸/ ۱ ابن محبوب عن العلوی عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الرجل الجنب أو علی غیر وضوء لا یکون معه ماء و هو یصیب ثلجا و صعیدا- أیهما أفضل أ یتیمم أم یتمسح بالثلج وجهه قال الثلج إذا بل رأسه و جسده أفضل فإن لم یقدر علی أن یغتسل به فلیتیمم

الوافی، ج۶، ص: ۳۱۳

[۱۴]

۴۳۶۵- ۱۴ الفقیه، ۱/ ۳۹/ ۷۹ قال الصادق ع من تعدی فی وضوئه کان کناقصه

[۱۵]

اشارة

۴۳۶۶- ۱۵ الفقیه، ۱/ ۳۴/ ۷۰ قال رسول اللّه ص الوضوء مد و الغسل صاع و سیأتی أقوام من بعدی یستقلون ذلک- فأولئک علی خلاف سنتی و الثابت علی سنتی معی فی حظیرة القدس

بيان

الاستقلال عد الشیء قليلا كأنه أشار به إلى أصحاب الوسواس أو أهل الخلاف المبتدعين للثلاث و حضيرة القدس الجنة

[۱۶]

۴۳۶۷- ۱۶ التهذيب، ۱/ ۱۳۶/ ۶۹/ ۱ المشايخ عن سعد عن أحمد عن الحسين عن ابن سنان عن ابن مسكان عن أبی بصير قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوضوء فقال كان رسول اللّه ص يتوضأ بمد من ماء و يغتسل بصاع

[۱۷]

۴۳۶۸- ۱۷ التهذيب، ۱/ ۱۳۶/ ۶۸/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن النضر عن عاصم بن حميد عن أبی بصير و محمد عن أبی جعفر ع أنهما سمعاه يقول كان الحديث

الوافی، ج‌۶، ص: ۳۱۴

[۱۸]

اشارة

۴۳۶۹- ۱۸ التهذيب، ۱/ ۱۳۶/ ۷۰/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن حماد عن حريز عن زرارة عن أبی جعفر ع مثله و زاد و المد رطل و نصف و الصاع ستة أرطال

بيان

قال فی التهذيب يعنی أرطال المدينة فيكون تسعة أرطال بالعراقی

[۱۹]

اشارة

۴۳۷۰- ۱۹ التهذيب، ۱/ ۱۳۶/ ۶۷/ ۱ المشايخ و المفيد عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن محمد عن محمد بن أحمد عن ابن عيسى عن أبيه عن زرعة عن سماعة قال سألته عن الذی يجزی من الماء للغسل- فقال اغتسل رسول اللّه ص بصاع و توضأ بمد و كان الصاع على عهده خمسة أرطال و كان المد قدر رطل و ثلاث أواق

بيان

الأواق جمع الأوقیة بالضم و الوقیة بالضم و فتح المثناة التحتیة مشددة و هی أربعون درهما

[۲۰]

اشارة

۴۳۷۱- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۱۳۵/ ۶۵/ ۱ بهذا الإسناد عن محمد بن أحمد عن علی بن محمد عن رجل عن المروزی التهذیب، ۱/ ۱۳۶/ ۶۷/ ۱ الصفار عن موسی بن عمر عن المروزی قال

الوافی، ج۶، ص: ۳۱۵

الفقیه، ۱/ ۳۴/ ۶۹ قال أبو الحسن موسی بن جعفر ع الغسل بصاع من ماء و الوضوء بمد من ماء و صاع النبی ص خمسة أمداد و المد وزن مائتین و ثمانین درهما و الدرهم وزن ستة دوانیق و الدانق وزن ست حبات و الحبة وزن حبتی شعیر من أوساط الحب لا من صغاره و لا من کباره

بیان

المراد بالحبة التی هی وزن حبتین من شعیر حبة الذهب و یأتی فی باب الفطرة حدیث فی أن الصاع ستة أرطال بالمدنی و تسعة أرطال بالعراقی و أنه بالوزن ألف و مائة و سبعون وزنة قیل المراد بالوزنة الدرهم و لا یخفی اختلاف هذه التقدیرات مع اختلاف حبة الشعیر بحسب البلاد و الأمکنة و ربما یضبط الرطل بالمثاقیل فیقال العراقی منه أحد و تسعون مثقالا و المثقال درهم و ثلاثة أسباع درهم یکون قدر السبعة مثاقیل عشرة دراهم و المثقال قدر دینار و الدینار لم یتغیر فی جاهلیة و لا إسلام و إن اختلفت الدراهم و غیرت و الدینار قدر ثلاثة أرباع من المثقال الصیرفی فالصاع بالمثقال الصیرفی ستمائة مثقال و أربعة عشر مثقالا و ربع مثقال و المن التبریزی المتعارف فی زماننا هذا ستمائة مثقال و الصاع یزید علیه بأربعة عشر مثقالا و ربع مثقال و هذا التحدید أضبط من التحدید بالشعیر و منه یعلم مقدار الکر بالأرطال فإنه مائة من و ستة و ثلاثون منا و نصف بالتبریزی

الوافی، ج۶، ص: ۳۱۷

باب ۳۰ عدد الغسلات فی الوضوء

[۱]

اشارة

۴۳۷۲- ۱ الکافی، ۳/ ۲۶/ ۷/ ۱ العدة عن أحمد و أبو داود جمیعا عن الحسین التهذیب، ۱/ ۷۵/ ۳۸/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن فضالة عن حماد عن علی بن المغیرة عن میسرة عن أبی جعفر ع قال الوضوء واحدة واحدة و وصف الکعب فی ظهر القدم

بيان

يعنى غسلة واحدة فى كل من الثلاث و مسحة واحدة فى كل من الثلاث و وصف الكعب فى ظهر القدم لا ينافى كونها المفصل لأنه فى ظهرها و منتهاها و إنما قال ذلك ردا على المخالفين حيث جعلوها فى طرفى القدم و جانبيها

[۲]

۴۳۷۳- ۲ الكافى، ۳/ ۲۶/ ۶/ ۱ محمد بن الحسن و غيره عن سهل عن السراد عن ابن رباط عن يونس بن عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوضوء للصلاة فقال مرة مرة

الوافى، ج۶، ص: ۳۱۸

[۳]

۴۳۷۴- ۳ الكافى، ۳/ ۲۷/ ۹/ ۱ على بن محمد و محمد بن الحسن عن سهل و على عن أبيه و محمد عن أحمد جميعا عن البزنطى عن عبد الكريم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوضوء فقال ما كان وضوء على ع إلا مرة مرة

[۴]

۴۳۷۵- ۴ الفقيه، ۱/ ۳۸/ ۷۶ قال الصادق ع و اللّه ما كان وضوء رسول اللّه ص إلا مرة مرة و توضأ النبى ص مرة مرة فقال هذا وضوء لا يقبل اللّه الصلاة إلا به

[۵]

۴۳۷۶- ۵ الفقيه، ۱/ ۴۱/ ۸۳ قال الصادق ع من توضأ مرتين لم يؤجر

[۶]

۴۳۷۷- ۶ الفقيه، ۱/ ۳۸/ ۷۷ مؤمن الطاق عمن ذكره عن أبى عبد اللّه ع قال فرض اللّه الوضوء واحدة واحدة و وضع رسول اللّه ص للناس اثنتين اثنتين

[۷]

۴۳۷۸- ۷ الفقيه، ۱/ ۳۹/ ۸۰ عمرو بن أبى المقدام عمن سمع أبا عبد اللّه ع يقول إنى لأعجب ممن يرغب أن يتوضأ اثنتين- و قد توضأ رسول اللّه ص اثنتين اثنتين

الوافى، ج۶، ص: ۳۱۹

[۸]

۴۳۷۹- ۸ الفقیه، ۱/ ۳۹/ ۸۰ و روی فی المرتین أنه إسباغ

[۹]

۴۳۸۰- ۹ التهذیب، ۱/ ۸۰/ ۵۷/ ۱ الحسین عن حماد عن یعقوب عن ابن وهب قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوضوء فقال مثنی مثنی

[۱۰]

۴۳۸۱- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۸۰/ ۵۸/ ۱ أحمد عن صفوان عن أبی عبد اللّه ع قال الوضوء مثنی مثنی

[۱۱]

۴۳۸۲- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۴۷/ ۷۳/ ۱ الصفار عن السندی بن محمد عن یونس بن یعقوب قال قلت لأبی عبد اللّه ع الوضوء الذی افترضه اللّه علی العباد لمن جاء من الغائط أو بال قال یغسل ذکره و یذهب الغائط ثم یتوضأ مرتین مرتین

[۱۲]

۴۳۸۳- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۸۰/ ۵۹/ ۱ المشایخ عن القمی عن أحمد عن الحسین عن القاسم بن عروة عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال الوضوء مثنی مثنی من زاد لم یؤجر علیه و حکی لنا وضوء رسول اللّه ص فغسل وجهه مرة واحدة و ذراعه مرة واحدة و مسح رأسه بفضل وضوئه و رجلیه

[۱۳]

۴۳۸۴- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۸۱/ ۶۱/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد عن موسی بن إسماعیل بن زیاد و العباس بن السندی عن محمد بن بشیر عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۰

الوضوء واحدة فرض و اثنتان لا یؤجر و الثالثة بدعة

[۱۴]

اشارة

۴۳۸۵- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۸۱/ ۶۲/ ۱ المشایخ عن سعد عن محمد بن عیسی عن زیاد بن مروان القندی عن ابن بکیر عن أبی عبد اللّه ع قال من لم یستیقن أن الواحدة من الوضوء تجزیه لم یؤجر علی الثنتین

بیان

قال فی الکافی بعد نقل حدیث وضوء علی ع هذا دلیل علی أن الوضوء إنما هو مرة مرة لأنه ص کان إذا ورد علیه أمران کلاهما لله طاعة أخذ بأحوطهما و أشدهما علی بدنه و إن الذی جاء عنهم ع

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۳۲۰

أنه قال الوضوء مرتان إن هو لم یقنعه مرة و استزاده

فقال مرتان ثم قال و من زاد علی المرتین لم یؤجر و هو أقصی غایة الحد فی الوضوء الذی من تجاوزه أثم و لم یکن له وضوء و کان کمن صلی الظهر خمس رکعات و قال و لو لم یطلق ع فی المرتین لکان سبیلهما سبیل الثلاث.

أقول لا یساعد هذا ما فی روایات الفقیه من الإسباغ و الترغیب فی المرتین.

و لعله رحمه اللّه أشار بالذی جاء عنهم إلی حدیث زرارة السابق و فی الفقیه حمل المرتین علی التجدید بعد أن طعن فی إسناده بالانقطاع و حمل روایة مؤمن الطاق علی الإنکار دون الأخبار قال کأنه یقول حد اللّه حدا فتجاوزه رسول اللّه ص و تعداه و قد قال اللّه عز و جل وَ مَنْ یَتَعَدَّ حُدُودَ اللّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ قال و قد فوض اللّه إلی نبیه أمر دینه و لم یفوض إلیه تعدی

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۱

حدوده و استدل أیضا بحدیث إنما یکفیه مثل الدهن و بحدیث من تعدی فی وضوئه کان کناقصه.

قال و قال الصادق ع من توضأ مرتین لم یؤجر

یعنی به أنه أتی بغیر الذی أمر به و وعد الأجر علیه فلا یستحق الأجر و کذلک کل أجیر إذا فعل غیر الذی استؤجر علیه لم یکن له أجرة.

أقول ما ذکره طاب ثراه لا یخلو من تکلف و لا سیما حمله المرتین تارة علی التجدید و أخری علی الغسلتین قال بعد نقل حدیث عمرو بن أبی المقدام فإن النبی ص کان یجدد الوضوء لکل فریضة و کل صلاة فمعنی الحدیث هو أنی لأعجب ممن یرغب عن تجدید الوضوء و قد جدده النبی ص.

قال و الخبر الذی روی أن من زاد علی مرتین لم یؤجر یؤکد ما ذکرته و معناه أن التجدید بعد التجدید لا أجر له کالأذان من صلی الظهر و العصر بأذان و إقامتین أجزأه و من أذن للعصر کان أفضل و الأذان الثالث بدعة لا أجر له قال و کذلک ما روی أن مرتین أفضل معناه التجدید و کذلک ما روی فی المرتین أنه إسباغ.

أقول قوله طاب ثراه إن التجدید لا أجر له کالأذان إن أراد به التجدید من غیر تخلل زمان و إرادة صلاة فالتجدید الأول أیضا لا أجر له بل هو لیس بتجدید لأن وضوءه جدید و إن أراد به التجدید مع تخلل زمان و إرادة صلاة أو نحوها کما فی الأذان الذی أورده فی المثال فقوله لا أجر له لیس بمستقیم کیف و هو نفسه یروی عن النبی ص أنه کان یجدد الوضوء لکل فریضة و کل صلاة و کذلک قوله و قد فوض اللّه إلی نبیه أمر دینه و لم یفوض إلیه تعدی حدوده إن أراد به أنه لم یفوض له زیادة عبادة علی عبادة فلیس بمستقیم کیف یکون مستقیما

و هو یروی فی کتاب الصلاة عن أبی جعفر ع أنه

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۲

قال کانت الصلاة التی فرض اللّه علی العباد عشر رکعات فزاد رسول اللّه ص سبعا.

و فی روایة و فوض إلى محمد فزاد و هی سنة و نظائر هذا کثیرة و هی مذکورة فی مواضعها و بالجملة کلماته رحمه اللّه فی هذا الباب کلها تکلفات.

و فی التهذیبین حمل المرتین على الاستحباب و تبعه أکثر الأصحاب و حمل نفی الأجر عن الثانیة على ما إذا اعتقد فرضها و هو ینافی توحیدهم ع فی مقام البیان و تأکیدهم بالقسم فی مقام الاستشهاد و البرهان و تأییدهم ذلک باستحباب الإتیان فی بعض الأخبار کما مر و اقتصارهم على الواحدة فی مقام الإسباغ و الإتیان بالسنن کما یأتی.

و من متأخری أصحابنا من حمل المرتین على الغسلتین و المسحتین و لا یساعده روایة مؤمن الطاق و الذی یخطر بالبال حمل الوحدة على الغسلة و التثنیة على الغرفة و بهذا یکاد یتوافق جمیع الأخبار و ینکشف عنها الغبار کما یظهر بعد التأمل فی کل کل و إن کان أیضا لا یخلو من تکلف إلا أنه أقل تکلفا مما ذکروه فیصیر معنى حدیث مؤمن الطاق أن الفرض فی الوضوء إنما هو غسلة واحدة و وضع رسول اللّه ص للناس غرفتین لتلک الغسلة فهو تحدید منه لما لم یرد له من اللّه تحدید لیس بتعد من حد.

و أما الثنتان فی قوله ع و اثنتان لا یؤجر فالمراد بهما الغسلتان و المراد بالوحدة و الثنتین فی قوله و من لم یستیقن أن الواحدة من الوضوء یجزیه لم یؤجر على الثنتین الغرفة و الغرفتان و الدلیل على هذا التأویل ما مضى فی حدیث زرارة و بکیر فقلنا أصلحک اللّه فالغرفة الواحدة تجزی للوجه و غرفة للذراع فقال نعم إذا بالغت فیها و الثنتان تأتیان على ذلک کله

[۱۵]

اشارة

۴۳۸۶- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۸۲/ ۶۳/ ۱ الصفار عن یعقوب بن یزید

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۳

عن الوشاء عن داود بن زربی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوضوء فقال لی توضأ ثلاثا ثلاثا قال ثم قال لی أ لیس تشهد بغداد و عساکرهم قلت بلى قال فکنت یوما أتوضأ فی دار المهدی فرآنی بعضهم و أنا لا أعلم به فقال کذب من زعم أنک فلانی و أنت تتوضأ هذا الوضوء قال فقلت لهذا و اللّه أمرنی

بیان

الفلانی کنایة عن الرافضی قال فی الإستبصار إنه صریح فی التقیة و إنما أمره إبقاء علیه و خوفا على نفسه بحضوره مواضع الخوف فأمره أن یستعمل ما یسلم معه نفسه و ماله

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۵

باب ۳۱ الوضوء بغیر الماء

[۱]

اشارة

۴۳۸۷- ۱ الکافی، ۳/ ۷۳/ ۱۲/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن العبیدی عن یونس عن أبی الحسن ع قال قلت له الرجل یغتسل بماء الورد- و یتوضأ به للصلاة قال لا بأس بذلک

بیان

قد أفتی بمضمون هذا الحدیث فی الفقیه و نسبه صاحب التهذیبین إلی الشذوذ ثم حمله علی التحسین و التطییب للصلاة دون رفع الحدث مستدلا بما فی الخبر الآتی إنما هو الماء و الصعید أقول هذا الاستدلال غیر صحیح إذ لا منافاة بین الحدیثین فإن ماء الورد استخرج من الورد

[۲]

۴۳۸۸- ۲ التهذیب، ۱/ ۱۸۸/ ۱۴/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن بن الولید عن محمد عن محمد بن أحمد عن محمد بن عیسی عن یاسین الضریر عن حریز عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یکون معه اللبن یتوضأ منه للصلاة قال لا إنما هو الماء و الصعید

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۶

[۳]

اشارة

۴۳۸۹- ۳ التهذیب، ۱/ ۲۱۹/ ۱۱/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن بعض الصادقین قال إذا کان الرجل لا یقدر علی الماء و هو یقدر علی اللبن فلا یتوضأ باللبن إنما هو الماء أو التیمم فإن لم یقدر علی الماء و کان نبیذا فإنی سمعت حریزا یذکر فی حدیث أن النبی ص قد توضأ بنبیذ و لم یقدر علی الماء

بیان

قوله فإن لم یقدر علی الماء إلی آخر الحدیث کأنه من کلام ابن المغیرة و هذا الخبر طعن فی التهذیبین أولا فی سنده ثم جعله مخالفا لإجماع العصابة ثم حمله علی ما طرح فیه تمیرات لیطیب طعمه و ینکسر ملوحته و مرارته و إن لم یبلغ حدا یسلبه اسم الماء بالإطلاق لأن النبیذ ما ینبذ فیه الشیء و الماء إذا نبذ فیه قلیل التمر یسمی نبیذا و استدل علیه
بحدیث الکلبی النسابة عن الصادق ع أن أهل المدینة شکوا إلی رسول اللّه ص تغیر الماء و فساد طبائعهم فأمرهم أن ینبذوا فکان الرجل یأمر خادمه أن ینبذ له فیعمد إلی کف من تمر فیقذف به فی الشن فمنه شربه و منه طهوره
الحدیث و سنذکره بطوله فی کتاب المطاعم و المشارب إن شاء اللّه.
قال فی الفقیه و لا بأس بالتوضی بالنبیذ لأن النبی ص قد توضأ به و کان ذلک ماء قد نبذت فیه تمیرات و کان صافیا فوقها فتوضأ به فإذا غیر التمر لون الماء لم یجز الوضوء به و النبیذ الذی یتوضأ به و أحل شربه هو الذی ینبذ بالغداة و یشرب بالعشی أو ینبذ بالعشی و

یشرب بالغداة انتهی کلامه و قد مضی حدیث الوضوء بالماء الجامد و الثلج فی باب مقدار ماء الوضوء

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۷

باب ۳۲ سنن الوضوء و آدابه

[۱]

اشارة

۴۳۹۰- ۱ الکافی، ۳/ ۱۶/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۳۵۸/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۵۵/ ۲۳/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال إذا سمیت فی الوضوء طهر جسدک کله و إذا لم تسم لم یطهر من جسدک إلا ما مر علیه الماء

بیان

السر فی ذلک أنه إذا ذکر اللّه تعالی طهر قلبه من خبث الغفلة عن اللّه و إذا طهر قلبه طهر سائر جسده لأن البدن تابع للقلب

[۲]

۴۳۹۱- ۲ التهذیب، ۱/ ۳۵۸/ ۳/ ۱ ابن عیسی عن الحسن بن علی عن ابن المغیرة عن العیص بن القاسم عن الفقیه، ۱/ ۴۹/ ۱۰۱ أبی عبد اللّه ع قال من ذکر اسم اللّه علی وضوئه فکأنما اغتسل

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۸

[۳]

۴۳۹۲- ۳ الفقیه، ۱/ ۵۰/ ۱۰۲ و روی أن من توضأ فذکر اسم اللّه طهر جمیع جسده و کان الوضوء إلی الوضوء کفارة لما بینهما من الذنوب و من لم یسم لم یطهر من جسده إلا ما أصابه الماء

[۴]

۴۳۹۳- ۴ التهذیب، ۱/ ۳۵۸/ ۶/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن داود العجلی مولی أبی المغراء عن أبی بصیر قال قال أبو عبد اللّه ع یا با محمد من توضأ فذکر اسم اللّه طهر جمیع جسده و من لم یسم لم یطهر من جسده إلا ما أصابه الماء

[۵]

۴۳۹۴- ۵ الکافی، ۳/ ۱۶/ ۱/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال إذا توضأت فقل أشهد أن لا إله إلا اللّه اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین و الحمد لله رب العالمین

[۶]

۴۳۹۵- ۶ التهذیب، ۱/ ۷۶/ ۴۱/ ۱ المشایخ عن القمی عن أحمد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال إذا وضعت یدک فی الماء فقل بسم اللّه و بالله اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین فإذا فرغت فقل الحمد لله رب العالمین

[۷]

۴۳۹۶- ۷ الفقیه، ۱/ ۴۳/ ۸۷ کان أمیر المؤمنین ع إذا توضأ- قال بسم اللّه و بالله و خیر الأسماء لله و أکبر الأسماء لله و قاهر لمن فی السماء و قاهر لمن فی الأرض الحمد لله الذی جعل من الماء کل شیء

الوافی، ج۶، ص: ۳۲۹

حی و أحیی قلبی بالإیمان اللهم تب علی و طهرنی و اقض لی بالحسنی- و أرنی کل الذی أحب و افتح لی بالخیرات من عندک یا سمیع الدعاء

[۸]

اشارة

۴۳۹۷- ۸ التهذیب، ۱/ ۳۵۸/ ۵/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال إن رجلا توضأ و صلی فقال له رسول اللّه ص أعد صلاتک و وضوءک ففعل فتوضأ و صلی فقال النبی ص أعد وضوءک و صلاتک ففعل و توضأ و صلی فقال النبی ص أعد وضوءک و صلاتک فأتی أمیر المؤمنین ع فشکا ذلک إلیه فقال هل سمیت حیث توضأت قال لا- قال فسم علی وضوئک فسمی و صلی و أتی النبی ص فلم یأمره أن یعید

بیان

حمل التسمیة فی التهذیبین علی النیة لأن الألفاظ لیست بفریضة حتی یعاد من ترکها الوضوء و إلا لم تطهر مواضع الوضوء بترکها لأنه لا یکون قد تطهر تارکها و هذا التأویل مع ما فیه من بعد إطلاق لفظة التسمیة علی النیة لیس بمستقیم إذ النیة التی لا بد منها فی العبادات لا- یخلو منها مؤمن فی عبادته بل إنسان فی فعله أعنی بها الباعث علی الفعل و لهذا قیل لو کلفنا بإیقاع العبادة من غیر نیة لکان تکلیفا بما لا یطاق إلا إذا أرید بالنیة إخطار أن هذا العمل لله بالبال لئلا یصدر عنه علی الغفلة و لا یبعد أن یطلق علیه التسمیة لتضمنه اسم اللّه سبحانه.

و أما ما اخترعه متأخرو أصحابنا من وجوب التذکر بصفات العمل من

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۰

وجوبه أو استحبابه و غیر ذلک فلیس منه فی الکتاب و السنة عین و لا أثر و لا برهان لهم به. و الأولی أن یحمل الحدیث علی التأدیب و الإرشاد و حمل الرجل علی الاهتمام بالإتیان بجمیل الآداب و السنن و یستفاد منه استحباب إعادة العبادة إذا ترکت فیها سنة

[۹]

اشارة

۴۳۹۸- ۹ الکافی، ۳/ ۶۹/ ۱/ ۱ علی بن محمد بن عبد اللّه عن إبراهیم بن إسحاق الأحمر عن الوشاء قال دخلت علی الرضا ع و بین یدیه إبریق یرید أن یتهیأ منه للصلاة فدنوت لأصب علیه فأبی ذلک و قال مه یا حسن فقلت له لم تنهانی أن أصب علیک تکره أن أوجر قال تؤجر أنت و أوزر أنا فقلت له و کیف ذلک فقال أ ما سمعت اللّه تعالی یقول فَمَنْ کانَ یَرْجُوا لِقاءَ رَبِّهِ فَلْیَعْمَلْ عَمَلًا صالِحاً وَ لا یُشْرِکْ بِعِبادَةِ رَبِّهِ أَحَداً و ها أنا ذا أتوضأ للصلاة و هی العبادة فأکره أن یشرکنی فیها أحد

بیان

لا یخفی أن الإشراک فی العبادة غیر الإشراک بها فکأنه ع أرجع الأول إلی الثانی و عده مکروها لأن طلب الراحة للنفس فی العبادة نوع إشراک للنفس مع الرب تعالی

[۱۰]

۴۳۹۹- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۵۴/ ۲۰/ ۱ إبراهیم بن هاشم عن

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۱

عبد الرحمن بن حماد عن إبراهیم بن عبد الحمید عن شهاب بن عبد ربه عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۴۳/ ۸۵ کان أمیر المؤمنین ع إذا توضأ لم یدع أحدا یصب علیه الماء فقیل له یا أمیر المؤمنین لم لا تدعهم یصبون علیک الماء فقال لا أحب أن أشرک فی صلاتی أحدا- الفقیه، و قال اللّه تعالی فَمَنْ کانَ یَرْجُوا لِقاءَ رَبِّهِ فَلْیَعْمَلْ عَمَلًا صالِحاً وَ لا یُشْرِکْ بِعِبادَةِ رَبِّهِ أَحَداً

[۱۱]

۴۴۰۰- ۱۱ الکافی، ۳/ ۱۲/ ۵/ ۱ الخمسة التهذیب، ۱/ ۳۶/ ۳۵/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی عن محمد بن أحمد عن أحمد عن أبیه عن ابن أبی عمیر عن حماد عن الحلبی الکافی، عن أبی عبد اللّه ع ش قال سئل کم یفرغ الرجل علی یده قبل أن یدخلها فی الإناء قال واحدة من حدث البول و ثنتان من الغائط و ثلاث من الجنابة

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۲

[۱۲]

۴۴۰۱- ۱۲ الفقیه، ۱/ ۴۶/ ۹۱ قال الصادق ع اغسل یدک من البول مرة و من الغائط مرتین و من الجنابة ثلاثا

[۱۳]

۴۴۰۲- ۱۳ الفقیه، ۱/ ۴۶/ ۹۲ و قال اغسل یدک من النوم مرة

[۱۴]

اشارة

۴۴۰۳- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۳۶/ ۹۷/ ۱ بهذا الإسناد عن محمد بن أحمد عن علی بن السندی عن حماد عن حریز عن أبی جعفر ع قال یغسل الرجل یده من النوم مرة و من الغائط و البول مرتین و من الجنابة ثلاثا

بیان

قد مضی فی باب ما یستحب التنزه عنه من أبواب أحکام المیاه أخبار فی غسل الیدین قبل إدخالهما الإناء و أن ترک ذلک جائز و أنه لیس بواجب إذا لم یصب یده نجاسة و علل هناک بأنه لا یدری أین باتت یده مع احتمال اختصاصه بما إذا توضأ من الإناء المغترف منه دون الجاری و الکثیر

[۱۵]

۴۴۰۴- ۱۵ الکافی، ۳/ ۲۳/ ۶/ ۱ القمیان عن صفوان عن المعلی بن عثمان عن المعلی بن خنیس قال سألت أبا عبد اللّه ع عن السواک بعد الوضوء فقال الاستیاک قبل أن یتوضأ قلت أ رأیت إن نسی حتی یتوضأ قال یستاک ثم یتمضمض ثلاث مرات

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۳

[۱۶]

اشارة

۴۴۰۵- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۳۵۷/ ۳۳/ ۱ الصفار عن إبراهیم بن هاشم عن النوفلی عن السکونی عن جعفر عن أبیه عن آبائه ع أن رسول اللّه ص قال التسویک بالإبهام و المسبحة عند الوضوء سواک

بیان

سیأتی بقیة أحکام السواک فی أبواب الطهارة من التفث إن شاء اللّه

[۱۷]

اشارة

۴۴۰۶- ۱۷ الکافی، ۳/ ۲۸/ ۳/ ۱ محمد عن بنان عن أبیه عن ابن المغیرة التهذیب، ۱/ ۳۵۷/ ۲/ ۱ محمد بن أحمد عن أبیه عن ابن

المغیرة عن السکونی عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص لا تضربوا وجوهکم بالماء إذا توضأتم و لکن شنوا الماء شنا

بیان

شن الماء إذا صبه متفرقا

[۱۸]

اشارة

۴۴۰۷- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۳۵۷/ ۱/ ۱ محمد بن أحمد عن معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن رجل عن الفقیه، ۱/ ۵۱/ ۱۰۶ أبی عبد اللّه ع قال إذا توضأ الرجل فلیصفق وجهه بالماء فإنه إن کان ناعسا فزع و استیقظ

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۴

و إن کان البرد فزع و لم یجد البرد

بیان

الصفق الضرب الذی له صوت جمع بینهما فی التهذیبین بالإباحة فی الثانی و نفی الوجوب فی الأول و هو بعید و راوی الأول عامی و الثانی مرسل فلا تعویل علی شیء منهما و لا سیما مع التعارض و فی التخییر فسحة و إذن و خصوصا مع إطلاق الأمر بالغسل

[۱۹]

۴۴۰۸- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۵۰/ ۱۰۴ قال رسول اللّه ص افتحوا عیونکم عند الوضوء لعلها لا تری نار جهنم

[۲۰]

۴۴۰۹- ۲۰ الکافی، ۳/ ۲۸/ ۶/ ۱ علی عن أخیه إسحاق بن إبراهیم عن ابن بزیع عن الفقیه، ۱/ ۴۹/ ۱۰۰ أبی الحسن الرضا ع قال فرض اللّه علی النساء فی الوضوء أن یبتدئن بباطن أذرعهن و فی الرجال بظاهر الذراع

[۲۱]

اشارة

۴۴۱۰- ۲۱ الکافی، ۳/ ۷۰/ ۶/ ۱ علی عن أبیه عن قاسم الخزاز عن عبد الرحمن بن کثیر

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۵

التهذیب، ۱/ ۵۳/ ۱/ ۲ المشایخ عن محمد و القمی عن محمد بن أحمد عن الحسن بن علی بن عبد اللّه عن علی عن عمه عن الفقیه، ۱/ ۴۱/ ۸۴ أبی عبد اللّه ع قال بینا أمیر المؤمنین ع قاعد و معه ابنه محمد فقال یا محمد ائتنی بإناء من ماء فأتاه به فصبه بیده الیمنی علی یده الیسری ثم قال بسم اللّه- و الحمد اللّه الذی جعل الماء طهورا و لم یجعله نجسا ثم استنجی فقال اللهم حصن فرجی و أعفه و استر عورتی و حرمها علی النار ثم استنشق فقال اللهم لا تحرم علی ریح الجنة و اجعلنی ممن یشم ریحها و طیبها و ریحانها ثم تمضمض فقال اللهم أنطق لسانی بذکرک و اجعلنی ممن ترضی عنه ثم غسل وجهه فقال اللهم بیض وجهی یوم تسود فیه الوجوه و لا تسود وجهی یوم تبیض فیه الوجوه ثم غسل یمینه فقال اللهم أعطنی کتابی بیمینی و الخلد بیساری ثم غسل شماله فقال اللهم لا تعطنی کتابی بشمالی و لا تجعلها مغلولة إلی عنقی و أعوذ بک من مقطعات النیران ثم مسح رأسه فقال اللهم غشنی برحمتک و برکاتک و عفوک- ثم مسح علی رجلیه فقال اللهم ثبت قدمی علی الصراط یوم تزل فیه الأقدام و اجعل سعیی فیما یرضیک عنی ثم التفت إلی محمد فقال یا محمد من توضأ بمثل ما توضأت و قال مثل ما قلت خلق اللّه له من کل قطرة ملکا یقدسه و یسبحه و یکبره و یهلله و یکتب له ثواب ذلک

بیان

بینا ظرف أصله بین أشبعت فتحتها فصارت ألفا و النجس یجوز فیه

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۶

کسر الجیم و فتحها و تحصین الفرج ستره و صونه عن الحرام و عطف الإعفاف علیه تفسیری و عطف ستر العورة علیه من قبیل عطف العام علی الخاص فإن العورة کل ما یستحیی منه و یشم بفتح الشین و بیاض الوجه و سواده إما کنایتان عن ظهور بهجة السرور و الفرح و کآبة الخوف و الخجل أو المراد بهما حقیقتهما و الخلد إما المراد به الخلود فی الجنة و طلبه بالیسار کنایة عن حصوله بسهولة من غیر تعب و مشقة فإن ما یسهل فعله یقال فعلته بیساری و إما المراد به براءة الخلد علی حذف المضاف و إما المراد به السوار و تخصیصه بالیسار لأن البدن شمال بالنسبة إلی الروح و المقطعات کل ثوب یقطع کالقمیص و الجبة و نحوهما و فی القرآن فَالَّذِینَ کَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِیابٌ مِنْ نارٍ.

غشنی برحمتک أی غطنی و اشملنی بها و نسخ الکتب الثلاثة و أمالی الصدوق رحمه اللّه متخالفة فی بعض ألفاظ هذه الأدعیة ففی بعضها و حرمهما علی النار بالتثنیة و فی بعضها و حرمنی و فی بعضها المضمضة و دعاؤها قبل الاستنشاق و دعاؤه و دعاء المضمضة هکذا اللهم لقنی حجتی یوم ألقاک و أطلق لسانی بذکراک و التلقین هو التفهم و الذکری و الذکر بمعنی واحد و فی بعضها فی دعاء الاستنشاق اللهم لا تحرمنی طیبات الجنان و روحها بالفتح بدل ریحانها و هو النسیم الطیبة و فی بعضها فی دعاء الوجه لیست لفظة فیه بعد تبیض و تسود و فی بعضها إبدال کل من تبیض و تسود مکان الآخر و فی بعضها و الخلد فی الجنان بشمالی و فی بعضها ثبتنی بدل ثبت قدمی إلی غیر ذلک و ما أوردناه منقول من الکافی و یستفاد من ظاهر الحدیث وحدة الغسلات إذ لو تعددت لذکر

[۲۲]

۴۴۱۱- ۲۲ الکافی، ۳/ ۲۳/ ۱/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد بن عثمان

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۷

عن حکم بن حکیم عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المضمضة و الاستنشاق أ من الوضوء هی قال لا

[۲۳]

اشارة

۴۴۱۲- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۷۸/ ۴۸/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن جمیل عن زرارة عن أبی جعفر ع قال المضمضة و الاستنشاق لیسا من الوضوء

بیان

قال فی التهذیبین یعنی لیسا من فرائض الوضوء

[۲۴]

۴۴۱۳- ۲۴ الکافی، ۳/ ۲۴/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن شاذان بن الخلیل عن یونس بن عبد الرحمن عن حماد عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المضمضة و الاستنشاق قال لیس هما من الوضوء هما من الجوف

[۲۵]

۴۴۱۴- ۲۵ الکافی، ۳/ ۲۴/ ۳/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۷۸/ ۵۰/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن سیف بن عمیرة عن الحضرمی عن أبی عبد اللّه ع قال لیس علیک مضمضة و لا استنشاق لأنهما من الجوف

[۲۶]

۴۴۱۵- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۷۸/ ۴۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عنهما فقال هما من السنة

الوافی، ج۶، ص: ۳۳۸

فإن نسیتهما لم یکن علیک إعادة

[۲۷]

۴۴۱۶- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۷۸/ ۴۷/ ۱ بهذا الإسناد عن عثمان عن ابن مسکان عن مالک بن أعین قال سألت أبا عبد اللّه ع عمن توضأ و نسی المضمضة و الاستنشاق ثم ذکر بعد ما دخل فی صلاته قال لا بأس

[۲۸]

۴۴۱۷- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۷۹/ ۵۲/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن القاسم بن عروة عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال المضمضة و الاستنشاق مما سن رسول اللّه ص

[۲۹]

۴۴۱۸- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۷۸/ ۴۹/ ۱ المشایخ عن القمی عن ابن عیسی عن التهذیب، الحسین عن حماد عن شعیب عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عنهما فقال هما من الوضوء فإن نسیتهما فلا تعد

[۳۰]

اشارة

۴۴۱۹- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۷۸/ ۵۱/ ۱ ابن محبوب عن العباس بن معروف عن القاسم بن عروة عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی جعفر ع قال لیس المضمضة و الاستنشاق فریضة و لا سنة إنما علیک أن تغسل ما ظهر
الوافی، ج۶، ص: ۳۳۹

بیان

قال فی التهذیبین یعنی لیسا من السنة التی لا یجوز ترکها فأما أن یکون بدعة فلا

[۳۱]

اشارة

۴۴۲۰- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۴۲۵/ ۲۶/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع عن الطست یکون فیه التماثیل أو الکوز أو التور یکون فیه تماثیل أو فضة قال لا یتوضأ منه و لا فیه

بیان

ذکر إسناد هذا الخبر فی التهذیب و أورد حدیثا ثم قال و بهذا الإسناد عن إسحاق بن عمار و هو سهو بین و اشتباه و الصواب عن عمار کما یظهر من النظر فی الإستبصار فی بابی المسح علی الجبائر و مس الحدید

[۳۲]

اشارة

۴۴۲۱- ۳۲ الکافی، ۳/ ۱۵۰/ ۳/ ۱ محمد عن الصفار قال کتبت إلی أبی محمد ع الرجل یتوضأ وضوء الصلاة هل یجوز أن یصب ماء

وضوئه فی بئر کنیف فوقع ع یکون ذلک فی بلالیع

بیان

بلالیع جمع بالوعة و المراد البئر الضیق الفم التی یجری فیها ماء المطر و نحوه

الوافی، ج۶، ص: ۳۴۰

[۳۳]

۴۴۲۲- ۳۳ الکافی، ۳/ ۷۰/ ۴/ ۱ محمد عن سلمة بن الخطاب عن إبراهیم بن محمد الثقفی عن علی بن المعلی عن إبراهیم بن محمد بن حمران عن الفقیه، ۱/ ۵۰/ ۱۰۵ أبی عبد اللّه ع قال من توضأ فتمندل کانت له حسنة و إن توضأ و لم یتمندل حتی یجف وضوءه- کانت له ثلاثون حسنة

[۳۴]

۴۴۲۳- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۳۶۴/ ۳۱/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن التمسح بالمندیل قبل أن یجف قال لا بأس به

[۳۵]

اشارة

۴۴۲۴- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۳۶۴/ ۳۲/ ۱ عنه عن عثمان عن ابن مسکان عن الحضرمی عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بمسح الرجل وجهه بالثوب إذا توضأ إذا کان الثوب نظیفا

بیان

ینبغی حمل هذه الخبرین علی الرخصة و ما قبلهما علی الأفضل و الأولی و ما بعدهما علی الضرورة من برد و خوف شین و شقاق و نحو ذلک

[۳۶]

۴۴۲۵- ۳۶ التهذیب، ۱/ ۳۵۷/ ۳۲/ ۱ سعد عن موسی بن الحسن عن النخعی عن ابن فضال عن مروان بن مسلم عن الهاشمی قال رأیت أبا عبد اللّه ع توضأ للصلاة ثم مسح وجهه بأسفل قمیصه ثم قال یا إسماعیل افعل هکذا فإنی هکذا أفعل

الوافی، ج۶، ص: ۳۴۱

[۳۷]

۴۴۲۶- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۳۵۳/ ۱۲/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن أبان عن بکیر بن أعین التهذیب، ۱/ ۳۵۶/ ۲۹/ ۱ أحمد عن البرقی عن بکیر عن أحدهما ع قال إذا کان الحدث فی المسجد فلا بأس بالوضوء فی المسجد

[۳۸]

۴۴۲۷- ۳۸ التهذیب، ۱/ ۳۵۶/ ۳۰/ ۱ عنه عن الحسن بن علی عن رفاعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوضوء فی المسجد فکرهه من البول و الغائط

الوافی، ج۶، ص: ۳۴۳

باب ۳۳ ترتیب الوضوء و موالاته و الشک و النسیان فیه

[۱]

اشارة

۴۴۲۸- ۱ الکافی، ۳/ ۳۴/ ۵/ ۱ الأربعة و النیسابوریان عن حماد التهذیب، ۱/ ۹۷/ ۱۰۰/ ۱ المشایخ عن القمی و سعد عن أحمد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة قال الفقیه، ۱/ ۴۵/ ۸۹ قال أبو جعفر ع تابع بین الوضوء کما قال اللّه ابدأ بالوجه ثم بالیدین ثم امسح الرأس و الرجلین و لا تقدمن شیئا بین یدی شیء تخالف ما أمرت به و إن غسلت الذراع قبل الوجه فابدأ بالوجه و أعد علی الذراع و إن مسحت الرجل قبل الرأس فامسح علی الرأس ثم أعد علی الرجل ابدأ بما بدأ اللّه به

بیان

تابع بین الوضوء أی اجعل بعض أفعاله تابعا مؤخرا و بعضها متبوعا

الوافی، ج۶، ص: ۳۴۴

مقدما من قولهم تبع فلان فلانا إذا مشی خلفه فیدل علی وجوب الترتیب لا علی ترک الفصل و الانقطاع

[۲]

اشارة

۴۴۲۹- ۲ الفقیه، ۱/ ۴۶/ ۹۰ و فی حدیث آخر فیمن بدأ بغسل یساره قبل یمینه أنه یعید علی یمینه ثم یعید علی یساره و قد روی أنه یعید علی یساره

بيان

يعنى أن فى حديث آخر أنه لا بد لمن غسل يديه بغير ترتيب من إعادة غسلهما جميعا و قد روى الاكتفاء فيه بغسل اليسار وحدها

[۳]

۴۴۳۰- ۳ التهذيب، ۱/ ۹۷/ ۱۰۱/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن ابن أبى عمير عن ابن أذينة عن زرارة قال سئل أحدهما ع عن رجل بدأ بيده قبل وجهه و برجليه قبل يديه قال يبدأ بما بدأ اللّه به و ليعد ما كان فعل

[۴]

۴۴۳۱- ۴ التهذيب، ۱/ ۹۷/ ۱۰۲/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن صفوان عن منصور بن حازم عن أبى عبد اللّه ع فى الرجل يتوضأ فيبدأ بالشمال قبل اليمين قال يغسل اليمين و يعيد اليسار

[۵]

اشارة

۴۴۳۲- ۵ الكافى، ۳/ ۳۳/ ۲/ ۱ التهذيب، ۱/ ۱۰۰/ ۱۱۰/ ۱ بإسناديهما المتقدمين عن أبى جعفر ع قال إذا كنت قاعدا على وضوء و لم تدر أ غسلت ذراعيك أم لا فأعد عليهما و على جميع ما شككت فيه إنك لم

الوافی، ج‌۶، ص: ۳۴۵

تغسله أو تمسحه مما سمى اللّه ما دمت فى حال الوضوء فإذا قمت من الوضوء و فرغت و قد صرت إلى حال أخرى فى صلاة أو غير صلاة فشككت فى بعض ما سمى اللّه مما أوجب اللّه عليك فيه وضوء فلا شيء عليك- و إن شككت فى مسح رأسك و أصبت فى لحيتك بلة فامسح بها عليه و على ظهر قدميك و إن لم تصب بلة فلا تنقض الوضوء بالشك و امض فى صلاتك- و إن تيقنت أنك لم تتم وضوءك فأعد على ما تركت يقينا حتى تأتى على الوضوء- قال حماد و قال حريز قال زرارة قلت له رجل ترك بعض ذراعه- أو بعض جسده فى غسل الجنابة فقال إذا شك ثم كانت به بلة و هو فى صلاته مسح بها عليه و إن كان استيقن رجع و أعاد عليه الماء ما لم يصب بلة- فإن دخله الشك و قد دخل فى حال أخرى فليمض فى صلاته و لا شيء عليه و إن استبان رجع و أعاد الماء عليه و إن رآه و به بلة مسح عليه و أعاد الصلاة باستيقان و إن كان شاكا فليس عليه فى شكه شيء فليمض فى صلاته

بيان

قد دل هذا الحديث على أن من شك بعد انصرافه فى مسح رأسه و قد بقى فى شعره بلل فعليه مسح الرأس و الرجلين بذلك البلل و ينبغى حمله على الاستحباب و تحصيل الاطمئنان دون الإيجاب و كذلك فى الغسل إذا شك بعد الانصراف.

قوله ع فإن دخله الشك و قد دخل فى حال أخرى يعنى به إن دخله الشك بعد الصلاة و قد دخل فى حالة أخرى غير الصلاة قوله رجع و أعاد الماء عليه يعنى إن لم يكن به بلة قوله باستيقان يعنى البتة فإن الإعادة حينئذ لا بد

الوافی، ج۶، ص: ۳۴۶
منها و یحتمل أن یکون متعلقا بمحذوف تقدیره إن کان ترکه باستیقان فیکون تأکیدا لقوله استبان

[۶]

۴۴۳۳- ۶ الکافی، ۳/ ۳۴/ ۳/ ۱ التهذیب، ۱/ ۱۰۱/ ۱۱۲/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا ذکرت و أنت فی صلاتک أنک قد ترکت شیئا من وضوئک المفروض علیک فانصرف و أتم الذی نسیته من وضوئک و أعد صلاتک و یکفیک من مسح رأسک أن تأخذ من لحیتک بللها إذا نسیت أن تمسح رأسک فتمسح به مقدم رأسک

[۷]

اشارة

۴۴۳۴- ۷ الکافی، ۳/ ۳۴/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۹۹/ ۱۰۸/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا نسی الرجل أن یغسل یمینه فغسل شماله و مسح رأسه و رجلیه و ذکر بعد ذلک غسل یمینه و شماله و مسح رأسه و رجلیه و إن کان إنما نسی شماله فلیغسل و لا یعید علی ما کان توضأ- و قال أتبع وضوءک بعضه بعضا

بیان

و لا یعید علی ما کان توضأ أی غسل فالوضوء بمعنی الغسل و أما المسحتان فلا بد من الإتیان بهما بعد ذلک لیحصل الترتیب

[۸]

۴۴۳۵- ۸ الکافی، ۳/ ۳۵/ ۹/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد عن حکم بن حکیم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل نسی من الوضوء الذراع و الرأس قال یعید الوضوء إن الوضوء یتبع بعضه بعضا
الوافی، ج۶، ص: ۳۴۷

[۹]

۴۴۳۶- ۹ الکافی، ۳/ ۳۵/ ۶/ ۱ العدة عن أحمد و أبی داود جمیعا عن الحسین عن فضالة عن حسین عن سماعة عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال إن نسیت فغسلت ذراعک قبل وجهک فأعد غسل وجهک ثم اغسل ذراعیک بعد الوجه فإن بدأت بذراعک الأیسر قبل الأیمن فأعد غسل الأیمن ثم اغسل الیسار و إن نسیت مسح رأسک حتی تغسل رجلیک فامسح رأسک ثم اغسل رجلیک

[۱۰]

اشارة

۴۴۳۷- ۱۰ الکافی، ۳/ ۳۵/ ۷/ ۱ بهذا الإسناد التهذیب، ۱/ ۹۸/ ۱۰۴/ ۱ المشایخ عن القمی عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن حسین عن سماعة عن أبی بصیر قال أبو عبد اللّه ع إذا توضأت بعض وضوئک فعرضت لک حاجة حتی تنشف وضوؤک فأعد وضوءک فإن الوضوء لا یتبعض

بیان

فی التهذیب یبس مکان تنشف و الوضوء الثانی بفتح الواو بمعنی ماء الوضوء و کذا فی الخبر الآتی و یحتمل الضم فیهما بمعنی الغسل أو معناه العرفی

[۱۱]

اشارة

۴۴۳۸- ۱۱ الکافی، ۳/ ۳۵/ ۸/ ۱ التهذیب، ۱/ ۹۸/ ۱۰۵/ ۱ علی عن صالح بن السندی عن جعفر بن بشیر عن محمد بن أبی حمزة عن ابن عمار

الوافی، ج۶، ص: ۳۴۸

التهذیب، ۱/ ۸۷/ ۸۰/ ۱ بالإسناد المتقدم عن الحسین عن ابن عمار قال قلت لأبی عبد اللّه ع ربما توضأت فنفد الماء فدعوت الجاریة فأبطأت علی بالماء فیجف وضوئی فقال أعد

بیان

لا استبعاد فی روایة الحسین عن ابن عمار لأنه بقی إلی أواخر زمان الکاظم ع نفد بکسر الفاء و المهملة أی فنی و لم یبق منه شیء

[۱۲]

اشارة

۴۴۳۹- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۸۸/ ۸۱/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد عن أبیه عن ابن المغیرة عن حریز فی الوضوء یجف قال قلت فإن جف الأول قبل أن أغسل الذی یلیه قال جف أو لم یجف اغسل ما بقی قلت و کذلک غسل الجنابة قال هو بتلک المنزلة و ابدأ بالرأس ثم أفض علی سائر جسدک قلت و إن کان بعض یوم قال نعم

بیان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا جففته الریح الشدیدة أو الحر العظیم دون جفاف التأخیر.
و جوز فی الإستبصار حمله علی التقیة لأنه مذهب کثیر من العامة

[۱۳]

اشارة

۴۴۴۰- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۸۸/ ۸۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۹۷/ ۱۰۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان و سعد عن أحمد عن الحسین عن صفوان عن منصور قال سألت أبا عبد اللّه ع عمن نسی أن یمسح رأسه حتی قام فی الصلاة- قال ینصرف و یمسح رأسه و رجلیه
الوافی، ج۶، ص: ۳۴۹

بیان

إنما ینصرف إذا لم یکن به بلة کما دل علیه الأخبار الأخر و المستفاد منه جواز المسح بالماء الجدید حینئذ.
و یستفاد من بعض الأخبار الآتیة وجوب استئناف الوضوء و الحالة هذه و هو أحوط و لا سیما إذا کان قد مضی زمان یجف فی مثله العضو المغسول

[۱۴]

اشارة

۴۴۴۱- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۸۹/ ۸۳/ ۱ بالإسناد الأول عن صفوان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع مثله و زاد ثم یعید

بیان

یعنی ثم یعید ما صلی

[۱۵]

۴۴۴۲- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۸۹/ ۸۴/ ۱ بهذا الإسناد عن التهذیب، ۱/ ۹۹/ ۱۰۹/ ۱ الحسین عن القاسم بن عروة عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل ینسی مسح رأسه حتی یدخل فی الصلاة قال إن کان فی لحیته بلل بقدر ما یمسح رأسه و رجلیه فلیفعل ذلک و لیصل قال و إن نسی شیئا من الوضوء المفروض فعلیه أن یبدأ بما نسی و یعید ما بقی لتمام الوضوء

[۱۶]

۴۴۴۳- ۱۶ التهذیب، ۲/ ۲۰۰/ ۸۶/ ۱ الحسین عن محمد بن الفضیل

الوافی، ج۶، ص: ۳۵۰

عن الکنانی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل توضأ فنسی أن یمسح علی رأسه حتی قام فی الصلاة قال فلینصرف فلیمسح علی رأسه و لیعد الصلاة

[۱۷]

۴۴۴۴- ۱۷ التهذیب، ۲/ ۲۰۱/ ۸۸/ ۱ عنه عن محمد بن سنان عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع فی رجل نسی أن یمسح علی رأسه فذکر و هو فی الصلاة فقال إن کان استیقن ذلک انصرف فمسح علی رأسه و علی رجلیه و استقبل الصلاة و إن شک فلم یدر مسح أو لم یمسح فلیتناول من لحیته إن کانت مبتلة و لیمسح علی رأسه و إن کان أمامه ماء فلیتناول منه فلیمسح به رأسه

[۱۸]

۴۴۴۵- ۱۸ التهذیب، ۲/ ۲۰۱/ ۸۹/ ۱ عنه عن عثمان عن ابن مسکان عن مالک بن أعین عن أبی عبد اللّه ع قال من نسی مسح رأسه ثم ذکر أنه لم یمسح رأسه فإن کان فی لحیته بلل فلیأخذ منه و لیمسح رأسه و إن لم یکن فی لحیته بلل فلینصرف و لیعد الوضوء

[۱۹]

۴۴۴۶- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۸۹/ ۸۵/ ۱ الصفار عن یعقوب بن یزید عن أحمد بن عمر قال سألت أبا الحسن ع عن رجل توضأ- و نسی أن یمسح رأسه حتی قام فی الصلاة قال من نسی مسح رأسه أو شیئا من الوضوء الذی ذکره اللّه فی القرآن أعاد الصلاة

الوافی، ج۶، ص: ۳۵۱

[۲۰]

اشارة

۴۴۴۷- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۱۰۲/ ۱۱۵/ ۱ التهذیب، ۲/ ۲۰۰/ ۸۷/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال من نسی مسح رأسه أو قدمیه أو شیئا من الوضوء الذی ذکره اللّه فی القرآن کان علیه إعادة الوضوء و الصلاة

بیان

ینبغی حمل إعادة الوضوء علی ما إذا جف أعضاؤه المغسولة و إلا فیکفی إعادة ما بقی منه مراعیا للترتیب

[۲۱]

اشارة

۴۴۴۸- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۵۹/ ۱۴/ ۱ المشایخ عن سعد عن موسی بن جعفر بن وهب عن الوشاء عن خلف بن حماد عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له الرجل ینسی مسح رأسه و هو فی الصلاة قال إن کان فی لحیته بلل فلیمسح به قلت فإن لم یکن له لحیة- قال یمسح من حاجبیه أو من أشفار عینیه

بیان

و لا بد له حینئذ من استئناف الصلاة کما ظهر مما مضی

[۲۲]

۴۴۴۹- ۲۲ الفقیه، ۱/ ۶۰/ ۱۳۴ قال الصادق ع إن نسیت مسح رأسک فامسح علیه و علی رجلیک من بلة وضوئک فإن لم یکن
الوافی، ج۶، ص: ۳۵۲
بقی فی یدک من نداوة وضوئک شیء فخذ ما بقی منه فی لحیتک و امسح به رأسک و رجلیک و إن لم تکن لک لحیة فخذ من حاجبیک و أشفار عینیک- و امسح به رأسک و رجلیک و إن لم یبق من بلة وضوئک شیء أعدت الوضوء

[۲۳]

۴۴۵۰- ۲۳ الفقیه، ۱/ ۶۰/ ۱۳۵ و روی أبو بصیر عن أبی عبد اللّه ع فی رجل نسی مسح رأسه قال فلیمسح قال لم یذکره حتی دخل فی الصلاة قال فلیمسح رأسه من بلل لحیته

[۲۴]

اشارة

۴۴۵۱- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۶۰/ ۱۳۶ و فی روایة الشحام و المفضل بن صالح عن أبی عبد اللّه ع فی رجل توضأ فنسی أن یمسح علی رأسه- حتی قام فی الصلاة قال فلینصرف فلیمسح برأسه و لیعد الصلاة

بیان

إعادة الصلاة فی مثله مما لا بد منه کما مر مرارا

[۲۵]

۴۴۵۲- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۶۰/ ۱۳۳ سئل أبو الحسن موسی بن جعفر ع عن الرجل یبقی من وجهه إذا توضأ موضع لم یصبه الماء فقال یجزیه أن یبله من بعض جسده

[۲۶]

اشارة

۴۴۵۳- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۹۸/ ۱۰۶/ ۱ سعد عن أحمد عن موسی بن

الوافی، ج‌۶، ص: ۳۵۳

القاسم و أبی قتادة عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن رجل توضأ و نسی غسل یساره فقال یغسل یساره وحدها و لا یعید وضوء شی‌ء غیرها

بیان

قال فی التهذیبین یعنی لا یعید وضوء شی‌ء غیرها مما تقدمها دون ما تأخر عنها.

أقول لا حاجة إلی هذا التکلف فإن الوضوء فی مثل هذا الموضع بمعنی الغسل و لا ینافی وجوب المسح علیه بعد ذلک

[۲۷]

۴۴۵۴- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۱۰۲/ ۱۱۶/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن الخراز عن محمد التهذیب، ۱/ ۱۰۱/ ۱۱۳/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن محمد قال قلت لأبی عبد اللّه ع رجل شک فی الوضوء بعد ما فرغ من الصلاة قال یمضی علی صلاته و لا یعید

[۲۸]

۴۴۵۵- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۳۶۴/ ۳۳/ ۱ عنه عن أبی یحیی الواسطی عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه ع قال قلت جعلت فداک أغسل وجهی ثم أغسل یدی و یشککنی الشیطان أنی لم أغسل ذراعی و یدی قال إذا وجدت برد الماء علی ذراعک فلا تعد

الوافی، ج‌۶، ص: ۳۵۴

[۲۹]

اشارة

۴۴۵۶- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۳۶۴/ ۳۴/ ۱ سعد عن موسی بن جعفر عن أبی جعفر عن اللؤلؤی عن ابن فضال عن ابن بکیر عن محمد قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول کل ما مضی من صلاتک و طهورک- فذکرته تذکرا فامضه فلا إعادة علیک فیه

بيان

يعنى ذكرت أنك فعلته تذكرا ما و لو بالاحتمال البعيد فإن استيقنت أنك لم تفعله فأعد

[۳۰]

۴۴۵۷- ۳۰ التهذيب، ۱/ ۱۰۱/ ۱۱۴/ ۱ الحسين عن فضالة عن أبان عن بكير قال قلت له الرجل يشك بعد ما يتوضأ قال هو حين يتوضأ أذكر منه حين يشك

[۳۱]

۴۴۵۸- ۳۱ التهذيب، ۱/ ۱۰۱/ ۱۱۱/ ۱ المشايخ عن سعد عن ابن عيسى عن البزنطى عن عبد الكريم بن عمرو عن ابن أبى يعفور عن أبى عبد اللّه ع قال إذا شككت فى شىء من الوضوء و قد دخلت فى غيره فليس شككك بشىء إنما الشك إذا كنت فى شىء لم تجزه

الوافى، ج۶، ص: ۳۵۵

[۳۲]

۴۴۵۹- ۳۲ الكافى، ۳/ ۳۳/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن العباس بن عامر القصبانى عن ابن بكير عن أبيه قال قال أبو عبد اللّه ع إذا استيقنت أنك قد أحدثت فتوضأ و إياك أن تحدث وضوءا أبدا حتى تستيقن أنك قد أحدثت

الوافى، ج۶، ص: ۳۵۷

باب ۳۴ الوضوء بالمطر

[۱]

اشارة

۴۴۶۰- ۱ التهذيب، ۱/ ۳۵۹/ ۱۲/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن موسى بن القاسم عن على بن جعفر عن أخيه موسى ع قال سألته عن الرجل لا يكون على وضوء فيصيبه المطر حتى يبتل رأسه و لحيته و جسده و يداه و رجلاه هل يجزيه ذلك من الوضوء قال إن غسله فإن ذلك يجزيه

بيان

حمله فى التهذيبين على ما إذا قصد غسل أعضائه فغسلها على الترتيب و جعل قوله ع غسله قرينة على ذلك بإرجاع المستتر إلى الرجل و البارز إلى كل واحد من الأعضاء و هو حسن و يحتمل رجوع المستتر إلى المطر و البارز إلى الرجل و على التقديرين فالظاهر

عدم جواز اکتفاء ذلک الرجل بمجرد إصابة المطر أعضاء وضوئه کیف اتفق بل لا بد من قصده غسلها واحدا بعد واحد بالترتیب المقرر لئلا یخلو وضوؤه عن النیة و الترتیب و أیضا فإنه إن فعل ذلک أمکنه المسح بقصده و فعله و إن غسل المطر الممسوح بغیر نیة منه کما فی الأعضاء الخارجة عن الوضوء

الوافی، ج۶، ص: ۳۵۹

باب ۳۵ وضوء من بأعضائه آفة

[۱]

اشارة

۴۴۶۱- ۱ الکافی، ۳/ ۳۲/ ۱/ ۲ محمد عن محمد بن الحسین و النیسابوریان عن صفوان التهذیب، ۱/ ۳۶۲/ ۲۴/ ۱ الحسین عن صفوان عن البجلی قال سألت أبا الحسن ع عن الکسیر یکون علیه الجبائر أو یکون به الجراحة کیف یصنع بالوضوء و عند غسل الجنابة و غسل الجمعة- قال یغسل ما وصل إلیه الغسل مما ظهر مما لیس علیه الجبائر و یدع ما سوی ذلک مما لا یستطیع غسله و لا ینزع الجبائر و لا یعبث بجراحته

بیان

فی التهذیب أبا إبراهیم مکان أبا الحسن و لیس فیه قوله أو یکون به الجراحة و الجبیرة الخرقة مع العیدان التی تشد علی العظام المکسورة.

و الفقهاء یطلقونها علی ما یشد به القروح و الجروح أیضا و الغسل فی قوله ما وصل إلیه الغسل بالکسر و المراد به الماء الذی یغسل به و ربما جاء فیه الضم أیضا

[۲]

۴۴۶۲- ۲ الکافی، ۳/ ۳۲/ ۲/ ۲ التهذیب، ۱/ ۳۶۳/ ۲۶/ ۱ علی عن

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۰

العبیدی عن یونس عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الجرح کیف یصنع به صاحبه قال یغسل ما حوله

[۳]

۴۴۶۳- ۳ الفقیه، ۱/ ۴۷/ ۹۴ و قد روی فی الجبائر عن أبی عبد اللّه ع أنه قال یغسل ما حولها

[۴]

اشارة

۴۴۶۴- ۴ الکافی، ۳/ ۳۳/ ۳/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۶۲/ ۲۵/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع أنه سئل عن الرجل یکون به القرحة فی ذراعه أو نحو ذلک من موضع الوضوء فیعصبها بالخرقة و یتوضأ و یمسح علیها إذا توضأ- فقال إن کان یؤذیه الماء فلیمسح علی الخرقة و إن کان لا یؤذیه الماء فلینزع الخرقة ثم لیغسلها قال و سألته عن الجرح کیف أصنع به فی غسله قال اغسل ما حوله

بیان

الأمر بغسل ما حول الجراحة لا ینافی ثبوت المسح علی الخرقة فلا دلالة فی الحدیث علی الفرق بین القرح و الجرح فی الحکم إلا أن الظاهر من الاکتفاء بذکر غسل ما حول الکسر و الجرح فی بعض الأخبار عدم وجوب المسح علی الخرقة مع أنها خارجة عن مواضع الوضوء فینبغی حمله علی الاستحباب

[۵]

۴۴۶۵- ۵ الکافی، ۳/ ۳۳/ ۴/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۳۶۳/ ۲۷/ ۱ أحمد عن السراد عن ابن رباط عن عبد الأعلی مولی آل سام قال قلت لأبی عبد اللّه ع

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۱

عثرت فانقطع ظفری فجعلت علی إصبعی مرارة فکیف أصنع بالوضوء- قال تعرف هذا و أشباهه من کتاب اللّه تعالی قال اللّه ما جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ امسح علیه

[۶]

۴۴۶۶- ۶ التهذیب، ۱/ ۳۶۳/ ۳۰/ ۱ الحسین عن فضالة عن کلیب الأسدی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل إذا کان کسیرا کیف یصنع بالصلاة قال إن کان یتخوف علی نفسه فلیمسح علی جبائره و لیصل

[۷]

۴۴۶۷- ۷ التهذیب، ۱/ ۳۶۴/ ۳۵/ ۱ سعد عن أحمد عن الوشاء قال سألت أبا الحسن ع عن الدواء إذا کان علی یدی الرجل- أ یجزیه أن یمسح علی طلی الدواء فقال نعم یجزیه أن یمسح علیه

[۸]

۴۴۶۸- ۸ التهذیب، ۱/ ۴۲۵/ ۲۵/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة قال سئل أبو عبد اللّه ع عن الرجل ینقطع ظفره هل یجوز أن یجعل علیه علکا قال لا و لا یجعل علیه إلا ما یقدر علی أخذه عنه عند الوضوء و لا یجعل علیه ما لا یصل إلیه الماء

[۹]

اشارة

۴۴۶۹- ۹ التهذیب، ۱/ ۴۲۶/ ۲۷/ ۱ بهذا الإسناد عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل ینکسر ساعده أو موضع من مواضع الوضوء فلا یقدر أن یمسح علیه لحال الجبر إذا جبر کیف یصنع قال إذا أراد أن یتوضأ

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۲

فلیضع إناء فیه ماء و یضع موضع الجبر فی الماء حتی یصل الماء إلی جلده- و قد أجزأه ذلک من غیر أن یحله

بیان

فی التهذیب وقع فی إسناد هذا الخبر سهو خفی قد أشرنا إلی نظیره فیما سبق و هما فی الحقیقة سهو واحد حمل الحدیث فی التهذیبین علی الاستحباب و علی ما إذا لم یخف ضررا

[۱۰]

اشارة

۴۴۷۰- ۱۰ الکافی، ۳/ ۲۹/ ۸/ ۱ الثلاثة عن رفاعة و محمد عن أحمد عن الحسن بن علی عن رفاعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الأقطع- قال یغسل ما قطع منه

بیان

یعنی ما بقی من العضو الذی قطع منه

[۱۱]

۴۴۷۱- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۳۵۹/ ۸/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن عبد اللّه عن رفاعة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الأقطع الید و الرجل کیف یتوضأ قال یغسل ذلک المکان الذی قطع منه

[۱۲]

۴۴۷۲- ۱۲ الکافی، ۳/ ۲۹/ ۷/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۶۰/ ۱۵/ ۱ علی عن أبیه عن التمیمی عن عاصم بن حمید عن محمد عن أبی جعفر ع قال سألته عن الأقطع الید و الرجل قال یغسلهما

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۳

[۱۳]

۴۴۷۳- ۱۳ الکافی، ۳/ ۲۹/ ۹/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۶۰/ ۱۶/ ۱ محمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن رجل قطعت یده من المرفق کیف یتوضأ قال یغسل ما بقی من عضده

[۱۴]

۴۴۷۴- ۱۴ الفقیه، ۱/ ۴۸/ ۹۹ الحدیث مرسلا و زاد و کذلک روی فی أقطع الرجل

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۵

باب ۳۶ فضیلة الوضوء و ثوابه و علته

[۱]

۴۴۷۵- ۱ الکافی، ۳/ ۶۹/ ۲/ ۱ علی بن محمد عن سهل عن الأشعری عن القداح عن أبی عبد اللّٰه ع قال قال رسول اللّٰه ص افتتاح الصلاة الوضوء و تحریمها التکبیر و تحلیلها التسلیم

[۲]

۴۴۷۶- ۲ الکافی، ۳/ ۷۲/ ۸/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّٰه ع قال الوضوء شطر الإیمان

[۳]

۴۴۷۷- ۳ الکافی، ۳/ ۲۷۳/ ۸/ ۱ الخمسة عن الفقیه، ۱/ ۳۳/ ۶۶ أبی عبد اللّٰه ع قال الصلاة ثلاثة أثلاث ثلث طهور و ثلث رکوع و ثلث سجود

[۴]

۴۴۷۸- ۴ التهذیب، ۱/ ۴۹/ ۸۳/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة عن

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۶

الفقیه، ۱/ ۳۳/ ۶۷ أبی جعفر ع قال لا صلاة إلا بطهور

[۵]

۴۴۷۹- ۵ الکافی، ۳/ ۷۰/ ۵/ ۱ علی عن أبیه عن عمرو بن عثمان عن جراح المدائنی عن سماعة قال الفقیه، ۱/ ۵۰/ ۱۰۳ قال أبو الحسن موسی ع من توضأ للمغرب کان وضوؤه ذلک کفارة لما مضی من ذنوبه فی نهاره ما خلا الکبائر و من توضأ لصلاة الصبح کان وضوؤه ذلک کفارة لما مضی من ذنوبه فی لیلته إلا الکبائر

[۶]

۴۴۸۰- ۶ الکافی، ۳/ ۷۲/ ۹/ ۱ القمی عن بعض أصحابنا عن إسماعیل بن مهران عن صباح الحذاء عن سماعة قال کنت عند أبی الحسن ع فصلی الظهر و العصر بین یدی و جلست عنده حتی حضرت المغرب فدعا بوضوء فتوضأ للصلاة ثم قال لی توضأ فقلت جعلت فداک أنا علی وضوء فقال و إن کنت علی وضوء إن من توضأ للمغرب الحدیث

[۷]

۴۴۸۱- ۷ الکافی، ۳/ ۷۲/ ۱۰/ ۱ محمد و القمی عن أحمد بن إسحاق عن سعدان عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه ع قال الطهر علی الطهر عشر حسنات

[۸]

۴۴۸۲- ۸ الفقیه، ۱/ ۴۱/ ۸۱ روی أن تجدید الوضوء لصلاة العشاء

الوافی، ج ۶، ص: ۳۶۷

یمحو لا و اللّه و بلی و اللّه

[۹]

۴۴۸۳- ۹ الفقیه، ۱/ ۴۱/ ۸۲ و فی خبر آخر أن الوضوء علی الوضوء نور علی نور و من جدد وضوءه لغیر حدث جدد اللّه عز و جل توبته من غیر استغفار

[۱۰]

۴۴۸۴- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۵۹/ ۷/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن سعدان عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته یقول من طلب حاجة و هو علی غیر وضوء فلم تقض فلا یلومن إلا نفسه

[۱۱]

اشارة

۴۴۸۵- ۱۱ الکافی، ۳/ ۷۱/ ۷/ ۱ العدة عن أحمد عن الفقیه، ۲/ ۲۰۲/ ۲۱۳۸ السراد عن ابن رئاب عن محمد بن قیس قال سمعت أبا جعفر ع یقول و هو یحدث الناس بمکة صلی رسول اللّه ص الفجر ثم جلس مع أصحابه حتی طلعت الشمس فجعل یقوم الرجل حتی لم یبق معه إلا رجلان أنصاری و ثقفی فقال لهما رسول اللّه ص قد علمت أن لکما حاجة تریدان أن تسألا عنها فإن شئتما أخبرتکما بحاجتکما قبل أن تسألانی و إن شئتما فسلا عنها قالا بل تخبرنا قبل أن نسألک عنها فإن ذلک أجلی للعمی و أبعد من الارتیاب و أثبت للإیمان فقال رسول اللّه ص

الوافی، ج ۶، ص: ۳۶۸

أما أنت یا أخا ثقیف فإنک جئت تسألنی عن وضوئک- و صلاتک ما لک فی ذلک من الخیر إما وضوؤک فإنک إذا وضعت

یـدک فی إنائک ثم قلت بسم اللّه تنـاثرت منها ما اکتسبت من الـذنوب فإذا غسـلت وجهک تناثرت الـذنوب التی اکتسـبتها عیناک بنظرهما و فوک فإذا غسـلت ذراعیک تناثرت الـذنوب عن یمینک و شـمالک و إذا مسـحت رأسک و قـدمیک تناثرت الذنوب التی مشیت إلیها علی قدمیک فهذا لک فی وضوئک

بیان

سیأتی تتمة الحدیث فی کتابی الصلاة و الحج إن شاء اللّه فإنها وردت فی فضیلتهما و فی الفقیه اختلافات فی ألفاظه دون معانیه

[۱۲]

۴۴۸۶- ۱۲ الفقیه، ۱/ ۵۵/ ۱۲۷ جـاء نفر من الیهود إلی رسول اللّه ص فسـألوه عن مسائـل و کان فیما سألوه أخبرنا یا محمـد لأی علة توضـی هذه الجوارح الأربع و هی أنظف المواضع فی الجسد- قال النبی ص لما أن وسوس الشـیطان إلی آدم ع دنا من الشـجرة فنظر إلیها فـذهب ماء وجهه ثم قام و مشـی إلیها و هی أول قـدم مشت إلی الخطیئة ثم تناول بیده منها ما علیها و أکل فطار الحلی و الحلل من جسـده فوضع آدم یـده علی أم رأسه و بکی فلمـا تـاب اللّه عز و جل علیه فرض اللّه علیه و علی ذریته تطهیر هـذه الجوارح الأربع فـأمره اللّه عز و جل بغسل الوجه لما نظر إلی الشـجرة و أمره بغسل الیـدین إلی المرفقین- لما تناول بهما منها و أمره بمسـح الرأس لما وضع یده علی أم رأسه و أمره بمسح القدمین لما مشی بهما إلی الخطیئة

الوافی، ج۶، ص: ۳۶۹

[۱۳]

اشارة

۴۴۸۷- ۱۳ الفقیه، ۱/ ۵۶/ ۱۲۸ کتب أبو الحسن علی بن موسـی الرضـا ع إلی محمـد بن سـنان فیمـا کتب من جواب مسائله أن علة الوضوء التی من أجلها صار علی العبـد غسل الوجه و الذراعین و مسح الرأس و القدمین فلقیامه بین یدی اللّه عز و جل و اسـتقباله إیاه بجوارحه الظـاهرة- و ملاقـاته بهـا الکرام الکـاتبین فیغسل الوجه للسـجود و الخضوع و یغسل الیـدین لیقلبهما و یرغب بهما و یرهب و یتبتـل و یمسـح الرأس و القـدمین لأنهمـا ظاهران مکشوفان یسـتقبل بهما کل حالاته و لیس فیهما من الخضوع و التبتل ما فی الوجه و الذراعین

بیان

معنی الرغبة و الرهبة و التبتل فی الدعاء

ما رواه سـعید بن یسار قال قال الصادق ع هکـذا الرغبة و أبرز باطن راحتیه إلی السـماء و هکذا الرهبة و جعل ظهر کفه إلی السـماء و هکذا التضـرع و حرک أصابعه یمینا و شـمالا و هکذا التبتل یرفع إصبعه مرة و یضعها أخری و هکذا الابتهال- و مد یده تلقاء وجهه و قال لا تبتهل حتی تری الدمعة.

و سیأتی الکلام فی هذه المعانی فی کتاب الصلاة إن شاء اللّه تعالی.

آخر أبواب الوضوء و الحمد اللّه أولا و آخرا

الوافی، ج۶، ص: ۳۷۳

أبواب الغسل

الآیات

اشارة

قال اللّه عز و جل وَ إِنْ کُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا.

و قال سبحانه وَ لا تَقْرَبُوهُنَّ حَتّی یَطْهُرْنَ.

و قال جل ذکره یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَقْرَبُوا الصَّلاةَ وَ أَنْتُمْ سُکاری حَتّی تَعْلَمُوا ما تَقُولُونَ وَ لا جُنُباً إِلّا عابِرِی سَبِیلٍ حَتّی تَغْتَسِلُوا وَ إِنْ کُنْتُمْ مَرْضی أَوْ عَلی سَفَرٍ أَوْ جاءَ أَحَدٌ مِنْکُمْ مِنَ الْغائِطِ أَوْ لامَسْتُمُ النِّساءَ فَلَمْ تَجِدُوا ماءً فَتَیَمَّمُوا صَعِیداً طَیِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِکُمْ وَ أَیْدِیکُمْ إِنَّ اللّهَ کانَ عَفُوًّا غَفُوراً.

بیان

قد مضی الکلام فی تفسیر الآیة الأولی و آخر الثالثة فی أول أبواب الوضوء.

و أما الثانیة فعلی قراءة التشدید بمعنی یغتسلن من الحیض و علی التخفیف بمعنی یرون البیاض بعد تمام الحمرة.

و أما صدر الثالثة فقد فسر أصحابنا الصلاة فیها بمواضعها أعنی المساجد تسمیة للمحل باسم الحال أو علی حذف المضاف فإن الأغلب أن الذی یأتی المسجد

الوافی، ج۶، ص: ۳۷۴

إنما یأتیه للصلاة المشتملة علی الأذکار التی یمنع السکر عن فهمها و فیه تکلف.

قالوا إلا عابری سبیل أی مارین فی المساجد فإن العبور الاجتیاز و المرور و قیل بل معناها لا تصلوا فی حالة السکر و لا حالة الجنابة إلا إذا کنتم مسافرین غیر واجدین للماء فیجوز لکم حینئذ الصلاة بالتیمم الذی لا یرتفع به الحدث و إنما یباح به الدخول فی الصلاة و فیه أیضا تکلف.

و قال بعض البارعین فی علم البلاغة من أصحابنا فی کتاب ألفه فی الصناعات البدیعیة عند ذکر الاستخدام بعد ما عرفه بأنه عبارة من أن یأتی المتکلم بلفظة مشترکة بین معنیین مقرونة بقرینتین یستخدم کل قرینة منهما معنی من معنیی تلک اللفظة و فی الآیة الکریمة قد استخدم سبحانه لفظة الصلاة لمعنیین أحدهما إقامة الصلاة بقرینة قوله عز و جل حَتّی تَعْلَمُوا ما تَقُولُونَ و الآخر موضع الصلاة بقرینة قوله جل شأنه وَ لا جُنُباً إِلّا عابِرِی سَبِیلٍ انتهی کلامه.

و هذا التفسیر أحسن من الأولین و لا ینافیه

ما ورد عن الباقر ع أن الحائض و الجنب لا یدخلان المسجد إلا مجتازین

إن اللّه تبارک و تعالی یقول وَ لا جُنُباً إِلّا عابِرِی سَبِیلٍ حَتّی تَغْتَسِلُوا إذ لیس فیه تصریح بأن المراد بالصلاة فی صدر الآیة مواضعها بل إذا انضم هذا الحدیث إلی الحدیث الآتی عنه ع یصیران نصا علی هذا المعنی من دون تکلف.

وَ أَنْتُمْ سُكٰارىٰ قيل المراد بالسكر النعاس فإن الناعس لا يعلم ما يقول

و يدل عليه قول الباقر ع فی حديث زرارة و لا تقم إلى الصلاة متكاسلا و لا متناعسا و لا متثاقلا فإنها من خلال النفاق فإن اللّه نهى المؤمنين أن يقوموا إلى الصلاة و هم سكارى

يعنى سكر النوم و الأكثر على أن المراد به سكر

الوافی، ج۶، ص: ۳۷۵

شرب الخمر و نحوها لما نقل أن بعض الصحابة أم قوما و هو سكران فقرأ أعبد ما تعبدون و أنتم عابدون ما أعبد فنزلت و لا مانع لإرادة ما يشمل كل ما يمنع من حضور القلب حتى حديث النفس

و يؤيده قول الصادق ع فی حديث الشحام حيث سأله عن هذه الآية فقال منه سكر النوم أعاذنا اللّه مما يحول بيننا و بين ذكره بمنه و جوده

الوافی، ج۶، ص: ۳۷۷

باب ۳۷ أنواع الغسل

[۱]

اشارة

۴۴۸۸- ۱ الكافی، ۳/ ۴۰/ ۱/ ۱ النيسابوريان عن صفوان و ابن أبی عمير عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته يقول الغسل من الجنابة و يوم الجمعة و العيدين و حين تحرم و حين تدخل مكة و المدينة و يوم عرفة و يوم تزور البيت و حين تدخل الكعبة و فی ليلة تسع عشرة و إحدى و عشرين و ثلاث و عشرين من شهر رمضان و من غسل ميتا

بيان

هذه هی الأغسال المهمة للرجال

[۲]

اشارة

۴۴۸۹- ۲ الكافی، ۳/ ۴۰/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن عثمان التهذيب، ۱/ ۱۰۴/ ۲/ ۱ المشايخ عن محمد عن ابن محبوب عن أحمد عن الحسين عن عثمان عن الفقيه، ۱/ ۷۸/ ۱۷۶ سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل الجمعة فقال واجب فی السفر و الحضر إلا أنه رخص للنساء فی السفر و قلة الماء و قال غسل الجنابة واجب و غسل

الوافی، ج۶، ص: ۳۷۸

الحائض إذا طهرت واجب و غسل المستحاضة واجب إذا احتشت بالكرسف فجاز الدم الكرسف فعليها الغسل لكل صلاتين و للفجر

غسل- و إن لم یجز الدم الکرسف فعلیها- الکافی، التهذیب، الغسل کل یوم مرة و ش الوضوء لکل صلاة و غسل النفساء واجب و غسل المولود واجب و غسل المیت واجب- الفقیه، التهذیب، و غسل من مس میتا واجب و غسل المحرم واجب و غسل یوم عرفة واجب و غسل الزیارة واجب إلا من علة- و غسل دخول البیت واجب و غسل دخول الحرم واجب و یستحب أن لا تدخله إلا بغسل و غسل المباهلة واجب- الکافی، و غسل الزیارة واجب و غسل دخول البیت واجب- ش و غسل الاستسقاء واجب و غسل أول لیلة من شهر رمضان یستحب و غسل لیلة إحدی و عشرین و غسل لیلة ثلاث و عشرین سنة لا تترکهما فإنه یرجی فی إحدیهما لیلة القدر و غسل یوم الفطر و غسل یوم الأضحی سنة لا أحب ترکهما و غسل الاستخارة

الوافی، ج۶، ص: ۳۷۹

التهذیب، الفقیه، مستحب- الکافی، و یستحب العمل فی غسل الثلاث اللیالی من شهر رمضان لیلة تسع عشرة و إحدی و عشرین و ثلاث و عشرین

بیان

لعل المراد بالواجب المهم الذی لا یترک علی حال و دونه السنة و دون السنة المستحب و قد تطلق السنة علی ما یقابل الفریضة فتشمل الجمیع و هو المراد بها فی الخبرین الآتیین و أما ترتب العقوبة علی الترک و عدمه فلا یدخل فی مفهوم شیء منها و إنما یستفاد من خارج و الذی استفدناه من خارج أنه لیس شیء من الطهارات یترتب علی ترکه العقوبة لنفسه إلا أن بعضها لما کان شرطا فی صحة العبادة فیعاقب تارکه من هذه الجهة و معنی آخر الحدیث أن الغسل فی هذه اللیالی إنما یستحب لأجل العبادة التی فیها

[۳]

۴۴۹۰- ۳ التهذیب، ۱/ ۱۱۲/ ۲۷/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن ابن یقطین عن أخیه عن أبیه قال سألت أبا الحسن ع عن الغسل فی الجمعة و الأضحی و الفطر قال سنة و لیس بفریضة

[۴]

۴۴۹۱- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۱۲/ ۲۹/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن أحمد عن القاسم عن علی بن أبی حمزة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل العیدین أ واجب هو فقال هو سنة قلت فالجمعة قال هو سنة

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۰

[۵]

اشارة

۴۴۹۲- ۵ الکافی، ۴/ ۱۵۳/ ۲/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن منصور بن حازم عن سلیمان بن خالد قال سألت أبا عبد اللّه ع کم اغتسل فی شهر رمضان لیلة قال لیلة تسع عشرة و إحدی و عشرین و ثلاث و عشرین قال قلت فإن شق علی قال فی إحدی و عشرین و ثلاث و عشرین قلت فإن شق علی قال حسبک الآن

بيان

سيأتى هذا الحديث مع أخبار أخر فى هذا المعنى فى باب الغسل فى شهر رمضان من كتاب الصيام إن شاء اللّٰه

[۶]

۴۴۹۳- ۶ الفقيه، ۱/ ۵۰۷/ ۱۴۶۱ ابن المغيرة عن القاسم بن الوليد قال سألته عن غسل الأضحى قال واجب إلا بمنى

[۷]

۴۴۹۴- ۷ الفقيه، ۱/ ۵۰۷/ ۱۴۶۲ و روى أن غسل العيدين سنة

[۸]

۴۴۹۵- ۸ التهذيب، ۱/ ۱۰۵/ ۴/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن القاسم بن عروة عن عبد الحميد عن محمد عن أبى جعفر ع قال الغسل من الجنابة و غسل الجمعة و العيدين و يوم عرفة و ثلاث ليال فى شهر رمضان و حين تدخل الحرم و إذا أردت دخول البيت الحرام و إذا أردت دخول مسجد الرسول ص و من غسل الميت

[۹]

۴۴۹۶- ۹ التهذيب، ۱/ ۱۱۰/ ۲۲/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن

الوافى، ج۶، ص: ۳۸۱

النضر عن ابن سنان عن أبى عبد اللّٰه ع قال الغسل من الجنابة و يوم الجمعة و يوم الفطر و يوم الأضحى و يوم عرفة عند زوال الشمس و من غسل ميتا و حين تحرم و عند دخول مكة و المدينة و دخول الكعبة و غسل الزيارة و الثلاث الليالى فى شهر رمضان

[۱۰]

اشارة

۴۴۹۷- ۱۰ التهذيب، ۱/ ۱۱۴/ ۳۴/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن حماد عن حريز عن محمد عن أحدهما ع قال الغسل فى سبعة عشر موطنا ليلة سبع عشرة من شهر رمضان و هى ليلة التقى الجمعان- و ليلة تسع عشرة و فيها يكتب الوفد وفد السنة و ليلة إحدى و عشرين و هى الليلة التى أصيب فيها أوصياء الأنبياء و فيها رفع عيسى بن مريم و قبض موسى و ليلة ثلاث و عشرين يرجى فيها ليلة القدر و يومى العيدين و إذا دخلت الحرمين يوم تحرم و يوم الزيارة و يوم تدخل البيت و يوم التروية و يوم عرفة و إذا غسلت ميتا أو كفنته أو مسسته بعد ما يبرد و يوم الجمعة و غسل الجنابة فريضة و غسل الكسوف إذا احترق القرص كله فاغتسل

بیان

لیلة التقی الجمعان یعنی لیلة بدر فإن فی صبیحتها کانت وقعة بدر و التقی جمع المؤمنین و جمع المشرکین کما ورد و فی روایة أخری أن لیلة تسع عشرة منه لیلة التقی الجمعان یعنی یجمع اللّٰه فیها ما أراد من تقدیمه و تأخیره و إرادته و قضائه کما یأتی فی باب لیلة القدر من کتاب الصیام.

و الوفد القادمون جمع وافد أرید بهم الذین یقدمون مکة فی کل سنة للحج

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۲

و أرید بأوصیاء الأنبیاء أمیر المؤمنین ع و من أصیب فی مثلها من الوصیین و إنما عد غسل مس المیت قبل تغسیله و حین تغسیله و تکفینه واحدا لاشتراک الثلاثة فی السبب و هو المس بعد البرد و الإحرام یعم إحرام الحج و العمرة و یوم الزیارة أی زیارة البیت کما مر فی حدیث أول الباب.

و غسل الجنابة فریضة أی ثابت بنص الکتاب و هو قوله تعالی فَاطَّهَّرُوا

[۱۱]

۴۴۹۸- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۱۱۷/ ۴۱/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن حماد عن حریز عمن أخبره عن أبی عبد اللّٰه ع قال إذا انکسف القمر فاستیقظ الرجل و لم یصل فلیغتسل من غد و لیقض الصلاة- و إن لم یستیقظ و لم یعلم بانکساف القمر فلیس علیه إلا القضاء بغیر غسل

[۱۲]

۴۴۹۹- ۱۲ الفقیه، ۱/ ۷۷/ ۱۷۲ قال أبو جعفر الباقر ع الغسل فی سبعة عشر موطنا لیلة سبع عشرة من شهر رمضان و لیلة تسع عشرة و لیلة إحدی و عشرین و لیلة ثلاث و عشرین و فیها ترجی لیلة القدر و غسل العیدین و إذا دخلت الحرمین و یوم تحرم و یوم الزیارة و یوم تدخل البیت و یوم الترویة و یوم عرفة و إذا غسلت میتا أو کفنته أو مسسته بعد ما یبرد و یوم الجمعة و غسل الکسوف إذا احترق القرص کله فاستیقظت و لم تصل فعلیک أن تغتسل و تقضی الصلاة و غسل الجنابة فریضة

[۱۳]

۴۵۰۰- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۰۵/ ۵/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۳

صفوان عن ابن مسکان عن محمد الحلبی عن أبی عبد اللّٰه ع قال اغتسل یوم الأضحی و الفطر و الجمعة و إذا غسلت میتا و لا تغتسل من مسه إذا أدخلته القبر و لا إذا حملته

[۱۴]

اشارة

۴۵۰۱- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۱۰۵/ ۳/ ۱ المشایخ عن القمی عن محمد بن أحمد عن العبیدی عن یونس عن بعض رجاله عن أبی عبد اللّه ع قال الغسل فی سبعة عشر موطنا منها الفرض ثلاثة فقلت جعلت فداک ما الفرض منها قال غسل الجنابة و غسل من غسل میتا و الغسل للإحرام

بیان

حمل فی التهذیبین فرض غسل الإحرام علی أن ثوابه ثواب غسل الفریضة و فیه بعد و الأولی أن یحمل عدهما من الفرض علی التأکید

[۱۵]

اشارة

۴۵۰۲- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۱۱۰/ ۲۱/ ۱ محمد بن أحمد عن اللؤلؤی عن أحمد بن محمد عن سعد بن أبی خلف قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول الغسل فی أربعة عشر موطنا واحد فریضة و الباقی سنة

بیان

حمل فی الفریضة فی التهذیبین علی ما ثبت وجوبه فی القرآن دون السنة

[۱۶]

اشارة

۴۵۰۳- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۳۷۳/ ۳۵/ ۱ إبراهیم بن إسحاق الأحمری

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۴

عن جماعة عن ابن فضال عن ابن بکیر عن أبیه قال سألت أبا عبد اللّه ع فی أی اللیالی اغتسل فی شهر رمضان قال فی تسع عشرة و فی إحدی و عشرین و فی ثلاث و عشرین و الغسل أول اللیل قلت فإن نام بعد الغسل قال هو مثل غسل یوم الجمعة إذا اغتسلت بعد الفجر أجزأک

بیان

یعنی کما أنه لا بأس بتخلل الحدث بین غسل الجمعة و بین صلاتها إذا توضأ بعده کذلک لا بأس بتخلله بین غسل اللیل و صلاته إذا توضأ لا أنه یقضی غسل اللیل بعد الفجر کما ظن

[۱۷]

۴۵۰۴- ۱۷ التهذیب، ۵/ ۴۷۹/ ۳۴۲/ ۱ علی بن مهزیار عن فضالة عن أبان عن عبد الرحمن بن سیابة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل یوم عرفة فی الأمصار فقال اغتسل أینما کنت

[۱۸]

اشارة

۴۵۰۵- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۱۰۶/ ۶/ ۱ أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن التیملی عن ابن زرارة عن محمد بن علی الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال غسل الجنابة و الحیض واحد قال و سألت أبا عبد اللّه ع عن الحائض علیها غسل مثل غسل الجنب قال نعم

بیان

فی صدر هذا الحدیث إجمال یأتی بیانه فی باب صفة الغسل إن شاء اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۵

[۱۹]

۴۵۰۶- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۱۰۶/ ۷/ ۱ بهذا الإسناد عن التهذیب، ۱/ ۱۶۲/ ۳۶/ ۱ التیملی عن ابن أسباط عن عمه عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته أ علیها غسل مثل غسل الجنب قال نعم یعنی الحائض

[۲۰]

اشارة

۴۵۰۷- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۱۰۷/ ۱۲/ ۱ سعد عن علی بن خالد عن محمد بن الولید عن حماد بن عثمان عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته یقول لیس علی النفساء غسل فی السفر

بیان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا لم تتمکن من استعمال الماء إما لعوزه أو لمخافة البرد أو لحاجتها إلیه للشرب

[۲۱]

اشارة

۴۵۰۸- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۱۰۷/ ۱۳/ ۱ الصفار عن العبیدی عن القاسم الصیقل قال کتبت إلیه جعلت فداک هل اغتسل أمیر المؤمنین ع حین غسل رسول اللّه ص عند موته- فأجابه ع النبی طاهر مطهر و لکن أمیر المؤمنین ع فعل و جرت به السنة

بیان

یعنی فی الأوصیاء ع

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۶

[۲۲]

۴۵۰۹- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۴۶۹/ ۱۸۶/ ۱ محمد عن العبیدی عن الحسین بن عبید قال کتبت إلی الصادق ع الحدیث

[۲۳]

اشارة

۴۵۱۰- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۴۶۴/ ۱۶۲/ ۱ سعد عن أبی الجوزاء عن الحسین بن علوان عن عمرو بن خالد عن زید بن علی عن آبائه عن علی ع قال الغسل من سبعة من الجنابة و هو واجب و من غسل المیت و إن تطهرت أجزأک و ذکر غیر ذلک

بیان

المستفاد من ظاهر هذا الحدیث أن الوضوء یجزی عن غسل مس المیت و إن کان الغسل أفضل و حمله فی التهذیب علی التقیة قال لأنا بینا وجوب الغسل علی من غسل میتا و هذا موافق للعامة لا نعمل علیه و لا یخفی أن الوجوب بالمعنی الذی أراده غیر ثابت.

و ذکر غیر ذلک یعنی عد تمام السبعة

[۲۴]

۴۵۱۱- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۷۸/ ۱۷۵ روی أن من قصد إلی مصلوب- فنظر إلیه وجب علیه الغسل عقوبة

[۲۵]

اشارة

۴۵۱۲- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۷۷/ ۱۷۴ روی أن من قتل وزغا فعلیه الغسل

بیان

قال فی الفقیه قال بعض مشایخنا العلة فی ذلک أنه یخرج من ذنوبه

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۷

فیغتسل منها و قد مضی فی باب التوبة من کتاب الإیمان و الکفر حدیث فی غسل التوبة.

و سیأتی فی کتاب الصلاة أخبار فی غسل صلوات الحوائج و فی کتاب الصیام الغسل للیلتی الفطر و النصف من شعبان و فی کتاب الحج الغسل لزیارة قبور المعصومین ع إن شاء اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۳۸۹

باب ۳۸ الحث علی غسل الجمعة و وقته

[۱]

۴۵۱۳- ۱ الکافی، ۳/ ۴۱/ ۱/ ۲ علی عن أبیه عن ابن المغیرة التهذیب، ۳/ ۹/ ۲۸/ ۱ ابن عیسی عن محمد بن عبد اللّه و ابن المغیرة عن أبی الحسن الرضا ع قال سألته عن الغسل یوم الجمعة فقال واجب علی کل ذکر و أنثی عبد أو حر

[۲]

۴۵۱۴- ۲ الکافی، ۳/ ۴۲/ ۲/ ۱ علی بن محمد عن سهل و محمد عن أحمد عن البزنطی عن محمد بن عبد اللّه قال سألت الرضا ع عن غسل یوم الجمعة فقال واجب علی کل ذکر و أنثی من عبد أو حر

[۳]

۴۵۱۵- ۳ الکافی، ۳/ ۴۱۷/ ۴/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن صفوان عن منصور بن حازم عن أبی عبد اللّه ع قال الغسل یوم الجمعة علی الرجال و النساء فی الحضر و علی الرجال فی السفر و لیس علی النساء فی السفر

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۰

[۴]

۴۵۱۶- ۴ الکافی، ۳/ ۴۲/ ۳/ ۱ و فی روایة أخری أنه رخص للنساء فی السفر لقلة الماء

[۵]

۴۵۱۷- ۵ الکافی، ۳/ ۴۲/ ۴/ ۱ العدة عن ابن عیسی التهذیب، ۱/ ۳۶۶/ ۴/ ۱ ابن محبوب عن التهذیب، ۳/ ۹/ ۲۹/ ۱ ابن عیسی عن علی بن سیف عن أبیه سیف بن عمیرة عن الحسین بن خالد الصیرفی قال سألت أبا الحسن الأول ع کیف صار غسل یوم الجمعة واجبا

فقال إن اللّه تعالی أتم صلاة الفریضة بصلاة النافلة و أتم صیام الفریضة بصیام النافلة و أتم وضوء الفریضة بغسل یوم الجمعة ما کان فی ذلک من سهو أو تقصیر أو نسیان الکافی، أو نقصان

[۶]

۴۵۱۸- ۶ الفقیه، ۱/ ۱۱۲/ ۲۳۱ الحدیث مرسلا مقطوعا إلی قوله- بغسل یوم الجمعة

[۷]

۴۵۱۹- ۷ الکافی، ۳/ ۴۲/ ۵/ ۱ بعض أصحابنا عن إبراهیم بن إسحاق الأحمر

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۱

التهذیب، ۳/ ۹/ ۳۰/ ۱ محمد بن أحمد عن إبراهیم عن عبد اللّه بن حماد الأنصاری عن صباح المزنی عن الحارث بن حصیرة عن الأصبغ قال کان أمیر المؤمنین ع إذا أراد أن یوبخ الرجل یقول له و اللّه لأنت أعجز من تارک الغسل یوم الجمعة فإنه لا یزال فی طهر إلی الجمعة الأخری

[۸]

۴۵۲۰- ۸ الکافی، ۳/ ۴۱۸/ ۱ التهذیب، ۳/ ۲۳۶/ ۳/ ۱ الأربعة عن زرارة و النیسابوریان عن حماد عن حریز عن زرارة و الفضیل قالا قلنا له أ یجزی إذا اغتسلت بعد الفجر للجمعة قال نعم

[۹]

اشارة

۴۵۲۱- ۹ الکافی، ۳/ ۴۲/ ۱/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۳۶۵/ ۳/ ۱ أحمد عن الفقیه، ۱/ ۱۱۱/ ۲۲۷ الحسین بن موسی عن أمه و أم أحمد بنت موسی بن جعفر قالتا کنا مع أبی الحسن ع بالبادیة- و نحن نرید بغداد فقال لنا یوم الخمیس اغتسلا الیوم لغد یوم الجمعة فإن الماء بها غدا قلیل قالتا فاغتسلنا یوم الخمیس لیوم الجمعة

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۲

بیان

فی الفقیه الحسن بن موسی بن جعفر عن أمه و أم أحمد بن موسی قالتا کنا مع أبی الحسن موسی بن جعفر ع

[۱۰]

۴۵۲۲- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۶۵/ ۲/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه ع قال قال لأصحابه إنکم

تأتون غدا منزلا لیس فیه ماء فاغتسلوا الیوم لغد- فاغتسلنا یوم الخمیس للجمعة

[۱۱]

۴۵۲۳- ۱۱ الکافی، ۳/ ۴۳/ ۷/ ۱ الأربعة عن بعض أصحابنا عن أبی جعفر ع قال لا بد من غسل یوم الجمعة فی السفر و الحضر فمن نسی فلیعد من الغد

[۱۲]

۴۵۲۴- ۱۲ الکافی، ۳/ ۴۳/ ۷/ ۱ روی فیه رخصة للعلیل

[۱۳]

۴۵۲۵- ۱۳ التهذیب، ۳/ ۲۳۷/ ۱۱/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال اغتسل یوم الجمعة إلا أن تکون مریضا أو تخاف علی نفسک

[۱۴]

۴۵۲۶- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۱۱۱/ ۲۶/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن علی بن یقطین قال سألت أبا الحسن ع عن النساء- أ علیهن غسل الجمعة قال نعم

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۳

[۱۵]

اشارة

۴۵۲۷- ۱۵ الفقیه، ۱/ ۵۰۷/ ۱۴۶۳ عبید اللّه الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة علیها غسل یوم الجمعة و الفطر و الأضحی و یوم عرفة قال نعم علیها الغسل کله

بیان

یعنی کل غسل

[۱۶]

اشارة

۴۵۲۸- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۱۲/ ۲۸/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن التهذیب، ۳/ ۹/ ۲۷/ ۱ سعد عن ابن عیسی عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن غسل یوم الجمعة فقال سنة فی السفر و الحضر إلا أن یخاف المسافر علی نفسه القر

بیان

القر بالضم البرد و یقال یوم قر بالفتح

[۱۷]

۴۵۲۹- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۱۱۲/ ۳۰/ ۱ ابن محبوب عن الفطحیة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل ینسی الغسل یوم الجمعة حتی صلی قال إن کان فی وقت فعلیه أن یغتسل و یعید الصلاة و إن مضی الوقت فقد جازت صلاته

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۴

[۱۸]

۴۵۳۰- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۳۷۲/ ۳۴/ ۱ أحمد عن محمد بن سهل عن أبیه قال سألت أبا الحسن ع عن الرجل یدع غسل یوم الجمعة ناسیا أو غیر ذلک قال إن کان ناسیا فقد تمت صلاته و إن کان متعمدا فالغسل أحب إلی و إن هو فعل فلیستغفر اللّه و لا یعود

[۱۹]

۴۵۳۱- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۱۱۵/ ۲۴۲ سأل أبو بصیر أبا عبد اللّه ع عن الرجل یدع غسل یوم الجمعة ناسیا أو متعمدا فقال إذا کان ناسیا فقد تمت صلاته و إن کان متعمدا فلیستغفر اللّه و لا یعد

[۲۰]

۴۵۳۲- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۱۱۳/ ۳۲/ ۱ الصفار عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن جعفر بن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل لا یغتسل یوم الجمعة فی أول النهار قال یقضیه فی آخر النهار فإن لم یجد فلیقضه یوم السبت

[۲۱]

۴۵۳۳- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۱۱۳/ ۳۳/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن ابن فضال عن ابن بکیر عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن رجل فاته الغسل یوم الجمعة قال یغتسل ما بینه و بین اللیل- فإن فاته اغتسل یوم السبت

[۲۲]

اشارة

۴۵۳۴- ۲۲ التهذیب، ۳/ ۲۴۱/ ۲۸/ ۱ سعد عن محمد بن الحسین عن معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن ذریح عن أبی عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۵

ع فی الرجل هل یقضی غسل الجمعة قال لا

بیان

یعنی أن قضاءه لیس بواجب و إن استحب

[۲۳]

۴۵۳۵- ۲۳ الفقیه، ۱/ ۱۱۲/ ۲۲۹ قال الصادق ع غسل الجمعة طهور و کفارة لما بینهما من الذنوب من الجمعة إلی الجمعة

[۲۴]

۴۵۳۶- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۱۱۲/ ۲۳۰ قال الصادق ع فی علة غسل یوم الجمعة إن الأنصار کانت تعمل فی نواضحها و أموالها فإذا کان یوم الجمعة حضروا المسجد فتأذی الناس بأرواح آباطهم و أجسادهم- فأمرهم رسول اللّه ص بالغسل فجرت بذلک السنة

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۳۹۵

[۲۵]

اشارة

۴۵۳۷- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۳۶۶/ ۵/ ۱ ابن محبوب عن أحمد بن الحسن عن أبیه عن محمد بن مروان بن مسلم عن محمد بن عبد اللّه عن أبی عبد اللّه ع قال کانت الأنصار الحدیث

بیان

الناضحة الناقة یستقی علیها و أرواح جمع الریح

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۷

باب ۳۹ حد الجنابة

[۱]

۴۵۳۸- ۱ الکافی، ۳/ ۴۶/ ۱/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن صفوان عن العلاء التهذیب، ۷/ ۴۶۴/ ۷۰/ ۱ التیملی عن ابن أسباط عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته متی یجب الغسل علی الرجل و المرأة فقال إذا أدخله فقد وجب الغسل و المهر و الرجم

[۲]

۴۵۳۹- ۲ الکافی، ۶/ ۱۰۹/ ۲/ ۱ الخمسة عن حفص بن البختری عن أبی عبد اللّٰه ع قال إذا التقی الختانان وجب المهر و العدة و الغسل

[۳]

۴۵۴۰- ۳ الکافی، ۶/ ۱۰۹/ ۳/ ۱ العدة عن سهل و علی عن أبیه عن البزنطی عن داود بن سرحان عن أبی عبد اللّٰه ع قال إذا أولجه فقد وجب الغسل و الجلد و الرجم و وجب المهر کملا

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۸

[۴]

۴۵۴۱- ۴ الکافی، ۳/ ۴۶/ ۲/ ۱ العدة عن ابن عیسی عن محمد بن إسماعیل قال سألت الرضا ع عن الرجل یجامع المرأة قریبا من الفرج فلا ینزلان متی یجب الغسل فقال إذا التقی الختانان فقد وجب الغسل فقلت التقاء الختانین هو غیبوبة الحشفة قال نعم

[۵]

۴۵۴۲- ۵ الکافی، ۳/ ۴۶/ ۳/ ۱ بهذا الإسناد عن أحمد عن ابن یقطین عن أخیه عن أبیه قال سألت أبا الحسن ع عن الرجل یصیب الجاریة البکر لا- یفضی إلیها و لم ینزل أ علیها غسل و إن کانت لیست ببکر ثم أصابها و لم یفض إلیها أ علیها غسل قال إذا وقع الختان علی الختان- فقد وجب الغسل البکر و غیر البکر

[۶]

اشارة

۴۵۴۳- ۶ التهذیب، ۱/ ۱۱۹/ ۵/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن حماد عن ربعی عن زرارة عن أبی جعفر ع قال جمع عمر بن الخطاب أصحاب النبی ص فقال ما تقولون فی الرجل یأتی أهله فیخالطها فلا ینزل فقالت الأنصار الماء من الماء و قال المهاجرون إذا

التقی الختانـان فقـد وجب علیه الغسل فقال عمر لعلی ع ما تقول یا أبا الحسن فقال علی ع أ توجبون علیه الجلـد و الرجم و لا توجبون علیه صاعا من ماء إذا التقی الختانان فقد وجب علیه الغسل فقال عمر القول ما قال المهاجرون و دعوا ما قالت الأنصار

الوافی، ج۶، ص: ۳۹۹

بیان

قـد جـادلهم ع بـالتی هی أحسن لأنهم کانوا أصـحاب قیاس و کان مثل هـذا التمثیل و المقایسـة أوقع فی نفوسـهم و أقرب لقبولهم و حاشاه ع أن یقیس فی الدین أو یکون طریق معرفته بالأحکام القیاس

[۷]

۴۵۴۴- ۷ الفقیه، ۱/ ۸۴/ ۱۸۴ الحلبی عن الصادق ع أنه سئل عن الرجل یصیب المرأة فلا ینزل أ علیه غسل قال کان علی ع یقول إذا مس الختان الختان قد وجب الغسل- و کان علی ع یقول کیف لا یوجب الغسل و الحد یجب فیه- و قال یجب علیه المهر و الغسل

[۸]

۴۵۴۵- ۸ الکافی، ۳/ ۴۶/ ۴/ ۱ الخمسة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المفخذ علیه غسل قال نعم إذا أنزل

[۹]

۴۵۴۶- ۹ الکافی، ۳/ ۴۸/ ۱/ ۱ محمـد عن ابن عیسـی عن علی بن الحکم عن الحسـین بن أبی العلاء قـال سألت أبا عبـد اللّه ع عن الرجل یری فی المنام حتی یجـد الشـهوة فهو یری أنه قـد احتلم فإذا استیقظ لم یر فی ثوبه الماء و لا فی جسده قال لیس علیه الغسل و قال کان علی ع یقول إنما الغسل من الماء الأکبر فإذا رأی فی منامه و لم یر الماء الأکبر فلیس علیه غسل

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۰

[۱۰]

اشارة

۴۵۴۷- ۱۰ الکافی، ۳/ ۴۸/ ۲/ ۱ النیسابوریـان عن ابن أبی عمیر عن ابن عمار التهـذیب، ۱/ ۳۶۸/ ۱۳/ ۱ ابن محبوب عن العبـاس بن معروف عن ابن المغیرة عن ابن عمـار عن أبی عبـد اللّه ع قـال سألته عن رجل احتلم فلما انتبه وجـد بللا قلیلا فقال لیس بشـیء إلا أن یکون مریضا- التهذیب، فإنه یضعف ش فعلیه الغسل

بیان

لعل المراد بالبلل القلیل ما لیس معه دفق لقلته و عدم جریان العادة بخروج ذلک القدر من المنی

[۱۱]

۴۵۴۸- ۱۱ الکافی، ۳/ ۴۸/ ۳/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۷۰/ ۲۲/ ۱ الأربعة عن زرارة قال إذا کنت مریضا فأصابتک شهوة فإنه ربما کان هو الدافق لکنه یجیء مجیئا ضعیفا لیست له قوة لمکان مرضک ساعة بعد ساعة قلیلا قلیلا فاغتسل منه

[۱۲]

اشارة

۴۵۴۹- ۱۲ الکافی، ۳/ ۴۸/ ۴/ ۱ الثلاثة عن ابن المغیرة

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۱

التهذیب، ۱/ ۳۶۹/ ۱۷/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن حریز عن ابن أبی یعفور قال قلت لأبی عبد اللّه ع الرجل یری فی المنام و یجد الشهوة فیستیقظ و ینظر فلا یجد شیئا- ثم یمکث بعد فیخرج قال إن کان مریضا فلیغتسل و إن لم یکن مریضا فلا شیء علیه قال فقلت له فما فرق ما بینهما فقال لأن الرجل إذا کان صحیحا جاء الماء بدفقة و قوة و إذا کان مریضا لم یجئ إلا بعد

بیان

فی التهذیبین ثم یمکث الهوین بعد بضم الهاء و فتح الواو و إسکان المثناة من تحت و النون أی مکثا یسیرا

[۱۳]

۴۵۵۰- ۱۳ الکافی، ۳/ ۴۹/ ۷/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۶۸/ ۱۲/ ۱ أحمد عن عثمان عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل ینام و لم یر فی نومه أنه احتلم فیجد فی ثوبه و علی فخذه الماء هل علیه غسل قال نعم

[۱۴]

۴۵۵۱- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۳۶۷/ ۱۱/ ۱ الحسین عن الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته عن الرجل یری فی ثوبه المنی بعد ما یصبح و لم یکن رأی فی منامه أنه قد احتلم قال فلیغتسل و لیغسل ثوبه و یعید صلاته

[۱۵]

اشارة

۴۵۵۲- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۳۶۷/ ۱۰/ ۱ ابن محبوب عن علی بن

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۲

السندی عن حماد عن العقرقوفی عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یصیب بثوبه منیا و لم یعلم أنه احتلم قال لیغسل ما وجد بثوبه و لیتوضأ

بيان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا شارکه غیره فی استعمال الثوب و الأولی أن یحمل الأولان علی ما إذا حصل له الیقین فی حدث الجنابة بتلک العلامة و الأخیر علی ما إذا لم یحصل له الیقین لأن یقین الطهارة لا یرتفع إلا بیقین الحدث و هذا هو الأصل فی هذا الباب و به یجمع بین الأخبار المتعارضة و قد مضی نظیره فی باب الوضوء

[۱۶]

اشارة

۴۵۵۳- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۱۹/ ۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن فضالة عن أبان عن عنبسة بن مصعب عن أبی عبد اللّه ع قال کان علی ع لا یری فی شیء الغسل إلا فی الماء الأکبر

بيان

قال فی التهذیبین یعنی إذا لم یکن قد التقی الختانان

[۱۷]

اشارة

۴۵۵۴- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۱۲۰/ ۸/ ۱ علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الرجل یلعب مع المرأة و یقبلها فیخرج منه المنی فما علیه قال إذا جاءت الشهوة و دفع و فتر لخروجه فعلیه الغسل- و إن کان إنما هو شیء لم یجد له فترة و لا شهوة فلا بأس

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۳

بيان

یعنی إذا لم یکن الخارج المنی أو کان مشتبها فلا غسل علیه إذ من المستبعد فی العادة أن یخرج المنی من دون شهوة و لا لذة کذا فی التهذیبین

[۱۸]

۴۵۵۵- ۱۸ التهذيب، ۱/ ۳۶۸/ ۱۴/ ۱ الحسين عن فضالة عن حسين عن ابن مسكان عن عنبسة بن مصعب قال قلت لأبی عبد اللّه ع رجل احتلم فلما أصبح نظر إلى ثوبه فلم ير به شيئا قال يصلی فيه قلت فرجل رأى فی المنام أنه احتلم فلما قام وجد بللا قليلا على طرف ذكره قال ليس عليه غسل إن عليا ع كان يقول إنما الغسل من الماء الأكبر

[۱۹]

۴۵۵۶- ۱۹ الفقيه، ۱/ ۸۶/ ۱۸۹ سئل عن الرجل ينام ثم يستيقظ- فيمس ذكره فيرى بللا و لم ير فی منامه شيئا أ يغتسل قال لا إنما الغسل من الماء الأكبر

[۲۰]

اشارة

۴۵۵۷- ۲۰ التهذيب، ۱/ ۳۶۹/ ۱۸/ ۱ ابن محبوب عن موسى بن جعفر بن وهب عن داود بن مهزيار عن علی بن إسماعيل عن حريز عن محمد قال قلت لأبی جعفر ع رجل رأى فی منامه فوجد اللذة و الشهوة ثم قام فلم ير فی ثوبه شيئا قال فقال إن كان مريضا فعليه الغسل و إن كان صحيحا فلا شیء عليه

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۴

بيان

لعل المراد بالشیء الذی نفی رؤيته الشیء المعتد به لا مطلق الشیء ليوافق سائر الأخبار

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۵

باب ۴۰ احتلام المرأة و إمنائها

[۱]

۴۵۵۸- ۱ الكافی، ۳/ ۴۸/ ۵/ ۱ العدة عن أحمد عن ابن أبی عمير عن حماد عن الفقيه، ۱/ ۸۶/ ۱۹۰ الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة ترى فی المنام ما يرى الرجل قال إن أنزلت فعليها الغسل و إن لم تنزل فليس عليها الغسل

[۲]

۴۵۵۹- ۲ الكافی، ۳/ ۴۸/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن عبد اللّه بن سنان قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة ترى أن الرجل يجامعها فی المنام فی فرجها حتى تنزل قال تغتسل

[۳]

۴۵۶۰- ۳ الكافی، ۳/ ۴۹/ ۶/ ۱ و فی روایة أخرى قال علیها غسل و لكن لا تحدثوهن بهذا فیتخذنه علة

[۴]

اشارة

۴۵۶۱- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۲۱/ ۱۰/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۶

الحسین عن حماد بن عثمان عن أدیم بن الحر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة ترى فی منامها ما یرى الرجل علیها غسل قال نعم و لا تحدثوهن فیتخذنه علة

بیان

لعل المراد باتخاذهن علة أن یجعلن ذلك وسیلة إلى الفجور فإن ضرورة الاغتسال ربما یمنعهن عن الفجور لئلا یفضحن فإذا وجدن إلى الاغتسال سبیلا- آخر فربما یجترین علیه لا- أنهن یجعلن ذلك وسیلة إلى الخروج إلى الحمامات كما یتوهم إذ لم یكن یخرجن یومئذ للغسل بل كن یغتسلن فی بیوتهن.

و یأتی حدیث آخر فی هذا المعنى یؤید ما ذكرنا و یدفع هذا التوهم و ینافی حكم هذا الخبر لتضمنه نفی وجوب الغسل علیهن رأسا فیرتفع به الإشكال الناشئ منه و هو صحة صلاتهن مع الجنابة إذا جهلنها و جواز كتمان العلم المتعلق بالعمل من غیر تقیة و لا سیما مع رؤیة تضییع العمل بل رجحان الكتمان إلا أن یقال بسقوط التكلیف مع الجهل المستلزم لسقوط التعلیم كما هو التحقیق و العلم عند اللّه

[۵]

۴۵۶۲- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۲۲/ ۱۵/ ۱ جماعة عن التلعكبری عن ابن عقدة عن أحمد بن الحسین عبد الكریم الأودی عن السراد عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۷

معاویة بن حكیم قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إذا أمنت المرأة و الأمة من شهوة جامعها الرجل أو لم یجامعها فی نوم كان ذلك أو فی یقظة فإن علیها الغسل

[۶]

۴۵۶۳- ۶ التهذیب، ۱/ ۱۲۴/ ۲۴/ ۱ المشایخ عن سعد و الصفار عن ابن عیسى عن الحسین عن محمد بن إسماعیل قال سألت أبا الحسن ع عن المرأة ترى فی منامها فتنزل علیها غسل قال نعم

[۷]

۴۵۶۴- ۷ الکافی، ۳/ ۴۷/ ۵/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۱۲۳/ ۱۸/ ۱ أحمد عن إسماعیل بن سعد الأشعری قال سألت الرضا ع عن الرجل یلمس فرج جاریته حتی تنزل الماء من غیر أن یباشر یعبث بها بیده حتی تنزل قال إذا أنزلت من شهوة فعلیها الغسل

[۸]

۴۵۶۵- ۸ التهذیب، ۱/ ۱۲۲/ ۱۶/ ۱ الصفار عن أحمد عن شاذان عن یحیی بن أبی طلحة أنه سأل عبدا صالحا ع عن رجل مس فرج امرأته أو جاریته یعبث بها حتی أنزلت علیها غسل أم لا قال أ لیس قد أنزلت من شهوة قلت بلی قال علیها غسل

[۹]

۴۵۶۶- ۹ الکافی، ۳/ ۴۷/ ۶/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۸

التهذیب، ۱/ ۱۲۳/ ۱۹/ ۱ أحمد عن ابن بزیع قال سألت الرضا ع عن الرجل یجامع المرأة فیما دون الفرج فتنزل المرأة هل علیها غسل قال نعم

[۱۰]

۴۵۶۷- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۱۲۴/ ۲۶/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن ابن أبی عمیر عن حماد عن الحلبی قال الفقیه، ۱/ ۸۴/ ۱۸۶ سئل أبو عبد اللّه ع عن الرجل یصیب المرأة فیما دون الفرج أ علیها غسل إن هو أنزل و لم تنزل هی- قال لیس علیها غسل و إن لم ینزل هو فلیس علیه غسل

[۱۱]

۴۵۶۸- ۱۱ الکافی، ۳/ ۴۷/ ۷/ ۱ الحسین بن محمد عن عبد اللّه بن عامر عن علی بن مهزیار عن الحسین عن محمد بن الفضیل قال سألت أبا الحسن ع عن المرأة تعانق زوجها من خلفه فتحرک علی ظهره فتأتیها الشهوة فتنزل الماء علیها الغسل أو لا یجب علیها الغسل قال إذا جاءت الشهوة و أنزلت الماء وجب علیها الغسل

[۱۲]

۴۵۶۹- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۱۲۱/ ۱۱/ ۱ الصفار عن محمد بن عبد الحمید عن محمد بن الفضیل مثله بأدنی تفاوت

الوافی، ج۶، ص: ۴۰۹

[۱۳]

۴۵۷۰- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۲۱/ ۱۲/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن حماد عن عمر بن یزید قال قلت لأبی عبد اللّه

ع الرجل یضع ذکره علی فرج المرأة فیمنی علیها غسل فقال إن أصابها من الماء شیء فلتغسله و لیس علیها شیء إلا أن یدخله قلت فإن أمنت هی و لم یدخله قال لیس علیها الغسل [غسل]

[۱۴]

۴۵۷۱- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۱۲۱/ ۱۳/ ۱ السراد عن عمر بن یزید قال اغتسلت یوم الجمعة بالمدینة و لبست ثیابی و تطیبت فمرت بی وصیفة ففخذت لها فأمذیت أنا و أمنت هی فدخلنی من ذلک ضیق فسألت أبا عبد اللّه ع عن ذلک قال لیس علیک وضوء و لا علیها

[۱۵]

۴۵۷۲- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۱۲۲/ ۱۴/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن السراد عن العلاء عن محمد قال قلت لأبی جعفر ع کیف جعل علی المرأة إذا رأت فی النوم أن الرجل یجامعها فی فرجها الغسل و لم یجعل علیها الغسل إذا جامعها دون الفرج فی الیقظة فأمنت قال لأنها رأت فی منامها أن الرجل یجامعها فی فرجها فوجب علیها الغسل و الآخر إنما جامعها دون الفرج فلم یجب علیها الغسل لأنه لم یدخله و لو کان أدخله فی الیقظة وجب علیها الغسل أمنت أو لم تمن

[۱۶]

۴۵۷۳- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۲۳/ ۲۰/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة قال قلت لأبی عبد اللّه ع المرأة تحتلم فی المنام- فتهریق الماء الأعظم قال لیس علیها الغسل

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۰

[۱۷]

۴۵۷۴- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۱۲۳/ ۲۱/ ۱ سعد عن جمیل بن صالح و حماد بن عثمان عن عمر بن یزید مثله

[۱۸]

اشارة

۴۵۷۵- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۱۲۴/ ۲۳/ ۱ الصفار عن إبراهیم بن هاشم عن نوح بن شعیب عمن رواه عن عبید بن زرارة قال قلت له هل علی المرأة غسل من جنابتها إذا لم یأتها الرجل قال لا- و أیکم یرضی أن یری أو یصبر علی ذلک أن یری ابنته أو أخته أو أمه أو زوجته أو أحدا من قرابته قائمة تغتسل فیقول ما لک فتقول احتلمت و لیس لها بعل ثم قال لا لیس علیهن ذلک و قد وضع اللّه ذلک علیکم قال وَ إِنْ کُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا و لم یقل ذلک لهن

بیان

فی قوله ع قائمة تغتسل دلالة علی ما أشرنا إلیه سابقا من أن العلة التی یتخذنها إنما هی الاغتسال دون الخروج إلی الحمامات و هذه الأخبار أولها فی التهذیبین بالبعید غایة البعد و الأولی أن یحمل ما ورد فی إثبات الغسل لهن فی احتلامهن علی الاستحباب علی أن ماءهن قلما یخرج من فروجهن و إنما یستقر فی أرحامهن و علی هذا فیمکن أن یحمل سقوط الغسل عنهن علی ما إذا لم یخرج و یحتمل أن یختص وجوب الغسل علیهن فی غیر المجامعة بما إذا کن عالمات بالوجوب کما مرت الإشارة إلیه

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۱

باب ۴۱ إتیان الدبر

[۱]

۴۵۷۶- ۱ الکافی، ۳/ ۴۷/ ۸/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۱۲۵/ ۲۷/ ۱ أحمد عن البرقی رفعه عن أبی عبد اللّه ع قال إذا أتی الرجل المرأة فی دبرها فلم ینزل فلا غسل علیهما و إن أنزل فعلیه الغسل و لا غسل علیها

[۲]

۴۵۷۷- ۲ التهذیب، ۴/ ۳۱۹/ ۴۳/ ۱ ابن محبوب عن بعض الکوفیین یرفعه إلی أبی عبد اللّه ع قال فی الرجل یأتی المرأة فی دبرها و هی صائمة قال لا ینقض صومها و لیس علیها غسل

[۳]

۴۵۷۸- ۳ التهذیب، ۴/ ۳۱۹/ ۴۵/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد بن محمد عن علی بن الحکم عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال إذا أتی الرجل المرأة فی الدبر و هی صائمة لم ینقض صومها و لیس علیها غسل

[۴]

اشارة

۴۵۷۹- ۴ التهذیب، ۷/ ۴۶۱/ ۵۵/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن حفص بن سوقة عمن أخبره قال سألت أبا عبد اللّه ع عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۲

رجل یأتی أهله من خلفها قال هو أحد المأتیین فیه الغسل

بیان

طعن علیه فی الإستبصار بالإرسال و القطع و إمکان وروده مورد التقیة لموافقته لمذهب العامة و نفی الغسل عنها بذلک متمسکا بما قبله مع قوله بنقض الصوم به فی کتاب الصوم طاعنا فیما قبله هناک.

أقول لا تنافی بین الخبرین الأخیرین لجواز أن یکون وجوب الغسل فیه مختصا بالرجل و إنما التنافی بین ثانیهما و بین مرفوع البرقی

المتقدم علیهما و کل خبر نفی الغسل عمن باشر ما دون الفرج من غیر إنزال إن حملنا ما دون الفرج علی ما یشمل الدبر و أکثر أصحابنا علی وجوب الغسل علیهما فی ذلک و لم نجد علی وجوبه علیها حدیثا إلا

قول أمیر المؤمنین ع أ توجبون علیه الجلد و الرجم- و لا توجبون علیه صاعا من ماء

إن أفاد ذلک

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۳

باب ۴۲ خروج البلل بعد الغسل

[۱]

۴۵۸۰- ۱ الکافی، ۳/ ۴۹/ ۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۱۴۳/ ۹۶/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن الرجل یغتسل ثم یجد بعد ذلک بللا- و قد کان بال قبل أن یغتسل قال إن کان بال قبل أن یغتسل فلا یعید الغسل

[۲]

۴۵۸۱- ۲ الکافی، ۳/ ۴۹/ ۴/ ۱ أبو داود عن التهذیب، ۱/ ۱۴۴/ ۹۷/ ۱ الحسین عن أخیه عن الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته عن الرجل یجنب ثم یغتسل قبل أن یبول- فیجد بللا بعد ما یغتسل قال یعید الغسل و إن کان بال قبل أن یغتسل- فلا یعید غسله و لکن یتوضأ و یستنجی

[۳]

۴۵۸۲- ۳ الکافی، ۳/ ۴۹/ ۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۱۴۳/ ۹۵/ ۱ أحمد عن عثمان التهذیب، ۱/ ۱۴۸/ ۱۱۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۴

الحسین عن عثمان عن ابن مسکان التهذیب، ۱/ ۱۴۷/ ۱۱۱/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن فضالة عن حسین عن ابن مسکان عن سلیمان بن خالد عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن رجل أجنب فاغتسل قبل أن یبول فخرج منه شیء قال یعید الغسل قلت فالمرأة یخرج منها شیء بعد الغسل قال لا تعید قلت فما فرق ما بینهما قال لأن ما یخرج من المرأة إنما هو من ماء الرجل

[۴]

۴۵۸۳- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۴۸/ ۱۱۲/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن مسکان عن منصور عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۵]

۴۵۸۴- ۵ الکافی، ۳/ ۴۹/ ۳/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان التهذیب، ۱/ ۱۴۶/ ۱۰۴/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن القاسم بن عروة عن أبان عن البصری قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة تغتسل من الجنابة ثم تری نطفة الرجل بعد ذلک هل علیها غسل فقال لا

[۶]

۴۵۸۵- ۶ التهذيب، ۱/ ۱۴۴/ ۹۸/ ۱ المشايخ عن سعد و الصفار عن أحمد عن الحسين عن حماد عن حريز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل يخرج من إحليله بعد ما اغتسل شیء قال يغتسل و يعيد الصلاة إلا أن يكون بال قبل أن يغتسل فإنه لا يعيد غسله قال محمد و قال أبو جعفر ع من اغتسل و هو جنب قبل

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۵

أن يبول ثم وجد بللا فقد انتقض غسله و إن كان بال ثم اغتسل ثم وجد بللا فليس ينقض غسله و لكن عليه الوضوء لأن البول لم يدع شيئا

[۷]

۴۵۸۶- ۷ التهذيب، ۱/ ۱۴۴/ ۹۹/ ۱ بهذا الإسناد عن فضالة عن معاوية بن ميسرة قال سمعت أبا عبد اللّه ع يقول فی رجل رأى بعد الغسل شيئا قال إن كان بال بعد جماعة قبل الغسل فليتوضأ و إن لم يبل حتى اغتسل ثم وجد البلل فليعد الغسل

[۸]

۴۵۸۷- ۸ الفقيه، ۱/ ۸۵/ ۱۸۷ الحلبی عن الصادق ع أنه سئل عن الرجل يغتسل ثم يجد بعد ذلك بللا و قد كان بال قبل أن يغتسل- قال ليتوضأ و إن لم يكن بال قبل الغسل فليعد الغسل

[۹]

اشارة

۴۵۸۸- ۹ الفقيه، ۱/ ۸۵/ ۱۸۸ و روی فی حديث آخر إن كان قد رأى بللا و لم يكن بال فليتوضأ و لا يغتسل إنما ذلك من الحبائل

بيان

إنما يتوضأ إذا لم يستبرئ من البول كما مضى فی باب أحداث الوضوء و فی التهذيبين حمله على الاستحباب أو إذا كان بولا.
و قال فی الفقيه إعادة الغسل أصل و الخبر الثانی رخصة أقول و به يجمع بين الأخبار الماضية و الآتية

[۱۰]

۴۵۸۹- ۱۰ التهذيب، ۱/ ۱۴۵/ ۱۰۰/ ۱ ابن محبوب عن علی بن السندی عن ابن أبی عمير عن جميل بن دراج قال سألت أبا عبد اللّه ع

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۶

عن الرجل تصيبه الجنابة فينسى أن يبول حتى يغتسل ثم يرى بعد الغسل شيئا أ يغتسل أيضا قال لا قد تعصرت و نزل من الحبائل

[۱۱]

۴۵۹۰- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۱۴۵/ ۱۰۱/ ۱ الصفار عن محمد بن عیسی عن أحمد بن هلال قال سألته عن رجل اغتسل قبل أن یبول فکتب أن الغسل بعد البول إلا أن یکون ناسیا فلا یعید منه الغسل

[۱۲]

۴۵۹۱- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۱۴۵/ ۱۰۲/ ۱ سعد عن أحمد عن الحجال عن ثعلبة بن میمون عن عبد اللّه بن هلال قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یجامع أهله ثم یغتسل قبل أن یبول ثم یخرج منه شیء بعد الغسل فقال لا شیء علیه إن ذلک مما وضعه اللّه عنه

[۱۳]

۴۵۹۲- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۴۵/ ۱۰۳/ ۱ عنه عن موسی بن الحسن عن محمد بن عبد الحمید عن أبی جمیلة عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن رجل أجنب ثم اغتسل قبل أن یبول ثم رأی شیئا قال لا یعید الغسل لیس ذلک الذی رأی شیئا

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۷

باب ۴۳ أحکام الجنب

[۱]

۴۵۹۳- ۱ الکافی، ۳/ ۵۰/ ۱/ ۱ النیسابوریان عن حماد عن حریز و التهذیب، ۱/ ۱۲۹/ ۴۵/ ۱ الأربعة عن زرارة عن أبی جعفر ع قال الجنب إذا أراد أن یأکل و یشرب غسل یده و تمضمض و غسل وجهه و أکل و شرب

[۲]

۴۵۹۴- ۲ الکافی، ۳/ ۵۰/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الجنب یأکل و یشرب و یقرأ قال نعم یأکل و یشرب و یقرأ و یذکر اللّه ما شاء

[۳]

۴۵۹۵- ۳ الکافی، ۳/ ۵۱/ ۱۰/ ۱ العدة عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۳۷۰/ ۲۰/ ۱ الحسین عن الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألته عن الرجل یجنب ثم یرید النوم قال إن أحب أن یتوضأ فلیفعل و الغسل أفضل من ذلک و إن هو نام و لم یتوضأ و لم

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۸

یغتسل فلیس علیه شیء إن شاء اللّه

[۴]

۴۵۹۶- ۴ الفقیه، ۱/ ۸۳/ ۱۸۱ الحلبی عن الباقر ع إذا کان الرجل جنبا لم یأکل و لم یشرب حتی یتوضأ

[۵]

۴۵۹۷- ۵ الفقیه، ۱/ ۸۳/ ۱۷۸ و روی أن الأكل علی الجنابة یورث الفقر

[۶]

۴۵۹۸- ۶ الكافی، ۳/ ۵۰/ ۳/ ۱ علی بن محمد و محمد بن الحسن عن سهل عن البزنطی عن جمیل بن دراج عن أبی عبد اللّه ع قال للجنب أن یمشی فی المساجد كلها و لا یجلس فیها إلا المسجد الحرام و مسجد الرسول ص

[۷]

۴۵۹۹- ۷ الكافی، ۳/ ۵۰/ ۴/ ۱ الثلاثة عن جمیل قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الجنب یجلس فی المساجد قال لا و لكن یمر فیها كلها إلا المسجد الحرام و مسجد الرسول ص

[۸]

۴۶۰۰- ۸ الكافی، ۳/ ۵۱/ ۸/ ۱ أبو داود عن التهذیب، ۱/ ۱۲۵/ ۳۰/ ۱ الحسین عن فضالة عن عبد اللّه بن سنان قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الجنب و الحائض

الوافی، ج۶، ص: ۴۱۹

یتناولان من المسجد المتاع یكون فیه قال نعم و لكن لا یضعان فی المسجد شیئا

[۹]

۴۶۰۱- ۹ الكافی، ۳/ ۵۱/ ۶/ ۱ محمد عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۱۲۹/ ۴۶/ ۱ الحسین عن عبد اللّه بن بحر عن حریز قال قلت لأبی عبد اللّه ع الجنب یدهن ثم یغتسل قال لا

[۱۰]

۴۶۰۲- ۱۰ الكافی، ۳/ ۵۱/ ۹/ ۱ محمد عن أحمد عن البزنطی عن أبی جمیلة عن أبی الحسن الأول ع قال لا بأس أن یختضب الجنب- و یجنب المختضب و یطلی بالنورة

[۱۱]

۴۶۰۳- ۱۱ الكافی، ۳/ ۵۱/ ۹/ ۱ و روی أیضا أن المختضب لا یجنب حتی یأخذ الخضاب و أما فی أول الخضاب فلا

[۱۲]

۴۶۰۴- ۱۲ الکافی، ۳/ ۵۱/ ۱۱/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بأن یختضب الرجل و هو جنب

[۱۳]

اشارة

۴۶۰۵- ۱۳ الکافی، ۳/ ۵۱/ ۱۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۱۳۰/ ۴۸/ ۱ الأربعة عن

الوافی، ج ۶، ص: ۴۲۰

أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بأن یختضب الرجل و یجنب و هو مختضب و لا بأس أن یتنور الجنب و یحتجم و یذبح و لا یذوق شیئا حتی یغسل یدیه و یتمضمض فإنه یخاف منه الوضح

بیان

الوضح محرکة البرص

[۱۴]

۴۶۰۶- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۱۸۳/ ۹۷/ ۱ الحسین عن فضالة عن أبی المغراء عن علی عن العبد الصالح ع قال قلت الرجل یختضب و هو جنب قال لا بأس و عن المرأة تختضب و هی حائض قال لیس به بأس

[۱۵]

۴۶۰۷- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۱۸۲/ ۹۶/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن أبی المغراء عن سماعة قال سألت العبد الصالح ع عن الجنب و الحائض أ یختضبان قال لا بأس

[۱۶]

۴۶۰۸- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۸۱/ ۸۹/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن القاسم بن محمد عن أبی سعید قال قلت لأبی إبراهیم ع أ یختضب الرجل و هو جنب قال لا-قلت فیجنب و هو مختضب قال لا ثم سکت قلیلا ثم قال یا أبا سعید أ لا أدلک علی شیء تفعله قلت بلی قال إذا اختضبت بالحناء و أخذ الحناء مأخذه و بلغ فحینئذ فجامع

الوافی، ج ۶، ص: ۴۲۱

[۱۷]

۴۶۰۹- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۱۸۱/ ۹۰/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن عبد اللّه بن بحر عن مسمع قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول لا یختضب الرجل و هو جنب و لا یغتسل و هو مختضب

[۱۸]

۴۶۱۰- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۱۸۱/ ۹۱/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن سعد عن ابن عیسی عن محمد بن الحسن بن علان عن جعفر بن محمد بن یونس أن أباه کتب إلی أبی الحسن ع یسأله عن الجنب یختضب أو یجنب و هو مختضب فکتب لا أحب له

[۱۹]

۴۶۱۱- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۱۸۲/ ۹۳/ ۱ جماعة عن التلعکبری عن ابن عقدة عن التیملی و أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر و عن التیملی عن ابن أسباط عن عامر بن جذاعة عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته یقول لا تختضب الحائض و لا الجنب و لا تجنب و علیها خضاب و لا یجنب هو و علیه خضاب و لا یختضب و هو جنب

[۲۰]

۴۶۱۲- ۲۰ الکافی، ۳/ ۲۵۰/ ۱/ ۱ علی عن أبیه عن نوح بن شعیب التهذیب، ۱/ ۴۴۸/ ۹۵/ ۱ محمد بن أحمد عن إبراهیم بن هاشم عن نوح بن شعیب عن شهاب بن عبد ربه عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الجنب یغسل المیت و من غسل میتا أ له أن یأتی
الوافی، ج۶، ص: ۴۲۲
أهله ثم یغتسل قال سواء لا بأس بذلک إذا کان جنبا غسل یدیه و توضأ و غسل المیت و إن غسل میتا و توضأ ثم أتی أهله یجزیه غسل واحد لهما

[۲۱]

۴۶۱۳- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۳۷۱/ ۲۵/ ۱ الصفار عن إبراهیم بن هاشم عن نوح بن شعیب عن حریز عن محمد قال قال أبو جعفر ع الجنب و الحائض یفتحان المصحف من وراء الثوب و یقرءان من القرآن ما شاءا إلا السجدة و یدخلان المسجد مجتازین و لا یقعدان فیه- و لا یقربان المسجدین الحرمین

[۲۲]

اشارة

۴۶۱۴- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۳۷۱/ ۲۷/ ۱ الحسین عن محمد بن القاسم قال سألت أبا الحسن ع عن الجنب ینام فی المسجد فقال یتوضأ و لا بأس أن ینام فی المسجد و یمر فیه

بیان

یعنی إذا توضأ فلا بأس و کان المراد بالتوضی تطهیر البدن

[۲۳]

اشارة

۴۶۱۵- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۳۷۲/ ۳۰/ ۱ أحمد عن السراد عن البصری قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یواقع أهله أ ینام علی ذلک قال إن اللّه یتوفی الأنفس فی منامها و لا یدری ما یطرقه من البلیة إذا فرغ فلیغتسل قلت أ یأکل الجنب قبل أن یتوضأ قال إنا لنکسل و لکن لیغسل یده فالوضوء أفضل

الوافی، ج۶، ص: ۴۲۳

بیان

إنا لنکسل هکذا یوجد فی النسخ و یشبه أن یکون مما صحف و کان إنا لنغتسل لأنهم ع أجل من أن یکسلوا فی شیء من عبادة ربهم جل و عز

[۲۴]

۴۶۱۶- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۳۶۹/ ۱۹/ ۱ الحسین عن النضر عن محمد بن أبی حمزة عن سعید الأعرج قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول ینام الرجل و هو جنب و تنام المرأة و هی جنب

[۲۵]

۴۶۱۷- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۸۳/ ۱۷۹ قال عبید اللّه بن علی الحلبی سئل أبو عبد اللّه ع عن الرجل أ ینبغی له أن ینام و هو جنب فقال یکره ذلک حتی یتوضأ

[۲۶]

۴۶۱۸- ۲۶ الفقیه، ۱/ ۸۳/ ۱۸۰ و فی حدیث آخر قال أنا أنام علی ذلک حتی أصبح و ذلک أنی أرید أن أعود

[۲۷]

۴۶۱۹- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۱۲۸/ ۳۸/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن الحسین عن فضالة عن أبان عن الفضیل بن یسار عن أبی جعفر ع قال لا بأس أن تتلو الحائض و الجنب القرآن

[۲۸]

۴۶۲۰- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۱۲۸/ ۳۹/ ۱ بهذا الإسناد عن ابن عیسی

الوافی، ج‌۶، ص: ۴۲۴

عن ابن أبی عمیر عن الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته أ تقرأ النفساء و الحائض و الجنب و الرجل المتغوط القرآن فقال یقرءون ما شاءوا

[۲۹]

۴۶۲۱- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۱۲۸/ ۴۱/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن الجنب هل یقرأ القرآن قال ما بینه و بین سبع آیات

[۳۰]

۴۶۲۲- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۱۲۸/ ۴۲/ ۱ و فی روایة زرعة عن سماعة سبعین آیة

[۳۱]

۴۶۲۳- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۱۲۹/ ۴۳/ ۱ جماعة عن التلعکبری عن ابن عقدة عن التیملی و أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن التیملی عن التمیمی عن حماد عن حریز عن زرارة و محمد عن أبی جعفر ع قال الحائض و الجنب یقرءان شیئا قال نعم ما شاءا إلا السجدة و یذکران اللّه علی کل حال

[۳۲]

۴۶۲۴- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۱۲۶/ ۳۱/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی عن محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال لا یمس الجنب درهما و لا دینارا علیه اسم اللّه

الوافی، ج‌۶، ص: ۴۲۵

[۳۳]

اشارة

۴۶۲۵- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۱۲۶/ ۳۲/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین و علی بن السندی عن صفوان بن یحیی عن إسحاق بن عمار عن أبی إبراهیم ع قال سألته عن الجنب و الطامث یمسان بأیدیهما الدراهم البیض قال لا بأس

بیان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا لم یکن علیها اسم اللّه تعالی

الوافی، ج‌۶، ص: ۴۲۷

باب ۴۴ حد مس المیت

[۱]

۴۶۲۶- ۱ الکافی، ۳/ ۱۶۰/ ۱/ ۲ علی عن أبیه عن حماد عن حریز عن أبی عبد اللّٰه ع قال من غسل میتا فلیغتسل قلت فإن مسه ما دام حارا قال فلا غسل علیه و إذا برد ثم مسه فلیغتسل قلت فمن أدخله القبر قال لا غسل علیه إنما یمس الثیاب

[۲]

اشارة

۴۶۲۷- ۲ الکافی، ۳/ ۱۶۰/ ۲/ ۱ القمیان عن صفوان عن العلاء التهذیب، ۱/ ۴۲۸/ ۹/ ۱ الحسین عن صفوان و فضالة عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال قلت الرجل یغمض عین المیت علیه غسل قال لا إذا مسه بحرارته فلا و لکن إذا مسه بعد ما برد فلیغتسل قلت فالذی یغسله یغتسل قال نعم قلت فیغسله ثم یکفنه قبل أن یغتسل قال یغسل یده من العاتق ثم یلبسه أکفانه ثم یغتسل قلت فمن حمله علیه غسل قال لا قلت فمن أدخله القبر علیه وضوء قال لا إلا أن یتوضأ من تراب القبر إن شاء

الوافی، ج۶، ص: ۴۲۸

بیان

أرید بالعاتق المنکب إلا أن یتوضأ من تراب القبر یعنی یغسل یده مما أصابها من ترابه

[۳]

۴۶۲۸- ۳ الکافی، ۳/ ۱۶۰/ ۳/ ۱ العدة عن سهل عن البزنطی عن عبد اللّٰه بن سنان عن أبی عبد اللّٰه ع قال یغتسل الذی غسل المیت و إن قبل المیت إنسان بعد موته و هو حار فلیس علیه غسل و لکن إذا مسه و قبله و قد برد فعلیه الغسل و لا بأس أن یمسه بعد الغسل و یقبله

[۴]

۴۶۲۹- ۴ التهذیب، ۱/ ۴۳۰/ ۱۷/ ۱ الصدوق عن محمد بن أحمد بن علی عن عبد اللّٰه بن الصلت عن البزنطی عن عبد اللّٰه بن سنان عن أبی عبد اللّٰه ع قال لا بأس بأن یمسه بعد الغسل و یقبله

[۵]

۴۶۳۰- ۵ الکافی، ۳/ ۱۶۱/ ۸/ ۱ سهل عن التمیمی عن عبد اللّٰه بن سنان عن أبی عبد اللّٰه ع قال قلت له أ یغتسل من غسل المیت قال نعم قلت من أدخله القبر قال لا إنما یمس الثیاب

[۶]

۴۶۳۱- ۶ الفقیه، ۱/ ۱۶۱/ ۴۴۸ سلیمان بن خالد عن أبی عبد اللّه ع مثله

الوافی، ج۶، ص: ۴۲۹

[۷]

۴۶۳۲- ۷ الکافی، ۳/ ۱۶۱/ ۵/ ۱ القمیان عن الحجال عن ثعلبة عن معمر بن یحیی قال سمعت أبا عبد اللّه ع ینهی عن الغسل إذا دخل القبر

[۸]

۴۶۳۳- ۸ الکافی، ۳/ ۲۱۲/ ۴/ ۱ العدة عن سهل عن النخعی التهذیب، ۱/ ۴۲۹/ ۱۴/ ۱ سعد عن النخعی رفعه عن أبی عبد اللّه ع قال إذا قطع من الرجل قطعة فهی میتة و إذا مسه إنسان فکل ما فیه عظم فقد وجب علی من مسه الغسل و إن لم یکن فیه عظم فلا غسل علیه

[۹]

۴۶۳۴- ۹ التهذیب، ۱/ ۴۲۹/ ۱۰/ ۱ النضر بن سوید عن عاصم بن حمید قال سألته عن المیت إذا مسه الإنسان أ فیه غسل قال فقال إذا مسست جسده حین یبرد فاغتسل

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۰

[۱۰]

۴۶۳۵- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۴۲۹/ ۱۱/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن إسماعیل بن جابر قال دخلت علی أبی عبد اللّه ع حین مات ابنه إسماعیل الأکبر فجعل یقبله و هو میت فقلت له جعلت فداک أ لیس لا ینبغی أن یمس المیت بعد ما یموت و من مسه فعلیه الغسل فقال أما بحرارته فلا بأس إنما ذاک إذا برد

[۱۱]

۴۶۳۶- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۴۲۹/ ۱۲/ ۱ علی بن مهزیار عن فضالة عن ابن عمار قال قلت لأبی عبد اللّه ع الذی یغسل المیت علیه غسل قال نعم قلت فإذا مسه و هو سخن قال لا غسل علیه فإذا برد فعلیه الغسل قلت و البهائم و الطیر إذا مسها علیه غسل قال لا لیس هذا کالإنسان

[۱۲]

۴۶۳۷- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۴۴۷/ ۹۱/ ۱ العبیدی عن حماد عن حریز عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال من غسل میتا و کفنه اغتسل غسل

الجنابة

[۱۳]

۴۶۳۸- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۴۲۹/ ۱۳/ ۱ الصفار قال کتبت إلیه رجل أصاب یده أو بدنه ثوب المیت الذی یلی جسده قبل أن یغسل هل یجب علیه غسل یده أو بدنه فوقع إذا أصاب یدک جسد المیت قبل أن یغسل فقد یجب علیک الغسل

[۱۴]

اشارة

۴۶۳۹- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۴۳۰/ ۱۵/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن جمیل بن دراج عن محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۱

الفقیه، ۱/ ۱۴۳/ ۴۰۰ أبی جعفر ع قال مس المیت عند موته و بعد غسله و القبلة لیس به بأس

بیان

ربما یوجد فی بعض النسخ بعد موته و هو تصحیف

[۱۵]

اشارة

۴۶۴۰- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۴۳۰/ ۱۸/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال یغتسل الذی غسل المیت و کل من مس میتا فعلیه الغسل و إن کان المیت قد غسل

بیان

حمله فی التهذیبین علی الاستحباب

[۱۶]

۴۶۴۱- ۱۶ الکافی، ۳/ ۱۶۱/ ۴/ ۱ الخمسة التهذیب، ۱/ ۴۳۱/ ۲۰/ ۱ أحمد عن ابن أبی عمیر عن حماد عن الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یمس المیتة أ ینبغی أن یغتسل منها قال لا إنما ذلک من الإنسان وحده

[۱۷]

۴۶۴۲- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۴۳۰/ ۱۹/ ۱ الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع فی رجل مس میتة أ علیه الغسل قال لا إنما ذلک من الإنسان

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۳

باب ۴۵ حد الحیض

[۱]

۴۶۴۳- ۱ الکافی، ۳/ ۷۵/ ۱/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد بن عثمان عن أدیم بن الحر قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إن اللّه تبارک و تعالی حد للنساء فی کل شهر مرة

[۲]

۴۶۴۴- ۲ الکافی، ۳/ ۷۵/ ۲/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن قول اللّه تعالی إِنِ ارْتَبْتُمْ فقال ما جاز الشهر فهو ریبة

[۳]

اشارة

۴۶۴۵- ۳ الفقیه، ۱/ ۸۸/ ۱۹۳ قال أبو جعفر الباقر ع إن الحیض للنساء نجاسة رماهن اللّه عز و جل بها و قد کن النساء فی زمن نوح ع إنما تحیض المرأة فی کل سنة حیضة حتی خرج نسوة من مجانهن- و کن سبعمائة امرأة فانطلقن فلبسن المعصفرات من الثیاب فتحلین و تعطرن ثم خرجن فتفرقن فی البلاد فجلسن مع الرجال و شهدن الأعیاد معهم و جلسن فی صفوفهم فرماهن اللّه عز و جل بالحیض عند ذلک فی کل شهر یعنی أولئک النسوة بأعیانهن فسالت دماؤهن فأخرجن من بین الرجال فکن یحضن فی کل شهر حیضة فشغلهن اللّه بالحیض و کسر

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۴

شهوتهن قال و کان غیرهن من النساء اللواتی لم یفعلن مثل ما فعلن- یحضن فی کل سنة حیضة قال فتزوج بنو اللواتی یحضن فی کل شهر حیضة بنات اللاتی یحضن فی کل سنة حیضة فامتزج القوم فحضن بنات هؤلاء و هؤلاء فی کل شهر حیضة و کثر أولاد اللاتی یحضن فی کل شهر حیضة لاستقامة الحیض و قل أولاد اللاتی یحضن فی کل سنة حیضة- لفساد الدم قال فکثر نسل هؤلاء و قل نسل أولئک

بیان

المجنة الموضع الذی یستتر فیه و لعل معنی آخر الحدیث أنه لما کثر الدم فی النساء جمع بالامتزاج فمن استقام دم حیضها منهن صارت ذات عادة فی کل شهر مرة فکثر نسلها و من لم یستقم دم حیضها لفساد دمها و اندفاعه منها بالاستحاضة صار حیضها فی کل

سنة مرة فقل نسلها و ذلک لأن غذاء الولد إنما هو من دم الحیض

[۴]

۴۶۴۶- ۴ الفقیه، ۱/ ۸۸/ ۱۹۲ قال الصادق ع أول دم وقع علی وجه الأرض دم حواء حین حاضت

[۵]

۴۶۴۷- ۵ الکافی، ۳/ ۷۵/ ۱/ ۲ العدة عن ابن عیسی عن ابن أشیم عن البزنطی قال سألت أبا الحسن الرضا ع عن أدنی ما یکون من الحیض فقال ثلاثة و أکثره عشرة

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۵

[۶]

۴۶۴۸- ۶ الکافی، ۳/ ۷۵/ ۲/ ۲ الخمسة عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال أقل ما یکون الحیض ثلاثة أیام و أکثر ما یکون عشرة أیام

[۷]

۴۶۴۹- ۷ الکافی، ۳/ ۷۵/ ۳/ ۱ الأربعة عن صفوان قال سألت أبا الحسن ع عن أدنی ما یکون من الحیض قال أدناه ثلاثة و أبعده عشرة

[۸]

۴۶۵۰- ۸ التهذیب، ۱/ ۱۵۶/ ۱۹/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن النضر عن یعقوب بن یقطین عن أبی الحسن ع قال أدنی الحیض ثلاثة و أقصاه عشرة

[۹]

اشارة

۴۶۵۱- ۹ التهذیب، ۱/ ۱۵۷/ ۲۲/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن البزنطی عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع أن أکثر ما یکون الحیض ثمان و أدنی ما یکون [منه] ثلاثة

بیان

نسبه فی التهذیبین إلی الشذوذ و أوله بالبعید

[۱۰]

اشارة

۴۶۵۲- ۱۰ الکافی، ۳/ ۷۶/ ۴/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۱۵۷/ ۲۳/ ۱ أحمد عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أبی جعفر ع قال لا یکون القرء فی أقل من عشرة

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۶

أیام فما زاد أقل ما یکون عشرة من حین تطهر إلی أن تری الدم

بیان

أرید بالقرء هنا الطهر فإنه من الأضداد و أصل معناه الجمع و إنما سمی الطهر و الحیض به لأن المرأة تقر الدم أی تجمعه فی أیام طهرها ثم تدفعه فی أیام حیضها

[۱۱]

اشارة

۴۶۵۳- ۱۱ الکافی، ۳/ ۷۶/ ۵/ ۱ علی عن أبیه عن ابن مرار عن یونس عن بعض رجاله عن أبی عبد اللّه ع قال أدنی الطهر عشرة أیام- و ذلک أن المرأة أول ما تحیض ربما کانت کثیرة الدم فیکون حیضها عشرة أیام فلا تزال کلما کبرت نقصت حتی ترجع إلی ثلاثة أیام فإذا رجعت إلی ثلاثة أیام ارتفع حیضها و لا یکون أقل من ثلاثة أیام فإذا رأت المرأة الدم فی أیام حیضها ترکت الصلاة فإن استمر بها الدم ثلاثة أیام فهی حائض و إن انقطع الدم بعد ما رأته یوما أو یومین اغتسلت و صلت و انتظرت من یوم رأت الدم إلی عشرة أیام فإن رأت فی تلک العشرة أیام من یوم رأت الدم یوما أو یومین حتی یتم لها ثلاثة أیام فذلک الذی رأته فی أول الأمر مع هذا الذی رأته بعد ذلک فی العشرة فهو من الحیض- و إن مر بها من یوم رأت الدم عشرة أیام و لم تر الدم فذلک الیوم و الیومان الذی رأته لم یکن من الحیض إنما کان من علة إما قرحة فی جوفها و إما من الجوف فعلیها أن تعید الصلاة تلک الیومین التی ترکتها- لأنها لم تکن حائضا فیجب أن تقضی ما ترکت من الصلاة فی الیوم و الیومین و إن تم لها ثلاثة أیام فهو من الحیض و هو أدنی الحیض و لم یجب علیها القضاء و لا یکون الطهر أقل من عشرة أیام و إذا حاضت المرأة و کان

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۷

حیضها خمسة أیام ثم انقطع الدم اغتسلت و صلت- فإن رأت بعد ذلک الدم و لم یتم لها من یوم طهرت عشرة أیام فذلک من الحیض تدع الصلاة و إن رأت الدم من أول ما رأت الثانی الذی رأته تمام العشرة أیام و دام علیها عدت من أول ما رأت الدم الأول و الثانی عشرة أیام ثم هی مستحاضة تعمل ما تعمله المستحاضة و قال کل ما رأت المرأة فی أیام حیضها من صفرة أو حمرة فهو من الحیض و کل ما رأته بعد أیام حیضها فلیس من الحیض

بيان

قوله ع فإن رأت بعد ذلك الدم و لم يتم لها من يوم طهرت عشرة أيام فذلك من الحيض معناه أنها إن رأت الدم مرة أخرى قبل أن يمضى من طهرها من الدم الأول عشرة أيام فذلك من الحيض يعنى من الحيض الأول و إنما يكون ذلك من الحيض إذا لم يزد مع الأول على عشرة إلا أن تجعل عشرة منها حيضا و تعمل فى الباقى عمل المستحاضة قوله و إن رأت الدم من أول ما رأت الثانى الذى رأته تمام العشرة أيام يعنى تتمة العشرة أيام من أول ما رأت الدم الأول فلا تغفل فإن فيه دقة و يأتى تفسير الاستحاضة عن قريب إن شاء اللّه تعالى

[۱۲]

۴۶۵۴- ۱۲ الكافى، ۳/ ۷۷/ ۱/ ۱ التهذيب، ۱/ ۱۵۹/ ۲۶/ ۱ الثلاثة عن جميل عن محمد عن أبى جعفر ع قال إذا رأت المرأة الدم قبل عشرة فهو من الحيضة الأولى و إن كان بعد العشرة فهو من الحيضة المستقبلة

الوافى، ج۶، ص: ۴۳۸

[۱۳]

اشارة

۴۶۵۵- ۱۳ التهذيب، ۱/ ۱۵۶/ ۲۰/ ۱ أحمد بن عبدون عن ابن الزبير عن التيملى عن يعقوب بن يزيد عن ابن أبى عمير عن جميل عن محمد عن أبى عبد اللّه ع قال أقل ما يكون الحيض ثلاثة أيام- و إذا رأت الدم الحديث

بيان

يعنى أنها إذا رأت الدم قبل مضى تمام العشرة من أول دمها فهو من الأولى و هذا إنما يصح إذا لم يزد المجموع على عشرة أو تجعل العشرة حيضا و الزائد استحاضة كما مر و إن كان بعد العشرة يعنى بعد العشرة من انقطاع الدم الأول ليتحقق أقل الطهر بين الحيضتين

[۱۴]

۴۶۵۶- ۱۴ الكافى، ۳/ ۷۷/ ۲/ ۱ الحسين بن محمد عن عبد اللّه بن عامر عن التهذيب، ۱/ ۱۵۸/ ۲۵/ ۱ على بن مهزيار عن الحسن بن سعيد عن زرعة عن سماعة قال سألته عن المرأة ترى الدم قبل وقت حيضها فقال إذا رأت الدم قبل وقت حيضها فلتدع الصلاة فإنه ربما يعجل بها الوقت فإذا كان أكثر من أيامها التى كانت تحيض فيهن- فلتربص ثلاثة أيام بعد ما تمضى أيامها و إذا تربصت ثلاثة أيام و لم ينقطع عنها الدم فلتصنع كما تصنع المستحاضة

[۱۵]

اشارة

۴۶۵۷- ۱۵ الکافی، ۳/ ۷۷/ ۳/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال إذا کانت أیام المرأة عشرة لم تستظهر و إذا کانت أقل استظهرت

الوافی، ج۶، ص: ۴۳۹

بیان

استظهار المرأة أن تترک عبادتها حتی یظهر حالها أ حائض أم طاهر

[۱۶]

۴۶۵۸- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۷۱/ ۶۱/ ۱ سعد عن ابن عیسی عن البزنطی عن أبی الحسن الرضا ع قال سألته عن الحائض کم تستظهر فقال بیوم أو یومین أو ثلاثة

[۱۷]

۴۶۵۹- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۱۷۲/ ۶۲/ ۱ سعد عن الحسین عن عثمان عن سعید بن یسار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة تحیض ثم تطهر و ربما رأت بعد ذلک الشیء من الدم الرقیق بعد اغتسالها من طهرها فقال تستظهر بعد أیامها بیومین أو ثلاثة ثم تصلی

[۱۸]

۴۶۶۰- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۱۷۲/ ۶۳/ ۱ سعد عن البرقی عن محمد بن عمرو بن سعید عن أبی الحسن الرضا ع قال سألته عن الطامث کم حد جلوسها فقال تنتظر عدة ما کانت تحیض ثم تستظهر بثلاثة أیام ثم هی مستحاضة التهذیب، ۱/ ۱۷۲/ ۶۴/ ۱ المشایخ عن سعد مثله بأدنی تفاوت

[۱۹]

۴۶۶۱- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۱۷۲/ ۶۵/ ۱ سعد عن موسی بن الحسن عن أحمد بن هلال عن ابن أبی عمیر عن ابن المغیرة عن رجل عن أبی

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۰

عبد اللّه ع فی المرأة تری الدم فقال إن کان قرؤها دون العشرة انتظرت العشرة و إن کان أیامها عشرا لم تستظهر

[۲۰]

۴۶۶۲- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۱۷۲/ ۶۶/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن داود مولی أبی المغراء عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال سألته

عن المرأة تحیض ثم یمضی وقت طهرها و هی تری الدم قال فقال تستظهر بیوم إن کان حیضها دون العشرة أیام فإن استمر الدم فهی مستحاضة و إن انقطع الدم اغتسلت و صلت

[۲۱]

۴۶۶۳- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۴۰۲/ ۷۹/ ۱ التیملی عن جعفر بن محمد بن حکیم عن جمیل بن دراج عن زرارة عن أبی جعفر ع قال المستحاضة تستظهر بیوم أو یومین

[۲۲]

اشاره

۴۶۶۴- ۲۲ الکافی، ۳/ ۹۱/ ۱/ ۱ الثلاثة عن حفص بن البختری قال دخلت علی أبی عبد اللّه ع امرأة فسألته عن المرأة یستمر بها الدم فلا تدری حیض هو أو غیره قال فقال لها إن دم الحیض حار عبیط أسود له دفع و حرارة و دم الاستحاضة أصفر بارد و إذا کان للدم حرارة و دفع و سواد فلتدع الصلاة قال فخرجت و هی تقول و اللّه لو کان امرأة ما زاد علی هذا

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۱

بیان

العبیط بالمهملتین الطری

[۲۳]

۴۶۶۵- ۲۳ الکافی، ۳/ ۹۱/ ۲/ ۱ النیسابوریان عن حماد و ابن أبی عمیر عن ابن عمار قال أبو عبد اللّه ع إن دم الاستحاضة و الحیض لیسا یخرجان من مکان واحد إن دم الاستحاضة بارد و إن دم الحیض دم حار

[۲۴]

۴۶۶۶- ۲۴ الکافی، ۳/ ۹۱/ ۳/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۱۵۱/ ۳/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن إسحاق بن جریر قال سألتنی امرأة أن أدخلها علی أبی عبد اللّه ع فاستأذنت لها فأذن لها فدخلت و معها مولاة لها فقالت له یا أبا عبد اللّه ما تقول فی المرأة تحیض فتجوز أیام حیضها قال إن کان أیام حیضها دون عشرة أیام استظهرت بیوم واحد ثم هی مستحاضة- قالت فإن الدم استمر بها الشهر و الشهرین و الثلاثة کیف تصنع بالصلاة- قال تجلس أیام حیضها ثم تغتسل لکل صلاتین قالت إن أیام حیضها تختلف علیها و کان یتقدم الحیض الیوم و الیومین و الثلاثة و یتأخر مثل

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۲

ذلک فما علمها به قال دم الحیض لیس به خفاء هو دم حار تجد له حرقة- و دم الاستحاضة دم فاسد بارد قال فالتفتت إلی مولاتها

فقالت أ تراه کان امرأة مرة

[۲۵]

۴۶۶۷- ۲۵ الکافی، ۳/ ۷۸/ ۱/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۶/ ۵۳/ ۱ النیسابوریان عن حماد عن حریز و التهـذیب، الأربعة عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة تری الصفرة فی أیامها فقال لا تصلی حتی ینقضی أیامها و إن رأت الصفرة فی غیر أیامها توضأت و صلت

[۲۶]

۴۶۶۸- ۲۶ الکافی، ۳/ ۷۸/ ۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۶/ ۵۴/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن إسحاق بن عمار عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع فی المرأة تری الصفرة فقال إن کان قبل الحیض بیومین فهو من الحیض و إن کان بعد الحیض بیومین فلیس من الحیض

[۲۷]

اشارة

۴۶۶۹- ۲۷ الفقیه، ۱/ ۹۱/ ۱۹۶ الحدیث مرسلا مقطوعا

بیان

یعنی إذا رأتها بعد مضـی یومین بعد العادة فلیس ذلک بحیض و أما الیومان فهما زمان الاسـتظهار و یحتمل تفسـیره بما یوافق سابقه و لاحقه و یخص الاستظهار بما إذا لم تکن صفرة بل یکون بصفة الحیض

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۳

[۲۸]

۴۶۷۰- ۲۸ الکافی، ۳/ ۷۸/ ۳/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان عن إسـماعیل الجعفی عن أبی عبد اللّه ع قال إذا رأت المرأة الصفرة قبل انقضاء أیام عدتها لم تصل و إن رأت صفرة بعد انقضاء أیام قرئها صلت

[۲۹]

۴۶۷۱- ۲۹ الکافی، ۳/ ۷۸/ ۴/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۹۶/ ۵۵/ ۱ أحمد عن محمد بن خالد عن القاسم بن محمد عن علی بن أبی حمزة قال سـئل أبو عبـد اللّه ع و أنـا حاضـر عن المرأة تری الصـفرة فقـال ما کان قبل الحیض فهو من الحیض و ما کان بعـد الحیض فلیس منه

[۳۰]

۴۶۷۲- ۳۰ الکافی، ۳/ ۷۸/ ۵/ ۱ محمد بن أبی عبد اللّٰه ع عن معاویة بن حکیم قال قال الصفرة قبل الحیض بیومین فهو من الحیض و بعد أیام الحیض لیس من الحیض و فی أیام الحیض حیض

[۳۱]

۴۶۷۳- ۳۱ الکافی، ۳/ ۱۰۷/ ۱/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۷/ ۵۷/ ۱ القمیان عن صفوان عن العیص بن القاسم قال سألت أبا عبد اللّٰه ع عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۴

امرأة ذهب طمثها سنین ثم عاد إلیها شیء قال تترک الصلاة حتی تطهر

[۳۲]

۴۶۷۴- ۳۲ الکافی، ۳/ ۱۰۷/ ۳/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۳۹۷/ ۵۹/ ۱ أحمد عن الحسن بن ظریف عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا قال الفقیه، ۱/ ۹۲/ ۱۹۸ قال أبو عبد اللّٰه ع إذا بلغت المرأة خمسین سنة لم تر حمرة إلا أن تکون امرأة من قریش

[۳۳]

۴۶۷۵- ۳۳ الکافی، ۳/ ۱۰۷/ ۴/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن البجلی عن أبی عبد اللّٰه ع قال حد التی قد یئست من المحیض خمسون سنة

[۳۴]

۴۶۷۶- ۳۴ الکافی، ۳/ ۱۰۷/ ۲/ ۱ علی بن محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۹۷/ ۵۸/ ۱ سهل عن البزنطی عن بعض أصحابنا قال قال أبو عبد اللّٰه ع المرأة التی یئست من المحیض حدها خمسون سنة

[۳۵]

۴۶۷۷- ۳۵ الکافی، ۳/ ۱۰۷/ ۲/ ۱ و روی ستون سنة أیضا

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۵

باب ۴۶ ما یتمیز به الحیض من دم العذرة و القرحة

[۱]

اشارة

۴۶۷۸- ۱ الکافی، ۳/ ۹۲/ ۱/ ۱ علی عن أبیه و العدة عن البرقی جمیعا عن أبیه عن خلف بن حماد و رواه البرقی أیضا عن محمد بن أسلم عن خلف بن حماد الکوفی قال تزوج بعض أصحابنا جاریة معصرا لم تطمث فلما افتضها سال الدم فمکث سائلا لا ینقطع نحوا

من عشرة أيام- قال فأروها القوابل و من ظنوا أنه يبصر ذلك من النساء فاختلفن فقال بعض هذا من دم الحيض و قال بعض هو من دم العذرة فسألوا عن ذلك فقهاءهم كأبي حنيفة و غيره من فقهائهم فقالوا هذا شيء قد أشكل- و الصلاة فريضة واجبة فلتتوضأ و لتصل و ليمسك عنها زوجها حتى ترى البياض فإن كان دم الحيض لم تضرها الصلاة و إن كان دم العذرة كانت قد أدت الفريضة ففعلت الجارية ذلك و حججت في تلك السنة فلما صرنا بمنى بعثت إلى أبي الحسن موسى ع فقلت جعلت فداك أن لنا مسألة قد ضقنا بها ذرعا فإن رأيت أن تأذن لي فآتيك و أسألك عنها فبعث إلي إذا هدأت الرجل و انقطع الطريق فأقبل إن شاء اللّه قال خلف فرعيت الليل حتى إذا رأيت الناس قد قل اختلافهم بمنى توجهت إلى مضربه فلما كنت قريبا إذ أنا بأسود قاعد على الطريق فقال من الرجل فقلت رجل من الحاج فقال ما اسمك قلت خلف بن حماد قال ادخل بغير إذن فقد أمرني أن أقعد هاهنا و إذا أتيت أذنت لك

الوافي، ج۶، ص: ۴۴۶

فدخلت فسلمت فرد السلام و هو جالس على فراشه وحده ما في الفسطاط غيره فلما صرت بين يديه سألني و سألته عن حاله فقلت له إن رجلا من مواليك تزوج جارية معصرا لم تطمث فلما اقتضها سال الدم فمكث سائلا لا ينقطع نحوا من عشرة أيام و إن القوابل اختلفن في ذلك فقال بعضهن دم الحيض و قال بعضهن دم العذرة فما ينبغي لها أن تصنع قال فلتتق اللّه فإن كان من دم الحيض فلتمسك عن الصلاة حتى ترى الطهر و ليمسك عنها بعلها و إن كان من العذرة فلتتق اللّه و لتوضأ و لتصل و يأتيها بعلها إن أحب ذلك فقلت و كيف لهم أن يعلموا مما هو حتى يفعلوا ما ينبغي قال فالتفت يمينا و شمالا في الفسطاط مخافة أن يسمع كلامه أحد- قال ثم نهد إلي فقال يا خلف سر اللّه سر اللّه فلا تذيعوه و لا تعلموا هذا الخلق أصول دين اللّه بل رضوا لهم ما رضي اللّه لهم من ضلال قال ثم عقده بيده اليسرى تسعين ثم قال تستدخل القطنة ثم تدعها مليا ثم تخرجها إخراجا رفيقا فإن كان الدم مطوقا في القطنة فهو من العذرة و إن كان مستنقعا في القطنة فهو من الحيض قال خلف فاستحفني الفرح فبكيت فلما سكن بكائي قال ما أبكاك قلت جعلت فداك من كان يحسن هذا غيرك قال فرفع يده إلى السماء و قال إني و اللّه ما أخبرك إلا عن رسول اللّه ص عن جبرئيل ع عن اللّه تعالى

بيان

المعصر بالمهملات الجارية أول ما أدركت و حاضت يقال قد أعصرت كأنها دخلت عصر شبابها أو بلغته و الاقتضاض بالقاف و المعجمة و بالفاء أيضا إزالة البكارة.

يبصر ذلك أي له بصارة فيها و بصيرة في معرفتها و العذرة بضم المهملة

الوافي، ج۶، ص: ۴۴۷

و إسكان المعجمة و الراء البكارة و أريد بالبياض الطهر و يقال ضاق بالأمر ذرعا أي ضعفت طاقته عنه.

و هدأ بالمهملة كمنع أي سكن و المراد إذا سكنت الأرجل عن التردد و انقطع الاستطراق و المضرب بكسر الميم و المعجمة ثم المهملة ثم الموحدة الفسطاط العظيم.

نهد إلي بالنون و الدال المهملة أي نهض و تقدم و لعله ع أراد بهذا الخلق أعداءه المخالفين عليه المعاندين له الناصبين أنفسهم للفتيا بغير علم و المتصدين للقضاء بغير بصيرة المدعين مقام الأنبياء و الأوصياء بغير حق المتوسلين بالعلم إلى نيل الجاه و المال المتذرعين بالحق إلى التوغل في الضلال و الإضلال لا المتعلمين للاهتداء و الطالبين للاقتداء من الشيعة و الأحباء فإن تعليمهم عند الحاجة غنم و منعهم العلم المحتاج إليه ظلم كما قيل أخذا من كلام عيسى ع.

و من منح الجهال علما إضاعة و من منع المستوجبين فقد ظلم.

و کان المراد بأصول دین اللّه الأحکام الکلیة التی یستنبط منها الجزئیات و القواعد الأصلیة التی تستخرج منها الفرعیات و قوله ع ارضوا لهم ما رضی اللّه لهم أی أقروهم علی ما أقرهم اللّه علیه و لیس المراد حقیقة الرضا فإن اللّه لا یرضی لعباده الکفر و الضلال تعالی اللّه عن ذلک.

و قول الراوی ثم عقد بیده الیسری تسعین أراد أنه ع وضع رأس ظفر مسبحة یسراه علی المفصل الأسفل من إبهامها فإن ذلک بحساب عقود الأصابع موضوع للتسعین إذا کان بالید الیمنی و للتسعمائة إذا کان بالید الیسری و ذلک لأن وضع عقود أصابع الید الیمنی للآحاد و العشرات و أصابع الیسری للمئات و الألوف و عقود المئات فی الیسری علی صورة عقود العشرات فی الیمنی من غیر فرق کما تبین فی محله فلعل الراوی وهم فی التعبیر أو اعتمد علی قرینة جمعه بین

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۸

قوله تسعین و قوله بیده الیسری و إلا اکتفی بالأول أو أن ما ذکره اصطلاح آخر فی العقود غیر مشهور و قد وقع مثله فی حدیث العامة أن النبی ص وضع یده الیمنی فی التشهد علی رکبته الیمنی و عقد ثلاثة و خمسین فقد قیل إن الموافق لذلک الاصطلاح أن یقال و عقد تسعة و خمسین قیل و إنما أثرع العقد بالیسری مع أن العقد بالیمنی أخف و أسهل تنبیها علی أنه ینبغی لتلک المرأة إدخال القطنة بیسراها صونا للید الیمنی عن مزاولة أمثال هذه الأمور کما کره الاستنجاء بها.

و فیه أیضا دلالة علی أن إدخالها یکون بالإبهام صونا للمسبحة عن ذلک ملیا بفتح المیم و کسر اللام و تشدید المثناة التحتانیة أی وقتا طویلا و الرفیق من الرفق و مطوقا بکسر الواو و تشدیدها کما یدل علیه قوله ع فی الخبر الآتی فإن خرجت القطنة مطوقة بالدم بالفتح و الاستنقاع الانغماس فاستحفنی إما بالمهملة من الحف بمعنی الشمول و الإحاطة أو بالمعجمة من الخفة بمعنی النشاط یحسن أی یعلم فإن الإحسان قد جاء بمعنی العلم

[۲]

اشارة

۴۶۷۹- ۲ التهذیب، ۱/ ۳۸۵/ ۷/ ۱ أحمد عن جعفر بن محمد عن خلف بن حماد قال قلت لأبی الحسن الماضی ع جعلت فداک- إن رجلا من موالیک سألنی أن أسألک فتأذن لی فیها فقال لی هات- فقلت جعلت فداک رجل تزوج جاریة أو اشتری جاریة طمثت أو لم تطمث أو فی أول ما طمثت فلما افترعها غلب الدم فمکثت أیاما و لیالی- فأریت القوابل فبعض قال من الحیضة و بعض قال من العذرة قال فتبسم فقال إن کان من الحیض فلیمسک عنها بعلها و لتمسک عن الصلاة و إن کان من العذرة فلتوضأ و لتصل و یأتیها بعلها إن أحب قلت جعلت فداک و کیف لها أن تعلم من الحیض هو أو من العذرة فقال یا خلف

الوافی، ج۶، ص: ۴۴۹

سر اللّه فلا تذیعوه تستدخل قطنة ثم تخرجها فإن خرجت القطنة مطوقة بالدم فهو من العذرة و إن خرجت مستنقعة بالدم فهو من الطمث

بیان

الافتراع بالفاء و المهملتین إزالة البکارة

[۳]

۴۶۸۰- ۳ الکافی، ۳/ ۹۴/ ۲/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۱۵۲/ ۴/ ۱ ابن عیسی عن السراد عن ابن رئاب عن زیاد بن سوقة قال سئل أبو جعفر ع عن رجل اقتض امرأته أو أمته فرأت دما کثیرا لا- ینقطع عنها یومها کیف تصنع بالصلاة قال تمسک الکرسف فإن خرجت القطنة مطوقة بالدم فإنه من العذرة تغتسل و تمسک معها قطنة و تصلی فإن خرج الکرسف منغمسا بالدم فهو من الطمث تقعد من الصلاة أیام الحیض

[۴]

اشارة

۴۶۸۱- ۴ الکافی، ۳/ ۹۴/ ۳/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۸۵/ ۸/ ۱ محمد رفعه عن أبان قال قلت لأبی عبد اللّه ع فتاة منا بها قرحة فی جوفها- و الدم سائل لا تدری من دم الحیض أو من دم القرحة فقال مرها فلتستلق علی ظهرها ثم ترفع رجلیها ثم تستدخل إصبعها الوسطی فإن خرج الدم من الجانب الأیمن فهو من الحیض و إن خرج من الجانب الأیسر فهو من القرحة

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۰

بیان

کذا وجد هذا الخبر فی نسخ الکافی کافة و فی کلام صاحب الفقیه و بعض نسخ التهذیب عکس الأیمن و الأیسر و نقل عن ابن طاوس رحمه اللّه أنه قطع بأن الغلط وقع من النساخ فی النسخ الجدیدة من التهذیب و کأنه غفل عن نسخ الفقیه و علی هذا یشکل العمل بهذا الحکم و إن کان الاعتماد علی الکافی أکثر

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۱

باب ۴۷ حیض المبتدأة و من اختلف علیها الأیام أو اختلطت

[۱]

۴۶۸۲- ۱ الکافی، ۳/ ۷۹/ ۳/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۸۰/ ۴/ ۱ أحمد رفعه عن زرعة عن سماعة قال سألته عن جاریة حاضت أول حیضها فدام دمها ثلاثة أشهر و هی لا تعرف أیام أقرائها قال أقراؤها مثل أقراء نسائها فإن کانت نساؤها مختلفات فأکثر جلوسها عشرة أیام و أقله ثلاثة أیام

[۲]

۴۶۸۳- ۲ الکافی، ۳/ ۷۹/ ۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۸۰/ ۱/ ۱ أحمد عن عثمان عن سماعة قال سألته عن الجاریة البکر أول ما تحیض فتقعد فی الشهر یومین و فی الشهر ثلاثة أیام یختلف علیها لا یکون طمثها فی الشهر عدة أیام سواء قال فلها أن تجلس و تدع الصلاة ما دامت تری الدم ما لم یجز العشر فإذا اتفق شهرین عدة أیام سواء فتلک أیامها

[۳]

اشارة

۴۶۸۴- ۳ الکافی، ۳/ ۷۹/ ۲/ ۱ الثلاثة

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۲

التهذیب، ۱/ ۳۸۰/ ۲/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن یونس بن یعقوب قال قلت لأبی عبد اللّه ع المرأة تری الدم ثلاثة أیام أو أربعة قال تدع الصلاة قلت فإنها تری الطهر ثلاثة أیام أو أربعة قال تصلی قلت فإنها تری الدم ثلاثة أیام أو أربعة قال تدع الصلاة قلت فإنها تری الطهر ثلاثة أیام أو أربعة قال تصلی قلت فإنها تری الدم ثلاثة أیام أو أربعة قال تدع الصلاة تصنع ما بینها و بین شهر فإن انقطع الدم عنها و إلا فهی بمنزلة المستحاضة

بیان

فی بعض النسخ اکتفی بقوله تری الطهر مرة فیما بین تری الدم مرتین و أسقط الباقین

[۴]

۴۶۸۵- ۴ الکافی، ۳/ ۹۰/ ۷/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن داود مولی أبی المغراء العجلی عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة تحیض ثم یمضی وقت طهرها و هی تری الدم قال فقال تستظهر بیوم إن کان حیضها دون العشرة أیام و إن استمر الدم فهی مستحاضة و إن انقطع الدم اغتسلت و صلت قال قلت له فالمرأة یکون حیضها سبعة أیام أو ثمانیة أیام حیضها [دائم] مستقیم ثم تحیض ثلاثة أیام ثم ینقطع عنها الدم فتری البیاض لا صفرة و لا دما قال تغتسل و تصلی قلت تغتسل و تصلی و تصوم ثم یعود الدم قال إذا رأت الدم أمسکت عن الصلاة و الصیام قلت فإنها تری الدم یوما

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۳

و تطهر یوما قال فقال إذا رأت الدم أمسکت و إذا رأت الطهر صلت- فإذا مضت أیام حیضها و استمر بها الطهر صلت و إذا رأت الدم فهی مستحاضة قد انتظمت لک أمرها کله

[۵]

۴۶۸۶- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۵۶/ ۲۱/ ۱ أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن التیملی عن الحسن بن علی بن زیاد الخزاز عن أبی الحسن ع قال سألته عن المستحاضة کیف تصنع إذا رأت الدم و إذا رأت الصفرة و کم تدع الصلاة فقال أقل الحیض ثلاثة و أکثره عشرة و تجمع بین الصلاتین

[۶]

اشارة

۴۶۸۷- ۶ التهذیب، ۱/ ۳۸۰/ ۳/ ۱ سعد عن السندی بن محمد عن یونس بن یعقوب عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة ترى الـدم خمسـة أیام و الطهر خمسـة أیام و ترى الـدم أربعة أیام و ترى الطهر سـتة أیام فقال إن رأت الدم لم تصل و إن رأت الطهر صلت ما بینها و بین ثلاثین یوما فإذا تمت ثلاثون یوما فرأت دما صبیبا اغتسـلت- و اسـتثفرت و احتشت بالکرسف فی وقت کل صلاة فإذا رأت صفرة توضأت

بیان

الاسـتثفار بالثاء المثلثة و الفاء و الراء أن تدخل إزارها بین فخذیها ملویا أو تأخذ خرقة طویلة تشد أحد طرفیها من قدام و تخرجها من بین فخـذیها و تشـد طرفها الآخر من خلف مأخوذ من اسـتثفر الکلب إذا أدخل ذنبه بین رجلیه و الاحتشاء بالکرسف أن تـدخله فرجها لتحبس الدم

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۴

[۷]

اشارة

۴۶۸۸- ۷ التهذیب، ۱/ ۳۸۱/ ۵/ ۱ أحمد عن معاویة بن حکیم عن ابن فضال عن ابن بکیر عن أبی عبد اللّه ع قال المرأة إذا رأت الدم فی أول حیضها فاستمر الدم ترکت الصلاة عشرة أیام ثم تصلی عشرین یوما فإن استمر بها الدم بعد ذلک ترکت الصلاة ثلاثة أیام- و صلت سبعة و عشرین یوما- قال الحسن و قال ابن بکیر هذا مما لا یجدون منه بدا

بیان

الضـمیر فی لاـ یجـدون للفقهـاء و إنمـا لاـ یجـدون منه بـدا لأنه یجب فی الأول الأخـذ بالمحتمل حتى یظهر خلافه و فی الثانی الأخذ بالمتیقن لتعارض الاحتمالین فیه و یحتمل أن یکون یجدن و یکون الواو من زیادات النساخ

[۸]

۴۶۸۹- ۸ التهذیب، ۱/ ۴۰۰/ ۷۴/ ۱ التیملی عن أخویه عن أبیهما عن ابن بکیر قال فی الجاریـة أول ما تحیض یدفع علیها الدم فتکون مستحاضة إنهـا تنتظر بالصـلاة فلاـ تصـلی حتى تمضـی أکثر مـا یکون من الحیض فـإذا مضـى ذلـک و هو عشـرة أیام فعلت ما تفعله المسـتحاضة ثم صـلت فمکثت تصـلی بقیة شـهرها ثم تترک الصلاة فی المرة الثانیة أقل ما تترک امرأة الصلاة و تجلس أقل ما یکون من الطمث و هو ثلاثـة أیام فإن دام علیها الحیض صـلت فی وقت الصـلاة التی صـلت و جعلت وقت طهرها أکثر ما یکون من الطهر و ترکها الصلاة أقل ما یکون من الحیض

[۹]

۴۶۹۰- ۹ التهذیب، ۱/ ۴۰۱/ ۷۵/ ۱ عنه عن الوشاء عن جمیل بن دراج و محمد بن حمران جمیعا عن زرارة و محمد عن أبی جعفر ع
الوافی، ج۶، ص: ۴۵۵
قال یجب للمستحاضة أن تنظر بعض نسائها فتقتدی بأقرائها ثم تستظهر علی ذلک بیوم

[۱۰]

اشارة

۴۶۹۱- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۴۰۲/ ۷۹/ ۱ عنه عن جعفر بن محمد بن حکیم عن جمیل بن دراج عن أبی جعفر ع قال المستحاضة تستظهر بیوم أو یومین

بیان

قد سبق هذا الحدیث فی باب حد الحیض و کان فی إسناده زرارة بعد جمیل

[۱۱]

اشارة

۴۶۹۲- ۱۱ الکافی، ۳/ ۸۳/ ۱/ ۲ التهذیب، ۱/ ۳۸۱/ ۶/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن غیر واحد سألوا أبا عبد اللّه ع عن الحیض و السنة فی وقته فقال إن رسول اللّه ص سن فی الحیض ثلاث سنن بین فیها کل مشکل لمن سمعها و فهمها حتی لم یدع لأحد مقالا فیه بالرأی أما إحدی السنن فالحائض التی لها أیام معلومة- قد أحصتها بلا اختلاط علیها ثم استحاضت و استمر بها الدم و هی فی ذلک تعرف أیامها و مبلغ عددها فإن امرأة یقال لها فاطمة بنت أبی حبیش استحاضت فأتت أم سلمة فسألت رسول اللّه ص عن ذلک فقال تدع الصلاة قدر أقرائها أو قدر حیضها و قال إنما هو عزف و أمرها أن تغتسل و تستثفر بثوب و تصلی قال أبو عبد اللّه ع
الوافی، ج۶، ص: ۴۵۶
هذه سنة النبی ص فی التی تعرف أیام أقرائها لم تختلط علیها أ لا تری أنه لم یسألها کم یوم هی و لم یقل إذا زادت علی کذا یوما فأنت مستحاضة و إنما سن لها أیاما معلومة ما کانت من قلیل أو کثیر بعد أن تعرفها و کذلک أفتی أبی ع و سئل عن المستحاضة فقال إنما ذلک عزف عامر أو رکضة من الشیطان فلتدع الصلاة أیام أقرائها ثم تغتسل و توضأ لکل صلاة قیل و إن سال قال و إن سال مثل المثعب قال أبو عبد اللّه ع هذا تفسیر حدیث رسول اللّه ص و هو موافق له فهذه سنة التی تعرف أیام أقرائها لا وقت لها إلا أیامها قلت أو کثرت- و أما سنة التی قد کانت لها أیام متقدمة ثم اختلط علیها من طول الدم- فزادت و نقصت حتی أغفلت عددها و موضعها من الشهر فإن سنتها غیر ذلک و ذلک أن فاطمة بنت أبی حبیش أتت النبی ص فقالت إنی أستحاض فلا أطهر فقال النبی ص لیس ذلک بحیض إنما هو عزف فإذا أقبلت الحیضة فدعی الصلاة و إذا أدبرت فاغسلی عنک الدم و صلی و کانت تغتسل فی کل صلاة و

کانت تجلس فی مرکن لأختها و کانت صفرة الدم تعلو الماء- قال أبو عبد اللّه ع أ ما تسمع رسول اللّه ص أمر هذه بغیر ما أمر به تلک أ لا تراه لم یقل لها دعی الصلاة أیام أقرائک و لکن قال لها إذا أقبلت الحیضة فدعی الصلاة و إذا أدبرت فاغتسلی و صلی فهذا یبین أن هذه امرأة قد اختلط علیها أیامها لم تعرف عددها و لا وقتها أ لا تسمعها تقول إنی أستحاض فلا أطهر و کان أبی یقول إنها استحیضت سبع سنین- ففی أقل من هذا تکون الریبة و الاختلاط- فلهذا احتاجت إلی أن تعرف إقبال الدم من إدباره و تغیر لونه من السواد

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۷

إلی غیره و ذلک أن دم الحیض أسود یعرف و لو کانت تعرف أیامها ما احتاجت إلی معرفة لون الدم لأن السنة فی الحیض أن تکون الصفرة و الکدرة فما فوقها فی أیام الحیض إذا عرفت حیضا کله إن کان الدم أسود أو غیر ذلک فهذا یبین لک أن قلیل الدم و کثیره أیام الحیض حیض کله إذا کانت الأیام معلومة فإذا جهلت الأیام و عددها احتاجت إلی النظر حینئذ إلی إقبال الدم و إدباره و تغیر لونه ثم تدع الصلاة علی قدر ذلک و لا أری النبی ص قال اجلسی کذا و کذا یوما فما زادت فأنت مستحاضة کما لم یأمر الأولی بذلک- و کذلک أبی أفتی فی مثل هذا و ذلک أن امرأة من أهلنا استحاضت فسألت أبی عن ذلک فقال إذا رأیت الدم البحرانی فدعی الصلاة و إذا رأیت الطهر و لو ساعة من نهار فاغتسلی و صلی قال أبو عبد اللّه ع و أری جواب أبی هاهنا غیر جوابه فی المستحاضة الأولی أ لا تری أنه قال تدع الصلاة أیام أقرائها لأنه نظر إلی عدد الأیام و قال هاهنا إذا رأت الدم البحرانی فلتدع الصلاة- و أمرها هاهنا أن تنظر إلی الدم إذا أقبل و أدبر و تغیر و قوله البحرانی شبه معنی قول النبی ص أن دم الحیض أسود یعرف و إنما سماه أبی بحرانیا لکثرته و لونه فهذه سنة النبی ص فی التی اختلط علیها أیامها حتی لا تعرفها و إنما تعرفها بالدم ما کان من قلیل الأیام و کثیره- قال و أما السنة الثالثة ففی التی لیس لها أیام متقدمة و لم تر الدم قط و رأت أول ما أدرکت و استمر بها فإن سنة هذه غیر سنة الأولی و الثانیة و ذلک أن امرأة یقال لها حمنة بنت جحش أتت رسول اللّه ص فقالت

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۸

إنی استحضت حیضة شدیدة فقال احتشی کرسفا فقالت إنه أشد من ذلک إنی أثجه ثجا فقال تلجمی و تحیضی فی کل شهر فی علم اللّه ستة أیام أو سبعة ثم اغتسلی غسلا و صومی ثلاثة و عشرین یوما أو أربعة و عشرین- و اغتسلی للفجر غسلا و أخری الظهر و عجلی العصر و اغتسلی غسلا و أخری المغرب و عجلی العشاء و اغتسلی غسلا- قال أبو عبد اللّه ع فأراه قد سن فی هذه غیر ما سن فی الأولی و الثانیة- و ذلک لأن أمرها مخالف لأمر تینک أ لا تری أن أیامها لو کانت أقل من سبع- و کانت خمسا أو أقل من ذلک ما قال لها تحیضی سبعا فیکون قد أمرها بترک الصلاة أیاما و هی مستحاضة غیر حائض و کذلک لو کان حیضها أکثر من سبع و کانت أیامها عشرة أو أکثر لم یأمرها بالصلاة و هی حائض- ثم مما یزید هذا بیانا قوله ع لها تحیضی و لیس یکون التحیض إلا للمرأة التی ترید أن تکلف ما تعمل الحائض أ لا تراه لم یقل لها أیاما معلومة تحیضی أیام حیضک و مما یبین هذا قوله لها فی علم اللّه لأنه قد کان لها و إن کانت الأشیاء کلها فی علم اللّه و هذا بین واضح و إن هذه لم تکن لها أیام قبل ذلک قط و هذه سنة التی استمر بها الدم أول ما تراه أقصی وقتها سبع و أقصی طهرها ثلاث و عشرون حتی تصیر لها أیام معلومة فتنتقل إلیها- فجمیع حالات المستحاضة تدور علی هذه السنن الثلاث لا تکاد أبدا تخلو من واحدة منهن إن کانت لها أیام معلومة من قلیل أو کثیر فهی علی أیامها- و خلقها الذی جرت علیه لیس فیه عدد معلوم موقت غیر أیامها و إن اختلطت الأیام علیها و تقدمت و تأخرت و تغیر علیها الدم ألوانا فسنتها إقبال الدم و إدباره و تغیر حالاته و إن لم تکن لها أیام قبل ذلک و استحاضت أول ما رأت فوقتها سبع و طهرها ثلاث و عشرون و إن استمر بها الدم أشهرا فعلت فی کل شهر کما قال لها فإن انقطع الدم فی أقل من سبع أو أکثر من سبع فإنها تغتسل ساعة

الوافی، ج۶، ص: ۴۵۹

تری الطهر و تصلی فلا تزال کذلک حتی تنظر ما یکون فی الشهر الثانی- فإن انقطع الدم لوقته من الشهر الأول سواء حتی توالی علیها

حیضتان أو ثلاث فقد علم الآن أن ذلک قد صار لها وقتا و خلقا معروفا تعمل علیه و تدع ما سواه و تکون سنتها فیما یستقبل إن استحاضت قد صارت سنة إلی أن تجلس أقراؤها و إنما جعل الوقت إن توالی علیها حیضتان أو ثلاث لقول رسول اللّه ص للتی تعرف أیامها دعی الصلاة أیام أقرائک فعلمنا أنه لم یجعل القرء الواحد سنة لها فیقول لها دعی الصلاة أیام قرئک و لکن سن لها الأقراء و أدناه حیضتان فصاعدا- و إن اختلط علیها أیامها و زادت و نقصت حتی لا تقف منها علی حد و لا من الدم علی لون عملت بإقبال الدم و إدباره لیس لها سنة غیر هذا لقوله ص- إذا أقبلت الحیضة فدعی الصلاة و إذ أدبرت فاغتسلی و لقوله إن دم الحیض أسود یعرف کقول أبی إذا رأیت الدم البحرانی و إن لم یکن الأمر کذلک و لکن الدم أطبق علیها فلم تزل الاستحاضة دارة و کان الدم علی لون واحد و حالة واحدة فسنتها السبع و الثلاث و العشرون لأن قصتها کقصة حمنة حین قالت إنی أثجه ثجا

بیان

ثم استحاضت الاستحاضة استفعال من الحیض یقال استحیضت فلانة و استحاضت أی استمر بها خروج الدم بعد أیام حیضها المعتاد فهی مستحاضة و مستحیضة یبنی للفاعل کما یبنی للمفعول.

و قد ورد کلاهما فی هذا الحدیث إلا أن الأشهر فیه البناء للمفعول.

عزف بالمهملة و الزای قال ابن الأثیر فی نهایته العزف اللعب بالمعازف و هی الدفوف و غیرها مما یضرب و قیل إن کل لعب عزف و فی حدیث ابن عباس

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۰

کانت الجن تعزف اللیل کله بین الصفا و المروة عزیف الجن جرس أصواتها و قیل هو صوت یسمع باللیل کالطبل و قیل إنه صوت الریاح فی الجو فتوهمه أهل البادیة صوت الجن.

أقول کان المراد أنه لعب الشیطان بها فی عبادتها کما یدل علیه قول الباقر ع عزف عامر فإن عامرا اسم الشیطان أو رکضة من الشیطان الرکض أن تضرب الدابة برجلیک لتستحثها و تستعار للعدو قال فی النهایة فی حدیث المستحاضة إنما هی رکضة من الشیطان أصل الرکض الضرب بالرجل و الإصابة بها کما ترکض الدابة و تصاب بالرجل أراد الإضرار بها و الأذی و المعنی أن الشیطان قد وجد بذلک طریقا إلی التلبیس علیها فی أمر دینها و طهرها و صلاتها حتی أنساها ذلک عادتها و صار فی التقدیر کأنه رکضة بآلة من رکضاته.

و المثعب بالثاء المثلثة و المهملة ثم الموحدة المسیل یقال ثعب الماء و الدم فجره و مثاعب المدینة مسایل مائها و لعل المراد بإقبال الدم کثرته و غلظته و سواده و بإدباره قلته و رقته و صفرته و المرکن بالکسر الإجانة التی تغسل فیها الثیاب إذا رأیت الدم البحرانی قال فی النهایة فی حدیث ابن عباس حتی تری الدم البحرانی دم بحرانی شدید الحمرة کأنه قد نسب إلی البحر و هو اسم قعر الرحم و زادوه فی النسب ألفا و نونا للمبالغة یرید الدم الغلیظ الواسع و قیل نسب إلی البحر لکثرته و سعته و حمنة بالحاء المهملة و سکون المیم ثم النون.

و جحش بالجیم أولا ثم الحاء الساکنة ثم الشین المعجمة أثجه ثجا قال فی النهایة الثج سیلان دماء الهدی و الأضاحی یقال ثجه یثجه ثجا و منه حدیث أم معبد فحلب فیه ثجا أی لبنا سائلا کثیرا و حدیث المستحاضة إنی أثجه ثجا تلجمی من التلجم و اللجمة بالجیم خرقة طویلة تشد المرأة فی وسطها ثم تشد ما یفضل من أحد طرفیها ما بین رجلیها إلی الجانب الآخر و ذلک إذا غلب سیلان الدم و إلا فالاحتشاء قوله لأنه قد کان لها لعل المراد

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۱

به قد کان لها فی علم اللّه ستة أو سبعة و ذلک لأنه لیس لها قبل ذلک أیام معلومة.

قوله قد صارت سنة إلی أن تجلس أقراؤها لعل المراد به أن الاستحاضة قد صارت سنة لها فهی مستحاضة إلی أن تجلس أیام حیضها عن العبادة و فی بعض النسخ فقد صارت قوله حتی لا تقف منها علی حد یعنی من الأیام علی عدد معلوم و لا من الدم علی لون یعنی علی لون واحد فی أیام معلومة بل و قد تری کدرة و قد تری صفرة و الدر بتشدید الراء الجریان و الصب و السیلان

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۳

باب ۴۸ الحبلی تری الدم

[۱]

اشارة

۴۶۹۳- ۱ الکافی، ۳/ ۹۵/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد التهذیب، ۱/ ۱۶۸/ ۵۴/ ۱ الحسین بن عبید اللّه عن التلعکبری عن ابن عقدة عن أحمد بن الحسین بن عبد الملک الأودی و أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن أحمد بن الحسین عن السراد عن الصحاف قال قلت لأبی عبد اللّه ع إن أم ولد لی تری الدم و هی حامل کیف تصنع بالصلاة قال فقال إذا رأت الحامل الدم بعد ما یمضی عشرون یوما من الوقت الذی کانت تری فیه الدم من الشهر الذی کانت تقعد فیه فإن ذلک لیس من الرحم و لا من الطمث فلتتوضأ و تحتشی بالکرسف و تصلی و إذا رأت الحامل الدم قبل الوقت الذی کانت تری فیه الدم بقلیل أو فی الوقت من ذلک الشهر فإنه من الحیضة فلتمسک عن الصلاة عدد أیامها التی کانت تقعد فی حیضها فإن انقطع الدم عنها قبل ذلک فلتغتسل و لتصل و إن لم ینقطع الدم عنها إلا بعد ما تمضی الأیام- التی کان تری فیها الدم بیوم أو یومین فلتغتسل ثم تحتشی و تستذفر

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۴

[تستثفر] و تصلی الظهر و العصر ثم لتنظر فإن کان الدم فیما بینهما و بین المغرب لا یسیل من خلف الکرسف فلتتوضأ و لتصل عند وقت کل صلاة ما لم تطرح الکرسف عنها فإن طرحت الکرسف عنها فسال الدم وجب علیها الغسل و إن طرحت الکرسف و لم یسل الدم فلتتوضأ و لتصل و لا غسل علیها- قال و إن کان الدم إذا أمسکت الکرسف یسیل من خلف الکرسف صبیبا لا یرقی فإن علیها أن تغتسل فی کل یوم و لیلة ثلاث مرات- و تحتشی و تصلی تغتسل للفجر و تغتسل للظهر و العصر و تغتسل للمغرب و العشاء- قال و کذلک تفعل المستحاضة فإنها إذا فعلت ذلک أذهب اللّه بالدم عنها

بیان

لا یرقی بالهمز أی لا یسکن

[۲]

اشارة

۴۶۹۴- ۲ الکافی، ۳/ ۹۶/ ۲/ ۱ علی عن أبیه عن بعض رجاله عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن المرأة الحبلی قد استبان حبلها- تری ما تری الحائض من الدم قال تلک الهراقة من الدم إن کان دما أحمر کثیرا فلا- تصل و إن کان قلیلا أصفر فلیس علیها إلا الوضوء

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۵

بیان

الهراقة بالکسر الصب و أصلها الإراقة

[۳]

۴۶۹۵- ۳ الکافی، ۳/ ۹۷/ ۳/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۳۸۷/ ۱۷/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن الحبلی تری الدم کما کانت تری أیام حیضها مستقیما فی کل شهر فقال تمسک عن الصلاة کما کانت تصنع فی حیضها فإذا طهرت صلت

[۴]

۴۶۹۶- ۴ الکافی، ۳/ ۹۷/ ۴/ ۱ النیسابوریان و محمد عن محمد بن الحسین جمیعا عن صفوان التهذیب، ۱/ ۳۸۶/ ۱۲/ ۱ الحسین عن صفوان عن البجلی قال سألت أبا الحسن ع عن الحبلی تری الدم و هی حامل کما کانت تری قبل ذلک فی کل شهر هل تترک الصلاة قال تترک إذا دام

[۵]

۴۶۹۷- ۵ الکافی، ۳/ ۹۷/ ۵/ ۱ العدة عن أحمد و أبو داود جمیعا عن التهذیب، ۱/ ۳۸۶/ ۱۰/ ۱ الحسین عن النضر و فضالة عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع أنه سئل عن الحبلی تری

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۶

الدم أ تترک الصلاة فقال نعم إن الحبلی ربما قذفت بالدم

[۶]

۴۶۹۸- ۶ الکافی، ۳/ ۹۷/ ۶/ ۱ الثلاثة عن سلیمان بن خالد قال قلت لأبی عبد اللّه ع جعلت فداک الحبلی ربما طمثت فقال نعم و ذلک أن الولد فی بطن أمه غذاؤه الدم فربما کثر ففضل عنه فإذا فضل دفقته فإذا دفقته حرمت علیها الصلاة

[۷]

اشارة

۴۶۹۹- ۷ الکافی، ۳/ ۹۷/ ۶/ ۱ و فی روایة أخری إذا کان کذلک تأخر الولادة

بیان

الدفق الصب

[۸]

۴۷۰۰- ۸ التهذیب، ۱/ ۳۸۶/ ۹/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عمن أخبره عن أبی جعفر و أبی عبد اللّٰه ع فی الحبلی تری الدم قالا تدع الصلاة فإنه ربما بقی فی الرحم و لم یخرج و تلک الهراقة

[۹]

۴۷۰۱- ۹ التهذیب، ۱/ ۳۸۶/ ۱۱/ ۱ الحسین عن حماد عن شعیب عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّٰه ع قال سألته عن الحبلی تری الدم قال نعم إنه ربما قذفت المرأة بالدم و هی حبلی

[۱۰]

۴۷۰۲- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۸۶/ ۱۳/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته عن امرأة رأت الدم فی الحبل قال تقعد أیامها التی
الوافی، ج۶، ص: ۴۶۷
کانت تحیض فإذا زاد الدم علی الأیام التی کانت تقعد استظهرت بثلاثة أیام ثم هی مستحاضة

[۱۱]

اشارة

۴۷۰۳- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۳۸۷/ ۱۴/ ۱ الحسین عن فضالة عن أبی المغراء قال سألت أبا عبد اللّٰه ع عن الحبلی قد استبان ذلک منها- تری کما تری الحائض من الدم قال تلک الهراقة إن کان دما کثیرا فلا تصلین و إن کان قلیلا فلتغتسل عند کل صلاتین

بیان

لعل الکثرة کنایة عن الغلظة لتلازمهما غالبا

[۱۲]

۴۷۰۴- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۳۸۷/ ۱۵/ ۱ الحسین عن فضالة عن أبی المغراء عن إسحاق بن عمار قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة الحبلی تری الدم الیوم و الیومین قال إن کان دما عبیطا فلا تصلی ذینک الیومین و إن کانت صفرة فلتغتسل عند کل صلاتین

[۱۳]

۴۷۰۵- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۳۸۷/ ۱۶/ ۱ الحسین عن صفوان قال سألت أبا الحسن ع عن الحبلی تری الدم ثلاثة أیام أو أربعة أیام تصلی قال تمسک عن الصلاة

[۱۴]

۴۷۰۶- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۳۸۷/ ۱۸/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن حمید بن المثنی قال سألت أبا الحسن الأول ع عن الحبلی- تری الدفقة و الدفقتین من الدم فی الأیام و فی الشهر و الشهرین فقال تلک

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۸

الهراقة لیس تمسک هذه عن الصلاة

[۱۵]

اشارة

۴۷۰۷- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۳۸۷/ ۱۹/ ۱ محمد بن أحمد عن إبراهیم بن هاشم عن النوفلی عن السکونی عن جعفر عن أبیه ع أنه قال قال النبی ص ما کان اللّه لیجعل حیضا مع حبل یعنی إذا رأت المرأة الدم و هی حامل لا تدع الصلاة إلا أن تری علی رأس الولد إذا ضربها الطلق و رأت الدم ترکت الصلاة

بیان

الطلق بالفتح وجع الولادة حملهما فی التهذیبین علی ما یستفاد من التفصیل الذی مضی فی حدیث أول الباب و الصواب أن یحمل الأول علی ما یوافق سائر الأخبار و الأخیر علی التقیة لعدم قبوله التأویل الذی یوافقها به و لکون راویه عامیا

الوافی، ج۶، ص: ۴۶۹

باب ۴۹ الاستحاضة

[۱]

اشارة

۴۷۰۸- ۱ الکافی، ۳/ ۸۸/ ۲/ ۱ النیسابوریان عن حماد و ابن أبی عمیر عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال المستحاضة تنظر أیامها فلا

تصلی فیها و لا- یقربها بعلها فإذا جازت أیامها و رأت الدم یثقب الکرسف- اغتسلت للظهر و العصر و تؤخر هذه و تعجل هذه و للمغرب و العشاء غسلا تؤخر هذه و تعجل هذه و تغتسل للصبح و تحتشی و تستثفر و تحشی و تضم فخذیها فی المسجد و سائر جسدها خارج و لا یأتیها بعلها أیام قرئها و إن کان الدم لا یثقب الکرسف توضأت و دخلت المسجد و صلت کل صلاة بوضوء و هذه یأتیها بعلها إلا فی أیام حیضها

بیان

تحشی مضبوط فی بعض النسخ المعتمد علیها بالحاء المهملة و الشین المعجمة المشددة و فسر بربط خرقة محشوة بالقطن یقال لها المحشی علی عجیزتها للتحفظ من تعدی الدم حال القعود.

و فی الصحاح المحشی العظامة تعظم بها المرأة عجیزتها.

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۰

و فی بعض النسخ تحتبی بالتاء المثناة من فوق و الباء الموحدة من الاحتباء و هو جمع الساقین و الفخذین إلی الظهر بعمامة و نحوها لیکون ذلک موجبا لزیادة تحفظها من تعدی الدم.

و فی بعض النسخ و لا تحنی بزیادة لا و بالنون و حذف حرف المضارعة أی لا تختضب بالحناء.

و نقل عن العلامة الحلی رحمه اللّه أنها بالیائین التحتانیتین أولیهما مشددة أی لا تصلی تحیة المسجد و الأول أقرب إلی الصواب و الواو فی قوله ع و سائر جسدها خارج واو الحال یعنی أنها لا تدخل المسجد و لکنها تجلس قریبا من المسجد بحیث یکون سجودها فیه ضامة فخذیها حین تدخل رأسها للسجود.

و یأتی فی باب أحکام الحائض أنها تجلس قریبا من المسجد فتذکر اللّه عز و جل.

و کان المراد بالمسجد محل صلاتها الذی کانت تصلی فیه و إنما لا تدخله احتراما له

[۲]

اشارة

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۴۷۰

۴۷۰۹- ۲ الکافی، ۳/ ۸۹/ ۳ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن محمد الحلبی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة تستحاض فقال قال أبو جعفر ع سئل رسول اللّه ص عن المرأة تستحاض فأمرها أن تمکث أیام حیضها لا تصلی فیها ثم تغتسل و تستدخل قطنة و تستذفر بثوب ثم تصلی حتی یخرج الدم من وراء الثوب- و قال تغتسل المرأة الدمیة بین کل صلاتین- و الاستذفار أن تطیب و تستجمر بالدخنة و غیر ذلک و الاستثفار أن تجعل مثل ثفر الدابة

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۱

بیان

لعل المراد بقوله بین کل صلاتین بین وقتی کل صلاتین أو حال کونها جامعة بین کل صلاتین لیوافق الأخبار الأخر.
و کان تفسیر اللفظتین من کلام صاحب الکافی و الذفر محرکة شدة ذکاء الریح و ثفر الدابة السیر الذی یکون فی مؤخر السرج و ربما یقال باتحاد معنییهما و إنه قلبت الثاء ذالا

[۳]

۴۷۱۰- ۳ الکافی، ۳/ ۸۹/ ۴/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن عثمان عن سماعة قال قال المستحاضة إذا ثقب الدم الکرسف اغتسلت لکل صلاتین و للفجر غسلا و إن لم یجز الدم الکرسف فعلیها الغسل کل یوم مرة و الوضوء لکل صلاة و إن أراد زوجها أن یأتیها فحین تغتسل هذا إن کان دمها عبیطا و إن کان [کانت] صفرة فعلیها الوضوء

[۴]

۴۷۱۱- ۴ الکافی، ۳/ ۹۰/ ۵/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن عبد اللّه بن سنان التهذیب، ۱/ ۱۷۱/ ۵۹/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین عن النضر عن عبد اللّه عن أبی عبد اللّه ع قال المستحاضة تغتسل عند صلاة الظهر و تصلی الظهر و العصر ثم تغتسل عند المغرب فتصلی المغرب و العشاء ثم تغتسل عند الصبح فتصلی الفجر و لا
الوافی، ج۶، ص: ۴۷۲
بأس أن یأتیها بعلها إذا شاء إلا أیام حیضها فیعتزلها زوجها قال و قال لم تفعله امرأة قط احتسابا إلا عوفیت من ذلک

[۵]

۴۷۱۲- ۵ التهذیب، ۱/ ۴۰۱/ ۷۷/ ۱ التیملی عن التمیمی و محمد بن سالم عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال سمعته یقول المرأة المستحاضة التی لا تطهر قال تغتسل عند صلاة الظهر الحدیث

[۶]

۴۷۱۳- ۶ الکافی، ۳/ ۹۰/ ۶/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن أبی الحسن ع قال قلت له جعلت فداک إذا مکثت المرأة عشرة أیام تری الدم ثم طهرت فمکثت ثلاثة أیام طاهرا ثم رأت الدم بعد ذلک أ تمسک عن الصلاة قال لا هذه مستحاضة تغتسل و تستدخل قطنة بعد قطنة- و تجمع بین صلاتین بغسل و یأتیها زوجها إن [إذا] أراد

[۷]

۴۷۱۴- ۷ التهذیب، ۱/ ۱۶۹/ ۵۵/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن محمد بن خالد الأشعری عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی

جعفر ع قال سألته عن الطامث تقعد بعدد أيامها كيف تصنع- قال تستظهر بيوم أو يومين ثم هی مستحاضة فلتغتسل و تستوثق من نفسها و تصلی كل صلاة بوضوء ما لم يثقب الدم فإذا نفذ اغتسلت و صلت

[۸]

اشارة

۴۷۱۵- ۸ التهذيب، ۱/ ۱۷۱/ ۶۰/ ۱ المشايخ عن سعد عن أحمد

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۳

عن الحسين عن القاسم عن أبان عن إسماعيل الجعفی عن أبی جعفر ع قال المستحاضة تقعد أيام قرئها ثم تحتاط بيوم أو يومين- فإن هی رأت طهرا اغتسلت و إن هی لم تر طهرا اغتسلت و احتشت- فلا- تزال تصلی بذلك الغسل حتی يظهر الدم علی الكرسف فإذا ظهر أعادت الغسل و أعادت الكرسف

بيان

إنما تحتاط بيوم أو يومين إذا كانت عادتها ما دون العشرة كما مضی فی باب حد الحيض مع أخبار الاستظهار و لعل المراد بظهور الدم علی الكرسف غلبته عليه بنفوذه فيه و ثقبه له و سيلانه عنه و بإعادة الغسل إتيانها بالأغسال الثلاثة كما هو مصرح به فی الأخبار الأخر

[۹]

۴۷۱۶- ۹ التهذيب، ۱/ ۴۰۱/ ۷۶/ ۱ التيملی عن ابن زرارة عن ابن أبی عمير عن ابن أذينة عن فضيل و زرارة عن أحدهما ع قال المستحاضة تكف عن الصلاة أيام أقرائها و تحتاط بيوم أو اثنين ثم تغتسل كل يوم و ليلة ثلاث مرات و تحتشی لصلاة الغداة و تغتسل و تجمع بين الظهر و العصر بغسل و تجمع بين المغرب و العشاء بغسل فإذا حلت لها الصلاة حل لزوجها أن يغشاها

[۱۰]

۴۷۱۷- ۱۰ التهذيب، ۱/ ۴۰۲/ ۸۱/ ۱ التيملی عن محمد بن الربيع الأقرع عن سيف عن منصور عن ابن أبی يعفور عن أبی عبد اللّه ع قال المستحاضة إذا مضت أيام أقرائها اغتسلت و احتشت كرسفها و تنظر فإن ظهر علی الكرسف زادت كرسفها و توضأت و صلت

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۴

[۱۱]

اشارة

۴۷۱۸- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۴۰۲/ ۸۲/ ۱ سعد عن أحمد عن محمد بن عمرو بن سعید الزیات عن یونس بن یعقوب قال قلت لأبی عبد اللّه ع امرأة رأت الدم فی حیضها حتی جاوز وقتها متی ینبغی لها أن تصلی قال تنظر عدتها التی کانت تجلس ثم تستظهر بعشرة أیام فإن رأت الدم دما صبیبا فلتغتسل فی وقت کل صلاة

بیان

قال فی التهذیبین معنی بعشرة أیام إلی عشرة أیام فإن حروف الصفات یقوم بعضها مقام بعض لما مضی أن لا استظهار بعد العشر و سائر أخبار المستحاضة قد مضت أو تأتی

[۱۲]

۴۷۱۹- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۴۰۱/ ۷۸/ ۱ التیملی عن عمرو بن عثمان عن السراد عن ابن رئاب عن الفقیه، ۲/ ۱۴۵/ ۱۹۹۰ سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المستحاضة قال فقال تصوم شهر رمضان إلا الأیام التی تحیض فیها ثم تقضیها بعد

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۵

باب ۵۰ حد النفاس

[۱]

اشارة

۴۷۲۰- ۱ الکافی، ۳/ ۹۷/ ۱/ ۱ الثلاثة التهذیب، ۱/ ۱۷۶/ ۷۶/ ۱ جماعة عن التلعکبری عن ابن عقدة عن علی بن الحسن و أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن التیملی عن ابن زرارة عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن الفضیل بن یسار و زرارة التهذیب، ۱/ ۱۷۳/ ۶۷/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن الفضیل و زرارة عن أحدهما ع قال النفساء تکف عن الصلاة أیام أقرائها التی کانت تمکث فیها ثم تغتسل و تعمل کما تعمل المستحاضة

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۶

بیان

النفاس ولادة المرأة إذا وضعت فهی نفساء بضم النون و نسوة نفاس بکسرها و نفساوات بإبدال الهمزة واوا و نفست المرأة بالکسر و یقال أیضا نفست غلاما علی البناء للمفعول و الولد منفوس

[۲]

اشارة

۴۷۲۱- ۲ الکافی، ۳/ ۹۸/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن ابن بکیر عن عبد الرحمن بن أعین قال قلت له إن امرأة عبد الملک ولدت فعد لها أیام حیضها ثم أمرها فاغتسلت و احتشت و أمرها أن تلبس ثوبین نظیفین و أمرها بالصلاة فقالت له لا تطیب نفسی أن أدخل المسجد فدعنی أقوم خارجا منه و أسجد فیه فقال قد أمر به رسول اللّه ص و انقطع الدم عن المرأة و رأت الطهر و أمر علی ع بهذا قبلکم- فانقطع الدم عن المرأة و رأت الطهر فما فعلت صاحبتکم قلت ما أدری

بیان

أرید بالمستتر فی قوله فعد لها عبد الملک و هو أخو عبد الرحمن و فی قوله فقال الإمام أما الباقر و أما الصادق ع و بالمجرور فی أمر به الأمر المذکور من الغسل و الاحتشاء و التنظیف و الصلاة فإن ذلک سبب العافیة کما مر و المراد بالصاحبة امرأة عبد الملک فما فعلت أی هل عوفیت أم لا

[۳]

اشارة

۴۷۲۲- ۳ الکافی، ۳/ ۹۹/ ۴/ ۱ العدة عن أحمد و علی عن أبیه و النیسابوریان عن حماد

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۷

التهذیب، ۱/ ۱۷۳/ ۶۸/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له النفساء متی تصلی قال تقعد بقدر حیضها و تستظهر بیومین فإن انقطع الدم و إلا اغتسلت و احتشت و استثفرت و صلت و إن جاز الدم الکرسف تعصبت و اغتسلت ثم صلت الغداة بغسل و الظهر و العصر بغسل و المغرب و العشاء بغسل فإن لم یجز الدم الکرسف صلت بغسل واحد قلت فالحائض قال مثل ذلک سواء فإن انقطع عنها الدم- و إلا فهی مستحاضة تصنع مثل النفساء سواء ثم تصلی و لا تدع الصلاة علی حال فإن النبی ص قال الصلاة عماد دینکم

بیان

هذا الحدیث فی الکافی و بعض نسخ التهذیب مضمر لیس فیهما عن أبی عبد اللّه ع و المراد بالتعصب التحشی و الاستثفار و یعنی بقوله بغسل واحد غسل النفاس المشار إلیه بقوله ع فی صدر الحدیث و إلا اغتسلت یعنی یکفیها الوضوء للصلاة بعد ذلک الغسل من دون غسل آخر للاستحاضة و بهذا تلتئم الأخبار

[۴]

۴۷۲۳- ۴ الکافی، ۳/ ۹۹/ ۵/ ۱ العدة عن أحمد و أبو داود عن الحسین عن النضر عن محمد بن أبی حمزة عن یونس بن یعقوب قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول تجلس النفساء أیام حیضها التی کانت تحیض- ثم تستظهر و تغتسل و تصلی

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۸

[۵]

۴۷۲۴- ۵ الکافی، ۳/ ۹۹/ ۶/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال تقعد النفساء أیامها التی کانت تقعد فی الحیض و تستظهر بیومین

[۶]

۴۷۲۵- ۶ الکافی، ۳/ ۹۸/ ۳/ ۱ علی عن أبیه رفعه قال سألت امرأة أبا عبد اللّه ع فقالت إنی کنت أقعد فی نفاسی عشرین یوما حتی أفتونی بثمانیة عشر یوما فقال أبو عبد اللّه ع و لم أفتوک بثمانیة عشر یوما فقال رجل للحدیث الذی روی عن رسول اللّه ص قال لأسماء بنت عمیس حین نفست بمحمد بن أبی بکر فقال أبو عبد اللّه ع إن أسماء سألت رسول اللّه ص و قد أتی بها ثمانیة عشر یوما و لو سألته قبل ذلک لأمرها أن تغتسل- و تفعل ما تفعل المستحاضة

[۷]

۴۷۲۶- ۷ الکافی، ۳/ ۱۰۰/ ۱/ ۱ التهذیب، ۲/ ۴۰۲/ ۸۳/ ۱ محمد بن أبی عبد اللّه عن معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن أبی الحسن الأول ع فی امرأة نفست فترکت الصلاة ثلاثین یوما ثم تطهرت ثم رأت الدم بعد ذلک قال تدع الصلاة لأن أیامها أیام الطهر قد جازت مع أیام النفاس

[۸]

۴۷۲۷- ۸ الکافی، ۳/ ۱۰۰/ ۲/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین و النیسابوریان عن صفوان

الوافی، ج۶، ص: ۴۷۹

التهذیب، ۱/ ۱۷۶/ ۷۵/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین و محمد بن خالد البرقی و العباس بن معروف عن صفوان عن البجلی قال سألت أبا إبراهیم ع عن امرأة نفست فمکثت ثلاثین یوما أو أکثر ثم طهرت و صلت ثم رأت دما أو صفرة قال إن کانت صفرة فلتغتسل و لتصل و لا تمسک عن الصلاة- التهذیب، و إن کانت دما لیست بصفرة فلتمسک عن الصلاة أیام قرئها ثم لتغتسل و تصل

[۹]

اشارة

۴۷۲۸- ۹ التهذیب، ۱/ ۱۷۵/ ۷۴/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن محمد بن عمرو عن یونس قال سألت أبا عبد اللّه ع عن امرأة ولدت فرأت الدم أکثر مما کانت تری قال فلتقعد أیام قرئها التی کانت تجلس ثم تستظهر بعشرة أیام فإن رأت دما صبیبا فلتغتسل عند وقت کل صلاة و إن رأت صفرة فلتتوضأ ثم لتصل

بيان

بعشرة أيام يعنى إلى عشرة أيام كما مر و أريد بوقت كل صلاة الأوقات الثلاثة لا الخمسة لما تقرر من أنها تجمع بين كل صلاتين بغسل واحد

[۱۰]

اشارة

۴۷۲۹- ۱۰ التهذيب، ۱/ ۱۷۹/ ۸۵/ ۱ التهذيب، ۵/ ۳۹۹/ ۳۴/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن حماد عن حريز عن زرارة عن أبى جعفر ع أن أسماء بنت عميس نفست بمحمد بن أبى بكر فأمرها رسول اللّه ص حين أرادت الإحرام

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۰

بذى الحليفة أن تحتشى بالكرسف و الخرق و تهل بالحج فلما قدموا و نسكوا المناسك فأتت لها ثمانى عشرة ليلة فأمرها رسول اللّه ص أن تطوف بالبيت و تصلى و لم ينقطع عنها الدم ففعلت ذلك

بيان

الحليفة بضم الحاء المهملة و فتح اللام موضع على ستة أميال من المدينة و هو ميقات الحج و الإهلال رفع الصوت و المراد هنا رفعه بالتلبية

[۱۱]

۴۷۳۰- ۱۱ التهذيب، ۱/ ۱۷۹/ ۸۶/ ۱ جماعة عن التلعكبرى عن ابن عقدة عن التيملى و أحمد بن عبدون عن ابن الزبير عن التيملى عن ابن زرارة عن ابن أبى عمير عن ابن أذينة عن محمد و فضيل و زرارة عن أبى جعفر ع أن أسماء بنت عميس نفست بمحمد بن أبى بكر فأمرها رسول اللّه ص حين أرادت الإحرام من ذى الحليفة أن تغتسل و تحتشى بالكرسف و تهل بالحج فلما قدموا و نسكوا المناسك- سألت النبى ص عن الطواف بالبيت و الصلاة فقال لها منذ كم ولدت فقالت منذ ثمانى عشرة فأمرها رسول اللّه ص أن تغتسل و تطوف بالبيت و تصلى و لم ينقطع عنها الدم ففعلت ذلك

[۱۲]

۴۷۳۱- ۱۲ التهذيب، ۱/ ۱۸۰/ ۸۷/ ۱ بهذا الإسناد عن التيملى عن ابن أسباط عن العلاء عن محمد قال سألت أبا جعفر ع عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۱

النفساء كم تقعد قال إن أسماء بنت عميس نفست فأمرها رسول اللّه ص أن تغتسل فى ثمانية عشر فلا بأس أن تستظهر بيوم أو بيومين

[۱۳]

۴۷۳۲- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۷۶/ ۷۷/ ۱ بهذا الإسناد عن التیملی عن عمرو بن عثمان عن السراد عن ابن رئاب عن مالک بن أعین قال سألت أبا جعفر ع عن النفساء یغشاها زوجها و هی فی نفاسها من الدم قال نعم إذا مضی لها منذ یوم وضعت بقدر أیام عدة حیضها ثم تستظهر بیوم فلا بأس بعد أن یغشاها زوجها یأمرها فتغتسل ثم یغشاها إن أحب

[۱۴]

۴۷۳۳- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۴۰۳/ ۸۵/ ۱ التیملی عن ابن أسباط عن عمه عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال النفساء إذا ابتلیت بأیام کثیرة مکثت مثل أیامها التی کانت تجلس قبل ذلک- و استظهرت بمثل ثلثی أیامها ثم تغتسل و تحتشی و تصنع کما تصنع المستحاضة و إن کانت لا تعرف أیام نفاسها فابتلیت جلست بمثل أیام أمها أو أختها أو خالتها و استظهرت بثلثی ذلک ثم صنعت کما تصنع المستحاضة- تحتشی و تغتسل

[۱۵]

۴۷۳۴- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۱۷۸/ ۸۳/ ۱ الحسین عن فضالة عن العلاء عن محمد قال سألت أبا جعفر ع عن النفساء کم تقعد- فقال إن أسماء بنت عمیس أمرها رسول اللّه ص أن تغتسل لثمانی عشرة و لا بأس أن تستظهر بیوم أو یومین

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۲

[۱۶]

۴۷۳۵- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۷۷/ ۸۲/ ۱ الحسین عن النضر عن ابن سنان قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول تقعد النفساء تسع عشرة لیلة فإن رأت دما صنعت کما تصنع المستحاضة

[۱۷]

۴۷۳۶- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۱۷۷/ ۸۰/ ۱ ابن عیسی عن علی بن الحکم عن الخراز عن محمد قال لأبی عبد اللّه ع کم تقعد النفساء حتی تصلی قال ثمانی عشرة سبع عشرة ثم تغتسل و تحتشی و تصلی

[۱۸]

۴۷۳۷- ۱۸ التهذیب، ۱/ ۱۷۷/ ۸۱/ ۱ ابن عیسی عن علی بن الحکم عن العلاء عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال تقعد النفساء إذا لم ینقطع عنها الدم ثلاثین أربعین یوما إلی خمسین

[۱۹]

۴۷۳۸- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۱۷۴/ ۶۹/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن ابن یقطین عن أخیه عن أبیه قال سألت أبا الحسن الماضی ع

عن النفساء و کم یجب علیها ترک الصلاة قال تدع الصلاة ما دامت ترى الدم العبیط إلى ثلاثین یوما فإذا رق و کانت الصفرة اغتسلت و صلت إن شاء اللّه

[۲۰]

۴۷۳۹- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۱۷۷/ ۷۸/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد بن محمد عن أبیه عن حفص بن غیاث عن جعفر عن أبیه عن علی ع قال النفساء تقعد أربعین یوما فإن طهرت و إلا اغتسلت- و صلت و یأتیها زوجها و کانت بمنزلة المستحاضة تصوم و تصلی

الوافی، ج‌۶، ص: ۴۸۳

[۲۱]

اشارة

۴۷۴۰- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۱۷۷/ ۷۹/ ۱ عنه عن أحمد عن الحسین عن القاسم بن محمد عن محمد بن یحیى الخثعمی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن النفساء فقال کما کانت تکون مع ما مضى من أولادها و ما جربت قلت فلم تلد فیما مضى قال بین الأربعین إلى خمسین

بیان

حاصل ما ذکره فی التهذیبین أن المسلمین مجمعون على أن النفساء إذا رأت الدم عشرة أیام فهو من النفاس و أن أیام الحیض فی النفاس معتبرة و أما ما زاد علیها فمختلف فیه فینبغی لها أن لا تترک العبادة إلا بما یقطع عذرها و استدل فی التهذیب على أن أکثر النفاس عشرة أیام بالأخبار التی تضمنت أنها تکف عن الصلاة أیام أقرائها التی کانت تمکث فیها ثم تغتسل و تعمل کما تعمل المستحاضة و هو صحیح إلا أن إطلاقه القول بأن العشرة من النفاس إذا رأت العشرة لیس بصحیح لأن أیام أقرائها ربما تکون أقل من العشرة إذ هی تختلف باختلاف العادة.

قال و أما حدیث أسماء فلا یدل على أن أکثر النفاس ثمانیة عشر و إنما یدل على أنها أمرت بعد مضیها بالغسل و لعلها لو سألته قبل ذلک لأمرها به ثم إنه جوز حمله و حمل بقیة الأخبار على التقیة قال لأن کل من یخالفنا یذهب إلى أن أیام النفاس أکثر مما نقوله و لهذا اختلفت ألفاظ الأحادیث کاختلاف العامة فی مذاهبهم فلعلهم ع أفتوا کل قوم على حسب مذهبهم.

و قال فی الفقیه بعد أن أفتى بقعودها عن الصلاة ثمانیة عشر یوما مستدلا بحدیث أسماء و الأخبار التی رویت فی قعودها أربعین یوما و ما زاد إلى أن تطهر معلولة کلها وردت للتقیة لا یفتی بها إلا أهل الخلاف.

قال و قد روی أنه صار حد قعود النفساء عن الصلاة ثمانیة عشر یوما لأن

الوافی، ج‌۶، ص: ۴۸۴

أقل الحیض ثلاثة أیام و أکثرها عشرة أیام و أوسطها خمسة أیام فجعل اللّه عز و جل للنفساء أیام أقل الحیض و أوسطه و أکثره

[۲۲]

اشارة

۴۷۴۱- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۱۸۰/ ۸۸/ ۱ ابن محبوب عن أحمد بن عبدوس عن الحسن بن علی عن المفضل بن صالح عن لیث المرادی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن النفساء کم حد نفاسها حتی تجب علیها الصلاة و کیف تصنع فقال لیس لها حد

بیان

قال فی التهذیبین و ذلک لأن المراعی فیه عادات النساء فی الحیض و هی مما یقع الاختلاف فیه

[۲۳]

۴۷۴۲- ۲۳ الکافی، ۳/ ۱۰۰/ ۳/ ۱ القمی عن التهذیب، ۱/ ۴۰۳/ ۸۴/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی المرأة یصیبها الطلق أیاما أو یوما أو یومین- فتری الصفرة أو دما قال تصلی ما لم تلد فإن غلبها الوجع ففاتها صلاة لم تقدر علی أن تصلیها من الوجع فعلیها قضاء تلک الصلاة بعد ما تطهر

[۲۴]

۴۷۴۳- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۱۰۲/ ۲۱۱ عمار عن أبی عبد اللّه ع مثله علی اختلاف فی ألفاظه و نقص

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۵

باب ۵۱ أحکام الحائض

[۱]

۴۷۴۴- ۱ الکافی، ۳/ ۱۰۱/ ۴/ ۱ الأربعة عن زرارة و النیسابوریان عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال قال إذا کانت المرأة طامثا فلا تحل لها الصلاة و علیها أن تتوضأ وضوء الصلاة عند وقت کل صلاة ثم تقعد فی موضع طاهر فتذکر اللّه تعالی و تسبحه و تهلله- و تحمده کمقدار صلاتها ثم تفرغ لحاجتها

[۲]

۴۷۴۵- ۲ الکافی، ۳/ ۱۰۱/ ۳/ ۱ الثلاثة عن عمار بن مروان عن الشحام قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول ینبغی للحائض أن تتوضأ عند وقت کل صلاة ثم تستقبل القبلة و تذکر اللّه مقدار ما کانت تصلی

[۳]

اشارة

۴۷۴۶- ۳ الکافی، ۳/ ۱۰۰/ ۱/ ۲ الأربعة عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الحائض تطهر یوم الجمعة و تذکر اللّه قال أما الطهر فلا

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۶

و لکنها توضأ فی وقت الصلاة ثم تستقبل القبلة و تذکر اللّه

بیان

تطهر من الاطهار بالإدغام بمعنی الاغتسال

[۴]

اشارة

۴۷۴۷- ۴ الفقیه، ۱/ ۱۰۰/ ۲۰۶ و قال ع و کانت نساء النبی ص لا یقضین الصلاة إذا حضن و لکن یحتشین حین یدخل وقت الصلاة و یتوضین ثم یجلسن قریبا من المسجد فیذکرن اللّه عز و جل

بیان

القضاء هنا بمعنی الفعل و الأداء و قد مضی فی باب الاستحاضة کلام فی مثل هذا الحدیث

[۵]

۴۷۴۸- ۵ الکافی، ۳/ ۱۰۱/ ۲/ ۱ النیسابوریان عن ابن أبی عمیر و حماد عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال تتوضأ المرأة الحائض إذا أرادت أن تأکل و إذا کان وقت الصلاة توضأت و استقبلت القبلة و هللت- و کبرت و تلت القرآن و ذکرت اللّه تعالی

[۶]

۴۷۴۹- ۶ الکافی، ۳/ ۱۰۵/ ۱/ ۱ بهذا الإسناد عن أبی عبد اللّه ع قال الحائض تقرأ القرآن و تحمد اللّه

[۷]

۴۷۵۰- ۷ الکافی، ۳/ ۱۰۶/ ۲/ ۱ الثلاثة عن الشحام عن أبی عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۷

ع قال الحائض تقرأ القرآن و النفساء و الجنب أیضا

[۸]

۴۷۵۱- ۸ التهذیب، ۱/ ۱۲۸/ ۴۰/ ۱ المشایخ عن سعد عن الزیات عن النضر بن سوید عن شعیب عن عبد الغفار الجازی عن أبی عبد اللّه ع قال الحائض تقرأ ما شاءت من القرآن

[۹]

۴۷۵۲- ۹ التهذیب، ۲/ ۲۹۱/ ۲۴/ ۱ الحسین عن فضالة عن حسین عن سماعة عن أبی بصیر قال الحائض تسجد إذا سمعت السجدة

[۱۰]

اشارة

۴۷۵۳- ۱۰ التهذیب، ۲/ ۲۹۲/ ۲۸/ ۱ عنه عن فضالة عن أبان عن البصری عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الحائض هل تقرأ القرآن و تسجد سجدة إذا سمعت السجدة قال تقرأ و لا تسجد

بیان

فی بعض النسخ لا تقرأ و لا تسجد حمله فی الإستبصار علی جواز الترک

[۱۱]

۴۷۵۴- ۱۱ الکافی، ۳/ ۱۰۶/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۸

التهذیب، ۱/ ۱۲۹/ ۴۴/ ۱ التیملی عن عمرو بن عثمان عن السراد عن ابن رئاب عن الحذاء قال سألت أبا جعفر ع عن الطامث تسمع السجدة قال إذا کانت من العزائم فلتسجد إذا سمعتها

[۱۲]

۴۷۵۵- ۱۲ الکافی، ۳/ ۱۰۶/ ۴/ ۱ النیسابوریان عن صفوان عن منصور بن حازم عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن التعویذ یعلق علی الحائض فقال نعم إذا کان فی جلد أو فضة أو قصبة أو حدید

[۱۳]

۴۷۵۶- ۱۳ الکافی، ۳/ ۱۰۶/ ۵/ ۱ الثلاثة عن داود بن فرقد عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن التعویذ یعلق علی الحائض قال نعم لا بأس قال و قال تقرؤه و تکتبه و لا تصیبه یدها

[۱۴]

۴۷۵۷- ۱۴ الکافی، ۳/ ۱۰۶/ ۵/ ۱ و روی أنها لا تکتب القرآن

[۱۵]

۴۷۵۸- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۱۸۳/ ۹۸/ ۱ الحسین عن فضالة عن داود عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن التعویذ یعلق علی الحائض قال لا بأس و قال تقرؤه و تکتبه و لا تمسه

[۱۶]

۴۷۵۹- ۱۶ الکافی، ۳/ ۱۰۶/ ۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۹۷/ ۵۶/ ۱ أحمد عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال سألته کیف صارت الحائض

الوافی، ج۶، ص: ۴۸۹

تأخذ ما فی المسجد و لا تضع فیه فقال لأن الحائض تستطیع أن تضع ما فی یدها فی غیره و لا تستطیع أن تأخذ ما فیه إلا منه

[۱۷]

اشارة

۴۷۶۰- ۱۷ الکافی، ۳/ ۱۱۰/ ۱/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۷/ ۶۱/ ۱ النیسابوریان عن ابن أبی عمیر عن ابن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الحائض تناول الرجل الماء فقال قد کان بعض نساء النبی ص تسکب علیه الماء و هی حائض و تناوله الخمرة

بیان

الخمرة ما یضع الرجل علیه وجهه فی سجوده من حصیر أو نسیجة خوص و نحوه من النبات و یقال لها السجادة و یأتی تحقیق معناها فی باب ما یسجد علیه و ما یکره من کتاب الصلاة إن شاء اللّه تعالی

[۱۸]

۴۷۶۱- ۱۸ الفقیه، ۱/ ۶۷/ ۱۵۴ قال رسول اللّه ص لبعض نسائه ناولینی الخمرة فقالت إنی حائض فقال لها أ حیضک فی یدک

[۱۹]

۴۷۶۲- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۱۰۰/ ۲۰۹ کان بعض نساء النبی ص ترجل شعرها و تغسل رأسها و هی حائض

[۲۰]

۴۷۶۳- ۲۰ الکافی، ۳/ ۱۰۹/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن محمد بن سهل بن الیسع عن أبیه قال سألت أبا الحسن ع عن المرأة تختضب

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۰

و هی حائض قال لا بأس به

[۲۱]

۴۷۶۴- ۲۱ الکافی، ۳/ ۱۰۹/ ۲/ ۱ أحمد عن الحسین عن النضر عن محمد بن أبی حمزة عن علی بن أبی حمزة قال قلت لأبی إبراهیم ع تختضب المرأة و هی طامث فقال نعم

[۲۲]

اشارة

۴۷۶۵- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۱۸۱/ ۹۲/ ۱ جماعة عن التلعکبری عن ابن عقدة عن التیملی و أحمد بن عبدون عن ابن الزبیر عن التیملی عن ابن أسباط عن عمه عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال فی المرأة الحائض هل تختضب قال لا یخاف علیها الشیطان عند ذلک

بیان

قد مضت أخبار أخر فی هذا المعنی جوازا و کراهة فی أحکام الجنب

[۲۳]

۴۷۶۶- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۳۹۸/ ۶۲/ ۱ التیملی عن أخیه أحمد عن أبیه عن علی بن عقبة عن أبیه عن أبی عبد اللّه ع فی امرأة

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۱

اعتکفت ثم إنها طمثت قال ترجع لیس لها اعتکاف

[۲۴]

اشارة

۴۷۶۷- ۲۴ الکافی، ۳/ ۱۰۴/ ۱/ ۲ التهذیب، ۱/ ۱۶۰/ ۲۹/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان عمن أخبره عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه ع قالا الحائض تقضی الصیام و لا تقضی الصلاة

بیان

تأتی أخبار أخر فی هذا المعنی مع زیادة فی کتابی الصلاة و الصیام إن شاء اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۳

باب ۵۲ التی أدرکت شیئا من الوقت طاهرا

[۱]

۴۷۶۸- ۱ الکافی، ۳/ ۱۰۳/ ۳/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۱/ ۳۱/ ۱ علی عن أبیه عن السراد عن ابن رئاب عن الحذاء عن أبی عبد اللّه ع قال إذا رأت المرأة الطهر و هی فی وقت الصلاة ثم أخرت الغسل حتی یدخل وقت صلاة أخری کان علیها قضاء تلک الصلاة التی فرطت فیها و إذا طهرت فی وقت فأخرت الصلاة حتی دخل وقت صلاة أخری ثم رأت دما کان علیها قضاء تلک الصلاة التی فرطت فیها

[۲]

۴۷۶۹- ۲ الکافی، ۳/ ۱۰۳/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۲/ ۳۲/ ۱ السراد عن ابن رئاب عن عبید بن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال أیما امرأة رأت الطهر و هی قادرة علی أن تغتسل وقت صلاة ففرطت فیها حتی یدخل وقت صلاة أخری کان علیها قضاء تلک الصلاة التی فرطت فیها فإن رأت الطهر فی وقت صلاة فقامت فی تهیئة ذلک فجاز وقت الصلاة و دخل وقت صلاة أخری فلیس علیها قضاء و تصلی الصلاة التی دخل وقتها

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۴

[۳]

۴۷۷۰- ۳ الکافی، ۳/ ۱۰۳/ ۵/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۲/ ۳۳/ ۱ السراد عن ابن رئاب عن أبی الورد قال سألت أبا جعفر ع عن المرأة التی تکون فی صلاة الظهر و قد صلت رکعتین ثم تری الدم قال تقوم من مسجدها و لا تقضی الرکعتین قال فإن رأت الدم و هی فی صلاة المغرب- و قد صلت رکعتین فلتقم من مسجدها فإذا طهرت فلتقض الرکعة التی فاتتها من المغرب

[۴]

۴۷۷۱- ۴ التهذیب، ۱/ ۳۹۴/ ۴۳/ ۱ أحمد عن السراد عن جمیل عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن امرأة صلت من الظهر رکعتین ثم إنها طمثت و هی جالسة فقال تقوم من مسجدها و لا تقضی تلک الرکعتین

[۵]

۴۷۷۲- ۵ التهذیب، ۱/ ۳۹۲/ ۳۴/ ۱ التیملی عن محمد بن الولید عن یونس بن یعقوب عن أبی عبد اللّه ع قال فی امرأة إذا دخل وقت الصلاة و هی طاهرة فأخرت الصلاة حتی حاضت قال تقضی إذا طهرت

[۶]

۴۷۷۳- ۶ التهذیب، ۱/ ۳۹۴/ ۴۴/ ۱ أحمد عن شاذان بن الخلیل النیسابوری عن یونس بن عبد الرحمن عن البجلی قال سألته عن المرأة تطمث بعد ما تزول الشمس و لم تصل الظهر هل علیها قضاء تلک الصلاة قال نعم

[۷]

اشارة

۴۷۷۴- ۷ الکافی، ۳/ ۱۰۲/ ۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۸۹/ ۲۱/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۵

أحمد عن الحجال عن ثعلبة عن معمر بن یحیی قال سألت أبا جعفر ع عن الحائض تطهر عند العصر تصلی الأولی قال لا إنما تصلی الصلاة التی تطهر عندها

بیان

فی الکافی معمر بن عمر بدل معمر بن یحیی و هو محتمل

[۸]

۴۷۷۵- ۸ التهذیب، ۱/ ۳۹۰/ ۲۴/ ۱ التیملی عن محمد بن الربیع عن سیف عن منصور عن أبی عبد اللّه ع قال إذا طهرت الحائض قبل العصر صلت الظهر و العصر فإن طهرت فی آخر وقت العصر صلت العصر

[۹]

۴۷۷۶- ۹ التهذیب، ۱/ ۳۹۰/ ۲۶/ ۱ عنه عن زرارة عن محمد بن الفضیل عن الکنانی عن أبی عبد اللّه ع قال إذا طهرت المرأة قبل طلوع الفجر صلت المغرب و العشاء و إن طهرت قبل أن تغیب الشمس صلت الظهر و العصر

[۱۰]

اشارة

۴۷۷۷- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۹۱/ ۲۹/ ۱ عنه عن محمد بن علی عن أبی جمیلة و محمد أخیه عن أبیه عن أبی جمیلة عن عمر بن حنظلة عن

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۶

الشیخ ع مثله

بيان

و محمد أخيه عطف على محمد بن على و يوجد فى بعض النسخ بعد قوله عن الشيخ يعنى الصادق ع

[۱۱]

۴۷۷۸- ۱۱ التهذيب، ۱/ ۳۹۰/ ۲۷/ ۱ عنه عن التميمى عن عبد اللّه بن سنان عن أبى عبد اللّه ع قال إذا طهرت المرأة قبل غروب الشمس فلتصل الظهر و العصر و إن طهرت من آخر الليل فلتصل المغرب و العشاء

[۱۲]

۴۷۷۹- ۱۲ التهذيب، ۱/ ۳۹۰/ ۲۸/ ۱ عنه عن أحمد بن الحسن عن أبيه عن ثعلبة عن معمر بن يحيى عن داود الزجاجى عن أبى جعفر ع قال إذا كانت المرأة حائضا فطهرت قبل غروب الشمس صلت الظهر و العصر و إن طهرت فى الليل صلت المغرب و العشاء الآخرة

[۱۳]

اشارة

۴۷۸۰- ۱۳ التهذيب، ۱/ ۳۹۱/ ۳۰/ ۱ عنه عن ابن زرارة عن ابن أبى عمير عن حماد عن الحلبى عن أبى عبد اللّه ع فى المرأة تقوم فى وقت الصلاة فلا تقضى طهرها حتى تفوتها الصلاة و يخرج الوقت- أ تقضى الصلاة التى فاتتها قال إن كانت توانت قضتها و إن كانت دائبة فى غسلها فلا تقضى و عن أبيه ع قال كانت المرأة من أهله تطهر من حيضها فتغتسل حتى يقول القائل قد كادت الشمس تصفر

الوافى، ج۶، ص: ۴۹۷

بقدر ما أنك لو رأيت إنسانا يصلى العصر تلك الساعة قلت قد أفرط فكان يأمرها أن تصلى العصر

بيان

تقوم فى وقت الصلاة يعنى للغسل فلا تقضى طهرها أى لا تفرغ من غسلها دائبة أى جادة متعبة من الدؤوب بمعنى الجد و التعب قد أفرط أى فى تأخير الصلاة

[۱۴]

اشارة

۴۷۸۱- ۱۴ التهذيب، ۱/ ۳۸۹/ ۲۳/ ۱ عنه عن ابن أسباط عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال قلت المرأة ترى الطهر عند الظهر فتشتغل فى شأنها حتى يدخل وقت العصر قال تصلى العصر وحدها فإن ضيعت فعليها صلاتان

بيان

فی شأنها أی فی تهیئة الغسل للصلاة حتی یدخل وقت العصر ینبغی حمله علی ما إذا لم یف الوقت إلا بأداء العصر وحدها

[۱۵]

اشارة

۴۷۸۲- ۱۵ التهذیب، ۱/ ۳۹۸/ ۶۴/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب عن أبی همام عن أبی الحسن ع فی الحائض إذا اغتسلت فی وقت العصر تصلی العصر ثم تصلی الظهر

بيان

إنما تصلی الظهر إذا کانت قد طهرت فی وقتها فتوانت فی الغسل

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۸

[۱۶]

اشارة

۴۷۸۳- ۱۶ الکافی، ۳/ ۱۰۲/ ۱/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۸۹/ ۲۲/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن الفضل بن یونس قال سألت أبا الحسن الأول ع قلت المرأة تری الطهر قبل غروب الشمس کیف تصنع بالصلاة قال إذا رأت الطهر بعد ما یمضی من زوال الشمس أربعة أقدام فلا تصلی إلا العصر لأن وقت الظهر دخل علیها و هی فی الدم- و خرج عنها الوقت و هی فی الدم فلم یجب علیها أن تصلی الظهر و ما طرح اللّه عنها من الصلاة و هی فی الدم أکثر قال و إذا رأت المرأة الدم بعد ما یمضی من زوال الشمس أربعة أقدام فلتمسک عن الصلاة فإذا طهرت من الدم فلتقض صلاة الظهر لأن وقت الظهر دخل علیها و هی طاهر و خرج عنها وقت الظهر و هی طاهر فضیعت صلاة الظهر فوجب علیها قضاؤها

بيان

فی هذا الحدیث دلالة علی انقضاء وقت الظهر بمضی أربعة أقدام من الزوال و هو مشکل و یأتی تحقیق الکلام فی الأوقات فی کتاب الصلاة إن شاء اللّه.

و فی التهذیبین جعل قضاء الظهر فی الصورة الأولی مستحبا إذا کان طهرها قبل مغیب الشمس و بهذا جمع بین هذا الحدیث المتضمن لنفی الوجوب و بین الأخبار السابقة الآمرة بالقضاء

[۱۷]

۴۷۸۴- ۱۷ الکافی، ۳/ ۱۰۴/ ۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۹۴/ ۴۵/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع فی المرأة تکون فی الصلاة فتظن أنها قد حاضت قال تدخل یدها فتمس الموضع فإن رأت شیئا انصرفت و إن لم تر شیئا أتمت صلاتها

الوافی، ج۶، ص: ۴۹۹

باب ۵۳ استبراء الحائض

[۱]

۴۷۸۵- ۱ الکافی، ۳/ ۸۰/ ۱/ ۱ علی عن أبیه عن ابن مرار و غیره عن یونس عمن حدثه عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن امرأة انقطع عنها الدم فلا تدری أ طهرت أم لا قال تقوم قائما و تلزق بطنها بحائط و تستدخل قطنة بیضاء و ترفع رجلها الیمنی فإن خرج علی رأس القطنة مثل رأس الذباب دم عبیط لم تطهر و إن لم یخرج فقد طهرت تغتسل و تصلی

[۲]

۴۷۸۶- ۲ الکافی، ۳/ ۸۰/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن الخراز عن محمد عن أبی جعفر ع قال إذا أرادت الحائض أن تغتسل فلتستدخل قطنة فإن خرج فیها شیء من الدم فلا تغتسل و إن لم تر شیئا فلتغتسل و إن رأت بعد ذلک صفرة فلتوضأ و لتصل

[۳]

۴۷۸۷- ۳ الکافی، ۳/ ۸۰/ ۳/ ۱ محمد عن سلمة بن الخطاب عن الطاطری عن محمد بن أبی حمزة عن ابن مسکان عن شرحبیل الکندی عن أبی

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۰

عبد اللّه ع قال قلت کیف تعرف الطامث طهرها قال تعتمد برجلها الیسری علی الحائط و تستدخل الکرسف بیدها الیمنی فإن کان ثمة مثل رأس الذباب خرج علی الکرسف

[۴]

اشارة

۴۷۸۸- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۶۱/ ۳۴/ ۱ المفید عن أحمد عن محمد عن ابن محبوب عن العباس عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له المرأة تری الطهر و تری الصفرة أو الشیء فلا تدری أ طهرت أم لا قال فإذا کان کذلک فلتقم فلتلصق بطنها إلی حائط و ترفع رجلها علی الحائط کما رأیت الکلب یصنع إذا أراد أن یبول ثم تستدخل الکرسف فإذا کان ثمة من الدم مثل رأس الذباب خرج فإن خرج الدم فلم تطهر و إن لم یخرج فقد طهرت

بيان

حملها في التهذيب على ما إذا لم يتم العشرة

[۵]

۴۷۸۹- ۵ الكافي، ۳/ ۸۱/ ۶/ ۱ علي بن محمد عن بعض أصحابنا عن محمد بن علي البصري قال سألت أبا الحسن الأخير ع و قلت له إن ابنة شهاب تقعد أيام أقرائها فإذا هي اغتسلت رأت القطرة بعد القطرة قال فقال مرها فلتقم بأصل الحائط كما يقوم الكلب ثم تأمر امرأة فلتغمز بين وركيها غمزا شديدا فإنه إنما هو شيء يبقى في الرحم يقال له الإراقة فإنه سيخرج كله ثم قال لا تخبروهن بهذا و شبهه و ذروهن و ملتهن [علتهن] القذرة قال ففعلت المرأة الذي قال و انقطع عنها الدم فما عاد إليها الدم حتى ماتت

الوافي، ج۶، ص: ۵۰۱

[۶]

۴۷۹۰- ۶ الكافي، ۳/ ۸۱/ ۵/ ۱ الثلاثة عن ثعلبة عن أبي عبد اللّه ع أنه كان ينهى أن ينظرن إلى أنفسهن في المحيض بالليل و يقول إنها قد يكون الصفرة و الكدرة

[۷]

۴۷۹۱- ۷ الكافي، ۳/ ۸۰/ ۴/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن أبي حمزة عن أبي جعفر ع أنه بلغه أن نساء كانت إحداهن تدعو بالمصباح- في جوف الليل تنظر إلى الطهر و كان يعيب ذلك و يقول متى كان النساء يصنعن هذا

الوافي، ج۶، ص: ۵۰۳

باب ۵۴ صفة الغسل و آدابه

[۱]

۴۷۹۲- ۱ الكافي، ۳/ ۴۳/ ۱/ ۱ محمد عن محمد بن الحسين و النيسابوريان عن صفوان التهذيب، ۱/ ۱۳۲/ ۵۶/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن صفوان و فضالة ش عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن غسل الجنابة فقال تبدأ بكفيك فتغسلهما ثم تغسل فرجك ثم تصب على رأسك ثلاثا ثم تصب على سائر جسدك مرتين فما جرى عليه الماء فقد طهر

[۲]

۴۷۹۳- ۲ الكافي، ۳/ ۴۳/ ۲/ ۱ النيسابوريان عن حماد بن عيسى عن ربعي عن أبي عبد اللّه ع قال يفيض الجنب على رأسه الماء ثلاثا لا يجزيه أقل من ذلك

[۳]

۴۷۹۴- ۳ الکافی، ۳/ ۴۳/ ۳/ ۱ الأربعة عن زرارة قال قلت کیف

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۴

یغتسل الجنب فقال إن لم یکن أصاب کفه شیء غمسها فی الماء ثم بدأ بفرجه فأنقاه بثلاث غرف ثم صب علی رأسه ثلاث أکف ثم صب علی منکبه الأیمن مرتین و علی منکبه الأیسر مرتین فما جری علیه الماء فقد أجزأه

[۴]

۴۷۹۵- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۳۱/ ۵۳/ ۱ الحسین عن حماد عن شعیب عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل الجنابة فقال تصب علی یدیک- الماء فتغسل کفیک ثم تدخل یدک فتغسل فرجک ثم تمضمض و تستنشق و تصب الماء علی رأسک ثلاث مرات و تغسل وجهک و تفیض علی جسدک الماء

[۵]

۴۷۹۶- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۴۸/ ۱۱۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن التهذیب، ۱/ ۳۷۰/ ۲۴/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن زرارة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل الجنابة فقال تبدأ فتغسل کفیک ثم تفرغ بیمینک علی شمالک فتغسل فرجک و مرافقک ثم تمضمض و استنشق ثم تغسل جسدک من لدن قرنک إلی قدمیک لیس بعده و لا قبله وضوء و کل شیء أمسسته الماء فقد أنقیته- و لو أن رجلا ارتمس فی الماء ارتماسة واحدة أجزأه ذلک و إن لم یدلک جسده

[۶]

اشارة

۴۷۹۷- ۶ التهذیب، ۱/ ۱۳۱/ ۵۴/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۵

أحمد قال سألت أبا الحسن ع عن غسل الجنابة فقال تغسل یدک الیمنی من المرفقین إلی أصابعک و تبول إن قدرت علی البول ثم تدخل یدک فی الإناء ثم اغسل ما أصابک منه ثم أفض علی رأسک و جسدک و لا وضوء فیه

بیان

فی بعض النسخ تغسل یدیک إلی المرفقین و هو الصواب

[۷]

۴۷۹۸- ۷ التهذیب، ۱/ ۱۳۲/ ۵۵/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن أخیه الحسن عن زرعة عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا أصاب الرجل جنابة فأراد الغسل فلیفرغ علی کفیه فلیغسلهما دون المرفق ثم یدخل یده فی إنائه ثم یغسل فرجه ثم لیصب علی رأسه ثلاث

مرات ملء کفیه ثم یضرب بکف من ماء علی صدره و کف بین کتفیه ثم یفیض الماء علی جسده کله فما انتضح من مائه فی إنائه بعد ما صنع ما وصفت فلا بأس

[۸]

اشارة

۴۷۹۹- ۸ التهذیب، ۱/ ۱۳۹/ ۸۳/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن فضالة عن حماد بن عثمان عن حکم بن حکیم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل الجنابة فقال أفض علی کفک الیمنی من الماء فاغسلها ثم اغسل ما أصاب جسدک من أذی ثم اغسل فرجک و أفض علی رأسک و جسدک فاغتسل فإن کنت فی مکان نظیف فلا یضرک أن لا تغسل رجلک و إن کنت فی مکان لیس بنظیف فاغسل رجلیک- الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۶

بیان

یأتی تمامه فی باب أن الغسل یجزی عن الوضوء

[۹]

۴۸۰۰- ۹ الکافی، ۳/ ۴۴/ ۱۰/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن حماد عن بکر بن کرب قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یغتسل من الجنابة أ یغسل رجلیه بعد الغسل فقال إن کان یغتسل فی مکان یسیل الماء علی رجلیه بعد الغسل فلا علیه أن لا یغسلهما و إن کان یغتسل فی مکان یستنقع رجلاه فی الماء فلیغسلهما

[۱۰]

۴۸۰۱- ۱۰ الکافی، ۳/ ۴۴/ ۱۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۱۳۳/ ۵۸/ ۱ أحمد عن أبی یحیی الواسطی عن الفقیه، ۱/ ۲۷/ ۵۳ هشام بن سالم عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له جعلت فداک اغتسل فی الکنیف الذی یبال فیه و علی نعل سندیة فقال إن کان الماء الذی یسیل من جسدک- یصب أسفل قدمیک فلا تغسل قدمیک

[۱۱]

۴۸۰۲- ۱۱ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۴/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۷

الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الخاتم إذا اغتسلت قال حوله من مکانه و قال فی الوضوء تدیره و إن نسیت حتی تقوم فی الصلاة فلا آمرک أن تعید الصلاة

[۱۲]

اشارة

۴۸۰۳- ۱۲ الفقیه، ۱/ ۵۱/ ۱۰۶ الحدیث مرسلا

بیان

قد مضی حدیث آخر فی الخاتم و السوار فی باب الوضوء

[۱۳]

اشارة

۴۸۰۴- ۱۳ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۵/ ۱ العدة عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال اغتسل أبی من الجنابة فقیل له قد أبقیت لمعة فی ظهرک لم یصبها الماء فقال له ما کان علیک لو سکت ثم مسح تلک اللمعة بیده

بیان

یستفاد من هذا الحدیث أن من سها عن عبادة لا یجب علی غیره تنبیهه علیه

[۱۴]

۴۸۰۵- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۳۶۵/ ۱/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن ابن مسکان عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال اغتسل أبی من الجنابة فقیل له الحدیث

[۱۵]

۴۸۰۶- ۱۵ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۶/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن ابن مسکان عن محمد الحلبی عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۸

لا تنقض المرأة شعرها إذا اغتسلت من الجنابة

[۱۶]

۴۸۰۷- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۱۴۷/ ۱۰۸/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن أبیه و محمد بن خالد عن ابن المغیرة عن ابن مسکان عن

محمد الحلبی عن رجل عن أبی عبد اللّه ع التهذیب، ۱/ ۱۶۲/ ۳۸/ ۱ التیملی عن أخیه محمد عن محمد بن یحیی عن غیاث بن إبراهیم عن أبی عبد اللّه ع عن أبیه عن علی ع مثله

[۱۷]

اشارة

۴۸۰۸- ۱۷ الکافی، ۳/ ۸۱/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن الحکم و الثلاثة جمیعا عن الکاهلی قال قلت لأبی عبد اللّه ع إن النساء الیوم أحدثن مشطا تعمد إحداهن إلی القرامل من الصوف تفعله الماشطة تصنعه مع الشعر ثم تحشوه بالریاحین ثم تجعل علیه خرقة رقیقة ثم تخیطه بمسلة- ثم تجعله فی رأسها ثم تصیبها الجنابة فقال کان النساء الأول إنما یمشطن المقادیم فإذا أصابها الغسل بقذر مرها أن تروی رأسها من الماء و تعصره حتی یروی فإذا روی فلا بأس علیها قال قلت فالحائض قال تنقض المشط نقضا

بیان

المشط التزیین و القرمل کزبرج ما تشده المرأة فی شعرها و المسلة بکسر المیم

الوافی، ج۶، ص: ۵۰۹

و تشدید اللام الإبرة العظیمة إنما یمشطن المقادیم یعنی کن یکتفین بمشط مقادیم رءوسهن و لا یمشطن خلفها فإذا أصابها الغسل بقذر أی بسبب حدث من جنابة أو دم و الترویة المبالغة فی إیصال الماء من الری

[۱۸]

اشارة

۴۸۰۹- ۱۸ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۷/ ۱ التهذیب، ۱/ ۱۴۷ الثلاثة عن جمیل قال سألت أبا عبد اللّه ع عما تصنع النساء فی الشعر و القرون فقال لم تکن هذه المشطة إنما کن یجمعنه ثم وصف أربعة أمکنة ثم قال یبالغن فی الغسل

بیان

القرن شعرة المرأة خاصة و الجمع قرون و منه سبحان من زین الرجال باللحی و النساء بالقرون

[۱۹]

اشارة

۴۸۱۰- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۱۴۷/ ۱۱۰/ ۱ الحسین عن حماد عن ربعی عن محمد عن أبی جعفر ع قال حدثتنی سلمی خادمة رسول اللّه ص قالت کان أشعار نساء النبی ص قرون رءوسهن مقدم فکان یکفیهن من الماء شیء قلیل فأما النساء الآن فقد ینبغی لهن أن یبالغن فی الماء

بیان

إنما کان یکفیهن القلیل من الماء لاجتماع شعورهن فی مقادیم رءوسهن فإن مع التفرق یفتقر إلی أکثر

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۰

[۲۰]

۴۸۱۱- ۲۰ الکافی، ۳/ ۸۲/ ۵/ ۱ القمی عن التهذیب، ۱/ ۴۰۰/ ۷۱/ ۱ محمد بن أحمد عن الفطحیة الفقیه، ۱/ ۱۰۰/ ۲۰۸ عمار عن أبی عبد اللّه ع فی الحائض تغتسل و علی جسدها الزعفران إن لم یذهب به الماء قال لا بأس به

[۲۱]

اشارة

۴۸۱۲- ۲۱ الکافی، ۳/ ۵۱/ ۷/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۱۳۰/ ۴۷/ ۱ أحمد عن الخراسانی قال قلت للرضا ع الرجل یجنب فیصیب جسده و رأسه الخلوق- و الطیب و الشیء اللکد مثل علک الروم و الطرار و ما أشبهه فیغتسل فإذا فرغ وجد شیئا قد بقی فی جسده من أثر الخلوق و الطیب و غیره قال لا بأس

بیان

الخلوق بالفتح ضرب من الطیب فیه ترکیب و اللکد بالمهملة اللزج اللصیق و فی التهذیب اللزق و الطرار بالمهملات ما یطین به و یزین و ربما یتخذ من رامک و هو شیء أسود یخلط بالمسک

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۱

[۲۲]

۴۸۱۳- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۳۶۹/ ۱۶/ ۱ ابن محبوب عن العباس بن معروف عن النوفلی عن السکونی عن جعفر عن أبیه عن آبائه ع قال کن نساء النبی ص إذا اغتسلن من الجنابة یبقین صفرة الطیب علی أجسادهن و ذلک أن النبی ص أمرهن أن یصببن الماء صبا علی أجسادهن

[۲۳]

اشارة

۴۸۱۴- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۳۶۳/ ۲۹/ ۱ الحسین عن فضالة عن العلاء عن محمد عن أبی جعفر ع قال سألته عن الجنب به الجرح فیتخوف الماء إن أصابه قال فلا یغسله إن خشی علی نفسه

بیان

یعنی لا یغسل موضع الجرح و یغسل ما حوله و قد مضت أخبار أخر فی هذا المعنی فی باب وضوء من بأعضائه آفة و یأتی فی باب ما یوجب التیمم جواز التیمم أیضا

[۲۴]

۴۸۱۵- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۱۳۵/ ۶۴/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن محمد عن محمد بن أحمد عن محمد بن الحسین عن جعفر بن بشیر عن حجر بن زائدة عن أبی عبد اللّه ع قال من ترک شعرة من الجنابة متعمدا فهو فی النار

[۲۵]

۴۸۱۶- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۳۷۲/ ۳۱/ ۱ أحمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۲

التهذیب، ۱/ ۱۲۹/ ۴۶/ ۱ الحسین عن عبد اللّه بن بحر عن حریز قال قلت لأبی عبد اللّه ع الجنب یدهن ثم یغتسل قال لا

[۲۶]

۴۸۱۷- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۱۳۱/ ۵۱/ ۱ أحمد عن أبی یحیی الواسطی عن بعض أصحابه قال قلت لأبی عبد اللّه ع الجنب یتمضمض قال لا إنما یجنب الظاهر

[۲۷]

۴۸۱۸- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۱۳۱/ ۴۹/ ۱ أحمد عن محمد بن الحسین عن موسی بن سعدان عن عبد اللّه بن سنان قال قال أبو عبد اللّه ع لا یجنب الأنف و الفم لأنهما سائلان

[۲۸]

اشارة

۴۸۱۹- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۱۳۱/ ۵۲/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن عیسی عن الحسن بن راشد قال قال الفقیه العسکری ع لیس فی الغسل و لا فی الوضوء مضمضة و لا استنشاق

بیان

قال فی التهذیب یعنی أنهما لیسا من الفرائض و أنما هما من المسنونات لما مر فی حدیث أبی بصیر من إثباتهما

[۲۹]

۴۸۲۰- ۲۹ الکافی، ۳/ ۴۳/ ۴/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۳

بعض أصحابنا قال تقول فی غسل الجمعة اللهم طهر قلبی من کل آفة- تمحق دینی و تبطل عملی و تقول فی غسل الجنابة اللهم طهر قلبی و زک عملی و تقبل سعیی و اجعل ما عندک خیرا لی

[۳۰]

۴۸۲۱- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۱۴۶/ ۱۰۵/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن جعفر عن الحسن بن حماد عن محمد بن مروان عن أبی عبد اللّه ع قال تقول فی غسل الجمعة اللهم طهر قلبی الحدیث من دون قوله و تقبل سعیی

[۳۱]

۴۸۲۲- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۱۴۶/ ۱۰۶/ ۱ و فی حدیث آخر اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین

[۳۲]

۴۸۲۳- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۳۶۷/ ۹/ ۱ ابن محبوب عن الفطحیة قال قال أبو عبد اللّه ع إذا اغتسلت من جنابة فقل اللهم طهر قلبی و تقبل سعیی و اجعل ما عندک خیرا لی اللهم اجعلنی من التوابین- و اجعلنی من المتطهرین و إذا اغتسلت للجمعة فقل اللهم طهر قلبی من کل آفة تمحق دینی و یبطل به عملی اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین

[۳۳]

۴۸۲۴- ۳۳ التهذیب، ۳/ ۱۰/ ۳۱/ ۱ ابن عیسی عن أحمد بن دویل بن هارون عن الحناط عن الفقیه، ۱/ ۱۱۲/ ۲۲۸ أبی عبد اللّه ع من

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۴

اغتسل للجمعة فقال أشهد أن لا إله إلا اللّه وحده لا شریک له و أن محمدا عبده و رسوله اللهم صل علی محمد و آل محمد و اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین کان طهرا من الجمعة إلی الجمعة

[۳۴]

اشارة

۴۸۲۵- ۳۴ التهذیب، ۱/ ۱۰۶/ ۶/ ۱ التیملی عن ابن زرارة عن ابن أبی عمیر عن حماد عن الحلبی عن الفقیه، ۱/ ۷۷/ ۱۷۳ أبی عبد اللّه ع قال غسل الجنابة و الحیض واحد

بیان

یعنی واحد فی الصفة و یحتمل أن یکون المراد أجزاء الغسل الواحد عن مجموع الحدثین کما یأتی فی أخبار کثیرة

[۳۵]

۴۸۲۶- ۳۵ الکافی، ۶/ ۵۰۱/ ۲۸/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن أبان عن ابن أبی یعفور قال سألت أبا عبد اللّه ع أ یتجرد الرجل عند صب الماء تری عورته أو یصب علیه الماء أو یری هو عورة الناس- فقال کان أبی یکره ذلک من کل أحد

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۵

[۳۶]

۴۸۲۷- ۳۶ الفقیه، ۱/ ۱۱۰/ ۲۲۶ نهی النبی ص عن الغسل تحت السماء إلا بمئزر و نهی عن دخول الأنهار إلا بمئزر- و قال إن للماء أهلا و سکانا

[۳۷]

اشارة

۴۸۲۸- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۳۷۴/ ۶/ ۱ ابن محبوب عن علی بن السندی عن حماد عن شعیب عن أبی بصیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع یغتسل الرجل بارزا فقال إذا لم یره أحد فلا بأس

بیان

بارزا یعنی من غیر إزار کما فی الحدیث الآتی

[۳۸]

۴۸۲۹- ۳۸ الفقیه، ۱/ ۸۴/ ۱۸۳ الحلبی عن الصادق ع قال سألته عن الرجل یغتسل بغیر إزار حیث لا یراه أحد قال لا بأس

[۳۹]

اشارة

۴۸۳۰- ۳۹ التهذیب، ۱/ ۳۵۶/ ۳۱/ ۱ سعد عن أحمد عن ابن فضال عن یونس بن یعقوب قال قلت لأبی عبد اللّه ع أ یغتسل الرجل بین یدی أهله فقال نعم ما یفضی به أعظم

بیان

یعنی ما یجامعها به من القرب المفرط و الإفضاء إلی المرأة مجامعتها

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۷

باب ۵۵ وجوب تقدیم الرأس فی الغسل و سقوط الموالاة فیه

[۱]

اشارة

۴۸۳۱- ۱ الکافی، ۳/ ۴۴/ ۹/ ۱ الأربعة عن زرارة التهذیب، ۱/ ۱۳۳/ ۶۰/ ۱ المشایخ عن محمد و القمی عن محمد بن أحمد عن علی المیثمی عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال من اغتسل من جنابة فلم یغسل رأسه ثم بدا له أن یغسل رأسه لم یجد بدا من إعادة الغسل

بیان

هذا الخبر إنما یدل علی وجوب تقدیم الرأس علی سائر الجسد و أما تقدیم الیمین علی الشمال فلا و هو مما لا دلیل علیه و إنما القول به مجرد شهرة بلا مستند و أما استحباب التیامن فی کل شیء فإنما یقتضی استحبابه فی کل عضو عضو لا تمام الأعضاء و الذوق السلیم یحکم بأولویة تقدیم الأعلی فالأعلی مع رعایة التیامن فی کل عضو عضو إلا أن یوجد نص علی خلافه فهو المتبع.

و أما قوله ع فی حدیث زرارة الأول ثم صب علی منکبه الأیمن مرتین و علی منکبه الأیسر مرتین فعلی تقدیر إفادة الواو الترتیب لا یدل علی أکثر من الابتداء فی صب الماء بالمنکب الأیمن و لیس ذلک إلا التیامن المستحب فی کل شیء

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۸

[۲]

۴۸۳۲- ۲ الکافی، ۳/ ۴۴/ ۸/ ۱ علی عن أبیه و النیسابوریان عن حماد عن الیمانی عن أبی عبد اللّه ع قال إن علیا ع لم یر بأسا أن یغسل الجنب رأسه غدوة و یغسل سائر جسده عند الصلاة

[۳]

اشارة

۴۸۳۳- ۳ التهذیب، ۱/ ۱۳۴/ ۶۲/ ۱ الحسین عن النضر عن هشام بن سالم عن محمد قال دخلت علی أبی عبد اللّه ع فسطاطه- و هو یکلم امرأة فأبطأت علیه فقال ادنه هذه أم إسماعیل جاءت و أنا أزعم أن هذا المکان الذی أحبط اللّه فیه حجها عام أول کنت أردت الإحرام فقلت ضعوا لی الماء فی الخباء فذهبت الجاریة بالماء فوضعته فاستخففتها فأصبت منها فقلت اغسلی رأسک و امسحیه مسحا شدیدا- لا تعلم به مولاتک فإذا أردت الإحرام فاغسلی جسدک و لا تغسلی رأسک- فتستریب مولاتک فدخلت فسطاط مولاتها فذهبت تناول شیئا فمست مولاتها رأسها فإذا لزوجة الماء فحلقت رأسها و ضربتها فقلت لها هذا المکان الذی أحبط اللّه فیه حجک

بیان

الفسطاط بضم الفاء و کسرها بیت من شعر و الهاء فی ادنه للسکت جاءت أی من فسطاطها کذا وجدناه فی نسخ التهذیب و فی الحبل المتین لشیخنا البهائی طاب ثراه جنت بالجیم و النون أی صدر منها جنایة و هی حلقها رأس الجاریة و الخباء بکسر الخاء خیمة من وبر أو صوف علی عمودین أو ثلاثة فاستخففتها بالخاء المعجمة أی وجدتها خفیفة کنایة عن المیل إلیها

الوافی، ج۶، ص: ۵۱۹

و إلی مباشرتها و کونها مطیعة له فی ذلک و یفسرها قوله فأصبت منها.

و أرید بالمسح التنشیف

[۴]

اشارة

۴۸۳۴- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۳۴/ ۶۱/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن هشام بن سالم قال کان أبو عبد اللّه ع فیما بین مکة و المدینة و معه أم إسماعیل فأصاب من جاریة له فأمرها فغسلت جسدها و ترکت رأسها- و قال لها إذا أردت أن ترکبی فاغسلی رأسک ففعلت ذلک فعلمت بذلک أم إسماعیل فحلقت رأسها فلما کان من قابل انتهی أبو عبد اللّه ع إلی ذلک المکان فقالت له أم إسماعیل أی موضع هذا قال لها هذا الموضع الذی أحبط اللّه فیه حجک عام أول

بیان

حمله فی التهذیبین علی وهم الراوی و الاشتباه علیه فی إبدال کل من الرأس و الجسد بالآخر فلا- ینافی وجوب الترتیب بینهما فی الغسل

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۱

باب ۵۶ أجزاء الارتماس و إصابة المطر و الثلج عن الغسل و قدر ماء الغسل

[۱]

۴۸۳۵- ۱ الکافی، ۳/ ۴۳/ ۵/ ۱ الخمسة قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إذا ارتمس الجنب فی الماء ارتماسة واحدة أجزأه ذلک من غسله

[۲]

۴۸۳۶- ۲ الکافی، ۳/ ۲۲/ ۸/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له الرجل یجنب فیرتمس فی الماء بارتماسة واحدة و یخرج یجزیه ذلک من غسله قال نعم

[۳]

۴۸۳۷- ۳ الفقیه، ۱/ ۸۶/ ۱۹۱ قال الحلبی و حدثنی من سمعه یعنی أبا عبد اللّه ع یقول إذا اغتمس الجنب فی الماء اغتماسة واحدة- أجزأه ذلک من غسله

[۴]

۴۸۳۸- ۴ الکافی، ۳/ ۴۴/ ۷/ ۱ العدة عن ابن عیسی و أبو [أبی] داود جمیعا عن الحسین عن محمد بن أبی حمزة عن رجل عن أبی عبد اللّه ع فی رجل أصابته جنابة فقام فی المطر حتی سال علی جسده- أ یجزیه ذلک من الغسل قال نعم

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۲

[۵]

اشارة

۴۸۳۹- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۴۹/ ۱۱۵/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن موسی بن القاسم عن الفقیه، ۱/ ۲۰/ ۲۷ علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن الرجل یجنب هل یجزیه من غسل الجنابة أن یقوم فی المطر حتی یغسل رأسه و جسده و هو یقدر علی ما سوی ذلک قال إن کان یغسله اغتسالة بالماء أجزأه ذلک

بیان

یعنی یصیب الماء جسده کله

[۶]

اشارة

۴۸۴۰- ۶ التهذیب، ۱/ ۱۹۱/ ۲۴/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن علی المیثمی عن حماد عن حریز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یجنب فی السفر لا یجد إلا الثلج قال یغتسل بالثلج أو ماء النهر

بیان

یعنی هما سواء و قد مضی خبر آخر فی هذا المعنی فی الوضوء و یأتی أنه یتیمم و هو محمول علی ما إذا لم یتیسر له الاغتسال بالثلج و قد مضی خبر الاغتسال بماء الورد أیضا

[۷]

۴۸۴۱- ۷ الکافی، ۳/ ۲۱/ ۴/ ۱ التهذیب، ۱/ ۱۳۷/ ۷۱/ ۱ الثلاثة عن جمیل عن زرارة عن أبی جعفر ع قال الجنب ما جری علیه

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۳

الماء من جسده قلیله و کثیره فقد أجزأه

[۸]

۴۸۴۲- ۸ الکافی، ۳/ ۲۲/ ۵/ ۱ التهذیب، ۱/ ۱۳۷/ ۷۳/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن [وقت] غسل الجنابة کم یجزی من الماء فقال کان رسول اللّه ص یغتسل بخمسة أمداد بینه و بین صاحبته و یغتسلان جمیعا من إناء واحد

[۹]

۴۸۴۳- ۹ التهذیب، ۱/ ۱۳۷/ ۷۴/ ۱ الحسین عن النضر عن محمد بن أبی حمزة عن ابن عمار قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول کان رسول اللّه ص یغتسل بصاع و إذا کان معه بعض نسائه یغتسل بصاع و مد

[۱۰]

۴۸۴۴- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۷۰/ ۲۳/ ۱ الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة و محمد و أبی بصیر عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه ع أنهما قالا توضأ رسول اللّه ص بمد و اغتسل بصاع ثم قال اغتسل هو و زوجته بخمسة أمداد من إناء واحد قال زرارة فقلت کیف صنع هو قال بدأ هو فضرب بیده فی الماء قبلها و أنقی فرجه ثم ضربت هی فأنقت فرجها ثم أفاض هو و أفاضت هی علی نفسها حتی فرغا فکان الذی اغتسل به رسول اللّه ص ثلاث أمداد و الذی اغتسلت به مدین و إنما أجزأ عنهما لأنهما اشترکا جمیعا و من انفرد بالغسل وحده فلا بد له من صاع

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۴

[۱۱]

اشارة

۴۸۴۵- ۱۱ الفقیه، ۱/ ۳۵/ ۷۲ قال أبو جعفر ع اغتسل رسول اللّه ص هو و زوجته من خمسة أمداد من إناء واحد فقال له زرارة کیف صنع قال بدأ هو الحدیث

بیان

قد مضت أخبار أخر فی هذا المعنی و تفسیر الصاع فی أبواب الوضوء

[۱۲]

اشارة

۴۸۴۶- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۱۳۸/ ۷۷/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد عن الزیات و الخشاب عن شعر عن الغنوی عن أبی عبد اللّه ع قال یجزیک من الغسل و الاستنجاء ما بللت یدک

بیان

المراد بالاستنجاء تطهیر مخرج المنی من نجاسته و الغرض من الحدیث بیان جواز الاکتفاء بأدنی ما یحصل معه الإزالة و غسل الأعضاء کما فی الحدیث الآتی و إن فتحت الغین فی الغسل یشمل الحکم الوضوء أیضا کما مر

[۱۳]

۴۸۴۷- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۳۷/ ۷۵/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن ابن فضال و الحسین عن صفوان و محمد بن خالد الأشعری عن ابن فضال عن ابن بکیر عن زرارة قال سألت أبا جعفر ع عن غسل الجنابة فقال أفض علی رأسک ثلاث أکف و عن یمینک و عن یسارک- إنما یکفیک مثل الدهن

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۵

[۱۴]

۴۸۴۸- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۱۳۸/ ۷۶/ ۱ المشایخ عن محمد عن محمد بن أحمد عن الخشاب عن ابن کلوب عن إسحاق بن عمار عن جعفر عن أبیه ع أن علیا ع کان یقول الغسل من الجنابة و الوضوء یجزی منه ما أجزأه من الدهن الذی یبل الجسد

[۱۵]

۴۸۴۹- ۱۵ الکافی، ۳/ ۸۲/ ۴/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۴۰۰/ ۷۲/ ۱ أحمد عن السراد عن الخراز عن محمد عن أبی جعفر ع قال الحائض ما بلغ بلل الماء من شعرها أجزأها

[۱۶]

۴۸۵۰- ۱۶ الکافی، ۳/ ۸۲/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد التهذیب، ۱/ ۳۹۹/ ۶۹/ ۱ و التهذیب، ۱/ ۱۰۶/ ۸/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد عن البزنطی عن مثنی الحناط عن الصیقل عن أبی عبد اللّه ع قال الطامث تغتسل بتسعة أرطال من ماء

[۱۷]

اشارة

۴۸۵۱- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۳۹۹/ ۷۰/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن محمد بن الفضیل قال سألت أبا الحسن ع عن الحائض کم یکفیها من الماء قال فرق

الوافی، ج‌۶، ص: ۵۲۶

بیان

الفرق مکیال معروف بالمدینة یسع ستة عشر رطلا یکون ثلاثة أصواع و ربما یحرک و قیل إذا فتح راؤه فهو مکیال آخر یسع ثمانین رطلا و هذا الخبر حمله فی التهذیب علی الاستحباب دون الفرض و الإیجاب

[۱۸]

اشارة

۴۸۵۲- ۱۸ الفقیه، ۱/ ۱۰۰/ ۲۰۸ عمار الساباطی سأل أبا عبد اللّه ع عن المرأة تغتسل و قد امتشطت بقرامل و لم تنقض شعرها کم یجزیها من الماء قال مثل الذی یشرب شعرها و هو ثلاث حفنات علی رأسها و حفنتان علی الیمنی و حفنتان علی الیسری ثم تمر یدها علی جسدها کله

بیان

الحفنة بالمهملة ملء الکف

الوافی، ج‌۶، ص: ۵۲۷

باب ۵۷ أن الغسل یجزی عن الوضوء

[۱]

۴۸۵۳- ۱ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۲ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۱۴۰/ ۸۶/ ۱ أحمـد عن شاذان بن الخلیل عن یونس عن یحیی بن طلحة عن أبیه عن عبد اللّه بن سلیمان قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول الوضوء بعد الغسل بدعة

[۲]

۴۸۵۴- ۲ التهذیب، ۱/ ۱۳۹/ ۸۱/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین [عن] و محمد بن خالد عن عبد الحمید بن عواض عن محمد عن أبی جعفر ع قال الغسل یجزی عن الوضوء و أی وضوء أطهر من الغسل

[۳]

۴۸۵۵- ۳ التهذیب، ۱/ ۱۳۹/ ۸۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن فضالة عن حماد بن عثمان عن حکم بن حکیم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن غسل الجنابة فقال أفض علی کفک الیمنی إلی أن قال قلت إن الناس یقولون یتوضأ وضوء الصلاة قبل الغسل فضحک و قال و أی وضوء أنقی من الغسل و أبلغ

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۸

[۴]

۴۸۵۶- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۴۰/ ۸۷/ ۱ الحسین عن عثمان عن ابن مسکان عن سلیمان بن خالد عن أبی جعفر ع قال الوضوء بعد الغسل بدعة

[۵]

۴۸۵۷- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۴۱/ ۸۸/ ۱ سعد عن الحسن بن علی بن إبراهیم بن محمد عن جده إبراهیم بن محمد أن محمد بن عبد الرحمن الهمدانی کتب إلی أبی الحسن الثالث ع یسأله عن الوضوء للصلاة فی غسل الجمعة فکتب لا وضوء للصلاة فی غسل یوم الجمعة و لا غیره

[۶]

۴۸۵۸- ۶ التهذیب، ۱/ ۱۴۱/ ۹۰/ ۱ سعد عن موسی بن جعفر عن اللؤلؤی عن ابن فضال عن حماد بن عثمان عن رجل عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یغتسل للجمعة أو غیر ذلک أ یجزیه من الوضوء فقال أبو عبد اللّه ع و أی وضوء أطهر من الغسل

[۷]

۴۸۵۹- ۷ التهذیب، ۱/ ۱۴۱/ ۸۹/ ۱ سعد عن الفطحیة قال سئل أبو عبد اللّه ع عن الرجل إذا اغتسل من جنابته أو یوم جمعة أو یوم عید هل علیه الوضوء قبل ذلک أو بعده فقال لا لیس علیه قبل و لا بعد قد أجزأه الغسل و المرأة مثل ذلک إذا اغتسلت من حیض أو غیر ذلک- فلیس علیها الوضوء لا قبل و لا بعد قد أجزأها الغسل

[۸]

۴۸۶۰- ۸ التهذیب، ۱/ ۱۴۰/ ۸۵/ ۱ محمد بن أحمد مرسلا أن الوضوء قبل الغسل و بعده بدعة

الوافی، ج۶، ص: ۵۲۹

[۹]

۴۸۶۱- ۹ التهذیب، ۱/ ۱۳۹/ ۸۰/ ۱ الصفار عن إبراهیم بن هاشم عن یعقوب بن شعیب عن حریز أو عمن رواه عن محمد قال قلت لأبی جعفر ع إن أهل الکوفة یروون عن علی ع أنه کان یأمر بالوضوء قبل الغسل من الجنابة قال کذبوا علی علی ع ما وجدوا ذلک فی کتاب علی قال اللّه وَ إِنْ کُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا

[۱۰]

۴۸۶۲- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۱۴۲/ ۹۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن یعقوب بن یقطین عن أبی الحسن ع قال سألته عن غسل الجنابة فیه وضوء أم لا فیما نزل به جبرئیل ع قال الجنب یغتسل یبدأ فیغسل یدیه إلی المرفقین قبل أن یغمسهما فی الماء ثم یغسل ما أصابه من أذی ثم یصب علی رأسه و علی وجهه و علی جسده کله ثم قد قضی الغسل و لا وضوء علیه

[۱۱]

۴۸۶۳- ۱۱ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۳/ ۱ محمد و غیره عن محمد بن أحمد عن یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال کل غسل قبله وضوء إلا غسل الجنابة

[۱۲]

۴۸۶۴- ۱۲ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۳/ ۱ و روی أنه لیس شیء من الغسل فیه وضوء

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۰

إلا غسل یوم الجمعة فإن قبله وضوء

[۱۳]

۴۸۶۵- ۱۳ الکافی، ۳/ ۴۵/ ۱۳/ ۱ و روی أی وضوء أطهر من الغسل

[۱۴]

۴۸۶۶- ۱۴ التهذيب، ۱/ ۱۴۳/ ۹۴/ ۱ الصفار عن يعقوب بن يزيد عن ابن أبی عمير عن حماد بن عثمان أو غيره عن أبی عبد اللّٰه ع قال فی كل غسل وضوء إلا الجنابة

[۱۵]

۴۸۶۷- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۱۴۲/ ۹۲/ ۱ الصفار عن يعقوب عن سليمان بن الحسين عن علی بن يقطين عن أبی الحسن الأول ع قال إذا أردت أن تغتسل للجمعة فتوضأ و اغتسل

[۱۶]

اشارة

۴۸۶۸- ۱۶ التهذيب، ۱/ ۱۰۴/ ۱/ ۱ المشايخ عن سعد عن ابن عيسی عن علی بن الحكم عن سيف التهذيب، ۱/ ۱۴۰/ ۸۴/ ۱ الحسين عن فضالة عن سيف عن الحضرمی عن أبی جعفر ع قال سألته كيف أصنع إذا أجنبت قال اغسل كفك و فرجك و توضأ وضوء الصلاة ثم اغتسل

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۱

بيان

حمله فی التهذيبين علی الاستحباب و حمل البدعة علی معتقد الوجوب و حمل نفی الوضوء مع الأغسال الأخر علی ما إذا اجتمعت مع الجنابة و لا يخفی بعد هذه التأويلات و الصواب أن يحمل الوضوء علی التقية

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۳

باب ۵۸ أن الغسل الواحد يجزی لأسباب متعددة

[۱]

۴۸۶۹- ۱ الكافی، ۳/ ۴۱/ ۱/ ۱ الأربعة عن زرارة قال إذا اغتسلت بعد طلوع الفجر أجزأك غسلك ذلك للجنابة و الجمعة و عرفة و النحر و الحلق و الذبح و الزيارة و إذا اجتمعت لله عليك حقوق أجزأها عنك غسل واحد- قال ثم قال و كذلك المرأة يجزيها غسل واحد لجنابتها و إحرامها و جمعتها و غسلها من حيضها و عيدها

[۲]

۴۸۷۰- ۲ التهذيب، ۱/ ۱۰۷/ ۱۱/ ۱ ابن محبوب عن علی بن السندی عن حماد عن حريز عن زرارة عن أحدهما ع مثله

[۳]

اشارة

۴۸۷۱- ۳ الکافی، ۳/ ۴۱/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن حدید عن جمیل بن دراج عن بعض أصحابنا عن أحدهما ع أنه قال إذا اغتسل الجنب بعد طلوع الفجر أجزأ عنه ذلک الغسل من کل غسل یلزمه فی ذلک الیوم

بیان

و ذلک کما أن الوضوء الواحد یجزی لرفع الأحداث المتعددة و لاستباحة عبادات مختلفة

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۴

[۴]

اشارة

۴۸۷۲- ۴ الکافی، ۳/ ۸۳/ ۱/ ۱ محمد عن التهذیب، ۱/ ۳۷۰/ ۲۱/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن الکاهلی عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة یجامعها زوجها فتحیض و هی فی المغتسل تغتسل أو لا تغتسل قال قد جاءها ما یفسد الصلاة فلا تغتسل

بیان

فی هذا الخبر دلالة علی أن غسل الجنابة لا یجب لنفسه و إنما یجب لاستباحة العبادة کما مر و هذا لا ینافی استحبابه لنفسه قبل وقت العبادة ثم الاجتزاء به فی الدخول فی العبادة بعد وقتها و لا وجوبه للعبادة قبل وقتها وجوبا موسعا و فی حکمه الوضوء و سائر الأغسال و فی هذا الحکم اشتباه علی غیر المحصل و تهکمات منه باردة و توهمات فاسدة

[۵]

اشارة

۴۸۷۳- ۵ الکافی، ۳/ ۸۳/ ۲/ ۱ التهذیب، ۱/ ۳۹۵/ ۴۶/ ۱ علی عن العبیدی عن یونس عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة تحیض و هی جنب هل علیها غسل الجنابة قال غسل الجنابة و الحیض واحد

بیان

یعنی أن الغسل الواحد یجزی عنهما بعد الفراغ من الدم و قد مضی خبر آخر بهذه العبارة

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۵

[۶]

اشارة

۴۸۷۴- ۶ الکافی، ۳/ ۸۳/ ۳/ ۱ علی عن أبیه عن ابن مرار عن یونس عن سعید بن یسار قال قلت لأبی عبد اللّه ع المرأة تری الدم و هی جنب أ تغتسل من الجنابة أم [أو] غسل الجنابة و الحیض فقال قد أتاها ما هو أعظم من ذلک

بیان

یعنی أ تغتسل من الجنابة وحدها حین تری الدم أم تصبر حتی تطهر من الحیض فتغتسل غسلا واحدا للحدثین فأجابه ع بأنه قد أتاها أعظم الحدثین فغسلها حینئذ قلیل الجدوی لا یترتب علیه أثر یعتد به

[۷]

۴۸۷۵- ۷ التهذیب، ۱/ ۳۹۵/ ۴۸/ ۱ التیملی عن محمد بن إسماعیل عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال إذا حاضت المرأة و هی جنب أجزأها غسل واحد

[۸]

۴۸۷۶- ۸ التهذیب، ۱/ ۳۹۵/ ۴۹/ ۱ التیملی عن ابن أسباط عن عمه عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال سئل عن رجل أصاب من امرأته ثم حاضت قبل أن تغتسل قال تجعله غسلا واحدا

[۹]

۴۸۷۷- ۹ التهذیب، ۱/ ۳۹۵/ ۵۰/ ۱ التیملی عن العباس بن عامر عن حجاج الخشاب قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل وقع علی امرأته فطمثت بعد ما فرغ أ تجعله غسلا واحدا إذا طهرت أو تغتسل مرتین قال تجعله غسلا واحدا عند طهرها

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۶

[۱۰]

اشارة

۴۸۷۸- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۳۹۶/ ۵۲/ ۱ التیملی عن الفطحیة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن المرأة یواقعها زوجها ثم تحیض قبل أن تغتسل قال إن شاءت أن تغتسل فعلت و إن لم تفعل لیس علیها شیء- فإذا طهرت اغتسلت غسلا واحدا للحیض و الجنابة

بيان

فی هذا الخبر دلالة على استحباب الغسل فی نفسه و إن لم يرد به الدخول فی عبادة إذ الغسل لا يكون مباحا لأنه عبادة و الوجوب منتف بقوله و إن لم تفعل ليس عليها شیء

[۱۱]

اشارة

۴۸۷۹- ۱۱ التهذيب، ۱/ ۳۹۵/ ۵۱/ ۱ التيملی عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع و أبی الحسن ع قالا فی الرجل يجامع المرأة فتحيض قبل أن تغتسل من الجنابة قال غسل الجنابة عليها واجب

بيان

هذا الخبر لا ينافی ما تقدم من الاكتفاء بغسل واحد عن الحدثين إذ المراد به أنه لا يسقط عنها غسل الجنابة بعروض الحيض بل وجوبه عليها باق إذا أرادت عبادة لأن الجنابة لا ترتفع إلا بالغسل كما أن الحيض لا يرتفع إلا به و إن اتحد الغسل

الوافی، ج۶، ص: ۵۳۷

باب ۵۹ علة غسل الجنابة و ثوابه

[۱]

اشارة

۴۸۸۰- ۱ الفقيه، ۱/ ۷۵/ ۱۷۰ جاء نفر من اليهود إلى رسول اللّه ص فسأله أعلمهم عن مسائل و كان فيما سأله أن قال لأی شیء أمر اللّه عز و جل بالاغتسال من الجنابة و لم يأمر بالغسل من الغائط و البول فقال رسول اللّه ص إن آدم لما أكل من الشجرة دب ذلك فی عروقه و شعره و بشره فإذا جامع الرجل أهله خرج الماء من كل عرق و شعر فی جسده فأوجب اللّه عز و جل على ذريته- الاغتسال من الجنابة إلى يوم القيامة و البول يخرج من فضلة الشراب الذی يشربه الإنسان و الغائط يخرج من فضلة الطعام الذی يأكله الإنسان فعليه فی ذلك الوضوء قال اليهودی صدقت يا محمد

بيان

هذا الحديث رواه الصدوق رحمه اللّه فی كتاب عرض المجالس بتمامه مسندا و له هناك صدر و ذيل طويلان

و ذکر بعد هذا الکلام فأخبرنی ما جزاء من اغتسل من الحلال قال النبی ص إن المؤمن إذا جامع أهله بسط سبعون ألف ملک جناحها و تنزل الرحمة فإذا اغتسل بنی اللّه له بکل قطرة بیتا فی الجنة و هو سر فیما بین اللّه و بین خلقه یعنی الاغتسال من الجنابة- قال الیهودی صدقت یا محمد

الوافي، ج۶، ص: ۵۳۸

[۲]

۴۸۸۱- ۲ الفقیه، ۱/ ۷۶/ ۱۷۱ و کتب الرضا ع إلی محمد بن سنان فیما کتب من جواب مسائله علة غسل الجنابة النظافة لتطهیر الإنسان مما أصابه من أذاه و تطهیر سائر جسده لأن الجنابة خارجة من کل جسده فلذلک وجب علیه تطهیر جسده کله و علة التخفیف فی البول و الغائط أنه أکثر و أدوم من الجنابة فرضی فیه بالوضوء لکثرته و مشقته و مجیئه بغیر إرادة منه و لا شهوة و الجنابة لا تکون إلا بالاستلذاذ منهم و الإکراه لأنفسهم

[۳]

۴۸۸۲- ۳ الفقیه، ۳/ ۴۶۳/ ۴۶۰۰ صالح بن عقبة عن أبیه عن أبی جعفر ع أنه قال فیمن تمتع یرید به وجه اللّه تعالی و خلافا علی من أنکرها فإذا اغتسل غفر اللّه له بقدر ما مر من الماء علی شعره قلت بعدد الشعر قال نعم بعدد الشعر

یأتی تمام الحدیث فی بابه إن شاء اللّه.

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافي؛ ج۶، ص: ۵۳۸

آخر أبواب الغسل و الحمد لله أولا و آخرا

الوافي، ج۶، ص: ۵۴۱

أبواب التیمم

الآیات

قد مضت آیتان للتیمم فی صدری أبواب الوضوء و أبواب الغسل مع بیانهما فلا وجه للإعادة

الوافي، ج۶، ص: ۵۴۳

باب ۶۰ ما یوجب التیمم

[۱]

۴۸۸۳- ۱ الکافی، ۳/ ۶۶/ ۳/ ۱ الثلاثة التهذیب، ۱/ ۴۰۴/ ۲/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب عن ابن أبی عمیر التهذیب، ۳/ ۱۶۷/ ۲۶/ ۱

سعد عن أحمد عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن الفقیه، ۱/ ۱۰۹/ ۲۲۴ محمد بن حمران و جمیل بن دراج قالا قلنا لأبی عبد اللّه ع إمام قوم أصابته جنابة فی السفر و لیس معه ماء یکفیه للغسل أ یتوضأ بعضهم و یصلی بهم قال لا و لکن یتیمم الجنب [الإمام] و یصلی بهم فإن اللّه تعالی قد جعل التراب طهورا- التهذیب، الفقیه، کما جعل الماء طهورا

الوافی، ج۶، ص: ۵۴۴

[۲]

۴۸۸۴- ۲ التهذیب، ۳/ ۱۶۷/ ۲۴/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن عبد الحمید عن أبی جمیلة عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یجنب و لیس معه ماء و هو إمام القوم قال نعم یتیمم و یؤمهم

[۳]

اشارة

۴۸۸۵- ۳ الکافی، ۳/ ۶۵/ ۱/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن ابن سنان التهذیب، ۱/ ۴۰۴/ ۵/ ۱ الحسین عن النضر عن ابن سنان عن أبی عبد اللّه ع فی رجل أصابته جنابة فی السفر و لیس معه ماء إلا قلیل و خاف إن هو اغتسل أن یعطش قال إن خاف عطشا فلا یهریق منه قطرة و لیتیمم بالصعید فإن الصعید أحب إلی

بیان

فلا- یهریق منه قطرة یعنی علی جسده للاغتسال أحب إلی یعنی أحب إلی من الغسل بذلک الماء مع خوف العطش و إن جاز ذلک أیضا

[۴]

۴۸۸۶- ۴ الکافی، ۳/ ۶۵/ ۲/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد بن عثمان عن ابن أبی یعفور قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یجنب- و معه من الماء قدر ما یکفیه لشربه أ یتیمم أو یتوضأ قال یتیمم أفضل أ لا تری أنه إنما جعل علیه نصف الطهور

[۵]

۴۸۸۷- ۵ التهذیب، ۱/ ۴۰۴/ ۴/ ۱ ابن محبوب عن أحمد عن الحسین عن القاسم عن الحسین بن أبی العلاء عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یجنب و معه من الماء بقدر ما یکفیه لوضوء الصلاة

الوافی، ج۶، ص: ۵۴۵

أ یتوضأ بالماء أو یتیمم قال یتیمم أ لا تری أنه جعل علیه نصف الطهور

[۶]

اشارة

۴۸۸۸- ۶ الفقیه، ۱/ ۱۰۵/ ۲۱۴ الحلبی عن أبی عبد اللّه ع مثله إلا أنه قال فی آخره نصف الوضوء

بیان

إنما نشأ هذا السؤال من اعتقاد السائل کون الوضوء أفضل من التیمم و کونه مقدورا للجنب فأجابه ع بمنع کونه أفضل على الإطلاق بل التیمم للجنب أفضل من الوضوء لأنه مأمور بالتیمم غیر مأمور بالوضوء مع أن فی التیمم من الطهور نصف ما فی الوضوء حیث أسقط الممسوحان و أثبت المغسولان فإن الدین لا یقاس فقوله ع أفضل لا ینافی کونه متعینا علیه لأنه إنما قابل به ما أعتقده السائل و لم یرد به إثبات بعض الفضل للوضوء و لنا أن نجعل النصف کنایة عن أحد المعادلین.

یعنی أن اللّه جعل التراب طهورا کما جعل الماء طهورا و هما سیان عدیلان لا فرق بینهما فی الطهوریة کنصفی الشیء الواحد المتساویین و إنما عبر عن کل منهما بالنصف لأنهما معا کشیء واحد فی الاحتیاج إلیهما فی الطهارة لا یغنی أحدهما فی محله عن الآخر و هذا المعنى أقرب إلى الصواب و أنسب فی الجواب و على هذا فیحتمل أن یکون التوضؤ فی قول السائل بمعنى التنظیف فیکون کنایة عن الاغتسال و حینئذ لا حاجة إلى التکلف فی معنى الأفضل

الوافی، ج۶، ص: ۵۴۶

[۷]

۴۸۸۹- ۷ التهذیب، ۱/ ۴۰۵/ ۱۰/ ۱ الحسین عن فضالة عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع فی رجل أجنب فی سفر و معه ماء قدر ما یتوضأ به قال یتیمم و لا یتوضأ

[۸]

۴۸۹۰- ۸ التهذیب، ۱/ ۴۰۵/ ۱۱/ ۱ عنه عن الثلاثة عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۹]

۴۸۹۱- ۹ التهذیب، ۱/ ۴۰۵/ ۱۲/ ۱ الحسین عن الحسن عن زرعة عن سماعة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یکون معه الماء فی السفر فیخاف قلته قال یتیمم بالصعید و یستبقی الماء فإن اللّه عز و جل جعلهما طهورا الماء و الصعید

[۱۰]

۴۸۹۲- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۴۰۶/ ۱۳/ ۱ الحسین عن محمد بن سنان عن ابن مسکان و فضالة عن حسین عن ابن مسکان عن محمد الحلبی قال قلت لأبی عبد اللّه ع الجنب یکون معه الماء القلیل فإن هو اغتسل به خاف العطش أ یغتسل به أو یتیمم قال بل یتیمم و کذلک إذا أراد الوضوء

[۱۱]

اشارة

۴۸۹۳- ۱۱ الکافی، ۳/ ۸۲/ ۳/ ۱ علی بن محمد و غیره عن سهل عن السراد عن ابن رئاب عن الحذاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المرأة الحائض تری الطهر و هی فی السفر و لیس معها من الماء ما یکفیها لغسلها- و قد حضرت الصلاة قال إذا کان معها بقدر ما یغسل به فرجها فتغسله ثم تتیمم و تصلی الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۵۴۷

بیان

یأتی تمامه فی کتاب النکاح إن شاء اللّه

[۱۲]

۴۸۹۴- ۱۲ الکافی، ۳/ ۶۴/ ۶/ ۱ العدة عن التهذیب، ۱/ ۱۸۵/ ۱۰/ ۱ أحمد عن السراد عن داود الرقی قال قلت لأبی عبد اللّه ع أکون فی السفر و تحضر الصلاة- و لیس معی ماء و یقال إن الماء قریب منا أ فأطلب الماء و أنا فی وقت یمینا و شمالا قال لا تطلب الماء و لکن تیمم فإنی أخاف علیک التخلف عن أصحابک فتضل و یأکلک السبع

[۱۳]

۴۸۹۵- ۱۳ الکافی، ۳/ ۴/ ۷/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن الحسین بن أبی العلاء قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یمر بالرکیة و لیس معه دلو قال لیس علیه أن ینزل الرکیة إن رب الماء هو رب الأرض فلیتیمم

[۱۴]

۴۸۹۶- ۱۴ الفقیه، ۱/ ۱۰۵/ ۲۱۴ الحلبی عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۱۵]

اشارة

۴۸۹۷- ۱۵ الکافی، ۳/ ۶۵/ ۸/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن حماد بن عثمان عن یعقوب بن سالم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل لا یکون

الوافی، ج۶، ص: ۵۴۸

معه ماء و الماء عن یمین الطریق و یساره غلوتین أو نحو ذلک قال لا آمره أن یغرر بنفسه فیعرض له لص أو سبع

بیان

غلا السهم ارتفع فی ذهابه و جاوز المدی و کل مرماة غلوة یغرر بنفسه بالمعجمة ثم المهملتین من التغریر أی یعرضها للهلکة

[۱۶]

۴۸۹۸- ۱۶ الکافی، ۳/ ۶۵/ ۹/ ۱ النیسابوریان عن صفوان التهذیب، ۱/ ۱۸۵/ ۹/ ۱ الحسین عن صفوان عن منصور بن حازم عن ابن أبی یعفور و عنبسة بن مصعب عن أبی عبد اللّه ع قال إذا أتیت البئر و أنت جنب و لم تجد دلوا و لا شیئا تغرف به فتیمم بالصعید فإن رب الماء و رب الصعید واحد و لا تقع فی البئر و لا تفسد علی القوم ماءهم

[۱۷]

۴۸۹۹- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۲۰۲/ ۶۰/ ۱ الصفار عن إبراهیم بن هاشم عن النوفلی عن السکونی عن جعفر بن محمد عن أبیه عن علی ع أنه قال یطلب الماء فی السفر إن کانت الحزونة فغلوة و إن کانت سهولة فغلوتین لا یطلب أکثر من ذلک

الوافی، ج۶، ص: ۵۴۹

[۱۸]

۴۹۰۰- ۱۸ الکافی، ۳/ ۶۸/ ۵/ ۱ الثلاثة عن محمد بن سکین و غیره عن أبی عبد اللّه ع قال قیل له إن فلانا أصابته جنابة و هو مجدور فغسلوه فمات فقال قتلوه ألا سألوا ألا یمموه إن شفاء العی السؤال قال و روی ذلک فی الکسیر و المبطون یتیمم و لا یغتسل

[۱۹]

اشاره

۴۹۰۱- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۱۰۷/ ۲۱۹ الحدیث مرسلا عن النبی ص إلی قوله السؤال

بیان

العی بالکسر و التشدید عیی بالأمر کرضی لم یهتد لوجه مراده أو عجز عنه و لم یطق أحکامه فهو عی و عی و عیان

[۲۰]

۴۹۰۲- ۲۰ الکافی، ۳/ ۶۸/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن التهذیب، ۱/ ۱۸۴/ ۴/ ۱ السراد عن الخراز عن الفقیه، ۱/ ۱۰۷/ ۲۱۷ محمد قال

سألت أبا جعفر ع عن الرجل یکون به القرح و الجراحة یجنب قال لا بأس بأن لا یغتسل یتیمم

[۲۱]

۴۹۰۳- ۲۱ الکافی، ۳/ ۶۸/ ۲/ ۱ الثلاثة عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۰

ع قال قال یتیمم المجدور و الکسیر بالتراب إذا أصابته الجنابة

[۲۲]

اشارة

۴۹۰۴- ۲۲ الکافی، ۳/ ۶۸/ ۴/ ۱ أحمد عن بکر بن صالح و ابن فضال عن عبد اللّه بن إبراهیم الغفاری عن جعفر بن إبراهیم الجعفری عن أبی عبد اللّه ع قال إن النبی ص ذکر له أن رجلا أصابته جنابة علی جرح کان به و أمر بالغسل فاغتسل فکز فمات فقال رسول اللّه ص قتلوه قتلهم اللّه إنما کان دواء العی السؤال

بیان

الکزاز بالمعجمتین کغراب و رمان داء من شدة البرد أو الرعدة منها و قد کز بالضم فهو مکزوز

[۲۳]

۴۹۰۵- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۱۸۵/ ۵/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن البزنطی عن داود بن سرحان عن أبی عبد اللّه ع فی الرجل یصیبه الجنابة و به قروح أو جروح أو یخاف علی نفسه من البرد فقال لا یغتسل و یتیمم

[۲۴]

۴۹۰۶- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۱۹۶/ ۴۰/ ۱ المشایخ عن سعد عن محمد بن الحسین و محمد بن عیسی و موسی بن عمر بن یزید الصیقل عن البزنطی عن أبی الحسن الرضا ع مثله

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۱

[۲۵]

۴۹۰۷- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۱۸۵/ ۶/ ۱ سعد عن محمد بن الحسن عن معاویة بن حکیم عن ابن رباط عن ابن بکیر عن محمد عن أحدهما ع فی الرجل یکون به القروح فی جسده فتصیبه الجنابة قال یتیمم

[۲۶]

۴۹۰۸- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۱۸۵/ ۷/ ۱ الحسین عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه ع قال یؤمم المجدور و الکسیر إذا أصابتهما الجنابة

[۲۷]

اشارة

۴۹۰۹- ۲۷ الفقیه، ۱/ ۱۰۷/ ۲۱۸ قال الصادق ع المجدور و الکسیر یؤممان و لا یغسلان

بیان

قد مضی فی أبواب الوضوء أن الکسیر و المجروح و المقروح یغسلون ما حول الجبائر عند الغسل و الوضوء فی عدة أخبار فالتوفیق بینها و بین هذه الأخبار إما بحمل هذه علی ما إذا تضرر بغسل ما حولها و إما بالتخییر بین الأمرین و لم یتعرض مشایخنا لذلک

[۲۸]

۴۹۱۰- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۱۹۴/ ۳۵/ ۱ ابن محبوب عن العباس بن معروف عن أبی همام عن محمد بن سعید بن غزوان عن السکونی
الوافی، ج۶، ص: ۵۵۲
التهذیب، ۱/ ۱۹۹/ ۵۲/ ۱ المشایخ عن سعد عن محمد بن أحمد عن العباس عن السکونی عن جعفر عن أبیه عن آبائه ع عن الفقیه، ۱/ ۱۰۸/ ۲۲۲ أبی ذر رضی اللّه عنه أنه أتی النبی ص فقال یا رسول اللّه هلکت جامعت علی غیر ماء قال فأمر النبی ص بمحمل فاستترت [فاستترنا] به و بماء فاغتسلت أنا و هی ثم قال یا با ذر یکفیک الصعید عشر سنین

[۲۹]

۴۹۱۱- ۲۹ الکافی، ۳/ ۶۷/ ۲/ ۱ علی عن أبیه رفعه قال قال إن أجنب نفسه فعلیه أن یغتسل علی ما کان منه و إن احتلم تیمم

[۳۰]

۴۹۱۲- ۳۰ الکافی، ۳/ ۶۸/ ۳/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن أحمد رفعه عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن مجدور أصابته جنابة قال إن کان أجنب هو فلیغتسل و إن کان احتلم فلیتیمم

[۳۱]

۴۹۱۳- ۳۱ الفقیه، ۱/ ۱۰۷/ ۲۲۰ الحدیث مرسلا

[۳۲]

اشارة

۴۹۱۴- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۱۹۸/ ۴۹/ ۱ المفید عن الصدوق عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۳

محمد بن الحسن عن سعد و القمی عن أحمد عن الحسین عن النضر عن هشام بن سالم عن سلیمان بن خالد و حماد بن عیسی عن شعیب عن أبی بصیر و فضالة عن حسین عن ابن مسکان عن عبد اللّه بن سلیمان جمیعا عن أبی عبد اللّه ع أنه سئل عن رجل کان فی أرض باردة- فتخوف إن هو اغتسل أن یصیبه عنت من الغسل کیف یصنع- قال یغتسل و إن أصابه ما أصابه قال و ذکر أنه کان وجعا شدید الوجع- فأصابته جنابة و هو فی مکان بارد و کانت لیلة شدیدة الریح باردة فدعوت الغلمة فقلت لهم احملونی فاغسلونی فقالوا إنا نخاف علیک- فقلت لیس بد فحملونی و وضعونی علی خشبات ثم صبوا علی الماء فغسلونی

بیان

العنت بالمهملة و النون الفساد و الهلاک و دخول المشقة علی الإنسان

[۳۳]

اشارة

۴۹۱۵- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۱۹۸/ ۵۰/ ۱ بهذا الإسناد عن حماد عن حریز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل تصیبه الجنابة فی أرض باردة و لا یجد الماء و عسی أن یکون الماء جامدا فقال یغتسل علی ما کان حدثه رجل أنه فعل ذلک فمرض شهرا من البرد- فقال اغتسل علی ما کان فإنه لا بد من الغسل و ذکر أبو عبد اللّه ع أنه اضطر إلیه و هو مریض فأتوه به مسخنا فاغتسل و قال لا بد من الغسل

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۴

بیان

حملهما فی التهذیب علی من تعمد الجنابة و قال بعض مشایخنا الأولی حمل هذه الأخبار علی البرد القلیل و المشقة الیسیرة فإن العقل قاض بوجوب دفع الضرر المظنون الذی لا یسهل تحمله عادة و لا یعارضه أمثال هذه الروایات القاصرة متنا أو سندا و اللّه أعلم

[۳۴]

۴۹۱۶- ۳۴ الکافی، ۳/ ۶۷/ ۳/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین التهذیب، ۱/ ۱۹۶/ ۴۱/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن الحسین عن

جعفر بن بشیر عمن رواه عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن رجل أصابته الجنابة فی لیلة باردة یخاف علی نفسه التلف إن اغتسل قال یتیمم و یصلی فإذا أمن البرد اغتسل و أعاد الصلاة

[۳۵]

۴۹۱۷- ۳۵ التهذیب، ۱/ ۱۹۶/ ۴۲/ ۱ سعد عن الزیات عن جعفر بن بشیر عن عبد اللّه بن سنان أو غیره عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۳۶]

اشارة

۴۹۱۸- ۳۶ الفقیه، ۱/ ۱۰۹/ ۲۲۵ عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع مثله

بیان

طعن فی التهذیبین فیهما أولا بالإرسال ثم حملهما علی من أجنب نفسه متعمدا

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۵

إذ لا وجه للإعادة بدون ذلک

[۳۷]

اشارة

۴۹۱۹- ۳۷ الکافی، ۳/ ۶۷/ ۱/ ۱ الأربعة و محمد عن أحمد عن حماد التهذیب، ۱/ ۱۹۱/ ۲۷/ ۱ ابن محبوب عن العبیدی عن حماد عن حریز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یجنب فی السفر فلا یجد إلا الثلج أو ماء جامدا قال هو بمنزلة الضرورة یتیمم و لا أری أن یعود إلی هذه الأرض التی توبق دینه

بیان

توبق دینه أی تدینه من قولهم أوبقت الشیء أهلکته و إنما یتیمم إذا لم یتیسر له الاغتسال بالثلج کما مر فی بابی قدر ماء الوضوء و الغسل و فی هذا الحدیث دلالة علی نقصان الصلاة المؤداة بالتیمم و إن یجب السعی فی إزالة هذا النقص عن صلاته المستقبلة مهما أمکن و کذا فی الحدیث الآتی و کذا فی الحدیث الذی یأتی فی کتاب المعایش

من قول أبی جعفر ع لا تطلب التجارة فی أرض لا تستطیع أن تصلی إلا علی الثلج

بل ربما یستنبط منها وجوب المهاجرة عن البلاد التی لا یمکن مع الإقامة فیها القیام التام بوظائف الطاعات و إعطاء العبادات حقها

[۳۸]

۴۹۲۰- ۳۸ التهذیب، ۱/ ۴۰۵/ ۸/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع أنه سئل عن الرجل یقیم فی البلاد الأشهر لیس فیها ماء من أجل المراعی و صلاح الإبل قال لا

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۶

[۳۹]

۴۹۲۱- ۳۹ الکافی، ۳/ ۷۴/ ۱۷/ ۱ التهذیب، ۱/ ۴۰۶/ ۱۴/ ۱ محمد عن أحمد عن البرقی عن سعد بن سعد عن صفوان قال سألت أبا الحسن ع عن رجل احتاج إلی الوضوء للصلاة و هو لا یقدر علی الماء فوجد قدر ما یتوضأ به بمائة درهم أو بألف درهم و هو واجد لها یشتری و یتوضأ أو یتیمم قال لا بل یشتری قد أصابنی مثل هذا فاشتریت و توضأت- و ما یشتری بذلک مال کثیر

[۴۰]

اشارة

۴۹۲۲- ۴۰ الفقیه، ۱/ ۳۵/ ۷۱ الحدیث مرسلا مع ذکر الرضا ع

بیان

ربما یقید هذا الحکم بما إذا لم یضر الشراء بحاله و لم یفقره للزوم الحرج و لفظة یشتری یجوز قراءتها بالبناء للفاعل و المفعول و المراد أن الماء المشتری للوضوء بتلک الدراهم مال کثیر لما یترتب علیه من الثواب العظیم و الأجر الجسیم.

و فی النسخ اختلاف شدید فی هذه اللفظة و لعل ما کتبناه أصوب

[۴۱]

اشارة

۴۹۲۳- ۴۱ الکافی، ۳/ ۷۳/ ۱۴/ ۱ محمد رفعه عن أبی حمزة التهذیب، ۱/ ۴۰۷/ ۱۸/ ۱ محمد بن أحمد عن یعقوب بن یزید عن النضر عن عبد اللّه بن سنان عن أبی حمزة قال قال أبو جعفر ع إذا کان الرجل نائما فی المسجد الحرام أو مسجد الرسول ص

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۷

فاحتلم فأصابته جنابة فلیتیمم و لا یمر فی المسجد إلا متیمما حتی یخرج منه ثم یغتسل و کذلک الحائض إذا أصابها الحیض تفعل کذلک و لا بأس أن یمرا فی سائر المساجد و لا یجلسا فیها

بیان

لم یورد فی التهذیب قوله حتی یخرج إلی قوله تفعل کذلک و وحد الضمیر فی یمرا و یجلسا

الوافی، ج۶، ص: ۵۵۹

باب ۶۱ أحکام التیمم و المتیمم

[۱]

۴۹۲۴- ۱ الکافی، ۳/ ۶۳/ ۱/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد قال سمعته یقول إذا لم تجد ماء و أردت التیمم فأخر التیمم إلی آخر الوقت فإن فاتک الماء لم تفتک الأرض

[۲]

اشارة

۴۹۲۵- ۲ الکافی، ۳/ ۶۳/ ۲/ ۱ الثلاثة عن ابن أذینة عن زرارة التهذیب، ۱/ ۱۹۴/ ۳۴/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن القاسم بن عروة عن ابن بکیر عن زرارة عن أحدهما ع قال إذا لم یجد المسافر الماء فلیطلب ما دام فی الوقت فإذا خاف أن یفوته الوقت فلیتیمم و لیصل فی آخر الوقت و إذا وجد الماء فلا قضاء علیه و لیتوضأ لما یستقبل

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۰

بیان

فی التهذیب بالإسناد الثانی فلیمسک بدل فلیطلب

[۳]

۴۹۲۶- ۳ الکافی، ۳/ ۶۳/ ۳/ ۱ الخمسة قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إذا لم یجد الرجل طهورا و کان جنبا فلیمسح من الأرض و یصلی- فإذا وجد ماء فلیغتسل و قد أجزأته صلاته التی صلی

[۴]

۴۹۲۷- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۹۳/ ۳۰/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن النضر عن ابن سنان عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۵]

۴۹۲۸- ۵ الفقیه، ۱/ ۱۰۵ سأل عبید اللّه بن علی الحلبی أبا عبد اللّه ع عن الرجل إذا أجنب و لم یجد الماء قال یتیمم بالصعید- فإذا وجد الماء فلیغتسل و لا یعید الصلاة

[۶]

۴۹۲۹- ۶ الکافی، ۳/ ۶۳/ ۴/ ۱ النیسابوریان عن حماد عن حریز و الأربعة التهذیب، ۱/ ۲۰۰/ ۵۴/ ۱ المشایخ عن الصفار و سعد عن أحمد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة قال قلت لأبی جعفر ع یصلی الرجل الکافی، بوضوء واحد صلاة اللیل و النهار کلها قال نعم ما لم یحدث قلت فیصلی

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۱

ش بتیمم واحد صلاة اللیل و النهار کلها قال نعم ما لم یحدث أو یصیب ماء قلت فإن أصاب الماء و رجا أن یقدر علی ماء آخر- و ظن أنه یقدر علیه التهذیب، فلما أراده تعسر ذلک علیه- ش قال ینقض ذلک تیممه و علیه أن یعید التیمم قلت فإن أصاب الماء و قد دخل فی الصلاة قال فلینصرف و لیتوضأ ما لم یرکع- فإن کان قد رکع فلیمض فی صلاته فإن التیمم أحد الطهورین

[۷]

۴۹۳۰- ۷ الکافی، ۳/ ۶۴/ ۵/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن أبان التهذیب، ۱/ ۲۰۴/ ۶۶/ ۱ الحسین عن القاسم بن محمد عن أبان عن عبد اللّه بن عاصم التهذیب، ۱/ ۲۰۴/ ۶۷/ ۱ ابن محبوب عن اللؤلؤی عن جعفر بن بشیر عن عبد اللّه بن عاصم قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل لا یجد الماء فیتیمم و یقوم فی الصلاة فجاءه الغلام و قال هو ذا الماء فقال إن کان لم یرکع فلینصرف و لیتوضأ و إن کان قد رکع فلیمض فی صلاته

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۲

[۸]

۴۹۳۱- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۰۳/ ۶۴/ ۱ البزنطی عن محمد بن سماعة عن محمد بن حمران عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له رجل تیمم ثم دخل فی الصلاة و قد کان طلب الماء فلم یقدر علیه ثم یؤتی بالماء حین یدخل فی الصلاة قال یمضی فی الصلاة و اعلم أنه لیس ینبغی لأحد أن یتیمم إلا فی آخر الوقت

[۹]

۴۹۳۲- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۰۵/ ۶۹/ ۱ المشایخ عن الصفار عن ابن عیسی عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة و محمد قال قلت فی رجل لم یصب الماء و حضرت الصلاة فیتیمم و صلی رکعتین ثم أصاب الماء أ ینقض الرکعتین أو یقطعهما و یتوضأ ثم یصلی قال لا و لکنه یمضی فی صلاته فیتمها و لا ینقضها لمکان أنه دخلها و هو علی طهور بتیمم قال زرارة فقلت له دخلها و هو متیمم فصلی رکعة فأحدث فأصاب ماء قال یخرج و یتوضأ و یبنی علی ما مضی من صلاته التی صلی بالتیمم

[۱۰]

۴۹۳۳- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۱۰۶/ ۲۱۵ قال زرارة و محمد قلنا لأبی جعفر ع رجل لم یصب ماء الحدیث

[۱۱]

اشارة

۴۹۳۴- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۰۴/ ۶۸/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب و الحسین بن عبید اللّه عن أحمد بن محمد بن یحیی عن أبیه عن ابن محبوب عن العباس عن حماد عن حریز عن زرارة و محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۳

أحدهما ع قال قلت له رجل دخل فی الصلاة و هو متیمم فصلی رکعة ثم أحدث فأصاب ماء الحدیث

بیان

ثم أحدث فأصاب ماء علی البناء للمفعول أی أحدث حدث و وجد سبب و سنح أمر من أمطار السماء و نحوه من أسباب وجدان الماء و الکنایة عن مثله بالحدث شائعة فی کلامهم و هذا المعنی أقرب مما فهمه الأکثرون من حمل الحدث علی معناه المتعارف إذ لا ربط بین الحدث بهذا المعنی و إصابة الماء المتفرع علیه.

و صاحب التهذیب و شیخه حیث حملاه علی ما فهماه أفتیا بالبناء فی صورة التیمم خاصة دون ما إذا دخل فیها بالوضوء أو الغسل.

قال فی التهذیب و لا یلزم مثل ذلک فی المتوضئ إذا صلی ثم أحدث أن یبنی علی ما مضی من صلاته لأن الشریعة منعت من ذلک و هو أنه لا خلاف بین أصحابنا أن من أحدث فی الصلاة ما یقطع صلاته یجب علیه استئنافه و یأتی تمام الکلام فیه فی کتاب الصلاة إن شاء اللّه

[۱۲]

اشارة

۴۹۳۵- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۴۰۳/ ۱/ ۱ ابن محبوب عن علی بن السندی عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال سألته عن رجل صلی رکعة علی تیمم ثم جاء رجل و معه قربتان من ماء قال یقطع الصلاة و یتوضأ ثم یبنی علی واحدة

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۴

بیان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا صلی رکعة ثم أحدث ما ینقض الوضوء ساهیا و لا یخفی بعده

[۱۳]

۴۹۳۶- ۱۳ التهذیب،/ ۱/ ۴۰۶/ ۱۵/ ۱ محمد بن أحمد عن محمد بن الحسین عن موسی بن سعدان عن الحسین بن أبی العلاء عن المثنی عن الصیقل قال قلت لأبی عبد اللّه ع رجل تیمم ثم قام یصلی فمر به نهر و قد صلی رکعة قال فلیغتسل و لیستقبل الصلاة قلت

إنه قد صلى صلاته كلها قال لا يعيد

[۱۴]

۴۹۳۷- ۱۴ الكافي، ۳/ ۶۵/ ۱۰/ ۱ محمد عن أحمد عن عثمان عن ابن مسكان عن أبي بصير قال سألته عن رجل كان في سفر و كان معه ماء فنسيه و تيمم و صلى ثم ذكر أن معه ماء قبل أن يخرج الوقت قال عليه أن يتوضأ و يعيد الصلاة

[۱۵]

۴۹۳۸- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۱۹۳/ ۳۱/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن ابن سنان عن ابن مسكان عن حسين العامري مولى مسعود بن موسى قال حدثني من سأله عن رجل أجنب فلم يقدر على الماء- و حضرت الصلاة فتيمم بالصعيد ثم مر بالماء و لم يغتسل و انتظر ماء آخر وراء ذلك فدخل وقت الصلاة الأخرى و لم ينته إلى الماء و خاف فوت الصلاة قال يتيمم و يصلي فإن تيممه الأول انتقض حين مر بالماء و لم يغتسل

الوافي، ج۶، ص: ۵۶۵

[۱۶]

۴۹۳۹- ۱۶ التهذيب، ۱/ ۱۹۷/ ۴۳/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسين عن صفوان التهذيب، ۱/ ۱۹۷/ ۴۴/ ۱ المشايخ عن محمد بن يحيى عن ابن محبوب عن صفوان عن العيص قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل يأتي الماء و هو جنب و قد صلى قال يغتسل و لا يعيد الصلاة

[۱۷]

اشارة

۴۹۴۰- ۱۷ التهذيب، ۱/ ۱۹۷/ ۴۵/ ۱ بالإسناد الأول عن الحسين عن حماد عن حريز عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل أجنب فتيمم بالصعيد و صلى ثم وجد الماء فقال لا يعيد إن رب الماء رب الصعيد فقد فعل أحد الطهورين

بيان

إطلاق الخبرين يشمل ما إذا وجد الماء و الوقت باق

[۱۸]

۴۹۴۱- ۱۸ التهذيب، ۱/ ۱۹۴/ ۳۶/ ۱ الحسين عن حماد عن حريز عن زرارة قال قلت لأبي جعفر ع فإن أصاب الماء و قد صلى بتيمم و هو في وقت قال تمت صلاته و لا إعادة عليه

[۱۹]

۴۹۴۲- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۱۹۵/ ۳۷/ ۱ محمد عن الحسن بن علی عن ابن أسباط عن عمه عن أبی عبد اللّه ع فی رجل تیمم و صلی ثم أصاب الماء و هو فی وقت قال قد مضت صلاته و لیتطهر

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۶

[۲۰]

اشارة

۴۹۴۳- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۲۰۲/ ۶۱/ ۱ سعد عن الخشاب عن ابن أسباط عن علی بن سالم عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له أتیمم و أصلی ثم أجد الماء و قد بقی علی وقت فقال لا تعد الصلاة فإن رب الماء هو رب الصعید فقال له داود بن کثیر الرقی أ فأطلب الماء یمینا و شمالا فقال لا تطلب الماء یمینا و شمالا و لا فی بئر إن وجدته علی الطریق فتوضأ و إن لم تجده فامض

بیان

حمله فی التهذیبین علی حال الخوف و الضرورة

[۲۱]

۴۹۴۴- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۱۹۵/ ۳۸/ ۱ ابن محبوب عن العباس بن معروف عن ابن المغیرة عن الفقیه، ۱/ ۱۰۷/ ۲۲۱ معاویة بن میسرة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل فی السفر لا یجد الماء ثم صلی ثم أتی الماء و علیه شیء من الوقت أ یمضی علی صلاته أم یتوضأ و یعید الصلاة قال یمضی علی صلاته فإن رب الماء رب التراب

[۲۲]

۴۹۴۵- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۱۹۵/ ۳۹/ ۱ أحمد عن عثمان عن ابن مسکان عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن رجل تیمم و صلی ثم بلغ الماء قبل أن یخرج الوقت فقال لیس علیه إعادة الصلاة

[۲۳]

۴۹۴۶- ۲۳ التهذیب، ۱/ ۱۹۳/ ۳۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۷

الحسین عن یعقوب بن یقطین قال سألت أبا الحسن ع عن رجل تیمم فصلی فأصاب بعد صلاته ماء أ یتوضأ و یعید الصلاة أم تجوز صلاته قال إذا وجد الماء قبل أن یمضی الوقت توضأ و أعاد فإن مضی الوقت فلا إعادة علیه

[۲۴]

اشارة

۴۹۴۷- ۲۴ التهذیب، ۱/ ۱۹۳/ ۳۲/ ۱ ابن عیسی عن محمد بن خالد عن الحسن بن علی عن یونس بن یعقوب عن منصور بن حازم عن أبی عبد اللّه ع فی رجل تیمم و صلی ثم أصاب الماء قال أما أنا فإنی کنت فاعلا إنی کنت أتوضأ و أعید

بیان

حمله فی التهذیبین علی ما إذا وجد الماء و الوقت باق و حمل أخبار نفی الإعادة مطلقا علی محامل بعیدة لیثبت وجوب الإعادة مع الوقت و الصواب أن تحمل الإعادة علی الاستحباب و ترکها علی الرخصة و لا ترتکب تلک التکلفات و یؤید ما قلناه قوله ع أما أنا فإنی کنت فاعلا فإن تخصیصه ع ذلک بنفسه یشعر بالاستحباب و یؤیده أیضا
ما رواه أبو سعید من أن رجلین تیمما فوجدا الماء و صلیا فی الوقت فأعاد أحدهما و سألا النبی ص فقال لمن لم یعد أصبت السنة و أجزأتک صلاتک و للآخر لک الأجر مرتین

[۲۵]

۴۹۴۸- ۲۵ التهذیب، ۱/ ۲۰۰/ ۵۵/ ۱ الحسین عن فضالة عن حماد بن عثمان قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل لا یجد
الوافی، ج۶، ص: ۵۶۸
الماء أ یتیمم لکل صلاة فقال لا هو بمنزلة الماء

[۲۶]

۴۹۴۹- ۲۶ التهذیب، ۱/ ۲۰۰/ ۵۳/ ۱ المشایخ عن الصفار و سعد عن أحمد عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة و ابن بکیر عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع فی رجل تیمم قال یجزیه ذلک إلی أن یجد الماء

[۲۷]

۴۹۵۰- ۲۷ التهذیب، ۱/ ۲۰۱/ ۵۹/ ۱ المشایخ عن محمد و الحسین بن عبید اللّه عن أحمد بن محمد بن یحیی عن أبیه عن التهذیب، ۱/ ۲۰۱/ ۵۶/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن أبی همام عن محمد بن سعید بن غزوان عن السکونی عن جعفر بن محمد عن أبیه عن آبائه ع قال لا بأس بأن یصلی صلاة اللیل و النهار بتیمم واحد ما لم یحدث أو یصب الماء

[۲۸]

۴۹۵۱- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۲۰۱/ ۵۸/ ۱ محمد بن أحمد عن العباس عن أبی همام عن محمد بن سعید بن غزوان عن السکونی عن جعفر عن أبیه عن آبائه ع قال لا یتمتع بالتیمم إلا صلاة واحدة و نافلتها

[۲۹]

اشارة

۴۹۵۲- ۲۹ التهذیب، ۱/ ۲۰۱/ ۵۷/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن أبی همام عن الرضا ع قال یتیمم لکل صلاة حتی یوجد الماء

الوافی، ج۶، ص: ۵۶۹

بیان

حملهما فی التهذیبین بعد الطعن بما لا یوجب الطعن علی استحباب التجدید أو علی ما إذا قدر علی الماء فیما بین الصلاتین. أقول و الخبر الثانی لا یحتاج إلی تأویل لأن معناه أنه یتیمم لکل صلاة من الصلوات یأتی وقتها و هو محدث حتی یجد الماء و هذا
کقول النبی ص یا با ذر یکفیک الصعید عشر سنین
و الأول ینبغی حمله علی التقیة لموافقته مذهب العامة و کون راویه عامیا

[۳۰]

۴۹۵۳- ۳۰ التهذیب، ۱/ ۱۸۵/ ۸/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن بکیر عن السکونی عن جعفر عن أبیه عن علی ع أنه سئل عن رجل یکون فی وسط الزحام یوم الجمعة أو یوم عرفة لا یستطیع الخروج من المسجد من کثرة الناس قال یتیمم و یصلی معهم و یعید إذا انصرف

[۳۱]

۴۹۵۴- ۳۱ التهذیب، ۱/ ۱۹۰/ ۲۲/ ۱ الصفار عن محمد بن الحسین عن وهیب بن حفص عن أبی بصیر قال سألت أبا عبد اللّه ع عن قوم کانوا فی سفر فأصاب بعضهم جنابة و لیس معهم من الماء إلا ما یکفی الجنب لغسله یتوضئون هم هو أفضل أو یعطون الجنب فیغتسل و هم لا یتوضئون فقال یتوضئون هم و یتیمم الجنب

[۳۲]

۴۹۵۵- ۳۲ التهذیب، ۱/ ۱۰۹/ ۱۷/ ۱ الصفار عن محمد بن عیسی عن التمیمی عن رجل قال سألت أبا الحسن ع عن ثلاثة نفر کانوا فی سفر أحدهم جنب و الثانی میت و الثالث علی غیر وضوء و حضرت

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۰

الصلاة و معهم من الماء ما یکفی أحدهم من یأخذ و یغتسل به و کیف یصنعون قال یغتسل الجنب و یدفن المیت و یتیمم الذی علیه وضوء- لأن الغسل من الجنابة فریضة و غسل المیت سنة و التیمم للآخر جائز

[۳۳]

۴۹۵۶- ۳۳ الفقيه، ۱/ ۱۰۸/ ۲۲۳ سأل التميمى أبا الحسن موسى ع الحديث

[۳۴]

۴۹۵۷- ۳۴ التهذيب، ۱/ ۱۱۰/ ۱۹/ ۱ ابن عيسى عن الحسين بن النضر الأرمنى قال سألت أبا الحسن الرضا ع عن القوم يكونون فى السفر فيموت منهم ميت و معهم جنب و معهم ماء قليل قدر ما يكفى أحدهما أيهما يبدأ به قال يغتسل الجنب و يترك الميت لأن هذا فريضة و هذا سنة

[۳۵]

اشارة

۴۹۵۸- ۳۵ التهذيب، ۱/ ۱۰۹/ ۱۸/ ۱ ابن عيسى عن الحسن بن على عن أحمد عن الحسن التفليسى قال سألت أبا الحسن ع عن ميت و جنب اجتمعا و معهما ماء يكفى أحدهما أيهما يغتسل قال إذا اجتمعت سنة و فريضة بدئ بالفرض

بيان

حمل السنة فى التهذيب على ما عرف فرضه من جهة السنة دون القرآن

[۳۶]

اشارة

۴۹۵۹- ۳۶ التهذيب، ۱/ ۱۱۰/ ۲۰/ ۱ على بن محمد عن محمد بن على عن بعض أصحابنا عن أبى عبد اللّه ع قال قلت له

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۱

الميت و الجنب يتفقان فى مكان لا يكون فيه الماء إلا بقدر ما يكفى أحدهما- أيهما أولى أن يجعل الماء له قال يتيمم الجنب و يغسل الميت بالماء

بيان

بأى الخبرين أخذ جاز

[۳۷]

۴۹۶۰- ۳۷ التهذیب، ۱/ ۴۰۴/ ۳/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن ابن المغیرة عن ابن بکیر عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له رجل أم قوما و هو جنب و قد تیمم و هم علی طهور قال لا بأس فإذا تیمم الرجل فلیکن ذلک فی آخر الوقت فإن فاته الماء فلن تفوته الأرض

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۳

باب ۶۲ ما یتیمم به

[۱]

۴۹۶۱- ۱ الفقیه، ۱/ ۲۴۰/ ۷۲۴ قال النبی ص أعطیت خمسا لم یعطها أحد قبلی جعلت لی الأرض مسجدا و طهورا و نصرت بالرعب و أحل لی المغنم و أعطیت جوامع و أعطیت الشفاعة

[۲]

۴۹۶۲- ۲ الکافی، ۳/ ۶۲/ ۵/ ۱ محمد عن الکوفی عن النوفلی عن غیاث بن إبراهیم عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ع لا وضوء من موطإ قال النوفلی یعنی ما تطأ علیه برجلیک

[۳]

۴۹۶۳- ۳ الکافی، ۳/ ۶۲/ ۶/ ۱ الحسن بن علی العلوی عن سهل بن جمهور عن عبد العظیم بن عبد اللّه الحسنی عن الحسن بن الحسین العرنی عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۴

غیاث بن إبراهیم عن أبی عبد اللّه ع قال نهی أمیر المؤمنین ع أن یتیمم الرجل بتراب من أثر الطریق

[۴]

۴۹۶۴- ۴ التهذیب، ۱/ ۱۸۷/ ۱۳/ ۱ المشایخ عن محمد عن ابن محبوب عن أحمد بن الحسین عن فضالة عن السکونی عن جعفر عن أبیه عن علی ع أنه سئل عن التیمم بالجص فقال نعم فقیل بالنورة فقال نعم فقیل بالرماد فقال لا إنه لیس یخرج من الأرض إنما یخرج من الشجرة

[۵]

اشارة

۴۹۶۵- ۵ التهذیب، ۱/ ۱۸۸/ ۱۴/ ۱ المفید عن الصدوق عن محمد بن الحسن عن محمد عن محمد بن أحمد عن محمد بن عیسی عن یاسین الضریر عن حریز عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع عن الرجل یکون معه اللبن أ یتوضأ منه للصلاة قال لا إنما هو الماء و الصعید

بيان

قد مضى هذا الحديث و الكلام فی تفسير الصعيد فی أبواب الوضوء

[۶]

۴۹۶۶- ۶ الكافی، ۳/ ۶۷/ ۱/ ۲ محمد عن أحمد عن السراد التهذيب، ۱/ ۱۸۹/ ۱۷/ ۱ المشايخ عن القمی عن محمد بن أحمد عن العباس بن معروف عن السراد عن ابن رئاب عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۵

أبی بصير عن أبی عبد اللّه ع قال إذا كنت فی حال لا تقدر إلا على الطين فتيمم به فإن اللّه أولى بالعذر إذا لم يكن معك ثوب جاف أو لبد- تقدر على أن تنفضه و تيمم به

[۷]

اشارة

۴۹۶۷- ۷ الكافی، ۳/ ۶۷/ ۱/ ۲ و فی رواية أخرى صعيد طيب و ماء طهور

بيان

يعنی الطين كما يأتی فی تلك الرواية

[۸]

اشارة

۴۹۶۸- ۸ التهذيب، ۱/ ۱۸۹/ ۱۸/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن حماد عن حريز عن زرارة قال قلت لأبی جعفر ع أ رأيت المواقف إن لم يكن على وضوء كيف يصنع و لا يقدر على النزول قال يتيمم من لبده أو سرجه أو معرفة دابته فإن فيها غبارا و يصلی

بيان

المواقف المحارب وزنا و معنى و اللبد ما تحت السرج و المعرفة كمرحلة موضع العرف من الفرس و العرف بالضم شعر عنقه

[۹]

۴۹۶۹- ۹ التهذیب، ۱/ ۱۹۱/ ۲۵/ ۱ المفید عن الصدوق عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۶

محمد بن الحسن عن القمی عن محمد بن أحمد [عن أحمد] عن معاویة بن حکیم التهذیب، ۱/ ۱۸۹/ ۱۹/ ۱ ابن محبوب عن معاویة بن حکیم عن ابن المغیرة عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی جعفر ع قال إن أصابه الثلج فلینظر لبد سرجه فیتیمم من غباره أو من شیء معه و إن کان فی حال لا یجد إلا الطین فلا بأس أن یتیمم منه

[۱۰]

۴۹۷۰- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۱۸۹/ ۲۰/ ۱ سعد عن أحمد عن أبیه عن ابن المغیرة عن رفاعة عن أبی عبد اللّه ع قال إذا کانت الأرض مبتلة لیس فیها تراب و لا ماء فانظر أجف موضع تجده فتیمم منه- فإن ذلک توسیع من اللّه عز و جل قال فإن کان فی ثلج فلینظر لبد سرجه- فلیتیمم من غباره أو شیء مغبر و إن کان فی حال لا یجد إلا الطین فلا بأس أن یتیمم منه

[۱۱]

۴۹۷۱- ۱۱ الکافی، ۳/ ۶۶/ ۴/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة قال إن کانت الأرض مبتلة و لیس فیها تراب و لا ماء فانظر أجف موضع تجده فتیمم من غباره أو شیء مغبر و إن کان فی حال لا یجد إلا الطین فلا بأس أن یتیمم به

[۱۲]

اشارة

۴۹۷۲- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۱۹۰/ ۲۱/ ۱ سعد عن الحسن بن علی عن أحمد بن هلال عن أحمد عن أبان عن زرارة عن أحدهما ع قال قلت رجل دخل الأجمة لیس فیها ماء و فیها طین ما یصنع قال

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۷

یتیمم فإنه الصعید قلت فإنه راکب و لا یمکنه النزول من خوف و لیس هو علی وضوء قال إن خاف علی نفسه من سبع أو غیره و خاف فوت الوقت فلیتیمم یضرب بیده علی اللبد و البرذعة و یتیمم و یصلی

بیان

الأجمة محرکة الشجر الکثیر الملتف و البرذعة ما یبسط تحت رحل البعیر علی ظهره

[۱۳]

۴۹۷۳- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۱۹۰/ ۲۳/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن سعد عن أحمد عن علی بن مطر عن بعض أصحابنا قال سألت الرضا ع عن الرجل لا یصیب الماء و لا التراب أ یتیمم بالطین فقال نعم صعید طیب و ماء طهور

الوافی، ج۶، ص: ۵۷۹

باب ۶۳ صفة التیمم

[۱]

۴۹۷۴- ۱ الکافی، ۳/ ۶۲/ ۴/ ۱ الثلاثة عن الخراز و علی عن العبیدی عن یونس عن الخراز عن أبی عبد اللّٰه ع قال سألته عن التیمم- فقال إن عمار بن یاسر أصابته جنابة فتمعک کما تتمعک الدابة فقال له رسول اللّٰه ص یا عمار تمعکت کما تتمعک الدابة- فقلت له کیف التیمم فوضع یده علی المسح ثم رفعها فمسح وجهه ثم مسح فوق الکف قلیلا

[۲]

اشارة

۴۹۷۵- ۲ التهذیب، ۱/ ۲۰۷/ ۱/ ۱ المشایخ عن سعد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن داود بن النعمان قال سألت أبا عبد اللّٰه ع عن التیمم الحدیث إلا أنه قال فقال له رسول اللّٰه ص و هو یهزأ به یا عمار و ذکر الأرض بدل المسح

بیان

فتمعک أی تمرغ و تقلب فی التراب و المراد أنه ماس التراب بجمیع بدنه فکأنه لما رأی التیمم فی موضع الغسل ظن أنه مثله فی استیعاب البدن.

یهزأ به أی یمزح تلطفا به و مؤانسة معه لمحبته له لیس بمعنی السخریة فإنها لا تلیق بمنصب النبوة

فقد روی عنه ص أنه قال إنی أمزح

الوافی، ج۶، ص: ۵۸۰

و لا أقول إلا الحق

و قد حکی اللّٰه سبحانه عن بنی إسرائیل و موسی ع فی قصة البقرة حیث قالوا له أَ تَتَّخِذُنا هُزُواً قالَ أَعُوذُ بِاللّٰهِ أَنْ أَکُونَ مِنَ الْجاهِلِینَ

فقلت له من کلام الخراز و فی التهذیب فقلنا له و هو من کلام داود.

و المسح بالکسر البساط و قد صحف فی بعض النسخ بفنون من التصحیف ثم مسح فوق الکف قلیلا یعنی مسح الکف مع ما فوقها من الزند قلیلا و هو من قبیل الاحتیاط فی الاستیعاب و قد مضی حدیث زرارة فی بیان التیمم و تفسیر الآیة الواردة فیه فی باب صفة الوضوء

[۳]

اشارة

۴۹۷۶- ۳ الفقیه، ۱/ ۱۰۴/ ۲۱۳ قال زرارة قال أبو جعفر ع قال رسول اللّه ص ذات یوم لعمار فی سفر له یا عمار بلغنا أنك أجنبت فكیف صنعت قال تمرغت یا رسول اللّه ص فی التراب قال فقال له كذلك یتمرغ الحمار أ فلا صنعت كذا ثم أهوى بیدیه إلى الأرض فوضعهما على الصعید ثم مسح جبینیه بأصابعه- و كفیه إحداهما بالأخرى ثم لم یعد ذلك

بیان

لم یعد إما من الإعادة أی لم یعد مسح جبینیه و لا كفیه بل اكتفى فیهما بالمرة الواحدة أو لم یعد وضع الیدین على الأرض بل اكتفى بالضربة الواحدة للمسحات أو من العدوان أی لم یتجاوز مسح الجبینین و الكفین فلم یمسح الوجه كله و لا الیدین إلى المرفقین كما تفعله العامة و یؤید الأول حدیث زرارة الآتی أولا و حدیث عمرو بن أبی المقدام و یؤید الأخیر حدیث زرارة الآتی ثانیا و حدیثه الذی مضى فی تفسیر آیة التیمم

الوافی، ج۶، ص: ۵۸۱

[۴]

۴۹۷۷- ۴ الكافی، ۳/ ۶۲/ ۳/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن صفوان عن الكاهلی قال سألته عن التیمم قال فضرب بیدیه على البساط فمسح بهما وجهه ثم مسح كفیه إحداهما على ظهر الأخرى

[۵]

۴۹۷۸- ۵ الكافی، ۳/ ۶۱/ ۱/ ۱ علی عن أبیه و علی بن محمد عن سهل جمیعا عن البزنطی التهذیب، ۱/ ۲۰۷/ ۴/ ۱ المشایخ عن الصفار عن أحمد عن الحسین عن البزنطی عن ابن بكیر عن زرارة قال سألت أبا جعفر ع عن التیمم فضرب بیدیه الأرض ثم رفعهما فنفضهما ثم مسح بهما جبهته و كفیه مرة واحدة

[۶]

۴۹۷۹- ۶ التهذیب، ۱/ ۲۰۸/ ۶/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن الحسین عن فضالة عن حماد عن زرارة قال سمعت أبا جعفر ع یقول و ذكر التیمم و ما صنع عمار فوضع أبو جعفر ع كفیه فی الأرض ثم مسح وجهه و كفیه و لم یمسح الذراعین بشیء

[۷]

۴۹۸۰- ۷ التهذیب، ۱/ ۲۱۲/ ۱۷/ ۱ المفید عن ابن قولویه عن أبیه عن الصفار عن أحمد عن الحسین عن صفوان عن عمرو بن أبی المقدام عن أبی عبد اللّه ع أنه وصف التیمم فضرب بیدیه على الأرض ثم رفعهما فنفضهما ثم مسح على جبینیه و كفیه مرة واحدة

الوافی، ج۶، ص: ۵۸۲

[۸]

۴۹۸۱- ۸ التهذیب، ۱/ ۲۱۲/ ۱۸/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن القاسم بن عروة عن ابن بکیر عن زرارة عن أبی جعفر ع فی التیمم قال تضرب بکفیک الأرض ثم تنفضهما و تمسح وجهک و یدیک

[۹]

۴۹۸۲- ۹ التهذیب، ۱/ ۲۱۰/ ۱۲/ ۱ المشایخ عن سعد عن أحمد عن إسماعیل بن همام الکندی عن الرضا ع قال التیمم ضربة للوجه و ضربة للکفین

[۱۰]

۴۹۸۳- ۱۰ التهذیب، ۱/ ۲۱۰/ ۱۳/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن صفوان عن العلاء عن محمد عن أحدهما ع قال سألته عن التیمم فقال مرتین مرتین للوجه و الیدین

[۱۱]

اشارة

۴۹۸۴- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۲۱۰/ ۱۴/ ۱ بهذا الإسناد عن الحسین عن حماد عن حریز عن زرارة عن أبی جعفر ع قال قلت کیف التیمم قال هو ضرب واحد للوضوء و الغسل من الجنابة تضرب بیدیک مرتین ثم تنفضهما نفضة للوجه و مرة للیدین و متی أصبت الماء فعلیک الغسل إن کنت جنبا و الوضوء إن لم تکن جنبا

بیان

ضرب واحد للوضوء و الغسل من الجنابة یعنی نوع واحد للطهارتین لا تفاوت فیه ثم بین ذلک بقوله تضرب بیدیک و أما جعل الضرب بمعنی الضربة و قراءة الغسل بالرفع لیکون ابتداء کلام و الفرق بین التیممین بالضربة

الوافی، ج۶، ص: ۵۸۳

و الضربتین و الجمع بین الأخبار بتخصیص کل من الضربة و الضربتین بإحدی الطهارتین فمن الأوهام الفاسدة و التکلفات الباردة کیف و أخبار عمار التی هی العمدة فی هذا الباب تتضمن المرة و هی واردة فی الغسل و سائر الأخبار من الطرفین مطلق و بعضها صریح فی التسویة کما یأتی فالصواب فی الجمع بین الأخبار حمل المرتین علی الاستحباب و الاکتفاء فی الوجوب بالمرة من غیر فرق بین الطهارتین و إنما یستحب المرتان لاشتراط علوق التراب بالکف کما أشرنا إلیه فی بیان حدیث زرارة الذی مضی فی باب صفة الوضوء المتضمن لتفسیر آیة التیمم و أن الضربة فی التیمم بمنزلة اغتراف الماء فی الوضوء فلعله ربما یذهب التراب عن الکفین بمسح الوجه و لا یبقی للیدین فالاحتیاط یقتضی الضربتین فی الطهارتین و أما النفض فلعله لتقلیل التراب لئلا یتشوه به الوجه فلا تذهب إلی ما ذهب إلیه جماعة من الأصحاب فی هذا المقام فإنه من زلل الأقدام

[۱۲]

۴۹۸۵- ۱۲ التهذيب، ۱/ ۲۱۲/ ۲۰/ ۱ المفيد عن ابن قولويه عن أبيه عن سعد عن الفطحية التهذيب، ۱/ ۱۶۲/ ۳۷/ ۱ التيملي عن الفطحية الفقيه، ۱/ ۱۰۷/ ۲۱۶ عمار عن أبي عبد اللّه ع قال سألته عن التيمم من الوضوء و من الجنابة و من الحيض للنساء سواء فقال نعم

[۱۳]

۴۹۸۶- ۱۳ الكافي، ۳/ ۶۵/ ۱۰/ ۱ محمد عن أحمد عن عثمان عن ابن مسكان عن أبي بصير قال سألته عن تيمم الحائض و الجنب سواء إذا

الوافي، ج۶، ص: ۵۸۴

لم يجدا ماء قال نعم

[۱۴]

اشارة

۴۹۸۷- ۱۴ الكافي، ۳/ ۶۲/ ۲/ ۱ علي عن أبيه عن حماد بن عيسى عن بعض أصحابنا عن أبي عبد اللّه ع أنه سئل عن التيمم فتلا هذه الآية السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمٰا و قال فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرٰافِقِ قال فامسح على كفيك من حيث موضع القطع- و قال و ما كان ربك نسيا

بيان

لعل المراد أنه لما أطلق الأيدي في آيتي السرقة و التيمم و قيدت في آية الوضوء بالتحديد إلى المرافق علمنا أن الحكم في الأولين واحد و في الثالث حكم آخر في معنى الأيدي و موضع القطع إنما هو وسط الكف كما يأتي في محله لا الزند فهذا الخبر شاذ ينافي ما سلف من الأخبار و لم يتعرض صاحب التهذيبين لهذا التنافي و التوفيق وَ مٰا كٰانَ رَبُّكَ نَسِيًّا يعني لم ينس ما قاله في آية السرقة حين أتى بما أتى في آية الوضوء و التيمم

[۱۵]

۴۹۸۸- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۲۰۹/ ۱۱/ ۱ المشايخ عن ابن أبان عن الحسين عن ابن سنان عن ابن مسكان عن ليث المرادي عن أبي عبد اللّه ع في التيمم قال تضرب بكفيك على الأرض مرتين ثم

الوافي، ج۶، ص: ۵۸۵

تنفضهما و تمسح بهما وجهك و ذراعيك

[۱۶]

۴۹۸۹- ۱۶ التهذیب، ۱/ ۲۰۸/ ۵/ ۱ الحسین عن عثمان عن سماعة قال سألته کیف التیمم فوضع یده علی الأرض فمسح بها وجهه و ذراعیه إلی المرفقین

[۱۷]

اشارة

۴۹۹۰- ۱۷ التهذیب، ۱/ ۲۱۰/ ۱۵/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن ابن أبی عمیر عن ابن أذینة عن محمد قال سألت أبا عبد اللّه ع عن التیمم فضرب بکفیه الأرض ثم مسح بهما وجهه ثم ضرب بشماله الأرض فمسح بها مرفقه إلی أطراف الأصابع واحدة علی ظهرها و واحدة علی بطنها ثم ضرب بیمینه الأرض ثم صنع بشماله کما صنع بیمینه ثم قال هذا التیمم علی ما کان فیه الغسل فی الوضوء الوجه و الیدین إلی المرفقین و ألقی ما کان علیه مسح الرأس و القدمین فلا یؤمم بالصعید

بیان

معنی آخر الحدیث أن التیمم إنما یرد علی العضو الذی کان یغسل فی الوضوء دون ما یمسح فیه فإنه ملقی فی التیمم لا یتعرض له کما مر فی حدیث زرارة المفسر للآیة فالغسل بفتح الغین.

و ألقی إما بالقاف أو الغین المعجمة علی اختلاف النسخ و کلاهما بمعنی واحد.

و مسح بالتنوین دون الإضافة و الرأس و القدمین بدل من ما فی کان علیه أو بتقدیر أعنی کالوجه و الیدین و صاحب التهذیبین حمل الاستیعاب فی هذه

الوافی، ج۶، ص: ۵۸۶

الأخبار علی الاستیعاب الحکمی دون الفعلی و الصواب حملها علی التقیة کما جعله وجها فی الإستبصار لأنه موافق لمذاهب العامة کما قاله فیه.

آخر أبواب التیمم و الحمد لله أولا و آخرا

الوافی، ج۶، ص: ۵۸۹

أبواب قضاء التفث و التزین

الآیات

اشارة

قال اللّه تعالی ثُمَّ لْیَقْضُوا تَفَثَهُمْ.

و قال عز و جل وَ إِذِ ابْتَلی إِبْراهِیمَ رَبُّهُ بِکَلِماتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قالَ إِنِّی جاعِلُکَ لِلنّاسِ إِماماً قالَ وَ مِنْ ذُرِّیَّتِی قالَ لا یَنالُ عَهْدِی الظّالِمِینَ.

و قال سبحانه خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ.

بیان

التفث الوسخ و الشعث یقال رجل تفت أی مغبر شعث لم یدهن و لم یستحد و قضاء التفث قضاء إزالته بقص الشارب و تقلیم الأظفار و نتف الإبط و نحو ذلک کذا فی المغرب و الابتلاء الاختبار و الامتحان و ورد فی تفسیر الکلمات أنها عشر خصال کانت فی شریعته فرضا و هی فی شریعتنا سنة خمس فی الرأس و هی المضمضة و الاستنشاق و فرق شعر الرأس و قص الشارب و السواک

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۰

و خمس فی البدن و هی الختان و حلق العانة و تقلیم الأظفار و نتف الإبطین و الاستنجاء بالماء.

و المراد بإتمامها الإتیان بهن کملا و أداؤهن تامات علی الوجه المأمور به.

و عن الصادق ع أن الکلمات ما ابتلاه به فی نومه بذبح ولده إسماعیل فأتمها إبراهیم و عزم علیها و سلم لأمر اللّه فلما عزم علیها قال اللّه تعالی ثوابا له إِنِّی جاعِلُکَ لِلنّاسِ إِماماً ثم أنزل علیه الحنیفیة و هی الطهارة- و هی عشرة أشیاء خمسة فی الرأس و هی أخذ الشارب و إعفاء اللحی و طم الشعر أی جزه و السواک و الخلال و خمسة فی البدن و هی حلق الشعر من البدن و الختان و قلم الأظفار و الغسل من الجنابة و الطهور بالماء.

و الإمام هو الذی یقتدی به فی أقواله و أفعاله و له الرئاسة العامة فی الأمور الدینیة و الدنیویة وَ مِنْ ذُرِّیَّتِی أی و تجعل من ذریتی و من للتبعیض و الذریة النسل و العهد الإمامة و فی الآیة دلالة علی وجوب عصمة الأنبیاء قبل البعثة و أن الفاسق لا یصلح للإمامة لأن فعل المعصیة ظلم کما قال سبحانه وَ مَنْ یَتَعَدَّ حُدُودَ اللّهِ فَأُولئِکَ هُمُ الظّالِمُونَ و قال عز و جل وَ مَنْ یَتَعَدَّ حُدُودَ اللّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ و الزینة فسرت بنحو المشط و السواک فی بعض الوجوه

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۱

باب ۶۴ الحمام و ستر العورة و غض البصر

[۱]

۴۹۹۱- ۱ الکافی، ۶/ ۴۹۶/ ۱ العدة عن البرقی عن أبیه و غیره عن محمد بن أسلم الجبلی رفعه قال قال أبو عبد اللّه ع قال أمیر المؤمنین ص نعم البیت الحمام یذکر النار و یذهب بالدرن و قال عمر بئس البیت الحمام یبدی العورة و یهتک الستر قال فنسب الناس قول أمیر المؤمنین ع إلی عمر و قول عمر إلی أمیر المؤمنین ع الفقیه، ۱/ ۱۱۵/ ۲۳۷ قال أمیر المؤمنین ع نعم البیت الحمام یذکر فیه النار و یذهب بالدرن

[۲]

۴۹۹۲- ۲ الفقیه، ۱/ ۱۱۵/ ۲۳۸ و قال ع بئس البیت الحمام یهتک الستر و یذهب بالحیاء

[۳]

۴۹۹۳- ۳ الفقیه، ۱/ ۱۱۵/ ۲۳۹ و قال الصادق ع بئس البیت الحمام یهتک الستر و یبدی العورة و نعم البیت الحمام یذکر حر جهنم

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۲

[۴]

۴۹۹۴- ۴ التهذيب، ۱/ ۳۷۷/ ۲۴/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسين عن ابن زرارة عن عيسى بن عبد اللّه الهاشمی عن جده قال دخل علی ع و عمر الحمام فقال عمر بئس البيت الحمام يكثر فيه العناء و يقل فيه الحياء فقال علی ع نعم البيت الحمام- يذهب الأذى و يذكر بالنار

[۵]

اشارة

۴۹۹۵- ۵ التهذيب، ۱/ ۳۷۸/ ۲۵/ ۱ عنه قال مر رسول اللّه ص بمكان بالمباضع فقال نعم موضع الحمام

بيان

المبضع ما يسيل به العرق يقال جبهته تبضع أی تسيل عرقا و ليعلم أن جملة ما ورد فی ذم الحمام ترجع إلی دخوله بلا مئزر و ذلك أن عامة الناس يومئذ كانوا يدخلون الحمام بلا مئزر فورد فی ذمة ما ورد فأما اليوم فليس كذلك فی أكثر البلاد فبقيت محامده و سقطت الذمائم و الحمد لله علی ذلك

[۶]

۴۹۹۶- ۶ الكافی، ۶/ ۵۰۲/ ۲۹/ ۱ الثلاثة عن رفاعة عن أبی عبد اللّه ع قال من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر فلا يدخل حليلته الحمام

[۷]

۴۹۹۷- ۷ الكافی، ۶/ ۵۰۲/ ۳۰/ ۱ العدة عن البرقی عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر فلا يرسل حليلته إلی الحمام

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۳

[۸]

۴۹۹۸- ۸ الكافی، ۵/ ۵۱۷/ ۳/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال الفقيه، ۱/ ۱۱۵/ ۲۴۰ قال رسول اللّه ص الحديث

[۹]

اشارة

۴۹۹۹- ۹ الفقیه، ۱/ ۱۱۵/ ۲۴۱ و قال ع من أطاع امرأته أکبه اللّه علی منخریه فی النار قیل و ما تلک الطاعة فقال تدعوه إلی النیاحات و العرسات و الحمامات و الثیاب الرقاق فیجیبها

بيان

حمل علی ما إذا کان هناک ریبة فإنهن ضعفاء العقول تزیغ قلوبهن بأدنی داع إلی ما لا- ینبغی لهن و یحتمل أن یکون ذلک لانکشاف سوءاتهن و کان مختصا بذلک الزمان أو ببعض البلاد

[۱۰]

۵۰۰۰- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۹۷/ ۳/ ۱ الثلاثة عن رفاعة عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۱۰/ ۲۲۶ قال رسول اللّه ص من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلا یدخل الحمام إلا بمئزر

[۱۱]

۵۰۰۱- ۱۱ الکافی، ۶/ ۵۰۳/ ۳۶/ ۱ الاثنان عن أحمد بن محمد بن عبد اللّه

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۴

عن محمد بن جعفر عن بعض رجاله عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص لا یدخل الرجل مع ابنه الحمام فینظر إلی عورته و قال لیس للوالدین أن ینظرا إلی عورة الولد و لیس للولد أن ینظر إلی عورة الوالد و قال لعن رسول اللّه ص الناظر و المنظور إلیه فی الحمام بلا مئزر

[۱۲]

اشارة

۵۰۰۲- ۱۲ الکافی، ۶/ ۵۰۱/ ۲۳/ ۱ سهل رفعه قال قال أبو عبد اللّه ع لا یدخل الرجل مع ابنه الحمام فینظر إلی عورته

بيان

کان المراد بالخبرین الدخول معه بلا مئزر کما یشعر به تفریع النظر فإذا اتزرا فلا بأس

[۱۳]

۵۰۰۳- ۱۳ الکافی، ۶/ ۴۹۸/ ۱۰/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن رجل من بنی هاشم قال دخلت علی جماعة من بنی هاشم فسلمت علیهم فی بیت مظلم فقال بعضهم سلم علی أبی الحسن ع فإنه فی الصدر قال فسلمت علیه و جلست بین یدیه و قلت له قد أحببت أن

ألقاك منذ حين- لأسألك عن أشياء قال سل عما بدا لك قلت ما تقول فی الحمام- قال لا تدخل الحمام إلا بمئزر و غض بصرك و لا تغتسل من غسالة ماء الحمام فإنه يغتسل فيه من الزنا و يغتسل فيه ولد الزنا و الناصب لنا

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۵

أهل البيت و هو شرهم

[۱۴]

اشارة

۵۰۰۴- ۱۴ التهذيب، ۱/ ۳۷۳/ ۱/ ۱ ابن محبوب عن عدة من أصحابنا عن محمد بن عبد الحميد عن حمزة بن أحمد عن أبی الحسن الأول ع قال سألته أو سأله غيری عن الحمام قال ادخله بمئزر و غض بصرك و لا تغتسل من البئر التی يجتمع فيها ماء الحمام فإنه يسيل فيها ما يغتسل به الجنب و ولد الزنا و الناصب لنا أهل البيت و هو شرهم

بيان

قد مضى خبر آخر فی هذا المعنى فی باب ماء الحمام مع أخبار أخر من هذا الباب

[۱۵]

۵۰۰۵- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۳۷۴/ ۷/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن حماد عن حريز عن أبی عبد اللّه ع قال لا ينظر الرجل إلى عورة أخيه

[۱۶]

۵۰۰۶- ۱۶ الفقيه، ۱/ ۱۱۴/ ۲۳۵ سئل الصادق ع عن قول اللّه عز و جل قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ- ذلِكَ أَزْكى لَهُمْ فقال كل ما كان فی كتاب اللّه من ذكر حفظ الفرج- فهو من الزنا إلا فی هذا الموضع فإنه الحفظ من أن ينظر إليه

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۶

[۱۷]

۵۰۰۷- ۱۷ الفقيه، ۱/ ۱۱۴/ ۲۳۶ روى عن الصادق ع أنه قال إنما كره النظر إلى عورة المسلم فأما النظر إلى عورة الذمی و من ليس بمسلم فهو مثل النظر إلى عورة الحمار

[۱۸]

۵۰۰۸- ۱۸ الكافی، ۶/ ۵۰۱/ ۲۷/ ۱ الثلاثة عن غير واحد عن أبی عبد اللّه ع قال النظر إلى عورة من ليس بمسلم مثل نظرك إلى عورة الحمار

[۱۹]

۵۰۰۹- ۱۹ التهذیب، ۱/ ۳۷۳/ ۲/ ۱ البرقی عن القاسم عن جده عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه عن أبیه عن آبائه ع عن أمیر المؤمنین ص قال إذا تعری أحدکم نظر إلیه الشیطان- فطمع فیه فاستتروا

[۲۰]

۵۰۱۰- ۲۰ التهذیب، ۱/ ۳۷۳/ ۳/ ۱ ابن محبوب عن علی بن الریان بن الصلت عن الحسن بن راشد عن بعض أصحابه عن مسمع عن أبی عبد اللّه ع عن أمیر المؤمنین ص أنه نهی أن یدخل الرجل الماء إلا بمئزر

[۲۱]

۵۰۱۱- ۲۱ التهذیب، ۱/ ۳۷۴/ ۴/ ۱ عنه عن الحسن بن علی بن النعمان عن علی بن الحسین بن الحسن الضریر عن حماد بن عیسی عن جعفر عن أبیه عن علی ع قال قیل له إن سعید بن عبد الملک یدخل مع جواریه الحمام قال و ما بأس إذا کان علیه و علیهن الأزر و لا یکونون عراة کالحمیر ینظر بعضهم إلی سوءة بعض

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۷

[۲۲]

اشارة

۵۰۱۲- ۲۲ التهذیب، ۱/ ۳۷۴/ ۵/ ۱ عنه عن محمد بن عیسی و العباس جمیعا عن الفقیه، ۱/ ۱۱۸/ ۲۵۱ سعدان بن مسلم قال کنت فی الحمام فی البیت الأوسط فدخل علی أبو الحسن ع و علیه النورة و علیه إزار فوق النورة فقال السلام علیکم فرددت علیه السلام و بادرت- فدخلت إلی البیت الذی فیه الحوض فاغتسلت و خرجت

بیان

قال فی الفقیه فی هذا إطلاق التسلیم فی الحمام لمن علیه مئزر و النهی الوارد عن التسلیم فیه هو لمن لا مئزر علیه.

أقول قد مضی هذا النهی فی باب التسلیم و رده من کتاب الإیمان و الکفر

[۲۳]

اشارة

۵۰۱۳- ۲۳ الکافی، ۶/ ۴۹۷/ ۷/ ۱ العدة عن سهل عن منصور بن العباس عن حمزة بن عبد اللّه عن ربعی عن الفقیه، ۱/ ۱۱۷/ ۲۵۰

عبید اللّه الرافقی و قال دخلت حماما بالمدینة و إذا بشیخ کبیر و هو قیم الحمام فقلت یا شیخ لمن هذا

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۸

الحمام فقال لأبی جعفر محمد بن علی بن الحسین بن علی ص فقلت کان یدخله فقال نعم فقلت کیف کان یصنع قال کان یدخل فیبدأ فیطلی عانته و ما یلیها ثم یلف إزاره علی طرف إحلیله و یدعونی فأطلی سائر بدنه فقلت له یوما من الأیام الذی تکره أن أراه فقد رأیته- فقال کلا إن النورة سترة

بیان

یأتی ذکر السبب فی عدم اطلاء سائر بدنه بنفسه إن شاء اللّه تعالی

[۲۴]

۵۰۱۴- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۱۱۷/ ۲۴۸ کان الصادق ع یطلی فی الحمام فإذا بلغ موضع العورة قال للذی یطلی تنح ثم یطلی هو ذلک الموضع

[۲۵]

۵۰۱۵- ۲۵ الکافی، ۶/ ۵۰۲/ ۳۵/ ۱ محمد عن محمد بن أحمد عن عمر بن علی بن عمر بن یزید عن عمه محمد بن عمر عن بعض من حدثه أن أبا جعفر ع کان یقول من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلا یدخل الحمام إلا بمئزر قال فدخل ذات یوم هو الحمام فتنور فلما أن أطبقت النورة علی بدنه ألقی المئزر فقال له مولی له بأبی أنت و أمی إنک لتوصینا بالمئزر و لزومه و قد ألقیته عن نفسک فقال أما علمت أن النورة قد أطبقت العورة

[۲۶]

۵۰۱۶- ۲۶ الکافی، ۶/ ۵۰۱/ ۲۶/ ۱ محمد عن

الوافی، ج۶، ص: ۵۹۹

التهذیب، ۱/ ۳۷۴/ ۹/ ۱ ابن عیسی عن أبی یحیی الواسطی عن بعض أصحابنا عن أبی الحسن الماضی ع قال العورة عورتان القبل و الدبر فأما الدبر فمستور بالألیتین فإذا سترت القضیب و البیضتین فقد سترت العورة

[۲۷]

۵۰۱۷- ۲۷ الکافی، ۶/ ۵۰۱/ ۲۶/ ۱ قال و فی روایة أخری فأما الدبر فقد سترته الألیتان و أما القبل فاستره بیدک

[۲۸]

۵۰۱۸- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۳۷۴/ ۸/ ۱ ابن محبوب عن العباس عن علی المیثمی عن محمد بن حکیم قال المیثمی لا أعمله إلا قال-

رأيت أبا عبد اللّه ع أو من رآه متجردا و على عورته ثوب فقال إن الفخذ ليست من العورة

[۲۹]

۵۰۱۹- ۲۹ الفقيه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۳ قال الصادق ع الفخذ ليست من العورة

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۱

باب ۶۵ آداب الحمام

[۱]

اشارة

۵۰۲۰- ۱ الكافي، ۶/ ۵۰۳/ ۳۷/ ۱ الحسين بن محمد عن أحمد بن إسحاق عن سعدان عن أبي بصير قال الفقيه، ۱/ ۱۱۷/ ۲۴۹ دخل أبو عبد اللّه ع الحمام فقال له صاحب الحمام أخليه لك فقال لا حاجة لي في ذلك المؤمن أخف من ذلك

بيان

يعني أن المؤمن أخف مئونة من أن يخرج له الناس من الحمام كما يصنع للمتكبرين فيكون كلا عليهم و ثقيلا على قلوبهم

[۲]

اشارة

۵۰۲۱- ۲ الفقيه، ۱/ ۱۱۲/ ۲۳۲ روى يحيى بن سعيد الأهوازي عن البزنطي عن محمد بن حمران قال قال جعفر بن محمد الصادق ع إذا دخلت الحمام فقل في الوقت الذي تنزع فيه ثيابك- اللهم انزع عني ربقة النفاق و ثبتني على الإيمان و إذا دخلت البيت الأول فقل اللهم إني أعوذ بك من شر نفسي و أستعيذك من أذاه و إذا دخلت البيت الثاني فقل اللهم أذهب عني الرجس النجس و طهر

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۲

جسدي و قلبي و خذ من الماء الحار و ضعه على هامتك و صب منه على رجليك و إن أمكن أن تبلع منه جرعة فافعل فإنه ينقي المثانة و البث في البيت الثاني ساعة فإذا دخلت البيت الثالث فقل نعوذ بالله من النار و نسأله الجنة ترددها إلى وقت خروجك من البيت الحار و إياك و شرب الماء البارد و الفقاع في الحمام فإنه يفسد المعدة و لا تصبن عليك الماء البارد- فإنه يضعف البدن و صب الماء البارد على قدميك إذا خرجت فإنه يسل الداء من جسدك فإذا لبست ثيابك فقل اللهم ألبسني التقوى و جنبني الردى فإذا فعلت ذلك أمنت من كل داء

بيان

الاستعاذة من النار إشارة إلى أن المؤمن لا بد أن يتذكر بالحمام و حرارته جهنم و سعيرها فإنه أشبه بيت بجهنم النار من تحت و الظلام من فوق بل العاقل لا يغفل عن ذكر الآخرة فى لحظة فإنها مصيره و مستقره فيكون له فى كل ما يراه من ماء أو نار أو غيرهما عبرة و موعظة

[۳]

اشارة

۵۰۲۲- ۳ الكافى، ۶/ ۵۰۳/ ۳۸/ ۱ الحسين بن محمد و محمد عن على بن محمد بن سعد عن محمد بن سالم عن موسى بن عبد اللّه بن موسى عن محمد بن على بن جعفر عن أبى الحسن الرضا ع قال من أخذ من الحمام خزفة فحك بها جسده فأصابه البرص فلا يلومن إلا نفسه و من اغتسل من الماء الذى قد اغتسل فيه فأصابه الجذام فلا يلومن إلا نفسه قال محمد بن على فقلت لأبى الحسن ع إن أهل المدينة يقولون إن فيه شفاء من العين فقال كذبوا يغتسل فيه الجنب من الحرام و الزانى و الناصب الذى هو شرهما و كل خلق من خلق اللّه ثم يكون فيه شفاء من العين إنما

الوافى، ج۶، ص: ۶۰۳

شفاء العين قراءة الحمد و المعوذتين و آية الكرسى و البخور بالقسط و المر و اللبان

بيان

يقال أصابت فلانا عين إذا نظر إليه عدو أو حسود فأثرت فيه فمرض بسببها و فى الحديث العين حق و عطف الزانى على الجنب من الحرام من قبيل عطف الخاص على العام و لذا عدهما واحدا و ثنى البارز فى شرهما و إلا فينبغى شرهم كما مر فى مثله و كل خلق إما معطوف على الجنب أو على البارز فى شرهما و القسط بالضم عود هندى و عربى و المر بالضم صمغ شجرة تكون ببلاد العرب و قد تسمى تلك الشجرة بالشوكة المصرية مر الطعم طيب الرائحة و اللبان بالضم الكندر

[۴]

۵۰۲۳- ۴ الكافى، ۶/ ۳۸۶/ ۹/ ۱ الكافى، ۶/ ۵۰۱/ ۲۵/ ۱ على عن أبيه و الاثنان جميعا عن ابن أسباط عن أبى الحسن الرضا ع قال قال رسول اللّه ص لا تغسلوا رءوسكم بطين مصر فإنه يذهب بالغيرة و يورث الدياثة

[۵]

اشارة

۵۰۲۴- ۵ الكافى، ۶/ ۵۰۱/ ۲۵/ ۱ ابن بندار عن إبراهيم بن إسحاق عن يوسف بن السخت رفعه قال

الوافى، ج۶، ص: ۶۰۴

الفقیه، ۱/ ۱۱۶/ ۲۴۳ قال أبو عبد اللّه ع لا تتک فی الحمام فإنه یذیب شحم الکلیتین و لا تسرح فی الحمام فإنه یرقق الشعر- و لا تغسل رأسک بالطین فإنه یذهب بالغیرهٔ و لا تدلک بالخزف فإنه یورث البرص و لا تسمح وجهک بالإزار فإنه یذهب بماء الوجه

بیان

فی الفقیه بدل قوله فإنه یذهب بالغیرهٔ فإنه یسمج الوجه قال و فی حدیث آخر یذهب بالغیرهٔ و قال بعد تمام الحدیث و روی أن ذلک طین مصر و خزف الشام

[۶]

اشارهٔ

۵۰۲۵- ۶ التهذیب، ۱/ ۳۷۷/ ۲۱/ ۱ ابن محبوب عن النخعی عن العباس بن عامر عن ربیع بن محمد المسلی قال سمعت أبا عبد اللّه ع و ذکر الحمام فقال و إیاکم و الخزف فإنه تنکی الجسد علیکم بالخرق

بیان

تنکی الجسد أی تقرحه و تقشره و فی بعض النسخ تبلی من الإبلاء

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۵

[۷]

۵۰۲۶- ۷ الکافی، ۶/ ۵۰۰/ ۱۹/ ۱ محمد عن التیمی عن محمد بن أبی حمزهٔ عن عمر بن یزید عن أبی عبد اللّه ع قال کان أمیر المؤمنین ع یقول ألا لا یستلقین أحدکم فی الحمام فإنه یذیب شحم الکلیتین و لا یدلکن رجلیه بالخزف فإنه یورث الجذام

[۸]

۵۰۲۷- ۸ الکافی، ۶/ ۵۰۲/ ۳۴/ ۱ بعض أصحابنا عن ابن جمهور عن محمد بن القاسم عن ابن أبی یعفور عن أبی عبد اللّه ع قال قال لا تضطجع فی الحمام فإنه یذیب شحم الکلیتین

[۹]

۵۰۲۸- ۹ الکافی، ۶/ ۵۰۲/ ۳۲/ ۱ علی عن أبیه عن حماد عن ربعی عن الفقیه، ۱/ ۱۱۴/ ۲۳۳ محمد قال سألت أبا جعفر ع أ کان أمیر المؤمنین ع ینهی عن قراءهٔ القرآن فی الحمام قال لا إنما ینهی أن یقرأ الرجل و هو عریان فأما إذا کان علیه إزار فلا بأس

[۱۰]

۵۰۲۹- ۱۰ الکافی، ۶/ ۵۰۲/ ۳۳/ ۱ الخمسة عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس للرجل أن یقرأ القرآن فی الحمام إذا کان یرید به وجه اللّه و لا یرید ینظر کیف صوته

[۱۱]

۵۰۳۰- ۱۱ الکافی، ۶/ ۵۰۲/ ۳۱/ ۱ البرقی عن إسماعیل بن مهران عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۶

محمد بن أبی حمزة عن علی بن یقطین قال قلت لأبی الحسن ع أقرأ القرآن فی الحمام و أنکح قال لا بأس

[۱۲]

۵۰۳۱- ۱۲ التهذیب، ۱/ ۳۷۱/ ۲۹/ ۱ سعد عن التهذیب، ۱/ ۳۷۵/ ۱۳/ ۱ ابن عیسی عن ابن یقطین عن أخیه عن الفقیه، ۱/ ۱۱۴/ ۲۳۴ أبیه عن أبی الحسن موسی ع قال سألته عن الرجل یقرأ فی الحمام و ینکح فیه قال لا بأس به

[۱۳]

۵۰۳۲- ۱۳ التهذیب، ۱/ ۳۷۱/ ۲۸/ ۱ عنه عن الزیات عن ابن بزیع عن أبی الحسن الرضا ع مثله

[۱۴]

۵۰۳۳- ۱۴ التهذیب، ۱/ ۳۷۷/ ۲۳/ ۱ ابن محبوب عن الحسن بن علی عن ابن المغیرة عن عبیس بن هشام عن کرام عن أبی بصیر قال سألته عن القراءة فی الحمام فقال إذا کان علیک إزار فاقرأ القرآن إن شئت کله

[۱۵]

اشارة

۵۰۳۴- ۱۵ الکافی، ۶/ ۴۹۷/ ۴/ ۱ محمد عن أحمد عن الحجال عن الجعفری

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۷

التهذیب، ۱/ ۳۷۷/ ۲۰/ ۱ ابن محبوب عن معاویة بن حکیم عن الجعفری قال مرضت حتی ذهب لحمی فدخلت علی الرضا ع فقال أ یسرک أن یعود إلیک لحمک فقلت بلی فقال الزم الحمام غبا فإنه یعود إلیک لحمک و إیاک أن تدمنه فإن إدمانه یورث السل

بیان

الغب بکسر المعجمة و تشدید الموحدة أن یدخله یوما و یترکه یوما و منه حمی الغب و أما تفسیر بعض اللغویین الغب فی زر غبا

تزدد حبا بالزيارة فی كل أسبوع فإن صح فهو مخصوص بالغب فی الزيارة لا غير و السل بالكسر و الضم قرحة فی الرئة يلزمها حمی غير حادة و لا مضطربة

[۱۶]

اشارة

۵۰۳۵- ۱۶ الكافی، ۶/ ۴۹۹/ ۱۱/ ۱ أحمد عن ابن أشيم عن الجعفری قال من أراد أن يحمل لحما فليدخل الحمام يوما و يغب يوما و من أراد أن يضمر و كان كثير اللحم فليدخل الحمام كل يوم

بيان

الضمر الهزال

[۱۷]

۵۰۳۶- ۱۷ الكافی، ۶/ ۴۹۶/ ۲/ ۱ البرقی عن علی بن الحكم و علی بن حسان عن الجعفری عن الفقيه، ۱/ ۱۱۷/ ۲۴۷ أبی الحسن موسی ع

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۸

قال الحمام يوم و يوم لا يكثر اللحم و إدمانه فی كل يوم يذيب شحم الكليتين

[۱۸]

۵۰۳۷- ۱۸ الكافی، ۶/ ۴۹۷/ ۵/ ۱ أحمد عن علی بن الحكم عن الحناط عن أبی بصير عن أبی عبد اللّه ع قال لا تدخل الحمام إلا و فی جوفك شیء تطفئ به عنك وهج المعدة و هو أقوى للبدن و لا تدخله و أنت ممتلئ من الطعام

[۱۹]

۵۰۳۸- ۱۹ الكافی، ۶/ ۴۹۷/ ۶/ ۱ علی بن الحكم عن رفاعة عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع أنه كان إذا أراد دخول الحمام تناول شيئا فأكله قال قلت له إن الناس عندنا يقولون إنه علی الريق أجود ما يكون- قال لا بل يأكل شيئا قبله يطفئ المرار و يسكن حرارة الجوف

[۲۰]

۵۰۳۹- ۲۰ الفقيه، ۱/ ۱۱۶/ ۲۴۵ قال أبو الحسن موسی بن جعفر ع لا تدخلوا الحمام علی الريق و لا تدخلوه حتی تطعموا شيئا

[۲۱]

۵۰۴۰- ۲۱ الفقیه، ۱/ ۱۲۶/ ۳۰۰ قال الصادق ع ثلاثهٔ یهدمن البدن و ربما قتلن أکل القدید الغاب و دخول الحمام علی البطنهٔ و نکاح العجوز

[۲۲]

اشارهٔ

۵۰۴۱- ۲۲ الفقیه، ۱/ ۱۲۶/ ۳۰۰ و روی الغشیان علی الامتلاء

الوافی، ج۶، ص: ۶۰۹

بیان

الغاب اللحم المنتن و البطنهٔ الامتلاء و الغشیان النکاح

[۲۳]

اشارهٔ

۵۰۴۲- ۲۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۶/ ۲۹۹ و قال رسول اللّه ص الداء ثلاثهٔ و الدواء ثلاثهٔ فأما الداء الدم و المرهٔ و البلغم فدواء الدم الحجامهٔ و دواء البلغم الحمام و دواء المرهٔ المشی

بیان

المرهٔ بالکسر تقال للصفرهٔ و السوداء و المشی بکسر الشین المعجمهٔ و تشدید الیاء الدواء المسهل سمی به لأنه یحمل شاربه علی المشی و التردد إلی الخلاء فعیل من المشی

[۲۴]

۵۰۴۳- ۲۴ الکافی، ۶/ ۵۰۰/ ۱۷/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن سیف بن عمیرهٔ قال خرج أبو عبد اللّه ع من الحمام فتلبس و تعمم فقال لی إذا خرجت من الحمام فتعمم قال فما ترکت العمامهٔ عند خروجی من الحمام شتاء و لا صیفا

[۲۵]

۵۰۴۴- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۱۱۷/ ۲۴۶ الحدیث مرسلا

[۲۶]

اشارة

۵۰۴۵- ۲۶ الکافی، ۶/ ۵۰۰/ ۲۰/ ۱ محمد رفعه عن ابن مسکان قال کنا جماعة

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۰

من أصحابنا دخلنا الحمام فلما خرجنا لقینا أبا عبد اللّه ع فقال لنا من أین أقبلتم فقلنا له من الحمام فقال أنقی اللّه غسلکم- فقلنا جعلنا فداک و إنا جئنا معه حتی دخل الحمام فجلسنا له حتی خرج فقلنا له أنقی اللّه غسلک فقال طهرکم اللّه

بیان

الغسل بالضم و الکسر الماء الذی یغتسل به و بالضم الاسم أیضا و بالکسر ما یغسل به الرأس من خطمی و غیره أیضا و بالفتح مصدر و الکل محتمل علی تجوز

[۲۷]

اشارة

۵۰۴۶- ۲۷ الکافی، ۶/ ۵۰۰/ ۲۱/ ۱ محمد بن الحسن و ابن بندار عن إبراهیم بن إسحاق النهاوندی عن عبد اللّه بن حماد عن أبی مریم الأنصاری رفعه قال الفقیه، ۱/ ۱۲۵/ ۲۹۷ إن الحسن بن علی ص خرج من الحمام فلقیه إنسان فقال طاب استحمامک فقال یا لکع و ما تصنع بالاست هاهنا فقال طاب حمیمک فقال أ ما تعلم أن الحمیم العرق قال فطاب حمامک قال فإذا طاب حمامی فأی شیء لی و لکن قل طهر ما طاب منک و طاب ما طهر منک

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۱

بیان

لکع کصرد السفیه و الأحمق و کان القائل کان مخالفا للحق و ما تصنع بالاست یعنی أن الاست إنما تزاد لإفادة الطلب و إنما یتصور ذلک قبل دخول الحمام لا بعده مع أن فی هذه اللفظة رکاکة و لعل المراد بالطهارة النظافة من الأدناس و بالطیبة النزاهة من الذنوب

[۲۸]

اشارة

۵۰۴۷- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۱۲۵/ ۲۹۸ قال الصادق ع إذا قال لک أخوک و قد خرجت من الحمام طاب حمامک فقل له أنعم اللّه بالک

بیان

یعنی سر اللّه قلبک

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۳

باب ۶۶ النورة و آدابها

اشارة

کاشانی، فیض، محمد محسن ابن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی علیه السلام، اصفهان - ایران، اول، ۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج۶، ص: ۶۱۳

[۱]

۵۰۴۸- ۱ الکافی، ۶/ ۵۰۵/ ۱/ ۱ الثلاثة عن سلیم الفراء قال الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۴ قال أمیر المؤمنین ع النورة طهور

[۲]

۵۰۴۹- ۲ الکافی، ۶/ ۵۰۵/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن الحجال عن حماد بن عثمان عن البصری قال دخلت مع أبی عبد اللّه ع الحمام- فقال لی یا عبد الرحمن اطل فقلت إنما اطلیت منذ أیام فقال اطل فإنها طهور

[۳]

۵۰۵۰- ۳ الکافی، ۶/ ۵۰۵/ ۳/ ۱ أحمد عن ابن فضال عن علی بن عقبة عن أبی کهمش عن محمد بن عبد اللّه بن علی بن الحسین قال دخل أبو عبد اللّه ع الحمام و أنا أرید أن أخرج منه فقال یا محمد أ لا تطلی فقلت عهدی به منذ أیام فقال أ ما علمت أنها طهور

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۴

[۴]

۵۰۵۱- ۴ الکافی، ۶/ ۵۰۵/ ۴/ ۱ العدة عن البرقی عن أبیه عن خلف عمن رواه قال بعث أبو عبد اللّه ع ابن أخیه فی حاجة فجاء و أبو عبد اللّه ع قد اطلی بالنورة فقال له أبو عبد اللّه ع اطل- فقال إنما عهدی بالنورة منذ ثلاث فقال أبو عبد اللّه ع إن النورة طهور

[۵]

۵۰۵۲- ۵ التهذیب، ۱/ ۳۷۵/ ۱۴/ ۱ علی بن مهزیار عن عمرو بن إبراهیم عن خلف بن حماد عن هارون بن حکیم الأرقط خال أبی عبد اللّه ع قال أتیته فی حاجة فأصبته فی الحمام یطلی فذکرت له حاجتی فقال أ لا تطلی فقلت إنما عهدی به أول من أمس فقال اطل فإن النورة طهور

[۶]

۵۰۵۳- ۶ الکافی، ۶/ ۵۰۵/ ۶/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن علی عن أبی بصیر قال کنت معه أقوده فأدخلته الحمام فرأیت أبا عبد اللّه ع یتنور فدنا منه أبو بصیر فسلم علیه فقال یا أبا بصیر تنور فقال إنما تنورت أول من أمس و الیوم الثالث فقال أ ما علمت أنها طهور فتنور

[۷]

اشارة

۵۰۵۴- ۷ الکافی، ۶/ ۵۰۶/ ۷/ ۱ أحمد عن القاسم عن جده عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ع النورة نشرة و طهور للجسد

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۵

بیان

النشرة بالضم ضرب من الرقیة و المراد أنه تعویذ یطرد الشیاطین و یدفع الآفات و الأمراض و ذلک لأن الشعر مجن الشیاطین یستترون به کما یأتی و یتولد منه الأمراض السوداویة

[۸]

اشارة

۵۰۵۵- ۸ الفقیه، ۱/ ۱۳۱/ ۳۴۱ قال الصادق ع أربع من أخلاق الأنبیاء ع التطیب و التنظیف بالموسی و حلق الجسد بالنورة و کثرة الطروقة

بیان

لعله وقع فی لفظتی التنظیف و الحلق تبدیل من الراوی أو أرید بالحلق مطلق الإزالة کما هو أحد معنییه و طروقة الفحل أنثاه

[۹]

۵۰۵۶- ۹ الکافی، ۶/ ۵۰۶ أحمد عن القاسم عن جده عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۸ قال أمیر المؤمنین أحب للمؤمن أن یطلی فی کل خمسة عشر یوما

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۶

[۱۰]

۵۰۵۷- ۱۰ الکافی، ۶/ ۵۰۶/ ۹/ ۱ العدة عن سهل و علی عن أبیه عن البزنطی عن أحمد بن المبارک عن الحسین بن أحمد المنقری عن الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۹ أبی عبد اللّه ع قال السنة فی النورة فی کل خمسة عشر یوما فإن أتت علیک عشرون یوما- و لیس عندک فاستقرض علی اللّه تعالی

[۱۱]

۵۰۵۸- ۱۱ التهذیب، ۱/ ۳۷۵/ ۱۵/ ۱ أحمد عن ابن أبی عمیر عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع مثله

[۱۲]

۵۰۵۹- ۱۲ الکافی، ۶/ ۵۰۶/ ۱۱/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۶۰ قال رسول اللّه ص من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلا یترک عانته فوق أربعین یوما و لا یحل لامرأة تؤمن بالله و الیوم الآخر أن تدع ذلک منها فوق عشرین یوما

[۱۳]

۵۰۶۰- ۱۳ الکافی، ۶/ ۵۰۶/ ۱۲/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن الوشاء عن أحمد بن ثعلبة عن عمار الساباطی قال قال أبو عبد اللّه ع طلیة فی الصیف خیر من عشر فی الشتاء

[۱۴]

۵۰۶۱- ۱۴ الکافی، ۶/ ۵۰۷/ ۱۴/ ۱ العدة عن سهل عن محمد بن سنان عن حذیفة بن منصور قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول کان رسول

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۷

اللّه ص یطلی العانة و ما تحت الألیتین فی کل جمعة

[۱۵]

۵۰۶۲- ۱۵ الکافی، ۶/ ۴۹۸/ ۹/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن علی قال دخلت مع أبی بصیر الحمام فنظرت إلی أبی عبد اللّه ع قد اطلی إبطیه بالنورة قال فخبرت أبا بصیر فقال أرشدنی إلیه لأسأله عنه فقلت قد رأیته أنا فقال أنت قد رأیته و أنا لم أره أرشدنی إلیه قال فأرشدته إلیه فقال له جعلت فداک أخبرنی قائدی أنک اطلیت- و طلیت إبطیک بالنورة قال نعم یا أبا محمد إن

نتف الإبطين يضعف البصر اطل يا با محمد فإنه طهور فقال اطليت منذ أيام فقال اطل فإنه طهور

[۱۶]

اشارة

۵۰۶۳- ۱۶ الكافي، ۶/ ۵۰۸/ ۴/ ۱ العدة عن البرقي عن محمد بن علي عن سعدان قال كنت مع أبي بصير في الحمام فرأيت أبا عبد اللّه ع يطلي إبطه فأخبرت بذلك أبا بصير فقال له جعلت فداك أيما أفضل نتف الإبط أو حلقه فقال يا با محمد إن نتف الإبط يوهي أو يضعف احلقه

بيان

أريد بالحلق ما يشمل الإطلاء و الوهي الاسترخاء و الانشقاق

[۱۷]

۵۰۶۴- ۱۷ الكافي، ۶/ ۵۰۷/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن علي بن عقبة عن أبي كهمش قال قال أبو عبد اللّه ع نتف

الإبط يضعف المنكبين و كان أبو عبد اللّه ع يطلي إبطه

[۱۸]

اشارة

۵۰۶۵- ۱۸ الكافي، ۶/ ۵۰۸/ ۵/ ۱ بعض أصحابنا عن ابن جمهور عن محمد بن القاسم و محمد عن محمد بن أحمد عن محمد بن يوسف بن السخت البصري عن محمد بن سليمان عن إبراهيم بن يحيى أبي البلاد عن الحسن بن علي بن مهران جميعا عن ابن أبي يعفور قال كنا بالمدينة فلاحاني زرارة في نتف الإبط و حلقه فقلت حلقه أفضل و قال زرارة نتفه أفضل فاستأذنا على أبي عبد اللّه ع فأذن لنا و هو في الحمام مطل قد اطلى إبطيه- فقلت لزرارة يكفيك فقال لا- لعله فعل هذا لما لا يجوز لي أن أفعله فقال فيما أنتما فقلت إن زرارة لاحاني في نتف الإبط و حلقه قلت حلقه أفضل و قال زرارة نتفه أفضل فقال أصبت السنة و أخطأها زرارة حلقه أفضل من نتفه و طليه أفضل من حلقه ثم قال لنا اطليا فقلنا فعلنا منذ ثلاث فقال أعيدا فإن الإطلاء طهور

بيان

الملاحاة المجادلة و قد أطلق الحلق في هذا الحديث على كلا معنييه

[۱۹]

۵۰۶۶- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۱ قال رسول اللّه ص

الوافی، ج۶، ص: ۶۱۹

احلقوا شعر الإبط للذکر و الأنثی

[۲۰]

۵۰۶۷- ۲۰ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۲ و کان الصادق ع یطلی إبطیه فی الحمام و یقول نتف الإبط یضعف المنکبین و یوهی و یضعف البصر

[۲۱]

۵۰۶۸- ۲۱ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۳ و قال ع حلقه أفضل من نتفه و طلیه أفضل من حلقه

[۲۲]

۵۰۶۹- ۲۲ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۴ و قال علی ع نتف الإبط ینفی الرائحة المکروهة و هو طهور و سنة مما أمر به الطیب علیه و علی أهل بیته السلام

[۲۳]

۵۰۷۰- ۲۳ الکافی، ۶/ ۵۰۷/ ۱/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۵ قال رسول اللّه ص لا یطولن أحدکم شعر إبطیه فإن الشیطان یتخذه مجنا یستتر به

[۲۴]

۵۰۷۱- ۲۴ الکافی، ۶/ ۵۰۷/ ۳/ ۱ الخمسة

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۰

التهذیب، ۱/ ۳۷۶/ ۱۷/ ۱ أحمد عن البرقی عن ابن أبی عمیر عن هشام بن الحکم و حفص أن أبا عبد اللّه ع کان یطلی إبطیه بالنورة فی الحمام

[۲۵]

۵۰۷۲- ۲۵ الکافی، ۶/ ۵۰۸/ ۶/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن یونس بن یعقوب أن أبا عبد اللّه ع کان یدخل الحمام فیطلی إبطه وحده إذا احتاج إلی ذلک وحده

[۲۶]

۵۰۷۳- ۲۶ الكافی، ۶/ ۵۰۸/ ۶/ ۱ العدة عن سهل عن البزنطی عن یونس بن یعقوب قال بلغنی أن أبا عبد اللّٰه ع ربما دخل الحمام متعمدا یطلی إبطیه وحده

[۲۷]

۵۰۷۴- ۲۷ الكافی، ۶/ ۵۰۵/ ۵/ ۱ البرقی عن عبد اللّٰه بن محمد النهیكی عن إبراهیم بن عبد الحمید قال سمعت الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۵ أبا الحسن موسی ع یقول ألقوا عنكم الشعر فإنه یحسن

[۲۸]

۵۰۷۵- ۲۸ التهذیب، ۱/ ۳۷۶/ ۱۶/ ۱ ابن محبوب عن یعقوب بن یزید عن الحجال عن أبان قال قال أبو عبد اللّٰه ع الحدیث

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۱

[۲۹]

۵۰۷۶- ۲۹ الكافی، ۶/ ۵۰۶/ ۱۳/ ۱ ابن بندار عن السیاری رفعه قال قال أبو عبد اللّٰه ع من أراد الإطلاء بالنورة فأخذ من النورة بإصبعه فشمه و جعل علی طرف أنفه و قال صلی اللّٰه علی سلیمان بن داود كما أمرنا بالنورة لم تحرقه النورة

[۳۰]

اشارة

۵۰۷۷- ۳۰ الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۶ قال الصادق ع من أراد أن یتنور فلیأخذ من النورة و یجعله علی طرف أنفه و یقول اللهم ارحم سلیمان بن داود كما أمر بالنورة فإنه لا تحرقه النورة إن شاء اللّٰه تعالی

بیان

و ذلك لأن ابتداء هذه النعمة كان منه ع بإلهام من اللّٰه سبحانه لما رأی الشعر علی ساقی بلقیس و كانوا قبل ذلك یحلقونه

[۳۱]

۵۰۷۸- ۳۱ الكافی، ۶/ ۵۰۷/ ۱۵/ ۱ العدة عن البرقی عن أبیه عن زریق بن زبیر عن سدیر أنه سمع علی بن الحسین ع یقول من قال إذا اطلی بالنورة اللهم طیب ما طهر منی و طهر ما طاب منی و أبدلنی شعرا طاهرا لا یعصیك اللهم إنی تطهرت ابتغاء سنة المرسلین و ابتغاء رضوانك و مغفرتك فحرم شعری و بشری علی النار و طهر خلقی و طیب خلقی و زك

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۲

عملی و اجعلنی ممن یلقاک علی الحنیفیة السمحة ملة إبراهیم خلیلک و دین محمد ص حبیبک و رسولک عاملا بشرائعک تابعا لسنة نبیک ص آخذا به متأدبا بحسن تأدیبک و تأدیب رسولک ص و تأدیب أولیائک الذین غذوتهم بأدبک و زرعت الحکمة فی صدورهم و جعلتهم معادن لعلمک صلواتک علیهم- من قال ذلک طهره اللّه عز و جل من الأدناس فی الدنیا و من الذنوب- و أبدله شعرا لا یعصی و خلق اللّه بکل شعرة من جسده ملکا یسبح له إلی أن تقوم الساعة و إن تسبیحه من تسبیحهم تعدل ألف تسبیحة من تسبیح أهل الأرض

[۳۲]

۵۰۷۹- ۳۲ الکافی، ۶/ ۵۰۰/ ۱۸/ ۱ الثلاثة عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یطلی فیبول و هو قائم قال لا بأس به

[۳۳]

۵۰۸۰- ۳۳ التهذیب، ۱/ ۳۷۷/ ۲۲/ ۱ أحمد عن ابن أبی عمیر عن سلم مولی علی بن یقطین قال أردت أن أکتب إلی أبی الحسن ع أسأله یتنور الرجل و هو جنب قال فکتب إلیه ابتداء النورة تزید الجنب نظافة و لکن لا یجامع الرجل مختضبا و لا تجامع المرأة مختضبة

[۳۴]

اشارة

۵۰۸۱- ۳۴ الکافی، ۶/ ۵۰۱/ ۲۲/ ۱ العدة عن سهل عن محمد بن عیسی عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۳

إسماعیل بن یسار عن عثمان بن عفان السدوسی عن بشیر النبال قال سألت أبا جعفر ع عن الحمام فقال ترید الحمام قلت نعم- فأمر بإسخان الحمام ثم دخل فاتزر بإزار و غطی رکبتیه و سرته ثم أمر صاحب الحمام فطلی ما کان خارج الإزار ثم قال اخرج عنی فطلی هو ما تحته بیده ثم قال هکذا فافعل

بیان

کأنه ع صان بذلک أظفاره من أن تنعطف إلی فوق و أن تنکسر و أن تشبه أظافیر الموتی کما یأتی

[۳۵]

۵۰۸۲- ۳۵ الکافی، ۶/ ۵۰۶/ ۱۰/ ۱ علی عن البرقی رفعه إلی أبی عبد اللّه ع قال قیل له یزعم بعض الناس أن النورة یوم الجمعة مکروهة- فقال لیس حیث ذهبت أی طهور أطهر من النورة یوم الجمعة

[۳۶]

۵۰۸۳- ۳۶ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۶ قال الصادق ع قال أمیر المؤمنین ع ینبغی للرجل أن یتوقی النورة یوم الأربعاء فإنه نحس مستمر و تجوز النورة فی سائر الأیام

[۳۷]

۵۰۸۴- ۳۷ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۷ و روی أنها فی یوم الجمعة تورث البرص

[۳۸]

اشارة

۵۰۸۵- ۳۸ الفقیه، ۱/ ۱۲۰/ ۲۶۸ ریان بن الصلت عمن أخبره عن أبی الحسن ع قال من تنور یوم الجمعة فأصابه البرص فلا یلومن إلا نفسه

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۴

بیان

یمکن الجمع بین الخبرین بأن یحمل هذا الخبر علی أن المراد به أنه من تنور یوم الجمعة معتقدا أنه تورث البرص کما یزعمه الناس بزعمهم الفاسد فأصابه البرص فلا یلومن إلا نفسه و ذلک لأن التطیر یؤثر فی نفس المتطیر

[۳۹]

اشارة

۵۰۸۶- ۳۹ الفقیه، ۱/ ۱۱۹/ ۲۵۷ و قد روی أن من جلس و هو متنور خیف علیه الفتق

بیان

الفتق بالتحریک انفتاح فی العانة

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۵

باب ۶۷ التدلک بالدقیق و الحناء بعد النورة

[۱]

اشارة

۵۰۸۷- ۱ الکافی، ۶/ ۴۹۹/ ۱۴/ ۱ العدة عن البرقی عن عثمان عن إسحاق بن عبد العزیز قال سئل أبو عبد اللّه ع عن التدلک بالدقیق بعد النورة قال لا بأس قلت یزعمون أنه إسراف فقال لیس فیما أصلح البدن إسراف و إنی ربما أمرت بالنقی فیلت لی بالزیت فأتدلک به إنما الإسراف فیما أتلف المال و أضر بالبدن

بیان

النقی بالکسر المخ من العظام فی غیر الرأس و یقال قرصة النقی للخبز الأبیض الذی نخل حنطته مرة بعد أخری و لعل المراد به هاهنا الحنطة المنخولة ناعما و کانوا یتدلکون بالنخالة بعد النورة لیقطع ریحها

[۲]

۵۰۸۸- ۲ التهذیب، ۱/ ۳۷۶/ ۱۸/ ۱ ابن محبوب عن أبی إسحاق النهاوندی عن أبی عبد اللّه البرقی عن عثمان عن إسحاق بن عبد العزیز عن رجل ذکره عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له إنا نکون فی طریق مکة نرید الإحرام و لا یکون معنا نخالة نتدلک بها من النورة فنتدلک

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۶

بالدقیق فیدخلنی من ذلک ما اللّه به علیم قال مخافة الإسراف فقلت نعم فقال لیس فیما أصلح البدن إسراف الحدیث

[۳]

۵۰۸۹- ۳ الکافی، ۶/ ۴۹۹/ ۱۵/ ۱ الخمسة عن هشام عن أبی الحسن ع فی الرجل یطلی و یتدلک بالزیت و الدقیق قال لا بأس به

[۴]

۵۰۹۰- ۴ الکافی، ۶/ ۴۹۹/ ۱۶/ ۱ علی عن أحمد عن محمد بن أسلم الجبلی عن علی بن أبی حمزة عن أبان بن تغلب قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنا لنسافر و لا یکون معنا نخالة فنتدلک بالدقیق فقال لا بأس إنما الفساد فیما أضر بالبدن و أتلف المال فأما ما أصلح البدن فإنه لیس بفساد إنی ربما أمرت غلامی یلت لی النقی بالزیت ثم أتدلک به

[۵]

۵۰۹۱- ۵ الکافی، ۶/ ۴۹۹/ ۱۲/ ۱ الثلاثة عن البجلی التهذیب، ۱/ ۱۸۸/ ۱۶/ ۱ المشایخ عن ابن أبان عن الحسین عن صفوان عن البجلی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یطلی بالنورة فیجعل الدقیق بالزیت یلته به یتمسح به بعد النورة لیقطع ریحها قال لا بأس

[۶]

۵۰۹۲- ۶ الکافی، ۶/ ۴۹۹/ ۱۳/ ۱ و فی حدیث آخر لعبد الرحمن یعنی البجلی قال رأیت أبا الحسن ع و قد تدلک بدقیق ملتوت بالزیت فقلت له إن الناس یکرهون ذلک قال لا بأس به

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۷

[۷]

اشارة

۵۰۹۳- ۷ التهذیب، ۱/ ۱۸۸/ ۱۵/ ۱ الحسین عن صفوان عن ابن بکیر عن عبید بن زرارة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الدقیق یتوضأ به قال لا بأس بأن یتوضأ به و ینتفع به

بیان

یعنی ینظف به البدن و یحسن فإن التوضؤ بمعنی التنظیف و التحسین

[۸]

اشارة

۵۰۹۴- ۸ الکافی، ۶/ ۵۰۹/ ۱/ ۱ ابن بندار و محمد بن الحسن عن إبراهیم بن إسحاق الأحمر عن الحسین بن موسی قال کان أبی موسی بن جعفر ع إذا أراد الدخول إلی الحمام أمر أن یوقد له علیه ثلاثا و کان لا یمکنه دخوله حتی یدخله السودان فیلقون له اللبود فإذا دخله فمرة قاعد و مرة قائم فخرج یوما من الحمام فاستقبله رجل من آل زبیر یقال له لبید و بیده أثر حناء فقال ما هذا الأثر بیدک فقال أثر حناء فقال ویلک یا لبید حدثنی أبی و کان أعلم أهل زمانه عن أبیه عن جده قال قال رسول اللّه ص من دخل الحمام فاطلی ثم أتبعه بالحناء من قرنه إلی قدمه کان أمانا له من الجنون و الجذام و البرص و الأکلة إلی مثله من النورة

بیان

المجرور فی علیه یعود إلی الحمام ثلاثا أی ثلاث لیال أو مرات و إنما أخر قوله و بیده أثر حناء عن قوله فاستقبله لیکون أقرب إلی ما فرع علیه من قول الزبیری المنکر علیه فعله ع و الأکلة بالفتح داء فی العضو یأتکل منه

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۸

و بالکسر الحکة

[۹]

۵۰۹۵- ۹ الفقيه، ۱/ ۱۲۱/ ۲۶۹ قال رسول اللّه ص من اطلى و اختضب بالحناء آمنه اللّه عز و جل من ثلاث خصال- الجذام و البرص و الأكلة إلى طلية مثلها

[۱۰]

اشارة

۵۰۹۶- ۱۰ الفقيه، ۱/ ۱۲۱/ ۲۷۰ و قال الصادق ع الحناء على إثر النورة أمان من البرص و الجذام

بيان

الأثر بفتحتين و بكسر الهمزة و سكون الثاء أى عقبيها

[۱۱]

اشارة

۵۰۹۷- ۱۱ الكافی، ۶/ ۵۰۹/ ۵/ ۱ علی بن محمد عن صالح بن أبی حماد عن إبراهيم بن عقبة عن الحسن بن موسى قال كان أبو الحسن ع مع رجل عند قبر رسول اللّه ص فنظر إليه و قد أخذ الحناء من يديه فقال بعض أهل المدينة أ لا ترون إلى هذا كيف قد أخذ الحناء من يديه فالتفت إليه فقال له فيه ما تخبره و ما لا تخبره ثم التفت إلی فقال إنه من أخذ من الحناء بعد فراغه من اطلاء النورة من قرنه إلى قدمه أمن من الأدواء الثلاثة الجنون و الجذام و البرص

بيان

فنظر إليه أی نظر الرجل إلى أبی الحسن ع و قد أخذ الحناء من يديه أی أثر فيهما تأثيرا بليغا و صبغهما صبغا حسنا أ لا ترون إلى هذا عنی بهذا

الوافی، ج۶، ص: ۶۲۹

أبا الحسن ع و أراد بذلك عيبه حاشاه عن العيب و المستتر فی فالتفت يعود إلى أبی الحسن و المجرور فی إليه إلى الرجل و المجرور فی فيه يعود إلى الحناء و تخبره من الخبر بالضم و الكسر بمعنى العلم أو من الإخبار يعنی فيه ما تعلمه أو تخبره مما تعده عيبا و ما لا تعلمه من فوائده التی هی خافية عليك

[۱۲]

۵۰۹۸- ۱۲ الكافی، ۶/ ۵۰۹/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عيسى عن علی بن الحكم عن معاوية بن ميسرة عن الحسن بن عتيبة قال رأيت أبا

جعفر ع و قد أخذ الحناء و جعله على أظافيره و قال يا حسن ما تقول فی هذا فقلت ما عسيت أن أقول فيه و أنت تفعله فإن عندنا يفعله الشبان- فقال يا حسن إن الأظافير إذا أصابتها النورة غيرتها حتى تشبه أظافير الموتى فغيرها بالحناء

[۱۳]

۵۰۹۹- ۱۳ الكافی، ۶/ ۵۰۹/ ۳/ ۱ العدة عن البرقی عن بعض أصحابنا رفعه الفقيه، ۱/ ۱۲۱/ ۲۷۱ قال من اطلى فتدلك بالحناء من قرنه إلى قدمه نفى اللّه عنه الفقر

[۱۴]

اشارة

۵۱۰۰- ۱۴ الكافی، ۶/ ۵۰۹/ ۴/ ۱ عنه عن أحمد بن عبدوس بن إبراهيم قال رأيت أبا جعفر ع و قد خرج من الحمام و هو من قرنه إلى قدمه مثل

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۰

الوردة من أثر الحناء

بيان

أريد بأبی جعفر الجواد ع

[۱۵]

اشارة

۵۱۰۱- ۱۵ التهذيب، ۱/ ۳۷۶/ ۱۹/ ۱ ابن محبوب عن أبی إسحاق إبراهيم عن أبی أحمد إسحاق بن إسماعيل عن العباس بن أبی العباس عن عبدوس بن إبراهيم عن أبی عبد اللّه ع قال الحناء يذهب بالسهك و يزيد فی ماء الوجه و يطيب النكهة و يحسن الولد و قال من اطلى فی الحمام فتدلك بالحناء من قرنه إلى قدمه نفى عنه الفقر و قال رأيت أبا جعفر الثانی ع قد خرج من الحمام و هو من قرنه إلى قدمه مثل الورد من أثر الحناء

بيان

السهك محركة الرائحة الشديدة الكريهة ممن عرق

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۱

باب ۶۸ غسل الرأس بالخطمی و السدر

[۱]

اشارة

۵۱۰۲- ۱ الکافی، ۳/ ۴۱۸/ ۱۰/ ۱ العدة عن التهذیب، ۳/ ۲۳۶/ ۶/ ۱ أحمد عن ابن فضال الکافی، ۶/ ۵۰۴/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن ابن فضال عن ابن بکیر عن الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۹۰ أبی عبد اللّه ع قال غسل الرأس بالخطمی فی کل جمعة أمان من البرص و الجنون

بیان

الخطمی بالسکر

[۲]

اشارة

۵۱۰۳- ۲ الکافی، ۶/ ۵۰۴/ ۳/ ۱ أحمد عن القاسم عن جده عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۲۵/ ۲۹۳ قال أمیر المؤمنین ص

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۲

غسل الرأس بالخطمی یذهب بالدرن و ینفی الأقذار

بیان

یعنی الأوساخ و فی بعض النسخ ینقی بالقاف و فی نسخ الفقیه الأقذاء بالهمزة فی آخره جمع قذی مقصورا و هو ما یقع فی العین

[۳]

۵۱۰۴- ۳ الکافی، ۶/ ۵۰۴/ ۴/ ۱ التهذیب، ۳/ ۲۳۶/ ۵/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن موسی بن سعدان عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال من أخذ من شاربه و قلم أظفاره و غسل رأسه بالخطمی فی یوم الجمعة کان کمن أعتق نسمة

[۴]

۵۱۰۵- ۴ الکافی، ۶/ ۵۰۴/ ۱/ ۱ الثلاثة عن سفیان بن السمط عن أبی عبد اللّه ع قال تقلیم الأظفار و الأخذ من الشارب و غسل الرأس

بالخطمی ینفی الفقر و یزید فی الرزق

[۵]

۵۱۰۶- ۵ الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۹۱ قال الصادق ع غسل الرأس بالخطمی ینفی الفقر و یزید فی الرزق

[۶]

اشارة

۵۱۰۷- ۶ الکافی، ۶/ ۵۰۴/ ۵/ ۱ العدة عن البرقی عن محمد بن علی عن الحسن بن محمد الصیرفی عن إسماعیل بن عبد الخالق عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۳

الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۹۲ أبی عبد اللّه ع قال غسل الرأس بالخطمی نشرة

بیان

أی دواء و تعویذ و قد مر تفسیره

[۷]

۵۱۰۸- ۷ الکافی، ۶/ ۵۰۴/ ۶/ ۱ عنه عن محمد بن إسماعیل عن بزرج قال سمعت أبا الحسن ع یقول غسل الرأس بالسدر یجلب الرزق جلبا

[۸]

۵۱۰۹- ۸ الفقیه، ۱/ ۱۲۵/ ۲۹۵ الحدیث مرسلا

[۹]

۵۱۱۰- ۹ الکافی، ۶/ ۵۰۵/ ۷/ ۱ عنه عن محمد بن علی عن عبید بن یحیی الثوری العطار عن محمد بن الحسین العلوی عن أبیه عن جده عن علی ع قال لما أمر اللّه عز و جل رسوله ص بإظهار الإسلام و ظهر الوحی رأی قلة من المسلمین و کثرة من المشرکین- فاهتم رسول اللّه ص هما شدیدا فبعث اللّه إلیه جبرئیل ع بسدر من سدرة المنتهی فغسل به رأسه فجلی به همه

[۱۰]

۵۱۱۱- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۱۲۵/ ۲۹۴ قال أمیر المؤمنین ع إن رسول اللّه ص اغتم فأمره جبرئیل ع بغسل رأسه بالسدر و کان ذلک سدرا من سدرة المنتهی

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۴

[۱۱]

۵۱۱۲- ۱۱ الفقیه، ۱/ ۱۲۵/ ۲۹۶ قال الصادق ع اغسلوا رءوسكم بورق السدر فإنه قدسه كل ملك مقرب و كل نبی مرسل و من غسل رأسه بورق السدر صرف اللّه عنه وسوسة الشیطان سبعین یوما و من صرف اللّه عنه وسوسة الشیطان سبعین یوما لم یعص و من لم یعص دخل الجنة

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۵

باب ۶۹ الخضاب

[۱]

۵۱۱۳- ۱ الكافی، ۶/ ۴۸۰/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۷۶ الحسن بن الجهم قال دخلت علی أبی الحسن موسی بن جعفر ع و قد اختضب بالسواد فقلت أراك اختضبت بالسواد فقال إن فی الخضاب أجرا و الخضاب و التهیئة مما یزید اللّه عز و جل فی عفة النساء و لقد ترك نساء العفة بترك أزواجهن لهن التهیئة قال قلت له بلغنا أن الحناء یزید فی الشیب فقال أی شیء یزید فی الشیب الشیب یزید فی كل یوم

[۲]

۵۱۱۴- ۲ الكافی، ۶/ ۴۸۰/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن الحكم عن مسكین أبی الحكم عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال جاء رجل إلی النبی ص فنظر إلی الشیب فی لحیته فقال النبی ص نور ثم قال من شاب شیبة فی الإسلام- كانت له نورا یوم القیامة قال فخضب الرجل بالحناء ثم جاء إلی النبی

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۶

ص فلما رأی الخضاب قال نور و إسلام فخضب الرجل بالسواد فقال النبی ص نور و إسلام و إیمان و محبة إلی نسائكم و رهبة فی قلوب عدوكم

[۳]

۵۱۱۵- ۳ الكافی، ۶/ ۴۸۰/ ۳/ ۱ أحمد عن العباس بن موسی الوراق عن أبی الحسن ع قال دخل قوم علی أبی جعفر ع فرأوه مختضبا فسألوه فقال إنی رجل أحب النساء فأنا أ تصنع لهن

[۴]

۵۱۱۶- ۴ الكافی، ۶/ ۴۸۱/ ۴/ ۱ أحمد عن سعید بن جناح عن أبی خالد الزیدی عن أبی جعفر ع قال دخل قوم علی الحسین بن علی ص فرأوه مختضبا بالسواد فسألوه عن ذلك فمد یده إلی لحیته- ثم قال أمر رسول اللّه ص فی غزاة غزاها أن یختضبوا بالسواد لیقووا به علی المشركین

[۵]

۵۱۱۷- ۵ الکافی، ۶/ ۴۸۱/ ۶/ ۱ الخمسة عن إبراهیم بن عبد الحمید عن أبی الحسن ع قال فی الخضاب ثلاث خصال مهیبة فی الحرب و محبة إلی النساء و یزید فی الباه

[۶]

۵۱۱۸- ۶ الکافی، ۶/ ۴۸۲/ ۱۲/ ۱ ابن بندار و محمد بن الحسین عن إبراهیم بن إسحاق الأحمر عن محمد بن عبد اللّه بن مهران عن أبیه رفعه قال قال النبی ص نفقة درهم فی الخضاب أفضل من نفقة

الوافی، ج۶، ص: ۶۳۷

مائة درهم فی سبیل اللّه إن فیه أربع عشرة خصلة یطرد الریح من الأذنین و یجلو الغشاء من البصر و یلین الخیاشیم و یطیب النکهة و یشد اللثة و یذهب بالغثیان و یقل وسوسة الشیطان و تفرح به الملائکة و یستبشر به المؤمن و یغیظ به الکافر و هو زینة و طیب و براءة فی قبره و یستحیی منه منکر و نکیر

[۷]

اشارة

۵۱۱۹- ۷ الفقیه، ۱/ ۱۲۳/ ۲۸۵ قال رسول اللّه ص لعلی ع یا علی درهم فی الخضاب أفضل من ألف درهم فی غیره فی سبیل اللّه عز و جل و فیه أربع عشرة خصلة الحدیث و قال بدل الغثیان الضنا و فی بعض النسخ الصفار

بیان

اللثة بالکسر و التخفیف ما حول الأسنان و الغثیان خبث النفس و أن لا تطیب و الضنا الهزال و الصفار کغراب الماء الأصفر یجتمع فی البطن

[۸]

اشارة

۵۱۲۰- ۸ الکافی، ۶/ ۴۸۱/ ۷/ ۱ الخمسة قال سألت أبا عبد اللّه ع عن خضاب الشعر فقال قد خضب النبی ص و الحسین بن علی و أبو جعفر ع بالکتم

بیان

الکتم محرکة نبت یخلط بالوسمة یختضب به

الوافی، ج‌۶، ص: ۶۳۸

[۹]

۵۱۲۱- ۹ الکافی، ۶/ ۴۸۱/ ۹/ ۱ الرزاز عن محمد بن عبد الحمید عن سیف بن عمیرة عن أبی شیبة الأسدی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن خضاب الشعر فقال خضب الحسین و أبو جعفر ع بالحناء و الکتم

[۱۰]

۵۱۲۲- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۳/ ۱ الثلاثة عن ابن عمار قال رأیت أبا جعفر ع مخضوبا بالحناء

[۱۱]

اشارة

۵۱۲۳- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۸۱/ ۱۰/ ۱ محمد عن أحمد عن محمد بن خالد عن فضالة عن ابن عمار قال رأیت أبا جعفر ع یختضب بالحناء خضابا قانیا

بیان

القانی شدید الحمرة

[۱۲]

اشارة

۵۱۲۴- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۸۱/ ۵/ ۱ الثلاثة عن ابن عمار عن حفص الأعور قال سألت أبا عبد اللّه ع عن خضاب اللحیة و الرأس أ من السنة فقال نعم قلت إن أمیر المؤمنین ع لم یختضب فقال إنما منعه قول رسول اللّه ص إن هذه ستخضب من هذه

بیان

أشار ص بذلک إلی قتله ع و أن لحیته تختضب

الوافی، ج‌۶، ص: ۶۳۹

بدم رأسه ص

[۱۳]

۵۱۲۵- ۱۳ الکافی، ۶/ ۴۸۱/ ۸/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن السراد عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال خضب النبی ص و لم یمنع علیا ع إلا قول رسول اللّه ص تخضب هذه من هذه و قد خضب الحسین و أبو جعفر ع

[۱۴]

اشارة

۵۱۲۶- ۱۴ الکافی، ۶/ ۴۹۷/ ۸/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن بزیع و علی عن أبیه عن الفقیه، ۱/ ۱۱۸/ ۲۵۲ حنان عن أبیه قال دخلت أنا و أبی و جدی و عمی حماما بالمدینة فإذا رجل فی بیت المسلخ فقال لنا ممن القوم فقلنا من أهل العراق فقال و أی العراق قلنا کوفیون فقال مرحبا بکم یا أهل الکوفة أنتم الشعار دون الدثار ثم قال ما یمنعکم من الأزر فإن رسول اللّه ص قال عورة المؤمن علی المؤمن حرام قال فبعث أبی [عمی] إلی کرباسة فشقها بأربعة ثم أخذ کل واحد منا واحدا ثم دخلنا فیها فلما کنا فی البیت الحار صمد لجدی فقال یا کهل ما یمنعک من الخضاب قال له جدی أدرکت من هو خیر منی و منک لا یختضب

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۰

الکافی، قال فغضب لذلک حتی عرفنا غضبه فی الحمام- ش قال و من ذلک الذی هو خیر منی و منک لا یختضب- قال أدرکت علی بن أبی طالب ع و هو لا- یختضب قال فنکس رأسه و تصاب عرقا فقال صدقت و بررت ثم قال یا کهل إن تختضب فإن رسول اللّه ص قد خضب و هو خیر من علی و إن تترک فلک بعلی أسوة قال فلما خرجنا من الحمام سألت عن الرجل فإذا هو علی بن الحسین و معه ابنه محمد بن علی ص

بیان

إنما سأل عن تخصیص العراق لأنه یطلق علی البصرة کما یطلق علی الکوفة و الشعار الثوب الذی یلی الجسد سمی به لأنه یلی شعره و الدثار الثوب الذی فوق الشعار یعنی أنتم الخاصة و البطانة و ذلک لأن أکثر أهل الکوفة کانوا من شیعتهم ع و إن قصروا أولا.

و قد مضت فی کتاب الإیمان و الکفر أخبار فی أن المراد بالعورة فی هذا الحدیث النبوی إذاعة سر المؤمن أو تعییره دون سفلیه و التوفیق بینها و بین هذا الحدیث بأن تفسر العورة بما یشمل الأمرین و یأول نفی إرادة السفلین فی تلک الأخبار بنفی تخصیصها بذلک لا شمولها له صمد أی قصد و التفت

[۱۵]

۵۱۲۷- ۱۵ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۴/ ۲ العدة عن البرقی عن أبیه عن فضالة عن حریز عن مولی لعلی بن الحسین قال سمعت علی بن الحسین ص یقول

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۱

الفقیه، ۱/ ۱۲۱/ ۲۷۲ قال رسول اللّه ص اختضبوا بالحناء فإنه یجلو البصر و ینبت الشعر و یطیب الریح و یسکن الزوجة

[۱۶]

۵۱۲۸- ۱۶ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۵/ ۱ عنه عن عبدوس بن إبراهیم البغدادی رفعه إلی الفقیه، ۱/ ۱۲۱/ ۲۷۳ أبی عبد اللّه ع قال الحناء یذهب بالسهک و یزید فی ماء الوجه و یطیب النکهة و یحسن الولد

[۱۷]

۵۱۲۹- ۱۷ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۱/ ۱ الثلاثة عن هشام بن الحکم عن أبی عبد اللّه ع قال الحناء یزید فی ماء الوجه و یکثر الشیب

[۱۸]

۵۱۳۰- ۱۸ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۲/ ۱ القمیان عن صفوان عن العلاء عن محمد قال قال أبو جعفر ع الحناء یشعل الشیب

[۱۹]

۵۱۳۱- ۱۹ الکافی، ۶/ ۴۸۲/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن الحکم عن سیف عن الحضرمی قال کنت مع أبی علقمة و الحارث بن المغیرة و أبی حسان عند أبی عبد اللّه ع و علقمة مختضب بالحناء و الحارث بالوسمة و أبو حسان لا یختضب فقال کل رجل منهم ما تری فی هذا رحمک اللّه و یشیر إلی لحیته فقال أبو عبد اللّه ع ما أحسنه قالوا أ کان أبو جعفر ع مختضبا بالوسمة فقال نعم ذلک حین تزوج الثقفیة

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۲

أخذته جواریه فخضبنه

[۲۰]

۵۱۳۲- ۲۰ الکافی، ۶/ ۴۸۲/ ۲/ ۱ عنه عن السراد عن عبد اللّه بن سنان قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الوسمة قال لا بأس بها للشیخ الکبیر

[۲۱]

۵۱۳۳- ۲۱ الکافی، ۶/ ۴۸۲/ ۳/ ۱ السراد عن العلاء عن محمد قال رأیت أبا جعفر ع یمضغ علکا فقال یا محمد نقضت الوسمة أضراسی- فمضغت هذا العلک لأشدها و قال کانت استرخت فشدها بالذهب

[۲۲]

۵۱۳۴- ۲۲ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۴/ ۱ القمیان عن ابن فضال عن ثعلبة بن میمون عن محمد قال قال أبو جعفر ع نقضت أضراسی الوسمة

[۲۳]

۵۱۳۵- ۲۳ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۵/ ۱ العدة عن البرقی عن عدة من أصحابه عن ابن أسباط عن عمه قال قال أبو عبد اللّه ع قتل الحسین ص و هو مختضب بالوسمة

[۲۴]

۵۱۳۶- ۲۴ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۶/ ۱ عنه عن أبیه عن یونس عن الحضرمی قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الخضاب بالسواد فقال لا بأس و قد قتل الحسین ع و هو مختضب بالوسمة

[۲۵]

۵۱۳۷- ۲۵ الکافی، ۶/ ۴۸۳/ ۷/ ۱ عنه عن أبیه عن الجوهری عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۳

حسین بن عمر بن یزید عن أبیه قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول الخضاب بالسواد أنس [محبة] للنساء و مهابة للعدو

[۲۶]

۵۱۳۸- ۲۶ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۸۱ الحدیث مرسلا

[۲۷]

۵۱۳۹- ۲۷ الفقیه، ۱/ ۱۲۳/ ۲۸۲ و قال ع فی قول اللّه عز و جل وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ قال منه الخضاب بالسواد- و إن رجلا دخل علی رسول اللّه ص و قد صفر لحیته- فقال له رسول اللّه ص ما أحسن هذا ثم دخل علیه بعد ذلک و قد أقنی بالحناء فتبسم رسول اللّه ص و قال هذا أحسن من ذاک ثم دخل علیه بعد ذلک و قد خضب بالسواد فضحک إلیه و قال هذا أحسن من ذاک و ذاک

[۲۸]

اشارة

۵۱۴۰- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۷۴ و قال أمیر المؤمنین ع الخضاب هدی محمد ص و هو من السنة

بیان

الهدی بالکسر و الفتح بمعنی الطریقة و السیرة و السنة یقال أهدوا هدی فلان

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۴

[۲۹]

اشارة

۵۱۴۱- ۲۹ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۷۵ و قال الصادق ع و لا بأس بالخضاب کله

بیان

یعنی بأی خضاب کان من الحناء و الوسمة و الکتم و غیرها مما یغیر الشیب

[۳۰]

۵۱۴۲- ۳۰ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۷۷ و سأل محمد أبا جعفر ع عن الخضاب فقال کان رسول اللّه ص یختضب- و هذا شعره عندنا

[۳۱]

۵۱۴۳- ۳۱ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۷۸ و روی أنه کان فی رأسه و لحیته ع سبع عشرة شیبة

[۳۲]

۵۱۴۴- ۳۲ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۷۹ و کان النبی ص و الحسین بن علی و أبو جعفر محمد بن علی ع یختضبون بالکتم

[۳۳]

۵۱۴۵- ۳۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۲/ ۲۸۰ و کان علی بن الحسین ع یختضب بالحناء و الکتم [و قد خضب الأئمة ع بالوسمة]

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۵

[۳۴]

۵۱۴۶- ۳۴ الکافی، ۵/ ۵۰۹/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن العلاء عن محمد عن أبی جعفر ع قال لا ینبغی للمرأة أن تعطل نفسها- و لو أن تعلق فی عنقها قلادة و لا ینبغی لها أن تدع یدها من الخضاب و لو أن تمسحها بالحناء مسحا و إن کانت مسنة

[۳۵]

۵۱۴۷- ۳۵ الفقیه، ۱/ ۱۲۳/ ۲۸۳ الحدیث مرسلا عن الصادق ع

[۳۶]

اشارة

۵۱۴۸- ۳۶ الفقیه، ۱/ ۱۲۳/ ۲۸۴ و قال أبو جعفر الباقر ع إن الأظافیر إذا أصابتها النورة غیرتها حتی أنها تشبه أظافیر الموتی فلا بأس بتغییرها

بیان

قد مضی مثل هذا الحدیث عنه ع فی الباب السابق و کان فیه أنه ع أخذ الحناء و جعله علی أظافیره و مضی قبیله حدیث آخر أن أبا الحسن ع أخذ الحناء من یدیه و طعن فیه بعض المخالفین فأنکر علیه أبو الحسن ع.

و فی هذه الأخبار دلالة علی جواز ما هو المتعارف بین أصحابنا الیوم من اختضاب الیدین و الرجلین بلا کراهة علی أنه لو لم تکن هذه الأخبار لکفی فی ذلک حدیث کل شیء مطلق حتی یرد فیه نهی إذ لم یرد فی هذا نهی و یمکن استفادة ذلک أیضا من عموم أخبار هذا الباب و إطلاقها و إن کانت ظاهرة فی اللحیة و الرأس بل لو استفید ذلک من قوله ع لا بأس بالخضاب کله و جعل أحد معانیه لم یکن بذلک البعید و یأتی فی باب أدنی ما یستر به المصلی و ما

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۶

لا ینبغی له من الزی من کتاب الصلاة ما یناسب هذا المعنی

[۳۷]

اشارة

۵۱۴۹- ۳۷ الکافی، ۶/ ۴۸۲/ ۱۱/ ۱ العدة عن البرقی عن محمد بن إسماعیل عن محمد بن عذافر عن عمر بن یزید قال قال أبو عبد اللّه ع إیاک و نصول الخضاب فإن ذلک بؤس

بیان

نصول الخضاب زواله عن الشعر یقال لحیته ناصل و البؤس اشتداد الحاجة و الحزن

[۳۸]

۵۱۵۰- ۳۸ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۶/ ۱ البرقی عن علی بن سلیمان بن رشید عن مالک بن أشیم عن إسماعیل بن بزیع قال قلت لأبی الحسن ع إن لی فتاة قد ارتفعت علتها فقال اخضب رأسها بالحناء فإن الحیض سیعود إلیها قال ففعلت ذلک فعاد إلیها الحیض

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۷

باب ۷۰ حلق الرأس و جز شعره و فرقه إذا ترک

[۱]

۵۱۵۱- ۱ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۲/ ۱ الثلاثة عن محمد بن أبی حمزة عن إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال قال لی استأصل شعرک یقل درنه و دوابه و وسخه و تغلظ رقبتک و یجلو بصرک

[۲]

۵۱۵۲- ۲ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۲/ ۱ و فی روایة أخری و یستریح بدنک

[۳]

اشارة

۵۱۵۳- ۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۵ الحدیث مرسلا تاما

بیان

أظهر معنیی الشعر هنا شعر الرأس و یحتمل ما یعمه و شعر سائر البدن و عطف الوسخ علی الدرن إما للتفسیر و إما من قبیل عطف الخاص علی العام أو بالعکس أو المراد بأحدهما الزهومة کذا قیل

[۴]

اشارة

۵۱۵۴- ۴ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۱/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن معمر بن خلاد عن الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۴ أبی الحسن ع قال
الوافی، ج۶، ص: ۶۴۸
ثلاث من عرفهن لم یدعهن جز الشعر و تشمیر الثیاب و نکاح الإماء

بیان

لعل المراد بجز الشعر ما یعم سائر أنحاء إزالته

[۵]

اشارة

۵۱۵۵- ۵ الکافی، ۶/ ۴۸۵/ ۷/ ۱ العدة عن أحمد عن علی بن الحکم عن سعدان عن أبی بصیر عن الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۸۶ أبی عبد اللّه ع قال إنی لأحلق کل جمعة فیما بین الطلیة إلی الطلیة

بیان

أظهر معنیی الحلق هنا حلق العانة کما یشعر به تمام الکلام و یحتمل حلق الرأس أیضا لانصراف الإطلاق إلیه و أظهر معنیی الجمعة الیوم المعهود و یحتمل الأسبوع و علی الأول فیه دلالة علی عدم البأس بالنورة یوم الجمعة کما مر

[۶]

۵۱۵۶- ۶ الکافی، ۶/ ۴۸۵/ ۸/ ۱ العدة عن سهل عن یحیی بن المبارک عن ابن جبلة عن إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال قلت جعلت فداک ربما کثر الشعر فی قفای فیغمنی غما شدیدا قال فقال لی یا إسحاق أ ما علمت أن حلق القفا یذهب بالغم

[۷]

اشارة

۵۱۵۷- ۷ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۴/ ۱ علی بن محمد رفعه قال قلت لأبی عبد اللّه ع إن الناس یقولون حلق الرأس مثلة فقال عمرة لنا و مثلة لأعدائنا

الوافی، ج۶، ص: ۶۴۹

بیان

أی تعمیر لنا و تنکیل لهم و ذلک لأنه فینا سنة و ترکه فیهم سنة کما یأتی بیانه إن شاء اللّه

[۸]

۵۱۵۸- ۸ التهذیب، ۵/ ۴۸۵/ ۳۷۴/ ۱ یعقوب بن یزید عن ابن أبی عمیر عن حفص عن أبی عبد اللّه ع قال حلق الرأس فی غیر حج و لا عمرة مثلة

[۹]

اشارة

۵۱۵۹- ۹ الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۸۸ قال الصادق ع حلق الرأس فی غیر حج و لا عمرة مثلة لأعدائکم و جمال لکم

بیان

قال فی الفقیه معنی هذا
فی قول النبی ص حین وصف الخوارج فقال إنهم یمرقون من الدین کما یمرق السهم من الرمیة- و علامتهم التسبید و هو الحلق و ترک التدهن
انتهی کلامه و کأنه أراد حلق البعض و ترک تدهن البعض کما یفعله الیوم قوم بالهند أو حلقه برهة و ترکه أخری یعنی أن ذلک مثلة و أما حلق تمام الرأس و دوامه کما تفعلونه أنتم فهو جمال و التسبید جاء بمعنی الحلق و استئصال و بمعنی ترک الادهان و الغسل و بمعنی تسریح الرأس و بله ثم ترکه و الرمیة بتشدید الیاء الغرض قیل إن الحلق کان فی الجاهلیة عارا عظیما فی العرب فلما جاء الإسلام و فرض الحج و صار سنة لم یجدوا بدا من فعله
الوافی، ج۶، ص: ۶۵۰
حین یحجون أو یعتمرون و لکنه کان کبیرا علیهم فی غیرهما و لما رأی النبی ص ذلک منهم أمرهم بتربیة الشعر لئلا یکونوا شعثا ذوی قمل ثم إن منهم من حلق و منهم من ترک الشعر حتی آل الأمر إلی أن صار الحلق شعارا للشیعة لأن أئمتهم ع کانوا محلقین أسوة برسول اللّه ص و خلافه شعارا لمخالفیهم لأن أئمتهم لحمیتهم الجاهلیة یعدونها مثلة لارتدادهم إلی ما کانوا علیه قبل الإسلام

[۱۰]

۵۱۶۰- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۸۷ قال رسول اللّه ص لرجل احلق فإنه یزید فی جمالک

[۱۱]

اشارة

۵۱۶۱- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۳/ ۱ العدة عن سهل عن الفقیه، ۲/ ۵۲۲/ ۳۱۲۴ البزنطی قال قلت لأبی الحسن ع إن أصحابنا یروون أن حلق الرأس فی غیر حج و لا عمرة مثلة- فقال کان أبو الحسن ع إذا قضی مناسکه عدل إلی قریة یقال لها سایة فحلق

بیان

أرید بأبی الحسن الأول الثانی و بالثانی الأول ع و لعل عدوله إلی سایة للحلق للتقیة و فی الفقیه سائق و کأنه معرب

[۱۲]

۵۱۶۲- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۸۴/ ۵/ ۲ الثلاثة و محمد عن ابن عیسی عن ابن أبی عمیر عن عبد الرحمن بن عمر بن أسلم قال حجمنی الحجام فحلق من

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۱

موضع النقرة فرآنی أبو الحسن ع فقال أی شیء هذا اذهب فاحلق رأسک قال فذهبت فحلقت رأسی

[۱۳]

اشارة

۵۱۶۳- ۱۳ الکافی، ۶/ ۴۸۵/ ۶/ ۱ القمیان عن صفوان عن ابن سنان قال قلت لأبی عبد اللّه ع ما تقول فی إطالة الشعر فقال کان أصحاب محمد ص مشعرین یعنی الطم

بیان

مشعرین من أشعر أو شعر بمعنی نبت علیه الشعر یعنی کانوا تارکین له و فی النهایة الأشعر الذی لم یحلق رأسه و لم یرجله و رجل أشعر أی کثیر الشعر و قیل طویله و طم الشعر جزه و أطم شعره حان له أن یجز کان المراد أنهم کانوا یطیلون و کان دأبهم الجز دون الحلق

[۱۴]

۵۱۶۴- ۱۴ الکافی، ۶/ ۴۸۵/ ۲/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۶ قال رسول اللّه ص من اتخذ الشعر فلیحسن ولایته أو لیجزه

[۱۵]

اشارة

۵۱۶۵- ۱۵ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۷ و قال ص الشعر الحسن من کسوة اللّه فأکرموه

بیان

تحسین ولایة الشعر و إکرامه أن یغسل و یتمشط و یدهن لئلا یتشعث أو یقمل

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۲

[۱۶]

اشارة

۵۱۶۶- ۱۶ الکافی، ۶/ ۴۸۵/ ۱/ ۱ العدة عن سهل عن البزنطی عن داود بن الحصین عن البقباق قال سألت أبا عبد اللّه ع عن الرجل یکون له وفرة أ یفرقها أو یدعها فقال یفرقها

بیان

الوفرة شعر الرأس إذا وصل إلی شحمة الأذن أو جاوزها أو ما سال علی الأذن أو الشعر المجتمع علی الرأس و الفرق الطریق فی شعر الرأس و منه المفرق بکسر المیم و فتحها لوسط الرأس لأنه یفرق فیه الشعر

[۱۷]

۵۱۶۷- ۱۷ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۸ قال الصادق ع من اتخذ شعرا فلم یفرقه فرقه اللّه بمنشار من نار یوم القیامة

[۱۸]

۵۱۶۸- ۱۸ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۸ و کان شعر رسول اللّه ص وفرة لم یبلغ الفرق

[۱۹]

۵۱۶۹- ۱۹ الکافی، ۶/ ۴۸۵/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن حماد عن أیوب بن هارون عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له أ کان رسول اللّه ص یفرق شعره قال لا إن رسول اللّه ص کان إذا طال شعره کان إلی شحمة أذنه

[۲۰]

۵۱۷۰- ۲۰ الکافی، ۶/ ۴۸۶/ ۴/ ۱ العدة عن سهل عن العبیدی عن عمرو بن إبراهیم عن خلف بن حماد عن عمرو بن ثابت عن أبی عبد اللّه ع قال قلت إنهم یروون أن الفرق من السنة قال من

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۳

السنة قلت یزعمون أن النبی ص فرق قال ما فرق النبی ص و لا کانت الأنبیاء تمسک الشعر

[۲۱]

۵۱۷۱- ۲۱ الکافی، ۶/ ۴۸۶/ ۵/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن البزنطی عن علی عن أبی بصیر قال قلت لأبی عبد اللّه ع الفرق من السنة قال لا قلت فهل فرق رسول اللّه ص قال نعم قلت کیف فرق رسول اللّه ص و لیس من السنة قال من أصابه ما أصاب رسول اللّه ص و فرق کما فرق رسول اللّه فقد أصاب سنة رسول اللّه ص و إلا فلا قلت کیف ذلک قال إن رسول اللّه ص حین صد عن البیت و قد کان ساق الهدی و أحرم أراه اللّه الرؤیا التی أخبرک اللّه بها فی کتابه إذ یقول لَقَدْ صَدَقَ اللّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْیا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرامَ إِنْ شاءَ اللّهُ آمِنِینَ مُحَلِّقِینَ رُؤُسَکُمْ وَ مُقَصِّرِینَ فعلم رسول اللّه ص أن اللّه سیفی له بما أراه فمن ثم وفر ذلک الشعر الذی کان

علی رأسه حین أحرم انتظارا لحلقه فی الحرم حیث وعده اللّه فلما حلقه لم یعد فی توفیر الشعر و لا کان ذلک من قبله ص

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۵

باب ۷۱ جز اللحیة و الشارب و شعر الأنف

[۱]

۵۱۷۲- ۱ الکافی، ۶/ ۴۸۶/ ۲/ ۱ الاثنان و علی بن محمد عن صالح بن أبی حماد عن الوشاء عن أحمد بن عائذ عن أبی خدیجة عن معلی بن خنیس عن الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۲ أبی عبد اللّه ع قال ما زاد من اللحیة من القبضة فهو فی النار

[۲]

۵۱۷۳- ۲ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۱۰/ ۱ الثلاثة عن محمد بن أبی حمزة عمن أخبره عن أبی عبد اللّه ع قال ما زاد علی القبضة ففی النار یعنی اللحیة

[۳]

اشارة

۵۱۷۴- ۳ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۳/ ۱ العدة عن البرقی عن علی بن إسحاق عن سعد عن یونس عن بعض أصحابه عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۶

الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۴ أبی عبد اللّه ع فی قدر اللحیة قال تقبض بیدک علی اللحیة و تجز ما فضل

بیان

قیل المراد بالقبض علی لحیته أن یضع یده علی ذقنه فیأخذه بطرفیه فیجز ما فضل من مسترسل اللحیة طولا لا القبض مما تحت الذقن

[۴]

۵۱۷۵- ۴ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۴/ ۱ عنه عن عثمان عن ابن مسکان عن الحسن الزیات قال رأیت أبا جعفر ع و قد خفف لحیته

[۵]

۵۱۷۶- ۵ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۵/ ۱ عنه عن أبیه عن النضر عن بعض أصحابه عن الخراز عن الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۳ محمد قال رأیت أبا جعفر ع و الحجام یأخذ من لحیته فقال دورها

[۶]

اشارة

۵۱۷۷- ۶ الکافی، ۶/ ۴۸۶/ ۴/ ۱ الثلاثة عن هشام بن المثنی عن سدیر الصیرفی قال رأیت أبا جعفر ع یأخذ عارضیه و یبطن لحیته

بیان

العارض هو الشعر المنحط عن محاذاة الأذن یتصل أسفله بما یقرب من الذقن و أعلاه بالعذار و العذار هو الشعر المحاذی للأذن المتصل أعلاه بالصدغ

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۷

و بینه و بین الأذن بیاض یسیر و الصدغ المنخفض ما بین أعلی الأذن و طرف الحاجب و تبطین اللحیة أن لا یؤخذ مما تحت الذقن

[۷]

۵۱۷۸- ۷ الکافی، ۶/ ۴۸۸/ ۱۲/ ۱ العدة عن سهل عن بعض أصحابه عن الدهقان عن درست عن أبی عبد اللّه ع قال الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۰ مر بالنبی ص رجل طویل اللحیة فقال ما کان علی هذا لو هیأ من لحیته فبلغ ذلک الرجل فهیأ لحیته بین اللحیتین ثم دخل علی النبی ص فلما رآه قال هکذا فافعلوا

[۸]

۵۱۷۹- ۸ الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۲۹ قال رسول اللّه ص حفوا الشوارب و أعفوا عن اللحی و لا تتشبهوا بالیهود

[۹]

اشارة

۵۱۸۰- ۹ الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۱ و قال رسول اللّه ص إن المجوس جزوا لحاهم و وفروا شواربهم و إنا نحن نجز الشوارب و نعفی اللحی و هی الفطرة

بیان

الحف الإحفاء و هو الاستقصاء فی الأمر و المبالغة فیه و إحفاء الشارب المبالغة فی جزه و الإعفاء الترک و إعفاء اللحی یوفر شعرها من عفا الشیء إذا کثر و زاد

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۸

قوله ع و أعفوا عن اللحی أی لا تستأصلوها بل اترکوا منها و وفروا.

و قوله و لا تتشبهوا بالیهود أی لا تطیلوها جدا و ذلک لأن الیهود لا یأخذون من لحاهم بل یطیلونها و ذکر الإعفاء عقیب الإحفاء ثم النهی عن التشبه بالیهود دلیل علی أن المراد بالإعفاء أن لا یستأصل و یؤخذ منها من دون استقصاء بل مع توفیر و إبقاء بحیث لا یتجاوز القبضة فیستحق النار.

قال بعض المنسوبین إلی العلم و الحکمة فمن فهم من هذا الحکم طلب الزینة الإلهیة فی قوله تعالی قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَةَ اللَّهِ نظر فی لحیته فإذا کانت الزینة فی توفیرها و أن لا یأخذ منها شیئا ترکها و إن کانت الزینة فی أن یأخذ منها قلیلا حتی تکون معتدلة تلیق بالوجه و تزینه أخذ منها علی هذا الحد

و قد ورد عن النبی ص أنه کان یأخذ من طول اللحیة لا من عرضها

انتهی کلامه.

و لعل مراده أن الزینة تختلف باختلاف الناس فی لحاهم و لهذا لم یحدد أعنی من جهة التقلیل و إن حد من جهة التوفیر.

و قد مضی فی کتاب الحجة حدیث

عن أمیر المؤمنین ع أن أقواما حلقوا اللحی و فتلوا الشوارب فمسخوا

و قد أفتی جماعة من فقهائنا بتحریم حلق اللحیة و ربما یستشهد لهم بقوله سبحانه حکایة عن إبلیس اللعین وَ لَآمُرَنَّهُمْ فَلَیُغَیِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ

[۱۰]

۵۱۸۱- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۱۱/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال

الوافی، ج۶، ص: ۶۵۹

قال الفقیه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۰۷ قال رسول اللّه ص لا یطولن أحدکم شاربه فإن الشیطان یتخذه مجنا یستتر به

[۱۱]

اشارة

۵۱۸۲- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۶/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص إن من السنة أن یأخذ الشارب حتی یبلغ الإطار

بیان

الإطار ککتاب ما یفصل بین الشفة و بین شعرات الشارب

[۱۲]

اشارة

۵۱۸۳- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۸۷/ ۹/ ۱ العدة عن البرقی عن بعض أصحابنا عن ابن أسباط عن عبد اللّه بن عثمان أنه رأی أبا عبد اللّه ع

أحفى شاربه حتى ألزقه بالعسيب

بيان

العسيب منبت الشعر

[۱۳]

۵۱۸۴- ۱۳ الكافى، ۶/ ۴۸۷/ ۷/ ۱ محمد عن العمركى عن على بن جعفر
الوافي، ج۶، ص: ۶۶۰
عن أخيه أبى الحسن ع قال سألته عن قص الشارب أ من السنة قال نعم

[۱۴]

اشارة

۵۱۸۵- ۱۴ الكافى، ۶/ ۴۸۷/ ۸/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عمن ذكره عن أبى عبد اللّه ع قال ذكرنا الأخذ من الشارب فقال نشرة و هو من السنة

بيان

أى أمان من الشيطان و عوذة

[۱۵]

۵۱۸۶- ۱۵ الكافى، ۳/ ۴۱۸/ ۵/ ۱ على عن أخيه عن إسماعيل بن عبد الخالق عن محمد بن طلحة عن أبى عبد اللّه ع قال أخذ الشارب و الأظفار و غسل الرأس بالخطمى يوم الجمعة ينفى الفقر و يزيد فى الرزق

[۱۶]

اشارة

۵۱۸۷- ۱۶ الفقيه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۰۵ قال الصادق ع أخذ الشارب من الجمعة إلى الجمعة أمان من الجذام

بيان

سیأتی أخبار أخر فی أخذ الشارب فی باب تقلیم الأظفار

[۱۷]

۵۱۸۸- ۱۷ الکافی، ۶/ ۴۸۸/ ۱/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن محمد بن حمزة

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۱

الأشعری رفعه قال الفقیه، ۱/ ۱۲۴/ ۲۸۹ قال أبو عبد اللّه ع أخذ الشعر من الأنف یحسن الوجه

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۳

باب ۷۲ الشیب و جزه و نتفه

[۱]

۵۱۸۹- ۱ الکافی، ۶/ ۴۹۲/ ۴/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال أول من شاب إبراهیم ع فقال یا رب ما هذا فقال نور و توقیر فقال رب زدنی منه

[۲]

۵۱۹۰- ۲ الکافی، ۶/ ۴۹۲/ ۵/ ۱ الثلاثة عن حفص بن البختری عن أبی عبد اللّه ع قال کان الناس لا یشیبون فأبصر إبراهیم شیبا فی لحیته فقال یا رب ما هذا فقال هذا وقار فقال یا رب زدنی وقارا

[۳]

۵۱۹۱- ۳ الکافی، ۶/ ۴۹۳/ ۶/ ۱ العدة عن البرقی عن أبی أیوب المدنی عن الجعفری عن الرضا عن آبائه ص قال الشیب فی مقدم الرأس یمن و فی العارضین سخاء و فی الذوائب شجاعة و فی القفا شؤم

[۴]

۵۱۹۲- ۴ الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۵ الحدیث مرسلا عن النبی ص

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۴

[۵]

۵۱۹۳- ۵ الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۶ قال الصادق ع أول من شاب إبراهیم الخلیل و إنه ثنی لحیته فرأی طاقة بیضاء فقال یا جبرئیل ما هذا فقال هذا وقار فقال إبراهیم ع اللهم زدنی وقارا

[۶]

۵۱۹۴- ۶ الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۷ و قال ع من شاب شیبة فی الإسلام کانت له نورا یوم القیامة

[۷]

۵۱۹۵- ۷ الفقیه، ۱/ ۱۳۰/ ۳۳۸ و قال رسول اللّه ص الشیب نور فلا تنتفوه

[۸]

۵۱۹۶- ۸ الکافی، ۶/ ۴۹۲/ ۳/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع الفقیه، ۱/ ۱۳۱/ ۳۳۹ أن أمیر المؤمنین ع کان لا یری بجز الشیب بأسا و یکره نتفه

[۹]

اشارة

۵۱۹۷- ۹ الکافی، ۶/ ۴۹۲/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن الوشاء عن عبد اللّه بن سنان عن الفقیه، ۱/ ۱۳۱/ ۳۴۰ أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بجز الشمط و نتفه و جزه أحب إلی من نتفه

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۵

بیان

الشمط بیاض شعر الرأس یخالط سواده

[۱۰]

۵۱۹۸- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۹۲/ ۲/ ۱ عنه عن ابن فضال عمن ذکره عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس بجز الشمط و نتفه من اللحیة

[۱۱]

اشارة

۵۱۹۹- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۹/ ۱/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع مثله

بیان

قال فی الفقیه فالنهی عن نتف الشیب نهی کراهة لا نهی تحریم لأن أخبارهم ع لا تختلف فی حالة واحدة لأن مخرجها من عند اللّه و إنما تختلف بحسب اختلاف الأحوال

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۷

باب ۷۳ التمشط

[۱]

۵۲۰۰- ۱ الکافی، ۶/ ۴۸۸/ ۱/ ۲ محمد عن أحمد عن علی بن الحکم عن ابن جندب عن سفیان بن السمط قال قال لی أبو عبد اللّه ع الثوب النقی یکبت العدو و الدهن یذهب بالبؤس و المشط للرأس یذهب بالوباء قال قلت و ما الوباء قال الحمی و المشط للحیة یشد الأضراس

[۲]

۵۲۰۱- ۲ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۹ قال الصادق ع مشط الرأس یذهب بالوباء و مشط اللحیة یشد الأضراس

[۳]

۵۲۰۲- ۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۳ و قال الصادق ع المشط یذهب بالوباء و هو الحمی

[۴]

۵۲۰۳- ۴ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۳ و فی روایة البرقی یذهب بالونا و هو الضعف قال اللّه عز و جل وَ لا تَنِیا فِی ذِکْرِی أی لا تضعفا

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۸

[۵]

۵۲۰۴- ۵ الکافی، ۶/ ۴۸۸/ ۲/ ۱ حمید عن ابن سماعة عن المیثمی عن محمد بن إسحاق عن عمار النوفلی عن أبیه قال سمعت أبا الحسن ع یقول المشط یذهب بالوباء و کان لأبی عبد اللّه ع مشط فی المسجد یتمشط به إذا فرغ من صلاته

[۶]

۵۲۰۵- ۶ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۷/ ۱ علی عن أبیه عن ابن المغیرة عن أبی الحسن ع فی قول اللّه عز و جل خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ- قال من ذلک التمشط عند کل صلاة

[۷]

۵۲۰۶- ۷ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۸ سئل أبو الحسن الرضا ع عن قول اللّه تعالی الحدیث

[۸]

۵۲۰۷- ۸ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۶/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن السراد عن نصر بن إسحاق عن عنبسة بن سعید رفع الحدیث إلی النبی ص قال کثرة تسریح الرأس یذهب بالوباء و یجلب الرزق و یزید فی الجماع

[۹]

۵۲۰۸- ۹ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۸/ ۱ العدة عن البرقی عن نوح بن شعیب عن ابن میاح عن یونس عمن أخبره عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۶۹

الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۲۰ أبی الحسن موسی ع قال إذا سرحت رأسک و لحیتک فأمر بالمشط علی صدرک فإنه یذهب بالهم و الوباء

[۱۰]

۵۲۰۹- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۹/ ۱ عنه عن أبیه قال کثرة التمشط تقلل البلغم

[۱۱]

۵۲۱۰- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۱۰/ ۱ العدة عن سهل عن الحسن بن عطیة عن إسماعیل بن جابر عن الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۲۱ أبی عبد اللّه ع قال من سرح لحیته سبعین مرة و عدها مرة مرة لم یقربه الشیطان أربعین یوما

[۱۲]

۵۲۱۱- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۸۸/ ۳/ ۱ الثلاثة عن الحسین بن الحسن بن عاصم عن أبیه قال دخلت علی أبی إبراهیم ع و فی یده مشط عاج یتمشط به فقلت له جعلت فداک إن عندنا بالعراق من یزعم أنه لا یحل التمشط بالعاج فقال و لم فقد کان لأبی منها مشط أو مشطان ثم قال تمشطوا بالعاج فإن العاج یذهب بالوباء

[۱۳]

۵۲۱۲- ۱۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۹/ ۳۲۲ ذیل الحدیث مرسلا

الوافی، ج۶، ص: ۶۷۰

[۱۴]

۵۲۱۳- ۱۴ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۴/ ۱ علی عن صالح بن السندی عن جعفر بن بشیر عن موسی بن بکر قال رأیت أبا الحسن ع یمتشط بمشط عاج و اشتریته له

[۱۵]

۵۲۱۴- ۱۵ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۵/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن عبد اللّه بن سلیمان قال سألت أبا جعفر ع عن العاج فقال لا بأس به و إن لی منه لمشطا

[۱۶]

۵۲۱۵- ۱۶ الکافی، ۶/ ۴۸۹/ ۱۱/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن إبراهیم بن مهزم عن القاسم بن الولید قال سألت أبا عبد اللّه ع عن عظام الفیل مداهنها و أمشاطها قال لا بأس به

الوافی، ج ۶، ص: ۶۷۱

باب ۷۴ السواک

[۱]

۵۲۱۶- ۱ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۱/ ۱ الثلاثة عن إسحاق بن عمار قال قال أبو عبد اللّه من أخلاق الأنبیاء السواک

[۲]

۵۲۱۷- ۲ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن محمد بن خالد و الحسین جمیعا عن القاسم بن عروة عن إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع قال السواک من سنن المرسلین

[۳]

۵۲۱۸- ۳ الکافی، ۳/ ۲۳/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن السراد عن یونس بن یعقوب عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع قال من سنن المرسلین السواک

[۴]

۵۲۱۹- ۴ الکافی، ۳/ ۲۳/ ۳/ ۱ أحمد عن السراد عن العلاء عن محمد عن أبی جعفر ع قال قال النبی ص ما زال جبرئیل یوصینی بالسواک حتی خفت أن أحفی أو أدرد

[۵]

اشارة

۵۲۲۰- ۵ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۳/ ۱ العدة عن سهل عن الأشعری عن القداح عن أبی عبد اللّه ع قال

الوافی، ج ۶، ص: ۶۷۲

قال رسول اللّه ص ما زال جبرئیل یوصینی بالسواک حتی خشیت أن أدرد أو أحفی

بيان

أحفى بالحاء المهملة و الفاء و أدرد بدالين مهملتين بينهما راء متقاربان في المعنى و قد مضى معنى الإحفاء و المراد حتى خفت ذهاب أسناني من كثرة السواك و يحتمل أن يكون الترديد من بعض الرواة

[۶]

۵۲۲۱- ۶ الكافي، ۸/ ۷۹/ ۳۳ محمد عن ابن عيسى عن علي بن النعمان عن ابن عمار قال سمعت أبا عبد اللّه ع يقول كان في وصية النبي ص لعلي ع أن قال يا علي أوصيك في نفسك بخصال احفظها عني ثم قال اللهم أعنه و عد جملة من الخصال إلى أن قال يا علي و عليك بالسواك عند كل وضوء

[۷]

۵۲۲۲- ۷ الكافي، ۶/ ۴۹۶/ ۱۰/ ۱ أحمد عن السراد عن عمرو بن أبي المقدام عن محمد بن مروان عن أبي جعفر ع في وصية النبي ص لأمير المؤمنين ع عليك بالسواك لكل صلاة

[۸]

۵۲۲۳- ۸ الكافي، ۶/ ۴۹۶/ ۸/ ۱ الثلاثة عن جميل بن دراج عن أبي عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص أوصاني جبرئيل بالسواك حتى خفت على أسناني

الوافي، ج۶، ص: ۶۷۳

[۹]

اشارة

۵۲۲۴- ۹ الكافي، ۳/ ۲۲/ ۱/ ۱ علي عن أبيه و علي بن محمد عن سهل عن الأشعري عن القداح عن الفقيه، ۱/ ۵۴/ ۱۱۸ أبي عبد اللّه ع قال ركعتان بالسواك أفضل من سبعين ركعة بغير سواك- الكافي، قال ش و قال رسول اللّه ص لو لا أن أشق على أمتي لأمرتهم بالسواك مع كل صلاة

بيان

أشق أي أوقعهم في المشقة لأمرتهم أي أوجبت عليهم و في الفقيه عند وضوء كل صلاة و نسب الحديث الأول إلى الباقر ع أيضا

۱۴۰۶ ه ق

الوافی؛ ج‌۶، ص: ۶۷۳

[۱۰]

۵۲۲۵- ۱۰ الکافی، ۳/ ۲۳/ ۴/ ۱ الثلاثة عن ابن بکیر عمن ذکره عن الفقیه، ۱/ ۵۴/ ۱۱۹ أبی جعفر ع فی السواک قال لا تدعه فی کل ثلاث و لو أن تمره مرة

[۱۱]

۵۲۲۶- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۴/ ۱ العدة عن سهل عن الأشعری عن

الوافی، ج‌۶، ص: ۶۷۴

القداح عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ص السواک مطهرة للفم و مرضاة للرب

[۱۲]

اشارة

۵۲۲۷- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۶/ ۱ سهل عن العبیدی عن الحسن بن یحیی عن مهزم الأسدی قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول فی السواک عشر خصال مطهرة للفم و مرضاة للرب و مفرحة للملائکة و هو من السنة- و یشد اللثة و یجلو البصر و یذهب بالبلغم و یذهب بالحفر

بیان

الحفر بثر فی أصول الأسنان أو تقشیر فیها أو صفرة تعلوها و الخصلتان الباقیتان إما مطویتان فی مقام التفصیل أو ساقطتان من قلم النساخ

[۱۳]

اشارة

۵۲۲۸- ۱۳ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۶/ ۱ عنه عن العبیدی عن الدهقان عن درست عن ابن سنان عن الفقیه، ۱/ ۵۵/ ۱۲۶ أبی عبد اللّه ع قال فی السواک اثنتا عشرة خصلة هو من السنة و مطهرة للفم و مجلاة للبصر- و یرضی الرب و یذهب بالبلغم و یزید فی الحفظ و یبیض الأسنان و یضاعف الحسنات و یذهب بالحفر و یشد اللثة و یشهی الطعام و تفرح به الملائکة

الوافی، ج۶، ص: ۶۷۵

بيان

فی بعض النسخ الغم بدل البلغم و البلغم مكان الحفر

[۱۴]

۵۲۲۹- ۱۴ الكافی، ۶/ ۴۹۶/ ۷/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن حماد بن عيسى عن أبی عبد اللّه ع قال السواك يذهب بالدمعة و يجلو البصر

[۱۵]

اشارة

۵۲۳۰- ۱۵ الكافی، ۶/ ۴۹۶/ ۹/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن الحكم عن المرزبان بن النعمان رفعه قال قال رسول اللّه ص ما لی أراكم قلحا ما لكم لا تستاكون

بيان

القلح صفرة فی الأسنان و وسخ يركبها

[۱۶]

۵۲۳۱- ۱۶ الكافی، ۳/ ۲۳/ ۶/ ۱ القميان عن صفوان عن المعلى بن عثمان عن المعلى بن خنيس قال سألت أبا عبد اللّه ع عن السواك بعد الوضوء فقال الاستياك قبل أن يتوضأ قلت أ رأيت إن نسی حتى يتوضأ قال يستاك ثم يتمضمض ثلاث مرات

[۱۷]

۵۲۳۲- ۱۷ الكافی، ۳/ ۲۳/ ۶/ ۱ و روی أن السنة فی السواك فی وقت السحر

[۱۸]

۵۲۳۳- ۱۸ الكافی، ۳/ ۲۳/ ۷/ ۱ ابن بندار عن إبراهيم بن إسحاق الأحمر

الوافی، ج۶، ص: ۶۷۶

عن عبد اللّه بن حماد عن أبی بكر بن أبی سمال قال قال أبو عبد اللّه ع إذا قمت بالليل فاستك فإن الملك يأتيك فيضع فاه على

فیک- و لیس من حرف تتلوه و تنطق به إلا صعد به إلی السماء فلیکن فوک طیب الریح

[۱۹]

۵۲۳۴- ۱۹ الفقیه، ۱/ ۵۳/ ۱۱۲ قال أمیر المؤمنین ع إن أفواهکم طرق القرآن فطهروها بالسواک

[۲۰]

۵۲۳۵- ۲۰ الفقیه، ۱/ ۵۳/ ۱۱۳ و قال النبی ص فی وصیته لعلی ع یا علی علیک بالسواک عند وضوء کل صلاة

[۲۱]

۵۲۳۶- ۲۱ الفقیه، ۱/ ۵۳/ ۱۱۴ و قال ع السواک شطر الوضوء

[۲۲]

۵۲۳۷- ۲۲ الفقیه، ۱/ ۵۳/ ۱۱۵ و قال الصادق ع لما دخل الناس فی الدین أفواجا أتاهم الأزد أرقها قلوبا و أعذبها أفواها فقیل یا رسول اللّه هذا أرقها قلوبا عرفناه فلم صارت أعذبها أفواها فقال إنها کانت تستاک فی الجاهلیة

الوافی، ج۶، ص: ۶۷۷

[۲۳]

۵۲۳۸- ۲۳ الفقیه، ۱/ ۵۳/ ۱۱۶ و قال ع لکل شیء طهور و طهور الفم السواک

[۲۴]

۵۲۳۹- ۲۴ الفقیه، ۱/ ۵۲/ ۱۱۱ و قال الصادق ع أربع من سنن المرسلین التعطر و السواک و النساء و الحناء

[۲۵]

۵۲۴۰- ۲۵ الفقیه، ۱/ ۵۲/ ۱۰۹ و قال الصادق ع نزل جبرئیل بالسواک و الحجامة و الخلال

[۲۶]

۵۲۴۱- ۲۶ الفقیه، ۱/ ۵۵/ ۱۲۴ و روی لو علم الناس ما فی السواک- لأباتوه معهم فی لحافهم

[۲۷]

۵۲۴۲- ۲۷ الفقیه، ۱/ ۵۵/ ۱۲۵ و روی أن الکعبة شکت إلی اللّه عز و جل ما تلقی من أنفاس المشرکین فأوحی اللّه تعالی إلیها قری

یا کعبة فإنی مبدلک بهم قوما یتنظفون بقضبان الشجر فلما بعث اللّه نبیه محمد ص نزل علیه الروح الأمین جبرئیل ع بالسواک

[۲۸]

اشارة

□

۵۲۴۳- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۵۳/ ۱۱۷ و قال أبو جعفر ع إن رسول اللّه ص کان یکثر السواک و لیس بواجب فلا یضرک ترکه فی فرط الأیام

الوافی، ج۶، ص: ۶۷۸

بیان

الفرط الحین و أن یأتیه بعد الأیام و لا یکون أکثر من خمسة عشر و لا أقل من ثلاثة

[۲۹]

۵۲۴۴- ۲۹ الفقیه، ۱/ ۵۴/ ۱۲۱ و ترک الصادق ع السواک قبل أن یقبض بسنتین و ذلک أن أسنانه ضعفت

[۳۰]

۵۲۴۵- ۳۰ الفقیه، ۱/ ۵۵/ ۱۲۲ سأل علی بن جعفر أخاه موسی ع عن الرجل یستاک مرة بیده إذا قام إلی صلاة اللیل و هو یقدر علی السواک قال إذا خاف الصبح فلا بأس به

[۳۱]

۵۲۴۶- ۳۱ الکافی، ۳/ ۲۳/ ۵/ ۱ علی بإسناده قال أدنی السواک أن تدلک بإصبعک

[۳۲]

اشارة

۵۲۴۷- ۳۲ الفقیه، ۱/ ۵۴/ ۱۲۰ قال النبی ص اکتحلوا وترا و استاکوا عرضا

بیان

قد مضی أن السواک فی الخلاء یورث البخر

الوافی، ج۶، ص: ۶۷۹

باب ۷۵ تقليم الأظفار

[۱]

۵۲۴۸- ۱ الكافی، ۶/ ۴۹۰/ ۵/ ۱ العدة عن سهل عن البزنطی عن علی بن عقبة عن أبيه عن أبی عبد اللّه ع قال من السنة تقليم الأظفار

[۲]

اشارة

۵۲۴۹- ۲ الكافی، ۶/ ۴۹۲/ ۱۷/ ۱ الاثنان عن الأشعری عن القداح عن أبی عبد اللّه ع قال احتبس الوحی علی النبی ص فقيل له احتبس الوحی عنك فقال و كيف لا يحتبس الوحی علی و أنتم لا تقلمون أظفاركم و لا تنقون رواجبكم

بيان

قال فی النهاية فيه ألا تنقون رواجبكم هی ما بين عقد الأصابع من داخل واحدها راجبة و البراجم العقد المتسنمة فی ظاهر الأصابع

[۳]

۵۲۵۰- ۳ الكافی، ۶/ ۴۹۰/ ۱/ ۱ محمد عن ابن عيسی عن القاسم عن جده قال قال رسول اللّه ص تقليم الأظفار يمنع الداء الأعظم و يدر الرزق

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۰

[۴]

۵۲۵۱- ۴ الكافی، ۶/ ۴۹۰/ ۲/ ۱ الثلاثة عن الفقيه، ۱/ ۱۲۶/ ۳۰۱ هشام بن سالم عن أبی عبد اللّه ع قال تقليم الأظفار يوم الجمعة يؤمن من الجذام- الفقيه، و الجنون ش و البرص و العمی و إن لم تحتج فحكها حكا

[۵]

۵۲۵۲- ۵ الفقيه، ۱/ ۱۲۶/ ۳۰۲ و فی خبر آخر فإن لم يحتج فأمر عليها السكين أو المقراض

[۶]

۵۲۵۳- ۶ الكافی، ۳/ ۴۱۸/ ۷/ ۱ الخمسة التهذيب، ۳/ ۲۳۶/ ۴/ ۱ النيسابوريان عن ابن أبی عمير عن حفص بن البختری عن أبی عبد

اللّه ع قال أخذ الشارب و الأظفار من الجمعة إلى الجمعة أمان من الجذام

[۷]

۵۲۵۴- ۷ الکافی، ۶/ ۴۹۰/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن الحسن بن علی عن الحسن بن سلیمان عن عمه التهذیب، ۳/ ۲۳۷/ ۱۰/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن الحسن بن سلیمان بن هلال عن عمه عبد اللّه بن هلال قال

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۱

قال أبو عبد اللّه ع خذ من شاربک و أظفارک فی کل جمعة فإن لم یکن فیها شیء فحکها لا [فلا] یصیبک جنون و لا جذام و لا برص

[۸]

۵۲۵۵- ۸ الکافی، ۶/ ۴۹۰/ ۴/ ۱ عنه عن ابن فضال عن ابن بکیر عن أبی عبد اللّه ع قال تقلیم الأظفار و أخذ الشارب فی کل جمعة أمان من البرص و الجنون

[۹]

۵۲۵۶- ۹ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۱۰/ ۱ الثلاثة عن محمد بن طلحة قال قال أبو عبد اللّه ع تقلیم الأظفار و قص الشارب و غسل الرأس بالخطمی فی کل جمعة ینفی الفقر و یزید فی الرزق

[۱۰]

۵۲۵۷- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۹۰/ ۶/ ۱ العدة عن البرقی عن أبیه عمن ذکره عن أیوب بن الحر عن أبی حمزة عن أبی جعفر ع قال إنما قصوا الأظفار لأنها مقیل الشیطان و منه یکون النسیان

[۱۱]

۵۲۵۸- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۹۰/ ۷/ ۱ عنه عن محمد بن علی عن الحکم بن مسکین عن حذیفة بن منصور عن أبی عبد اللّه ع قال إن أستر و أخفى ما یسلط الشیطان من ابن آدم أن صار یسکن تحت الأظافیر

[۱۲]

۵۲۵۹- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۹۰/ ۸/ ۱ عنه عن محمد بن علی عن علی الحناط

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۲

عن علی بن أبی حمزة عن الحسین بن أبی العلاء عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال قلت له ما ثواب من أخذ من شاربه و قلم أظفاره فی کل جمعة قال لا یزال مطهر إلى الجمعة الأخرى

[۱۳]

۵۲۶۰- ۱۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۰۶ قال الحسین بن أبی العلاء للصادق ع الحدیث

[۱۴]

اشارة

۵۲۶۱- ۱۴ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۹/ ۱ عنه عن ابن فضال التهذیب، ۳/ ۲۳۷/ ۶۲۷ ابن محبوب عن محمد بن الحسین عن ابن فضال عن أبی حفص الجرجانی عن أبی الخضیب الربیع بن بکر الأزدی عن الفقیه، ۱/ ۱۲۶/ ۳۰۳ عبد الرحیم القصیر قال قال أبو جعفر ع من أخذ من أظفاره و شاربه کل جمعة و قال حین یأخذ بسم اللّه و باللّه و علی سنة رسول اللّه ص لم یسقط منه قلامة و لا جزازة إلا کتب اللّه له بها عتق نسمة و لا یمرض إلا مرضه الذی یموت فیه

بیان

فی الفقیه علی سنة محمد و آل محمد ص و یأتی حدیث آخر فی

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۳

هذا المعنی فی باب عمل یوم الجمعة من کتاب الصلاة إن شاء اللّه

[۱۵]

۵۲۶۲- ۱۵ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۱۱/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن الحسن بن علی عن علی بن عقبة عن أبی کهمش قال قال رجل لعبد اللّه بن الحسن علمنی شیئا فی الرزق فقال الزم مصلاک إذا صلیت الفجر إلی طلوع الشمس فإنه أنجح فی طلب الرزق من أن تضرب فی الأرض فأخبرت بذلک أبا عبد اللّه ع فقال أ لا أعلمک فی الرزق ما هو أنفع من ذلک- قال قلت بلی قال خذ من شاربک و أظفارک فی کل جمعة

[۱۶]

۵۲۶۳- ۱۶ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۱۲/ ۱ عنه عن ابن فضال عن علی بن عقبة عن أبیه قال أتیت عبد اللّه بن الحسن فقلت علمنی دعاء فی الرزق- فقال قل اللهم تول أمری و لا تول أمری غیرک فعرضته علی أبی عبد اللّه ع فقال أ لا أدلک علی ما هو أنفع من هذا فی الرزق- تقص أظفارک و شاربک فی کل جمعة و لو بحکها

[۱۷]

اشارة

۵۲۶۴- ۱۷ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۱۳/ ۱ العدة عن البرقی عن ابن أسباط عن خلف قال رآنی أبو الحسن ع بخراسان و أنا أشتکی عینی فقال أدلک علی شیء إن فعلته لم تشتک عینک فقلت بلی فقال خذ من أظفارک من کل خمیس قال ففعلت فما اشتکیت عینی إلی یوم أخبرتک

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۴

بیان

اشتکی عضوا من أعضائه شکاه

[۱۸]

۵۲۶۵- ۱۸ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۱۴/ ۱ عنه عن أبیه عن عبد اللّه بن الفضل النوفلی عن أبیه و عمه جمیعا عن أبی جعفر ع قال من أخذ أظفاره کل خمیس لم ترمد عینه

[۱۹]

اشارة

۵۲۶۶- ۱۹ الکافی، ۶/ ۴۹۱/ ۱۵/ ۱ الأربعة قال الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۵ قال رسول اللّه ص للرجال قصوا أظافیرکم و للنساء اترکن الفقیه، من أظفارکن- ش فإنه أزین لکن

بیان

یعنی أنهن لا یبالغن فی قصها کما یبالغ الرجال بل یترکن شیئا کما یستفاد من لفظة من التبعیضیة

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۵

[۲۰]

۵۲۶۷- ۲۰ الکافی، ۶/ ۴۹۲/ ۱۶/ ۱ الثلاثة رفعه فی قص الأظافیر تبدأ بخنصرک الأیسر ثم تختم بالیمین

[۲۱]

اشارة

۵۲۶۸- ۲۱ الفقیه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۰۴ روی أن من قلم أظفاره یوم الجمعة یبدأ بخنصره من الید الیسری و یختم بخنصره من الید الیمنی

بيان

لعل السر في ذلك تحصيل التيامن في كل إصبع إصبع و ذلك لأن الوضع الطبيعي لليدين أن يكون ظهرهما إلى فوق و بطنهما إلى تحت

[۲۲]

اشارة

۵۲۶۹- ۲۲ الفقيه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۰۸ قال الصادق ع من قلم أظفاره يوم الجمعة لم تسعف أنامله

بيان

السعف التفرق حول الأظفار

[۲۳]

۵۲۷۰- ۲۳ الفقيه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۰۹ و قال الصادق ع من قص أظفاره يوم الخميس و ترك واحدا ليوم الجمعة نفى اللّه عنه الفقر

الوافي، ج۶، ص: ۶۸۶

[۲۴]

۵۲۷۱- ۲۴ الفقيه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۱۰ و قال ابن أبي يعفور للصادق ع جعلت فداك يقال ما استنزل الرزق بشيء مثل التعقيب فيما بين طلوع الفجر إلى طلوع الشمس قال أجل و لكن أخبرك بخير من ذلك- أخذ الشارب و تقليم الأظفار يوم الجمعة

[۲۵]

۵۲۷۲- ۲۵ التهذيب، ۳/ ۲۳۸/ ۱۲/ ۱ ابن محبوب عن محمد بن الحسين عن ابن فضال عن عيسى الفراء عن ابن أبي يعفور قال قلت له الحديث مضمرا

[۲۶]

۵۲۷۳- ۲۶ الفقيه، ۱/ ۱۲۷/ ۳۱۱ و قال أبو جعفر ع من أخذ من أظفاره كل خميس لم يرمد ولده

[۲۷]

۵۲۷۴- ۲۷ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۲ و قال رسول اللّه ص من قلم أظفاره یوم السبت و یوم الخمیس و أخذ من شاربه عوفی من وجع الضرس و وجع العین

[۲۸]

۵۲۷۵- ۲۸ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۳ و قال موسی بن بکر للصادق ع إن أصحابنا یقولون إنما أخذ الشارب و الأظفار یوم الجمعة- فقال سبحان اللّه خذها إن شئت فی یوم الجمعة و إن شئت فی سائر الأیام

الوافی، ج۶، ص: ۶۸۷

[۲۹]

۵۲۷۶- ۲۹ التهذیب، ۳/ ۲۳۷/ ۸/ ۱ الحسین عن القاسم بن محمد عن جعفر بن معاویة بن وهب عن موسی بن بکر قال قلت لأبی الحسن ع إن أصحابنا الحدیث

[۳۰]

۵۲۷۷- ۳۰ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۴ و قال ع قصها إذا طالت

[۳۱]

۵۲۷۸- ۳۱ الفقیه، ۱/ ۱۳۱/ ۳۴۲ و قال ع قلموا أظفارکم یوم الثلاثاء و استحموا یوم الأربعاء و أصیبوا من الحجامة حاجتکم یوم الخمیس و تطیبوا بأطیب طیبکم یوم الجمعة

[۳۲]

۵۲۷۹- ۳۲ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۶ و قال الصادق ع یدفن الرجل شعره و أظفاره إذا أخذ منها و هی سنة

[۳۳]

۵۲۸۰- ۳۳ الفقیه، ۱/ ۱۲۸/ ۳۱۷ و روی أن من السنة دفن الشعر و الظفر و الدم

[۳۴]

اشارة

۵۲۸۱- ۳۴ الکافی، ۶/ ۴۹۳/ ۱/ ۱ العدة عن سهل عن ابن فضال عن بعض أصحابنا عن أبی کهمش عن أبی عبد اللّه ع فی قول اللّه تعالی أَ لَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ کِفاتاً أَحْیاءً وَ أَمْواتاً قال دفن الشعر و الظفر

الوافی، ج‌۶، ص: ۶۸۸

بيان

الكفات بالكسر الموضع يكفت فيه الشي‌ء أي يضم و يجمع و الأرض كفات لنا

الوافی، ج‌۶، ص: ۶۸۹

باب ۷۶ الكحل

[۱]

اشارة

۵۲۸۲- ۱ الكافي، ۶/ ۴۹۳/ ۱/ ۲ الثلاثة و محمد عن ابن عيسى عن ابن أبي عمير عن سليمان الفراء عن رجل عن أبي عبد اللّه ع قال كان رسول اللّه ص يكتحل بالإثمد إذا أوى إلى فراشه وترا وترا

بيان

الإثمد بالكسر حجر للكحل

[۲]

۵۲۸۳- ۲ الكافي، ۶/ ۴۹۴/ ۳/ ۱ العدة عن البرقي عن موسى بن القاسم عن صفوان عن زرارة عن أبي عبد اللّه ع قال الكحل بالليل ينفع العين و هو بالنهار زينة

[۳]

۵۲۸۴- ۳ الكافي، ۶/ ۴۹۴/ ۴/ ۱ علي عن أبيه عن الهاشمي عن أبيه و عمه قالا قال أبو جعفر ع الاكتحال بالإثمد يطيب النكهة و يشد أشفار العين

[۴]

۵۲۸۵- ۴ الكافي، ۶/ ۴۹۴/ ۵/ ۱ عنه عن ابن فضال عن حماد بن عيسى

الوافی، ج‌۶، ص: ۶۹۰

عن أبي عبد اللّه ع قال الكحل يعذب الفم

[۵]

۵۲۸۶- ۵ الکافی، ۶/ ۴۹۴/ ۶/ ۱ عنه عن أبیه عن خلف بن حماد عمن ذکره عن أبی عبد اللّه ع قال الکحل ینبت الشعر و یحد البصر- و یعین علی طول السجود

[۶]

۵۲۸۷- ۶ الکافی، ۶/ ۴۹۴/ ۷/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن ابن فضال عن علی بن عقبة عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال الإثمد یجلو البصر و ینبت الشعر فی الجفن و یذهب بالدمعة

[۷]

اشارة

۵۲۸۸- ۷ الکافی، ۶/ ۴۹۴/ ۸/ ۱ ابن فضال عن بعض أصحابنا عن أبی عبد اللّه ع قال الکحل یزید فی المباضعة

بیان

المباضعة المجامعة

[۸]

۵۲۸۹- ۸ الکافی، ۶/ ۴۹۴/ ۱۰/ ۱ العدة عن سهل عن محمد بن سنان عن حماد بن عثمان عن أبی عبد اللّه ع قال الکحل ینبت الشعر و یخفف الدمعة و یعذب الریق و یجلو البصر

[۹]

اشارة

۵۲۹۰- ۹ الکافی، ۶/ ۴۹۴/ ۹/ ۱ العدة عن البرقی عن البزنطی عن أحمد بن المبارک عن الحسین بن الحسن بن العاصم عن أبیه عن أبی عبد اللّه ع قال من نام علی إثمد غیر ممسک أمن الماء الأسود أبدا

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۱

ما دام ینام علیه

بیان

الممسک بالتشدید المخلوط بالمسک

[۱۰]

۵۲۹۱- ۱۰ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۱۱/ ۱ العدة عن البرقی عن ابن فضال عن القداح عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ع من اکتحل فلیوتر و من فعل فقد أحسن و من لم یفعل فلا بأس

[۱۱]

۵۲۹۲- ۱۱ الکافی، ۶/ ۴۹۵/ ۱۲/ ۱ عنه عن موسی بن القاسم عن صفوان عن زرارة عن أبی عبد اللّه ع قال إن رسول اللّه ص کان یکتحل قبل أن ینام أربعا فی الیمنی و ثلاثا فی الیسری

[۱۲]

اشارة

۵۲۹۳- ۱۲ الکافی، ۶/ ۴۹۴/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن الحسن بن الجهم قال أرانی أبو الحسن ع میلا من حدید و مکحلة من عظام فقال هذا کان لأبی ع فاکتحل به فاکتحلت

بیان

المکحلة بالضم ما فیه الکحل و هو أحد ما جاء بالضم من الأدوات

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۳

باب ۷۷ فضل الطیب

[۱]

۵۲۹۴- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۱/ ۱ العدة عن سهل عن البزنطی عن أبی الحسن الرضا ع قال الطیب من أخلاق الأنبیاء ع

[۲]

۵۲۹۵- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن یونس بن یعقوب عن الشحام عن أبی عبد اللّه ع قال العطر من سنن المرسلین

[۳]

۵۲۹۶- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۸/ ۱ العدة عن البرقی عن العباس بن موسی قال سمعت أبی یقول العطر من سنن المرسلین

[۴]

۵۲۹۷- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۵/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن القاسم عن جده عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ص الطیب فی الشارب من أخلاق النبیین و کرامة

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۴

للکاتبین

[۵]

۵۲۹۸- ۵ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۹/ ۱ علی عن أبیه عن محمد بن یحیی عن طلحة بن زید عن أبی عبد اللّه ع قال ثلاث أعطیهن الأنبیاء ع العطر و الأزواج و السواک

[۶]

۵۲۹۹- ۶ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۱۵/ ۱ العدة عن سهل عن العبیدی عن عبد اللّه بن عبد الرحمن عن شعیب عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال الطیب فی الشارب من أخلاق الأنبیاء و کرامة للکاتبین

[۷]

۵۳۰۰- ۷ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۳/ ۱ العدة عن سهل عن السراد عن ابن رئاب قال کنت عند أبی عبد اللّه ع و أنا مع أبی بصیر فسمعت أبا عبد اللّه ع یقول قال رسول اللّه ص إن الریح الطیبة تشد القلب و تزید فی الجماع

[۸]

۵۳۰۱- ۸ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۶/ ۱ الحسین بن محمد عن أحمد بن إسحاق عن سعدان عن أبی بصیر قال قال أبو عبد اللّه ع قال رسول اللّه ص الطیب یشد القلب

[۹]

۵۳۰۲- ۹ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۴/ ۱ محمد عن أحمد عن معمر بن خلاد عن

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۵

الفقیه، ۱/ ۴۲۵/ ۱۲۵۶ أبی الحسن الرضا ع قال لا- ینبغی للرجل أن یدع الطیب فی کل یوم فإن لم یقدر علیه فیوم و یوم لا فإن لم یقدر ففی کل جمعة و لا یدع

[۱۰]

۵۳۰۳- ۱۰ الفقیه، ۱/ ۴۲۵/ ۱۲۵۷ و کان رسول اللّه ص إذا کان یوم الجمعة و لم یصب طیبا دعا بثوب مصبوغ بزعفران فرش علیه الماء ثم مسح بیده ثم مسح به وجهه

[۱۱]

اشارة

۵۳۰۴- ۱۱ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۱۲/ ۱ علی عن یاسر عن أبی الحسن ع قال قال رسول اللّه ص قال لی حبیبی جبرئیل ع تطیب یوما و یوما لا و یوم الجمعة لا بد منه و لا منزل له

بیان

یعنی لیس أنزل منه بل هی نهایة القلة و ترک الرغبة و فی بعض النسخ و لا تترک له أی لیوم الجمعة

[۱۲]

۵۳۰۵- ۱۲ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۱۳/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص لیطیب أحدکم یوم الجمعة و لو

من قارورة امرأته

[۱۳]

اشارة

۵۳۰۶- ۱۳ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۱۰/ ۱ العدة عن البرقی عن محمد بن موسی بن الفرات عن علی بن مطر عن السکن الخراز قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول حق علی کل مسلم فی کل جمعة أخذ شاربه و أظفاره- و مس شیء من الطیب و کان رسول اللّه ص إذا کان یوم الجمعة و لم یکن عنده طیب دعا ببعض خمر نسائه فبلها بالماء ثم وضعها علی وجهه

بیان

الخمر بالضم و بضمتین جمع خمار و هی المقنعة

[۱۴]

۵۳۰۷- ۱۴ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۱۴/ ۱ العدة عن البرقی عن یعقوب بن یزید رفعه عن أبی عبد اللّه ع قال قال عثمان بن مظعون لرسول

اللّه ص قد أردت أن أدع الطیب و أشیاء ذکرها فقال رسول اللّه ص لا تدع الطیب فإن الملائکة تستنشق ریح الطیب من المؤمن و لا تدع الطیب فی کل جمعة

[۱۵]

۵۳۰۸- ۱۵ الکافی، ۶/ ۵۱۰/ ۷/ ۱ علی رفعه إلی أبی عبد اللّه ع قال من تطیب أول النهار لم یزل عقله معه إلی اللیل قال و قال أبو عبد اللّه ع صلاة متطیب أفضل من سبعین صلاة بغیر

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۷

طیب

[۱۶]

۵۳۰۹- ۱۶ الکافی، ۶/ ۵۱۱/ ۱۱/ ۱ الاثنان و العدة عن سهل عن الوشاء عن أبی الحسن ع قال کان یعرف موضع سجود أبی عبد اللّه ع بطیب ریحه

[۱۷]

۵۳۱۰- ۱۷ الکافی، ۶/ ۵۱۲/ ۱۷/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال قال رسول اللّه ص طیب النساء ما ظهر لونه و خفی ریحه و طیب الرجال ما ظهر ریحه و خفی لونه

[۱۸]

۵۳۱۱- ۱۸ الکافی، ۴/ ۱۷۰/ ۵/ ۱ سهل عن یعقوب بن یزید عن یحیی بن المبارک عن ابن جبلة عن إسحاق بن عمار أو غیره عن أبی عبد اللّه ع قال کان رسول اللّه ص إذا أتی بطیب یوم الفطر بدأ بنسائه

[۱۹]

۵۳۱۲- ۱۹ الکافی، ۶/ ۵۱۲/ ۱۸/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن سلیمان بن محمد الخثعمی عن إسحاق الطویل العطار عن أبی عبد اللّه ع قال کان رسول اللّه ص ینفق فی الطیب أکثر مما ینفق فی الطعام

[۲۰]

۵۳۱۳- ۲۰ الکافی، ۶/ ۵۱۲/ ۱۶/ ۱ سهل عن العبیدی عن زکریا المؤمن رفعه قال ما أنفقت فی الطیب فلیس بسرف

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۸

[۲۱]

۵۳۱۴- ۲۱ الکافی، ۶/ ۵۱۳/ ۴/ ۱ محمد عن محمد بن أحمد عن أحمد بن هلال عن عیسی بن عبد اللّه عن أبیه عن جده عن علی ع أن النبی ص کان لا یرد الطیب و الحلواء

[۲۲]

۵۳۱۵- ۲۲ الکافی، ۶/ ۵۱۲/ ۲/ ۱ العدة عن سهل عن الأشعری عن القداح عن أبی عبد اللّه ع قال أتی أمیر المؤمنین ع بدهن و قد کان أدهن فأدهن و قال إنا لا نرد الطیب

[۲۳]

۵۳۱۶- ۲۳ الکافی، ۶/ ۵۱۲/ ۱/ ۱ العدة عن البرقی عن عثمان عن سماعة عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن الرجل یرد الطیب- قال لا ینبغی له أن یرد الکرامة

[۲۴]

اشارة

۵۳۱۷- ۲۴ الکافی، ۶/ ۵۱۲/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن الحسن بن الجهم قال دخلت علی أبی الحسن ع فأخرج إلی مخزنة فیها مسک فقال خذ من هذا فأخذت منه شیئا فتمسحت به فقال أصلح و اجعل فی لبتک منه قال فأخذت منه قلیلا فجعلته فی لبتی فقال لی أصلح فأخذت منه أیضا فمکث فی یدی شیئا صالحا و قال لی اجعل فی لبتک ففعلت ثم قال قال أمیر المؤمنین ع لا یأبی الکرامة إلا حمار قال قلت ما معنی ذلک قال الطیب و الوسادة و عد أشیاء

الوافی، ج۶، ص: ۶۹۹

بیان

أصلح یعنی خذ منه قدرا صالحا معتدا به و اللبة المنحر شیئا صالحا أی زمانا یعتد به

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۱

باب ۷۸ أنواع الطیب و أصله

[۱]

۵۳۱۸- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۳/ ۱/ ۱ محمد بن جعفر عن محمد بن خالد عن سیف بن عمیرة عن عبد الغفار قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول الطیب المسک و العنبر و الزعفران و العود

[۲]

اشارة

۵۳۱۹- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۳/ ۱/ ۲ العدة عن سهل عن علی بن حسان عن موسی بن بکر عن أبی عبد اللّه ع قال لما أهبط اللّه آدم ع من الجنة علی الصفا و حواء علی المروة و قد کانت امتشطت فی الجنة بطیب من طیب الجنة فلما صارت فی الأرض قالت ما أرجو من المشط و أنا مسخوط علی فحلت عقیصتها فانتثر من مشطتها الذی کانت امتشطت به فی الجنة فطارت به الریح فألقت أکثره بالهند فلذلک صار العطر بالهند

بیان

العقیصة الشعر المنسوج بعضه علی بعض

[۳]

۵۳۲۰- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۳/ ۱/ ۲ العدة عن البرقی عن علی بن حسان مثله قال و فی حدیث آخر فحلت عقیصتها فأرسل اللّه علی ما کان فیها من ذلک

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۲

الطیب ریحا فهبت فی المشرق و المغرب فأصل الطیب من ذلک

[۴]

اشارة

۵۳۲۱- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۴/ ۲/ ۱ العدة عن أحمد عن جعفر بن یحیی عن علی القصیر عن رجل عن أبی عبد اللّه ع قال سألته عن أصل الطیب من أی شیء هو فقال أی شیء یقوله الناس قلت یزعمون أن آدم هبط من الجنة و علی رأسه إکلیل فقال قد کان و اللّه أشغل من أن یکون علی رأسه إکلیل ثم قال لی إن حواء امتشطت فی الجنة بطیب من طیب الجنة قبل أن تواقعها الخطیئة فلما هبطت إلی الأرض حلت عقیصتها فأرسل اللّه عز و جل علی ما کان فیها ریحا فهبت به فی المشرق و المغرب فأصل الطیب من ذلک

بیان

الإکلیل التاج و شبه عصابة مزین من الجوهر

[۵]

۵۳۲۲- ۵ الکافی، ۶/ ۵۱۴/ ۳/ ۱ علی بن محمد عن صالح بن أبی حماد عن النوفلی عن ابن أبی حمزة عن إبراهیم عن أبی عبد اللّه ع

قال إن اللّه تبارک و تعالی لما أهبط آدم طفق یخصف من ورق الجنهٔ و طار عنه لباسه الذی کان علیه من حلل الجنهٔ فالتقط ورقهٔ فستر بها عورته فلما هبط- عبقت رائحهٔ تلک الورقهٔ بالهند بالنبت فصار الطیب فی الأرض من سبب تلک الورقهٔ- التی عبقت بها رائحهٔ الجنهٔ فمن هناک الطیب بالهند لأن الورقهٔ هبت علیها ریح الجنوب فأدت رائحتها إلی الغرب لأنها احتملت رائحهٔ الورقهٔ فی الجو فلما رکدت الریح بالهند عبق [علق] بأشجارهم و نبتهم و کان أول بهیمهٔ رتعت من تلک الورقهٔ ظبی المسک فمن هناک صار المسک فی سرهٔ الظبی لأنه جری رائحهٔ النبت فی جسده و فی دمه حتی اجتمعت فی سرهٔ الظبی

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۳

باب ۷۹ المسک

[۱]

۵۳۲۳- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۵/ ۱ العدهٔ عن البرقی عن أبیه عن المطلب بن زیاد عن أبی بکر بن عبد اللّه الأشعری قال سألت أبا عبد اللّه ع عن المسک هل یجوز اشتمامه فقال إنا لنشمه

[۲]

۵۳۲۴- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۳/ ۱ محمد عن أحمد عن السراد عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال کانت لرسول اللّه ص ممسکهٔ إذا هو توضأ أخذها بیده و هی رطبهٔ فکان إذا خرج عرفوا أنه رسول اللّه ص برائحته

[۳]

اشارهٔ

۵۳۲۵- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۴/ ۲/ ۲ العدهٔ عن البرقی عن أبیه عن أبی البختری عن أبی عبد اللّه ع أن رسول اللّه ص کان یتطیب بالمسک حتی یری وبیصهٔ فی مفارقه

بیان

الوبیص بالمهملهٔ البریق و اللمعان و المفرق محل فرق الشعر من الرأس

[۴]

۵۳۲۶- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۷/ ۱ البرقی عن نوح بن شعیب عن بعض

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۴

أصحابنا عن أبی الحسن ع قال کان یری وبیص المسک فی مفرق رسول اللّه ص

[۵]

۵۳۲۷- ۵ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۶/ ۱ البرقی عن یعقوب بن یزید عن عبد اللّه بن الفضل النوفلی عن أبیه عن أبیه عن عمه إسحاق بن عبد اللّه عن أبیه عبد اللّه بن الحارث قال کانت لعلی بن الحسین ع قارورة مسک فی مسجده فإذا دخل للصلاة أخذ منه فتمسح به

[۶]

اشارة

۵۳۲۸- ۶ الکافی، ۶/ ۵۱۴/ ۱/ ۱ العدة عن سهل و الاثنان عن الوشاء قال سمعت أبا الحسن ع یقول کانت لعلی بن الحسین ع شاندانة رصاص معلقة فیها مسک فإذا أراد أن یخرج و لبس ثیابه تناولها و أخرج منها فتمسح به

بیان

شاندانة کأنها فارسیة معربة یعنی محل المشط

[۷]

اشارة

۵۳۲۹- ۷ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۴/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن الحسن بن الجهم قال أخرج إلی أبو الحسن ع مخزنة فیها مسک من عتیدة آبنوس فیها بیوت کلها مما تتخذه النساء

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۵

بیان

العتیدة الطبلة أو الحقة یکون فیها طیب الرجل و العروس کأن المراد بآخر الحدیث أن الأشیاء التی کانت فی بیوت تلک العتیدة کانت أشیاء تتخذها النساء

[۸]

۵۳۳۰- ۸ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۸/ ۱ محمد عن العمرکی عن علی بن جعفر عن أخیه موسی ع قال سألته عن المسک فی الدهن أ یصلح قال إنی لأصنعه فی الدهن و لا بأس

[۹]

۵۳۳۱- ۹ الکافی، ۶/ ۵۱۵/ ۸/ ۱ و روی أنه لا بأس بصنع المسک فی الطعام

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۷

باب ۸۰ الغالیة

[۱]

اشارة

۵۳۳۲- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۶/ ۱/ ۱ العدة عن أحمد عن عثمان عن إسحاق بن عمار قال قلت لأبی عبد اللّه ع إنی أعامل التجار فأتهیأ للناس کراهة أن یروا بی خصاصة فأتخذ الغالیة فقال یا إسحاق إن القلیل من الغالیة یجزی و کثیرها سواء من اتخذ من الغالیة قلیلا دائما أجزأه ذلک قال إسحاق و أنا أشتری منها فی السنة بعشرة دراهم فأکتفی بها و ریحها ثابت طول الدهر

بیان

الخصاصة الفقر و الغالیة نوع من الطیب مرکب من مسک و عنبر و عود و دهن و هی معروفة و فی الکلام حذف یعنی قلیلها و کثیرها سواء

[۲]

اشارة

۵۳۳۳- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۶/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن معمر بن خلاد قال أمرنی أبو الحسن الرضا ع فعملت له دهنا فیه مسک و عنبر- فأمرنی أن أکتب فی قرطاس آیة الکرسی و أم الکتاب و المعوذتین و قوارع من القرآن و أجعله بین الغلاف و القارورة ففعلت ثم أتیت به فتغلف به و أنا أنظر إلیه

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۸

بیان

قوارع القرآن الآیات التی من قرأها أمن من الشیاطین الإنس و الجن فإنها تقرع الشیطان أی تدهاه و تهلکه و تغلف الرجل بالغالیة تلطخ بها و غلف بها لحیته غلفا أی لطخها و أکثر کأنه جعلها غلافا لها

[۳]

اشارة

۵۳۳۴- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۷/ ۵/ ۱ العدة عن سهل عن النوفلی عن بعض أصحابه عن أبی عبد اللّه ع قال إن علی بن الحسین ع استقبله مولی له فی لیلة باردة و علیه جبة خز و مطرف خز و عمامة خز و هو متغلف بالغالیة فقال له جعلت فداک فی مثل هذه الساعة علی هذه الهیئة إلی أین قال فقال إلی مسجد جدی رسول اللّه ص أخطب الحور العین إلی اللّه تعالی

بیان

المطرف رداء من خز مربع ذو أعلام

[۴]

۵۳۳۵- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۶/ ۳/ ۱ العدة عن البرقی عن محمد بن علی عن مولی لبنی هاشم الکافی، ۶/ ۵۱۶/ ۳/ ۱ سهل عن ابن أسباط عن مولی لبنی

الوافی، ج۶، ص: ۷۰۹

هاشم عن محمد بن جعفر قال خرج علی بن الحسین ص لیلة و علیه جبة خز و کساء خز قد غلف لحیته بالغالیة فقالوا فی هذه الساعة فی هذه الهیئة فقال إنی أرید أن أخطب الحور العین إلی اللّه فی هذه اللیلة

[۵]

اشارة

۵۳۳۶- ۵ الکافی، ۶/ ۵۱۶/ ۴/ ۱ سهل عن أبی القاسم الکوفی عمن حدثه عن محمد بن الولید الکرمانی قال قلت لأبی جعفر الثانی ع ما تقول فی المسک فقال إن أبی أمر فعمل له مسک فی بان بسبعمائة درهم فکتب إلیه الفضل بن سهل یخبره أن الناس یعیبون ذلک فکتب إلیه یا فضل أ ما علمت أن یوسف ع و هو نبی کان یلبس الدیباج مزررا بالذهب و یجلس علی کراسی الذهب فلم ینقص ذلک من حکمته شیئا قال ثم أمر فعملت له غالیة بأربعة آلاف درهم

بیان

البان شجر رطب ثمره دهن طیب و الدیباج الثوب المنقوش المتخذ من الإبریسم معرب

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۱

باب ۸۱ الخلوق

[۱]

اشارة

۵۳۳۷- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۷/ ۱/ ۱ محمد عن أحمد عن ابن فضال عن ابن بکیر عن زرارة قال سألت أبا جعفر ع عن الخلوق آخذ منه- قال لا بأس و لکن لا أحب أن تدوم علیه

بیان

الخلوق بالفتح طیب معروف مرکب یتخذ من الزعفران و غیره و تغلب علیه الحمرة و الصفرة و هو من طیب النساء و هن أکثر استعمالا له من الرجال و لعل کراهیة إدمانه لذلک

[۲]

۵۳۳۸- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۷/ ۲/ ۱ القمی عن بعض أصحابه عن التمیمی عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس أن تمس الخلوق فی الحمام أو تمس به یدک من الشقاق تداویها به و لا أحب إدمانه- قال و لا بأس أن یتخلق الرجل و لکن لا یبیت متخلقا

[۳]

۵۳۳۹- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۷/ ۳/ ۱ الثلاثة عن عبد اللّه بن سنان قال لا بأس أن تمس الخلوق فی الحمام أو تمسح به یدک تداوی به و لا أحب إدمانه

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۲

[۴]

۵۳۴۰- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۵/ ۱ حمید عن ابن سماعة عن جعفر بن سماعة عن أبان عن رجل قد أثبته عن أبی عبد اللّه ع قال لا بأس أن یتخلق الرجل لامرأته و لکن لا یبیت متخلقا

[۵]

۵۳۴۱- ۵ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۶/ ۱ علی عن صالح بن السندی عن جعفر بن بشیر عن أبان عن الفضیل عن رجل عن أبی جعفر ع قال لا بأس بأن یتخلق الرجل و لکن لا یبیت متخلقا

[۶]

۵۳۴۲- ۶ الکافی، ۶/ ۵۱۷/ ۴/ ۱ العدة عن سهل عن العبیدی عن رجل عن محمد بن الفیض قال سمعت أبا عبد اللّه ع یقول إنه لیعجبنی الخلوق

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۳

باب ۸۲ البخور

[۱]

اشارة

۵۳۴۳- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۱/ ۱ محمد عن علی بن إبراهیم الجعفری عن بعض أصحابه رفعه قال قال أبو عبد اللّه ع تبقی ریح العود التی فی البدن أربعین یوما و تبقی ریح عود المطرا عشرین یوما

بیان

أرید بالنی ما یخلط بغیره و عود المطرا هو الذی یعمل علیه ألوان الطیب غیره کالعنبر و المسک و الکافور و یخلط معها

[۲]

۵۳۴۴- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۲/ ۱ الاثنان عن الوشاء عن عبد اللّه بن سنان عن أبی عبد اللّه ع قال ینبغی للرجل أن یدخن ثیابه إذا کان یقدر

[۳]

۵۳۴۵- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۳/ ۱ العدة عن البرقی عن موسی بن القاسم عن ابن أسباط عن الحسن بن الجهم قال خرج إلی أبو الحسن ع فوجدت منه رائحة التجمیر

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۴

[۴]

۵۳۴۶- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۴/ ۱ الثلاثة عن مرازم قال دخلت مع أبی الحسن ع إلی الحمام فلما خرج إلی المسلخ دعا بمجمرة فتجمر بها- ثم قال جمروا مرازما قال قلت من أراد أن یأخذ نصیبه یأخذ قال نعم

[۵]

اشارة

۵۳۴۷- ۵ الکافی، ۶/ ۵۱۸/ ۵/ ۱ محمد عن محمد بن أحمد عن علی بن الریان عن أحمد بن أبی خلف مولی أبی الحسن ع و کان اشتراه و أباه و أمه و أخاه و أعتقهم و استکتب أحمد و جعله قهرمانه فقال أحمد کن نساء أبی الحسن ع إذا تبخرن أخذن نواة من نوی الصیحانی ممسوحة من التمر منقاة التمر و القشارة و ألقینها علی النار قبل البخور فإذا دخنت النواة أدنی دخان رمین النواة و

تبخرن من بعد و کن یقلن هو أعبق و أطیب للبخور و کن یأمرن بذلک

بیان

القهرمان الأمیر و الحاکم علی الجماعة و الصیحانی من تمر المدینة منسوب إلی صیحان و هو اسم کبش کان یربط إلیها.
ممسوحة من التمر أی التی أزیل تمرها و القشارة ما ینفصل من التقشیر یعنی منقاة منهما جمیعا
الوافی، ج۶، ص: ۷۱۵

باب ۸۳ الادهان

[۱]

اشارة

۵۳۴۸- ۱ الکافی، ۶/ ۵۱۹/ ۴/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن القاسم عن جده عن أبی بصیر الکافی، ۶/ ۵۱۹/ ۱/ ۱ العدة عن سهل عن محمد بن عیسی عن عبد اللّه بن عبد الرحمن عن شعیب عن أبی بصیر عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ص الدهن یلین البشرة و یزید فی الدماغ القوة و یسهل مجاری الماء و هو یذهب بالقشف و یحسن اللون

بیان

القشف تغیر اللون بالشمس و الفقر و نحو ذلک و فی الروایة الأولی و یسفر اللون أی یضیء و یشرق

[۲]

۵۳۴۹- ۲ الکافی، ۶/ ۵۱۹/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن علی بن الحکم عن ابن جندب عن سفیان بن السمط عن أبی عبد اللّه ع قال الدهن یذهب بالبؤس
الوافی، ج۶، ص: ۷۱۶

[۳]

۵۳۵۰- ۳ الکافی، ۶/ ۵۱۹/ ۳/ ۱ الأربعة عن أبی عبد اللّه ع قال الدهن یظهر الغنی

[۴]

۵۳۵۱- ۴ الکافی، ۶/ ۵۱۹/ ۵/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن السراد عن عبد اللّه بن سنان عن أبی حمزة عن أبی جعفر ع قال دهن اللیل یجری فی العروق و یروی البشرة و یبیض الوجه

[۵]

اشارة

۵۳۵۲- ۵ الکافی، ۶/ ۵۲۰/ ۱/ ۱ محمد عن محمد بن الحسین عن عبد الرحمن بن أبی هاشم عن أبی خدیجة عن أبی عبد اللّه ع قال لا یدهن الرجل کل یوم یری الرجل شعثا لا یری متزلقا کأنه امرأة

بیان

الشعث المغبر الرأس و المتزلق المتنعم الذی یکون للونه بریق و بصیص

[۶]

اشارة

۵۳۵۳- ۶ الکافی، ۶/ ۵۲۰/ ۲/ ۱ محمد عن أحمد عن محمد بن سنان عن إسحاق بن عمار قال قلت لأبی عبد اللّه ع أخالط أهل المروة من الناس و قد أکتفی من الدهن بالیسیر فأتمسح به کل یوم فقال ما أحب لک ذلک فقلت یوم و یوم لا فقال و ما أحب لک ذلک قلت یوم و یومین لا فقال الجمعة إلی الجمعة یوم و یومین

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۷

بیان

یوم فی المواضع مرفوع بالابتداء و خبره محذوف أی أتمسح به فیه أو یتمسح و یومین فی الموضعین منصوب علی الظرفیة أو الکل مجرور بتقدیر فی و الأصوب أن یقال حذف الألف من آخر الیوم من مسامحة الکتاب فی رسم الخط و المراد بآخر الحدیث أن المحبوب لک أن تدهن فی کل أسبوع مرة أو مرتین

[۷]

۵۳۵۴- ۷ الکافی، ۶/ ۵۲۰/ ۳/ ۱ العدة عن البرقی عن عثمان عن إسحاق بن جریر قال قلت لأبی عبد اللّه ع فی کم أدهن قال فی کل سنة دهنة قلت إذن یری الناس بی خصاصة فلم أزل أماکسه- قال ففی کل شهر مرة و لم یزدنی علیها

[۸]

اشارة

۵۳۵۵- ۸ الکافی، ۶/ ۵۱۹/ ۶/ ۱ العدة عن البرقی عن أبیه عن الحسین بن محبوب عن مهزم الأسدی عن أبی عبد اللّه ع قال إذا أخذت الدهن على راحتک فقل اللهم إنی أسألک الزین و الزینة و المحبة و أعوذ بک من الشین و الشنآن و المقت ثم اجعله على یأفوخک ابدأ بما بدأ اللّه به

بیان

الشین ضد الزین و الشنآن البغض و الیافوخ وسط الرأس.

و أراد بما بدأ اللّه به الابتداء الخلقی الصوری

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۸

[۹]

۵۳۵۶- ۹ الکافی، ۶/ ۵۲۰/ ۷/ ۱ العدة عن سهل عن محمد بن أحمد الدقاق عن محمد بن إسماعیل عن صالح بن عقبة عن بشیر الدهان عن أبی عبد اللّه ع قال من دهن مؤمنا کتب اللّه له بکل شعرة نورا یوم القیامة

الوافی، ج۶، ص: ۷۱۹

باب ۸۴ أنواع الأدهان

[۱]

اشارة

۵۳۵۷- ۱ الکافی، ۶/ ۵۲۲/ ۷/ ۱ محمد عن أحمد عن القاسم عن جده عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ص اسعطوا بالبنفسج فإن رسول اللّه ص قال لو یعلم الناس ما فی البنفسج لحسوه حسوا

بیان

الحسو شرب الشیء قلیلا قلیلا

[۲]

اشارة

۵۳۵۸- ۲ الکافی، ۶/ ۵۲۱/ ۴/ ۱ القمیان عن ابن فضال عن ثعلبة عن أسباط بن سالم عن إسرائیل بن أبی أسامة بیاع الزطی عن أبی

عبد اللّه ع قال مثل البنفسج فی الأدهان مثلنا فی الناس

بيان

الزطی واحد الزط بالضم و هو جیل من الهند معرب جت

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۰

[۳]

۵۳۵۹- ۳ الکافی، ۶/ ۵۲۲/ ۱۰/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن عثمان عن خالد بن نجیح عن أبی عبد اللّه ع قال مثل البنفسج فی الدهن کمثل شیعتنا فی الناس

[۴]

۵۳۶۰- ۴ الکافی، ۶/ ۵۲۱/ ۳/ ۱ أحمد عن علی بن الحکم عن یونس بن یعقوب قال قال أبو عبد اللّه ع ما یأتینا من ناحیتکم شیء أحب إلینا من البنفسج

[۵]

۵۳۶۱- ۵ الکافی، ۶/ ۵۲۲/ ۱۱/ ۱ أحمد عن القاسم عن جده عن محمد عن أبی عبد اللّه ع قال قال أمیر المؤمنین ع اکسروا حر الحمی بالبنفسج

[۶]

۵۳۶۲- ۶ الکافی، ۶/ ۵۲۱/ ۱/ ۱ الثلاثة عن هشام بن الحکم عن أبی عبد اللّه ع قال البنفسج سید أدهانکم

[۷]

اشاره

۵۳۶۳- ۷ الکافی، ۶/ ۵۲۱/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن جعفر بن محمد بن أبی زید الرازی عن أبیه عن صالح بن عقبة عن أبیه قال أهدیت إلی أبی عبد اللّه ع بغلة فصرعت الذی أرسلت بها معه فأمته فدخلنا المدینة فأخبرنا أبا عبد اللّه ع فقال أ فلا أسعطتموه بنفسجا فأسعط بالبنفسج فبرأ ثم قال یا عقبة إن البنفسج بارد فی الصیف حار فی الشتاء لین علی شیعتنا یابس علی عدونا لو یعلم الناس ما

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۱

فی البنفسج قامت أوقیته بدینار

بيان

فأمته يعنى شجت رأسه و المأمومة الشجة التى بلغت أم الرأس و هى الجلدة التى تجمع الدماغ يقال رجل أميم و مأموم و سعطه و أسعطه أدخله فى أنفه فاستعط و الأوقية بالضم وزن معروف و لعل السر فى كون البنفسج باردا فى الصيف حارا فى الشتاء أن الحرارة فى الصيف تميل إلى خارج و فى الشتاء تكون فى داخل و البرودة بالعكس من ذلك و ذلك لانضمام الجنس إلى الجنس و فرار الضد من الضد فالبارد إذا وصل إلى الباطن فى الصيف يزداد برودته و فى الشتاء يصير حارا و ليس أن الشىء له فى كل وقت كيفية أخرى.

و أما قوله ع لين على شيعتنا يابس على عدونا فلعله لكون ولى اللّه يذكر اسم اللّه سبحانه عند كل أمر فينتفع به ببركة ذكر اللّه بخلاف عدو اللّه فإنه لغفلته عن الذكر لا ينتفع بما يتناول فيبقى كما كان أو يتضرر به

[۸]

۵۳۶۴- ۸ الكافى، ۶/ ۵۲۱/ ۵/ ۱ العدة عن البرقى عن على بن حسان عن عمه عن أبى جعفر ع قال فضل البنفسج على الأدهان كفضل الإسلام على سائر الأديان نعم الدهن البنفسج يذهب بالداء من الرأس و العينين فادهنوا به

[۹]

۵۳۶۵- ۹ الكافى، ۶/ ۵۲۱/ ۶/ ۱ على بن حسان عن عمه قال كنت عند أبى عبد اللّه ع فدخل عليه مهزم فقال لى أبو عبد اللّه ع ادع لنا الجارية تجئنا بدهن و كحل فدعوت بها فجاءت بقارورة بنفسج- و كان يومئذ شديد البرد فصب مهزم فى راحته منها ثم قال جعلت فداك

هذا بنفسج و هذا البرد الشديد فقال و ما له يا مهزم فقال إن متطببينا بالكوفة يزعمون أن البنفسج بارد فقال هو بارد فى الصيف لين حار فى الشتاء

[۱۰]

اشارة

۵۳۶۶- ۱۰ الكافى، ۶/ ۵۲۲/ ۸/ ۱ العدة عن سهل عن البزنطى عن حماد بن عثمان عن محمد بن سوقة عن أبى عبد اللّه ع قال دهن البنفسج يرزن الدماغ

بيان

بتقديم المهملة أى يوقره و يثقله

[۱۱]

۵۳۶۷- ۱۱ الکافی، ۶/ ۵۲۲/ ۹/ ۱ سهل عن ابن أسباط رفعه قال دهن الحاجبین بالبنفسج یذهب بالصداع

[۱۲]

۵۳۶۸- ۱۲ الکافی، ۶/ ۵۲۲/ ۱/ ۱ محمد عن ابن عیسی و القمیان عن ابن فضال عن ثعلبة بن میمون عمن ذکره عن أبی عبد اللّه ع قال ذکر دهن البنفسج فزکاه ثم قال و الخیری لطیف

[۱۳]

۵۳۶۹- ۱۳ الکافی، ۶/ ۵۲۲/ ۲/ ۱ العدة عن البرقی عن أبیه و ابن فضال عن الحسن بن الجهم قال رأیت أبا الحسن ع یدهن بالخیری- فقال لی ادهن فقلت له أین أنت عن البنفسج و قد روی فیه عن أبی عبد اللّه ع قال أکره ریحه قال قلت له فإنی أکره ریحه و أکره أن أقول ذلک لما بلغنی فیه عن أبی عبد اللّه ع فقال لا بأس

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۳

[۱۴]

اشاره

۵۳۷۰- ۱۴ الکافی، ۶/ ۵۲۳/ ۱/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم عن محمد بن الفیض قال ذکرت عند أبی عبد اللّه ع الأدهان فذکر البنفسج و فضله فقال نعم الدهن البنفسج ادهنوا به فإن فضله علی الأدهان کفضلنا علی الناس و البان دهن ذکی نعم الدهن البان و إنه لیعجبنی الخلوق

بیان

دهن ذکی بالذال المعجمة أی ساطع ریحه

[۱۵]

اشارة

۵۳۷۱- ۱۵ الکافی، ۶/ ۵۲۳/ ۲/ ۱ الثلاثة عن محمد بن أبی حمزة عن إسحاق بن عمار و ابن أبی عمیر عن ابن أذینة قال شکا رجل إلی أبی عبد اللّه ع شقاقا فی یدیه و رجلیه قال له خذ قطنة فاجعل فیها بانا و ضعها فی سرتک فقال إسحاق بن عمار جعلت فداک یجعل البان فی قطنة و یجعلها فی سرته فقال أما أنت یا إسحاق فصب البان فی سرتک فإنها کبیرة قال ابن أذینة لقیت الرجل بعد

ذلک فأخبرنی أنه فعله مرة واحدة فذهب عنه

بیان

فإنها کبیرة أی سرتک کبیرة تسع الدهن بخلاف سرته فإنها لا تسعة

[۱۶]

۵۳۷۲- ۱۶ الکافی، ۶/ ۵۲۳/ ۳/ ۱ العدة عن البرقی عن داود بن إسحاق أبی سلیمان الحذاء عن محمد بن الفیض قال قال أبو عبد اللّه ع نعم الدهن البان

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۴

[۱۷]

اشارة

۵۳۷۳- ۱۷ الکافی، ۶/ ۵۲۳/ ۱/ ۲ محمد عن عبد اللّه بن جعفر عن السیاری رفعه قال قال النبی ص لیس شیء خیرا للجسد من دهن الزنبق یعنی الرازقی

بیان

الزنبق هو دهن الیاسمین و ورد معروف و نوع من السوسن الأبیض و من الیاسمین الأبیض و الرازقی الضعیف من کل شیء و یقال للسوسن الأبیض و للزنبق

[۱۸]

اشارة

۵۳۷۴- ۱۸ الکافی، ۶/ ۵۲۴/ ۲/ ۱ محمد عن ابن عیسی عن العباس بن معروف عن البعقوبی عن عیسی بن عبد اللّه عن علی بن جعفر قال کان أبو الحسن موسی ع یسعط بالشلیثا و بالزنبق الشدید الحر حشفته قال و کان الرضا ع أیضا یسعط به فقلت لعلی بن جعفر لم ذلک فقال علی ذکرت ذلک لبعض المتطببین فذکر أنه جید للجماع

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۵

بیان

الشلیثا بالشین المعجمة قبل اللام و المثناة التحتانیة بعدها ثم الثاء المثلثة دواء مرکب معروف بین الأطباء

[۱۹]

اشارة

۵۳۷۵- ۱۹ الکافی، ۶/ ۵۲۴/ ۱/ ۱ محمد عن غیر واحد عن الخشاب عن ابن کلوب عن إسحاق بن عمار عن أبی عبد اللّه ع أن رسول اللّه ص کان إذا اشتکی رأسه استعط بدهن الجلجلان و هو السمسم

بیان

الجلجلان بالضم یقال لثمر الکزبرة و لحب السمسم

[۲۰]

۵۳۷۶- ۲۰ الکافی، ۶/ ۵۲۴/ ۲/ ۲ العدة عن البرقی عن بعض أصحابه عن ابن أخت الأوزاعی عن مسعدة بن الیسع عن قیس الباهلی عن أبی عبد اللّه ع أن النبی ص کان یحب أن یستعط بدهن السمسم

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۷

باب ۸۵ الریاحین

[۱]

۵۳۷۷- ۱ الکافی، ۶/ ۵۲۴/ ۱/ ۲ العدة عن ابن عیسی و البرقی عن السراد عن إبراهیم بن مهزم عن طلحة بن زید عمن رفعه قال قال النبی ص إذا أتی أحدکم بریحان فلیشمه و لیضعه علی عینه- فإنه من الجنة و إذا أتی أحدکم به فلا یرده

[۲]

۵۳۷۸- ۲ الکافی، ۶/ ۵۲۵/ ۲/ ۱ السراد عن عبد اللّه بن سنان قال قال أبو عبد اللّه ع إذا أتی أحدکم بالریحان فلیشمه و لیضعه علی عینه فإنه من الجنة

[۳]

۵۳۷۹- ۳ الکافی، ۶/ ۵۲۵/ ۳/ ۱ محمد رفعه قال قال أبو عبد اللّه ع الریحان واحد و عشرون نوعا سیدها الآس

[۴]

اشارة

۵۳۸۰- ۴ الکافی، ۶/ ۵۲۵/ ۴/ ۱ العدة عن البرقی عن ابن یقطین عن یونس بن یعقوب قال دخلت علی أبی عبد اللّه ع و فی یده مخضبة فیها ریحان

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۸

بیان

المخضبة بالکسر شبه المرکن و هی الإجانة التی یغسل فیها الثیاب

[۵]

اشارة

۵۳۸۱- ۵ الکافی، ۶/ ۵۲۵/ ۵/ ۱ علی بن محمد عن بعض أصحابه عن أبی هاشم الجعفری قال دخلت علی أبی الحسن العسکری ع فجاء صبی من صبیانه فناوله وردة فقبلها و وضعها علی عینیه ثم ناولنیها و قال یا با هاشم من تناول وردة أو ریحانة فقبلها و وضعها علی عینیه ثم صلی علی محمد و الأئمة ص کتب اللّه له من الحسنات مثل رمل عالج و محا عنه من السیئات مثل ذلک

بیان

العالج اسم موضع کثیر الرمل

الوافی، ج۶، ص: ۷۲۹

باب ۸۶ النوادر

[۱]

اشارة

۵۳۸۲- ۱ الکافی، ۶/ ۴۲۸/ ۱/ ۲ محمد عن بعض أصحابنا عن ابن یقطین التهذیب، ۹/ ۱۲۳/ ۲۶۴/ ۱ محمد بن أحمد عن أحمد بن الحسن عن ابن یقطین عن بکر بن محمد عن عیثمة قال دخلت علی أبی عبد اللّه ع و عنده نساؤه قال فشم رائحة النضوح فقال ما هذا قالوا نضوح یجعل فیه الضیاح قال فأمر به فأهریق فی البالوعة

بیان

النضوح بالفتح ضرب من الطيب يفوح رائحته و أصل النضح الرشح فشبه كثرة ما يفوح من طيبه بالرشح و قيل هو بالخاء المعجمة و قيل هو كاللطخ لا يبقى له أثر و قيل بالمعجمة فيما ثخن كالطيب و بالمهملة فيما رق كالماء و قيل بالعكس و قيل هما سواء.

و الضياح بالفتح اللبن الرقيق الممزوج بالماء

[۲]

۵۳۸۳- ۲ التهذيب، ۹/ ۱۲۳/ ۲۶۶/ ۱ محمد بن أحمد عن موسى بن عمر عن عمرو بن سعيد عن مصدق بن صدقة عن عمار الساباطي قال سألت أبا عبد اللّه ع عن النضوح قال يطبخ التمر حتى

الوافي، ج۶، ص: ۷۳۰

يذهب ثلثاه و يبقى ثلثه ثم يمتشطن

[۳]

اشارة

۵۳۸۴- ۳ التهذيب، ۹/ ۱۲۳/ ۲۶۵/ ۱ عنه عن العباس بن معروف عن سعدان بن مسلم عن علي الواسطي قال دخلت الجويرية و كانت تحت عيسى بن موسى على أبي عبد اللّه ع و كانت صالحة فقالت إني أتطيب لزوجي فيجعل في المشطة التي أمتشط بها الخمر و اجعله في رأسي قال لا بأس

بيان

في التهذيب حمل الخمر هنا على طبيخ التمر الذاهب ثلثاه كما في الخبر السابق.

آخر أبواب قضاء التفث و التزين و بتمامها قد تم كتاب الطهارة و التزين الذي هو الجزء الرابع من أجزاء كتاب الوافي و يتلوه في الجزء الخامس كتاب الصلاة و الدعاء و القرآن إن شاء اللّه و الحمد لله أولا و آخرا و صلى اللّه على محمد و أهل بيته.

وقع الفراغ من كتابته بعون اللّه و عنايته شهر شعبان من سنة ست و ثمانين و ألف ۱۰۸۶

تعریف مرکز

بسم الله الرحمن الرحيم

جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ فى سَبيلِ اللّهِ ذلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (التوبة/۴۱).

قالَ الإمامُ عليّ بْنُ موسَى الرِّضا – علَيهِ السَّلامُ: رَحِمَ اللّهُ عَبْداً أحْيَا أمْرَنَا... يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ؛ فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا... (بَنادِرُ البِحار – فى تلخيص بحار الأنوار، للعلاّمة فيض الاسلام، ص ۱۵۹؛ عُيونُ أخبارِ الرِّضا(ع)، الشّيخ الصَّدوق، الباب۲۸، ج۱/ ص۳۰۷).

مؤسّس مُجتمَع "القائميّة" الثّقافيّ بأصبَهانَ – إيرانَ: الشّهيد آية الله "الشمس آباذي" – رَحِمَهُ اللهُ – كان أحداً من جَهابِذة هذه المدينة، الذي قدِ اشتهَرَ بشَغفِهِ بأهل بَيت النبيّ (صلواتُ اللهِ علَيهِم) و لاسيَّما بحضرة الإمام عليّ بن موسَى الرِّضا (عليه السّلام) و

بِساحة صاحِب الزّمان (عَجَّلَ اللهُ تعالی فرجَهُ الشَّریف)؛ و لهذا أسّس مع نظره و درایته، فی سَنَةِ ۱۳۴۰ الهجریّة الشمسیّة (=۱۳۸۰ الهجریّة القمریّة)، مؤسّسةً و طریقةً لم یَنطَفِئ مِصباحُها، بل تُتَّبَع بأقوی و أحسَنِ مَوقِفٍ کلَّ یوم.

مرکز "القائمیّة "للتحرّی الحاسوبیّ – بأصبَهانَ، إیرانَ – قد ابتدَأَ أنشِطتَهُ من سَنَةِ ۱۳۸۵ الهجریّة الشمسیّة (=۱۴۲۷ الهجریّة القمریّة) تحتَ عنایة سماحة آیة الله الحاجّ السیّد حسن الإمامیّ – دامَ عِزّهُ – و مع مساعَدَةِ جمعٍ من خِرّیجی الحوزات العلمیّة و طلاب الجوامع، باللیل و النهار، فی مجالاتٍ شتّی: دینیّة، ثقافیّة و علمیّة...

الأهداف: الدّفاع عن ساحة الشیعة و تبسیط ثَقافة الثَّقَلَین (کتاب الله و اهل البیت علیهِمُ السَّلامُ) و معارفهما، تعزیز دوافع الشَّباب و عموم الناس إلی التَّحَرّی الأدَقّ للمسائل الدّینیّة، تخلیف المطالب النّافعة – مکانَ البَلاتیثِ المبتذلة أو الرّدیئة – فی المحامیل (=الهواتف المنقولة) و الحواسیب (=الأجهزة الکمبیوتریّة)، تمهید أرضیّةٍ واسعةٍ جامعةٍ ثَقافیّةٍ علی أساس معارف القرآن و أهل البیت –علیهم السّلام – بباعث نشر المعارف، خدمات للمحققین و الطّلاّب، توسعة ثقافة القراءة و إغناء أوقات فراغة هُواةِ برامِجِ العلوم الإسلامیّة، إنالة المنابع اللازمة لتسهیل رفع الإبهام و الشّبُهات المنتشرة فی الجامعة، و...

- مِنها العَدالة الاجتماعیّة: التی یُمکِن نشرها و بثّها بالأجهزة الحدیثة متصاعدةً، علی أنّه یُمکِن تسریعُ إبراز المَرافِق و التسهیلاتِ– فی آکناف البلد - و نشرِ الثّقافةِ الاسلامیّة و الإیرانیّة – فی أنحاء العالَم - مِن جهةٍ اُخرَی.

- من الأنشطة الواسعة للمرکز:

الف) طبع و نشر عشراتِ عنوانِ کتبٍ، کتیبة، نشرة شهریّة، مع إقامة مسابقات القِراءة

ب) إنتاجُ مئات أجهزةٍ تحقیقیّة و مکتبیة، قابلة للتشغیل فی الحاسوب و المحمول

ج) إنتاج المَعارض ثّلاثیّةِ الأبعاد، المنظر الشامل (= بانوراما)، الرّسوم المتحرّکة و... الأماکن الدینیّة، السیاحیّة و...

د) إبداع الموقع الانترنتی "القائمیّة "www.Ghaemiyeh.com و عدّة مَواقِعَ اُخـرَی

ه) إنتاج المُنتَجات العرضیّة، الخَطابات و... للعرض فی القنوات القمریّة

و) الإطلاق و الدَّعم العلمیّ لنظام إجابة الأسئلة الشرعیّة، الاخلاقیّة و الاعتقادیّة (الهاتف: ۰۰۹۸۳۱۱۲۳۵۰۵۲۴)

ز) ترسیم النظام التلقائیّ و الیدویّ للبلوتوث، ویب کشک، و الرّسائل القصیرة SMS

ح) التعاون الفخریّ مع عشراتِ مراکزَ طبیعیّة و اعتباریّة، منها بیوت الآیات العِظام، الحوزات العلمیّة، الجوامع، الأماکن الدینیّة کمسجد جَمکرانَ و...

ط) إقامة المؤتمَرات، و تنفید مشروع "ما قبلَ المدرسة "الخاصّ بالأطفال و الأحداث المُشارِکین فی الجلسة

ی) إقامة دورات تعلیمیّة عمومیّة و دورات تربیة المربّی (حضوراً و افتراضاً) طیلة السَّنَة

المکتب الرّئیسیّ: إیران/أصبهان/ شارع"مسجد سیّد/ "ما بینَ شارع"پنج رَمَضان "ومُفتَرَق"وفائی/"بنایة"القائمیّة"

تاریخ التأسیس: ۱۳۸۵ الهجریّة الشمسیّة (=۱۴۲۷ الهجریة القمریّة)

رقم التسجیل: ۲۳۷۳

الهویّة الوطنیّة: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

الموقع: www.ghaemiyeh.com

البرید الالکترونی: Info@ghaemiyeh.com

المَتجَر الانترنتی: www.eslamshop.com

الهاتف: ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۰۹۸۳۱۱)

الفاکس: ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱)

مکتب طهرانَ ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱)

التِّجاریّة و المَبیعات ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور المستخدمین ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

ملاحَظة هامّة:

المیزانیّة الحالیّة لهذا المرکز، شَعبیّة، تبرّعیّة، غیر حکومیّة، و غیر ربحیّة، اقتُنِیَت باهتمام جمع من الخیّرین؛ لکنّها لا تُوافِی الحجمَ المتزاید و المتّسِعَ للامور الدّینیّة و العلمیّة الحالیّة و مشاریع التوسعة الثّقافیّة؛ لهذا فقد ترجَّى هذا المرکزُ صاحِبَ هذا البیتِ (المُسمَّى بالقائمیّة) و مع ذلک، یرجو مِن جانب سماحة بقیّة الله الأعظم (عَجَّلَ اللهُ تعالى فرَجَهُ الشَّریفَ) أن یُوفِّقَ الکلَّ توفیقاً متزائداً لِإعانتهم - فی حدّ التّمکّن لکلّ احدٍ منهم – إیّانا فی هذا الأمر العظیم؛ إن شاءَ اللهُ تعالى؛ و اللهُ ولیّ التوفیق.

مركز
القائمیه
اصفهان
للبحوث والتحریات الکمبیوتریة
www
للحصول على المكتبات الخاصه الاخرى
ارجعوا الى عنوان المـركز من فضلـكم
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
و للايصاء من فضلكم
٠٩١٣ ٢٠٠٠ ١٠٩